

DET KONGELEGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2023–2024)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2024

Utgiftskapittel: 1400–1482

Inntektskapittel: 4400–4481 og 5578

DET KONGELEGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2023–2024)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2024

Utgiftskapittel: 1400–1482

Inntektskapittel: 4400–4481 og 5578

Forord

Prop. 1 S (2023–2024) frå Klima- og miljødepartementet er samansett av tre delar:

Del I presenterer hovudutfordringar, resultat-område og nasjonale mål i klima- og miljøpolitikken og hovudprioriteringar innanfor departementet sitt budsjett i 2024.

Klima- og miljødepartementet er eit sektor-overgripande departement med ansvar for å samordne klima- og miljøpolitikken til regjeringa. I del I er det difor gjeve eit oversyn over klima- og miljø-satsingar i andre departement i 2024. I del I er det òg ei oversikt over oppmodingsvedtaka frå Stortinget.

Del II inneheld budsjettframlegget frå Klima- og miljødepartementet fordelt på programkategoriar, kapittel og postar. I tillegg blir det gjort greie for politikken for å nå dei nasjonale måla.

Del III har ein omtale av klima- og miljøpolitikken i dei andre departementa og Klima- og miljødepartementets oppfølging av berekraftsmåla. Del III gjev òg ein omtale av arbeidet miljøforvaltninga gjer innan samfunnstryggleik og beredskap, fornyingsarbeid og likestilling i miljøforvaltninga.

Særskilt vedlegg inneheld *Regjeringas klimastatus og -plan*, som også svarer ut kravet klimalova har til rapportering.

Innhold

Del I	Innleing	11	Kap. 4423 Radioaktiv forureining i det ytre miljø	167
1	Om klima- og miljøutfordringane	13	Kap. 1424 Senter mot marin forsøpling	168
2	Resultatområde og nasjonale mål i klima- og miljøpolitikken	19	Kap. 1425 Fisketiltak	168
2.1	Naturmangfald	19	Kap. 1428 Enova SF	169
2.2	Kulturminne og kulturmiljø	20	Kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet	178
2.3	Friluftsliv	22	<i>Programkategori 12.30 Kulturminne og kulturmiljø</i>	180
2.4	Forureining	22	Kap. 1429 Riksantikvaren	185
2.5	Klima	24	Kap. 4429 Riksantikvaren	194
2.6	Polarområda	28	Kap. 1432 Norsk kulturminnefond	195
3	Hovudprioriteringar i Klima- og miljødepartementets budsjett for 2024	31	<i>Programkategori 12.60 Nord- og polarområda</i>	197
4	Klima- og miljøprofilen i statsbudsjettet	35	Kap. 1471 Norsk Polarinstitut	200
5	Oversiktstabellar	38	Kap. 4471 Norsk Polarinstitut	202
5.1	Merknader til budsjettframlegget	38	Kap. 1472 Svalbards miljøvernfond	202
5.2	Utgifter	38	Kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet	203
5.3	Inntekter	39	Kap. 1473 Kings Bay AS	203
6	Oppfølging av oppmodingsvedtak	43	Kap. 1474 Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning	204
Del II	Klima- og miljødepartementets budsjett for 2024	65	<i>Programkategori 12.70 Internasjonalt klimaarbeid</i>	206
7	Omtale av kapittel og post	67	Kap. 1481 Klimakvotar	214
<i>Programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.</i>	67	Kap. 4481 Sal av klimakvotar	215	
Kap. 1400 Klima- og miljødepartementet	72	Kap. 1482 Internasjonale klima- og utviklingstiltak	216	
Kap. 4400 Klima- og miljødepartementet	81	Del III	Omtale av særlege tema	233
Kap. 1410 Kunnskap om klima og miljø	82	8	Omtale av sektorovergripande klima- og miljøsaker	235
Kap. 1411 Artsdatabanken	87	8.1	Klima- og miljøpolitikk i departementa	235
Kap. 4411 Artsdatabanken	89	8.1.1	Arbeids- og sosialdepartementet ..	235
Kap. 1412 Meteorologiformål	89	8.1.2	Barne- og familiedepartementet ...	236
<i>Programkategori 12.20 Klima, naturmangfald og forureining</i>	92	8.1.3	Finansdepartementet	237
Kap. 1420 Miljødirektoratet	116	8.1.4	Forsvarsdepartementet	237
Kap. 4420 Miljødirektoratet	161	8.1.5	Helse- og omsorgsdepartementet	240
Kap. 1422 Miljøvennleg skipsfart	164	8.1.6	Justis- og beredskapsdepartementet	241
Kap. 1423 Radioaktiv forureining i det ytre miljø	165	8.1.7	Kommunal- og distriktsdepartementet	242
		8.1.8	Kulturdepartementet	243
		8.1.9	Kunnskapsdepartementet	245
		8.1.10	Landbruks- og matdepartementet	246

8.1.11	Nærings- og fiskeri- departementet	249	10	Fornyng, forenkling og forbetring og arbeid med likestilling og mangfald i miljøforvaltninga	277
8.1.12	Olje- og energidepartementet	256			
8.1.13	Samferdselsdepartementet	258			
8.1.14	Utanriksdepartementet	259	10.1	Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft	277
8.2	FNs berekraftsmål	261	10.2	Rapport om likestilling og mangfald i miljøforvaltninga	279
8.3	Anna klima- og miljøarbeid i staten	272	10.3	Tilsetjingsvilkår for leiarar i heileigde statlege føretak under Klima- og miljødepartementet	281
9	Samfunnstryggleik og beredskap	273		Forslag	283
9.1	Ansvarsområde	273		Vedlegg	
9.2	Den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø	274	1	Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemdar under Klima- og miljø- departementet	292
9.3	Informasjonstryggleik i miljøforvaltninga	275			
9.4	Førebuande tryggingsteneste	275			

Oversikt over boksar

Boks 2.1	Fagsystem for fastsetjing av god økologisk tilstand	19	Boks 7.2	Erfaringar frå 15 år med bilaterale landpartnarskapar	210
Boks 7.1	Seks nye stoff til prioritetslista	106			

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Talet på trua artar og naturtypar i hovudøkosystema	20	Tabell 7.11	Tiltak til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne 2022.	189
Tabell 2.2	Utslepp av klimagassar. Mill. tonn CO ₂ -ekvivalentar (førebelse tal for 2022).	26	Tabell 7.12	Tilskot til verdsarvområda i 2022 frå post 79	194
Tabell 4.1	Viktige satsingar i statsbudsjettet for 2024 under Klima- og miljødepartementet (auke frå saldert budsjett 2023	35	Tabell 7.13	Hovudtal	196
Tabell 4.2	Viktige satsingar i statsbudsjettet for 2024 som gjev tydeleg klima- og miljøgevinst, på områda til andre departement	36	Tabell 7.14	Resultatområde under programkategori 12.60	198
Tabell 6.1	Oversikt over oppmodingstiltak, ordna etter sesjon og nummer ..	43	Tabell 7.15	Nasjonale mål under programkategori 12.70	209
Tabell 7.1	Tilskot til organisasjonar i 2022 (i 1 000 kr)	74	Tabell 10.1	Oversikt over delen kvinner i pst.	279
Tabell 7.2	Resultatområde under programkategori 12.20.	94	Tabell 10.2	Prosentoversikt over gjennomsnittslønn for kvinner og menn ..	279
Tabell 7.3	Fordeling til driftsområde i Skjærgårdstjenesten	146	Tabell 10.3	Prosentoversikt over deltid, mellombels tilsette, legemeldt sjukefråvær og foreldrepermisjon for kvinner og menn ..	279
Tabell 7.4	Totale beløp sette av til ulike sentertypar.	160	Tabell 1.1	Meteorologisk institutt. Utgifter og inntekter etter art	292
Tabell 7.5	Budsjettet for 2024 fordeler seg slik på dei ulike gebyrordningane:	163	Tabell 1.2	Meteorologisk institutt. Inntekter etter inntektskjelde ...	294
Tabell 7.6	Klima- og energifondets resultat og disponeringar i 2022, korrigererte for kanselleringar	176	Tabell 1.3	Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Meteorologisk institutt i perioden 2018–2020 ...	295
Tabell 7.7	Klima- og energifondets resultat og tilsegner i 2017–2020	177	Tabell 1.4	Norsk Kulturminnefond. Utgifter og inntekter etter art	296
Tabell 7.8	Berekning av kapital til Statens fiskefond i 2024	178	Tabell 1.5	Norsk Kulturminnefond. Inntekter etter inntektskjelde ...	298
Tabell 7.9	Samla ressursbruk av inntekter til Statens fiskefond i 2024	179	Tabell 1.6	Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Norsk Kulturminnefond i perioden 2018–2020	299
Tabell 7.10	Resultatområde under programkategori 12.30.	180			

DET KONGELEGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2023–2024)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2024

Utgiftskapittel: 1400–1482

Inntektskapittel: 4400–4481 og 5578

*Tilråding frå Klima- og miljødepartementet 21. september 2023,
godkjend i statsråd same dagen.
(Regjeringa Støre)*

Del I
Innleiing

1 Om klima- og miljøutfordringane

Dei tre største miljøutfordringane for verda er å stanse klimaendringar, stanse tapet av natur og å avgrense forureining. Dei tre utfordringane må sjåast i samanheng for å kunne løysast, og det har tar: Klimaendringane skjer her og no – ikkje ein gong i framtida. Det same gjeld tapet av natur. Forureining som skader miljøet og helsa til menneske har fått lov å halde fram. Mellom 3,3 og 3,6 milliardar menneske lever i dag i eit område, eller på ein måte, som gjer dei svært sårbare for konsekvensane av klimaendringane.

Vi menneske har aldri før påverka hav-, land- og ferskvassområda på jorda så mykje som dei siste tiåra. Utnyttinga av ressursane på jorda har ført til auka klimagassutslepp og tap av naturmangfald med fleire utrydda artar og ringare økosystem.

Naturmangfaldet er utgangspunktet for at menneske kan leve på jorda. Stort mangfald gjev høgare produktivitet, og denne variasjonen gjer naturen robust når klima og andre ytre føresetnader endrar seg. Å øydeleggje og gjere naturen ringare reduserer evna han har til å gje oss reint vatn, rein luft og stabil tilgang til mat, og ikkje minst påverkar det klimaet fordi det gjev auka klimagassutslepp direkte og reduserer evna naturen har til å ta opp og lagre karbon. Klimaendringar vil påverke utslepp, frigjering og spreining av miljøgifter, påverke livsløpet for ulike organismar og dermed økosystema og kva artar som blir mest påverka.

Klima- og miljøutfordringane knytte til bruken og utvinninga av naturressursar følgjer av det høge produksjons- og forbruksmønsteret vi har i Noreg og verda elles i dag. Råvarer som blir utvunne og selde på ein global marknad utan at dei samfunnsøkonomiske kostnadene som miljøproblema fører med seg, er prisa inn, er ei vesentleg årsak til manglande berekraft i den globale økonomien. Ei anna årsak er manglande globalt regelverk eller manglande handheving av slikt regelverk.

Klimautfordringane

Klimaendringane skjer raskare og konsekvensane er meir omfattande og dramatiske enn ein tidlegare har trudd. Dei siste åtte åra er dei åtte varmaste åra som nokon gong er registrert globalt. Den globale gjennomsnittstemperaturen har alleireie auka med 1,1 gradar celsius sidan førindustriell tid, og det er eintydig at menneskeleg påverknad har varma opp det globale klimasystemet. Temperaturen har auka meir over land (1,6 °C) enn over havoverflata (0,9 °C).

Klimaendringane er ein alvorleg trussel mot samfunnstryggleiken og stabilitet i verda, og medverkar til å forsterke og forverre underleggjande årsaker til konflikt. Klimaendringane kan også bidra til auka migrasjon. Fleire og større ekstremhendingar har allereie eksponert millionar av menneske for akutt matutryggleik og redusert vasstryggleiken. Flaum, skred, skogbrannar og andre akutte hendingar truar liv og helse og øydelegg kritisk infrastruktur. Lågtliggjande kyst- og øysamfunn står i fare for å forsvinne på grunn av stigande havnivå. Globalt er havnivået no om lag 20 cm høgare enn i førindustriell tid. Sjølv om den globale oppvarminga blir avgrensa til 1,5 °C, vil verda oppleve ei havnivåstiging på 44 cm (34–59 sannsynleg intervall) innan 2100, samanlikna med perioden 1995–2014.

I Noreg går oppvarminga raskare enn det globale gjennomsnittet. Medan verda er om lag 1,1 gradar celsius varmare enn siste halvdel av 1800-talet, er gjennomsnittstemperaturen på Fastlands-Noreg no over 1,2 gradar celsius høgare enn på starten av 1900-talet. Den gjennomsnittlege årsnedbøren i Noreg har auka med 18 pst. sidan år 1900. Samstundes har episodar med kraftig nedbør blitt meir intense og skjer oftare. Dei fleste sektorane, frå landbruk, fiskeri og havbruk til helse, samferdsel, kultur og energi, er ramma. Klimaendringane har følgjer for samfunnstryggleiken og for utanriks-, forsvars- og tryggingspolitikken. Med ein open økonomi og omfangsrik handel og samarbeid internasjonalt er Noreg sårbart for effektar av klimaendringar i andre delar av verda. Klimarelatert risiko verkar i nært samspel

med andre truslar og risikofaktorar globalt og nasjonalt, noko som er med på å komplisere utfordringsbiletet.

FNs klimapanel sjette hovudrapport viser at enhver økning i temperaturen vil ha store konsekvenser for jordas økosystemer, inkludert tap og utslettelse av arter. Slike konsekvenser vil ha et mindre omfang hvis oppvarminga er avgrenset til 1,5 gradar. Det trengst raske og store utsleppskutt om det skal vere mogleg å halde temperaturstigninga under 1,5 gradar. Trass i at mange land har forsterka måla sine under Parisavtalen dei siste åra, er det ikkje nok. Kva verda gjer innan 2030, blir avgjerande for om vi maktar å avgrense oppvarminga i tide til å nå temperaturmålet i Parisavtalen.

Grøn omstilling

Noreg skal i 2050 vere eit lågutsleppssamfunn. Det er nedfelt i klimalova at klimagassutsleppa i 2050 skal reduserast med 90–95 pst. samanlikna med i 1990, inkludert effektane av Noregs delta i klimavotesystemet. Parallelt med omstillinga til eit lågutsleppssamfunn må vi skape eit klimarobust samfunn som er førebudd på og tilpassa til konsekvensane av klimaendringane. Ein føresetnad for ei klimarobust utvikling er å behalde naturmangfaldet og å ha økosystem i god tilstand. Den grønne omstillinga krev at klimatiltak, miljø og naturmangfald blir handterte saman. Vekst og utvikling må skje innanfor tolegrensene til naturen. Samstundes skal den grønne omstillinga gje arbeidsplassar og eit framhald av velstanden.

Energisystema må vere baserte på fornybar energi eller andre nullutsleppsløysingar, industrien må kutte alle utslepp, og produkta som blir omsette i marknaden, må ha låge miljøfotavtrykk gjennom heile livsløpet sitt. For å komme dit trengst det mellom anna meir fornybar energi, energieffektivisering, ny teknologi og nye forretningsmodellar.

Vi må rette offentlege og private investeringar inn mot løysingar som har ein plass i eit lågutsleppssamfunn, og utvikle gode insitament for grønne val, både i offentleg sektor, i næringslivet og hos hushalda. Innovasjon og teknologiutvikling med sikte på redusert ressursbruk og mindre miljøbelastning står sentralt. Vi må utvikle ein sirkulær økonomi der vi held ressursane lenger i krinsløpet, gjennom ombruk, materialattvinning, reparasjon og betre produktdesign. Det offentlege må i større grad bruke rolla si som stor aktør i marknaden til å auke etterspurnaden etter grønne og mindre miljøbelastande varer og tenester.

Omstilling til eit grønare samfunn vil vere utfordrande. Det vil koste i ein overgangsperiode, og endringar kan òg gje belastningar. Det er difor viktig at kostnadene og ulempene ved den grønne omstillinga blir rettferdig fordelte i samfunnet, og at dei blir så små som mogleg.

Tap av natur og naturmangfald

Naturen er livsgrunnlaget vårt. Han gjev oss mellom anna vatn, mat, medisinar, mineral og byggjemateriale. Berekraftig bruk av naturen er avgjerande for verdiskaping, arbeidsplassar og buseiging over heile landet. Naturen tek opp klimagassar ved naturleg karbonlagring i til dømes myr, tidevassump, skog og taeskog. Robuste økosystem kan òg medverke til klimatilpassing ved å dempe effekten av klimaendringane, til dømes i form av flaumdemping og vassreinsing eller vern mot erosjon. Eit rikt naturmangfald og lett tilgang til naturområde er også viktige for friluftsliv og folkehelsa.

Arealbruksendringar og nedbygging av natur er saman med klimaendringane den største negative påverknaden på natur i Noreg. Nedbygginga er kjenneteikna ved at ho skjer bit for bit til ulike formål og er spreidd over heile landet. Summen av all nedbygginga blir likevel stor og fører til tap av naturmangfald og økosystemtenester. I mai 2019 la Det internasjonale naturpanelet (IPBES) fram ein global rapport om tilstanden i naturen. Rapporten presenterer kunnskap frå nær 15 000 vitskapelege kjelder, som seier at dyr, plantar og økosystem blir utrydda i eit tempo vi aldri før har sett i historia til mennesket. Vi hentar ut stadig meir mat, energi og materiale frå naturen for å dekkje eit aukande forbruk til ei veksande global befolkning. Klimatiltak som krev mykje areal, kan òg vere lite berekraftige fordi dei påverkar artane og økosystema negativt. Det samla avtrykket vårt er no så omfattande at vi drastisk reduserer evna naturen har til å levere grunnleggjande tenester som reint vatn, rein luft og stabil tilgang til mat i framtida.

Tap av natur og naturmangfald er ei like stor og viktig utfordring som klimaendringane, og dei to heng tett saman. I Noreg er risiko for tap av naturmangfald særleg ei følgje av arealinngrep og arealbruksendringar. Dette inneber mellom anna utbygging, skogbruk, opphøyr av landbruksdrift og jordbruk. Kommunane forvaltar om lag 83 pst. av arealet i landet gjennom arealplanlegging etter plan- og bygningslova og har difor eit viktig ansvar for å forvalte areala godt. Miljøkriminalitet er òg ei viktig årsak til at nokre artar risikerer utryd-

ding eller overutnytting. I havet gjev forsuring, plastforureining og anna forureining store utfordringar for naturmangfaldet. Klimaendringane forsterkar truslane mot naturen både på land og i havet og har aukande negativ påverknad.

Berekraftig bruk av areala er avgjerande for å nå klimamåla, tilpasse samfunnet til eit endra klima og ta vare på naturmangfald. Både Naturpanelets globale rapport og Klimapanelets spesialrapport om klimaendringar og landareal viser til at landbaserte tiltak for å restaurere og bevare viktige økosystem kan medverke både til auka karbonbinding og klimatilpassing. Det er blitt auka merksemd på rolla naturen har i desse prosessane, og at ein bør satse på tiltak som er bra for både naturen og klima på ein gong. Naturmangfald og naturbaserte løysingar vil vere eit dominerande tema framover.

FN har peikt ut 2021–2030 til å vere verda sitt tiår for restaurering av økosystem. Dette er eit løft for arbeidet med å restaurere økosystem som er blitt ringare og øydelagde, som tiltak for å kjempe mot klimakrisa, styrkje matvaretryggleiken, vassforsyninga og naturmangfaldet.

Auka press på havmiljøet

Dei store havområda under norsk jurisdiksjon og tilknyttinga vår til havet inneber eit særskilt forvaltningsansvar for å sikre velfungerande marine økosystem, reine hav og rein kyst.

Ifølgje Naturpanelet er det globalt fire hovudpåverknader på dei marine økosystema. Den viktigaste påverknaden i global samanheng er fiskeria og anna hausting av marine organismar. Deretter kjem endringar i arealbruken på land og i havet, inkludert utvikling av infrastruktur og akvakultur i kystsona. Så kjem klimaendringar og etter det tilførsel av forureining og avfall. Forholdet mellom desse påverknadsfaktorane varierer mellom ulike delar av verdshava.

Klimaendringar er den påverknaden som aukar raskast globalt. Ifølgje Klimapanelet er havet på veg inn i ein ny tilstand med stigande temperaturar, surare havvatn, mindre oksygen, redusert biologisk produksjon og endringar i havsirkulasjonen. Samstundes vil vi sjå ein stadig raskare auke i det globale havnivået. Klimapanelet peiker på at vi no ser verknader av klimaendringane på marine økosystem over heile kloden. I norske hav- og kystområde er klimaendringar allereie blant dei viktigaste påverknadsfaktorane. Klimaendringane forsterkar påverknaden frå andre faktorar som fiskeri, utbygging av kystsona og tilførsel av forureining og avfall.

Naturpanelet har vurdert kva som skal til for å handtere det samla presset frå dei ulike påverknadene på havet. Ifølgje Naturpanelet trengst det eit knippe av verkemiddel og tiltak på land, i ferskvatn og i havet for å ta vare på fiskebestandar og marine artar og økosystem. Å utvide og styrkje representative nettverk av verneområde er eitt av verkemidla som blir framheva som effektive, føreset at desse blir godt forvalta. Andre tiltak er mellom anna økosystembasert forvaltning, effektive fiskekvotar, marin arealplanlegging og reduksjon av forureining frå land. Det er også nødvendig med koordinering på tvers av sektorar og brukarinteresser i havforvaltninga.

Klimapanelet understrekar at klimatilpassing av forvaltninga i stor grad dreier seg om å redusere eller avgrense andre typar påverknad på det marine miljøet og miljøet i kystsona, som arealbruk, forureining og hausting. Beskyttelse av økosystem gjennom arealbaserte tiltak, inkludert nettverk av verneområde på land og i havet, blir også av dei framheva som spesielt viktig.

Viktige utviklingstrekk i norsk og internasjonal havforvaltning er omstilling i havbaserte næringer, globale diskusjonar under FN om forvaltning av hav og havressursar, ei aukande erkjenning av kva rolle velfungerande økosystem har i havøkonomien, og korleis havet kan vere ein del av løysinga på globale utfordringar. Utgangspunktet for *Høgnivåpanelet for ein berekraftig havøkonomi* (Havpanelet) er at havområda i verda har stort potensial for økonomisk vekst gjennom nye næringer og utvikling av eksisterande næringer. Samstundes er god miljøtilstand i havet og at havområda blir nytta på ein ansvarleg og berekraftig måte, ein føresetnad for å realisere potensialet i havet fullt ut.

Medan klimaendringar og havforsuring endrar dei økologiske vilkåra for å utnytte havet, vil tiltak som skal gje nødvendige utsleppsreduksjonar, auke behovet for å utnytte havområda, mellom anna til auka produksjon av mat, lagring av karbon og fornybar energi. Dette vil påverke arealbruken til havs og kan forsterke presset på havmiljøet.

Eit giftfritt miljø og trygge forbrukarprodukt

Forureining frå mellom anna miljøgifter er ei av dei tre viktige globale miljøutfordringane saman med klimagassutslepp og tap av naturmangfald. Miljøgiftene blir brotne sakte ned i naturen og hopar seg opp i næringskjedene, og dei kan ha alvorlege langtidseffektar. Stans i bruken og utsleppa av miljøgifter og stoff med ibuande eigenskapar som gjev tilsvarande grunn til

bekymring, er grunnleggjande for god folkehelse, eit reint miljø, trygg matproduksjon og for å beskytte økosystema. Mykje av norsk verdiskaping, produksjon og velferd er avhengig av eit reint miljø. Utslepp av miljøgifter og andre helse- og miljøfarlege stoff frå norske kjelder har gjennom mange års innsats blitt tydeleg reduserte. Utfordringane no ligg særskilt i langtransportert luft- og havforureining og i produkt som inneheld miljøgifter. Det er difor ei vedvarande utfordring å redusere forureining frå miljøgifter, og utfordringane må løysast ved internasjonalt samarbeid på globalt og europeisk nivå. Arbeidet under EØS-avtalen og globale avtalar er særleg viktig, og Noreg er ein leiande aktør. Miljøgifter og andre helse- og miljøfarlege stoff i produkt hindrar trygg materialuttvinning. Ved å fjerne slike stoff frå krinsløpet kan meir sekundært råmateriale lettare erstatte nytt, og mengda sekundærråvarer i økonomien blir auka. Den sirkulære økonomien må utviklast innanfor desse rammene. Tiltak mot plastforureining, irekna spreining av mikro- og nanoplast i miljøet, er òg viktige for eit giftfritt miljø.

Plastforureining

Plastforureininga er eit raskt aukande globalt miljøproblem. Plasten er eit stoff som har ei lang rekke ulike bruksområde mellom anna fordi han er så haldbar. Sidan det kan ta fleire hundre år før plasten blir broten ned i vatn, blir han eit alvorleg miljøproblem når han kjem på avveggar. Produksjonen og handteringa av plasten fører også til klimagassutslepp frå utvinning og transport av olje og gass, raffinering og produksjon av råstoff og produkt og avfallshandtering. Plastavfall og mikroplast finst i miljøet over heile jorda og blir spreidde både i hav, vatn, is, luft og jord og alle slags økosystem. Dyr og marine artar blir skadde eller døyrr når dei et plastavfall eller mat forureina med plast eller set seg fast i plastavfall slik som tau og fiskegarn. Plasten kan også brytast ned i mindre bitar, såkalla mikroplast, som no finst i mange typar levande organismar og til dømes er påvist i blod og morsmjølk hos menneske. Mikroplasten kan spreie miljøgifter og fungere som ein vektor for spreining av framande artar som kan forårsake sjukdommar.

Opprydding av plastavfall er viktig for å redusere nedbrytinga av plast til mikroplast. I tillegg er det viktig å stanse tilførslane av plastavfall til miljøet og redusere forbruket av plast. Mengda plastforureining er berekna å auke betrakteleg både i Noreg og globalt dersom ein ikkje set i verk tiltak.

Kulturmiljø

Kulturmiljø er dei kulturhistoriske spora i omgjevnadene våre og kan brukast som ein verdifull ressurs i samfunnsutviklinga. Overgangen til ein meir sirkulær økonomi inneber at vi skal utnytte alle ressursane best mogleg. Vern gjennom bruk er difor framleis eit viktig prinsipp for ei berekraftig kulturmiljøforvaltning. Det vil både redusere avfall og redusere behovet for produksjon og transport av nye byggjemateriale. Vidareført bruk, innovativ ombruk og gjenbruk av eksisterande bygningar og materiale medverkar til å redusere råvarebruk, avfall, utslepp og energiforbruk. Det er verknadsfulle tiltak som gjev reduserte klimagassutslepp her og no og ikkje berre ein venta gevinst i framtida.

Samstundes som kulturmiljøfeltet kan bidra til ein sirkulær økonomi og reduksjon av klimagassutslepp, er det òg viktig at kulturmiljøfeltet handterer dei uønskte konsekvensane av klimaendringane. Eit fuktigare og varmare klima vil gje auka fare for røte- og insektskadar. Vidare kan akutte hendingar som flaum, skred, brann og kraftig nedbør true dei kulturhistoriske verdiane. Klimatilpassing er difor ein viktig oppgåve for kulturmiljøforvaltninga framover.

Urbaniseringa og den auka tilflyttinga til byane og tettstadene fører òg til press på areal, kulturminne og kulturmiljø. Utfordringa ligg i å auke tettleiken samstundes som ein forsterkar trivselen og kjensla av tilhøyrse for innbyggjarane.

Miljøutfordringar i nord og i polarområda

Klimaendringar og auka menneskeleg aktivitet gjev aukande miljøutfordringar i polarområda. Oppvarminga av Arktis er opptil fire gonger så rask som det globale gjennomsnittet. Klimaendringane er den klart største trusselen mot naturen og naturmangfaldet i Arktis.

Temperaturstiginga skjer særskilt raskt på Svalbard. Klimaendringane har allereie merkbare konsekvensar – både for økosystema, som blir meir sårbare for ferdsel, for kulturmiljø og for befolkninga på Svalbard. Spesielt utsett er artar som er avhengige av is, som ringsel og isbjørn, og artar som er sterkt påverka av endringar i det marine miljøet, som sjøfugl. Fjordisen har minka på vestkysten av Svalbard dei siste åra. Fjordområde med breffrontar og stabil fjordis vinterstid, slik som Van Mijenfjorden, blir difor stadig viktigare for isavhengige artar. Samstundes blir desse områda meir attraktive som mål for utflukter.

Dei fleste vegetasjonstypene på Svalbard har dårleg evne til gjenvekst og dårleg slitestyrke. Klimaendringane gjev utslag i auka nedbør og smelting av permafrost som gjer at terrenget blir enda meir sårbart for slitasje frå ferdsel. Klimarelaterte endringar i tilgangen på mat blir rekna for å vere ei av hovudårsakene til nedgang i bestanden hos nokre av dei høgarktiske artane.

Belastninga ved ferdsel, naturlege nedbrytingsprosessar og klimaendringar utgjer den største trusselen mot kulturmiljøa på Svalbard i dag. Bygningar på Svalbard er i all hovudsak bygde på permafrost, og observasjonar syner at temperaturen i dei øvre laga i bakken stig kontinuerleg. Ein auke i temperaturen i desse laga, som gjer at dei frys og tinar, skaper utfordringar for bygningsfundament og infrastruktur. Klimaendringar fører også til at flaum og skred vil kunne skje oftare og påføre bygg og kulturmiljø skade.

Klimaendringane gjev nye forureiningsutfordringar på Svalbard, mellom anna fordi tining av permafrost og erosjon kan bidra til å gjere miljøgifter tilgjengelege. Klimaendringane i polarområda gjer det lettare for framande artar å få fotfeste.

Antarktis har ei sentral rolle i dei globale klimasystema og er særskilt viktig med tanke på issmelting og framtidig havnivåstiging. Ei utvikling mot varmare og ferskare vatn vil kunne føre til endringar for nøkkelartar som kril, som igjen påverkar livsgrunnlaget for pingvinar og marine pattedyr.

Forsøpling, særleg plastavfall i havet og på land, er ein vesentleg trussel mot mellom anna dyreliv i nordområda og kan auke med aukande skipstrafikk som følgje av klimaendringar. Mikroplastforureininga i Arktis er vesentleg, med særleg høge nivå i is. Fiskeutstyr, tau og hushaldsavfall er blant dei viktigaste typene marin forsøpling i Arktis. Fiskeri, skipsfart og arktiske busetnader er dei største lokale kjeldene. Plastavfall og mikroplast blir også transporterte til Arktis med havstraumar og vind. Plastavfall er funne sjølv på store djup i Antarktis.

Føresetnader for å løyse klima- og miljøutfordringane

Klima- og miljøpolitikken til regjeringa byggjer på føre-var-prinsippet og forvaltaransvaret. Omsynet til klima og natur skal vere ei ramme rundt all politikk. Klima- og miljøutfordringane kan berre løysast gjennom globalt samarbeid, men Noreg må òg redusere eigne utslepp, tilpasse seg klimaendringane og ta vare på eigen natur. Alle sam-

funnssektorar har eit sjølvstendig ansvar for å leggje miljøomsyn til grunn for aktivitetane sine og medverke til å nå dei nasjonale klima- og miljøpolitiske måla. Sektorane har òg ansvar for å sikre at kunnskap om eigen påverknad på klima og miljø og kunnskap om moglege løysingar og tiltak blir varetekne i forskning, overvaking og annan kunnskapsproduksjon.

Klima- og miljødepartementet har ansvaret for å samordne og utvikle klima- og miljøpolitikken til regjeringa og arbeider for klima- og miljøvennlege løysingar i alle samfunnssektorar. Dette inkluderer òg ansvaret for eit heilskapleg kunnskapsgrunnlag på klima- og miljøområdet. Klima- og miljødepartementets nye kunnskapsstrategi 2021–2024 definerer mål, delmål og konkrete tiltak for å utvikle kunnskapssystemet for klima og miljø. Strategien peiker mellom anna på behovet for kunnskapssyntesar og å gjere internasjonal kunnskap relevant for norske forhold.

I forvaltninga for eit berekraftig samfunn som tek vare på naturen og beskyttar helsa til befolkninga, står desse prinsippa sentralt:

- Klima- og miljøpolitikken skal vere basert på kunnskap. Å hente inn kunnskap frå kjelder som forskning, overvaking, kartlegging og kunnskapssamanstillingar står sentralt. Bidrag frå internasjonale kunnskapsprossarar som FN's klimapanel (IPCC) og Naturpanelet (IPBES) og det kommande vitenskappanelet for kjemikalier, avfall og hindre forureining er viktige.
- Allmenta har rett til kunnskap, tilgang til miljøinformasjon og deltaking i prosessar for å avgjere saker om miljø. Det er viktig for at dei skal kunne vere med på å sikre eit sunt, produktivt og mangfaldig miljø og dermed eit berekraftig samfunn som tek vare på naturen.
- Regjeringa har bestemt at FN sine berekraftsmål utgjer det politiske hovudsporet for å ta tak i dei største nasjonale og globale utfordringane (i vår tid). 17 mål for berekraftig utvikling fram mot 2030 ser miljø, økonomi og sosial utvikling i samanheng.
- Føre-var-prinsippet, som er nedfelt i forureiningslova, naturmangfaldlova, kulturminnelova og svalbardmiljølova, seier at dersom det er fare for at ein aktivitet kan skade miljøet og kunnskapen er mangelfull, skal ein ta dei tilstrekkelege forholdsreglane mot slik skade eller la vere å gjennomføre aktiviteten.
- Stortingsmeldinga Klima i endring – saman for et klimarobust samfunn (Meld. St. 26 (2022–2023)) slår fast at føre-var-prinsippet blir vidaført også i arbeidet med klimatilpassing. Her

inneber prinsippet at det skal takast utgangspunkt i høge alternativ frå dei nasjonale klimaframskrivingane når omsynet til eit klima i endring blir vurdert. I kvar sak skal omsynet til klimaendringane balanserast mot andre viktige samfunnsomsyn.

- Prinsippet om samla belastning / økosystemtilnærming står sentralt i naturmangfaldlova og inneber at ein skal leggje vekt på summen av påverknad på naturmangfaldet, både område, naturtypar og artar, når planar skal leggjast og vedtak skal gjerast.
- Forureinar-betaler-prinsippet inneber at den som har ansvaret for at forureining skjer, skal dekkje kostnadene ved at forureining blir påført samfunnet. Dette er prinsippet for ei rekke miljøavgifter, til dømes CO₂-avgifta. Etter forureiningslova har den som forureinar, òg ansvaret for å rydde opp. Tilsvarande har naturmangfaldlova eit prinsipp om at kostnadene ved at miljøet blir dårlegare, skal berast av tiltakshavaren. Kulturminnelova har ei føresegn om at tiltakshavaren skal betale kostnader ved arkeologiske undersøkingar av automatisk freda kulturminne. Svalbardmiljølova har òg slike føresegner.

Internasjonalt samarbeid er avgjerande for å løyse dei globale klima- og miljøutfordringane

Klima- og miljødepartementet deltek aktivt i ei rekke internasjonale prosessar og nyttar fleire verkemiddel for å påverke den globale miljøtilstanden. Departementet arbeider både bilateralt, regionalt i Europa og Norden og globalt. Gjennom internasjonale forhandlingar medverkar Noreg til at landa i verda set seg felles mål for til dømes å redusere produksjonen og bruken av miljøgifter (Stockholm-konvensjonen og Minimata-konvensjonen), betre naturmangfaldet (FNs konvensjon om biologisk mangfald), redusere klimagassutslipp (Parisavtalen og klimakonvensjonen) og arbeide mot organisert grenseoverskridande miljøkriminalitet i breitt (FN-konvensjonane om korrupsjon og grenseoverskridande organisert kriminalitet). Noreg vil mellom anna som leiar av Høgambisjonskoalisjonen for å stanse plastforureining framleis prioritere forhandlingane om ein internasjonal avtale mot plastforureining høgt. Internasjonale avtalar får òg konsekvensar nasjonalt. Til dømes dannar berekraftsmåla og Parisavtalen viktige rammer for Noregs nasjonale og internasjonale klima- og miljøarbeid.

Vi når verken måla i Parisavtalen, naturavtalen eller FNs berekraftsmål utan å redusere og rever-

sere tap av regnskogane i verda. Skogane medverkar til eit stabilt klima, til naturmangfald, og dei utgjer levegrunnlaget for millionar av menneske, spesielt urfolksgrupper, som bur i og omkring skogen. Det er utfordrande for skoglanda å gjennomføre ein berekraftig arealpolitikk som hindrar at regnskogen blir øydelagd. Denne utfordringa veks så lenge dei globale marknadene spør etter varer som aukar avskoginga. Samstundes har innsatsen til styresmaktene i land som Brasil og Indonesia vist at politikk nyttar. Gjennom arealreformer, beskyttelse av skogen og handheving av lova har dei greidd å redusere øydelegginga av regnskogen. Det internasjonale Klima- og skoginitiativet er Noregs innsats for å støtte skoglanda i innsatsen deira og å redusere marknadspresset på skogen.

EU er ein pådrivar i internasjonal klima- og miljøpolitikk og ein viktig samarbeidspartnar for Noreg. Ein stor del av klima- og miljøpolitikken til EU blir innlemma i norsk regelverk som følgje av EØS-avtalen, mellom anna regelverk på område som avfall, produkt, kjemikaliar, industriutslipp, luftkvalitet og vassforvaltning. Noreg deltek fullt ut i EUs klimavotesystem. Noreg skal òg samarbeide med EU i perioden 2021–2030 for å oppfylle klimamålet for 2030. EUs ambisjose klimamål og oppfølginga av Europas grøne giv inneber ei omfattande sektorovergripande politikk- og regelverksutvikling på nær sagt alle samfunnsområde, mellom anna klima, naturmangfald, energi, industri, avløp, avfall og produkt i den sirkulære økonomien, kjemikaliar, plastforureining og grøen finans, og kjem til å påverke den grøne omstillinga i Noreg. Noreg og EU har inngått ein grøen allianse som opnar for styrkt samarbeid om den grøne omstillinga i Europa og internasjonalt.

Dei globale klima- og miljøutfordringane må òg sjåast i samanheng med internasjonal handel, investeringar og finanssektoren. Handel og investeringar kan auke presset på naturen og gje auka utslipp, men kan òg vere med på å fremje meir berekraftig produksjon og forbruk. Handels- og investeringsavtalar set, til liks med klima- og miljøavtalar, rammer for nasjonal klima- og miljøpolitikk. Det blir difor arbeidd for at slike avtalar blir utforma slik at dei fremjar grøen vekst og støttar opp om klima- og miljøomsyn.

Meir informasjon om internasjonalt klima- og miljøarbeid er å finne i programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m., 12.20 Klima, naturmangfald og forureining, 12.60 Nord- og polarområda og 12.70 Internasjonalt klimaarbeid og i del III Omtale av særlege tema.

2 Resultatområde og nasjonale mål i klima- og miljøpolitikken

Klima- og miljøpolitikken er delt opp i seks resultatområde. Resultatområda er etablerte for å vise heilskapen i Klima- og miljødepartementets politikkområde og for å gjere synleg at å vareta klima og miljø er eit ansvar for heile samfunnet.

På kvart resultatområde er det tilhøyrande nasjonale klima- og miljømål som speglar av kva Noreg vil oppnå på området, og indikatorar for kvart mål, som viser utviklinga over tid. Klima- og miljødepartementet fastset årleg eit sett med indikatorar for alle dei nasjonale måla. Måla og utviklinga i indikatorane over tid er beskrivne på Miljøstatus.no.

Under følgjer ein nærmare omtale av resultatområda og dei nasjonale måla.

2.1 Naturmangfald

Nasjonale mål:

- Økosystema skal ha god tilstand og levere økosystemtenester.
- Ingen artar og naturtypar skal utryddast, og utviklinga til trua og nær trua artar og naturtypar skal betrast.
- Eit representativt utval av norsk natur skal takast vare på for kommande generasjonar.

Naturen er sjølve grunnlaget for livet vårt, og berekraftig bruk av naturressursane er avgjerande for verdiskaping, arbeidsplassar og buseiging over heile landet. Naturen reinsar vatn og luft, resirkulerer næringsstoff, bind jordsmonn, produserer mat, dempar flaumar, lagrar karbon, beskyttar mot erosjon og syter for pollinering av plantar. Naturen medverkar òg til verdiskaping og opplevingar. Ein mangfaldig natur gjev meir robuste økosystem som er betre i stand til å tilpasse seg endringar i naturen, mellom anna klimaendringane.

Fagsystemet for fastsetjing av god økologisk tilstand, Naturindeks for Norge, vassforskrifta og utviklinga for inngrepsfrie naturområde er grunnlaget for vurderinga i Miljøstatus av mål for økosystema. Økologisk tilstand er så langt vurdert etter fagsystem for fastsetjing av god økologisk til-

Boks 2.1 Fagsystem for fastsetjing av god økologisk tilstand

Eit ekspertråd har utvikla eit fagsystem som blir brukt til å måle økologisk tilstand for ulike økosystem i Noreg. På bakgrunn av dette arbeider no ulike forskingsinstitusjonar med å vurdere tilstanden i dei norske økosystema. Fagsystemet vurderer tilstanden til økosystema basert på indikatorar knytte til viktige økologiske eigenskapar. God økologisk tilstand vil i fagsystemet seie at eit økosystem ikkje avvik vesentleg frå eit intakt økosystem (referansetilstanden). Fagsystemet kan vidare peike på økologiske funksjonar som avvik frå god tilstand. Denne metodikken har fleire likskapar med korleis vi fastset tilstand med den standardiserte metodikken etter vassforskrifta. Fagsystemet er eit av fleire kunnskapsgrunnlag som gjer oss i stand til å forvalte økosystema meir kunnskapsbasert. I 2023 vart det sett i gang ei vitskapleg evaluering av fagsystemet leidd av Forskringsrådet, som er planlagd ferdig i 2024.

stand i hav, fjell, skog og arktisk tundra. Statusen for mål i norske økosystem er ifølgje Miljøstatus middels god, med unntak av hav og fjell, som har god status. For havområda Nordsjøen og Skagerrak er økosystema likevel vesentleg påverka av menneskeleg aktivitet. I naturlege vassførekomstar (overflatevatn) oppnår over 74 pst. i dag god eller særskild god økologisk tilstand.

I 2023 har Miljødirektoratet sett saman eksisterande og lett tilgjengeleg kunnskap om naturareal, tilstand og økosystemtenester til ein første-generasjons naturrekneskap.

Statusen for mål om trua og nær trua artar og naturtypar er ifølgje Miljøstatus sprikjande, men generelt ikkje god nok til at målet blir nådd. I tråd med naturmangfaldmeldinga blir arbeidet med å vareta sterkt eller kritisk trua ansvarsartar og trua naturtypar og naturtypar som er viktige for trua

artar, prioritert først. I 2023 vart oppfølgingsplan for trua natur oppdatert til å inkludere fire nye naturtypar prioriterte for tiltak. Ifølgje Norsk raudliste for naturtypar (2018) er 66 naturtypar trua og 34 nær trua for Fastlands-Noreg og norske havområde. Det vil seie at nesten halvparten av dei vurderte naturtypane er trua eller nær trua.

Når det gjeld artar, er ifølgje Norsk raudliste for artar (2021) 2 752 artar trua og 1 359 nær trua for Fastlands-Noreg og norske havområde. Det vil seie at 18 pst. av dei vurderte artane er trua eller nær trua. Tabell 2.1 gjev ei oversikt over trua artar og naturtypar i dei ulike hovudøkosystema.

Tabell 2.1 Talet på trua artar og naturtypar i hovudøkosystema

Hovudøkosystema i Noreg	Talet på trua artar ¹	Talet på trua naturtypar ²
Hav og kystvatn	62	6
Elvar og innsjøar	195	4
Våtmark	289	8
Skog	1 330	10
Fjell	179	3
Kulturlandskap og opent lågland	1 546	14
Polare område (Svalbard)	67	8

¹ Tala er baserte på Norsk raudliste for artar 2021.

² Tala er frå Norsk raudliste for naturtypar frå 2018.

Ifølgje Miljøstatus kan vi nå målet om å ta vare på eit representativt utval av norsk natur for kommande generasjonar, men det manglar framleis vern av skog, hav og kyst. Det er mogleg å nå målet ved å bruke verkemidla i den norske handlingsplanen for naturmangfald, *Natur for livet*. Om lag 17,6 pst. av Fastlands-Noreg er no verna som nasjonalparkar, naturreservat, landskapsvernområde eller anna vern. Det er stor variasjon i fordelinga av vern mellom hovudøkosystema. Til dømes er 35 pst. av fjellarealet 900 meter over havet verna, medan 5,2 pst. av skogen er verna. For den produktive delen av skogen er talet 3,9 pst. Stortinget vedtok i 2015 eit mål å verne 10 pst. av skogarealet. Om lag 4,5 pst. av hav og kystvatn innanfor 12 nautiske mil (territorialfarvatnet) er verna. Her er det langt igjen før målet om representativt vern er nådd.

Områda som er verna, må også bli forvalta slik at naturverdiane held like god kvalitet i områda på lang sikt og for kommande generasjonar. Det er estimert at i 27 pst. av verneområda er verneverdiane trua.

2.2 Kulturminne og kulturmiljø

Nasjonale mål:

- Alle skal ha høve til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø.
- Kulturmiljø skal bidra til berekraftig utvikling gjennom heilskapleg samfunnsplanlegging.
- Eit mangfald av kulturmiljø skal takast vare på som grunnlag for kunnskap, oppleving og bruk.

Dei nasjonale måla er forankra i Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold*.

Dei nasjonale måla legg vekt på at kulturmiljø er ein ressurs i ei miljømessig, sosial og økonomisk berekraftig samfunnsutvikling. Måla understrekar òg at kulturmiljøpolitikken er ein integrert del av klima- og miljøpolitikken. Klimaendringane kan få store konsekvensar for kulturmiljøa, samstundes kan bevaring og ombruk av kulturhistoriske bygningar og anlegg medverke til reduksjon av klimagassutslepp.

Kulturminne og kulturmiljø er viktige delar av det kollektive samfunnsminnet. Historiske bygningar, bymiljø, landskap og arkeologiske spor er kjelder til kunnskap om samfunnsutviklinga, om

livet til enkeltmenneske og om korleis menneska har brukt og innretta seg etter naturen og ressursane gjennom tidene. Dei kan òg bidra til stadi-identitet, tilhøyre og livskvalitet. Kulturmiljøpolitikken legg vekt på å forvalte dei kulturhistoriske verdiane i eit langsiktig perspektiv.

I Noreg er det spor etter menneskeleg liv og virke over ein periode på meir enn 11 000 år. Kulturminne og kulturmiljø som blir tekne vare på, skal vise eit kulturelt, sosialt og geografisk mangfald frå ulike tidsperiodar og bidra til å dokumentere og forstå den historiske utviklinga. Tal frå Miljøstatus syner at Noreg har eit mangfald av kulturminne og kulturmiljø, men treng betre oversikt over fordelinga etter næring, sosial klasse og etnisitet. Talet på registrerte kulturmiljø auka med nesten 5 pst. frå 2022 til 2023. Størst auke var det for kulturhistorisk viktige arbeids- og verkstadplassar.

Regjeringa er oppteken av å ta vare på mangfaldet av kulturmiljø. Dei nye bevaringsstrategiane for Kystens kulturmiljø og Landbrukets kulturmiljø skal bidra til å bevare eit mangfald av kulturminne og kulturmiljø gjennom mellom anna eit betre kunnskapsgrunnlag og meir samordna verkemiddelbruk. Riksantikvaren bidreg i Barne- og familiedepartementet sitt igangverande arbeid med ein bevaringsstrategi for kulturhistoriske verdifulle kyrkjer. Frå 2024 blir det òg løyvd eit årleg tilskot på 5 mill. kroner til etableringa av verdsarvsenter. I 2024 går tilskotet til å etablere verdsarvsenteret på Ornes knytt til Urnes stavkyrkje.

Riksantikvarens tilskot til freda kulturminne i privat eige og kulturmiljø og kulturlandskap skal lempe på den økonomiske byrda for privatpersonar som eig freda kulturminne. Tilskotsordninga skal òg sikre kulturminne og kulturmiljø som kjelde til kunnskap og oppleving og berekraftig verdiskaping og bruk. Tilskot frå Kulturminnefondet er eit lågterskel tilbod retta mot eigarar av verneverdige kulturminne som skal stimulere til privat verneinnsats. Tilskot frå Kulturminnefondet medverkar til at eit mangfald av kulturminne og kulturmiljø kan nyttast som grunnlag for framtidige opplevingar, kunnskap, utvikling og verdiskaping.

Interessa nordmenn har for kulturmiljø, er høg, men aukar ikkje. Om lag kvar tiande nordmann i alderen 16–79 år er svært interessert i kulturminne, kulturmiljø og landskap. Interessen aukar med alder og utdanning. Tal frå Miljøstatus syner at 15 pst. av befolkninga er engasjerte i, og tek ansvar før, kulturmiljø. Det er eit relativt stabilt nivå. Et mindretal av den norske befolkninga

står for det frivillige arbeidet på kulturmiljøområdet. I 2022 deltok om lag 7 pst. av nordmenn i dugnader eller møte. 5 pst. var medlem av ein frivillig kulturvernorganisasjon. Langt fleire, i gjennomsnitt 10 pst. av befolkninga, har engasjert seg før bevaring av kulturmiljø i lokalmiljøet. Dette er likt som i 2021.

Regionreforma har gjeve fylkeskommunane meir mynde. Fylkeskommunane har i hovudsak førstelinjeansvaret for behandling av saker etter kulturminnelova. Riksantikvaren har eit overordna ansvar for gjennomføringa av den nasjonale kulturmiljøpolitikken. Direktoratet bidreg til meir heilskapleg samfunnsplanlegging og styrking av rolla som samfunnsutviklar gjennom tiltak før kompetanseoppbygging og kompetansedeling i kommunane, fylkeskommunane, Sametinget og statlege styresmakter.

Hos fylkeskommunane er bruken av pengar på kulturmiljøforvaltning relativt stabil samanlikna med andre utgifter, ifølgje tal frå Miljøstatus. Talet på fylkeskommunar som har auka delen årsverk til kulturmiljøarbeid, eller halde delen stabil, har minka litt. I 2022 hadde sju av elleve fylkeskommunar eit auka eller om lag likt tal årsverk mot ni fylkeskommunar i 2021. Det er førebels få av fylkeskommunane som vart oppretta etter regionreforma, som så langt har vunne å forme ut ein ny regional plan for kulturmiljø.

Kulturminne og kulturmiljø kan nyttast som ein ressurs i lokal samfunns- og arealplanlegging for å utvikle berekraftige og levbare byar og stader. Tal frå Miljøstatus syner at 38 pst. av norske kommunar brukte meir enn 20 kroner per innbyggjar til kulturmiljøforvaltning i 2022. Dette er ein auke på åtte pst. frå 2021 da talet på kommunar som brukte meir enn 20 kroner per innbyggjar til kulturmiljøforvaltning var 30 pst. Auken i utgifter per innbyggjar må sjåast i samanheng med den generelle prisauken i samfunnet. Omtrent 65 pst. av kommunane har per 2022 vedteke ein kulturmiljøplan. Dette er ein auke frå 2021 da talet var 58 pst. Ein tredjedel av kommunane har knytt til seg kulturmiljøfagleg kompetanse. Talet har vore stabilt i fleire år.

Kulturmiljølovutvalet vart utnemnt av Kongen i statsråd 22. juni 2022 og skal greie ut eit forslag til ny kulturmiljølov til erstatning for den noverande kulturminnelova. Utvalet skal gjere ein fullstendig gjennomgang av regelverket om kulturminnelova og regelverket om kulturmiljø i andre lover og foreslå ei ny lov om kulturmiljø. Utvalet skal levere utgreininga si i form av ein NOU (Noregs offentlege utgreingar) innan 1. februar 2025.

2.3 Friluftsliv

Nasjonale mål:

- Friluftslivet sin posisjon skal takast vare på og utviklast vidare gjennom varetaking av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområde og stimulering til auka friluftslivsaktivitet for alle.
- Naturen skal i større grad brukast som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.

Friluftsliv og eit nært forhold til naturen er ein viktig del av det nasjonale medvitet og ein integrert del av livet til mange nordmenn. Friluftsliv gjev auka trivsel, betrar folkehelsa og aukar forståinga og interessa for å ta vare på naturverdiar. Det er eit mål å auke deltakinga i helsefremjande, trivselsskapande og miljøvennleg friluftsliv for alle grupper i befolkninga og spesielt for barn og unge.

Ifølgje Miljøstatus er andelen som utøver friluftsliv høg, og posisjonen friluftslivet har er god, men mange har framleis ikkje god nok tilgang på areal for å utøve friluftsliv. Om lag halvparten av skulane og barnehagane manglar vidare trygg tilgang til nærturterreng.

Skal målsetjinga om at store delar av befolkninga utøver friluftsliv jamleg bli nådd, er det viktig med attraktive friluftslivsområde i nærleiken av der folk bur. Friluftsliv i nærmiljøet er difor prioritert i friluftslivsarbeidet.

Det er ein lovfesta rett i friluftsløva å kunne ferdast fritt og opphalde seg i naturen (allemannsretten) og at ferdsel og opphald i naturen skal vere gratis. Dette er ein viktig føresetnad for at friluftsliv er svært utbreidd i Noreg. Informasjon om rettar og plikter etter allemannsretten er prioritert, der eit naturvennleg friluftsliv står sentralt.

2.4 Forureining

Nasjonale mål:

- Forureining skal ikkje skade helse og miljø.
- Bruk og utslepp av kjemikaliar på prioritetslista skal stansast.
- Eksponering av menneske og miljø for radioaktiv forureining skal haldast så låg som mogleg.
- Veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten.
- Materialattvinninga av avfall skal auke.

- Å sikre trygg luft. Basert på kunnskapsstatusen frå i dag blir følgjande nivå sett på som trygg luft:
 - årsmiddel PM₁₀: 20 µg/m³
 - årsmiddel PM_{2,5}: 8 µg/m³
 - årsmiddel NO₂: 30 µg/m³
- Støyplager skal reduserast med 10 pst. innan 2020 samanlikna med 1999. Talet på personar som er utsette for over 38 dB innandørs støynivå, skal reduserast med 30 pst. innan 2020 samanlikna med 2005.¹

Alle har rett til eit miljø som tryggjer helse og velferd, og til ein natur der mangfaldet og produksjonsevna blir tekne vare på. Noreg har ambisiøse mål om å redusere forureining. Det overordna målet inneber at forureining ikkje skal skade helse og miljø. Det er òg fastsett meir spesifikke mål for område som har særleg merksemd.

For kjemikalieområdet rettar mykje av arbeidet seg spesielt mot bruk og utslepp av kjemikaliar som er førte opp på den norske prioritetslista, og som omfattar miljøgifter og andre stoff som utgjer ein alvorleg trussel mot helse og miljø. For tida er over 80 stoff og stoffgrupper førte opp på lista.

Mange stoff og stoffgrupper på den norske prioritetslista er forbodne, både i Noreg og i andre land, og strenge krav har gjort at utslepp frå både landbasert industri og olje- og gassverksemd er kraftig reduserte i Noreg og andre vestlege land. Bruk og utslepp av andre helse- og miljøfarlege stoff har ei tilsvarande utvikling. Det er difor lågare nivå av dei gamle miljøgiftene – som PCB og DDT – i til dømes fisk og skaldyr no enn for 20–30 år sidan. Slike gamle miljøgifter finst likevel framleis i norsk miljø og i forhøgde nivå i dyr langt oppe i næringskjeda og hos menneske.

Samstundes finn vi stadig nye miljøgifter, som bromerte og klorerte flammehemmarar og fluorerte sambindingar (PFAS-ar), i norsk natur. Noko kjem av lokale utslepp, men ein god del kjem òg langvegs frå med luft- og havstraumar frå andre land. Produkta vi omgjev oss med, er òg ei viktig kjelde. Kjelder som produkt, avfall, forureina grunn og sediment fører til at utslepp vil skje i lang tid etter at stoffa er fasa ut av bruk. Nye kjemiske stoff blir utvikla raskt. FN spår at salet av kjemikaliar globalt vil doblast innan 2030, og at store mengder helse- og miljøfarlege stoff vil sleppast ut i miljøet.

¹ Det blir arbeidd med oppdatert kunnskapsgrunnlag for å revidere støymålet.

Gammal forureining lagra i jord og sjøbotn kan føre til skade på helse og miljø og vere ei kjelde til spreining av helse- og miljøskadelege kjemikalier. Arbeidet med forureina grunn i Noreg har gått for seg i fleire tiår. Kvart år blir eit stort tal på lokalitetar i Noreg undersøkt, registrert og ved behov sanert. Totalt er det no drygt 13 000 lokalitetar i databasen Grunnforurensning, irekna 1 000 med alvorleg grunnforureining. Arbeidet med opprydding i forureina sjøbotn følgjer føringane i handlingsplanen om forureina sediment frå 2006. Av dei 17 høgast prioriterte områda for opprydding av forureina sjøbotn er 6 ferdig rydda. I tillegg er det ferdig rydda i delar av fleire av dei andre prioriterte områda. Næringssalt (fosfor og nitrogen) og organisk materiale endrar tilstanden i vatn og påverkar algevekst og oksygenforhold for plante- og dyreliv i vassdrag og i kystområda. Tilførsel av næringssalt til kystområda kjem i hovudsak frå avrenning frå jordbruk, utslepp av kommunalt avløp og fiskeoppdrett og gjennom naturleg avrenning. Langs Skagerrakkysten er jordbruk og kommunalt avløp dei største utsleppskjeldene. Langs dei andre kyststrekningane er fiskeoppdrett den største utsleppskjelda.

Det er eit eige mål for radioaktiv forureining for å få tydeleg fram breidda i arbeidet på området. Nivået på radioaktiv forureining er generelt lågt. Nedfallet frå ulykka i Tsjernobyl i 1986 er framleis ei viktig kjelde til radioaktivitet i norsk natur.

For petroleumsverksemda er det eit mål at utslepp til sjø av dei mest miljøfarlege tilsette kjemikaliane skal stansast, og at utslepp av prioriterte miljøgifter som finst naturleg, skal stansast eller minimerast. Når det gjeld olje og andre stoff, er målet ingen utslepp eller minimering av utslepp som kan gje skade, jf. Meld. St. 35 (2016–2017) *Oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet*. Dette nullutslepps målet er vidareført i Meld. St. 20 (2019–2020) *Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene* og gjeld for heile den norske sokkelen. Det er framleis behov for tiltak for å nå målet.

Farleg avfall skal takast forsvarleg hand om og anten gå til attvinning eller vere sikra god nok nasjonal behandlingsskapasitet. I dag blir nær alt farleg avfall attvunne eller levert til godkjend behandling. Dei største mengdene farleg avfall kjem frå industriverksemd, men innsats for å redusere helse- og miljøskadelege stoff i produkt medverkar òg til å redusere miljøproblema når slike produkt blir til avfall.

Dei nasjonale avfallsmåla er at veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den

økonomiske veksten, og at materialattvinninga av avfall skal auke. Trenden har vore at avfallsmengdene anten har vakse i takt med økonomien eller raskare frå år til år, med ein førebels topp i 2019. Brutto nasjonalproduktet auka med 2,5 pst. frå 2019 til 2021, medan avfallsmengdene gjekk ned med 5,3 pst. i same tidsrommet. Utviklinga disse to åra er såleis positiv, men det er for tidleg å slå fast om trenden frå tidlegare har snudd. Frå 2019 til 2021 fall materialattvinninga av ordinært avfall frå 41 pst. til 38 pst. (biologisk behandling inngår ikkje i talet). Dette er eit lågare nivå enn for ti år sidan. For hushaldsavfall og liknande avfall frå næringslivet har EU bindande mål til materialattvinning og førebuing til ombruk på høvesvis 55 pst. i 2025, 60 pst. i 2030 og 65 pst. i 2035. Noreg rapporterte for 2020 40,8 pst. (inkludert tap i attvinningsprosessen). Det er nær ti prosentpoeng under EU-målet på 50 pst.

Noreg har mellom anna slutta seg til regionale havmiljømål under konvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i Nordaust-Atlanteren (OSPAR). I Noreg er det forbod mot å forsøple. Internasjonalt er det semje om å stanse all tilførsel av plastavfall og mikroplast til havet på sikt. FN's miljøforsamling (UNEA) vedtok i mars 2022 å starte forhandlingane om ein rettsleg bindande global avtale for å stanse plastforureining. Avfallsførebuing og god handtering av avfall er avgjerande for å førebyggje plastforureining òg.

Gjennom Montrealprotokollen forpliktar medlemslanda seg til å fase ut bruken av gassar som er skadelege for ozonlaget. Bruken av stoffa er på verdsbasis redusert med over 98 pst., og overvåkingsresultat viser no at ozonlaget er i ferd med å bli tjukkare. Noreg oppfyller forpliktingane i Montrealprotokollen.

Internasjonale avtalar har redusert tilførslane av langtransportert luftforureining sidan 1980. Likevel vil vassforsuring framleis vere eit problem i store delar av Noreg i fleire tiår framover utan ytterlegare utsleppsreduksjonar. Nasjonalt har Noreg redusert dei samla årlege utsleppa av svoveldioksid, nitrogenoksid, flyktige organiske sambindingar og små helseskadelege partiklar (PM_{2,5}) i tråd med dei internasjonale forpliktingane i Göteborgprotokollen og i EØS-avtalen. For utslepp av ammoniakk må verkemiddelbruken forsterkast for at Noreg skal overhalde forpliktingane i dei internasjonale avtalane.

Frå 1. januar 2022 vart det nasjonale målet for årsmiddelen for nitrogendioksid (NO₂) endra frå 40 til 30 mikrogram per kubikkmeter utandørs luft. Oppdateringa var basert på ny kunnskap frå

Folkehelseinstituttet og Miljødirektoratet om helseeffektar ved langvarig eksponering for NO₂.

Både for nitrogendioksid (NO₂) og svevestøv (PM₁₀ og PM_{2,5}) er det i tillegg til nasjonale mål fastsett juridisk bindande grenseverdier i forureiningsforskrifta. Regjeringa innførte nye, strammare grenseverdier for svevestøv frå 1. januar 2022. Grenseverdien for årsmiddel PM₁₀ vart endra frå 25 til 20 mikrogram per kubikkmeter og for årsmiddel PM_{2,5} frå 15 til 10 mikrogram per kubikkmeter. I tillegg vart talet på tillatne overskridingar av døgnmiddelgrensa for PM₁₀ endra frå maksimalt 30 til maksimalt 25 overskridingar av 50 mikrogram per kubikkmeter.

Vidare innførte regjeringa endringar i forureiningsforskrifta kapittel 7 om lokal luftkvalitet som tok til å gjelde 1. juli 2022. Formålet med endringane er å auke gjennomføringsevna til aktørane og å betre etterlevinga av regelverket. Det viktigaste grepet er å forenkla og omstrukturere forskrifta for å gjere henne meir brukarvennleg. Endringane vil utvide moglegheita kommunane har til å sikre at nødvendige tiltak blir gjennomførte, og gje Miljødirektoratet fleire styringsverktøy for å sikre at regelverket blir følgt opp.

Det er ein nedgåande trend for NO₂ i norske kommunar. Alle kommunar heldt seg innanfor grenseverdien for NO₂ i 2022, og ingen kommunar braut det nasjonale miljømålet for NO₂. Svevestøvnivåa varierer frå år til år. I 2022 vart dei nye grenseverdiane for svevestøv (PM₁₀) brotne i fem kommunar: Ringsaker, Drammen, Bærum, Lørenskog og Oslo. Kommunane hadde årsmiddel over grenseverdien på 20 mikrogram per kubikkmeter luft i årsmiddel. Dei hadde også fleire døgn med nivå over 50 mikrogram fint og grovt svevestøv (PM₁₀) per kubikkmeter enn tillate. Dei same kommunane braut også det nasjonale miljømålet for PM₁₀ fordi dette er likt som grenseverdien for årsmiddel. Bærum kommune braut også grenseverdien for PM_{2,5} på 10 mikrogram per kubikkmeter luft i årsmiddel. Det nasjonale målet for PM_{2,5} vart overskride i åtte kommunar i tillegg til Bærum (Oslo, Kristiansand, Drammen, Sarpsborg, Porsgrunn, Fredrikstad, Lørenskog og Ringsaker) i 2022.

I 2021 kom Verdas helseorganisasjon (WHO) med nye tilrådingar for kva for nivå av luftforureining som kan reknast som trygge. Miljødirektoratet og Folkehelseinstituttet har, på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet, oppdatert dei nasjonale luftkvalitetskriteria i 2023 i lys av dei nye tilrådingane frå WHO.

Støy er forureining etter forureiningslova og er det forureiningsproblemet som rammar flest.

Vi har over tid hatt nasjonale mål for reduksjon av støyplage, men i dag når ikkje Noreg dei fastsette måla. Det blir arbeidd med oppdatert kunnskapsgrunnlag for å revidere støymålet. Forebyggjande tiltak og god arealplanlegging er dei viktigaste verktøya vi har. Oppdatert støyretningslinje T-1442/2021 og rettleiing vart publiserte i juni 2021. Denne oppdaterte retningslinja har meir merkeemd enn tidlegare på å hindre plage og sikre god bukvalitet. I tillegg bidreg Miljødirektoratet med mellom anna rettleiing til både kommunar og styresmakter for å bidra til at retningslinja blir teken i bruk i større grad enn i dag.

2.5 Klima

Nasjonale mål:

- Noreg har under Parisavtalen teke på seg ei forplikting om å redusere utsleppa av klimagassar med minst 55 pst. innan 2030 samanlikna med 1990.
- Noreg skal vere klimanøytralt frå og med 2030.
- Noreg har lovfesta eit mål om å bli eit lågut-sleppssamfunn i 2050.
- Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågut-sleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990.
- Medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling
- Det er eit nasjonalt mål at samfunnet skal førebuast på og tilpassast til klimaendringane.

Resultatområdet klima omfattar arbeidet med å redusere utslepp og auke opptak av klimagassar, internasjonal klimafinansiering og klimatilpassing. Ein nærmare omtale av dei nasjonale måla er å finne i det særskilde vedlegget *Regjeringens klimastatus og -plan*.

Dei nasjonale måla for klima er forankra gjennom klimaforliket (Innst. 390 S (2011–2012) til Meld. St. 21 (2011–2012) *Norsk klimapolitikk*) og Stortingets behandling av stortingsmeldinga om ny utsleppsforplikting for 2030 (Innst. 211 S (2014–2015) til Meld. St. 13 (2014–2015) *Nye utslippsforpliktelser for 2030 – en felles løsning med EU*), samtykkeproposisjonen om felles oppfylling med EU av utsleppsmalet for 2030 (Prop. 94 S (2018–2019)), den førre stortingsmeldinga om klimatilpassing i Noreg (Meld. St. 33 (2012–2013)), proposisjonen om samtykke til ratifikasjonen av

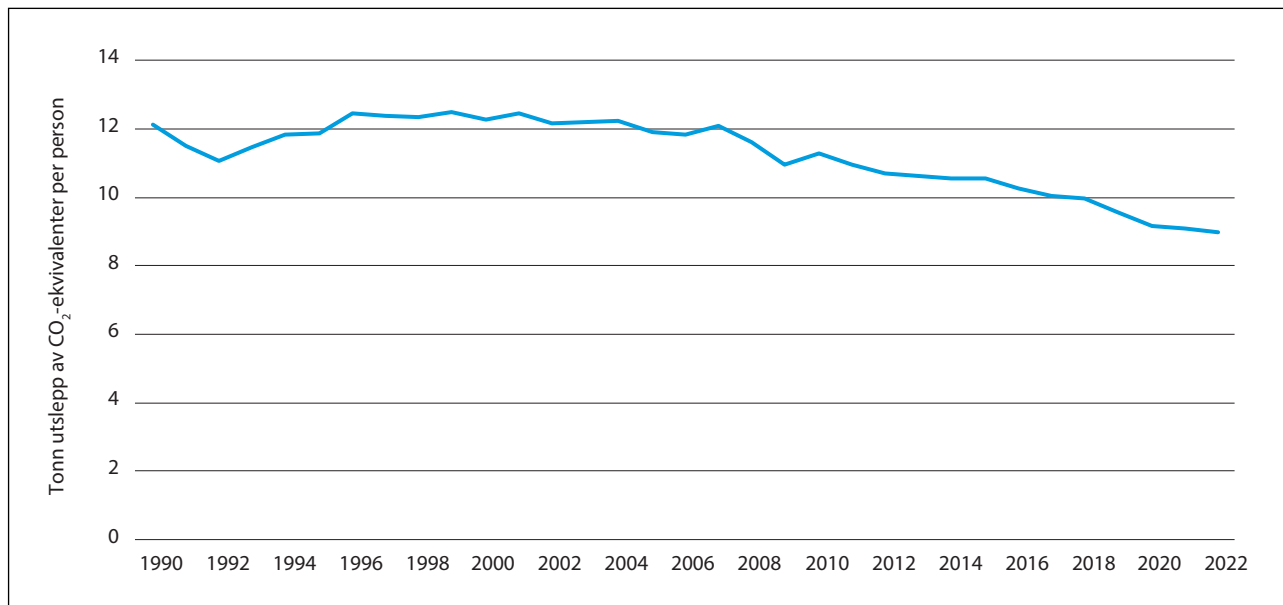
Parisavtalen (Innst. 407 S (2015–2016) til Prop. 115 S (2015–2016)), lov om klimamål (klimalova) av 16. juni 2017, Noregs innmelding av forsterka mål til Parisavtalen den 3. november 2022 og *Klimaplan for 2021–2030* (Meld. St. 13 (2020–2021)). Omstillingsmålet for 2030 er nedfelt i Hurdalsplattforma og presisert i revidert nasjonalbudsjett 2022 (Meld. St. 2 (2021–2022)).

Noregs nasjonalt fastsette bidrag under Parisavtalen er å redusere utsleppa med minst 55 pst. innan 2030 samanlikna med 1990-nivå. Målet vart styrkt i november 2022, og regjeringa fremja i april 2023 ein proposisjon til Stortinget (Prop. 107 L (2022–2023)) for å oppdatere lovteksten i tråd med det auka målet. Målet om at Noreg skal bli eit lågutsleppssamfunn i 2050, er òg lovfesta i klimalova. Innan 2050 skal klimagassutsleppa reduserast med 90–95 pst. samanlikna med utsleppsni- vået i 1990. Sjå nærmare omtale av 2050-målet i det særskilde vedlegget *Regjeringens klimastatus og -plan*. Regjeringa la i juni 2023 fram ei ny stor-

tingsmelding om klimatilpassing. I meldinga foreslår regjeringa å utvide det nasjonale målet for klimatilpassing slik at det også gjeld økosystema: «Samfunnet og økosystema skal førebuast på og tilpassast til klimaendringane.»

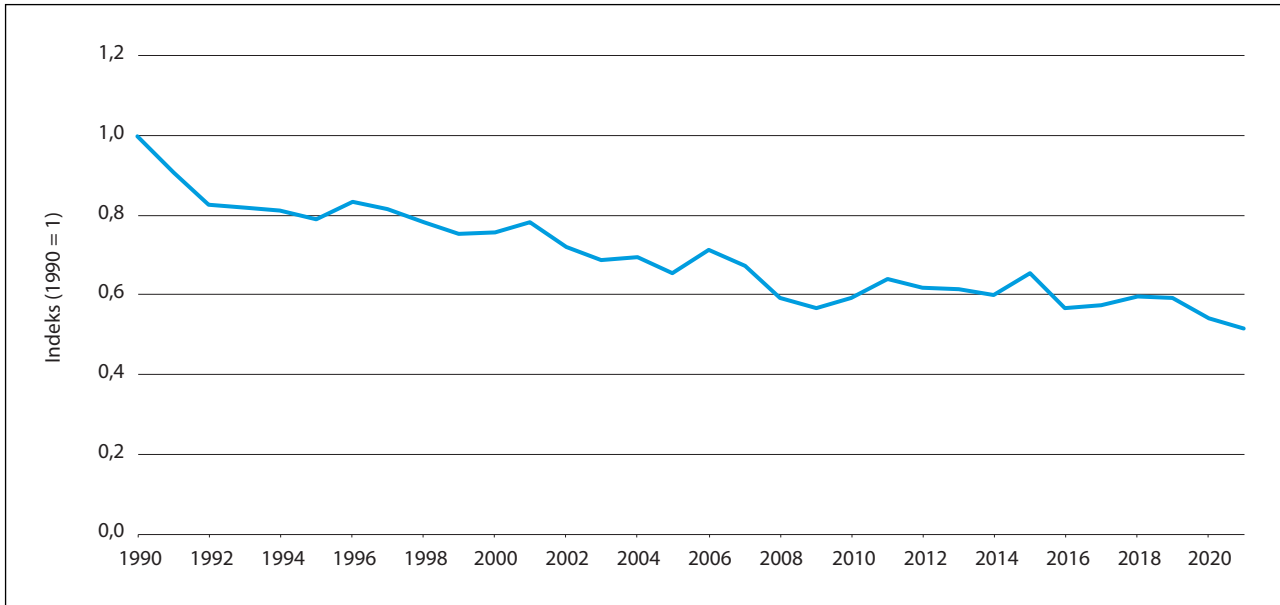
I utsleppsrekneskapan til Statistisk sentralbyrå var Noregs utslepp i 2022 på 48,9 mill. tonn CO₂-ekvivalentar, om lag 0,16 mill. tonn lågare enn året før (sjå tabell 2.2). Opptak og utslepp i skog- og arealbrukssektoren er ikkje med i denne utsleppsrekneskapan. Klimagassutsleppa nådde ein topp i 2007 med 56,6 mill. tonn CO₂-ekvivalentar, men har sidan blitt redusert noko – dette trass i at Noreg har hatt ein vesentleg vekst i folketalet og i økonomien. Klimagassutsleppa per person har gått ned frå 12,1 tonn CO₂-ekvivalentar per person i 2007 til 9,0 tonn i 2022 (sjå figur 2.1).

Petroleumssektoren er den største utsleppskjelda i Noreg, tett følgd av industri og vegtrafikk. Sjå nærmare i tabell 2.2 og omtale i særskilt vedlegg *Regjeringens klimastatus og -plan*.

Figur 2.1 Tonn utslepp av CO₂-ekvivalentar, per person.

Kjelde: SSB-tabell 08940 og 07459.

Figur 2.2 Utslepp per mill. kroner bruttoprodukt (faste 2015-prisar).

Utsleppsintensitetene blir berekna etter definisjonane i nasjonalrekneskapan, det vil seie at utslepp til luft frå all norsk økonomisk aktivitet blir berekna. For rapportering til Kyotoprotokollen og andre internasjonale rapporteringar for utslepp til luft blir det nytta ein geografisk definisjon av Noreg, og utsleppstala er i hovudsak fordelte etter kjelder (prosessutslepp og utslepp frå stasjonær og mobil forbrenning), uavhengig av kva for næringar som genererer aktivitetane. Produksjon blir erstatta med konsum for hushalda. Kjelde: SSB-tabell 09298.

Tabell 2.2 Utslepp av klimagassar. Mill. tonn CO₂-ekvivalentar (førebelse tal for 2022).

	Mill. tonn i 2022	Endring i pst.			
		Sidan 1990	2007–2022	2015–2022	2021–2022
Utslepp frå norsk territorium	48,9	-4,7	-13,7	-10,6	-0,5
Av dette:					
Olje- og gassutvinning	12,2	47,9	-20,1	-18,7	-0,3
Industri og bergverk	11,6	-39,8	-19,1	-2,6	-0,7
Vegtrafikk	8,7	17,0	-13,4	-15,3	0,0
Luftfart, sjøfart, fiske, motorreiskap m.m.	7,7	45,4	9,9	3,2	3,1
Jordbruk	4,6	-6,9	0,4	-1,1	-2,1
Energiforsyning	1,4	322,0	51,8	-18,0	-16,5
Oppvarming i andre næringar og hushald	0,6	-77,5	-63,9	-33,3	12,3
Andre kjelder	2,1	-30,9	-26,1	-23,6	-2,0

Tala inkluderer ikkje utanriks sjø- og luftfart og opptak eller utslepp frå skog og arealbruk.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Den globale klimaavtalen som vart vedteken i Paris i desember 2015, legg grunnlaget for norsk klimapolitikk. Regjeringa ratifiserte Parisavtalen i juni 2016, i tråd med Stortingets samtykke (Prop. 115 S (2015–2016)). På grunnlag av innstillinga til proposisjonen om samtykke til ratifikasjon av Pari-

savtalen, Innst. 407 S (2015–2016), har Stortinget vedteke at regjeringa skal leggje til grunn at Noreg frå og med 2030 skal vere klimanøytralt. Det inneber at Noreg skal sørgje for klimareduksjonar tilsvarande norske utslepp årleg frå 2030. Ein nærmare omtale av regjeringa sin plan for

nasjonale utsleppsreduksjonar finst i kapittel 3 i det særskilde vedlegget *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Lov om klimamål (klimalova) lovfestar klimamåla for 2030 og 2050. Regjeringa rapporterer om arbeidet med å nå klimamåla for 2030 og 2050 i rapporteringa etter klimalova, sjå kapittel 4 i det særskilde vedlegget *Regjeringas klimastatus- og -plan*. Noregs klimamål under Parisavtalen vart styrkt i november 2022 og går ut på å redusere utsleppa av klimagassar med minst 55 pst. i 2030 samanlikna med nivået i 1990. Regjeringa fremja i april 2023 ein proposisjon til Stortinget (Prop. 107 L (2022–2023)) for å oppdatere lovteksten i tråd med det auka målet. Regjeringa ønskjer å oppfylle det forsterka målet saman med EU. Gjennom klimaavtalen med EU har Noreg allereie forplikta seg til å samarbeide med EU om å redusere utsleppa med minst 40 pst. innan 2030 samanlikna med 1990-nivå. EU melde i desember 2020 inn eit forsterka klimamål under Parisavtalen. Det forsterka målet deira er å redusere netto utslepp med minst 55 pst. innan 2030.

Meld. St. 13 (2020–2021) *Klimaplan for 2021–2030* vart lagd fram i 2021. Meldinga fekk tilslutning i Stortinget og vart lagd til grunn for Støre-regjeringa sitt arbeid med å oppfylle forpliktinga Noreg har under Parisavtalen om utsleppskutt på minst 55 pst. i samarbeid med EU.

Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990.

Det inneber at regjeringa har eit nasjonalt mål om å omstille både kvotepliktig og ikkje-kvotepliktig sektor. Formålet er at heile det norske næringslivet skal omstille seg i retning lågutsleppssamfunnet. Ein nærmare omtale av klimamåla og klimaavtalen med EU, og ein omtale av forslaget frå Europakommisjonen til forsterka klimaregelverk som vart lagt fram sommaren 2021, er å finne i kapittel 2 i det særskilde vedlegget *Regjeringas klimastatus- og -plan*.

For 2050 er målet at Noreg skal bli eit lågutsleppssamfunn. Med lågutsleppssamfunn er det meint eit samfunn der klimagassutsleppa – ut frå beste vitenskaplege grunnlag, utsleppsutviklinga globalt og nasjonale omstende – er reduserte for å motverke skadelege verknader av global oppvarming slik det er gjort greie for i Parisavtalen artikkel 2 nr. 1 bokstav a (temperaturmålet). Klimagassutsleppa skal reduserast med 90–95 pst. Ved vurdering av måloppnåinga skal det takast omsyn til effekten av EUs kvotesystem. Regjeringa sette i

august 2021 ned eit offentleg utval som skal gjere ei heilskapleg utgreiing av vegvala Noreg står overfor for å nå klimamålet for 2050. Utvalet skal levere rapporten sin 1. november 2023.

I tillegg til den nasjonale innsatsen medverkar Noreg til globale utsleppsreduksjonar gjennom mellom anna innsats for å bevare tropisk skog i utviklingsland. Innsatsen skjer gjennom Klima- og skoginitiativet, som er ein del av norsk offentleg bistand. Klima- og skoginitiativet er eit resultat av klimaforliket i 2008 og vart vidareført i forliket i 2012. Gjennom Meld. St. 24 (2016–2017) *Felles ansvar for felles fremtid* er det vedteke at initiativet skal først vidare på eit høgt nivå fram til 2030. Klima- og skoginitiativet har som mål å medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling. Initiativet har inngått partnerskap med ei rekkje sentrale skogland konsentrerte rundt dei tre store regnskogbassenga i verda: Amazonas, Kongobassenget/Sentral-Afrika og Indonesia.

Noreg har eit mål om å doble klimafinansieringa til utviklingsland frå 7 mrd. kroner i 2020 til 14 mrd. kroner i 2026. Nivået for dette målet blei nådd i 2022, da norsk klimafinansiering var på 15,5 mrd. kroner. Den store auken i klimafinansieringa i 2022 kjem hovudsakleg av mobilisert privat kapital utløyst av offentlege midlar.

Regjeringa foreslår å opprette ein ny statleg garantiordning for fornybar energi med ein garantiramme på 5 mrd. kroner i ein prøveperiode på fem år. Formålet med garantiordninga er auka investeringar i fornybar energi i utviklingsland. Ordninga skal mobilisere privat kapital som bidreg til dette. Norad vil ha det heilskaplege ansvaret for å forvalte ordninga og for at ordninga går i balanse på lang sikt. Norfund får i oppdrag å sørge for ekstern kvalitetssikring av risikovurderingar.

Det grøne klimafondet er hovudkanalen for klimafinansiering under klimakonvensjonen. Regjeringa gjev eit bidrag til Det grøne klimafondet på 800 mill. kroner årleg i perioden 2024–2027. For å utløyse ytterlegare klimainnsats internasjonalt prioriterer Noreg i tillegg samarbeid om utsleppsreduksjonar gjennom kvotekjøp, utvikling av nye marknadsmekanismar og støtte til ulike kapasitetsbyggingsprogram.

Klima- og skoginitiativet og annan internasjonal innsats er nærmare omtalte i del II, programkategori 12.70 og i Prop. 1 S (2023–2024) for Utanriksdepartementet.

Samfunnet og økosystema skal førebuast på og tilpassast til klimaendringane. Klimaet endrar

seg allereie, og endringane påverkar både natur og samfunn. Menneskeskapte klimaendringar er ei av dei viktigaste årsakene til det akselerande og dramatiske tapet av naturmangfald som blir observert over heile kloden. Den sterke samanhengen mellom tilstanden til naturen og sårbarheita samfunnet har for klimaendringar, gjer at tiltak for klimatilpassing, utsleppsreduksjonar og natur må sjåast i samheng. Robuste og sunne økosystem kan levere viktige økosystemtenester som temperaturregulering, flaumdemping, skredførebygging, vassregulering og ivaretaking av grunnvatnet, beskyttelse av kystområde mot havnivåstiging og erosjon. På den måten kan økosystem vere eit viktig klimatilpassingsverktøy for samfunnet. Regjeringa legg difor særleg vekt på verdien økosystema har for klimatilpassing, og foreslår å utvide det nasjonale målet for klimatilpassing slik at det også gjeld økosystema. Regjeringa styrkjer innsatsen for klimatilpassing og la i juni 2023 fram ei ny stortingsmelding om klimatilpassing, *Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn*. Stortingsmeldinga inneheld planen regjeringa har for det nasjonale arbeidet med klimatilpassing for perioden 2024–2028. Planen inneheld tiltak i mange sektorar, mellom anna samfunnstryggleik landbruk, helse, samferdsel og bistand. Eit viktig formål med stortingsmeldinga er å leggje eit rammeverk for ein integrert og samordna innsats for klimatilpassing. Eit forbetra styringssystem for det nasjonale klimatilpassingsarbeidet skal bidra til at omsynet til eit klima i endring blir vurdert og implementert systematisk i alle sektorar, og til at arbeidet blir meir heilskapleg og betre samordna. Regjeringa innfører òg nasjonale klimasårbarheitsanalysar som skal gje meir kunnskap om risiko og sårbarheit. Styringssystemet skal òg gje betre rutinar for å justere innsatsen og styrkt samordning.

Det er gjeve ein utfyllande omtale av status på klimatilpassingsarbeidet i kapittel 7 i det særskilde vedlegget *Regjeringas klimastatus og -plan*.

2.6 Polaronråda

Nasjonale mål:

- Omfanget av villmarksprega område på Svalbard skal haldast ved lag.
- Naturmangfaldet på Svalbard skal bevarast tilnærma upåverka av lokal aktivitet.
- Dei 100 viktigaste kulturminna og kulturmiljøa på Svalbard skal sikrast gjennom ei føreseieleg og langsiktig forvaltning.

- Negativ menneskeleg påverknad og risiko for påverknad på miljøet i polarområda skal redusert.

Noreg har eit særskilt ansvar som miljøforvaltar i nordområda og på Svalbard, og eit av hovudmåla for norsk svalbardpolitikk er å ta vare på den særskilte villmarksnaturen på Svalbard. Dei spesielle miljømåla for Svalbard går fram av Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*, jf. Innst. 88 S (2016–2017). Der er det slått fast at innanfor dei ramme traktats- og suverenitetsmessige omsyn set, skal miljøomsyn vege tyngst ved konflikt mellom miljøvern og andre interesser.

Målet om å halde omfanget av villmarksprega område på Svalbard ved lag, er følgt opp gjennom eit omfattande vern av område og strenge reglar når det gjeld nye naturinngrep som kan påverke villmarksprega område. Målet er også følgt opp gjennom restaurering av naturen i gruveområda i Svea og Lunckefjell etter at gruveverksemda der vart avvikla i 2017, og gjennom opprettinga av Van Mijenfjorden nasjonalpark i 2021.

Klimaendringane på Svalbard skjer raskt og har allereie konsekvensar for naturen og kulturmiljøa på Svalbard. Desse konsekvensane vil bli større etter kvart som temperaturane held fram med å stige og sjøisen minkar enda meir. Spesielt utsett er artar som er avhengige av sjøis, slik som ringsel og isbjørn, og artar som er sterkt påverka av endringar i det marine miljøet, slik som sjøfugl. Endringar i tilgangen på føde som følgje av klimaendringar blir alt i dag rekna som ei hovudårsak til nedgang i bestandane hos nokre av dei høgarktiske fugle- og dyreartane.

Ein sterk vekst i turisme og forskning på Svalbard over mange år har òg ført til auka belastning på sårbart naturmiljø og kulturminne. Veksten i cruiseturisme med ilandstiging på stader som ofte er sårbare, er ei særleg utfordring og kan føre med seg forstyrning av dyrelivet, skadar og slitasje på terreng, vegetasjon og kulturminne. Det er dokumentert hos fleire artar at forstyrning kan føre til redusert bruk av viktige leveområde.

Forvaltninga må sjå til at ferdsel og anna verksemd skjer innanfor rammer som sikrar at den samla miljøbelastninga ikkje blir for stor.

Dei fleste artane på Svalbard er freda, men det er opent for avgrensa jakt, fangst og fiske på artar som rein, rype, fjellrev og røye og nokre artar av sel og sjøfugl. Klimaendringane endrar livsvilkåra for desse artane, noko som gjer det meir krevjande å sikre at dei blir forvalta på ein heilskapleg måte i samsvar med målet om at natur-

mangfaldet skal bevarast tilnærma upåverka av lokal aktivitet.

Introduserte framande artar kan lettare etablere seg når klimaet blir varmare. Dette utgjer ein aukande miljøtrussel i Arktis og på Svalbard.

I grunnen i lokalsamfunna ligg forureining frå gruveverksemd, oljeboring, deponi mv. frå tidlegare tider og dessutan PFAS frå brannøving. Permafrost har blitt brukt som barriere mot spreiding av forureining, mellom anna i deponi og som sikring av tankanlegg. Klimaendringar fører til smelting av permafrosten og auka erosjon, som kan føre til auka utvasking og spreiding av forureining. Forvaltninga vil arbeide med å vurdere og kartleggje kvar det kan liggje forureining i grunnen som kan føre til skade på helse og miljø.

Freda bygningar på Svalbard er i all hovudsak bygde på permafrost. Ein kan måle at temperaturen i dei øvre laga i bakken stig kontinuerleg, og laget som tinar kvar sommar, blir stadig djupare. Dette skaper utfordringar for bygningsfundament og infrastruktur og forsterkar naturlege nedbrytingsprosessar. Klimaendringar fører også til at flaum og skred vil kunne skje oftare og påføre bygg og andre kulturmiljø skade.

Klimaendringar i form av høgare temperaturar og meir nedbør medverkar til auka kysterrosjon. Dette utgjer ein aukande trussel mot kulturmiljø som ligg langs kysten. Som følge av dette opplever forvaltninga ein auke i saker der kulturmiljø står i direkte fare for å bli øydelagde eller gå tapt. Særlige forhold knytte til vêr, infrastruktur og geografi gjer det praktisk utfordrande og kostnads-krevjande å ta vare på kulturmiljø på Svalbard. For å gjere nødvendige prioriteringar i arbeidet med å sikre kulturmiljø er det også nødvendig å forbetre kunnskapsgrunnlaget på området.

Forsøpling og mikroplast i arktiske havområde, inkludert på strendene rundt Svalbard, er eit stort og aukande problem. Noreg deltek aktivt i det arktiske samarbeidet om å redusere marin forsøpling og mikroplast. Sysselmeisteren bidreg mellom anna med strandoppyrdding på Svalbard.

Russlands angrepskrig mot Ukraina har endra føresetnadene for det regionale miljøsam arbeidet i nord. Grensekryssande utfordringar knytte til klima, miljø og biologisk mangfald må framleis handterast, og det er viktig for Noreg å halde i gang internasjonale samarbeidsforum i nord. Sidan 1996 har Arktisk råd vore ein viktig arena for å handtere spørsmål av felles interesse for dei arktiske statane, med vekt på miljø og klima. Arktisk råd gjev også viktig kunnskapsgrunnlag for

internasjonale avtalar om forureining og klima og for nasjonal forvaltning.

Noreg leier arbeidet i Arktisk råd i perioden 2023–2025. Dette er den viktigaste utanrikspolitiske nordområdesatsinga i denne perioden. Noreg vil konsentrere seg om kjerneoppgåvene til rådet og føre vidare dei lange linjene i arbeidet rådet gjer. Fire hovudtema for den norske leiarskapen reflekterer langsiktige prioriteringar i norsk nordområdepolitikk: hav, klima og miljø, berekraftig økonomisk utvikling og folk i nord. Målet regjeringa har sett seg for leiarskapen, er å sikre at Arktisk råd overlever som det viktigaste multilaterale forumet for arktiske spørsmål.

Tidlegare har det vore eit breitt og omfattande miljøvernssamarbeid under den norsk-russiske miljøvernkommissjonen, med tanke på forvaltning av økosystem, artar og naturressursar i grensområda og Barentshavet. Som følge av Russlands angrepskrig mot Ukraina må styresmaktsamarbeidet med Russland på miljøområdet vente. Aktivitetar som er viktige for Noreg, til dømes miljøovervaking, vil halde fram på norsk side. Desse aktivitetane er også viktige bidrag til internasjonalt miljøarbeid. Miljøsam arbeidet i Barentsregionen vil halde fram i samarbeid med Sverige og Finland. Dette inkluderer aktivitetar i barentsråd-samanheng.

I Antarktis har Noreg, som part til Antarktistraktaten, forplikta seg til eit omfattande vern av miljøet. Noreg skal vere ein pådrivar for å verne om miljøet i Antarktis og tryggje dette området som eit referanseområde for forskning i samband med den viktige stillinga dette området har når det gjeld globale klima- og miljøendringar.

Det siste tiåret er det gjennomført ei rekkje miljøtiltak i tråd med miljøprotokollen, og Antarktis står i dag fram som eit av dei siste store urørte naturområda i verda. Marine verneområde er viktige områdebaserte tiltak, mellom anna for å ta vare på og sikre berekraftig bruk av marine ressursar og økosystem. I 2016 vart marine verneområde i Rosshavet vedtekne. Noreg deltek aktivt i arbeidet med nye marine verneområde i Antarktis. Under Konvensjonen for bevaring av marine levande ressursar i Antarktis (CCAMLR) har Norsk Polarinstitut leidd arbeidet med eit forslag til eit marint verneområde i havet utanfor Dronning Maud Land. Dette forslaget skal Noreg saman med fleire andre partsland leggje fram på det årlege møtet under CCAMLR hausten 2023.

Dei siste tiåra er det registrert betydeleg oppvarming over enkelte delar av Antarktis, og store flak av isbremmane går av og driv til havs. Den sjettede hovudrapporten frå FNs klimapanel peiker

på at vi treng meir kunnskap om Antarktis og kva endringane i ismassane og havet der vil ha å seie for det globale klimaet og havnivået i framtida. Det er ei prioritert forskingsoppgåve å få meir kunnskap om samspelet mellom isbremmane, innlandsisen og havet og kva dette inneber for framtidig havnivåstiging og andre globale klima- og miljøspørsmål.

Forskningsstasjonen Troll i Dronning Maud Land er den viktigaste plattformen for norsk forskning i Antarktis. Stasjonen nærmar seg slutten av

levetida si, og Statsbygg har utarbeidd ei konseptutvalutgreiing for oppgradering av forskningsstasjonen. Våren 2023 vedtok regjeringa valet av konsept for det vidare arbeidet med oppgraderinga: eit heilt nytt bygg med plass til 65 brukarar, som kan stå klart rundt 2032. Norsk Polarinstitutt er i gang med infrastrukturprosjektet Troll Observing Network, med støtte frå Forskningsrådet. Prosjektet skal etablere eit nettverk av åtte vitskaplege observatorium ved Trollstasjonen og vil vere eit stort løft for norsk antarktiskforskning.

3 Hovudprioriteringar i Klima- og miljødepartementets budsjett for 2024

Forslaget til budsjett for Klima- og miljødepartementet har ei utgiftsramme på 23 356,360 mill. kroner i 2024, mot 22 439,833 mill. kroner i 2023. Dette er ein netto auke på 916,5 mill. kroner, eller 4,1 pst. frå saldert budsjett 2023.

Regjeringa vil føre ein ambisjøs klima- og miljøpolitikk. Klima- og miljømåla skal nåast, og økonomien må innrettast mot å bli stadig meir fornybar, sirkulær og berekraftig. På få år skal heile den norske økonomien og samfunnet endrast til eit samfunn med låge utslepp. Samstundes må naturen som vårt felles livsgrunnlag takast vare på for noverande og kommande generasjonar. Omfanget til og alvoret i klimaendringane tilseier at vi er nøydd til å tilpasse oss eit endra klima, parallelt med at utslepp av klimagassar må redusere kraftig, både i Noreg og globalt. Vi må omstille oss til å bli eit lågutsleppssamfunn som også er klimarobust, noko som inneber at ein varetek økosystema i ei berekraftig utvikling. Noreg skal vere ein pådrivar i det internasjonale klimaarbeidet for å nå måla i Parisavtalen og omstille seg slik at vi oppfyller klimaforpliktingane våre. Noreg skal òg følge opp det globale Kunming-Montreal-rammeverket for naturmangfald (naturavtalen) og bidra til å stanse og reversere tapet av naturmangfald nasjonalt og globalt.

Regjeringas klimastyringssystem skal systematisere arbeidet til regjeringa for å nå klimamåla og leggje til rette for at desse kan bli nådde. Klimapolitikken blir utvikla i mellom anna jamlege klimameldingar til Stortinget og regjeringas årlege klimastatus og -plan. Her legg regjeringa fram status for korleis Noreg ligg an til å nå klimamåla, og kva planar regjeringa har for å nå måla. Som del av klimastyringssystemet er det etablert mellom anna eit årshjul som er synkronisert med arbeidet med statsbudsjettet. Det skal bidra til at omsynet til klima er vareteke i relevante avgjerdsprosessar, gje informasjon om korleis vi ligg an til å nå klimamåla våre, og synleggjere eventuelle behov for styrkt innsats.

Utgiftene under Klima- og miljødepartementet aleine gjev ikkje eit fullstendig uttrykk for

regjeringa sine samla politiske prioriteringar av klima og miljø. Klimapolitikken er sektorovergripande. Viktige klimapolitiske satsingar ligg òg under budsjetta for andre departement. I tillegg blir mykje av klima- og miljøpolitikken ført ved hjelp av skattar, avgifter og regulering. Rapporteringa og framdrifta i klimapolitikken skal vere godt tilgjengeleg for allmenta. *Regjeringas klimastatus og -plan* er difor eit særskilt vedlegg til denne proposisjonen.

Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. Det inneber at regjeringa har eit nasjonalt mål om å omstille både kvotepliktig og ikkje-kvotepliktig sektor. Tiltak for å redusere klimagassutslepp og tilpasse samfunnet til klimaendringane er ei av hovudprioriteringane for regjeringa.

Enova er eit viktig klima- og energiverkemiddel. Gjennom å støtte opp under seinfase teknologiutvikling og tidleg marknadsintroduksjon medverkar Enova til utsleppsreduksjonar og grøn teknologiutvikling innan område som industri, grøn skipsfart, hydrogen, utsleppsfri landtransport og infrastruktur for nullutsleppsdrivstoff. Enova er eit spesialverktøy for å fremje innovasjon og utvikling av nye klima- og energiløysingar. Støtte frå Enova skal avlaste risiko og kostnader for dei som er først ute med å teste nye løysingar. Aktiviteten skal innrettast med sikte på å oppnå varige marknadsendringar slik at løysingar tilpassa lågutsleppssamfunnet på sikt blir føretrekte utan støtte.

Gjennom eit grønt industriløft vil regjeringa leggje til rette for den grøne omstillinga i industrien. I juni 2022 la regjeringa fram «Veikart for et grønt industriløft» med planar og strategier for korleis Noreg skal auke verdiskaping og redusere utslepp i norsk økonomi. Vegkartet har sju innsatsområde innan havvind, batteri, hydrogen, CO₂-handtering, prosessindustri, den maritime verdikjeda og skog- og trenæringa og annan bio-

økonomi. I løpet av hausten 2023 vil eit oppdatert vegkart for grønt industriløft leggjas fram. Denne versjonen inneheld to nye innsatsområde om solindustri og produksjonsindustri, som er sentrale for den grøne omstillinga av norsk økonomi og næringsliv. Vegkartet peiker også på kor viktig samarbeid er, både med industri og med partnarar i arbeidslivet og med andre land. Den grøne omstillinga må skje raskt og vere rettferdig. Regjeringa har etablert eit råd for rettferdig omstilling i arbeidslivet og har dialog om klimapartnerskap med næringslivet.

Grøn skipsfart er ein viktig del av arbeidet for å innfri klimaforpliktingane våre. Det er ein ambisjon om å halvere utsleppa frå innanriks sjøfart og fiske innan 2030 og stimulere til utvikling av null- og lågutsleppsløysingar i alle fartøykategoriar. Utviklinga i retning av nullutslepp har komme lengst innanfor ferjesektoren. Regjeringa foreslår å føre vidare ordninga for innfasing av hurtigbåtar med null- og lågutsleppsløysingar i fylkeskommunale samband. Regjeringa foreslår òg å føre vidare satsinga på utvikling av nullutsleppsløysingar for store fartøy under Forskingsrådet.

Europas grøne giv er den mest ambisiøse grøne omstillinga gjennom tidene. Regelverksutviklinga går i eit tempo og med eit ambisjonsnivå som utfordrar forvaltninga vår både i omfang, organisering og når det gjeld måten ho er innretta på. Det er naudsynt å styrkje forvaltninga for å vareta dette arbeidet.

Regjeringa er i gang med eit krafttak for naturen for å sikre eit mangfald av økosystem i god tilstand, at økosystema leverer økosystemtenester, hindre tap av artar og naturtypar og sikre eit representativt utval av natur for kommande generasjonar. Økosystema er grunnlaget for produksjon av mat, medisinar og ei rekkje materiale. Dei reinsar luft og vatn, bind karbon, beskyttar mot flaum, ras, storm og erosjon og tilbyr fysiske og åndelege opplevingar. Velfungerande økosystem vil også gjere naturen meir robust mot klimaendringane vi står overfor. Regjeringa vil styrkje evna naturen sjølv har til å fange og lagre klimagassar, ved å restaurere myr og annan natur som bind og lagrar karbon. Restaurering er eit viktig tiltak for å betre tilstanden til ringare natur. For å stimulere til auka lokal innsats på restaurering av natur foreslår regjeringa å opprette ei ny tilskotsordning for naturrestaurering retta mot kommunar, organisasjonar og private tiltakshavarar. Regjeringa har sett av 10 mill. kroner til denne ordninga og har òg lagt til 5 mill. kroner på restaureringsmidlane som går til statlege tiltak.

Naturavtalen som vart forhandla fram i Montreal i desember 2022, set globale mål som utgjer eit vegkart til å snu det globale tapet av natur og nedbrytinga av økosystem som vi ser i dag. Noreg hadde ei sentral rolle i forhandlingane og medverka til ein ambisiøs avtale. Regjeringa har høge ambisjonar for å stoppe det globale tapet av naturmangfald. Regjeringa har starta arbeidet med ei stortingsmelding som viser korleis Noreg skal følgje opp naturavtalen og bidra til at verda når dei globale måla. Denne meldinga vil vere Noreg sin nye handlingsplan for natur.

I mellomtida vil stortingsbehandlinga av den gjeldande handlingsplanen for Noreg, Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet*, framleis liggje til grunn for arbeidet med å ta vare på norsk natur. Langsiktig og berekraftig forvaltning av naturressursane er grunnprinsippet i miljøpolitikken til regjeringa.

Regjeringa har sett i gang fleire store systemforbetringar for ein meir kraftfull naturpolitikk. Eit godt kunnskapsgrunnlag om naturmangfald er avgjerande i arbeidet med ei økosystembasert forvaltning. Regjeringa er i gang med å etablere ein meny av tiltak som skal bidra til å ta vare på eit mangfald av økosystem i god økologisk tilstand, og skog er første økosystem ut. Regjeringa sette i 2022 ned eit utval som skal greie ut naturrisiko. Utvalet skal vurdere kva for risiko tap eller øydelegging av natur og endring i rammevilkår har for ulike næringar og sektorar, og korleis dei kan analysere og handtere dette på best mogleg måte. Utvalet skal også vurdere korleis ein på nasjonalt nivå kan analysere og framstille naturrisiko. Utvalet leverer NOU-en sin i løpet av 2023.

Regjeringa foreslår å setje av 10 mill. kroner til arbeidet med å utvikle ein naturrekneskap for Noreg. Naturrekneskapen tek utgangspunkt i FN's standard for naturrekneskap og skal vise kor mykje natur vi har (areal), tilstanden til naturen og kva for økosystemtenester han leverer. Saman med SSB og fleire er Miljødirektoratet i gang med dette utviklingsarbeidet. I 2023 har Miljødirektoratet sett saman eksisterande og lett tilgjengeleg kunnskap om naturareal, tilstand og økosystemtenester til ein førstegenerasjons naturrekneskap. Som del av arbeidet med naturrekneskap blir det også gjennomført ein pilot for eit utvalt hav- eller kystområde.

Regjeringa er i gang med eit nasjonalparkløft for å vareta nasjonalparkane som representerer det aller flottaste vi har av natur i Noreg. Nasjonalparkane er viktige fordi dei tek vare på heilskapen i økosystema, dei gjev vern av store område der naturen får større sjanse til å tilpasse seg dei kli-

maendringane som skjer, og dei gjev langsiktig vern mot inngrep som kan øydeleggje livsviktige område for plantar og dyr. Det er nødvendig med førebygging og varetaking, og regjeringa sette i 2023 av auka midlar for ei styrkt forvaltning av nasjonalparkane, som er foreslått vidareført i 2024.

Regjeringa har sett i verk tiltak for å sikre eit treffsikkert frivillig skogvern, mellom anna slik at ein får verna skog med viktige verneverdiar, og slik at staten ikkje tilbyr for høg erstatning for skog med låg lønnsemd med tanke på skogbruk. Regjeringa vil føre vidare skogvern som eit viktig verkemiddel for å nå nasjonale mål for naturmangfald og vil halde fram med arbeidet med å sikre at skogvernet er treffsikkert. Av omsyn til det samla budsjettoplegget i 2024 foreslår regjeringa å redusere løyvinga til frivillig skogvern med 100 mill. kroner.

Miljøtilstanden i Oslofjorden er ikkje god, og økosystemet i Skagerrak er under stort press. Regjeringa vil at Oslofjorden skal bli rein og rik igjen. Regjeringa vil raskt følgje opp *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv* og er i gang med eit krafttak for Oslofjorden.

Regjeringa fører ein meir restriktiv rovviltpolitikk basert på rovviltforliket og andre relevante føringar frå Stortinget. Regjeringa legg stor vekt på forvaltning av rovviltartane i tråd med bestandsmåla Stortinget har vedteke. Regjeringa foreslår å auke løyvinga til Statens naturoppsyn med 10 mill. kroner til nye faste stillingar for å styrkje rovviltarbeidet i Nordland og Troms og Finnmark og dessutan å auke løyvinga til skadefelling av rovdyr gjennomført av kommunale og interkommunale skadefellingslag med 10 mill. kroner. Regjeringa har òg varsla i regjeringserklæringa at ein vil vurdere bestandsmåla for ulv og bjørn i Noreg på nytt.

Regjeringa vil føre vidare arbeidet med bevaring av villaks. I samband med godkjenninga av oppdaterte vassforvaltningsplanar i 2022 vedtok regjeringa fleire tiltak som vil kunne vere med på å betre tilstanden for vill laksefisk. I tillegg blir det i 2024 mellom anna planlagt vidare tiltak mot spreiding av pukcellaks og gjennomført rehabilitering av fisketrapper.

Dersom økosystema og naturmangfaldet blir sikra, vil naturen kunne hjelpe til med klimatilpassing, opptak av klimagassar og andre viktige økosystemtenester. Å bevare økosystem er dermed fundamentalt for ei klimarobust utvikling. Regjeringa har difor foreslått å utvide det nasjonale målet for klimatilpassing slik at det også omfattar

økosystema, og vil følgje opp mellom anna ved å satse på meir kunnskap om og rettleiing til å gjennomføre naturbaserte løysingar. Slike løysingar går ut på bruke kjende eigenskapar ved naturen til å møte ei utfordring, til dømes å dempe flaum eller overvatn, stabilisere grunn og motverke skred, samstundes som ein varettek eller forbetrar forholda for naturmangfaldet.

Regjeringa vil halde fram med arbeidet med å styrkje friluftslivet gjennom sikring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområde og å leggje til rette for friluftsliv for alle.

Regjeringa ønskjer å gjere økonomien meir sirkulær for å halde verdiane av ressursane lenger i krinsløpet og bruke dei meir effektivt. Regjeringa fører vidare dei 30 mill. kronene som vart sette av til oppfølging av den nasjonale strategien for sirkulær økonomi. Å omstille til ein meir sirkulær økonomi vil bidra til å nå vedtekne klima- og miljømål og FN's berekraftsmål.

Det grunnleggjande arbeidet for å motverke forureiningar vil halde fram. Arbeidet med å fase ut miljøgifter og andre stoff på den norske prioritetslista blir vidareført. Regjeringa vil halde fram med arbeidet med plastforureining, mellom anna gjennom å føre vidare Noregs internasjonale leiarrolle i dette arbeidet. Under norsk leiding vart landa i verda samde om å starte forhandlingar av ein internasjonal avtale mot plastforureining på FN's femte miljøforsamling. Noreg vil arbeide for å ferdigstille avtalen innan utgangen av 2024.

Dei nasjonale måla på resultatområdet Kulturminne og kulturmiljø legg vekt på kulturmiljø som ein ressurs i samfunnsutviklinga og på kulturmiljøforvaltninga som ein del av den heilskaplege klima- og miljøforvaltninga. Som del av oppfølginga av kulturmiljømåla er det mellom anna sett i gang eit arbeid for å utvikle bevaringsstrategiar for utvalde tema.

Det er òg sett i gang arbeid med ei ny kulturmiljølov som skal erstatte kulturminnelova vi har i dag, og vere betre tilpassa utfordringane vi opplever no. Regjeringa har sett ned eit utval som i 2025 skal komme med eit forslag til ny kulturmiljølov.

Klima- og miljødepartementet legg stor vekt på ansvaret knytt til oppfølginga av Unesco sin verdsarvkonvensjon. Målsetjinga er at dei norske verdsarvområda skal utviklast som fyrtårn for den beste praksisen innan natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formell beskyttelse. Prioritetsplanen for verdsarvsenter (2017–2026) ved dei norske verdsarvområda er eit viktig styringsverktøy. Planen er under revidering. Frå 2024 blir det løyvd eit årleg tilskot på 5 mill. kroner til etablering av verdsarvsenter under

Klima- og miljødepartementet si tilskotsordning for støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak. I 2024 går tilskotet til etablering av verdsarvsenteret på Ornes knytt til Urnes stavkyrkje.

Klima- og skoginitiativet er den viktigaste internasjonale klima- og natursatsinga til regjeringa. I tråd med føringane frå regjeringa og Stortinget er det inngått avtalar som heilt eller delvis omfattar betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar og samstundes støttar berekraftig utvikling i skoglanda. Store land som Indonesia og Brasil har dei siste åra vist oss at politikk fungerer: Gjennom kraftfulle reformer har dei redusert øydelegginga av regnskogen. Noreg har støtta dette arbeidet. I 2024 legg regjeringa opp til at Noreg betaler for utsleppsreduksjonar i Indonesia, Costa Rica, Peru og moglegvis også i Colombia. I 2024 vil Klima- og skoginitiativet halde fram med å utvikle marknaden for sal av utsleppsreduksjonar frå tropisk skog, mellom anna gjennom å medverke til å auke privat finansiering gjennom LEAF-koalisjonen (Lowering Emissions by Accelerating Forest Finance).

Det bilaterale kvotekjøpsprogrammet under Kyoto-perioden blir avslutta i haust. For å kunne etterleve Stortingets mål om klimanøytralitet fra og med 2030 arbeider Noreg for å utvikle nye program for marknadssamarbeid i samsvar med artikkel 6 under Parisavtalen. I 2024 blir det foreslått å løyve 120 mill. kroner til internasjonalt samarbeid under artikkel 6, og å auke fullmakta for framtidige kvotekjøp.

Klima- og miljødepartementet held ved like støtta til Coalition for Climate and Clean Air (CCAC) på 8 mill. kroner. Koalisjonen jobbar for reduserte utslepp av kortleva klimaforureinarar. Slike utsleppsreduksjonar er viktige, sidan dei kan ha rask klimaeffekt. Det vil vere nødvendig for å nå måla i Parisavtalen. CCAC har òg fått ei utvida rolle som implementerande partner for Global Methane Pledge, som Noreg slutta seg til i 2021.

Ein stor auke i turisme og forskning på Svalbard dei seinare åra har ført til meir belastning på sårbart naturmiljø og kulturmiljø. Regjeringa vil sjå til at ferdsel, hausting og anna verksemd skjer innanfor rammer som sikrar at den samla miljøbelastninga ikkje blir for stor, og er i samsvar med dei miljømåla som er sette i Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*. Mellom anna vil ei vidare utvikling av miljøregelverket og utarbeiding av forvaltningsplanar vere viktige oppgåver.

Endringar i permafrosten i Ny-Ålesund vil framover krevje omfattande tiltak for å halde ved

like, sikre og setje i stand bygningar og annan infrastruktur som Kings Bay AS har ansvaret for. Difor vart tilskotet til Kings Bay AS auka med 10 mill. kroner i 2023, og for 2024 blir det foreslått å auke det årlege tilskotet til Kings Bay AS varig med ytterlegare 10 mill. kroner. Til saman blir dette ein varig auke på 20 mill. kroner frå 2024.

Forskningsstasjonen Troll i Dronning Maud Land er den viktigaste plattformen for norsk forskning i Antarktis. Stasjonen nærmar seg slutten av levetida si og har behov for atskilleg med oppgradering. Våren 2023 vedtok regjeringa valet av konsept for det vidare arbeidet med oppgraderinga av Trollstasjonen: eit heilt nytt bygg med plass til 65 brukarar. Prosjektet er no i gang med avklaringsfasen. Arbeid med forprosjektet startar opp i 2024. Regjeringa foreslår å setje av 25 mill. kroner til forprosjektet i 2024.

På grunn av auka kvoteprisar i EU sitt klimakvotestystem kombinert med innlemminga av eigenkraft, er det venta at kostnadene ved CO₂-kompensasjonsordninga for industrien kjem til å auke til drygt 120 mrd. kroner over perioden 2021–2030 utan innstramningar. Dei årlege utbetalingane er tett knytte til utviklinga av kvoteprisane. Utviklinga i kvoteprisane fremover er svært usikre, noko som også gjer det krevjande å estimere kostnadane til ordninga.

Kostnadane for 2024-budsjettet er venta å vere på om lag 8,8 mrd. kroner med ein eigenandel (eit kvoteprisgolv) på 200 kroner. Regjeringa vurderer at dette nivået ikkje er budsjettmessig berekraftig, og foreslår difor å auke kvoteprisgolvet i ordninga til 375 kroner i 2024-budsjettet. Ved å auke kvoteprisgolvet til 375 kroner reduseres estimerte utbetalingar frå 8,8 til 6,4 mrd. kroner i 2024-budsjettet. Sjølv med det foreslåtte kvoteprisgolvet auker løyvinga for 2024 med om lag 1,7 mrd. kroner samanlikna med Saldert budsjett 2023.

Forutsigbarheit rundt ordninga er avgjerande for at den skal virke etter sitt formål. Samstundes gjer auka kvoteprisar det krevjande for staten å oppretthalde ordninga. Regjeringa vil gå i dialog med industrien om etablering av framtidige rammer i CO₂-kompensasjonsordninga for å halde ordninga forutsigbar og på eit budsjettmessig berekraftig nivå. Regjeringa vil samstundes halde fram dialogen med industrien om endring av ordninga slik at ho bidreg med utsleppsreduksjonar og/eller energieffektivisering. Basert på denne dialogen, vil regjeringa i 2025-budsjettet foreslå ei langsiktig løysing av ordninga.

4 Klima- og miljøprofilen i statsbudsjettet

For å nå dei nasjonale klima- og miljømåla må alle sektorar i samfunnet medverke. Regjeringa fører ein brei klima- og miljøpolitikk som inkluderer verkemiddel på resultatområda omtalte i kapittel 2 og verkemiddel innanfor ansvarsområda til andre departement.

Det er samstundes viktig å understreke at klima- og miljøpolitikken ikkje først og fremst er løyvingar og budsjettpostar. Arbeid for eit betre miljø og reduserte klimagassutslepp handlar i stor grad om avgjerder som ikkje har direkte konsekvensar for statsbudsjettet. Til dømes vil planlegging av arealbruk vere viktig, det same er regulering av tillatne grenseverdier for forureining.

Klima- og miljøprofilen i statsbudsjettet omfattar satsingar på heile miljøområdet, det vil seie

innsats for å ta vare på naturmangfaldet og kulturminne og kulturmiljø, medverke til auka friluftsliv, redusere forureining og klimagassutslepp og negative verknader av klimaendringane.

Det er ikkje enkelt å avgrense utgifter til slike tiltak på ein god måte. Mange tiltak kan grunnleggjast på fleire måtar og skal medverke til å nå ulike mål. Tiltaka er svært ulike òg: Nokre tiltak er langsiktige, slik som forskning, medan andre har meir direkte verknader. Tabellane og beløpa under må difor tolkast med varsemd og bør berre sjåast som ei omtrentleg oversikt over dei viktigaste nye klima- og miljøpolitiske satsingane til regjeringa.

Tabell 4.1 Viktige satsingar i statsbudsjettet for 2024 under Klima- og miljødepartementet (auke frå saldert budsjett 2023)

Tiltak	(i 1 000 kroner)	
	Kap. og post	Utgifter
Europas grønne giv og Klar for 55	1420.01	10 000
Utvikling av naturrekneskap	1420.21	10 000
Naturrestaurering	1420.31 og 80	15 000
Styrking av Statens naturoppsyn med faste stillingar i Nord-Noreg	1420.01	10 000
Styrking av kommunale/interkommunale skadefellingslag for rovvilt, oppfølging RNB 2023	1420.73	10 000
Auka drift- og investeringstilskot til Kings Bay AS	1473.70	10 000

Satsingsforslaga til Klima- og miljødepartementet er omtalte i kapittel 3 Hovudprioriteringar i Klima- og miljødepartementets budsjett for 2024.

Tabell 4.2 Viktige satsingar i statsbudsjettet for 2024 som gjev tydeleg klima- og miljøgevinst, på områda til andre departement

Tiltak	(i 1 000 kroner)	
	Departement	Utgifter
Satsing på grøn omstilling	NFD	430 000
Tiltak på det nukleære område	NFD	205 200
Bionova	LMD	83 600
Tilskot til byområde	SD	207 800
Auka finansiering av store kollektivprosjekt	SD	190 500
Tinnosbanen	SD	40 000
Raskare utbygging av havvind	OED	170 000
Styrking av energistyresmaktene	OED	60 000
Energieffektivisering og energisparing	OED	495 000
Førebygging av flaum- og skredskadar	OED	50 000
Teknologisenter Mongstad – ny driftsavtale frå 2024	OED	85 000

Regjeringa vil føre ein offensiv klima- og miljøpolitikk og medverke til ein grøn omstilling av norsk økonomi. Som det går fram av tabell 4.1 og 4.2, er klima eit hovudsatsingsområde for regjeringa. Innrettinga av avgifter er eit sentralt verkemiddel for klimapolitikken til regjeringa. For detaljer om avgifter og avgiftsendringar i 2024-budsjettet, sjå Prop. 1 LS frå Finansdepartementet.

For ein omtale av klima- og miljøpolitikken til dei ulike departementa, sjå kapittel 8 i denne proposisjonen. Alle departementa har òg ein eigen klima- og miljøomtale i sine respektive proposisjonar. Vi viser også til det særskilde vedlegget *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Under er ein kort omtale av satsingane i forslaget til statsbudsjett for 2024 som ikkje er i budsjettet til Klima- og miljødepartementet.

Satsing på grøn omstilling i næringslivet

Regjeringa vil leggje til rette for ein generell dreing av næringslivet sine aktivitetar mot meir klima- og miljøvennlige løysningar. I 2024 prioriterer regjeringa derfor ei rekkje tiltak som skal få fart på omstillinga, eksportinnsatsen og industriutviklinga i heile Noreg. Tiltak følgjer opp fleire av ambisjonane i vegkartet for Grønt industriløft, batteristrategien, mineralstrategien og eksportreformerna Heile Noreg eksporterer. Sjø nærare omtale i Prop. 1 S (2023–2024) frå Nærings- og fiskeridepartementet.

Tiltak på det nukleære området

Regjeringa vil auke løyvinga på det nukleære området i samband med opprydding etter atomanlegga på Kjeller og i Halden. Midlane skal gå mellom anna til Norsk nukleær dekkommisjonering (NND) og IFE. Det blir òg løyvd midlar til å auke kapasitet og kompetanse i Direktoratet for strålevern og atomtryggleik (DSA) på budsjettet til Helse- og omsorgsdepartementet.

Bionova

Bionova skal vere eit verktøy for å nå klimamåla til Noreg for 2030 og målet om å vere eit lågutslepps-samfunn i 2050. Dette skal skje gjennom å bidra til reduserte klimagassutslepp og auka karbonopptak og -lagring og verdiskaping gjennom overgang til ein meir sirkulær bioøkonomi basert på fornybare biologiske ressursar frå land og hav. Regjeringa vil auke løyvinga til Bionova med 83,6 mill. kroner i 2024. Den totale løyvinga til Bionova på kap. 1152, post 70, i 2024 blir då 171,2 mill. kroner. Auken i løyvinga må mellom anna sjåast i samanheng med auka avgifter for veksthusnæringa og behov for å leggje til rette for omstillingstiltak også i denne næringa. Det er ut over det behov for verkemiddel både innan omlegging til fornybar energi i jordbruket og verkemiddel som skal byggje opp under verdikjeder for mellom anna fôr, gjødsel og gjenbruk og smarte løysingar for ein effektiv matproduksjon. I tillegg til løyvinga på 83,6 mill. kroner vil løyvinga

over jordbruksavtalen til Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi og teknologiutvikling på 222 mill. kroner inngå i det samla budsjettet for Bionova. Samla løyving som Bionova forvaltar, blir med det 393,2 mill. kroner for 2024.

Tilskot til byområde

Det er så langt inngått byvekstavtalar for Oslo-området, Bergens-området, Trondheims-området og Nord-Jæren. Regjeringa sette i 2024-budsjettet av midlar for å følgje opp framforhandla forslag til byvekstavtale for Tromsø og til nye byvekstavtalar for Kristiansandsregionen og Nedre Glomma. Regjeringa legg opp til at dei to sistnemnde byområda blir inviterte til forhandlingar om byvekstavtale. Midlane skal gå til tilskot for kollektivtransport, sykkel og gåing og blir utbetalte dersom byvekstavtalane blir inngått. Byvekstavtalar er langsiktige og gjensidig forpliktande og bidreg til å redusere klimagassutslepp, kø, luftforureining og støy mellom anna gjennom meir konsentrert arealbruk og auka bruk av kollektivtransport, sykling og gåing i staden for biltrafikk.

Auka finansiering av store kollektivprosjekt

Regjeringa vil i 2024 auke det statlege bidraget som blir utbetalt etter framdrift i store kollektivprosjekt som er under bygging. Når staten går inn med meir midlar til dei store kollektivprosjekta, frigjer dette midlar som kan nyttast til andre tiltak som byggjer opp under nullvekstmålet etter ei lokal prioritering. Målet for den samla verkemiddelbruken i byvekstavtalane er å stanse veksten i personbiltrafikken og dermed redusere klimagassutslepp, kø, luftforureining og støy.

Tinnosbanen

Tinnosbanen er freda og har status som Unesco-verdsarv som del av Rjukan-Notodden industriarv. Regjeringa løyver i 2024 ein eingongssum på 40 mill. kroner til vedlikehald av Tinnosbanen.

Raskare utbygging av havvind

Regjeringa løyver ein pakke samansett av midlar til førebuing av nye havvindområde til ein ny utlysingsrunde i 2025 og auka kapasitet hos energistyresmaktene for å følgje opp forvaltningsansvar innan havvind. Størstedelen av pakken er midlar til feltundersøkingar av nye havvindområde, blant annet undersøkelser av bunnsamfunn, fisk og sjøpattedyr og fugl.

Styrking av energistyresmaktene

Energistyresmaktene opplever auka press på saksbehandlinga og treng større kapasitet for å handtere ein sterk auke i konsesjonssaker for produksjon og overføring av kraft. I tillegg har myndighetene behov for å øke kapasiteten når det gjelder detaljplanbehandling, tilsyn og oppfølging av energianlegg i bygge- og driftsfasen. Regjeringa løyver midlar til mellom anna større saksbehandlings- og analysekapasitet i OED og NVE.

Energieffektivisering og energisparing

Som ein del av regjeringa si satsing på energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi foreslås det å styrke satsinga til Enova på energieffektivitet mellom anna i bygg. I februar 2023 presiserte regjeringa mandatet til Enova knytt energi. I tillegg til eksisterande ordningar har Enova utvikla to nye tilskotsordningar innanfor energi; ein retta mot energitiltak i fleirbustadhus og ein mot energitiltak i næringsbygg. Vidare foreslår regjeringa å styrke satsinga på Husbankens tilskotsordning for energitiltak i kommunale bygg. Ordninga skal bidra til gjennomføring av energieffektiviserings-tiltak og tiltak for auka energifleksibilitet i kommunalt eigde utleigebustader, omsorgsbustader og sjukeheimar. I tillegg til omfattar satsinga ei styrking av NVE og Direktoratet for Byggkvalitet, slik at dei kan følgje opp tiltak i planen.

Teknologisenter Mongstad – ny driftsavtale frå 2024

Teknologisenteret Mongstad (TCM) er det største testsenteret for fangst av CO₂ i verda. TCM arbeider med å fremje CO₂-fangst som eit verkemiddel for ei reinare og grønarare framtid ved å byggje bru mellom teknologiutviklarar, vitskap og industriell bruk av teknologiar for CO₂-fangst. Avtaleperioden med dei industrielle eigarane (Equinor, Shell og Total) for drift av TCM går ut i 2023. I 2024-budsjettet foreslår regjeringa ei løyving som mogleggjer vidare drift av TCM etter 2023. Gassnova forhandlar med dei industrielle eigarane om kostnadsdeling for vidare drift av TCM på vegner av staten.

Førebygging av flaum- og skredskadar

Klimaendringar fører mellom anna til at flaum og skred vil kunne skje oftare. Regjeringa foreslår å løyve 50 mill. kroner til førebygging av flaum- og skredskadar. Førebygging av flaum- og skredskadar er gode klimatilpassingstiltak.

5 Oversiktstabellar

5.1 Merknader til budsjettframlegget

utgiftssida og 3 849,384 mill. kroner på inntektsida.

Regjeringa foreslår ei samla løyving til Klima- og miljødepartementet på 23 356,360 mill. kroner på

5.2 Utgifter

Utgifter under programkategori 12.10 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1400	Klima- og miljødepartementet	673 832	637 388	615 367	-3,5
1410	Kunnskap om klima og miljø	1 135 402	1 140 597	1 220 410	7,0
1411	Artsdatabanken	68 780	80 560	84 862	5,3
1412	Meteorologiformål	493 281	504 703	547 378	8,5
	Sum kategori 12.10	2 371 295	2 363 248	2 468 017	4,4

Utgifter under programkategori 12.20 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1420	Miljødirektoratet	7 304 281	8 834 096	10 442 138	18,2
1422	Miljøvennleg skipsfart	41 119	42 448	45 140	6,3
1423	Radioaktiv forureining i det ytre miljø	35 968	37 650	39 667	5,4
1424	Senter mot marin forsøpling	40 300	55 449		-100,0
1425	Fisketiltak	15 248	17 465	16 686	-4,5
1428	Enova SF	5 736 706	6 636 183	5 661 669	-14,7
	Sum kategori 12.20	13 173 622	15 623 291	16 205 300	3,7

Utgifter under programkategori 12.30 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1429	Riksantikvaren	681 978	672 173	706 613	5,1
1432	Norsk kulturminnefond	121 276	124 638	132 298	6,1
	Sum kategori 12.30	803 254	796 811	838 911	5,3

Utgifter under programkategori 12.60 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1471	Norsk Polarinstitutt	404 720	358 178	401 133	12,0
1472	Svalbards miljøvernfond	15 762	13 000	15 000	15,4
1473	Kings Bay AS	43 946	64 995	79 152	21,8
1474	Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning	54 467	54 274	57 755	6,4
	Sum kategori 12.60	518 895	490 447	553 040	12,8

Utgifter under programkategori 12.70 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1481	Klimakvotar	80 306	87 649	122 798	40,1
1482	Internasjonale klima- og utviklings- tiltak	2 893 270	3 078 387	3 168 294	2,9
	Sum kategori 12.70	2 973 576	3 166 036	3 291 092	3,9

5.3 Inntekter

Inntekter under programkategori 12.10 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
4400	Klima- og miljødepartementet	34 671	30 969	39 749	28,4
4411	Artsdatabanken	135	442		-100,0
	Sum kategori 12.10	34 806	31 411	39 749	26,5

Inntekter under programkategori 12.20 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
4420	Miljødirektoratet	150 501	154 857	158 257	2,2
4423	Radioaktiv forureining i det ytre miljø	732	1 079	1 127	4,4
4424	Senter mot marin forsøpling	16 888			0,0
5578	Sektoravgifter under Klima- og miljø- departementet	708 957	708 686	707 907	-0,1
	Sum kategori 12.20	877 078	864 622	867 291	0,3

Inntekter under programkategori 12.30 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
4429	Riksantikvaren	4 994	6 326	5 604	-11,4
	Sum kategori 12.30	4 994	6 326	5 604	-11,4

Inntekter under programkategori 12.60 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
4471	Norsk Polarinstitutt	117 179	91 198	95 210	4,4
5578	Sektoravgifter under Klima- og miljø- departementet	15 763	13 012	15 012	15,4
	Sum kategori 12.60	132 942	104 210	110 222	5,8

Inntekter under programkategori 12.70 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
4481	Sal av klimakvotar	2 279 021	2 594 562	2 826 518	8,9
	Sum kategori 12.70	2 279 021	2 594 562	2 826 518	8,9

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	3 284 818	3 262 859	3 504 392	7,4
30–49	Nybygg, anlegg o.a.	596 979	636 765	543 416	-14,7
50–89	Overføringer til andre	15 958 845	18 540 209	19 308 552	4,1
	Sum under departementet	19 840 642	22 439 833	23 356 360	4,1

Inntekter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
01–29	Sal av varer og tenester	2 594 142	2 871 933	3 118 396	8,6
30–49	Inntekter i samband med nybygg, anlegg o.a.	9 979	1 500	1 069	-28,7
50–89	Overføringer fra andre	724 720	727 698	729 919	0,3
	Sum under departementet	3 328 841	3 601 131	3 849 384	6,9

***Under Klima- og miljødepartementet blir stikkordet «kan overførast» foreslått knytt til desse postane utanom postgruppe 30-49*

(i 1 000 kr)

Kap.	Post	Nemning	Overført til 2023	Forslag 2024
1400	74	Tilskot til AMAP		5 796
1400	76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak		101 744
1410	23	MAREANO		68 037
1411	21	Spesielle driftsutgifter		11 606
1411	70	Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet		32 906
1420	23	Oppdrags- og gebyrrelatert verksemd		161 801
1420	60	Tilskot for å vareta naturmangfald i kommuneplanlegging		3 226
1420	61	Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing		163 800
1420	62	Tilskot til grøn skipsfart		56 625
1420	66	Tilskot til kommunar for å betre tilgangen til strandsona langs Oslofjorden		3 199
1420	69	Oppryddingstiltak		45 632

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Nemning	Overført til 2023	Forslag 2024
1420	71	Marin forsøpling		27 363
1420	73	Tilskot til rovvilttiltak		73 898
1420	78	Friluftslivsformål		205 896
1420	79	Oppryddingstiltak		492
1420	80	Tilskot til tiltak for å ta vare på natur		144 942
1420	81	Verdiskaping basert på naturarven		13 192
1420	85	Besøkssenter for natur og verdensarv		107 135
1425	70	Tilskot til fiskeformål		16 386
1429	22	Fleirårige prosjekt kulturminneforvaltning		32 185
1429	70	Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne		41 522
1429	71	Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap		151 889
1429	72	Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne		62 298
1429	73	Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring		57 850
1429	74	Tilskot til fartøyvern		75 120
1429	75	Tilskot til fartøyvernsenter		18 552
1429	77	Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminneområde		7 986
1429	79	Tilskot til verdsarven		56 785
1471	21	Spesielle driftsutgifter		145 706
1474	01	Lønn og godtgjørelser		266
1474	50	Tilskot til statlege mottakarar		26 633
1474	70	Tilskot til private mottakarar		30 856
1481	01	Driftsutgifter		2 798
1481	22	Internasjonalt samarbeid under Parisavtalens artikkel 6		120 000
1482	73	Klima- og skogsatsinga		3 100 835

6 Oppfølging av oppmodingsvedtak

Nedanfor er det gjort greie for oppfølginga av oppmodingsvedtak under Klima- og miljødepartementet. Oversikta inkluderer alle vedtak frå stortings-sesjonen 2022–2023 og vedtak frå tidlegare stortings-sesjonar som kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. S (2022–2023) meinte ikkje var kvit-

terte ut. I tabellen nedanfor blir det òg angjeve i kva grad departementet planlegg at rapporteringa knytt til oppmodingsvedtaket no blir avslutta, eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket i budsjettproposisjonen for neste år òg.

Tabell 6.1 Oversikt over oppmodingstiltak, ordna etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avslutta (ja/nei)
2022–2023	21	Gje Enova eit tilleggsmandat om å bidra til å styrkje forsyningstryggleiken	Ja
2022–2023	22	Endre Enova-tilskot «helhetlig oppgradering av bygningskropp»	Ja
2022–2023	23	Endre Enovas løysing for utbetaling til forbrukarar	Ja
2022–2023	92	Fremje krav om lågutslepp til offshorefartøy	Nei
2022–2023	93	Innføring av omsetningskrav for avansert biodrivstoff til innanriks sjøfart og fiske	Ja
2022–2023	95	Utval for å greie ut matkastelov	Ja
2022–2023	98	Gå i dialog med industrien om CO ₂ -kompensasjonsordninga	Nei
2022–2023	100	Framskunde innføringa av omsetningskravet på 10 pst. for ikkje-veggåande maskiner	Ja
2022–2023	101	Forvaltningsplanane for norske havområde – vurdere varig petroleumsfrie område	Nei
2022–2023	108	Fremje forslag om forbod mot nedbygging av myr til utbyggingsformål i 2023	Nei
2022–2023	112	Varsle eit forbod mot bruk av fossile brensel til energiformål i industrien innan 2030	Ja
2022–2023	113	Greie ut og fremje forslag om forbod mot bruk av fossil gass i byggvarme	Nei
2022–2023	114	Opptapping av omsetningskrav for avansert biodrivstoff i luftfart	Ja
2022–2023	118	Intensivere arbeidet mot pukcellaks	Ja
2022–2023	450	Bidraget frå verkemiddelapparatet til ein meir sirkulær økonomi	Nei
2022–2023	451	Kompetansebehovet knytt til nye sirkulære forretningsmodellar	Nei

Tabell 6.1 Oversikt over oppmodingstiltak, ordna etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avslutta (ja/nei)
2022–2023	507	Endre Enovas mandat	Ja
2022–2023	508	Støtteordningar for energieffektivisering med moden teknologi	Ja
2022–2023	509	Støtte til energieffektivisering og lokal energiproduksjon hos hushalda	Ja
2022–2023	608	Gamle nedlagde gruver i Noreg og forureiningsfaren dei utgjær	Nei
2022–2023	632	Ein plan for korleis Noreg kan få ein leiande posisjon i produksjon av berekraftig drivstoff	Nei
2022–2023	633	Ein plan for å auke produksjonen av avansert biodrivstoff i Noreg	Nei
2022–2023	674	Ein plan for auka produksjon av og etterspurnad etter biogass	Nei
2022–2023	760	Ein oppdatert Klimaplan med konkrete verkemiddel	Nei
2022–2023	915	Auke omsetningskravet for biodrivstoff til vegtrafikken og innføre delkrav for avansert biodrivstoff basert på A-råstoff	Ja
2022–2023	916	Auke omsetningskravet for biodrivstoff i luftfarten og varsle framtidig opptrapping	Ja
2022–2023	917	Auke omsetningskravet for biodrivstoff for ikkje-veggåande maskiner	Nei
2022–2023	918	Auke omsetningskravet for biodrivstoff til sjøfart	Nei
2022–2023	919	Rett prising av negative utslepp	Nei
2021–2022	35.4	Verkemiddel for raske utsleppskutt for store punktutslepp	Nei
2021–2022	35.10	Krav om nullutslepp og fossilfrie byggje- og anleggsplassar i offentlege anbod	Nei
2021–2022	35.11	Forbod mot bruk av fossile brensel på byggjeplassar	Nei
2021–2022	35.16	Erstatte fossile brensel i industrien	Nei
2021–2022	35.20	Oppfylle mål om 10 pst. vern av kyst- og havområde og fremje nasjonal plan for marint vern	Nei
2021–2022	512	Greie ut produsentansvarsordning for tekstilar	Ja
2021–2022	513	Gjennomgå regelverk og vurdere endringar for å sikre at klesbransjen bruker uselde tekstilvarer om att	Ja
2021–2022	713	Verkemiddel som kan bidra til å gjere direkte karbonfangst frå luft (DAC) lønnsamt	Nei
2021–2022	753	Levere ein plan for harmonisering av rammeverk for biogass i Norden	Nei
2021–2022	837	Utarbeide rapporteringssystem for bruk av berekraftig biodrivstoff utanfor omsetningskravet	Ja

Tabell 6.1 Oversikt over oppmodingstiltak, ordna etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avslutta (ja/nei)
2020–2021	690	Bidra til gjennomføring av tiltak initierte av lokale og regionale styresmakter som reduserer utslepp i verdsarvfjordane	Nei
2020–2021	691	Tiltak som sikrar verdsarvfjordane som anløpshamn for cruisebåtar også etter 2026 – etablering av landstraum i Flåm mv.	Nei
2020–2021	751	Verkemiddel for meir effektiv og einskapleg skadefelling av rovvilt	Ja
2020–2021	752	Kompetanseoverføringsprosjekt om skadefelling	Ja
2020–2021	753	Forslag om verkemiddel for meir effektiv lisensfelling	Ja
2020–2021	831	Nasjonal plan for å gjere land- og ladestraum, hydrogen, ammoniakk og andre grønne drivstoff tilgjengelege	Nei
2020–2021	973	Forslag om revidering av motorferdsellova	Nei
2020–2021	976	Oppfølging av globalt rammeverk for naturmangfald	Nei
2020–2021	1001	Greie ut insentivordning for at frivillige, inkl. lag og organisasjonar, vil bidra til rydding av plast	Ja
2020–2021	1004	Tilskotsordning som dekkjer kostnadene med leveranse av avfall etter frivillige ryddeaksjonar	Ja
2020–2021	1009	Harmonisere rammevilkåra for biogassproduksjon i Norden	Nei
2019–2020	708	Nye mål i kulturmiljøpolitikken	Nei
2018–2019	383	Erstatningsreglane ved tap av beitedyr til rovvilt og kompensasjonsordninga (FKT)	Nei
2017–2018	481	Gjenbruk gjennom kommunane sine gjenbruksstasjonar	Nei
2017–2018	482	Utleige av avfallskonteinrar frå godkjende avfallsselskap	Nei
2017–2018	489	Matkastelov	Nei
2017–2018	661	Greie ut strengare krav til svartvass- og gråvassutslepp frå cruiseskip	Nei
2017–2018	672	Implementere krav og reguleringar til utslepp frå cruiseskip og annan skipstrafikk i turistfjordar m.m.	Nei
2017–2018	674	Nasjonalt forbod mot sal av heliumballongar	Ja
2016–2017	529	Gratis levering av marint avfall	Ja
2016–2017	914	Forslag til tiltak og verkemiddel for overvass-problematikk	Nei
2015–2016	674	Handlingsplan for å betre situasjonen for sjøfugl	Nei
2015–2016	681	Forbod mot mikroplast i kroppspeieprodukt	Nei

Stortingssesjon 2022–2023

Gje Enova eit tilleggsmandat om å bidra til å styrkje forsyningstryggleiken

Vedtak nr. 21, 18. oktober 2022

«Stortinget ber regjeringa vurdere, i lys av den aktuelle strømsituasjonen, å gi Enova et tilleggsmandat om å bidra til å styrke forsyningssikkerheten ved å legge til rette for vesentlig mer energieffektivisering og fleksibel og effektiv energi- og effektbruk gjennom målrettede tiltak for bedrifter og husholdninger. En slik oppdatering må sikre at støtte til moden teknologi som gir raske reduksjoner i strømforbruket, blir en sentral oppgave for Enova, som for eksempel gjennom varmpumper, etterisolering av deler av bygningskroppen, utskifting av vinduer, batterier, bergvarme og lignende.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Guri Melby og Ola Elvestuen om ekstraordinære tiltak som følgje av straumpriskrisa, jf. Innst. 25 S (2022–2023).

I mars 2023 presiserte regjeringa mandatet til Enova knytt til energi, jf. Tilleggsavtale av 15. februar 2023 om forvaltning av midlane frå Klima- og energifondet. Der går det fram at *Enova skal finne gode løysningar som tar hensyn til behovet for et effektivt energisystem. Det innebærer at Enova blant annet skal bidra til mer effektiv bruk av energi, mer effektiv utnyttelse av eksisterende nett og utvikling av nye energiteknologier i alle sektorar.* Mandatet omfattar no energieffektivisering i alle sektorar og opnar i større grad for støtte til moden og velkjend teknologi i umodne marknader.

Enovas presiserte mandat og styrkte rolle knytt til energi og energieffektivisering inngår som ein del av den heilskaplege handlingsplanen regjeringa har for energieffektivisering. Regjeringa er oppteken av at ei styrkt satsing på energieffektivisering skal vere basert på faglege vurderingar. Departementet bad difor Enova levere ei tilråding om korleis dei vil innrette aktiviteten sin i lys av presiseringa av mandatet, irekna knytt til kva for nærmare definerte kriterium som kan ligge til grunn for støtte til meir moden og velkjend teknologi. Les ein utvida omtale under kap. 1428.50.

Til saman legg Enova opp til å støtte energieffektivisering og energi meir i breitt med mellom 1,5 mrd. og 2 mrd. kroner i år. Av dette vil om lag ein halv milliard vere styrkt enøksatsing. Satsinga legg vekt på å byggje ned barrierar og skape

varige marknadsendingar slik at energieffektiviseringspotensialet på sikt i større grad kan utløyast utan støtte.

Regjeringas handlingsplan for energieffektivisering i alle delar av norsk økonomi inneheld fleire viktige grep for auka energieffektivisering og følgjer opp tilrådingar frå Energikommisjonen. Handlingsplanen ser verkemiddel som informasjon, krav og stønad i samanheng. Mellom anna foreslår regjeringa ei løyving på 495 mill. kroner til tiltak for energieffektivisering i 2024, fordelt på Husbanken, Enova, NVE og Direktoratet for Byggkvalitet.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Endre Enova-tilskot «helhetlig oppgradering av bygningskropp»

Vedtak nr. 22, 18. oktober 2022

«Stortinget ber regjeringa vurdere å endre dagens Enova-tilskudd «helhetlig oppgradering av bygningskropp» slik at husholdningar kan få tilskudd også når bare deler av bygningen oppgraderes.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Guri Melby og Ola Elvestuen om ekstraordinære tiltak som følgje av straumpriskrisa, jf. Innst. 25 S (2022–2023).

Departementet viser til svar på oppmodingsvedtak nr. 21, 18. oktober 2022, og utvida omtale under kap. 1428.50 av ei styrkt satsing på energieffektivisering. Som ein del av oppdraget frå departementet om å orientere om korleis dei vil innrette aktiviteten retta mot energi, vart Enova også bede om å vurdere innhaldet i dette oppmodingsvedtaket. Gjennom noverande tilskot til heilskaplege oppgraderingsprosjekt motiverer Enova til føredøme prosjekt som ifølgje Enova bidreg til auka kompetanse i bransjen og til haldningsutvikling hos bustadeigarar. Ei eventuell støtteordning til trinnvis oppgradering burde etter Enovas vurdering knytast til prosentvis forbetring av samla energiytting, på same måten som det Enova no legg opp til for fleirbustadhus og næringsbygg. Utfordringa er at noverande energimerke ikkje er ein eigna indikator for energitiltak i ei støtteordning retta mot einestader og småhus, ikkje minst fordi det ikkje føreset merking gjort av ein profesjonell aktør. Enova viser likevel til at marknaden for rehabilitering i bustader er stor og moden, og at ein høg andel av eit eventuelt tilskot til trinnvis

oppgradering difor ville innebere betydeleg løyingsbehov og i stor grad gå til prosjekt som også ville ha blitt gjennomførte utan tilskot.

Klima- og miljødepartementets styring av Enova går ikkje for seg på detaljnivået oppmodingsvedtaket impliserer. Enova utviklar program og set kriterium basert på dei faglege vurderingane deira og kjennskapen deira til teknologiar og marknader. Slik departementet vurderer det, legg det til rette for at midlane frå Klima- og energifondet blir utnytta mest mogleg effektivt for å nå dei overordna politisk sette måla i styringsavtalen.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Endre Enovas løysing for utbetaling til forbrukarar

Vedtak nr. 23, 16. oktober 2022

«Stortinget ber regjeringa vurdere å legge om Enovas løysing for utbetaling til forbrukere slik at man får samtidig utbetaling.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Guri Melby og Ola Elvestuen om ekstraordinære tiltak som følgje av straumpriskrisa, jf. Innst. 25 S (2022–2023).

Departementet forstår oppmodingsvedtaket som at det er meint ei vurdering av at støtte til hushald og forbrukarar blir utbetalt samstundes som det blir søkt om tilskot, og ikkje etterskotsvis etter gjennomført tiltak, som er noverande praksis. I samband med oppdraget frå regjeringa til Enova om orientering om aktivitet retta mot energi vart Enova også bede om å vurdere samstundes utbetaling.

Det er fleire grunnar til at støtte ikkje bør utbetalast før tiltak faktisk er gjennomførte, som Enova også trekkjer fram i svaret sitt. Ein grunn er at det er stort sannsyn for at ein god del av prosjekta ikkje blir gjennomførte og ein da må bruke mykje tid og ressursar på tilbakebetaling hos både Enova og søkjaren utan at ein nødvendigvis oppnår betre resultat. Tidlegare erfaringar i Enova med søknadsbasert ordning retta mot hushalda viser at om lag halvparten av tilsegnene ikkje vart brukt. Den noverande ordninga, Enovatilskotet, med klare kriterium for kva som kvalifiserer til støtte, og rask utbetaling etter motteken faktura, er ubyråkratisk og enkel for både søkjarane og Enova. Når det er sagt, erkjenner departementet at det kan vere utfordrande for nokre å ha midlar til å gjennomføre investeringar før støtta blir utbetalt. Denne likviditetsutfordringa kan og bør like-

vel løysast på andre måtar enn å betale ut pengar før tiltak er gjennomførte. Her viser departementet til regjeringa sin handlingsplan for energieffektivisering der mellom anna lån er trekt fram som ei mogleg løysing ettersom det i mange tilfelle er snakk om økonomisk lønnsame tiltak.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Fremje krav om låg- og nullutslepp til offshorefartøy

Vedtak nr. 92, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringa i løpet av 2023 fremme krav om lavutslipp til offshorefartøy med sikte på innføring fra 2025 og nullutslipp fra 2029, eller tilsvarende krav som gir samme utslippseffekt for offshorefartøy.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023).

Klima- og miljødepartementet har gjeve Sjøfartsdirektoratet i oppdrag å sjå på korleis låg- og nullutsleppskrav til offshorefartøy kan formast ut og innrettast.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Innføring av omsetningskrav for avansert biodrivstoff til innanriks sjøfart og fiske

Vedtak nr. 93, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringa sende forslag om innføring av omsetningskrav for avansert biodrivstoff til innenriks sjøfart og fiske på høring, med forslag om et omsetningskrav på 4 volumprosent fra 1. juli 2023 og med en videre opptrapping til 6 prosent i 2024.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023). Forslag til omsetningskrav for avansert biodrivstoff til sjøfart vart sendt på høyring 20. januar, med frist 20. mars 2023. Regjeringa foreslo å innføre eit omsetningskrav for avansert biodrivstoff til sjøfart på 6 pst. frå 1. oktober 2023 i revidert nasjonalbudsjett som vart vedteke av Stortinget.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Utval for å greie ut matkastelov
Vedtak nr. 95, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg for å utrede matkastelov med mål om at loven skal tre i kraft i 2024.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023).

Regjeringa sette 7. februar 2023 ned eit utval som skal greie ut heilskapleg tiltaks- og verkemiddelbruk for å nå målet om 50 pst. reduksjon av matsvinnet innan 2030 og korleis ei matkastelov skal inngå i ein samla verkemiddelbruk. Utvalet skal ferdigstille utgreiinga innan utgangen av 2023, og deretter vil forslaga vurderast, og det blir lagt opp ein prosess for korleis dette skal følgjast opp.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Gå i dialog med industrien om CO₂-kompensasjonsordninga

Vedtak nr. 98, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringen gå i dialog med industrien om CO₂-kompensasjonsordningen for å utvikle ordningen til å bli forpliktende for utslippskutt og energieffektivisering i tråd med nasjonale målsettinger. Aktuelle løsninger kan være krav, klimaavtale, fondsordning eller andre måter. Det må hensyntas at det er ulik økonomisk bærekraft i ulike bransjer, og at enkelte bedrifter har lave CO₂-utslipp og lite potensial for energieffektivisering. Regjeringen bes legge frem sak om dette i statsbudsjettet for 2024.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023).

Vedtaket er under oppfølging. Regjeringa vil halde fram med dialogen med industrien om endring av ordninga slik at han bidreg med utslppsreduksjonar og/eller energieffektivisering. Basert på denne dialogen vil regjeringa i 2025-budsjettet foreslå ei endring av ordninga, slik at ho kan haldest berekraftig med tanke på budsjettet ut kompensasjonsperioden.

Framskunde innføringa av omsetningskravet på 10 pst. for ikkje-veggåande maskiner

Vedtak nr. 100, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringen framskynde innføringen av det planlagte omsetningskravet på 10 pst. for ikkje-veigåande maskiner til 1. januar 2023. Biogass skal holdes utenfor kravet.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023). Eit omsetningskrav for avansert biodrivstoff på 10 pst. for ikkje-veggåande maskiner vart innført 1. januar 2023.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Forvaltningsplanane for norske havområde – vurdere varig petroleumsfrie område

Vedtak nr. 101, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revisjonen av forvaltningsplanen for norske havområder vurdere om deler av de områdene hvor det etter gjeldende forvaltningsplan ikke skal tildeles nye tillatelser, eller enkelte ikke-åpnede områder, bør defineres som varig petroleumsfrie områder.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023).

Regjeringa vil omtale tema knytt til område-spesifikke rammer for petroleumsværksemnd i meldinga til Stortinget om oppdatering av dei heilskaplege forvaltningsplanane for norske havområde våren 2024.

Fremje forslag om forbod mot nedbygging av myr til utbyggingformål i 2023

Vedtak nr. 108, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om forbud mot nedbygging av myr til utbyggingsformål i løpet av 2023. Det skal utredes mulige dispensasjoner fra forbudet for å ta vare på andre arealer med høy verdi og utbygging av samfunnskritisk infrastruktur. Målet er at forbudet reelt sett skal redusere nedbyggingen av myr.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023).

Vedtaket er under oppfølging. Miljødirektoratet har fått i oppdrag å greie ut eit forbod mot nedbygging av myr og forme ut eit konkret forslag til lov- og eventuelt forskriftsendingar. Fristen for oppdraget er 1. desember 2023. Det vil dermed ikkje vere mogleg å fremje lovendring for Stortinget i 2023, men regjeringa vil leggje fram saka for Stortinget så snart som mogleg i 2024.

Varsle eit forbod mot bruk av fossile brensel til energiformål i industrien innan 2030

Vedtak nr. 112, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringa i løpet av 2023 varsle et forbud mot bruk av fossile brenslar til energiformål i industrien innan 2030 og utrede innretningen av forbudet. Samtidig varsles det at det utredes hva som kan være hensiktsmessige avgrensinger.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023).

Miljødirektoratet fekk hausten 2022 i oppdrag å konsekvensutgreie eit mogleg forbod mot fossil fyring til energiformål i industrien. Oppdraget har også omfatta kva som vil vere ei tenleg avgrensing av forbudet. Miljødirektoratet leverte våren 2023 konsekvensutgreiinga *Forbud mot bruk av fossile brenslar til energiformål i industrien fra 2030*.

Regjeringa vil i 2030 innføre eit forbod mot bruk av fossile brensel til indirekte fyring i industrien som gjev utslepp under innsatsfordelinga. Det blir gjeve høve for unntak i tilfelle der forbudet vil innebere svært høge kostnader målt opp mot nytteverdien eller andre openbert urimelege konsekvensar, irekna avgrensingar i tilgangen på nett og kapasitet. Regjeringa vil vurdere å utvide forbudet til også å inkludere direkte fyring etter 2030. Miljødirektoratet har fått i oppdrag å utarbeide eit forslag til forskrift. Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Greie ut og fremje forslag om forbod mot bruk av fossil gass i byggvarme

Vedtak nr. 113, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringa utrede og fremme forslag om forbud mot bruk av fossil gass i byggvarme, med sikte på ikrafttredelse i 2025.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023).

Vedtaket er under oppfølging. Miljødirektoratet har levert eit oppdatert kunnskapsgrunnlag om barrierar og potensial for utsleppskutt i bygge- og anleggsverksemda. Forbod mot bruk av fossil gass i byggvarme blir trekt fram som eitt av fleire tiltak for å redusere utslepp frå bygge- og anleggsverksemd. Klima- og miljødepartementet har gjeve Miljødirektoratet i oppdrag å greie ut eit forbod og vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte

Opptrapping av omsetningskrav for avansert biodrivstoff i luftfart

Vedtak nr. 114, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringa sende forslag om opptrapping av omsetningskrav for avansert biodrivstoff i luftfart på høring, med forslag om et omsetningskrav på 2 volumprosent fra 1. juli 2023.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023).

Miljødirektoratet har våren 2023 hatt på alminneleg høyring eit forslag om opptrapping av omsetningskrav for avansert biodrivstoff til luftfart. Høyringa vart avslutta 9. mars 2023. Høyringsnotatet foreslo eit omsetningskrav på 2 volumprosent frå 1. juli 2023. Vi viser vidare til vedtak 916 for vidare vedtak om den same saka.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Intensivere arbeidet mot pukkellaks

Vedtak nr. 118, 1. desember 2022

«Stortinget ber regjeringen intensivere arbeidet mot pukkellaks, herunder å tillate fangst av pukkellaks i sjø før sommeren 2023.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2023 og forslaget til statsbudsjett for 2023, jf. Innst. 2 S (2022–2023).

I løpet av 2022 og våren 2023 vart det lagt ned eit intensivt arbeid for å førebu store uttak av pukkellaks i vassdrag i Troms og Finnmark. I tillegg til dei 25,3 mill. kronene som vart sette av til å kjempe mot pukkellaks over statsbudsjettet for 2023, foreslo regjeringa ytterlegare 10 mill. kroner til dette formålet i revidert nasjonalbudsjett. Sommaren 2023 vart det iverksett pukkellaksuttak og -beredskap i rundt 60 vassdrag, og over 30 av desse vassdraga fekk installert pukkellaksfeller. I tråd med vedtaket har arbeidet mot pukkellaks blitt betydeleg intensivert.

I januar 2023 publiserte Vitenskapelig råd for lakseforvaltning ein rapport om kva konsekvensar eit fiske med ulike garnreiskapar etter pukkellaks i sjø kan ha for annan anadrom laksefisk. I rapporten kjem det fram at eit målretta pukkellaksfiske i sjø i tillegg til det ordinære sjølaksefisket vil føre til ein stor risiko for altfor stor fangst av villaks, sjøaure og sjørøye. Basert på denne rapporten gav Klima- og miljødepartementet, saman med Nærings- og fiskeridepartementet, eit oppdrag til Miljødirektoratet om å vurdere korleis eit fiske etter pukkellaks i sjø burde innrettast for at uttaket skulle bli effektivt samstundes som skaden på dei naturleg heimhøyrande artane vart minst mogleg. Oppdraget skulle utførast i samråd med Fiskeridirektoratet.

I svaret på oppdraget frå direktorata peiker Miljødirektoratet på at det er stor risiko for auka døyelegheit av annan anadrom laksefisk dersom ein skal fiske ut pukkellaks i sjø med alminnelege garnreiskapar, og dei tilrår å følgje hovudstrategien om å ta ut pukkellaks i elvane. Fiskeridirektoratet viser til at ein har liten kunnskap om uttak av pukkellaks med saltvassreiskapar, og tilrår forsøksfiske før ein legg opp til pukkellaksuttak i sjø med slike reiskapar. For å følgje opp Stortingets vedtak foreslo Klima- og miljødepartementet å leggje til rette for eit målretta fiske etter pukkellaks i sjø i det tidsrommet pukkellaksen oppheld seg i kyst- og fjordområda. Fisket skulle skje med små maskevidder, og det var krav om gjenutse-

tjing av all annan levande anadrom laksefisk. Det målretta pukkellaksfisket skulle erstatte det ordinære sjølaksefisket for at konsekvensane for annan laksefisk ikkje skulle bli for store. Forslaget fekk sterk kritikk, særleg frå sjølaksefiskarane. Etter konsultasjonar med sjølaksefiskarorganisasjonane og Sametinget bestemte Klima- og miljødepartementet å skrinleggje forslaget og å føre vidare det ordinære sjølaksefisket der pukkellaks inngår som bifangst.

Klima- og miljødepartementet har gjennom denne prosessen grundig vurdert korleis Stortingets vedtak kunne gjennomførast på ein forsvarleg måte av omsyn til villaks og annan anadrom laksefisk. Samstundes var det ikkje ønskeleg å gjennomføre det einaste alternativet som ville vore i tråd med dei faglege råda.

I tillegg til det ordinære sjølaksefisket der pukkellaks inngår som bifangst, vart det i 2023 gjennomført forskingsfiske etter pukkellaks i sjø fleire stader i Finnmark. Resultata frå desse forskingsprosjekta vil gje eit betre kunnskapsgrunnlag for eventuell bruk av saltvassreiskapar under det neste forventna pukkellaksinnrykket i 2025.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Bidraget frå verkemiddelapparatet til ein meir sirkulær økonomi

Vedtak nr. 450, 12. januar 2023

«Stortinget ber regjeringen kartlegge hvordan virkemiddelapparatet kan innrettes slik at man i sterkeregrad støtter opp under deler av eller hele verdikjeder som bidrar til en overgang til mer sirkulærøkonomi.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Innst. 124 S (2022–2023).

Vedtaket er under oppfølging. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Kompetansebehov knytt til nye sirkulære forretningsmodellar

Vedtak nr. 451, 12. januar 2023

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med aktuelle bransjer og næringer, å innhente oppdatert kunnskapsgrunnlag om kompetansebehovet forbundet med nye, sirkulære forretningsmodeller, og etablere flere treparts bransjeprogrammer.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga, jf. Innst. 124 S (2022–2023).

Vedtaket er under oppfølging. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Endre Enovas mandat

Vedtak nr. 507, 23. februar 2023

«Stortinget ber regjeringen om å endre Enovas mandat slik at det omfatter energieffektivisering for alle sektorer i løpet av våren 2023.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Sofie Marhaug og Geir Jørgensen om ei kraftfull satsing på lokal energiproduksjon og -sparing og representantforslag frå stortingsrepresentantane Lars Haltbrekken og Kim Thoresen-Vestre om ein plan for enøk, jf. Innst. 192 S (2022–2023), Stortingets forretningsorden § 14 nr. 8 bokstav b.

Mandatet til Enova omfattar no energieffektivisering i alle sektorar. Regjeringa presiserte i mars 2023 mandatet til Enova knytt til energi, jf. tilleggsavtale av 15. februar 2023 om forvaltning av midlane frå Klima- og energifondet. Der går det fram at *«Enova skal finne gode løysningar som tar hensyn til behovet for et effektivt energisystem. Det innebærer at Enova blant annet skal bidra til mer effektiv bruk av energi, mer effektiv utnyttelse av eksisterende nett og utvikling av nye energiteknologier i alle sektorer»*.

Departementet viser også til svar på oppmødingsvedtak 509 (2022–2023) og til utvida omtale under kap. 1428.50.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Støtteordningar for energieffektivisering med moden teknologi

Vedtak nr. 508, 23. februar 2023

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Enova har tilgjengelig støtteordninger for energieffektivisering med moden teknologi i tråd med Vedtak 21 (2022–2023) senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2023.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Sofie Marhaug og Geir Jørgensen om ei kraftfull satsing på lokal energiproduksjon og -sparing og representantforslag frå stortingsrepresentantane

Lars Haltbrekken og Kim Thoresen-Vestre om ein plan for enøk, jf. Innst. 192 S (2022–2023), romartal I.

Som ei oppfølging av presiseringa i mandatet i tilleggsavtalen styrker Enova satsinga på energi i breitt og energieffektivisering meir spesifikt. Dette inneber mellom anna ei ny investeringsstøtte retta mot burettslag, sameige og yrkesbygg som koplar støtta til energimerket og forbetra energiyting basert på ei grundig kartlegging. Formålet med investeringsstøtta er å auke etterspurnaden og gjennomføringa av energitiltak, auke andelen energimerkte næringsbygg og etablere ein marknad for energitenester. Enova har dessutan styrkt satsinga på einestader og småhus gjennom Enovatilskotet ved å auke budsjettet.

Departementet viser elles til svar på oppmødingsvedtak 21 (2022–2023) og til utvida omtale under kap. 1428.50.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Støtte til energieffektivisering og lokal energiproduksjon hos hushalda

Vedtak nr. 509, 23. februar 2023

«Stortinget ber regjeringen gi Enova et tilleggs mandat om å sørge for økt forsyningssikkerhet ved å bidra til vesentlig mer energieffektivisering og lokal energiproduksjon hos husholdninger. Dette må gjøres gjennom støtte til moden teknologi som gir raske reduksjoner i bruk av strøm fra nettet, for eksempel gjennom varmepumper, etterisolering av deler av bygningskroppen, utskifting av vinduer, batterier, bergvarme og lignende. Det må gis støtte med samtidig utbetaling. Tilleggsmandatet til Enova må være på plass innen mars 2023.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Sofie Marhaug og Geir Jørgensen om ei kraftfull satsing på lokal energiproduksjon og -sparing og representantforslag frå stortingsrepresentantane Lars Haltbrekken og Kim Thoresen-Vestre om ein plan for enøk, jf. Innst. 192 S (2022–2023), romartal II.

Departementet viser til svar på oppmødingsvedtak 21, 23 og 507 (2022–2023) og til utvida omtale under kap. 1428.50.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Gamle nedlagde gruver i Noreg og forureiningsfaren dei utgjør

Vedtak 608, 18. april 2023

«Stortinget ber regjeringen innhente en total oversikt over gamle nedlagte gruver i Norge og forureiningsfaren de utgjør ut ifra de stedegne kvalitetene til vann- og jordforekomstene, og innen utgangen av vårsesjonen 2024 komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Lars Haltbrekken, Birgit Oline Kjerstad og Torgeir Knag Fylkesnes om opprydding av nedlagde og forureinande gruver, jf. Dok. 8:112 S (2022–2023) og Innst. 265 S (2022–2023).

Vedtaket er under oppfølging. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Ein plan for korleis Noreg kan få ein leiande posisjon i produksjonen av berekraftig drivstoff

Vedtak nr. 632, 2. mai 2023

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan Norge kan få en ledende posisjon i produksjonen av bærekraftig drivstoff, slik at Norge er godt posisjonert gjennom et industrielt miljø når innblandingskravene blir innført i EU, og komme tilbake til Stortinget på en egnet måte.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Liv Kari Eskeland, Trond Helleland, Erlend Larsen, Mona Fagerås og André N. Skjelstad under behandlinga av Meld. St. 10 (2022–2023), jf. Innst. 301 S (2022–2023).

I Hurdalsplattforma varsla regjeringa at vi vil leggje fram ein heilskapleg plan for norsk bioenergi. Dette vil vi gjere i Klimameldingen 2035, som skal leggjast fram hausten 2024. Vedtaket vil følgjast opp i denne planen.

Ein plan for å auke produksjonen av avansert biodrivstoff i Noreg

Vedtak nr. 633, 2. mai 2023

«Stortinget ber regjeringen raskt legge fram en plan for å øke produksjonen av avansert biodrivstoff i Norge.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Liv Kari

Eskeland, Trond Helleland, Erlend Larsen, Mona Fagerås og André N. Skjelstad under behandlinga av Meld. St. 10 (2022–2023), jf. Innst. 301 S (2022–2023).

I Hurdalsplattforma varsla regjeringa at vi vil leggje fram ein heilskapleg plan for norsk bioenergi. Dette vil vi gjere i Klimameldingen 2035, som skal leggjast fram hausten 2024. Vedtaket vil følgjast opp i denne planen.

Ein plan for auka produksjon av og etterspurnad etter biogass

Vedtak nr. 674, 23. mai 2023

«Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for økt produksjon av og etterspørsel etter biogass, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2024.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Lars Haltbrekken og Birgit Oline Kjerstad om utsleppskutt med biodrivstoff og representantforslag frå stortingsrepresentantane Rasmus Hansson, Kristoffer Robin Haug og Lan Marie Nguyen Berg om auka produksjon og forbruk av biogass, jf. Innst. 312 S (2022–2023), romartal I. Vedtaket er til behandling i Klima- og miljødepartementet og er under oppfølging. Vedtak nr. 674 vil vere ein naturleg del av dette arbeidet. I Hurdalsplattforma varsla regjeringa at vi vil leggje fram ein heilskapleg plan for norsk bioenergi. Dette vil vi gjere i Klimameldingen 2035, som skal leggjast fram hausten 2024. Vedtaket vil følgjast opp i denne planen.

Ein oppdatert Klimaplan med konkrete verkemiddel

Vedtak nr. 760, 5. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2024 legge fram for Stortinget en oppdatert Klimaplan med konkrete virkemidler som viser hvordan klimamålene i 2030 skal nås.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av representantforslag frå stortingsrepresentantane Lars Haltbrekken, Birgit Oline Kjerstad og Kari Elisabeth Kaski om klimatiltak som monnar, jf. Innst. 475 S (2022–2023).

Noreg har meldt inn til FN under Parisavtalen at vi skal redusere klimagassutsleppa innan 2030 med 55 pst. samanlikna med 1990. Regjeringa jobbar systematisk med å følgje opp og sikre framgang med konkrete verkemiddel som vil gje utsleppskutt. Klimastatus og -plan blir lagd fram

årleg og samanfattar klimapolitikken til regjeringa.

Hovudverkemidla i klimapolitikken somprising av utslepp gjennom CO₂-avgift og EUs kvotesystem, i tillegg til støtte til teknologiutvikling, er godt forankra gjennom tidlegare klimaforlik og klimameldingar. Regjeringa vil auke avgiftene på ikkje-kvotepliktige utslepp fram mot 2030 til 2 000 2020-kroner per tonn CO₂.

I tillegg vil regjeringa i løpet av 2024 leggje fram ei stortingsmelding om klima for perioden fram mot 2035. Klimapolitikken blir utvikla og styrkt over tid. Stortingsmeldinga vil byggje vidare på klimapolitikken med eit perspektiv mot 2035 og vil innehalde verkemiddel som også støttar opp under måla for 2030, og for 2050, da Noreg skal vere eit lågutsleppssamfunn. Vedtaket vil følgjast opp i denne meldinga.

Auke omsetningskravet for biodrivstoff til vegtrafikken og innføre delkrav for avansert biodrivstoff basert på A-råstoff

Vedtaket nr. 915, 16. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke omsetningskravet for biodrivstoff for veitrafikken samt å innføre et eget delkrav for avansert biodrivstoff basert på A-råstoff på høring, med sikte på innføring fra 1. januar 2024. Følgende forslag til økt omsetningskrav sendes på høring: Omsetningskravet for biodrivstoff til veitrafikk økes fra 17 til 19 pst. Delkravet for avansert biodrivstoff økes fra 12,5 til 14,5 pst. Det innføres et delkrav til avansert biodrivstoff fra A-råstoff på 1, 2 eller 3,5 pst.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Revidert nasjonalbudsjett 2023, jf. Innst. 490 S (2022–2023), romartal II.

På vegne av Klima- og miljødepartementet utarbeidde Miljødirektoratet eit forslag om å auke omsetningskravet for vegtrafikk frå 17 til 19 pst. Forslaget vart sendt på høring 23. juni 2023, foreslått å gjelde frå 1. januar 2024.

Regjeringa vil auke omsetningskravet i vegtrafikken frå 17 til 19 pst. frå 1. januar 2024. Delkravet til avansert biodrivstoff blir vidareført på 12,5 pst. Avansert biodrivstoff basert på A-råstoff er monaleg dyrare enn konvensjonelt biodrivstoff. Fleire høyringsinnstansar meinte det var for tidleg å innføre delkrav til A-råstoff allereie i 2024. Det blir av den grunn ikkje innført eit delkrav til avansert drivstoff basert på A-råstoff. Vedtaket blir rekna som utkvittert.

Auke omsetningskravet for biodrivstoff i luftfarten og varsle framtidig opptrapping

Vedtaket nr. 916, 16. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke omsetningskravet for biodrivstoff i luftfarten til 2 pst. med ikrafttredelse fra 1. januar 2024. Samtidig skal det i statsbudsjettet for 2024 varsles framtidig opptrapping.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Revidert nasjonalbudsjett 2023, jf. Innst. 490 S (2022–2023), romartal III.

Miljødirektoratet har på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet hatt på høring eit forslag om å auke omsetningskravet for avansert biodrivstoff til luftfart frå 0,5 til 2 pst. med foreslått ikraftsettjing 1. juli 2023. Frist for fråsegner var 9. mars 2023.

Det har komme atskilleg med innvendingar i høyringsrunden. Dei fleste høyringsinnspela er kritiske til ein auke i omsetningskravet og ønskjer at auken blir utsett. Høyringsinstansane ber om ei utsetjing av auken i omsetningskravet til det felleseuropeiske omsetningskravet blir innført, som er foreslått å gjelde i EU frå 2025. Dette er grunngeve med at eit auka nasjonalt krav vil forsterke konkurranseulempa norske aktørar har samanlikna med europeiske aktørar. Før vi fremjar forslag om å auke omsetningskravet i luftfarten, må vi sikre at norske flyselskap får godskrive bruken av biodrivstoff i kvotesystemet, slik at insentivet og hensikta til verkemiddelet blir varetekne i størst mogleg grad. Frå 2025 vil omsetningskravet for luftfart følgje ein opptrappingsplan på same nivået som opptrappingsplanane i EU frå Refue-IEU Aviation. Omsetningskravet for luftfart blir ikkje endra i 2024. Vedtaket blir rekna som utkvittert.

Auke omsetningskravet for biodrivstoff for ikkje-veggående maskiner

Vedtaket nr. 917, 16. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke omsetningskravet for biodrivstoff for ikke-veggående maskiner på høring med sikte på innføring fra 1. januar 2024. Følgende omsetningskrav sendes på høring: 12 pst., 15 pst. og 19 pst.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Revidert nasjonalbudsjett 2023, jf. Innst. 490 S (2022–2023), romartal IV.

Opptopping av omsetningskravet for ikkje-veggåande maskiner som skissert i vedtak 917 føreset nye, større konsekvensutgreiingar. For dei omfattande aukane i kravet slik vedtaket ber om for ikkje-veggåande maskiner, bør mellom anna avgrensing mot landbasert kvotepliktig industri vurderast, i tillegg til at konsekvensar for aktørane innanfor jordbruk og skogbruk bør belyst nærare. Omsetningskravet for biodrivstoff på 10 pst. for ikkje-veggåande maskiner vart innført 1. januar 2023, og vi har ikkje hatt tid til å erfare korleis kravet fungerer i praksis. Før omsetningskravet blir auka ytterlegare, bør vi trekkje inn erfaringar med det nyleg innførte kravet og sjå på om dokumentasjonskrava er tilfredsstillande.

For å sikre forsvarlege utgreiingar, stabilitet og føreseielege rammevilkår er det ikkje mogleg med tidslinja som vedtaket legg opp til. Innkjøparane må få tid til og føreseielege vilkår for å planleggje innkjøpa sine. Det vil dei ikkje få med auka krav frå 1. januar 2024 og varsling av desse i statsbudsjettet hausten 2023. Det vil tidlegast vere mogleg å auke omsetningskrava for ikkje-veggåande maskiner innan 1. januar 2025. Dette avheng av om ei slik opptopping er fornuftig i eit heilskapleg perspektiv, noko som vi ikkje har svar på før dette er greidd ut. Det skal innførast faste kontrollpunkt for heilskaplege evalueringar av total biodrivstoffbruk, og med ei slik evaluering vil det òg vere naturleg å vurdere opptopping for ikkje-veggåande maskiner. Saka er til behandling i departementet. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Auke omsetningskravet for biodrivstoff til sjøfart

Vedtak nr. 918, 16. juni 2023

«Stortinget ber regjeringa hausten 2023 sende på høring et forslag om å øke omsetningskravet for biodrivstoff til sjøfart. Det sendes på høring forslag om økning til 8 pst., 10 pst. og 12 pst.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Revidert nasjonalbudsjett 2023, jf. Innst. 490 S (2022–2023), romartal V.

Omsetningskravet for sjøfart blir innført på 6 pst. frå 1. oktober 2023. Dette er eit heilt nytt krav i ein annan marknad der det i dag ikkje finst infrastruktur for biodrivstoff. Det er følgjeleg også her behov for å trekkje inn erfaringar før kravet blir auka. Vedtaket inneber vidare ein vesentleg auke i omsetningskravet. Dette inneber at konsekvensane av auken må greiast ut i tråd med krava i utgreiingsinstruksjonen og høyrast i tråd med krava

i forvaltningslova. For å sikre forsvarlege utgreiingar, stabilitet og føreseielege rammevilkår er det ikkje mogleg med tidslinja som vedtaket legg opp til. Høyringa avheng av om ei slik opptopping er fornuftig i eit heilskapleg perspektiv, noko som vi ikkje har svar på før dette er greidd ut. Det skal innførast faste kontrollpunkt for heilskaplege evalueringar av total biodrivstoffbruk, og med ei slik evaluering vil det òg vere naturleg å vurdere opptopping for ikkje-veggåande maskiner. Saka er til behandling i departementet.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Rett prising av negative utslepp

Vedtak nr. 919, 16. juni 2023

«Stortinget ber regjeringa gjennomføre en ekstern utredning av virkemidler for samfunnsøkonomisk riktig prising av negative utslipp, slik som negativ CO₂-avgift eller omvendte auksjoner, og vurdere muligheten for at støtte til CO₂-fjerning (negative utslipp) kan kombineres med salg av klimakreditter.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Revidert nasjonalbudsjett 2023, jf. Innst. 490 S (2022–2023), romartal VI.

I rapporten *Klimatiltak i Norge fram mot 2030* viser Miljødirektoratet at karbonfjerning i form av bio-CCS og DAC kan ha eit stort utsleppsreduksjonspotensial fram mot 2030. Regjeringa arbeider med å vurdere korleis vedtaket kan følgjast opp på mest mogleg effektiv måte. Oppfølginga vil skje i samarbeid med Olje- og energidepartementet og Miljødirektoratet.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon 2021–2022

Verkemiddel for raske utsleppskutt for store punktutslepp

Vedtak nr. 35.4, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringa vurdere ulike verkemiddel som kan bidra til raske utsleppskutt for store industrielle punktutslepp, irekna system for differansekontraktar.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022

og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Enova har lansert punktutsleppsprogrammet Industri 2050 der dei støttar utvikling og realisering av teknologisprang som bidreg til ein industri tilpassa lågutsleppssamfunnet. Dei støttar reduksjon av bruk av fossile energiberarar til oppvarming og mekaniske arbeidsprosessar, reduksjon av klimagassutslepp frå produksjonsprosessar og fangst og permanent lagring av CO₂-utslepp. Vedtaket er under oppfølging. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Krav om nullutslepp og fossilfrie byggje- og anleggsplassar i offentlege anbod

Vedtak nr. 35.10, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede forslag om krav om nullutslipp og fossilfrie bygge- og anleggsplasser i offentlige anbud i løpet av 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Som ein del av oppfølginga av dette oppmødingsvedtaket har Klima- og miljødepartementet bestilt eit oppdatert kunnskapsgrunnlag frå Miljødirektoratet om barrierar og potensial for utsleppskutt i byggje- og anleggsverksemda. Dette kunnskapsgrunnlaget vart levert 26. mai 2023. I rapporten er offentleg anbod eit av fleire verkemiddel som kan bidra til å redusere barrierar for omstillinga av byggje- og anleggsnæringa. Klima- og miljødepartementet har gjeve Miljødirektoratet i oppdrag å greie ut krav i offentlege anskaffingar og vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Forbod mot bruk av fossile brensel på byggjeplassar

Vedtak nr. 35.11, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede forbud mot bruk av fossile brensler på byggeplasser og melde tilbake til Stortinget senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Som ein del av oppfølginga av dette oppmødingsvedtaket har Klima- og miljødepartementet

bestilt eit oppdatert kunnskapsgrunnlag frå Miljødirektoratet om barrierar og potensial for utsleppskutt i byggje- og anleggsverksemda. Dette kunnskapsgrunnlaget vart levert 26. mai 2023. Fordelane og ulempene ved å varsle eit forbod mot fossile brensel langt fram i tid er eit verkemiddel som må greiast ut nærmare. Difor har Klima- og miljødepartementet gjeve Miljødirektoratet i oppdrag å greie ut eit forbod mot fossile brensel på byggjeplassar og vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Erstatte fossile brensel i industrien

Vedtak nr. 35.16, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan erstatte fossile brensler i industrien og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

På bakgrunn av oppmødingsvedtaket fekk Miljødirektoratet våren 2022 i oppdrag å utarbeide ei oversikt over moglegheitene for å erstatte fossile brensel i fastlandsindustrien. For ikkje-kvotepfiktige utslepp skulle det gjerast ei oppdatert vurdering av underlaget frå Klimakur 2030-rapporten og ei ytterlegare vurdering av moglege verkemiddel for å erstatte fossil fyring, som effekten av avgift til 2 000 kroner i 2030 og mogleg forbod frå 2030, eventuelt i kombinasjon med støtteordningar. For dei kvotepfiktige utsleppa skulle svaret gje ei oversikt over moglege tiltak og barrierar for å redusere utslepp frå forbrenning. Oppdraget vart levert i juni 2022. Miljødirektoratet peiker i leveransen sin på at eit forbod mot fossil fyring vil måtte greiast ut i tråd med utgreiingsinstruksen, med ei fullstendig konsekvensutgreiing. På bakgrunn av dette har Miljødirektoratet gjennomført konsekvensanalysen *Forbud mot bruk av fossile brensler til energiformål i industrien fra 2030* som vart levert våren 2023.

Miljødirektoratet tilrår at eit forbod i første omgang blir avgrensa til berre å gjelde indirekte bruk av fossile brensel. Forbodet vil da i all hovudsak omfatte utsleppskjelder som det vil vere relativt enkelt, teknisk sett, å elektrifisere. Direktoratet vurderer at det mest tenlege er å varsle eit forbod i både kvotepfiktig og ikkje-kvotepfiktig industri for å sikre likebehandling for små bedrifter innanfor og utanfor kvotesystemet.

Det blir vist til vedtak nr. 112 for omtale av oppfølginga av vedtaket.

Oppfylle mål om 10 pst. vern av kyst- og havområde og fremje nasjonal plan for marint vern

Vedtak nr. 35.20, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen oppfylle målet om 10 pst. vern av kyst- og havområder innen 2030, og fremme nasjonal plan for marint vern».

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Oppfølginga av tiltaka i Meld. St. 29 (2020–2021) *Heilskapleg nasjonal plan for bevaring av viktige område for marin natur* står sentralt i det vidare arbeidet med vern av kyst- og havområde. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte med status for arbeidet.

Greie ut produsentansvarsordning for tekstilar

Vedtak nr. 512, 3. mai 2022

«Stortinget ber regjeringen utrede en produsentansvarsordning for tekstiler».

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:111 S (2021–2022) *Representantforslag om en mer bærekraftig og sirkulær tekstilindustri*, jf. Inns. 259 S (2021–2022), tilråding romartal I i innstillinga.

Departementet sette hausten 2022 ned ei arbeidsgruppe for å greie ut produsentansvarsordning for tekstilar. Arbeidsgruppa leverte i september 2023 tilrådinga si om korleis ei produsentansvarsordning for tekstilar bør innrettast. Forslaget er no til vurdering hos Klima- og miljødepartementet. Til orientering foreslo EU-kommisjonen sommaren 2023 å innføre utvida produsentansvar for tekstilar som no blir behandla i EU.

Departementet ser på vedtaket som følgt opp.

Gjennomgå regelverk og vurdere endringar for å sikre at klesbransjen bruker uselde tekstilvarer om att

Vedtak nr. 513, 3. mai 2022

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket og vurdere endringer for å sikre at klesbran-

sjen i større grad gjenbraker usolgte tekstilvarer i stedet for å destruere dem, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:111 S (2021–2022) *Representantforslag om en mer bærekraftig og sirkulær tekstilindustri*, jf. Inns. 259 S (2021–2022), tilråding romartal II i innstillinga.

Finansdepartementet har gjeve Skattedirektoratet i oppdrag å vurdere endringar av skatteregelverket for varer som blir gjevne til velgjerande formål, og som elles ville blitt kasta. Skattedirektoratet har foreslått endringar som er til vurdering hos Finansdepartementet. Som del av den nye økode-signforordninga foreslår EU-kommisjonen at store selskap må offentleggjere talet på uselde produkt dei kastar, og korleis overskotsvarer (inkludert tekstilar) blir handterte med tanke på ombruk, materialattvinning eller liknande. EU-landa (Rådet) og EU-parlamentet ønskjer eit forbod mot at store selskap kan destruere uselde tekstilar, direkte i forordninga, medan EU-kommisjonen hadde foreslått ein lovheimel for å fastsetje slike forbod i utfyllande rettsakter. Regelverket er no under forhandling i EU. Regjeringa har sendt eit forslag til ny lov om berekraftige produkt og verdikjeder på høyring, som foreslår å gjennomføre forslaget til ny økode-signforordning i norsk rett, og vil i samband med det komme tilbake til Stortinget.

Departementet ser på vedtaket som følgt opp.

Verkemiddel som kan bidra til å gjere direkte karbonfangst frå luft (DAC) lønnsamt

Vedtak nr. 713, 10. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen vurdere virkemidler som kan bidra til å gjere direkte karbonfangst fra luft (DAC) lønnsomt, herunder hvordan CO₂-avgiften og handlingsrommet innenfor kvotehandlingsystemet kan innrettes for å få til dette.»

Vedtaket vart gjort i behandlinga av Meld. St. 11 (2021–2022), tilleggs melding til Meld. St. 36 (2020–2021), jf. Innst. 446 S (2021–2022), tilråding romartal XLIV i innstillinga.

Vedtaket er under oppfølging. Miljødirektoratet har levert eit notat til Klima- og miljødepartementet om potensial, kostnader og moglege verkemiddel for industriell karbonfjerning. Vidare oppfølging av vedtaket vil sjåast i samanheng med Stortingets vedtak nr. 919, 16. juni 2023, om rett prising av CO₂-fjerning.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte med status for arbeidet.

Levere ein plan for harmonisering av rammeverk for biogass i Norden

Vedtak nr. 753, 10. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen om å følge opp initiativ til å harmonisere rammevilkårene for biogassproduksjon i Norden og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette i forbindelse med budsjett for 2023, samtidig gjennomgå virkemidler for biogass i andre nordiske land og vurdere endringer for å sikre at norske biogassprodusenter er mer konkurransedyktige i møte med utenlandsk gassproduksjon.»

Vedtaket vart gjort i behandlinga av Meld. St. 11 (2021–2022), tilleggsmelding til Meld. St. 36 (2020–2021), jf. Innst. 446 S (2021–2022), tilråding romartal XLV i innstillinga.

Miljødirektoratet har, på oppdrag frå departementet, levert ein rapport som gjennomgår verkemidla for biogass i Noreg, Sverige og Danmark. Miljødirektoratet kom ikkje med tilrådingar til korleis eller om rammevilkåra i Noreg bør endrast.

Rapporten viser at Noreg, Sverige og Danmark alle har verkemiddel for produksjon og bruk av biogass, men verkemidla treffer ulike delar av verdikjeda til biogassen og har ulik storleik. Gjennom Enova har den norske staten over fleire år gjeve mykje støtte til produksjon av biogass. Ser ein berre på investeringsstøtte, gjev det ikkje eit fullstendig bilete av rammevilkåra for biogassproduksjon i Noreg, Sverige og Danmark. Landa har strukturelle skilnader som gjer det vanskeleg å samanlikne effekten av ulike verkemiddel på tvers av landa. Noreg har til dømes det største samla avgiftsfritaket.

På bakgrunn av kunnskapen som kom fram i rapporten frå Miljødirektoratet, har Klima- og miljødepartementet drøfta problemstillinga for Nordisk råd. Landa skal no belyse problemstillingane som oppstår ved ulike verkemiddelbruk, og har gjeve embetskomiteen under Nordisk råd (EK-MK) i oppdrag å vurdere korleis saka kan følgjast opp vidare i det nordiske samarbeidet. Vedtaket er under oppfølging og vil følgjast opp som ein del av ein heilskapleg plan for norske bioressursar.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Utarbeide rapporteringssystem for bruk av berekraftig biodrivstoff utanfor omsetningskravet

Vedtak nr. 837, 17. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med tilsvarende modell som Sverige for Norge for avansert biodrivstoff, og snarest mulig utarbeide et rapporteringssystem for bruk av bærekraftig biodrivstoff utover omsetningskravet, som oppfyller bærekraftskriteriene for biodrivstoff, og som ikke inneholder biodrivstoff med avskogingsrisiko. Dersom Sverige i prosessen med EU-kommisjonen ikke får gjennomslag for den foreslåtte modellen, bes regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til ny modell.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 2 (2021–2022), revidert nasjonalbudsjett, jf. Innst. 450 S (2021–2022).

Klima- og miljødepartementet er ansvarleg for den delen av vedtaket som går ut på eit rapporteringssystem for biodrivstoff utanfor omsetningskravet. Departementet har i mars 2023 fått ein rapport frå Miljødirektoratet om «System for flytende biodrivstoff utover omsetningskrav – Svar på oppdrag om å utrede og vurdere system for bruk av biodrivstoff utover statlige omsetningskrav». Vi har fått ein rapport om system for bruk av berekraftig biodrivstoff utover omsetningskravet og følgjer opp tilrådingane i rapporten frå Miljødirektoratet.

I oppmodingsvedtaket ber Stortinget regjeringa også om å komme tilbake til Stortinget med ein tilsvarende modell som Sverige for Noreg for avansert biodrivstoff. Dette er nærmare omtalt i Prop. 1 LS (2023–2024) *Skatter, avgifter og toll 2024*.

Regjeringa ser vedtaket som utkvittert.

Stortingssesjon 2020–2021

Bidra til gjennomføring av tiltak initierte av lokale og regionale styresmakter som reduserer utslepp i verdsarvfjordane

Vedtak nr. 690, 25. februar 2021

«Stortinget ber regjeringen bidra til gjennomføring av tiltak initiert av lokale og regionale myndigheter, som reduserer utslipp i verdensarvfjordene.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:23 S (2020–2021) *Representantforslag om utset-*

telse av kravet om nullutslipp i verdensarvfjordene fra 2026, jf. Innst. 251 S (2020–2021).

Oppmodingsvedtaket vil bli fulgt opp i samband med oppfølginga av vedtak nr. 691, 25. februar 2021, og vedtak nr. 672, 3. mai 2018.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Tiltak som sikrar verdsarvfjordane som anløpshamn for cruisebåtar også etter 2026 – etablering av landstrøm i Flåm mv.

Vedtak nr. 691, 25. februar 2021

«Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak som sikrer verdensarvfjordene som anløpshavn for cruisebåtar også etter 2026, blant annet ved at staten sikrer etablering av landstrøm i Flåm som planlagt innen 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:23 S (2020–2021) *Representantforslag om utsettelse av kravet om nullutslipp i verdensarvfjordene fra 2026*, jf. Innst. 251 S (2020–2021).

Oppmodingsvedtaket vil bli fulgt opp i samband med oppfølginga av vedtak nr. 690, 25. februar 2021, og vedtak nr. 672, 3. mai 2018.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Verkemiddel for meir effektiv og einskapleg skadefelling av rovvilt

Vedtak nr. 751, 11. mars 2021

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om egnede virkemidler som gjør skadefelling av rovvilt mer effektivt og enhetlig.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:86 S (2020–2021), *Representantforslag om mer effektiv skadefelling av store rovdyr*, jf. Innst. 255 S (2020–2021). Klima- og miljødepartementet har fått ei fagleg vurdering og tilråding om vidare oppfølging av oppmodingsvedtaket frå Miljødirektoratet, og departementet har gjeve direktoratet beskjed om å følgje opp i tråd med tilrådinga. Dei sentrale punkta gjeld bruk av tekniske hjelpemiddel for raskare oppdaging av skadar og betre varslingsrutinar og vidare arbeid med spesialiserte rovvilthundar. Når det gjeld hund, vil det i samband med revisjonen av viltlova gjerast ei nærmare vurdering av dette. I RNB 2023 vart det også gjeve 10 mill. kroner ekstra for arbeid med effek-

tiv skadefelling i kommunane, til dømes til oppgradering av tekniske hjelpemiddel.

Departementet ser på vedtaket som utkvittert.

Kompetanseoverføringsprosjekt om skadefelling

Vedtak nr. 752, 11. mars 2021

«Stortinget ber regjeringen iverksette et kompetanseoverføringsprosjekt for at de metodene og de erfaringene som er gjort av skadefellingslagene i Nord-Østerdal og Engerdal, blir overført til skadefellingslag andre steder i landet. Det bør utarbeides et kursopplegg og etableres et permanent nettverk som sikrer overføring av kunnskap og kompetanse.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:86 S (2020–2021), *Representantforslag om mer effektiv skadefelling av store rovdyr*, jf. Innst. 255 S (2020–2021). Klima- og miljødepartementet har fått ei fagleg vurdering og tilråding om vidare oppfølging av oppmodingsvedtaket frå Miljødirektoratet, og departementet har gjeve direktoratet beskjed om å følgje opp i tråd med tilrådinga. Dei sentrale punkta er å inkludere erfaringane frå Nord-Østerdal og Engerdal i eksisterande kursmaterieil i kursinga som blir gjort i regi av NJFF, inkludere erfaringane i fellingsretteiinga utarbeidd av Statens naturoppsyn mfl. og dessutan halde eit seminar for kommunar og fellingsleiarar der erfaringane blir drøfta.

Departementet ser på vedtaket som utkvittert.

Forslag om verkemiddel for meir effektiv lisensfelling

Vedtak nr. 753, 11. mars 2021

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan virkemidler knyttet til skadefelling også kan bidra til å gjøre lisensfelling mer effektiv.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:86 S (2020–2021), *Representantforslag om mer effektiv skadefelling av store rovdyr*, Innst. 255 S (2020–2021). Klima- og miljødepartementet har fått ei fagleg vurdering og tilråding om vidare oppfølging av oppmodingsvedtaket frå Miljødirektoratet, og departementet har gjeve direktoratet beskjed om å følgje opp i tråd med tilrådinga. Bruk av spesialiserte rovvilthundar, som ofte primært er alte opp og dresserte med tanke på skadefelling, vil samstundes kunne bidra til å gjere

lisensfellinga meir effektiv. Eit vidare arbeid med spesialiserte rovvilthundar er vurdert som det mest aktuelle tiltaket for meir effektiv lisensfelling.

Departementet ser på vedtaket som utkvittert.

Nasjonal plan for å gjere land- og ladestraum, hydrogen, ammoniakk og andre grønne drivstoff tilgjengelege

Vedtak nr. 831, 22. april 2021

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en nasjonal plan for å gjøre land- og ladestrom, hydrogen, ammoniakk og andre grønne drivstoff tilgjengelig.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 10 (2020–2021) *Grønnere og smartere – morgendagens maritime næring*, jf. Innst. 338 S (2020–2021).

På oppdrag frå Klima- og miljødepartementet har DNV levert ein underlagsrapport om føresetnader, status, behov og barrierar for tilgjengelegging av ulike alternative berekraftige drivstoff til skipsfarten. Departementet arbeider no med utforminga av den nasjonale planen. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Forslag om revidering av motorferdsellova

Vedtak nr. 973, 25. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om revidering av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag med sikte på økt lokalt selvstyre og redusert byråkrati knyttet til praktiseringen av loven, samtidig som hensyn til natur og friluftsliv blir ivaretatt.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:155 S (2020–2021), *Representantforslag om lokalt selvstyre over motorisert ferdsl i utmark*, og Dokument 8:161 S (2020–2021), *Representantforslag om revidering av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag med sikte på redusert byråkrati*, jf. Innst. 429 S (2020–2021)

Vedtaket frå Stortinget er bakgrunnen for at Kongen i statsråd 3. september 2021 sette ned eit offentleg utval som skal gjennomgå regelverket om motorferdsel i utmark og vassdrag og foreslå endringar i dette. Utvalet skal levere utgreiinga innan 1. desember 2023. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget med saka på eigna måte.

Oppfølging av globalt rammeverk for naturmangfald

Vedtak nr. 976, 25. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget om oppfølgingen av det globale rammeverket for naturmangfold på egnet måte så fort som mulig etter at rammeverket er på plass.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dok. 8:174 S (2020–2021), *Representantforslag om en strategi for arbeidet med FNs naturavtale*, jf. Innst. 434 S (2020–2021).

Forhandlingane om eit globalt rammeverk for naturmangfald vart avslutta under COP 15 i Montreal i Canada, 7.–19. desember 2022. Regjeringa har starta arbeidet med ei stortingsmelding om korleis Noreg skal følge opp rammeverket.

Regjeringa tek sikte på å leggje fram stortingsmeldinga i løpet av 2024.

Greie ut insentivordning for at frivillige, inkl. lag og organisasjonar, vil bidra til rydding av plast

Vedtak 1001, 27. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede en incentivordning for at flere frivillige, inkludert lag og organisasjoner, vil bidra til rydding av plast.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:236 S (2020–2021) *Representantforslag om globale og nasjonale tiltak for renere hav og håndtering av plast*, jf. Innst. 445 S (2020–2021).

Senter mot marin forsøpling (Marfo) har etter oppdrag frå Klima- og miljødepartementet evaluert ordninga for tilskot til tiltak mot marin forsøpling og greidd ut moglege tiltak for styrkt tilrettelegging og koordinering av opprydding av marin forsøpling, inkludert det frivillige oppryddingsarbeidet. Klima- og miljødepartementet har vurdert utgreiingane, og det blir teke omsyn til desse i det vidare arbeidet.

Departementet ser på vedtaket som følgt opp.

Tilskotsordning som dekkjer kostnadene med leveransar av avfall etter frivillige ryddeaksjonar

Vedtak 1004, 27. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre en tilskuddsordning som dekker kostnadene forbundet med leveranser av avfall etter frivillige ryddeaksjoner. Stortinget ber regjeringen legge frem en

sak om dette i forbindelse med statsbudsjettet for 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dok. 8:236 S (2020–2021) *Representantforslag om globale og nasjonale tiltak for renere hav og håndtering av plast*, jf. Innst. 445 S (2020–2021).

Miljøstyresmaktene forvaltar ei tilskotsordning for støtte til tiltak mot marin forsøpling. I 2023 vart det delt ut 33,5 mill. kroner til ulike oppryddingstiltak og nokre førebyggjande tiltak. Nokre kommunar har avfallsanlegg som tek imot rydda avfall gratis, medan andre tek betalt. Dekning av kostnader til levering av avfall inngår ofte i prosjekta som får støtte. Refusjonar til frivillige av mindre utgifter til ryddeutstyr, transport og levering av rydda avfall har i fleire år vore handterte ved Hold Norge Rents refusjonsordning. Midlar til refusjonsordninga har inngått i støtta Hold Norge Rent har fått frå tilskotsordninga. Handelens Miljøfond har auka støtta til det frivillige oppryddingsarbeidet, og støtta kan òg dekkje slike utgifter.

På oppdrag frå Klima- og miljødepartementet har Marfo gjennomført ei utgreiing av tiltak for styrkt tilrettelegging og koordinering av opprydding av marin forsøpling. Moglege andre grep knytte til dekning av utgifter til levering av avfall inngår i utgreiinga. Klima- og miljødepartementet vurderer no situasjonen samla. Regjeringa meiner det ikkje er aktuelt med ei ytterlegare tilskotsordning.

Departementet ser på vedtaket som følgt opp.

Harmonisere rammevilkåra for biogassproduksjon i Norden

Vedtak 1009, 27. mai 2021

«Stortinget ber regjeringa om å ta initiativ til å harmonisere rammevilkåra for biogassproduksjon i Norden og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette for å bidra til å utvikle biogassnæringa i Norge.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dok. 8:231 S (2020–2021) *Representantforslag om å fjerne de statlige barrierene for produksjon og bruk av biogass*, jf. Innst. 468 S (2020–2021).

Miljødirektoratet har, på oppdrag frå departementet, levert ein rapport som gjennomgår verke midla for biogass i Noreg, Sverige og Danmark. Vi viser òg til vedtak nr. 753, 10. juni 2022, om harmonisering av rammevilkåra for biogass i Norden. Sjå omtale av korleis rapporten blir følgd opp,

under vedtak nr. 753. Vedtaket er under oppfølging, og Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Stortingssesjon 2019–2020

Nye mål i kulturmiljøpolitikken

Vedtak 708, 16. juni 2020

«Stortinget ber regjeringa legge til grunn at en av de nye bevaringsstrategiene skal handle om kirker, og at det i den forbindelse legges til grunn en målsetting om at alle steinkirker fra middelalderen skal ha ordinært vedlikeholdsnivå innen 1 000-årsjubileet for slaget på Stiklestad i 2030.»

Vedtaket vart gjort ved behandling av Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold*, jf. Innst. 379 S (2019–2020).

Klima- og miljødepartementet arbeider med å følgje opp Meld. St.16 (2019–2020). Bevaringsstrategiane vil bli lagde fram for Stortinget i Prop. 1 S (2023–2024). Barne- og familiedepartementet leier arbeidet med ein eigen bevaringsstrategi for kulturhistorisk verdifulle kyrkjer. Klima- og miljødepartementet bidreg som samarbeidspartnar i arbeidet.

Stortingssesjon 2018–2019

Erstatningsreglane ved tap av beitedyr til rovvilt og kompensasjonsordninga (FKT)

Vedtak nr. 383, 31. januar 2019

«Stortinget ber regjeringa foreta en vurdering av erstatningsordningene for tap av beitedyr til rovvilt og kompensasjonsordningen (FKT) og rapportere til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:239 S (2017–2018) *Representantforslag om erstatningsreglene ved tap av beitedyr til rovvilt*, jf. Innst. 140 S (2018–2019).

Departementet er i gang med oppfølginga av dette vedtaket. Når det gjeld erstatningsordninga for tap av tamrein til rovvilt, er departementet si førebelse vurdering at det er behov for å sjå på endringar i ordninga. Departementet arbeider for å få gjennomført dette og vil involvere aktuelle partar i arbeidet. Når det gjeld erstatningsordninga for tap av husdyr til rovvilt, er departementet si vurdering at det kan vere behov for enkelte justeringar i ordninga, men at det mellom anna av

ressursmessige omsyn er tenleg at vidare vurderingar ventar på arbeidet med erstatningsordninga for tamrein. Når det gjeld ordninga med tilskot til førebyggjande tiltak mot rovviltskadar og konfliktdempande tiltak (FKT-ordninga), har Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) og Norsk institutt for naturforskning (NINA) utarbeidd rapporten *Vurdering av FKT-ordninga* (NIBIO rapport, vol. 6, nr. 130, 2020). Forvaltninga følgjer opp dette, mellom anna gjennom arbeid med forslag til revidert forskrift for tilskotsordninga. Forslag til revidert forskrift vil bli sendt på høyring. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon 2017–2018

Gjenbruk gjennom kommunane sine gjenbruksstasjonar

Vedtak nr. 481, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringa gi kommunene ansvar for å legge til rette for gjenbruk gjennom kommunenes gjenbruksstasjonar.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 45 (2016–2017), jf. Innst. 127 S (2017–2018) om *Avfall som ressurs – Avfallspolitikkk og sirkulær økonomi*, jf. tilrådinga i innstillinga romartal II.

Det er vurdert at kommunane allereie har dette ansvaret, sjølv om det ikkje går uttrykkjeleg fram av forureiningslova, og at dette kan dekkjast over avfallsgebyret, jf. Prop. 1 S (2018–2019). Energi- og miljøkomiteen tok regjeringa si vurdering til orientering og bad om ei orientering som fortel om kommunane følgjer opp dette ansvaret, jf. Innst. 9 S (2018–2019).

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget med ei orientering som fortel om kommunane følgjer opp.

Utleige av avfallskonteinrar frå godkjende avfalls-selskap

Vedtak nr. 482, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringa gi kommunene anledning til selv å bestemme om de ønsker samtykke ved utleie av avfallskonteinere fra godkjente avfallsselskaper.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 45 (2016–2017), jf. Innst. 127 S (2017–2018) om

Avfall som ressurs – Avfallspolitikkk og sirkulær økonomi, jf. tilrådinga i innstillinga romartal III.

Departementet har gjeve i oppdrag til Miljødirektoratet å vurdere verkemiddel for auka førebuing til ombruk og materialattvinning av grovavfall som blir samla inn av private aktørar. Dette er vurderingar som er relevante i oppfølginga av dette vedtaket. Miljødirektoratet har levert tilrådinga si, og dette er no til vurdering i departementet. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Matkastelov

Vedtak nr. 489, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringa fremme forslag til en matkastelov som omfatter næringsmiddelindustrien og matvarebransjen. Loven bør omfatte påbud om å donere all spiselig overskuddsmat til veldedige formål og sekundært til dyrefôr, samt påbud om å offentliggjøre nøkkeltall knyttet til matsvinn og reduksjon av matsvinn.»

Vedtaket vart gjort ved behandling av Meld. St. 45 (2016–2017), jf. Innst. 127 S (2017–2018) om *Avfall som ressurs – Avfallspolitikkk og sirkulær økonomi*, jf. tilrådinga i innstillinga romartal XV.

Regjeringa sette i februar 2023 ned eit utval som skal greie ut heilskapleg tiltaks- og verkemiddelbruk for å nå målet om 50 pst. reduksjon av matsvinnet innan 2030 og korleis ei matkastelov skal inngå i ein samla verkemiddelbruk. Utvalet skal ferdigstille utgreiinga innan utgangen av 2023, og deretter vil forslaga vurderast, og det blir lagt opp ein prosess for korleis dette skal følgjast opp.

Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Greie ut strengare krav til svartvass- og gråvassutslipp frå cruiseskip

Vedtak nr. 661, 3. mai 2018

«Stortinget ber regjeringa utrede strengere krav til svartvanns- og gråvannsutslipp fra cruiseskip.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*, representantforslag frå stortingsrepresentantane Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski, Arne Nævra og Torgeir Knag Fylkesnes om å gjennomføre Stortingets mål i klimaforliket

om å kutte norske klimagassutslepp fram mot 2020, jf. Dok. 8:16 S (2017–2018) og Innst. 253 S (2017–2018), jf. tilrådinga i innstillinga romartal VIII.

Sjøfartsdirektoratet har greidd ut forslag til endring i regelverket for innføring av strengare krav til utslepp av kloakk frå skip langs kysten. Ei kartlegging frå Miljødirektoratet om mottakskapasiteten for kloakk og kloakkslam i hamnene inngår i faggrunnlaget. Det er behov for vidare utgreiing.

Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Implementere krav og reguleringar til utslepp frå cruiseskip og annan skipstrafikk i turistfjordar m.m.

Vedtak nr. 672, 3. mai 2018

«Stortinget ber regjeringa implementere krav og reguleringar til utslipp frå cruiseskip og annan skipstrafikk i turistfjorder samt andre egnede virkemidler for å sørge for innføring av lav- og nullutslippsløsningar i skipsfarten fram mot 2030, herunder innføre krav om nullutslipp frå turistskip- og ferger i verdensarvfjordene så snart det er teknisk gjennomførbart, og senest innen 2026.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*, representantforslag frå stortingsrepresentantane Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski, Arne Nævra og Torgeir Knag Fylkesnes om å gjennomføre Stortingets mål i klimaforliket om å kutte norske klimagassutslepp fram mot 2020, jf. Dok. 8:16 S (2017–2018) og Innst. 253 S (2017–2018).

1. mars 2019 innførte Sjøfartsdirektoratet som eit første steg strengare utsleppskrav til skip i verdsarvfjordane.

I 2020 greidde Sjøfartsdirektoratet ut konsekvensane av å innføre nullutsleppskrav for turistskip og ferjer i verdsarvfjordane så snart det kan gjennomførast teknisk, og seinast innan 2026. Utgreiinga viste mellom anna at det er teknologiske utfordringar med å kunne oppnå nullutslepp for større turistskip, som cruiseskip, innan 2026.

Ved Stortingets behandling 25. februar 2021 av Dokument 8:23 S (2020–2021) *Representantforslag om utsettelse av krav om nullutslipp i verdsarvfjordane fra 2026* vart det gjort to nye oppmodingsvedtak, høvesvis vedtak nr. 690, 25. februar 2021,

«Stortinget ber regjeringa bidra til gjennomføring av tiltak initiert av lokale og regionale myndigheter, som reduserer utslipp i verdensarvfjordene», og vedtak nr. 691, 25. februar 2021, *«Stortinget ber regjeringa foreslå tiltak som sikrer verdensarvfjordene som anløpshavn for cruisebåter også etter 2026, blant annet ved at staten sikrer etablering av landstrøm i Flåm som planlagt innen 2022».*

På bakgrunn av oppmodingsvedtaka sende Sjøfartsdirektoratet, på oppmoding frå departementet, sommaren 2023 forslag til eit regelverk for utsleppsfrie verdsarvfjordar på høyring med høyringsfrist 3. oktober 2023. Forslaget inneheldt også ei overgangsordning som skal sikre vidare cruiseanløp.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Nasjonalt forbod mot sal av heliumballongar

Vedtak nr. 674, 3. mai 2018

«Stortinget ber regjeringa snarest mulig utrede et nasjonalt forbud mot salg av heliumballonger, og komme tilbake til Stortinget på egnede måte.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*, representantforslag frå stortingsrepresentantane Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski, Arne Nævra og Torgeir Knag Fylkesnes om å gjennomføre Stortingets mål i klimaforliket om å kutte norske klimagassutslepp fram mot 2020, jf. Dok. 8:16 S (2017–2018) og Innst. 253 S (2017–2018).

På oppdrag frå Klima- og miljødepartementet gjer Miljødirektoratet ein større gjennomgang av produsentansvarsordningane. Miljødirektoratet tilrår ei forskrift med krav til utvida produsentansvar for utvalde eingongsprodukt av plast, irekna for ballongar. Bakgrunnen for forslaget er mellom anna EUs direktiv om plastprodukt ((EU) 2019/904) som stiller krav om at produsentar skal dekke utgifter til handtering av forsøpling av visse typar plastprodukt. Miljødirektoratet har funne at det er lite forsøpling med ballongar i Noreg, og tilrår at ballongprodusentar har plikt til å melde seg inn i eit produsentansvarsselskap berre dersom plukkanalysar visar eit minimum av forsøpling frå ballongar. Som følgje av dette er det ikkje fagleg grunnlag for eit forbod.

Departementet ser på vedtaket som følgd opp.

Stortingssesjon 2016–2017

Gratis levering av marint avfall

Vedtak nr. 529, 28. mars 2017

«Stortinget ber regjeringen særskilt belyse hvordan gratis levering av marint avfall bør organiseres, og komme tilbake til dette på egnet måte.»

Stortinget gjorde vedtaket ved behandlinga av innstilling frå energi- og miljøkomiteen, Innst. 213 S (2016–2017), jf. Dok. 8:31 S (2016–2017), tilrådinga i innstillinga romartal I.

Regjeringa vedtok nyleg endringar i forureiningsforskrifta kapittel 20 om levering og mottak av avfall og lasterestar frå skip som gjennomførte EUs reviderte skipsavfallsdirektiv ((EU) 2019/883). Endringane inneber mellom anna at krav om avfallsgebyr i hamn skal innførast også for fiskefartøy og fritidsbåtar slik det no gjeld for andre typar fartøy. Samstundes skal også handtering av oppfiska avfall inkluderast i det generelle gebyret. Dette vil innebere at det ikkje blir kravd særskilt gebyr for innlevering av avfall som er fått opp frå havet. Det blir stilt krav om at hamner skal leggje til rette for mottak av kjeldesortert avfall frå skipa som nyttar hamna. Endringsforskrifta tek til å gjelde 1. oktober 2023.

Departementet ser på vedtaket som følgd opp.

Forslag til tiltak og verkemiddel for overvassproblematikk

Vedtak nr. 914, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå anbefalingene fra overvassutvalget (NOU 2015: 6), og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til tiltak og verkemidler for overvassproblematikk, inkludert en vurdering av en egen sektorlov for vann- og avløp.»

Stortinget gjorde vedtaket ved behandling av Dok. 8:78 S (2016–2017), jf. Innst. 436 S (2016–2017), jf. tilrådinga i innstillinga romartal I.

Overvassutvalet foreslo ein pakke av verkemiddel som må sjåast i samanheng, og som til saman vil medverke til å oppnå måla om å forebygge skade på busetnad, infrastruktur, helse og miljø. Forslag til endringar i forureiningslova og vass- og avløpsanleggslova vart sendt på høyring i mars 2020 og er til behandling i Klima- og miljødepartementet. Kommunal- og distriktsdepartementet fremja forslag til endringar i plan- og bygningslova om handtering av overvatn i 2022. Forslaget

vart vedteke av Stortinget 27. juni 2022 og skal ta til å gjelde 1. januar 2024. Forslaget til overvassutvalet er også følgd opp i Meld. St. 26 *Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn*. Her har regjeringa sagt at dei vil vurdere fordelar og ulemper ved å innføre eit eige gebyr for overvatn og greie ut ulike gebyrmodellar. Videre vil regjeringa sende forslag til nytt kapittel i forureiningsforskrifta med krav til etablering, tømning og vedlikehald av sandfang på høyring og greie ut behov for endringar i forureiningslova om ansvar for skade forårsaka av avløpsanlegg.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon 2015–2016

Handlingsplan for å betre situasjonen for sjøfugl

Vedtak nr. 674, 23. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for å bedre situasjonen for sjøfugler. I handlingsplanen må det gjøres en vurdering av hvilke øvrige sjøfugler som bør få status som prioritert art.»

Vedtaket vart gjort ved stortingsbehandlinga av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfald*, jf. Innst. 294 S (2015–2016), innstillinga romartal IX.

Dette er eit komplekst og samansett fagområde som involverer mange ulike sektorar. Det har vist seg vanskeleg å få på plass eit kunnskapsgrunnlag som kan gje grunnlag for ein treffsikker handlingsplan som kan betre situasjonen for sjøfugl. Departementet vil gjere ei nærare vurdering av korleis ein best kan betre situasjonen for sjøfugl. Vi vil og sjå dette i samanheng med det igangverande arbeidet i OSPAR med ein regional handlingsplan for sjøfugl for Nordaust-Atlanteren.

Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Forbod mot mikroplast i kroppspieprodukt

Vedtak nr. 681, 23. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen om fremme forslag med sikte på å forby mikroplast i kroppspieprodukter.»

Stortinget gjorde vedtaket ved behandlinga av Dok. 8:44 S (2015–2016), jf. Innst. 282 S (2015–2016), tilrådinga i innstillinga romartal I.

Eit forslag til restriksjon frå EUs kjemikaliebyrå under EU/EØS-regelverket REACH mot mikroplast tilsett i produkt som blir marknadførte i Europa, vart ferdigstilt i 2019. EU-kommisjonen la den 31. august 2022 fram forslag til endring av regelverket. Dette omfattar mellom anna forbod mot å omsetje produkt med tilsett mikroplast. Dette vil òg gjelde kroppspfleieprodukt. For-

slaget fekk fleirtal i EU og er no til vurdering i Rådet og EU-parlamentet før det blir vedteke. Dette kan tidlegast skje hausten 2023. Deretter vil regelverket kunne takast inn i EØS-avtalen og gjennomførast i norsk rett. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Del II

Klima- og miljødepartementets budsjett for 2024

7 Omtale av kapittel og post

Programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.

Hovudinnhald og prioriteringar

Utgiftene under programkategori 12.10 kan først tilbake til alle resultatområda. Kategorien omfattar verksemda til Klima- og miljødepartementet medrekna tilskot som blir behandla i departementet, og løyvingar for å sikre ei kunnskapsbasert forvaltning, under dette kartlegging, overvaking og forskning på klima- og miljøområdet og anna arbeid knytt til miljødata. Delar av løyvingane kan bli stilte til disposisjon for etatane som er underlagde departementet, når det er naturleg at etatane utfører oppgåvene.

Internasjonalt arbeid

Omtale av Noregs internasjonale arbeid med klima og miljø finst òg under dei ulike resultatområda og dei andre programkategoriane. Omtalen i dette kapittelet gjeld i stor grad internasjonalt arbeid som går på tvers av resultatområda.

Multilateralt klima- og miljør samarbeid

FN er ein viktig aktør i det globale arbeidet med miljø- og klimaspørsmål. Noreg er ein vesentleg bidragsytar til dei organisasjonane og programma som har miljø som kjerneoppgåve, og har fortløpande dialog med nær alle FN-institusjonane om integrering av klima- og miljøomsyn i verksemda deira. Noreg legg vekt på å følgje opp Rio+20-vedtaket om å styrkje FNs miljøprogram. Programmet har eit særskilt ansvar i FN-systemet for å fremje ivaretakinga av miljødimensjonen i berekraftig utvikling og for å innarbeide omsynet på tvers i organisasjonen. Noreg vil i 2024 halde fram med å følgje opp vedtaka frå FNs femte miljøforsamling (UNEA-5) under Noregs presidentskap. Særleg viktige er forhandlingane om ein rettsleg bindande internasjonal avtale for å stanse plastforureining og arbeidet med å etablere eit nytt sjølv-

stendig, mellomstatleg vitskapspanel for kjemikalier, avfall og forureining der Noreg tek aktivt del og er ein pådrivar. Klima, naturmangfald og forureining er anerkjende som dei viktigaste miljøutfordringane som krev sterkare global respons. Noreg vil halde fram med arbeidet med å utvikle den normative rolla til FNs miljøprogram og sikre eit tettare samarbeid med andre FN-organ. Noreg er òg ein sentral bidragsytar til FNs program for å redusere utslepp gjennom avskoging og skogdegradering i utviklingsland (UN-REDD) og til fleire verdsbankfond som finansierer investeringar for å redusere utslepp frå skog i utviklingsland, til dømes FCPF karbonfond og BioCarbon-fondet. Sjå omtale av Klima- og skoginitiativet under programkategori 12.70.

FNs berekraftsmål føreset at både einskilde land og internasjonale organisasjonar skal betre integreringa av dei tre dimensjonane av berekraft (økonomiske, sosiale og miljøvise omsyn) på ei rekkje samfunnsområde. Måla kan såleis gje draghjelp til det globale grøne skiftet og fremje heilskaplege løysingar over ei «silotilnærming». Noreg har oppnådd mykje, men er òg utfordra av ein del av måla. Meld. St. 40 (2020–2021) *Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030* vart behandla i Stortinget våren 2022. Oppgåva med å følgje opp gjennomføringa av berekraftsmåla globalt årleg er lagd til FNs høgnivåforum for berekraftig utvikling (HLPF), og i 2023 fekk leiarane i verda ei særskild oversikt over framdrifta og område som krev større innsats. I år blir det gjort ei midtvegsevaluering. Noreg la fram sin andre frivillige rapport om framgangen på måla til FNs høgnivåforum sommaren 2021 og skal leggje fram ny rapport i 2025. Sjå omtale av berekraftsmåla under del III, kap. 8.2.

Konvensjonen om biologisk mangfald (CBD) omfattar bevaring og berekraftig bruk av naturmangfaldet på landjorda og i havet og rettferdig for-

deling av utbytte frå bruk av genetiske ressursar. På partsmøtet til CBD i desember 2022 vart det semje om eit nytt globalt rammeverk for naturen. Rammeverket har som mål å stoppe og snu det globale tapet av natur og fastset ei rekkje konkrete målsetjingar for 2030 og 2050.

Rammeverket har òg reglar som skal sørge for at landa gjennomfører dei nye måla, og som legg til rette for at landa kan auke innsatsen over tid. Innan neste partsmøte (COP16) er det forventat at partane oppdaterer dei nasjonale handlingsplanane i lys av måla i det nye globale rammeverket.

Det globale miljøfondet (GEF) skal medverke til at utviklingsland og land med overgangskonomi kan nå måla i dei globale miljøavtalane om klima, naturmangfald, forørkning, kjemikaliar og kvikksølv. GEF er med på å betre klima- og miljøtilstanden globalt ved å kvalitetssikre nasjonale og regionale tiltak og yte finansiering for meirverdien av tiltaka for det globale miljøet. Arbeidet blir utført gjennom ei rekkje ulike partnerorganisasjonar i FN, utviklingsbankar og det sivile samfunn. Medan det i internasjonalt miljøsamarbeid ofte kjem krav om å opprette nye fond for å støtte ulanda, ser Noreg at GEF har opparbeidd god kunnskap og sterke nettverk som gjer dei i stand til å yte hjelpa som landa ber om. I juni 2022 auka Noreg sitt bidrag til påfyllinga for neste fireårsperiode (GEF-8) med 50 pst. frå førre påfyllinga (GEF-7). Både behovet for god oppfølging av det ambisiøse globale Kunming-Montreal-rammeverket for naturmangfald og planen om å ha ein ny global avtale mot plastforureining klar i 2024 er blant miljøutfordringane som har motivert mange land til auka bidrag til GEF. Eit nytt fond for natur vart vedteke på GEF-forsamlinga i august 2023, medan tida vil vise om GEF vil bli finansieringsmekanisme også for plastavtalen. GEF konsentrerer seg i stadig større grad om store, integrerte program som kan medverke til å nå måla i fleire miljøkonvensjonar samstundes. Dei første evalueringane av denne nye tilnærminga er positive og vil òg følgjast nøye framover.

Omtale av Noregs hovudinnsatsområde i det internasjonale klimaarbeidet finst under programkategori 12.20 og 12.70.

Miljøkriminalitet

Miljøkriminalitet er eit alvorleg og aukande problem med store negative konsekvensar for naturmangfald og klima. Å stoppe ulovleg avskoging er ein viktig del av klimaløysinga og ei nødvendighet for at land med mykje ulovleg avsko-

ging skal kunne oppfylle forpliktingane sine. Ei rekkje artar er trua av utrydding som følgje av internasjonal flora- og faunakriminalitet, skogkriminalitet og gruvekriminalitet, både på grunn av handel med trua artar og på grunn av arealfragmentering og ringare leveområde.

Miljøkriminalitet medverkar òg til tap av inntekter for statar, auka fattigdom, auka skilnader og underminering av demokratiske institusjonar. Grenseoverskridande miljøkriminalitet er i tillegg knytt til annan organisert kriminalitet, som ulovleg handel med våpen, narkotikasmugling og menneskehandel, og blir nytta til såkalla trusselfinansiering, det vil seie finansiering av terrorgrupper og andre ikkje-statlege væpna grupper. Dette medverkar til å føre vidare ustabilitet i sårbare statar og truar regional og internasjonal tryggleik.

Internasjonalt blir det viktig å få global merksemd om at miljøkriminalitet i breitt er ei grenseoverskridande og alvorleg form for organisert kriminalitet som må sjåast i samheng med annan organisert kriminalitet, inkludert korrupsjon, terrorfinansiering, smugling, menneskehandel, kvitvasking, dokumentfalsk, skatteunndraging og tollsvindel. Tiltaka her inkluderer utvikling av internasjonal politikk, internasjonal rettsutvikling, utviklingspolitiske verkemiddel, arbeid i internasjonale organisasjonar og sivilsamfunn, motverking av ulovleg netthandel og bruk av teknologi, verdikjedesporing og handelsavtalar.

Medverknad i EU-samarbeidet og effektiv gjennomføring av EØS-rettsakter

EU har ei klar pådrivarrolle i det internasjonale klima- og miljøsamarbeidet, og ein stor del av klima- og miljøpolitikken til EU blir gjennomført i norsk regelverk som følgje av EØS-avtalen. Regjeringa følgjer tett med på Europas grøne giv. Dette er EUs grøne vekststrategi der målet om klimanøytralitet i EU i 2050 er gjort styrande for eit gjennomgripande grønt skifte som omfattar nær alle samfunnsområde. Europas grøne giv medfører omfattande ny politikk- og regelverksutvikling på fleire område som er omfatta av EØS-avtalen. Klima- og miljødepartementet har interesser på område som klima, forureining inkludert avløp og plastforureining, avfall og produkt i den sirkulære økonomien, kjemikaliar og grøen finans.

Medverknadsarbeidet overfor EU skjer gjennom å delta i Kommisjonens ekspertgrupper og komitear, svare på Kommisjonens høyringar eller sende formelle brev med innspel, fagleg kontakt eller politiske møte med Kommisjonen, Rådet og Europaparlamentet, andre innspel til sentrale

aktører i EU og gjennom å delta i ambisiøse «vennegrupper» som REACH UP-gruppa på kjemikalieområdet, som no òg omfattar andre område som plast, og Green Growth Group (GGG) på klimaområdet. Noreg har òg ein nasjonal ekspert i Europakommisjonens generaldirektorat for miljø for å styrkje EU-arbeidet med plastforureining.

Noreg og EU har inngått ein avtale om ein grøn allianse. Denne vil opne for styrkt samarbeid om klima- og miljøomstilling i Europa og internasjonalt, også innanfor industri og energi.

Nordisk samarbeid er òg viktig for å påverke utviklinga av EU-/EØS-regelverket og for å bidra til høge klima- og miljømål i internasjonale prosessar. Dei nordiske statsministrane vedtok i august 2019 ein ny visjon for det nordiske samarbeidet, som seier at Norden skal bli den mest berekraftige og integrerte regionen i verda fram mot år 2030. I oppfølginga av visjonen til Nordisk ministerråd har det nordiske samarbeidet på klima- og miljøområdet blitt tilført vesentleg auka ressursar. Det har gjeve eit forsterka samarbeid mellom dei nordiske landa innanfor sentrale område som klima, biomangfald og sirkulær økonomi. Fleire konkrete prosjekt er starta opp, og dei nordiske landa samarbeider mellom anna om grøn skipsfart, naturbaserte løysingar og for å få på plass eit ambisiøst resultat i forhandlingane av den globale plastavtalen.

Noreg er medlem i Det europeiske miljøbyrået (EEA) og deltek i arbeidet i Det europeiske kjemikaliebyrået (ECHA). Miljøbyråa er ei viktig informasjonskjelde for alle som er med på å forme ut, vedta, setje i verk og evaluere miljøpolitikk. Gjennom EØS-avtalen er Noreg medlem av fleire av EU-programma som skal bidra til å nå måla i Europas grønne giv. Noreg deltek i EUs forskings- og innovasjonsprogram Horisont Europa 2021–2027, der klima og miljø er eit sentralt satsingsområde. Minst 35 pst. av totalbudsjettet til Horisont Europa skal vere klimarelevant. Noreg deltek også i EUs romprogram 2021–2027, som inkluderer jordobservasjonssystemet Copernicus. Systemet etablerer omfattande satellittovervaking av miljø globalt, regionalt og nasjonalt, ikkje minst i havområda og i Arktis. Gjennom norsk deltaking i programmet for eit digitalt Europa (DIGITAL) blir det lagt til rette for investering og kapasitetsbygging for digital og grøn omstilling og for bruk av innovative digitale teknologiar i samfunn og næringsliv.

Enkelte sentrale område er ikkje omfatta av EØS-avtalen. Det gjeld naturvern og forvaltning av naturressursar, landbruk og fiskeri, men Noreg og EU er tett bundne saman gjennom EUs indre marknad på alle område og er nære allierte i det

globale arbeidet, til dømes i konvensjonen for biologisk mangfald.

Nye forslag og omfattande omlegging i EU-politikken får stor verknad for norsk politikk. Kvart år blir ei rekkje rettsakter innlemma i EØS-avtalen og gjennomførte i norsk regelverk for miljø- og klimapolitikken.

Departementet følgjer med på EUs regelverksutvikling og gjennomgår og vurderer forslag til nye EU-rettsakter og moglege konsekvensar av gjennomføringa før regelverket eventuelt blir teke inn i EØS-avtalen og gjennomført i norsk rett. Norsk miljøforvaltning har moglegheit til å medverke slik at norske klima- og miljøinteresse og viktig kunnskap blir varetakne i utviklinga av EU-regelverket.

EØS-midlane er også ein del av EU/EØS-arbeidet i miljøforvaltninga. Dei medverkar til sosial og økonomisk utjamning i Europa og til gjennomføringa av EUs rettsakter i mottakarlanda. Klima, energi, miljø og lågutsleppsutvikling er eitt av tre prioriterte hovudområde i inneverande periode, som vil gå fram til og med 2024. Klima-, miljø- og kulturavprogramma, inkludert dei bilaterale fonda under EØS-midlane, stimulerer til godt bilateralt fagleg samarbeid med mottakarlanda og stimulerer landa til oppfølging av EU-regelverk og internasjonale avtalar innan klima, miljø og naturmangfald.

Klima og miljø i handels- og investeringsvernavtalar

Handels- og investeringsvernavtalar påverkar kva som blir produsert og selt, og korleis ein gjer det, og dermed også klima- og miljøverknadene av handel. Dei påverkar òg kva tiltak som kan setjast i verk av omsyn til klima og miljø. I motsetning til EØS-avtalen inneheld dei ikkje felles klima- og miljøregelverk. Det er difor nødvendig å syte for at dei blir utforma slik at dei òg legg til rette for lågare utslepp globalt og sikrar klima- og miljøomsyn. Difor bidreg vi til at slike avtalar får eigne kapittel om handel og berekraftig utvikling, senkar toll på klima- og miljøvennlege varer og gjev rom for støtte, avgifter og reguleringar som gjer det enklare og billigare å produsere, forbruke og transportere med mindre ressursar og utslepp. Fleire land legg stadig større vekt på klima- og miljømessig berekraft i handelspolitikken òg. EU og USA er no blant dei fremste her. EUs nye handelspolitikk har fått ei større rolle i arbeidet med berekraftig utvikling. Det internasjonale handelssystemet blir sett under stadig sterkare press på grunn av økonomiske, politiske og tryggingssmessige interesser, der ringverknadene av globalise-

ringa òg kjem inn. Presset har blitt forsterka av covid-19-pandemien og Russlands angrepskrig mot Ukraina, som viser kor utsett globale leveransekjeder kan vere i krise- og konfliktsituasjonar. Utviklinga av slike avtalar skjer no i aukande grad utanfor Verds handelsorganisasjonen (WTO). Departementet følgjer difor med på og bidreg etter behov i forhandlingane mellom Noreg og andre land bilateralt og gjennom den europeiske frihandelsorganisasjonen EFTA. Samstundes tek medlemsland i WTO fleire nye initiativ for å styrkje bidraget frå handelen til å løyse klima- og miljøutfordringane. Eit initiativ som Noreg er med på, har mellom anna handel med miljøvarer og -tenester, sirkulær økonomi og berekraftige leveransekjeder i fokus. Vi bidreg etter behov i forhandlingane om ein ambisiøs, bindande avtale om klima, handel og berekraft som Noreg saman med New Zealand, Costa Rica, Fiji og Island vart samde om å starte hausten 2019.

Klima- og miljøsam arbeid med utviklingsland

Samarbeid med økonomiar i framvekst og utviklingsland er òg ein viktig pilar i Noregs internasjonale klima- og miljøarbeid. Med bilaterale samarbeidsavtalar og støtte til internasjonale initiativ skal Noreg medverke til ei grøn utvikling gjennom oppbygging av kapasitet og kompetanse til å forvalte miljø og naturressursar.

Det største internasjonale initiativet frå regjeringa innan klima og miljø er Klima- og skoginitiativet. Gjennom arbeid med fleksible mekanismar jobbar departementet også internasjonalt for å auke klimaambisjonar i utviklingsland. Sjå nærare omtale av desse områda under programkategori 12.70.

Klima- og miljødepartementet har særskilde avtalar om samarbeid med miljøstyresmaktene i dei store framveksande økonomiane Kina, India og Sør-Afrika. Desse landa har stor innverknad på den globale miljøtilstanden og er heilt sentrale i utviklinga av globale miljøavtalar. I Kina, Sør-Afrika og India har Klima- og miljødepartementet medverka til ein portefølje av prosjekt som er retta inn mot evna det enkelte landet har til å gjennomføre internasjonale forpliktingar under miljøkonvensjonane. Finansiering skjer i hovudsak over budsjettet til Utanriksdepartementet.

Prosjekta er hovudsakleg forvaltningssamarbeid. Miljødirektoratet er ein viktig partner på norsk side. Mange av prosjekta byggjer òg på kompetansen i dei norske miljøinstitutta. I Kina har Miljødirektoratet sidan 2012 vore ein sentral partner for å utvikle klimakvotemarknaden. Kinas

nasjonale kvotemarknad vart offisielt lansert i juli 2021 og er den største i verda. Noregs kvotesamarbeid med Kina held fram i ein ny fase. Andre prosjektsamarbeid som er i gang, styrkjer Kina sitt arbeid med å regulere og redusere utslepp av miljøgifter, marin forsøpling. Prosjektsamarbeid for å redusere svart karbon vart avslutta i 2023. I tillegg til å styrkje gjennomføringa av viktige miljøavtalar som FNs klimakonvensjon, Minamatakonvensjonen om kvikksølv og Stockholmkonvensjonen om persistente organiske sambindingar har samarbeidet også bidrege til arbeidet med ein ny global avtale mot plastforureining. Noreg gjev òg støtte til, og deltek med ekspertar i, høgnivårådet China Council for International Cooperation on Environment and Development (CCICED). I 2021 vart tidlegare finansminister og leiar av CICERO Senter for klimaforskning, Kristin Halvorsen, utnemnd som ny nestleiar i rådet. Rådet er oppretta av, og gjev tilrådingar til, den kinesiske toppleinga. I tillegg til å sjå på og gje råd om Kinas nasjonale utfordringar rettar høgnivårådet no meir merksemd mot rolla til Kina internasjonalt.

I India er klimagassutslepp frå kuldemedium ei stor og aukande klimautfordring. Noreg støttar arbeid som kan medverke til raskare innfasing av meir miljøvennlige kuldemedium. Gjennom det bilaterale samarbeidet støttar Noreg også bruk av meir miljøvennleg brensel i sementproduksjon og attvinning av avfall frå byggjeplassar til sementblokker. India og Noreg samarbeider om integrert havforvaltning og har ei rekkje samarbeidsprosjekt for å motverke plastforsøpling og plastforureining.

Miljødirektoratet er i dialog med Sør-Afrika om utarbeidinga av avfallssystem med sikte på å redusere tilførselen av marin forsøpling. Tidlegare har Miljødirektoratet medverka til å utvikle ein utsleppsrekneskap i Sør-Afrika.

Meteorologisk institutt (MET) er involvert i bistandsarbeid innanfor vêrvarsling og klimaanalyser i Afrika og Asia. MET har i 2023 inngått ein femårig avtale med Norad om bistandsarbeid innanfor vêrvarsling og klimaanalyser i Malawi, Etiopia, Mosambik, Bangladesh og Vietnam. Prosjektet («Institutional Support and Capacity Building for Weather and Climate Services»), forkorta «SAREPTA», støttar opp under FN sine berekraftsmål.

MET prioriterer berekraftig bistand og konsentrerer seg om felles forståing, mål og opne verkøy. Difor handlar samarbeidsprosjekta til MET i stor grad om samarbeid med dei nasjonale meteorologiske institutta i samarbeidslanda.

Dette inkluderer samarbeid kollega til kollega, å bli kjend med lokalt vêr og klima og varsling av vêr- og naturfare. Avtalen med Norad inneheld mange element som er prioriterte i norsk utviklingspolitikk, som klimatilpassing, teknisk samarbeid og styrking av mattryggleik. MET bruker digitale verktøy som er gratis, opne og tilgjengelege i samarbeidet.

Vêrdata er òg viktige i arbeidet med å varsle ekstreme vêrhendingar og støttar opp under Early Warnings for All¹ (EW4A)-initiativet frå FN. Noreg og MET er ein del av FN-programmet Systematic Observations Financing Facilities²

¹ <https://public.wmo.int/en/earlywarningsforall>

(SOFF) for å betre vêrobservasjonar frå låginntektsland – der MET bidreg som faglege rådgjevarar i Bangladesh, Malawi og Etiopia.

Miljøforvaltninga deltek i fagleg samarbeid under Norads kunnskapsbank. Kunnskapsbanken styrkjer kompetanse og kapasitet i offentleg forvaltning i utviklingsland på område der Noreg har relevant og etterspurd kompetanse og erfaring. Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet er involverte i kunnskapsprogramma Energi for Utvikling, Hav for utvikling og Landbruk for Utvikling og i programmet Olje for utvikling, som er under avvikling.

² <https://www.un-soff.org/>

Utgifter under programkategori 12.10 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1400	Klima- og miljødepartementet	673 832	637 388	615 367	-3,5
1410	Kunnskap om klima og miljø	1 135 402	1 140 597	1 220 410	7,0
1411	Artsdatabanken	68 780	80 560	84 862	5,3
1412	Meteorologiformål	493 281	504 703	547 378	8,5
	Sum kategori 12.10	2 371 295	2 363 248	2 468 017	4,4

Kap. 1400 Klima- og miljødepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	294 982	304 294	326 316
21	Spesielle driftsutgifter	84 656	72 636	87 156
50	Heilskapleg profilering, grønne løysingar	10 757	10 757	
70	Frivillige klima- og miljøorganisasjonar samt klima- og miljøstiftelsar	53 907	53 907	
71	Internasjonale organisasjonar	88 809	91 334	94 355
74	Tilskot til AMAP, <i>kan overførast</i>	5 296	5 447	5 796
76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak, <i>kan overførast</i>	135 425	99 013	101 744
	Sum kap. 1400	673 832	637 388	615 367

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot alle resultatområda.

Posten er samla sett foreslått auka med 22 mill. kroner til 326,3 mill. kroner. Styrkinga vil vareta innsatsen til departementet på prioriterte område framover. Dette gjeld mellom anna Euro-pas grønne giv med politikk- og regelverksutvikling, vidare arbeid med sirkulær økonomi, oppfølging av naturavtalen, etablering av naturrekneskap og vidareutvikling av regjeringas klimastatus og -plan.

Den foreslåtte løyvinga dekkjer også dei ordinære driftsutgiftene som er nødvendige for at Klima- og miljødepartementet skal kunne halde ved lag ei god verksemd. Om lag to tredjedelar av løyvinga gjeld lønn til fast tilsette i departementet. Om lag ein tredjedel av løyvinga går til å dekkje husleige, fornying av materiell, inventar og utstyr, mellom anna drift og utvikling av IT-anlegget til departementet, reiseutgifter, kurs- og konferanseverksemd og tiltak for kompetanseutvikling. Av desse fellesutgiftene er husleige og IKT-utgifter dei største.

Løyvinga kan overskridast mot tilsvarande meirinntekt under kap. 4400, post 02, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot alle resultatområda.

Løyvinga på denne posten dekkjer utgifter til kjøp av utgreiingar og anna kunnskapsarbeid. Lønn til mellombels tilsette som er knytte til faglege prosjekt, kan òg førast over posten. Posten dekkjer heile ansvarsområdet til miljøforvaltninga.

Klima- og miljøpolitikken står overfor store utfordringar, og det er viktig å ha eit grundig fagleg fundament for den politikken som blir lagd opp. Det er difor viktig at Klima- og miljødepartementet har nok ressursar til å kunne initiere utgreiingar av ny politikk og evaluere politiske tiltak og verkemiddel som er sette i gang eller gjennomførte. I tillegg blir ressursar nytta til å vurdere klima- og miljøkonsekvensar av forslag som er fremja frå andre sektorar.

Det er foreslått ei løyving på 87,2 mill. kroner. Samla sett er løyvinga auka med 14,5 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2023. Posten er mellom anna styrkt med 7 mill. kroner til ein rammeavtale som skal gje departementet tverrfagleg og tverrsektoriell kunnskap knytt til klima, miljø og grøn omstilling. På posten er det sett av 10 mill. kroner til eit ekspertutval for klimatilpassing. Utvalet skal skaffe meir kunnskap om samfunnsøkonomiske konsekvensar av klimaendringar for utsette sektorar og regionar i Noreg. Utvalet skal også identifisere innsatsområde der potensialet for å redusere klimarelatert risiko er stort, vurdert opp mot kostnaden ved tiltak. Det skal hjelpe til å sikre at lønnsame klimatilpassingstiltak kan bli gjennomførte. Det blir teke

sikte på oppstart tidleg i 2024, og arbeidet vil vare i to år.

Rapport 2022

I 2021 vart midlane på posten nytta til tiltak knytte til alle resultatområda, hovudsakleg innanfor klima, forureining og naturmangfald.

Post 50 Heilskapleg profilering, grønne løysingar

Posten vart oppretta i 2018 for å profilere norske grønne løysingar internasjonalt. The Explorer er ei nettside der internasjonale kjøparar og investorar kan sjå norske grønne løysingar i eit digitalt utstillingsvindaug og enklare komme i kontakt. Formålet er å auke eksport og trekkje investorar ved å posisjonere Noreg som ein pioner for grønne løysingar i internasjonale marknader. Tiltaket skal medverke til å løfte fram fleire gode gründerar og vekstkraftige bedrifter som utviklar grøn teknologi og produkt tilpassa lågutsleppssamfunnet, og som har moglegheiter internasjonalt.

Satsinga blir sett i samanheng med det arbeidet Innovasjon Noreg gjer med profilering for å medverke til auka internasjonalisering. På bak-

grunn av ei evaluering av tilskotsordninga er ordninga og posten foreslått avvikla frå 2024. Finansieringa av arbeidet med digital profilering av grønne løysingar vil bli godt integrert i den samla eksportsatsinga i Innovasjon Noreg, som blir finansiert av Nærings- og fiskeridepartementet. Dette er også i tråd med ei dreining og spissing av det næringsretta verkemiddelapparatet mot ei grøn omstilling.

Rapport 2022

Det vart utbetalt 10,8 mill. kroner på posten i 2021. Ifølgje Innovasjon Noreg er 472 grønne og/eller berekraftige løysingar blitt publiserte i løpet av satsinga, og 1 456 utanlandske bedrifter og investorar har registrert seg på plattformen. Ei av fire norske bedrifter som har publisert løysinga si på nettsida, har oppnådd kontakt med internasjonale partnerar.

Post 70 Frivillige klima- og miljøorganisasjonar og klima- og miljøstiftelsar

Posten er frå 2024 flytta til kap. 1420 Miljødirektoratet og lagd på ny post 86.

Rapport 2022

Tabell 7.1 Tilskot til organisasjonar i 2022 (i 1 000 kr)

Organisasjon/stiftelse	Tilskot 2022
<i>Klima- og miljøorganisasjonar</i>	
Den Norske Turistforening	6 440
Forbundet Kysten	4 458
Fortidsminneforeninga	4 507
Framtida i våre hender	4 706
Noregs Jeger- og Fiskarforbund	4 541
Noregs Naturvernforbund	7 265
Besteforeldrenes Klimaaksjon	1 981
<i>Barne- og ungdomsorganisasjonar</i>	
Natur og Ungdom	4 095
Miljøagentane	3 517
<i>Paraplyorganisasjonar</i>	
Sabima	1 402
Kulturvernforbundet	1 402
Regnskogfondet	1 402
Norsk Fyrhistorisk Forening	1 402
<i>Klima- og miljøstiftelsar</i>	
Miljøstiftelsen Bellona	1 744
Norsk Kulturarv	958
WWF Noreg	2 567
Zero	1 139
Norsk klimastiftelse	381
Sum	53 907

Post 71 Internasjonale organisasjonar

Midlane under posten er retta mot alle resultatområda. Det er foreslått ei løyving på 94,4 mill. kroner for 2024. Samla er posten auka med om lag 3 mill. kroner. Posten er prisjustert. Vidare er bidraget til FN sitt klimapanel (IPCC) redusert som følgje av at den noverande finansielle situasjonen til IPCC har betra seg.

Mål

Målsetjinga med løyvinga er å medverke til å halde ved lag drifta av organisasjonar, avtalar, kon-

vensjonar og sekretariat som utfører viktig miljøretta arbeid av verdi for Noreg.

Løyvinga skal dekkje obligatoriske bidrag til internasjonale organisasjonar, avtalar, konvensjonar og sekretariat der Noreg deltek aktivt. Løyvinga under denne posten er ei direkte følgje av at Noreg har ratifisert avtalar med budsjettbindingar, eller av at regjeringa har vedteke norsk medlemskap. I tillegg blir det gjeve bidrag til FN's miljøprogram (UNEP). Ordninga er ikkje open for søknad.

Desse internasjonale organisasjonane, avtalane, konvensjonane og sekretariata får bidrag:

- International Council of Monuments and Sites (ICOMOS)
- Internasjonalt studiesenter for bevaring og restaurering av kulturminnesmerke (ICCROM)
- FNs miljøprogram (UNEP)
- Den internasjonale naturvernunionen (IUCN)
- Interimssekretariat for konvensjonen om vern av våtmarker (Ramsar-konvensjonen)
- Konvensjonen om internasjonal handel med trua artar (CITES)
- Konvensjonen om trekkjande artar av ville dyr (Bonn-konvensjonen)
- Vassfuglavltaalen under Bonn-konvensjonen (AEWA)
- Albatrossavtalen under Bonn-konvensjonen (ACAP)
- Flaggermusavtalen under Bonn-konvensjonen (EUROBATS)
- Rovfuglavltaalen under Bonn-konvensjonen
- Den nordatlantiske laksevernorganisasjonen (NASCO)
- Konvensjonen om biologisk mangfald (naturmangfaldskonvensjonen/CBD)
- Protokoll om genmodifiserte organismar (Cartagena-protokollen)
- Nagoya-protokollen under konvensjon om biologiske mangfald om tilgang til genressursar og ei rettferdig og likeverdig fordeling av fordelar som følgjer av bruken av slike ressursar
- Konvensjonen om vern av ville europeiske plantar og dyr og leveområda deira (Bern-konvensjonen)
- Konvensjonen om beskyttelse av ozonlaget (Wien-konvensjonen)
- Protokoll om stoff som reduserer ozonlaget og HFK-gassar (Montreal-protokollen)
- FNs klimapanel (IPCC)
- FNs rammekonvensjon om klimaendringar (UNFCCC)
- Protokoll som skal redusere utslepp av skadelege klimagassar (Kyoto-protokollen)
- Det europeiske miljøvernbyrået (EEA)
- Det europeiske kjemikaliebyrået (ECHA)
- Fellessekretariat for Oslo- og Paris-konvensjonen og Bonn-avtalen (oljeforureining)
- Konvensjonen om langtransporterte luftforureiningar (LRTAP-konvensjonen)
- Det europeiske overvakingsprogrammet for langtransport av luftforureiningar (EMEP)
- Konvensjonen om kontroll med grenseoverskridande transport av farleg avfall (Basel-konvensjonen)
- Konvensjonen om persistente organiske sambindingar (Stockholm-konvensjonen)

- Konvensjonen om notifikasjon og førehands-samtykke ved eksport av kjemikalier (Rotterdam-konvensjonen)
- Konvensjonen om kvikksølv (Minamata-konvensjonen)
- Strategic Approach to International Chemicals Management (SAICM)
- Konvensjonen om tilgang til miljøinformasjon, deltaking i avgjerdsprosessar og høve til klage- og domstolsprøving på miljøområdet (Århus-konvensjonen)
- Protokoll om forureina utslepp og utsleppsregister under Århus-konvensjonen (PRTR)
- Espoo-konvensjonen om grenseoverskridande miljøkonsekvensutgreingar
- Kontingent til Unescos verdsarvfond

Oppfølging og kontroll

Kontroll og oppfølging av organisasjonar, avtalar, konvensjonar og sekretariat skjer ved generell formaliakontroll av reviderte rekneskapar og årsrapportar, deltaking i partsmøte, generalforsamlingar, årsmøte og liknande.

Post 74 Tilskot til AMAP, kan overførast

Løyvinga på 5,8 mill. kroner er retta mot resultatområdet Polarområda. Posten er auka med 0,3 mill. kroner.

Mål

Målet med løyvinga er å sikre kunnskap om miljø-situasjonen i Arktis gjennom programmet for arktisk miljøovervaking, Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP). AMAP er ei arbeidsgruppe under Arktisk råd som skal kartlegge nivå og effektar av forureining og klimaendringar på arktiske økosystem. Arbeidet omfattar overvaking, vurderingar og samanstilling av informasjon om miljøtilstand og klimaendringar i Arktis. Noreg, som vertsland for AMAP-sekretariatet, har teke på seg ei internasjonal forplikting til å ta hand om drifta av arbeidsgruppa. Stiftelsen Sekretariatet til den arktiske miljøovervakings- og vurderingsprogrammet AMAP vart oppretta av Klima- og miljødepartementet for dette formålet.

Oppfølging og kontroll

Klima- og miljødepartementet nemner opp styret i stiftelsen og får årsrapportar, rekneskapar og revisjonsmeldingar.

Rapport 2022

Arbeidet til AMAP-sekretariatet har i 2022 vore sterkt påverka av den geopolitiske situasjonen. Som følgje av Russlands angrepskrig i Ukraina har det vore pause i mykje av aktiviteten under Arktisk råd i 2022. AMAP-sekretariatet har likevel følgt opp arbeidet med rapportar og prosjekt der det har vore aktuelt. I 2022 har AMAP-sekretariatet ferdigstilt og publisert fem vitskaplege utgreiingsrapportar. Desse omhandlar klimaendringar i Arktis, kortliva klimaforureiningar, samverke mellom klimaendringar og miljøgifter, endring i kvikksølvnivå og helseeffektar av forureining. AMAP har også vidareutvikla overvakingsprogramma sine for forureining og klima i 2022. AMAPs langsiktige arbeid er viktig for å dokumentere tilstanden for det arktiske miljøet, som grunnlag for tilrådingar om tiltak, som kunnskapsgrunnlag for nasjonal forvaltning og som bidrag til internasjonale prosessar som Stockholm-konvensjonen, Minamata-konvensjonen og FNs klimapanel.

Post 76 Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak, kan overførast

Tilskotsordninga skal medverke til nasjonale tiltak slik at Noreg oppfyller dei internasjonale forpliktingane sine for naturmangfald, klima og forureining og nasjonale mål innanfor alle resultatområda. Tilskotsordninga skal òg medverke til å styrkje arbeidet med miljøspørsmål som er viktige for Noreg, og til å få gjennomslag for norske miljøpolitiske prioriteringar internasjonalt. Løyvinga dekkjer fleire bidrag til nasjonale og internasjonale organisasjonar, avtalar, konvensjonar og sekretariat der Noreg deltek aktivt.

Posten er delt mellom alle resultatområda, jf. omtale under.

Forslag til løyving er 101,7 mill. kroner, ein auke på 2,7 mill. kroner.

Regjeringa foreslår å løyve 5 mill. kroner i investeringstilskot til etablering av verdsarvsenteret på Ornes knytt til Urnes stavkyrkje. Endringar elles er flytting av midlar til korrekt budsjettpost i samsvar med løyvingsreglementet og at tidsavgrensa prosjekt er avslutta.

Naturmangfald og friluftsliv

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til måloppnåing på naturmangfalds- og friluftslivsområdet.

Mål

Posten skal medverke til at Noreg oppfyller dei nasjonale og internasjonale forpliktingane sine innan naturmangfalds- og friluftsområdet.

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor resultatområda Naturmangfald og friluftsliv.

I 2024 gjer ein framlegg om å gje tilskot til

- GRID-Arendal (6,4 mill. kroner)
- Sekretariat for etter- og vidareutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS) (0,3 mill. kroner)
- Foreininga Norges nasjonalparkkommuner (1,0 mill. kroner)
- Driftsstøtte til Nordhordland Biosfæreområde (0,5 mill. kroner)

Oppfølging og kontroll

Årsrapportar og reviderte rekneskapar frå gjennomførte prosjekt dannar grunnlaget for ein generell formaliakontroll.

Rapport 2022

På det internasjonale området vart det gitt eit generelt basistilskot til GRID-Arendal. GRID-Arendal har som hovudformål å støtte arbeidet til FNs miljøprogram gjennom utvikling, innhenting og bruk av vitskapleg basert miljøinformasjon og er ein viktig aktør for å styrkje formidlinga av miljødata.

0,45 mill. kroner vart utbetalte til NIVA, knytt til det internasjonale arbeidet i samband med European Topic Center for Water. 2022 var det siste året dette tilskotet stod inne.

Det vart utbetalt tilskot til Sabima til koordinering og gjennomføring av kartlegging i hovudsak i samarbeid med medlemsforeiningane, men også med andre organisasjonar. Resultata frå kartlegginga er rapportar i Artsobservasjonar. 2022 var det siste året dette tilskotet stod inne, sidan midlane i 2023-budsjettet vart flytta til Artsdatabanken og den søkbare tilskotsordninga under kap. 1411, post 70.

I 2022 fekk Miljødirektoratet totalt 16 søknader om tilskot til deltaking i ekspertgrupper under Naturpanelet/IPBES på til saman 3,9 mill. kroner. Den totale potten på 2,2 mill. kroner vart delt på dei ulike søknadene.

Det vart utbetalt tilskot på 1 mill. kroner til foreininga Norges nasjonalparkkommuner. Til-

skotet blir brukt til drift av foreininga som består av medlemskommunar som har status som nasjonalparkkommune.

Det vart tildelt 0,5 mill. kroner i driftsstøtte til Nordhordland Biosfæreområde, 0,3 mill. kroner til Sekretariat for etter- og vidareutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS) og 0,3 mill. kroner til Maridalens venner for tiltak i Maridalen.

Kulturminne og kulturmiljø

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til måloppnåing på kulturmiljøområdet, jf. resultatområdet Kulturminne og kulturmiljø.

Kriterium for måloppnåing

Alle midlane på posten blir gjevne til øyremerkte formål og disponerte til oppfølging av etablerte samarbeidsavtalar og målretta utviklingstiltak.

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor resultatområdet Kulturminne og kulturmiljø.

I 2024 blir det innanfor kulturmiljøområdet foreslått å gje tilskot til

- Verdsarv / Unesco-World Heritage Leadership Programme (4,3 mill. kroner). Som del av Noregs internasjonale engasjement under verdsarvkonvensjonen blir det etablerte samarbeidet mellom Klima- og miljødepartementet og Unescos rådgjevande organ IUCN og ICCROM vidareført. Arbeidet er organisert som eit programsamarbeid for perioden 2023–2028 (Fase II) og byggjer vidare på det arbeidet som er gjort for å styrkje arbeidet med kapasitetsbygging innanfor den internasjonale verdsarvforvaltninga.
- Foreningen Fredet (0,2 mill. kroner)
Foreningen Fredet vart etablert i 2006 som ein landsdekkjande interesseorganisasjon for private eigarar av hus og eigedom freda etter kulturminnelova.
- Bygg og Bevar (4,0 mill. kroner)
Bygg og Bevar er ein nettportal mellom det offentlege, næringslivet og dei private eigarane. Tilskotet går til Byggenæringens Landsforbund (BNL). Bygg og Bevar er ei kommunikasjonsplattform for kunnskap og kompetanse på freda og verneverdige bygningar, ein sentral møteplass for eigarar av kulturhistoriske eigedommar og kvalifisert handverkskompetanse.

- Arbeid med brenarkeologisk tryggingsarbeid i Innlandet (0,5 mill. kroner)

Midlane til dette formålet går til å tryggje dei kulturhistoriske verdiane som kan gå tapt ved at funn som kjem fram ved smelting av snøfonner og isbrear, blir utsette for nedbryting. Den globale oppvarminga fører til at isen i høg-fjellsområda gradvis smeltar. Frå 2011 har eit brenarkeologisk tryggingsprogram, under leiding av Kulturarveininga ved Innlandet fylkeskommune, berga arkeologiske funn frå isen. Det brenarkeologiske tryggingsprogrammet i Innlandet har sidan 2006 samla inn meir enn 3 500 funn frå 53 funnstader, noko som utgjer meir enn halvparten av funna globalt og meir enn 85 pst. nasjonalt. Dei arkeologiske funna frå isen gjev eit sjeldan blikk inn i ei fortidsverd. Nasjonale og internasjonale klimaaktørar samarbeider rundt koplinga mellom funna og klimaet i fortid og notid.

- Kulturminnedagen (0,6 mill. kroner)
Norges Kulturvernforbund er ein paraplyorganisasjon for frivillige organisasjonar som arbeider innanfor områda historie og kulturminnevern. Norges Kulturvernforbund har koordineringsansvaret for den årlege markeringa av kulturminnedagen, og tilskotet går til dette formålet.
- Etter- og vidareutdanning (EVU) (1,6 mill. kroner)
Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU), bachelorprogrammet i tradisjonelt bygghandverk. Tilskotet skal medverke til å sikre tilgang på kvalifiserte handverkarar som kan setje i stand den freda bygningsmassen.
- Fortidsminneforeningen (5,2 mill. kroner)
Fortidsminneforeningen er den eldste kulturvernorganisasjonen i landet, stifta i 1844, og har som mål å sikre verneverdige bygnings- og kulturmiljø. Foreininga er ein stor eigedomsforvaltar. Foreininga eig eigedommar rundt omkring i landet, mellom anna åtte stavkyrkjer, Steinvikholm festning, to mellomalderloft, to gardar på Røros og lystgarden Vøienvolden i Oslo. Dei fleste av eigedommane er opne for publikum, og foreininga driv ei form for museumsverksemd. Foreininga får 5 mill. kroner øyremerkte til museumsdrift.
- Overføring av staten sine eigedommar på Røros (6,2 mill. kroner)
Forvaltninga av staten sine eigedommar, som vart kjøpte i 1980 etter koparverket på Røros, vart frå 2018 overførte til Statsbygg. Dette skal sikre at byggverka blir i samsvar med krav

frå styresmaktene, at staten etterlever forplikningane etter verdsarvkonvensjonen, og at vidare bruk og bevaring av eigedommane er i tråd med fredingsformålet. Bygningsvernsementer ved Rørosmuseet i Musea i Sør-Trøndelag as (MiST) skal utføre antikvarisk istandsetjing og vedlikehald på eigedommane som ledd i forskinga, dokumentasjonen og formidlinga av bergverksverksemda som museet driv. Tilskotet skal dekkje dei årlege forvaltningskostnadene.

- Norges Verdensarv (1,1 mill. kroner)
Norges Verdensarv er ein organisasjon som tek vare på interessene til dei åtte norske verdsarvområda. I dag er 20 kommunar og 7 fylkeskommunar medlemmer.
- Norges metallsøkerforening (0,3 mill. kroner)
Som oppfølging av ambisjonen til regjeringa om støtte til landsdekkjande frivillige kulturvernorganisasjonar blir Norges metallsøkerforening tildelt eit driftstilskot på 0,3 mill. kroner.
- Kartlegging av freda hytter på Svalbard (2 mill. kroner)

Midlane skal gå til kartlegging og tilstandsvurdering av staten sine freda hytter på Svalbard for å få eit betre grunnlag for å prioritere kva for bygningar som skal sikrast og setjast i stand. Tiltaket vil òg bidra til betre utnytting av Sysselmeisterens ressursar til forvaltning av dei freda bygningane på Svalbard.

- Investeringsstilskot verdsarvsenter (5 mill. kroner). Midlane er eit investeringsstilskot for etablering av verdsarvsenter. Midlane skal nyttast til nybygg og ombygging av eksisterande bygg for etablering av verdsarvsenter. Midlane kan òg nyttast til å rehabilitere og byggje om på eksisterande autoriserte verdsarvsenter. Senter med konkrete planar og forpliktande medfinansiering er prioriterte. Det vil bli lagt vekt på at tilskotet, der forholda ligg til rette for det, blir sett i samanheng med andre relevante statlege tilskotsordningar. Nye verdsarvsenter skal framleis som hovudregel etablerast med samlokalisering av eksisterande relevante institusjonar. I 2024 går tilskotet til etablering av verdsarvsenteret på Ornes knytt til Urnes stavkyrkje.

Oppfølging og kontroll

Det blir motteke rapportar og reviderte rekneskappar. Kontrollen skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2022

Desse tiltaka fekk tilskot i 2022: Internasjonal verdsarv, kapasitets- og kompetansebyggingsaktivitetar i regi av Unescos rådgjevande organ IUCN og ICCROM som oppfølging av Noregs internasjonale engasjement under verdsarvkonvensjonen, og dei seks autoriserte verdsarvsentera (Vega, Vestnorsk fjordlandskap, Alta, Røros og Circumferensen, Industriarven Rjukan-Notodden og Urnes). I tillegg fekk desse tiltaka tilskot i 2022: Foreningen Fredet, Etter- og vidareutdanning (EVU), Bygg og Bevar, Klimapark 2469, Fortidsminneforeningen, Kulturminnedagen, Norges Verdensarv, Bygningsvernsementer ved Rørosmuseet i Musea i Sør-Trøndelag as (MiST), rassikring ved Øvre Stortvart, kartlegging av freda hytter på Svalbard og Norges metallsøkerforening.

Forureining

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til måloppnåing på forureiningsområdet.

Mål

Posten skal

- medverke til nasjonale tiltak slik at Noreg oppfyller dei internasjonale pliktene sine innan forureiningar
- styrkje arbeidet med miljøspørsmål som er viktige for Noreg, og å få gjennomslag for norske miljøpolitiske prioriteringar internasjonalt
- medverke til ein meir grøn og sirkulær økonomi

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor resultatområdet Forureining.

I 2024 blir det foreslått å gje tilskot til

- Matvett AS til arbeidet med reduksjon av matsvinn og for medverknaden deira til oppfølginga av avfallsstrategien (0,8 mill. kroner)
- Norsk institutt for luftforskning (NILU) (5,0 mill. kroner). NILU leier i perioden 2022–2026 «European Topic Centre on Human health and Environment» under «The European Environment Agency» (EEA). NILU er i same perioden òg deltakar i «European Topic Centre on Climate Change Mitigation» og «European Topic Centre on Digitalisation and data Integration» under EEA. Vidare har NILU leiaroppgåver i «Forum for Air Quality Model-

- ling» (FAIRMODE) under EU-kommisjonens Joint Research Centre (JRC).
- Meteorologisk institutt til internasjonale oppgaver under EMEP (0,35 mill. kroner)
 - Sekretariat for *Conservation of Arctic Flora and Fauna* (CAFF) (0,22 mill. kroner)
 - Sekretariat for Protection of Arctic Marine Environment (PAME) (0,28 mill. kroner)
 - Sekretariat for avtalen om vern av isbjørn (0,3 mill. kroner)
 - GRID-Arendals arbeid med marin forsøpling (3 mill. kroner)
 - Tilskot til NHO – til nasjonalt program for leverandørutvikling for klimasmarte offentlege anskaffingar (0,25 mill. kroner)
 - Tilskot til European Forum of Judges for the Environment (0,4 mill. kroner)
 - Støtte til det internasjonale kjemikaliearbeidet (2 mill. kroner)
 - Tilskot til internasjonale og nasjonale organisasjonar som arbeider med marin forsøpling globalt (5 mill. kroner)
 - NILU og NIVAs internasjonale og nasjonale arbeid med effektar av luftforureining under konvensjonen om langtransporterte luftforureiningar (NILU 0,37 mill. kroner og NIVA 2,5 mill. kroner)
 - Oppfølging av arbeidet med sirkulær økonomi (9,45 mill. kroner)

Oppfølging og kontroll

Det blir motteke rapportar og reviderte rekneskappar. Kontrollen skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2022

Det er gjeve støtte til Matvett AS for arbeid med å kartleggje og redusere matsvinn som ei oppfølging av avfallsstrategien og betalt kontingent til NHO for at Klima- og miljødepartementet skal medverke til leverandørutviklingsprogrammet.

Conservation of Arctic Flora and Fauna (CAFF) og Protection of Arctic Marine Environment (PAME) er Arktisk råds arbeidsgrupper for bevaring av arktisk naturmangfald og arktisk havmiljø. Klima- og miljødepartementet har gjeve støtte til Noregs andel av kostnadene til drifta av dei internasjonale sekretariata for CAFF og PAME på Island og til sekretariatet for avtalen om vern av isbjørn.

Departementet har òg gjeve støtte til det Europeiske Forum av dommarar for miljø.

Vidare er det gjeve tilskot til institutt som arbeider internasjonalt innanfor resultatområdet til departementet. Institutta har viktige internasjonale oppgaver og representerer Noreg i ulike samanhengar. Meteorologisk institutt har rolla som internasjonalt meteorologisenter under *konvensjonen om langtransportert grenseoverskridande luftforureining og Det europeiske samarbeidsprogrammet for overvaking og måling av luftforureiningar (EMEP)*. NIVA og NILU fekk støtte til det internasjonale og nasjonale arbeidet sitt med effektar av luftforureiningar.

Norsk institutt for luftforskning (NILU) arbeider som temasenter på ulike fagområde under The European Environment Agency (EEA). Instituttet er valt ut til arbeidet for EEA i konkurranse med liknande institutt i andre europeiske land. EEA har som føresetnad at institutta kan finansiere delar av kostnadene som Topic Centre nasjonalt. Tilskotet frå Klima- og miljødepartementet dekkjer delar av kostnadene ved NILUs arbeid for EEA. Arbeidet Meteorologisk institutt og NILU utfører for EMEP og EEA, utgjer òg eit viktig grunnlag for utvikling av lovgjeving i EU på desse fagområda.

Midlane til internasjonale tiltak på miljøgifter vart i 2022 utbetalte til dei internasjonale konvensjonane om kjemikaliar og til forhandlingane om nytt globalt panel for kjemikaliar, avfall og hindre forureining.

Det er gjeve støtte til det globale arbeidet mot marin forsøpling, mellom anna eit tilskot til GRID-Arendal.

Det er òg gjeve støtte til å følgje opp strategien for sirkulær økonomi, mellom anna med støtte til Miljømerking, LOOP, Eyde-klyngen, Norske Kommuners Sentralforbund og Hovedorganisasjonen Virke.

Klima

Klimaområdet er delt inn i to underområde, nasjonalt og internasjonalt.

Nasjonalt

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til å nå måla på det nasjonale klimaområdet.

Mål

Posten skal

- medverke til nasjonale tiltak slik at Noreg oppfyller dei internasjonale pliktene sine innanfor

klimate og nasjonale mål innanfor dette resultat-området

- styrkje arbeidet med miljøspørsmål som er viktige for Noreg, og for å få gjennomslag for norske miljøpolitiske prioriteringar internasjonalt

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor resultatområdet Klima.

I 2024 blir det foreslått innanfor det nasjonale klimaområdet å gje tilskot til

- reisestøtte i samband med internasjonale klima- og miljømøte (0,575 mill. kroner)
- oppstart av arbeidet med 7. hovudsyklus (IPCC 5,7 mill. kroner)
- ForUM for Utvikling og Miljø (0,577 mill. kroner)
- tilskot til NHO – Grønt Landtransportprogram (1,575 mill. kroner)

Oppfølging og kontroll

Det blir motteke rapportar og reviderte rekneskappar. Kontrollen skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2022

Nasjonalt senter for berekraftig omstilling (NABO) fekk eit tilskot på 0,5 mill. kroner. Midlane vart mellom anna brukte til å støtte etableringa av nye nabolagsnettverk som arbeider med lokale berekraftsløysingar.

ForUM vart tildelt 0,55 mill. kroner i driftsstøtte i 2022. ForUM lagar samstemte og koordinerte innspel frå norsk sivilsamfunn til regjeringa og Stortinget. Dei er bindeledd mellom sivilsamfunn og norske styresmakter under fleire internasjonale prosessar. I 2022 arbeidde dei mellom anna med nasjonale og internasjonale prosessar om naturmangfald og klima og på FNs miljøforsamling. ForUM deltok òg som observatør under FNs havkonferanse.

Det vart gjeve tilskot til etablering av Grønt landtransportprogram (GLP) i 2022 på 2 mill. kroner. Midlane gjekk til etablering og oppstart av programmet. Formålet med programmet er å bidra til betre informasjonsflyt mellom aktørane i bransjen. Forumet blir til dømes brukt til å dele erfaringar frå diverse pilotprosjekt. Det er mellom anna sett i gang pilotprosjekt om elektrisk vare-

transport i Oslo-området, fossilfrie langdistanse-bussar og prosjekt med biogass som brensel.

Det vart gjeve reisestønad til ulike norske ideelle organisasjonar for deltaking i møte i dei internasjonale klimaforhandlingane.

Noreg har støtta arbeidet med rapportar i tilknytning til FNs klimapanel sjetta hovudsyklus, i form av tilskot til institusjonar som har medlemmer i forfattareteamet til synteserapporten og i byrået til FNs klimapanel.

Internasjonalt

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til å nå måla på det internasjonale klimaområdet.

Mål

Posten skal styrkje arbeidet og internasjonale prosessar på klimaområdet som er viktige for Noreg, og få gjennomslag for norske miljøpolitiske prioriteringar internasjonalt.

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor klimaområdet der styrkt internasjonalt samarbeid er heilt nødvendig for å møte klimautfordringa og oppnå det langsiktige temperaturmålet.

I 2024 blir det foreslått innanfor det internasjonale klimaområdet å gje tilskot til

- Climate and Clean Air Coalition, (CCAC) (8 mill. kroner), Noregs bidrag til Koalisjonen for klima og rein luft sitt Trust Fund under UNEP. Dei arbeider med å redusere utslepp med klimaeffekt på kort sikt, som også fører til luftforureining.
- Internasjonalt klimaarbeid som støttar opp under utvikling av forpliktande samarbeid under Parisavtalen (5 mill. kroner) (støtte til konferansar, møte, seminar, tilskot til internasjonale organisasjonar osv.)

Vidare skal midlane nyttast til

- Klimasekretariatets arbeid med å støtte gjennomføringa av Parisavtalen og klimakonvensjonen (10 mill. kroner)

Oppfølging og kontroll

Det blir motteke rapportar og reviderte rekneskappar. Kontrollen skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2022

Klima- og miljødepartementet gav i 2022 støtte på 7,5 mill. kroner til Koalisjonen for klima og rein luft (CCAC) sitt arbeid med å redusere utslepp med klimaeffekt på kort sikt, hovudsakleg metan, hydrofluorkarbon og svart karbon. CCAC har også fått særskilt ansvar for Global Methane Pledge, der dei er ein kjernepartner for implementering. Innsatsen er retta mot kunnskapsutvikling, kapasitetsbygging på styresmaktsnivå og tiltak i sektorar som mellom anna avfall, olje og gass og landbruk.

Det vart gjeve støtte til internasjonale prosessar for å styrkje internasjonalt klimasamarbeid. Klima- og miljødepartementet har mellom anna prioritert prosessar som støttar opp om arbeidet til sekretariatet med gjennomføring og utvikling under Parisavtalen. Det vart òg gitt stønad til anna klimaarbeid under OECD, arbeid for å fremje marknadssamarbeid under Parisavtalen, samar-

beid mellom ambisiøse land i Cartagena-dialogen og den uformelle forhandlingsdialogen under C2ES. Det var opphavleg planlagt å finansiere ei sekondering til Verdsbankens arbeid med luftforureining i India, men dette lét seg ikkje gjennomføre i praksis. Av dei planlagde midlane vart difor 1,5 mill. kroner omdisponerte til Koalisjonen for klima og rein luft (CCAC).

Tilskot har også blitt gjeve til aktivitetar som støttar arbeid i sluttfasen av den sjetteste hovudsyklusen til FN's klimapanel (IPCC), og til oppstarten av den sjuande hovudsyklusen. Tilskotet har mellom anna gått til sluttarbeid med formidlingsmateriale og til det globale karbonprosjektet, som er ein særskilt viktige premissleverandørar for det kommande arbeidet til panelet.

Det vart òg gjeve støtte/tilskot til nokre møte i samband med internasjonalt klimaarbeid der Klima- og miljødepartementet har ei sentral rolle.

Kap. 4400 Klima- og miljødepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
02	Ymse inntekter	4	496	518
03	Refusjon frå Utanriksdepartementet	34 667	30 473	39 231
	Sum kap. 4400	34 671	30 969	39 749

Post 02 Ymse inntekter

Det er budsjettert med om lag 0,5 mill. kroner frå diverse inntekter. Under denne posten fører departementet meir tilfeldige inntekter. Meirinntekter under denne posten gjev grunnlag for tilsvarende meirutgifter under kap. 1400, post 01 Driftsutgifter, jf. forslag til vedtak II.

Post 03 Refusjon frå Utanriksdepartementet

Det er budsjettert med 39,2 mill. kroner i refusjon frå Utanriksdepartementet i samband med utgifter til medlemskap i Den internasjonale naturvernunionen (IUCN), konvensjon om internasjonal handel med trua artar, FN's klimasekretariat, FN's ramme-konvensjon om klimaendringar, Montrealprotokol-len og FN's miljøprogram, som alle er utgiftsførte over kap. 1400, post 71 Internasjonale organisasjonar. Posten er auka med 8,8 mill. kroner som kjem av den svekka kursen på norske kroner.

Kap. 1410 Kunnskap om klima og miljø

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
21	Miljødata	421 041	398 462	445 396
23	MAREANO, <i>kan overførast</i>	54 957	64 121	68 037
50	Grunnløyvingar til miljøinstitutta under Noregs forskingsråd	221 190	227 547	242 217
51	Forskningsprogram under Noregs forskingsråd	384 190	393 720	408 877
53	Internasjonalt samarbeid om klima- og miljøkunnskap	7 419	7 532	
70	Nasjonale oppgåver ved miljøinstitutta	41 157	43 613	55 883
72	Tilskot til NORCE – Senter for biotryggleik	5 448	5 602	
	Sum kap. 1410	1 135 402	1 140 597	1 220 410

Kap. 1410 Kunnskap om klima og miljø omfattar midlar til å utvikle eit heilskapleg kunnskapsgrunnlag på tvers av alle resultatområda. Dette omfattar mellom anna miljødata, basisløyvingar til miljøinstitutta, forskning finansiert gjennom Noregs forskingsråd og andre tilskot til miljøinstitutta.

Klima- og miljøpolitikken skal vere kunnskapsbasert. I Klima- og miljødepartementets kunnskapsstrategi 2021–2024 er kunnskapsystemet for klima og miljø nøkkelordet. Systemet har mange byggjesteinar og ulike aktørar. Strategien definerer mål, delmål og konkrete tiltak. Strategien peiker òg på viktige kunnskapsbehov framover og behovet for strategisk arbeid med kunnskapsproduksjon, samanstilling og formidling. Eit godt felles kunnskapsgrunnlag føreset eit godt samarbeid mellom dei ulike sektorane. Klima- og miljødepartementet har difor ein interdepartemental dialogarena for klima- og miljøkunnskap.

Regjeringa la fram ein ny langtidsplan i 2023: Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2023–2032*. Dei tre måla er

- styrkt konkurransekraft og innovasjonsevne
- miljømessig, sosial og økonomisk berekraft
- høg kvalitet og tilgjenge i forskning og høgare utdanning

I tillegg til måla har regjeringa seks prioriterte område:

- hav og kyst
- helse
- klima, miljø og energi

- mogleggjerande og industrielle teknologiar
- samfunnstryggleik og beredskap
- tillit og fellesskap

Klima- og miljødepartementet samkøyrer arbeidet med klima, miljø og energi.

Klima- og miljødepartementet deltek i arbeidet med det målretta samfunnsoppdraget om berekraftig før, som vart lansert i *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2023–2032*.

I Stortingets Innst. 170 S (2022–2023) til langtidsplanen meiner fleirtalet i Utdannings- og forskingskomiteen at det bør utviklast fleire samfunnsoppdrag innanfor grøn omstilling og vekst. Eit av desse bør rettast inn mot sirkulære løysingar og meir berekraftig bruk av naturen, og knytte dette til digitalisering som eit sentralt premis for grøn omstilling. Fleirtalet meiner vidare at planlegginga av eit tredje samfunnsoppdrag bør setjast i gang så tidleg som mogleg i planperioden. For å følgje opp merknaden til fleirtalet vil regjeringa greie ut et nytt samfunnsoppdrag om sirkulær økonomi. Eit slikt samfunnsoppdrag vil kunne bidra med løysningar for å gjere økonomien og samfunnet meir sirkulært, i tråd med prioriteringane i Hurdalsplattforma. Regjeringa har der som ambisjon at Noreg skal vere et føregangsland i utviklinga av ein grøn, sirkulær økonomi som utnyttar ressursane betre. Klima- og miljødepartementet vil lede arbeidet med utgreiinga og inkludere dei andre relevante departementa. Utgreiinga vil gjere det mogleg å hauste erfaringar frå

allereie igangsette samfunnsoppdrag og sikre god utnytting av verktøyet samfunnsoppdrag.

Post 21 Miljødata

Midlane under posten dekkjer dei fleste resultat-områda. Det er foreslått ei samla løyving på om lag 445,4 mill. kroner for 2024. Posten er samla sett foreslått auka med 46,9 mill. kroner frå saldert budsjett 2023. Posten er prisjustert med 23,9 mill. kroner.

Kunnskapsgrunnlaget er berebjelken for kunnskapsbasert forvaltning av klima og miljø. Kunnskapsbasert forvaltning føreset ei kontinuerleg innhenting av kunnskap om natur og miljø. Kunnskapen om tilstanden og utviklinga til miljøet er grunnlag for alle nasjonale råd og avgjerder om miljø og er nødvendig for å setje mål for miljøpolitikken og vurdere i kva grad dei nasjonale miljømåla blir nådde. Innsamling av miljødata er òg grunnlag for all formidling av miljøkunnskap, for vurderingar av behova for og effektar av verke-middel, for internasjonal rapportering, for arealforvaltning m.m.

Posten dekkjer utgifter til å hente inn miljødata og skaffe kunnskap ved å kartleggje og overvake tilstand, påverknader og effektar av desse på miljøet. Posten inneheld òg midlar til infrastruktur for miljødata, inkludert etablering og drift av ulike digitale løysingar, databasar og statistikk. Nokre midlar går òg til overvaking av kulturminne og kulturmiljø. Oversikt over status og utvikling for indikatorar for dei nasjonale klima- og miljømåla går fram av Miljøstatus.no.

Mange endringar i miljøtilstanden skjer gradvis. For å få kunnskap om korleis miljøtilstanden utviklar seg, treng vi tidsseriar med overvakingsdata samla over lang tid. Overvakingsprogramma må difor gå over fleire år for å sikre eit godt kunnskapsgrunnlag for tiltak og politikktutvikling for å nå nasjonale mål.

Naturovervakinga omfattar overvaking av status og utvikling for artar og naturtypar. Data frå overvaking og kartlegging av natur er eit viktig og nødvendig kunnskapsgrunnlag for miljøforvaltninga, for vidare utvikling av fagsystem for økologisk tilstand og for utviklinga av ein naturrekneskap.

Vi treng òg overvaking av viktige faktorar som påverkar miljøet. Overvaking av påverknader og effektar omfattar mellom anna overvaking av forureiningar og farlege kjemikalier og effektar av klimaendringar.

I tillegg pliktar Noreg gjennom ei rekkje internasjonale miljøavtalar å dokumentere utviklinga i

miljøet og dei faktorane som påverkar miljøtilstanden. Noreg deltek òg i ei rekkje internasjonale overvakingsprogram. Resultata frå desse programma er det viktigaste grunnlaget for revisjon av eksisterande internasjonale avtalar og etablering av nye.

Forskning er nødvendig for å sikre best moglege metodar for å samle inn kartleggings- og overvakingsdata. Kompetansen i forskingsmiljøa er òg sentral når overvakingsresultata skal tolkast. Miljøforvaltninga skal sikre bruk av ny teknologi og kostnadseffektive løysingar i kartleggings- og overvakingsarbeidet. Der det er relevant og formålstenleg, skal anskaffingar vere «teknologinøytrale» og baserte på ytings- og funksjonsspesifikasjonar. Kunnskapsdata om rovvilt som eit viktig basiselement for rovviltforskninga i Skandinavia er òg finansiert over posten.

Miljødirektoratet har ein strategisk plan for økologisk grunnkart (2022–2026), og midlar i posten er innretta for å følgje opp denne. Kjernen i økologisk grunnkart er å innhente stadfesta miljøinformasjon, i hovudsak gjennom kartlegging av naturtypar baserte på Natur i Norge-systemet i område med stor aktivitet og stort utbyggingspress, og dessutan innhenting av andre typar stadfesta miljøinformasjon, mellom anna artar, økosystem, landskapstypar og landskapsøkologiske samanhengar (grøn infrastruktur) og miljøvariablar. Andre viktige innsatsar er å vidareutvikle standardisert anerkjend kartleggingsmetodikk til bruk i konsekvensutgreingar og utvikle heildekkjande kart for Noreg med naturinformasjon, til nytte i arealplanprosessar, dette er eit større utviklingsløp. I tillegg dekkjer posten drift og nødvendig utvikling av portal for økologiske grunnkart.

Å etablere og drifte offisiell statistikk er ein del av kunnskapsgrunnlaget for å vurdere tilstand og utvikling over tid. Arbeidet med å utvikle eksisterande miljøstatistikk og utvikle nye statistikkar knytte til nasjonalt statistikkprogram og til internasjonale rapporteringsforpliktingar blir mellom anna finansiert over miljødataposten. Kontraktsfesta midlar til løpande produksjon av offisiell statistikk i SSB blir finansierte frå Finansdepartementets budsjett frå 2023.

Data frå miljøkartlegging er, som data frå miljøovervaking og -statistikk, ein viktig del av grunnlaget for Miljøstatus.no.

Rapport 2022

Midlane på posten vart i 2022 nytta til miljøkartlegging av natur og ei rekkje langsiktige overvakingsprogram.

Overvåkingsprogramma dekkjer ulike miljøtema som naturmangfald, klima, forureining og kulturminne. Overvakinga blir koordinert av direktorata, og resultatata blir rapporterte til departementet. Lange tidsseriar og data frå miljøovervakinga inngår i nasjonale miljøindikatorar og blir formidla på Miljøstatus.no og nettsidene til direktorata. Resultat frå overvakinga blir òg publiserte gjennom fagrapportar som blir gjevne ut av direktorata og dei institutta og forskingsmiljøa som gjennomfører overvakinga. I tillegg til nasjonale formål blir resultatata også nytta i internasjonale miljøavtalar. Miljøovervaking gjev dermed effektar på nasjonale og internasjonale tiltak og regjendingar. Til dømes er resultatata frå miljøgiftovervakinga viktige i internasjonale diskusjonar om å forby eller regulere farlege kjemikalier. Overvåkingsdata frå naturovervakinga er grunnlag for indikatorsystemet knytt til fagsystem for fastsetjing av økologisk tilstand. Relevante overvåkingsdata frå naturovervaking blir nytta som grunnlag for Naturindeks for Norge, som saman med fagsystem for fastsetjing av økologisk tilstand er ein hovudindikator for det nasjonale målet om at økosystema skal ha god tilstand og levere økosystemtenester. Overvåkingsdata blir oppdaterte kvart år, medan ei samla oppdatering av heile naturindeksen skjer kvart femte år.

I 2022 har vi fått mykje ny kunnskap som er viktig for å forvalte norsk natur. Vi har mellom anna oppdaga tydelege klimaeffektar på livet i vatn, funne at mikroplast er spreidd i heile Noreg, oppdaga fleire hundre nye insektartar, målt historisk god luftkvalitet i Aust-Finnmark og stadfesta at havet har blitt 30 pst. surare dei siste 40 åra. Miljødirektoratet har også utvikla eit nytt overvåkingsprogram for smånagarar og arrangert ein overvåkingsdag der dei nyaste resultatata frå utvalde program vart presenterte.

Ein stor del av midlane frå posten til miljøkartlegging vart nytta til kartlegging av naturtypar på land som er raudlista eller har sentrale oppgåver i eit økosystem, og til kartlegging av artane i desse naturtypane. I 2022 kartla feltbiologar om lag 2 300 kvadratkilometer på oppdrag frå Miljødirektoratet. I tillegg vart det kartlagt om lag 550 kvadratkilometer på oppdrag frå andre, til dømes i samband med konsekvensutgreiingar. Område frå nord til sør som er utsette for utbyggingspress, vart prioriterte. Statsforvaltaren medverka i å velje ut område, varsle og følgje opp grunneigarar og i kvalitetssikringa av data frå oppdrag om kartlegging. Midlar frå posten har òg gått til å utvikle og drifte tekniske verktøy knytte til kartlegginga av naturtypar. Resultatata frå kartleggingane på

land er publiserte på kart og utgjer eit viktig kunnskapsgrunnlag i arealplanprosessar.

Arbeidet med miljøkartlegging er i tråd med Miljødirektoratets strategiske plan for økologisk grunnkart (2022–2026). Ekspertgrupper har jobba med å utvikle kartleggingsinstruksar for kartlegging av naturtypar i marine område og i ferskvassområde etter Natur i Norge-systemet. Det vart utført uttesting i felt i samband med dette. Vidare vart det jobba med å utvikle kunnskapsgrunnlag for landskapsøkologiske samanhengar (grøn infrastruktur). Det vart òg nytta midlar til heildekkjande kartlegging av natur ved bruk av fjernmåling og modellering, men her trengst det mykje utviklingsarbeid.

Artsdatabanken drifrar kartportalen for økologisk grunnkart. Direktorsgruppa for økologisk grunnkart bidreg med å peike ut kva kart som bør inngå i portalen, og leggje til rette nye kartlag. Eit sentralt kart i portalen er kartet som viser resultatata frå kartlegginga av naturtypar.

Miljødirektoratet er nasjonalt samordningsorgan for miljødata og kartlegg og overvaker miljøtilstand og -utvikling i samarbeid med andre etatar og kunnskapsmiljø. Polarinstituttet koordinerer polarovervaking, og Direktoratet for strålevern og atomtryggleik koordinerer overvaking knytt til radioaktivitet. Riksantikvaren koordinerer overvakinga av kulturminne og kulturmiljø.

I 2022 var det ein prosess for å rammeoverføre til Finansdepartementet kontraktsfesta midlar til løpande produksjon av offisiell statistikk i Statistisk sentralbyrå (SSB), som vart gjeldande frå 2023-budsjettet. I samband med arbeidet er grensene mellom oppdrag og offisiell statistikk avklarte.

Post 23 Mareano, kan overførast

Midlane under posten dekkjer dei fleste resultatområda.

Det er foreslått ei løyving på posten på 68 mill. kroner for 2024. Posten er auka med prisjustering på posten.

Posten dekkjer Klima- og miljødepartementets del av utgiftene til Mareano-programmet. Mareano-programmet kartlegg havbotnen i norske havområde gjennom systematisk innsamling av data om djupn og om geologi, landskap, naturmangfald og forureining på havbotnen. Formålet med kartlegginga er å medverke til ei kunnskapsbasert forvaltning av dei havbaserte næringane og dei marine økosystema. Mareano-programmet set ein ny standard for kunnskap om havbotnen og har vekt internasjonal merksemd.

Rapport 2022

Frå starten i 2005 og til og med 2022 har Mareano-programmet djupnemålt totalt cirka 292 000 km², og det blir i tillegg nytta djupnedata frå andre aktørar. Djupnemålingane dannar grunnlaget for detaljrike djupnekart over sjøbotnen og blir òg brukte til planlegging og kartlegging av geologisk, biologisk og kjemisk miljøtilstand på sjøbotnen. Totalt 272 000 km² sjøbotn er kartlagde i felt med omsyn til geologi, biologi og kjemi. Dei høgoppløselege djupnekarta er òg eit viktig datagrunnlag for å modellere utbreiing av naturtypar og biotopar og for å identifisere sannsynlege førekomstar av korallrev på havbotnen. I 2022 starta Mareano-programmet kartlegging i Nordsjøen, eit område med stor merksemd og behov for kunnskap om sjøbotnen. Vår og sjøis skapte nokre utfordringar, men djupnekartlegging vart gjennomført i både Nordsjøen og på Spitsbergenbanken i Barentshavet – til saman 3 362 km². Kartlegging og innsamling av geologiske, biologiske og kjemiske data som gjev nærmare dokumentasjon av naturtypar og miljøforholda på havbotnen, vart gjorde i Nordsjøen og område nord for Svalbard. Totalt vart om lag 11 372 km² kartlagde med omsyn til geologi, biologi og kjemi i 2022. Mareano har mellom anna terrengkart og sedimentkart frå område i Norskehavet og Spitsbergenbanken og kart over søppel og trålspor. Eit nytt, heilskapleg biotopkart modellert over heile det kartlagde sjøområdet vart levert til Faglig forum til bruk i arbeidet med revisjon av forvaltningsplanane. Rapporteringa av resultat skjer gjennom www.mareano.no og Norge digitalt (www.geonorge.no). Sedimentkart er tilgjengelege for bruk om bord på fiskefartøy. Ni metodeutviklingsprosjekt vart òg gjennomførte i 2022, mellom anna knytt til maskinlæring og kunstig intelligens og til testing av nytt utstyr til framtidig bruk i djuphavs-kartlegging.

Post 50 Grunnløyvingar til miljøinstitutta under Noregs forskingsråd

Mål

Formålet med grunnløyvinga er å dekkje langsiktig kunnskaps- og kompetansebygging og stimulere til høg vitenskapleg kvalitet, internasjonalisering og samarbeid innan heile breidda av dei faglege aktivitetane til miljøinstitutta. Fordelingsarenaen for miljøinstitutta inkluderer Norsk institutt for luftforskning (NILU), Norsk Institutt for naturforskning (NINA), Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), Norsk institutt for vassforskning

(NIVA), Senter for klimaforskning (CICERO), Nansensenteret (NERSC – Nansen Environmental and Remote Sensing Center), Transportøkonomisk institutt (TØI) og NORCE (Klima og miljø).

Noregs forskingsråd har ansvaret for fordelinga i tråd med retningslinjene for statlege grunnløyvingar til forskingsinstitutt. Ein del av løyvingane er fast, og ein del er resultatbasert.

Det er foreslått ei løyving på posten på om lag 242,2 mill. kroner for 2024.

Posten er samla sett auka med om lag 14,7 mill. kroner.

Oppfølging og kontroll

Miljøinstitutta sender årsrapportar og reviderte rekneskapsoversyn for løyvingane til Noregs forskingsråd. Klima- og miljødepartementet får rapport frå Noregs forskingsråd. Kontroll skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2022

Midlane på posten vart nytta til å dekkje grunnløyvinga til fordelingsarena for miljøinstitutta.

Post 51 Forskingsprogram under Noregs forskingsråd

Midlane under posten er retta mot forskingsprogram innanfor alle resultatområda. Midlane under posten blir kanaliserte gjennom Noregs forskingsråd. Post 53 Internasjonalt samarbeid om klima- og miljøkunnskap er frå 2024 innlemma i post 51.

Målet for miljøforskninga er å medverke til å styrkje kunnskapsgrunnlaget for eit effektivt miljøarbeid med stor vekt på relevans og for ei berekraftig ressursforvaltning og samfunnsplanlegging. Miljøforskninga skal gje eit godt kunnskap-sunderlag for nasjonale forvaltningsoppgåver, for avgjerder i politikkutforming og som grunnlag for internasjonalt miljøsamarbeid. Tildelinga over kap. 1410.51 skal finansiere forskning som medverkar til å nå dei nasjonale og internasjonale klima- og miljømåla og fremjar grøn og rettferdig omstilling. Posten dekkjer kontingent for medlemskap i International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA). IIASA er eit internasjonalt forskingsinstitutt som mellom anna produserer analysar, vurderingar, utviklar strategiar og er rådgjevar i EU-arbeidet med klima- og luftforureiningar. Bidrag frå instituttet er eit nødvendig grunnlag for dei internasjonale forhandlingane om reduksjon av sur nedbør og andre konsekvensar av luftforureiningar.

Klima- og miljødepartementets kunnskapsstrategi 2021–2024 beskriv kunnskapsbehova fram mot 2030 og skal leggjast til grunn for forskningsprioriteringane. I tillegg gjev dei langsiktige prioriteringane i *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2023–2032* overordna føringar for tildelegingane som Klima- og miljødepartementet gjer til Forskringsrådet. Det er foreslått ei løyving på posten på om lag 416,6 mill. kroner for 2024. Posten er samla sett auka med om lag 15,2 mill. kroner. Det er rammeoverført 1,5 mill. kroner til Kunnskapsdepartementet sitt kap. 285, post 55, til oppfølging av MAROFF-programmet som skal bidra til raskare grøn omstilling i maritim næring og styrkt norsk grøn konkurransekraft. Midlane skal gå til prosjekt som gjev betydelege utsleppskutt også i internasjonal skipstrafikk, og prosjekt som er industrielt skalerbare. Forsknings- og utviklingsinnsatsen på nullutsleppsløysingar for store skip (Maritim zero 2050) blir vidareført.

Mål

Noregs forskingsråd er eit viktig verkemiddel for å nå dei forskingspolitiske måla til regjeringa. Forskringsrådet har fem mål:

- auka vitskapeleg kvalitet
- auka verdiskaping i næringslivet
- å møte store samfunnsutfordringar
- eit velfungerande forskingssystem
- god rådgeving

Måla er felles for alle departementa. Kunnskapsdepartementet har i samarbeid med departementa og Forskringsrådet utarbeidd eit system for departementa si styring av Forskringsrådet. Den samla måloppnåinga for verksemda og økonomisituasjonen i Noregs forskingsråd er omtalte i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2023.

Oppfølging og kontroll

Departementet har styringsmøte med Noregs forskingsråd kvart halvår.

Rapport 2022

I 2022 vart løyvinga mellom anna nytta til finansiering av utlysningar innafor Miljøforsk, Marinforsk, Klimaforsk, Energix, Bionær, Bedre helse, Polarforskningsprogram, Romforsk og Transport. Forskringsrådets departementsvise årsrapport for Klima- og miljødepartementet gjev meir detaljert rapportering om bruken av midlane.

Post 53 Internasjonalt samarbeid om klima- og miljøkunnskap

Posten er frå 2024 innlemma i post 51.

Oppfølging og kontroll

Kontingenten blir overført Noregs forskingsråd, som tek hand om den norske medlemskapen.

Post 70 Nasjonale oppgåver ved miljøinstitutta

Det er foreslått ei løyving på posten på 55,9 mill. kroner for 2024. Posten er samla sett auka med om lag 12,3 mill. kroner, mellom anna frå auka på 2 mill. kroner i samband med endringa av mottakarar av tilskot under nasjonale oppgåver for å sikre at særlege prioriterte oppgåver blir gjennomførte.

Mål

Ordninga dekkjer Norsk institutt for luftforskning (NILU), Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), Norsk institutt for vassforskning (NIVA), Senter for klimaforskning (Cicero), Nansensenteret (NERSC – Nansen Environmental and Remote Sensing Center), Transportøkonomisk institutt (TØI) og NORCE (divisjon Klima og miljø). Det ligg òg inne driftsstøtte til Forskringscenter for miljø og samfunn (CIENS) som har ansvaret for å drifte Miljøprøvebanken. Formålet med ordninga er å syte for at desse har ressursar til å delta i nasjonale og internasjonale organ og gjere vurderingar der institutta har særskilt relevant kompetanse, informasjons- og databasetenester til nytte for forvaltninga og allmenta, inkludert vedlikehald av relevante databasar, og driftstilskot til ulike forskingsstasjonar.

Dei nasjonale oppgåvene vart evaluerte i 2022–2023 i tråd med Klima- og miljødepartementets kunnskapsstrategi 2021–2024. Som eit resultat av evalueringa er tre miljøinstitutt (NERSC, TØI og NORCE) tekne inn i ordninga frå og med 2024, og det statlege forvaltningsinstituttet Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) er teke ut. Frå 2024 er òg tidlegare post 72 Tilskot til NORCE – Senter for biotryggleik innlemma i ordninga. Nasjonalt kompetansesenter for biotryggleik skal drive forskning, informasjon og rådgeving om helse- og miljøkonsekvensar ved bruk av genteknologi og genmodifisering for å sikre trygg bruk av genteknologi. Løyvinga skal støtte utviklinga av

fagmiljøet ved tidlegare GenØk – Senter for biotryggleik som eit kompetansesenter på genteknologi i NORCE, med nytt namn Genteknologi, miljø og samfunn (GEMS).

Oppfølging og kontroll

Forvaltninga av ordninga er i hovudsak frå 2024 overført frå Klima- og miljødepartementet til Miljødirektoratet og Riksantikvaren. Institutta drøftar prioriteringar og planar for gjennomføring med etatane. Institutta skal rapportere og sende reviderede rekneskapsoversyn for løyvingane, og kontrollen skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2022

I 2022 vart løyvinga mellom anna nytta til deltaking og fagleg støtte for miljøforvaltninga i nasjonale og internasjonale organ, databasetenester, til å halde oppe algesamling som nasjonal referansesamling, til nasjonal beredskap for konservering av kulturhistorisk viktige gjenstandar, til drifts-

støtte for målestasjonane på Zeppelinfjellet og Trollhaugen i polarområda, til referanselaboratorium for målingar av luftforureining og atmosfærisk korrosjon og til vidareutvikling og drift av Miljøprøvebanken.

Post 72 Tilskot til NORCE – Senter for biotryggleik

Posten er frå 2024 innlemma i post 70 Nasjonale oppgåver ved miljøinstitutta.

Rapport 2022

I 2022 vart løyvinga nytta av NORCE ved GenØk – Senter for biotryggleik til forskingsprosjekt for å utvikle vidare kunnskapsgrunnlaget for vurdering av helse- og miljøkonsekvensar av genmodifiserte og genredigerte organismar. Dette er prosjekt innan mikro- og molekylærbiologi, immunepidemiologi og økologi, virologi, økotoksikologi og økosystem og dessutan samfunnsvitskaplege og etiske aspekt ved moderne bio- og nanoteknologi.

Kap. 1411 Artsdatabanken

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	31 995	38 693	40 350
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	10 488	10 938	11 606
70	Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet, <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	26 297	30 929	32 906
Sum kap. 1411		68 780	80 560	84 862

Artsdatabanken er ein nasjonal kunnskapsbank om naturmangfald i Noreg. Den viktigaste oppgåva til Artsdatabanken er å gjere oppdatert kunnskap om naturtypar, artar og populasjonar lett tilgjengeleg for samfunnet. Mellom anna lagar Artsdatabanken raudliste for artar og raudliste for naturtypar, dei gjer risikovurderingar for framande artar i Noreg, utviklar type- og beskrivingsystem for natur (Natur i Norge) og har viktige oppgåver i arbeidet med å drifte og vidareutvikle det økologiske grunnkartet.

Artsdatabanken er ein fagleg uavhengig og bruttobudsjettert etat med eige styre. Det faglege

sjølvstendet og ansvar og oppgåver styret har, er nedfelte i mandatet til Artsdatabanken.

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald.

Det er foreslått ei løyving på posten på 40,4 mill. kroner, ein auke på 1,6 mill. kroner.

Det er lagd inn 1,6 mill. kroner for å dekkje kostnadene ved lønnsoppgjeret i staten i 2022 og ei prisjustering på 0,4 mill. kroner. I samband med at Miljødirektoratet skal utføre arkivtenester for

dei andre etatane i miljøforvaltninga, er det flytta 0,4 mill. kroner til kap. 1420, post 01.

Løyvinga dekkjer dei ordinære driftsutgiftene for Artsdatabanken. Resten av løyvinga går til å dekkje husleige, fornying av materiell, inventar og utstyr, mellom anna drift og utvikling av IT-anlegget, reiseutgifter, kurs- og konferanseverksemd og tiltak for kompetanseutvikling.

Rapport 2022

Om lag 67 pst. av løyvinga vart nytta til lønn.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 70

Midlane under posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald. Det er foreslått ei løyving på 11,6 mill. kroner, ein auke på 0,7 mill. kroner som kjem av prisjustering.

Posten dekkjer utgifter til mellom anna Artsdatabankens kjøp av tenester til risikovurderingar av framande artar, Artsprosjektet, Artsobservasjonar, kommunikasjon og Artsorakelet. Til langsiktige kontraktar om tenestekjøp er det behov for ei bestillingsfullmakt på 12 mill. kroner, jf. forslag til vedtak V.

Rapport 2022

I 2022 vart løyvinga nytta til kjøp av tenester til arbeidet med ny framandartsliste, til vidareutvikling av Artsobservasjonar og til kommunikasjon. Midlar har òg vore nytta til arbeidet med DNA-strekkoding i NorBOL-nettverket, noko som har løfta kunnskapsgrunnlaget om norske artar vesentleg, og vidare til Forskarskulen i biosystematikk (ForBio), som har styrkt og vidareutvikla kompetansen og kapasiteten i dei taksonomiske fagmiljøa i Noreg.

Post 70 Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet, kan overførast, kan nyttast under post 21

Midlane under posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald. Posten dekkjer tilskot til kunnskapsoppbygging om artar og naturtypar i Noreg.

Det er foreslått ei løyving på posten på 32,9 mill. kroner, ein auke på 2 mill. kroner som kjem av prisjustering. Det er behov for ei tilsegnfullmakt på 16,6 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VI.

Mål

Tilskotsordninga skal styrkje kunnskapen om mangfaldet av artar i Noreg til beste for allmenta, forvaltning og forskning slik at vi i framtida er betre rusta til å forvalte naturmangfaldet.

Kriterium for måloppnåing

Det skal leggjast særleg vekt på kartlegging og dokumentasjon av dårleg kjende artar og artsgrupper i Artsprosjektet. Tilskotsordninga kan òg nyttast til å byggje kunnskap om naturvariasjon basert på Natur i Norge (NiN), styrkje kompetansebygging innanfor naturmangfald og styrkje formidling av artar og naturtypar i Noreg. Tilskot kan vidare nyttast til å fremje brukarstøtte og kvalitetssikring av artsfunn i Artsobservasjonar og til kartlegging.

Tildelingskriterium

Midlane til Artsprosjektet er særleg retta mot vitenskaplege institusjonar. For andre formål kan institusjonar, stiftelsar, føretak og frivillige organisasjonar òg få tilskot.

Oppfølging og kontroll

Alle tilskotsmottakarar leverer rapportar som syner den kunnskapsproduksjonen som tilskotet har finansiert, og reviderte rekneskapar frå gjennomførte prosjekt. Det blir stilt krav om open datadeling og bruk av opne lisensar for datadeling og gjenbruk.

Rapport 2022

Størstedelen av midlane vart nytta som tilskot til kartlegging og dokumentasjon av dårleg kjende artar og artsgrupper i Artsprosjektet. Også i 2022 har Artsprosjektet komme med mykje ny kunnskap om dårleg kjende artar. Frå 2009 til 2022 er det funne over 4 420 nye artar for Noreg.

Artsobservasjonar er framleis ein stor suksess, mellom anna som plattform for folkeforskning. Databasen har no passert 25 mill. observasjonar og er den største enkeltdatabasen for artar i Noreg. Artsdatabanken har i 2020 lagt stor vekt på arbeidet med kvalitetssikring av artsfunna og nytta midlar frå posten til dette.

Kap. 4411 Artsdatabanken

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
02	Ymse inntekter	135	442	
	Sum kap. 4411	135	442	

Post 02 Ymse inntekter

Det blir foreslått å leggje ned inntektsposten. Dette er fordi inntektene på posten frå Noregs for-

skingsråd var knytte til ein ph.d.-kandidat, der finansieringa frå Noregs forskingsråd tok slutt i 2021.

Kap. 1412 Meteorologiformål

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
50	Meteorologisk institutt	374 785	367 315	387 914
70	Internasjonale samarbeidsprosjekt	118 496	137 388	159 464
	Sum kap. 1412	493 281	504 703	547 378

Post 50 Meteorologisk institutt

Meteorologisk institutt (MET) står for den offentlege meteorologiske tenesta for sivile og militære formål i Noreg. MET overvaker og varslar vêret, som er ein kritisk samfunnsfunksjon. Instituttet har ei viktig rolle i arbeidet med tryggleik og beredskap.

Meteorologisk institutt har forskings- og værvarslingsverksemd i Tromsø, Bergen og Oslo, vêrtenestekontor i Bardufoss, Ørland og Longyearbyen og bemanna stasjonar på Jan Mayen, Bjørnøya og Hopen. MET er aleine om å ha personell på Bjørnøya og Hopen og sikrar i så måte norsk nærvær og støtte til søk og redning. Observasjonsnettverket til Meteorologisk institutt dekkjer Noreg, havområda våre og Svalbard. Forskingsverksemda til MET har som formål å utvikle samfunnsnyttige tenester. Forskinga blir raskt operasjonalisert, og tilbakemeldingar frå både interne og eksterne brukarar skal drive forskninga framover. Det er utbreidd nasjonalt og internasjonalt samarbeid på forskings- og utviklingsområdet.

Meteorologisk institutt er blant dei fremste kunnskapsmiljøa i Noreg på klimaendringar. Instituttet har ei viktig rolle i å førebu Noreg på eit

endra klima, mellom anna gjennom leiinga av Klimaservicesenteret (KSS).

Foreslått løyving på posten i 2024 er 387,9 mill. kroner.

I budsjettforslaget er løyvinga på 4 mill. kroner til arbeidet med Klimakverna vidareført. Det er flytta 2,4 mill. kroner til kap. 1420 Miljødirektoratet, post 01, i samband med at Miljødirektoratet skal utføre arkivtenester for Meteorologisk institutt, jf. omtale under kap. 1420 post 01. Det foreslås å rammeoverføre 0,3 mill. kroner til kap. 922 Romverksemd, post 71 Internasjonal romverksemd, under Nærings- og fiskeridepartementet i samband med Radarsat-avtalen, jf. omtale under kap. 922, post 71.

Posten er prisjustert med 23,3 mill. kroner.

Mål

Meteorologisk institutt overvaker og varslar vêret med høg kvalitet og regularitet og bereknar klimaet i notid og framtid for at styresmaktene, næringslivet, institusjonar og befolkninga kan sikre liv og verdiar og verne miljøet.

Meteorologisk institutt driv forskning og utvikling på alle fagområda sine, så instituttet kan yte tenester i verdensklasse.

Rapport 2022

Samla sett er kvaliteten på varsla for temperatur, vind og nedbør stadig betre. For temperatur, vind og nedbør er varselkvaliteten på same høge nivået som i 2019 og 2020. Varslingsmodellane til MET er svært gode, og tilgangen til observasjonar, reknekraft og god kompetanse gjer det mogleg å gje svært lokale vêr- og havvarsel av gjennomgåande høg kvalitet.

Utbygging av værradarnettet har vore ei viktig oppgåve for MET i fleire år. Værradarar overvaker nedbør og er viktige for å varsle ekstreme vêrhendingar og flaum. I 2022 sette MET i drift værradaren på Finnmarksvidda. Løyvinga til denne utbygginga vart gjeven i statsbudsjettet for 2021.

Arbeidet med nye klimaframskrivingar for Noreg basert på FNs klimapanel sin sjette hovudrapport har vore ei viktig oppgåve i 2022. Norsk klimaservicesenter (KSS) vil utarbeide oppdaterte klimaframskrivingar på regionalt nivå fram mot 2025. I statsbudsjettet for 2023 vart det løyvd midlar til den fireårige satsinga «Klimakverna» – ei nasjonal dataplattform som skal vareta og effektivisere verdikjeda frå globale og regionale klimaframskrivingar til kunnskap for lokal klimatilpassing.

Ny kartløyving har vore hovudprioritet i vidareutviklinga av Yr i 2022. Første versjonen av ny løyving med kartbasert animasjon av vind vart sett i drift i desember. Fornyng av vêrportalen for offentlege brukarar (Halo) er eit stort prosjekt som starta opp i 2022, og som vil forbetre vêrtenestene for beredskaps-Noreg teknisk og visuelt.

Forskningsverksemda har hatt god innhenting av ekstern finansiering i 2022. Gjennom Copernicusprogrammet deltek MET i prosjekt innanfor atmosfæretenester, klimatenester og havtenester. MET har samarbeid med fleire statlege etatar, mellom anna innanfor vêrvarsling, klima, luftkvalitet og beredskap.

Post 70 Internasjonale samarbeidsprosjekt

Løyvinga på posten går i hovudsak til å innfri dei forpliktingane Noreg har til å betale kontingentutgifter i samband med norsk deltaking i internasjonale meteorologiorganisasjonar.

Regjeringa foreslår ei løyving på 159,5 mill. kroner, som er ein auke på 22,1 mill. kroner. I tillegg til endringar i valutakursane kjem auken av at langtidsbudsjettet for enkelte satellittprogram i EUMETSAT er endra og framskunda i tid. I tillegg er det nye program under planlegging i

EUMETSAT, mellom anna Doppler Wind Lidar (DWL) og mikrosatellittar (AWS).

Mål

Målet med løyvinga er å medverke til å dra nytte av utvikling og betring av meteorologiske tenester gjennom internasjonalt samarbeid.

Kriterium for måloppnåing

Kriteriet for måloppnåing er at Noreg innfrir forpliktingane sine ved å delta i definerte internasjonale meteorologiske organisasjonar og samarbeidsprosjekt i samsvar med inngåtte avtalar. I tillegg skal deltakinga i organisasjonane og samarbeidsprosjekta medverke til utvikling og til å dra nytte av meteorologiske tenester.

Tildelingskriterium

Posten skal dekkje utgifter til kontingent i samband med medlemskap i desse internasjonale meteorologiorganisasjonane:

- Den europeiske organisasjonen for utnytting av meteorologiske satellittar (EUMETSAT). Eventuelle overskot av kontingentinnbetalingar til EUMETSAT blir overførte til eit fond, Working Capital FUND (WCF). Fondet er heimla i EUMETSATs statuttar.
- Det europeiske senteret for mellomlange vêrvarsel (ECMWF)
- Europeiske samarbeidsprosjekt mellom dei meteorologiske institutta. (EUMETNET og ECOMET er dei største samarbeidsnettverka.)
- Den meteorologiske verdsorganisasjonen (WMO)
- European Global Ocean Observing System (EuroGOOS) og European Climate Research Alliance (ECRA)
- HIRLAM (High Resolution Limited Area Model)

Noreg er medlem i EUMETSAT, ECMWF og WMO gjennom å ha slutta seg til internasjonale konvensjonar. Budsjettvedtak i dei styrande organa er dermed forpliktande for Noreg. Det prosentvise bidraget frå eit land til budsjettet er proporsjonalt med bruttonasjonalinntekta i landet. Når det gjeld dei andre internasjonale organisasjonane, er det Meteorologisk institutt som er medlem.

Storleiken på løyvinga på posten er òg avhengig av svingingar i valutakursane og aktivitetsnivået i dei ulike organisasjonane. Mesteparten av

utgiftene er knytte til Den europeiske organisasjonen for utnytting av meteorologiske satellittar (EUMETSAT).

Oppfølging og kontroll

Meteorologisk institutt peiker ut norske delegatar til dei styrande organa i organisasjonane. For WMO utnemner utanriksministeren norske delegatar til styrande organ. Budsjettokument, rekneskapar, revisorstadfesting, årsrapportar og andre rapportar blir lagde fram og vedtekne i samband med verksemda til organisasjonen/samarbeidsprosjektet. Dette inneber at Meteorologisk institutt utfører kontroll med at utført arbeid er i samsvar med formåla organisasjonen/samarbeidsprosjektet har vedteke.

Rapport 2022

Samla forbruk under kap. 1412, post 70, var på 118,5 mill. kroner i 2022 og dekte i 2022 medlemskontingenten i dei internasjonale organisasjonane som er lista opp under «Tildelingskriterium» over.

Samarbeid med andre land om vêr- og klimaovervaking gjev Meteorologisk institutt eit godt grunnlag for å bidra til å sikre liv og verdjar. Medlemskap i internasjonale organisasjonar gjev Noreg tilgang til vêr- og klimadata som er nødvendige for at den offentlege meteorologiske tenesta skal være av høg kvalitet.

Medlemskap i det europeiske senteret for mellomlange vêrvarsel (ECMWF) sikrar Noreg tilgang til vêrprognosar på mellomlang tidsskala (14 dagar), månads- og sesongvarsel. Desse globale prognosane er nødvendige for vêrprognosane til MET med kortare prognoselengd. ECMWF har òg ansvar for drift av tenestene Copernicus Atmosphere Monitoring Service (CAMS), Copernicus Climate Change Service (C3S). Saman med havtenesta Copernicus Marine Service (CMEMS) er desse tenestene for overvaking av klima og luftforureining nyttige for varslingsstenestene til MET.

Ein stor del av løyvinga på posten går til kontingentutgifter til den europeiske organisasjonen

for meteorologisatellittar, EUMETSAT. Satellittdata er avgjerande input for vêrvarsling og klimaovervaking – især i Noreg på grunn av at vi har ein lang kyst og interesser i å overvake store hav- og landareal der det er få andre observasjonar. Satellittane blir kjernen i observasjonssystemet for vêr og hav for Noreg og norske interesseområde i Norskehavet og Nordområda. Utan desse hadde kvaliteten på varsla vore langt dårlegare enn i dag.

Klimaendringar fører med seg risikoar på fleire område. Det er risiko knytt til auka aktivitet i Arktis når sjøisen trekkjer seg tilbake, og auka risiko i kystsona som følgje av høgare havnivå. Deltaking i EUMETSAT, ECMWF og Copernicus bidreg til overvaking av dette og er viktig for klimatilpassinga vår og risikohandteringa under framtidig global oppvarming.

Den meteorologiske verdsorganisasjonen (WMO) er eit FN-organ med 193 medlemsland/territorium. WMO har ei viktig rolle i å samordne informasjon og aktivitet mellom ulike land og regionar slik at alle land kan få gode vêrvarsel.

EUMETNET er eit samarbeid mellom meteorologiske institutt i Europa, og mesteparten av budsjettet går til aktivitetar der medlemslanda saman bidreg til å betre observasjonsgrunnlaget for vêr- og klimaovervaking.

ECOMET har 26 medlemsland, og dei overordna måla er å skape like vilkår for all meteorologisk kommersiell aktivitet i Europa. Frå 2023 går ECOMET inn som ein del av aktiviteten i EUMETNET.

MET er medlem i HIRLAM-samarbeidet, der mange europeiske land deltek. Formålet med HIRLAM er å utvikle og halde ved like felles vêrmodell.

MET er medlem i EuroGOOS (European Global Ocean Observing System) og ECRA (European Climate Research Alliance). Dette er to små organisasjonar som fremjar og koordinerer europeisk samarbeid, men utan egne program. Det økonomiske bidraget frå MET er om lag 150 000 kroner samla for dei to organisasjonane.

Programkategori 12.20 Klima, naturmangfold og forureining

Hovudinnhald og prioriteringar

Utgiftene under programkategori 12.20 gjeld resultatområda Naturmangfold, Kulturmiljø, Friluftsliv, Forureining, Klima og Polarområda.

Programkategorien omfattar verksemda til Miljødirektoratet, Enova og noko av verksemda til Sjøfartsdirektoratet og Direktoratet for strålevern og atomtryggleik.

Klima er ei av hovudprioriteringane til regjeringa. Omfanget på og alvoret i klimaendringane tilseier at vi er nøydde til å tilpasse oss eit endra klima, parallelt med at utsleppa av klimagassar må reduserast kraftig. I juni 2023 la regjeringa fram ei ny stortingsmelding om klimatilpassing om korleis samfunnet og naturen skal bli meir robuste i møtet med klimaendringane. For å redusere utsleppa, auke CO₂-opptaket og omstille Noreg til eit lågutsleppssamfunn i tråd med klimalova forsterkar regjeringa stadig verkemiddelbruken, sjå nærare omtale i det særskilte vedlegget *Regjeringens klimastatus og -plan*.

Miljødirektoratet har styrkt ressursane til arbeidet med Europas grøne giv. Europas grøne giv inneber omfattande politikk- og regelverksutvikling på fleire område som Miljødirektoratet har ansvaret for, mellom anna klima, kjemikalier og sirkulær økonomi, og utgjer ei viktig ramme for Miljødirektoratets arbeid i tida framover.

Langsiktig og berekraftig forvaltning av naturressursane er grunnprinsippet i miljøpolitikken til regjeringa. Oppfølginga av Noregs tre nasjonale mål for naturmangfold skjer i hovudsak med utgangspunkt i Stortinget si behandling av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – norsk handlingsplan for naturmangfold*. Eit nytt globalt rammeverk for naturmangfold under konvensjonen om biologisk mangfold (naturavtalen), vart vedteke i 2022. Naturavtalen har som mål å stoppe og snu det globale tapet av natur og fastset ei rekke globale mål for 2030 og 2050. Noreg er forplikta til å oppdatere sin nasjonale handlingsplan for naturmangfold slik at han stemmer overeins med det globale rammeverket. Regjeringa vil difor i 2024 fremje ei stortingsmelding om Noregs nasjonale oppfølging av dei nye globale måla for natur.

Andre prioriterte tiltak i 2024 er å etablere ein meny av tiltak som bidreg til å ta vare på eit mangfold av økosystem i god økologisk tilstand, i første omgang for skog, og utvikle og etablere ein naturrekneskap etter FNs standard for naturrekneskap.

Regjeringa vil føre vidare tilskotsordninga for kommunedelplan for naturmangfold. Regjeringa vil òg leggje til rette for at kommunane får god rettleiing om ivaretaking av naturmangfold.

Regjeringa vil arbeide vidare med prosessane for skogvern, marint vern, nye mindre verneområde for å ta vare på verdifull natur og med prosessane med vern av nye nasjonalparkar og landskapsvernområde. Arbeidet med å ta vare på trua natur og verdiane i verneområda vil halde fram.

Vi er inne i FN sitt tiår for naturrestaurering. Restaureringa av ulike natur, som myr og anna våtmark, vassdrag, skog, sanddyner og open grunnlendt kalkmark, vil halde fram.

Arbeidet med å styrkje vassforvaltninga og å nå målet om god tilstand i vassførekomstane i Noreg held fram i 2024. Regjeringa vil òg halde i gang arbeidet med å betre tilstanden i Oslofjorden og arbeidet med å byggje opp igjen økosystem i området Skagerrak–Oslofjorden. Oppfølginga av *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv* held fram i 2024.

Arbeidet med å følgje opp *Oppfølgingsplan for trua natur* og oppfølginga av tiltaksplanane *Bekjempelse av fremmede skadelige organismer* og *Tiltaksplan for ville pollinerende insekter* vil halde fram.

Andre viktige prioriteringar i 2024 er ivaretaking av vill laksefisk, som no er ein raudlista art. Det blir mellom anna gjort gjennom kalking av forsura vassdrag, planlegging av vidare tiltak mot den framande arten pukkellaks og rehabilitering av fisketrapper. I samband med godkjenninga av dei oppdaterte regionale vassforvaltningsplanane hausten 2022 vedtok regjeringa fleire tiltak som vil kunne bidra til å betre tilstanden for villaksbestandane.

Regjeringa vil òg i 2024 prioritere innsatsen for å ta vare på villrein. Ei stortingsmelding om betring av forholda for villrein vil bli lagd fram, og det vil bli fastsett tiltaksplanar etter kvali-

tetsnorma for sju av dei ti nasjonale villreinområda.

Regjeringa vil føre ein meir restriktiv rovviltpolitikk der tapet av beitedyr er lågast mogleg, og der vi ligg så nær bestandsmåla for alle rovviltartane som mogleg.

Regjeringa er oppteken av å ta vare på Noregs sterke tradisjonar for friluftsliv med utgangspunkt i allemannsretten. Å leggje til rette for friluftsliv i nærmiljøet og eit aktivt friluftsliv for alle grupper i befolkninga er prioritert. Regjeringa vil halde fram med å ta vare på, restaurere og leggje til rette areal og ferdselsårer for friluftsliv, særleg i byar og tettstader.

På grunn av stadig auka press på naturbaserte reisemål og mange friluftslivsområde vil regjeringa auke kunnskapen om besøksforvaltning i kommunane. Det vil bli eit nytt Friluftslivets år i 2025, og regjeringa vil i 2024 bidra til førebuingane av dette.

For å motverke og redusere forureining blir det grunnleggjande og langsiktige arbeidet med forvaltning av nasjonalt regelverk, internasjonale avtalar og løyvingar til tiltak vidareført. Noreg har ei viktig rolle i det internasjonale samarbeidet for å redusere spreining av miljøgifter. Ein stor del av kjemikalierregelverket, som også gjeld i Noreg, blir no revidert under Europas grønne giv. Arbeidet mot plastforureining nasjonalt og internasjonalt skal framleis ha høg prioritet. Internasjonalt vil Noreg halde fram med leiarrolla si mellom anna

som leiar av høgambisjonskoalisjonen for å stanse plastforureining og delta aktivt i forhandlingane for å få på plass ein rettsleg bindande internasjonal avtale med tiltak i heile livsløpet til plasten. Arbeidet mot plastforureining vil vere viktig og ressurskrevjande dei neste åra. Dette gjeld også eit omfattande EU/EØS-regelverk på området som skal gjennomførast i norsk rett.

Regjeringa ønskjer å leggje til rette for ein sirkulær økonomi som vil medverke til betre utnytting av plast som ressurs, samstundes som det vil vere med på å redusere plastforureininga.

Regjeringa arbeider også for sirkulær økonomi på andre område, slik at produkt blir utforma for å vare lenger, kan brukast om att, reparerast og materialattvinnast i giftfrie krinsløp. Meir effektiv bruk av ressursar reduserer klimagassutslepp, bremsar tapet av naturmangfald og reduserer forureiningsbelastninga. Også her er det fleire viktige og omfattande EU/EØS-regelverk for meir berekraftige produkt som har komme og vil komme dei nærmaste åra. Batteriforordninga vart vedteken i juli 2023. Eit anna sentralt regelverk er forslaget til eit nytt rammeverk for berekraftig design av produkt (ny økodesignforordning) som vart lagt fram av Kommisjonen den 30. mars 2022. Det er mykje som tyder på at regelverket vil bli ferdig forhandla i løpet av 2023. Regjeringa jobbar med å førebu gjennomføring av regelverka.

Resultatområde

Tabell 7.2 Resultatområde under programkategori 12.20.

Resultatområde	Nasjonale klima- og miljømål
Naturmangfald	<ul style="list-style-type: none"> – Økosystema skal ha god tilstand og levere økosystemtenester. – Ingen artar og naturtypar skal utryddast, og utviklinga til trua og nær trua artar og naturtypar skal betrast. – Eit representativt utval av norsk natur skal takast vare på for kommande generasjonar.
Friluftsliv	<ul style="list-style-type: none"> – Posisjonen friluftslivet har, skal takast vare på og utviklast vidare gjennom ivaretaking av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområde og stimulering til auka friluftslivsaktivitet for alle. – Naturen skal i større grad brukast som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.
Forureining	<ul style="list-style-type: none"> – Forureining skal ikkje skade helse og miljø. – Bruk og utslepp av kjemikaliar på prioritetslista skal stansast. – Eksponering av menneske og miljø for radioaktiv forureining skal haldast så låg som mogleg. – Veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten. – Materialattvinning av avfall skal auke. – Å sikre trygg luft. Basert på kunnskapsstatusen i dag blir desse nivåa sett på som trygg luft: <ul style="list-style-type: none"> – Årsmiddel PM₁₀: 20 µg/m³ – Årsmiddel PM_{2,5}: 8 µg/m³ – Årsmiddel NO₂: 30 µg/m³ – Støyplager skal reduserast med 10 pst. innan 2020 samanlikna med 1999. Talet på personar som er utsette for over 38 dB innandørs støynivå, skal reduserast med 30 pst. innan 2020 samanlikna med 2005.¹
Klima	<ul style="list-style-type: none"> – Noreg har under Parisavtalen teke på seg ei forplikting til å redusere utsleppa av klimagassar med minst 55 pst. innan 2030 samanlikna med 1990. – Noreg skal vere klimanøytralt frå og med 2030. – Noreg har lovfesta eit mål om å bli eit lågutsleppssamfunn i 2050. – Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. – Medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling – Det er eit politisk mål at samfunnet skal førebuast på og tilpassast til klimaendringane.

¹ Det blir arbeidd med oppdatert kunnskapsgrunnlag for å revidere støymålet.

Politikk for å nå dei nasjonale måla for naturmangfald

Kunnskap om natur

Den økologiske tilstanden i fjell, skog, arktisk tundra og hav er vurdert etter fagsystemet for økologisk tilstand. I 2023 vart datagrunnlag vidareutvikla for å kunne vurdere den økologiske tilstanden for andre økosystem på land, dette arbeidet held

fram i 2024. Fagsystemet er basert på naturvitenskaplege metodar for å fastsetje ei samla kunnskapsbasert vurdering av tilstanden i norske hovudøkosystem og gjev eit viktig kunnskapsgrunnlag til bruk for økosystembasert forvaltning av natur. Forskningsrådet har fått i oppdrag å evaluere det vitenskaplege grunnlaget for fagsystemet og skal levere ei evaluering i 2024.

Artsdatabankens kartportal Økologiske grunnkart er open for brukarar, og innhaldet blir

jamleg oppdatert. Det økologiske grunnkartet er eit felles verktøy på tvers av sektorane som gjev kunnskap om mellom anna kvar ulike typar natur finst, og annan relevant informasjon knytt til førekomst av natur. Dette gjev grunnlag for betre avgjerdsprosessar som gjev meir heilskapleg arealforvaltning. For 2024 vil vi få på plass ein første versjon av eit heildekkjande nasjonalt kart over hovudøkosystema i Noreg.

Artsdatabanken legg fram dei tre listene Norsk raudliste for artar, Norsk raudliste for naturtypar og Framandartslista kvart sjette år.

Vitskapskomiteen for mat og miljø utfører risikovurderingar på oppdrag frå Miljødirektoratet i hovudsak innan framande organismar, genmodifiserte organismar og handel med trua artar (CITES). I 2023 er ein ny hovudkomité og nye faggrupper på plass.

Klima- og miljødepartementet har sett i gang arbeidet med å utvikle ein naturrekneskap for Noreg med utgangspunkt i FNs standard for naturrekneskap. Naturrekneskapen vil vise kor mykje natur vi har (areal), tilstanden til naturen og kva for økosystemtenester han leverer, i tillegg til korleis desse endrar seg over tid. Med naturrekneskapen kan vi følgje utviklinga i korleis naturen blir påverka av menneskeleg aktivitet, og kva nedbygging kostar samfunnet i tap av natur og økosystemtenester. I 2023 har Miljødirektoratet sett saman eksisterande og lett tilgjengeleg kunnskap om naturareal og tilstand til ein førstegenerasjons naturrekneskap.

Regjeringa sette i 2022 ned eit utval som skal greie ut naturrisiko. Utvalet skal vurdere kva for risiko tap eller øydelegging av natur og endring i rammevilkår har for ulike næringar og sektorar, og korleis dei kan analysere og handtere dette på best mogleg måte. Utvalet skal også vurdere korleis ein på nasjonalt nivå kan analysere og framstille naturrisiko. Utvalet leverer NOU-en sin i løpet av 2023.

Heilskapleg forvaltning av økosystema på land

Føringane i naturmangfaldmeldinga knytte til det å setje mål for tilstanden i økosystema på land og å rette tiltak og verkemiddelbruk inn mot å nå måla vil bli følgde opp. Regjeringa har sett i gang arbeidet med å etablere ein meny av ulike tiltak som bidreg til å ta vare på eit mangfald av økosystem på land i god økologisk tilstand, og har starta med økosystem skog. Arbeidet er viktig for å oppfylle grunnprinsippet i miljøpolitikken til regjeringa – ei langsiktig og berekraftig forvaltning av naturressursane.

Heilskapleg vassforvaltning

Arbeidet med å styrkje vassforvaltninga held fram i 2024. Vassforskrifta, som gjennomfører EU sitt vassdirektiv i norsk rett, gjev oss eit godt system for å forvalte vassførekomstane til Noreg på eit heilskapleg vis. Dei regionale vassforvaltningsplanane med tilhøyrande tiltaksprogram er eit viktig verktøy for å nå måla om godt vassmiljø i ferskvatn, kystvatn og grunnvatn i Noreg. Det er framleis store utfordringar med å tette gapet mellom tilstanden i dag og miljømåla i vassdirektivet, og det vil framleis bli gjennomført ei rekkje tiltak for å nå måla.

Dei regionale vassforvaltningsplanane for 2022–2027 er oppdaterte og vart godkjende av regjeringa i 2022. I dei oppdaterte planane er innsatsen for å nå miljømåla styrkt. Alle ansvarlege sektorstyresmakter må gjennomføre tiltak for å nå måla i planane. Overvakinga av vassførekomstane i Noreg vil halde fram i 2024. Dette er ein føresetnad for eit godt kunnskapsgrunnlag, som legg grunnlaget for mellom anna tiltak og politiske avgjerder.

Heilskapleg forvaltning av havområda

Noverande og framtidig havbasert verdiskaping er avhengig av god miljøtilstand og eit rikt naturmangfald i Noregs kyst- og havområde. Gjennom forvaltningsplanane for havområda er det fastsett heilskaplege rammer og tiltak for berekraftig bruk og bevaring av økosystema. Formålet med forvaltningsplanane er å leggje til rette for verdiskaping gjennom berekraftig bruk av ressursane og økosystemtenestene i havområda og samstundes halde oppe strukturen, verkemåten, produktiviteten og naturmangfaldet til økosystema. Regjeringa vil oppdatere forvaltningsplanane for Barentshavet–Lofoten, Norskehavet og Nordsjøen–Skagerrak i ei ny melding til Stortinget våren 2024.

Eit oppdatert fagleg grunnlag for meldinga om forvaltningsplanane vart overlevert til Klima- og miljødepartementet våren 2023. Faggrunnlaget inneheld ny og oppdatert kunnskap om miljøtilstanden i havområda, aktiviteten, verdiskapinga til og påverknaden frå havnæringane på økosystema og måloppnåing. Arbeidet med det faglege grunnlaget for forvaltningsplanane er organisert gjennom dei rådgjevande gruppene Overvåkingsgruppa og Fagleg forum for dei norske havområda, leidde av høvesvis Havforskningsinstituttet og Miljødirektoratet.

Forskinga og konklusjonane frå Havpanelet så vel som rapportane frå Naturpanelet og FNs klimapanel vil også vere viktige i arbeidet med meldinga.

Miljøtilstanden i dei produktive og ressursrike norske havområda er i mange samanhengar god, men blir i aukande grad påverka av klimaendringar. Denne påverknaden er tydeleg når vi ser på tilstanden i økosystema i Nordsjøen og i Barentshavet. Den vidare utviklinga av havforvaltninga i Noreg må byggje på ei forståing av korleis klimaendringar og andre storskala endringar påverkar og vil forandre Noregs havområde og måten vi bruker dei på.

Regjeringa vil styrkje kunnskapsgrunnlaget om marine økosystem og korleis dei blir endra som følgje av auka menneskeleg aktivitet, klimaendringar og forureining. Regjeringa vil også styrkje kunnskapsgrunnlaget om kva rolle havøkossystema har for den globale klimautviklinga. Mareano-programmet kartlegg havbotnen og har gjeve atskilleg med ny kunnskap om marin natur. Kartleggings- og overvåkingsprogrammet for sjøfugl, SEAPOP med arealmodulen SEATRACK, har gjeve mykje ny kunnskap som er viktig for forvaltninga av sjøfugl. Begge programma vil bli førte vidare i 2024.

Bevaring av viktige område for marin natur er ein viktig del av ei heilskapleg, økosystembasert forvaltning av dei norske havområda. Regjeringa prioriterer dette arbeidet, mellom anna gjennom å utarbeide ei ny lov som gjer det mogleg å opprette marine verneområde i alle dei norske havområda utanfor territorialfarvatnet. Det er også sett i gang utgreiingar og tiltak for å vidareutvikle arbeidet med bevaring. Bevaringstiltak i havområda skal vere basert på best mogleg kunnskap. Det er som del av dette behov for vidare forskning knytt til forvaltningstiltak for å styrkje naturlege bestandar og auke potensialet for hausting. Døme på slike forvaltningstiltak er marine verneområde og bevaringsområde for hummar og kysttorsk. Det er i gang arbeid med pilotprosjekt for naturmangfald og auka biologisk produksjon for å byggje opp igjen økosystema i området Skagerrak–Oslofjorden.

Heilskapleg plan for Oslofjorden

Tilstanden for livet i Oslofjorden er svært alvorleg. Store delar av Oslofjorden har ikkje god økologisk og kjemisk miljøtilstand. Avrenning frå jordbruk og utslepp frå avløp er blant dei største påverknadene. Regjeringa vil at Oslofjorden skal vere rein, rik og tilgjengeleg for alle. Med bak-

grunn i oppmodingsvedtak (575 (2017–2018)) frå Stortinget la den førre regjeringa i mars 2021 fram ein heilskapleg plan for Oslofjorden, *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv*. Planen tek tak i dei største utfordringane for Oslofjorden og presenterer tiltak og punkt for kunnskapsinnhenting, i første omgang fram mot 2026. Regjeringa vil raskt følgje opp tiltaksplanen og rettar i tillegg særleg merksemd mot dei største utfordringane, avløp og jordbruk.

Regjeringa held fram med å styrkje arbeidet med å redusere utslepp frå avløp til Oslofjorden. Det er nødvendig å sørgje for at kommunane får strengare reinsekrah i utsleppsløyve etter forureiningslova og -forskrifta. Regjeringa har difor styrkt kapasiteten til Miljødirektoratet og statsforvaltarane med å revidere utsleppsløyva, i tillegg til å sørgje for god oppfølging og rettleiing av kommunane. Vidare har Klima- og miljødepartementet fastsett forskrift om tilskotsordning for kommunane til planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning ved avløpsanlegga deira. Miljødirektoratet har fått i oppdrag å etablere tilskotsordninga med sikte på at ho skal vere på plass for søknader i løpet av hausten 2023 og med utbetalingar frå 2024. Miljødirektoratet har også fått i oppdrag å sjå på verkemiddel og insentiv for å få fleire kommunar til å samarbeide. Interkommunalt samarbeid kan bidra til billigare løysingar for kommunane og dermed bidra til å halde gebyra låge.

For å redusere avrenning frå jordbruket er det òg iverksett fleire tiltak, mellom anna regionale miljøkrav for jordbruket i Oslo og Viken. Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark og i Innlandet vurderer no også slike regionale miljøkrav. Det har òg vore ein betydeleg auke i tilskotsmidlar for frivillige vassmiljøtiltak rundt Oslofjorden over jordbruksavtalen. Regjeringa prioriterer vidare revisjon av gjødselregelverket høgt, som har mykje å seie for Oslofjorden. Regjeringa vurderer i tillegg sterkare tiltak på fiskerisida, både for yrkes- og fritidsfiskarar, for å bevare kysttorsk og eit velfungerande økosystem.

Klima- og miljødepartementet vurderer også forbod mot utslepp av septik for fritidsbåtar.

Ansvaret for å gjennomføre tiltaka i Oslofjordplanen ligg hos miljøstyresmaktene og hos dei enkelte sektorstyresmaktene. Felles innsats på tvers av sektorar ligg til grunn for tiltaksplanen. I tillegg til fleire departement er kommunane, statsforvaltaren og dei underliggjande etatane til departementa sentrale aktørar for å gjennomføre tiltaka. Måla i planen er å oppnå god miljøtilstand, at viktige naturverdiar skal restaurerast, at eit

aktivt friluftsliv skal fremjast, og at naturmangfaldet i fjorden skal varetakast. For å nå måla presenterer planen 63 tiltak mot ei rekkje av påverkningane og 19 punkt for kunnskapsinnhenting.

Oslofjordrådet vart etablert i august 2021 for å sikre framdrift i arbeidet med gjennomføring av tiltak. Rådet er leidd av klima- og miljøministeren og består mellom anna av ordførarar, fylkesordførarar og dei departementa som det gjeld. I tillegg deltek mellom anna statsforvaltarane det gjeld, Oslofjordens friluftsråd, Norges Bondelag og Norges Fiskarlag. Sekretariatet for Oslofjordrådet la i 2022 fram den årlege rapporten som syner gjennomføring av tiltaka i tiltaksplanen. Regjeringa vil i 2024 prioritere å følgje opp den heilskaplege tiltaksplanen og styrkje innsatsen med utgangspunkt i dei årlege rapportane.

Tiltak mot framande artar

Spreiinga av framande artar er ifølgje FNs naturpanel ein av dei aller største truslane mot naturmangfaldet. *Tiltaksplan 2020–2025 om bekjempelse av fremmede skadelige organismer* har ei overordna føring om at tidleg innsats er avgjerande for å hindre at framande artar etablerer seg i Noreg og spreier seg. I 2024 blir fleire av tiltaka i planen følgde opp under denne føringa.

Artsdatabanken har publisert ny framandartsliste med risikovurderingar av framande artar i 2023. Dette er den fjerde lista over framande artar sidan 2007. I den nye lista er nær 2 400 framande artar blitt vurderte ut frå kva økologisk risiko dei utgjer for naturen. I tillegg er langt fleire dørstokkartar vurderte samanlikna med tidlegare lister. Det har òg komme ein ny rapport om framande artar frå FNs naturpanel som mellom anna slår fast at konsekvensane av framande artar aukar raskt og er forventa å halde fram med å auke i framtida, men at konsekvensane kan redusertast gjennom effektiv forvaltning.

Klima- og miljødepartementet vil følgje opp den nye kunnskapen og arbeider mellom anna med ei revidert forbodsliste til forskrift om framande organismar, der den nye Framandartslista frå Artsdatabanken blir eit sentralt kunnskapsgrunnlag.

Bruk av utanlandske treslag til skogbruksformål er regulert i ei eiga forskrift. Klima- og miljødepartementet har fått ei samla tilråding frå Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet om endringar i forskrifta. Ei hensikt med forskriftsendringa er mellom anna å tydeleggjere og

utvide ansvaret skogeigaren har for å redusere spreining av sitkagran og andre utanlandske treslag i norsk natur.

Regulering av genmodifiserte organismar (GMO)

Genteknologiutvalet vart sett ned hausten 2020 og leverte NOU-en sin (førebels utgåve) 6. juni 2023. Utvalet har gjort ein brei fagleg gjennomgang av spørsmål knytte til framstilling og bruk av genmodifiserte organismar (GMO) og oppdatert kunnskapsgrunnlaget om genteknologi. Utvalet har òg vurdert tilrådingane frå Bioteknologirådet om ei oppmjuking av genteknologilova og foreslått endringar i norsk lov og praksis. Utvalet gav nokre felles tilrådingar, men stort sett er tilrådingane delte i eit fleirtal og eit mindretal. Regjeringa vil sende NOU-en på høyring hausten 2023. Regjeringa vil deretter vurdere og følgje opp tilrådingane frå utvalet og høyringsinnspela på eigna måte.

Tiltak for å ta vare på trua artar og naturtypar

Det er mange verkemiddel i bruk for å ta vare på og betre utviklinga for trua natur, mellom anna områdevern, utvald naturtype og prioritert art. Departementa har slutta seg til ein oppfølgingsplan for arbeidet med trua natur utarbeidd av ei direktoratsgruppe. Oppfølgingsplanen er utarbeidd med bruk av kriterium gjevne i naturmangfaldmeldinga. For 2024 er oppfølgingsplanen oppdatert til å inkludere 4 nye naturtypar, slik at planen samla gjeld for 23 artar og 16 naturtypar. Planen beskriv korleis forvaltninga vil bruke verkemiddel som prioritert art, utvalde naturtypar, områdevern og ulike verkemiddel i sektorane. Forslag om korallrev og typisk høgmyr som utvalde naturtypar, i tråd med planen, var på høyring i 2022. I 2024 vil regjeringa halde fram med å følgje opp planen.

Rovviltforvaltning

Regjeringa fører ein meir restriktiv rovviltpolitikk med lågast mogleg tap av beitedyr og der bestandsmåla for alle rovviltartane blir nådde. Regjeringa byggjer rovdyrpolitikken på rovviltforlika, den todelte målsetjinga, naturmangfaldlova og Bern-konvensjonen. Regjeringa vil også greie ut ein reduksjon av bestandsmåla for ulv og bjørn, med mål om å redusere belastninga for beitenæring og lokalsamfunn.

Pollinerande insekt

Regjeringa vil ta vare på bier og andre pollinerande insekt i Noreg og vil halde fram med arbeidet med å følgje opp *Tiltaksplan for ville pollinerande insekter*. Oppfølgingsarbeidet gjennom 2024 vil vere knytt til å betre kartlegginga av viktige leveområde, føre vidare overvakinga av artsgruppa som ein del av nasjonal insektovervaking, bidra til auka restaurering og skjøtsel for å vareta god tilstand i leveområde og kunnskapsinnhenting om korleis nasjonale styringsverktøy best kan nyttast til å redusere tapet av leveområde for pollinatorar. Tap og øydelegging av leveområde blir sett på som den største trusselen mot pollinerande insekt, og tiltak som reduserer denne trusselen, har høgast prioritet.

Villrein

Regjeringa vil følgje opp kvalitetsnorma for villrein. Klima- og miljødepartementet vil i samråd med andre aktuelle departement framover vurdere tiltaksplanar for korleis kvaliteten kan bli nådd for dei nasjonale villreinområda som i 2022 vart klassifiserte til middels og dårleg tilstand. Arbeidet med slike tiltaksplanar vil også bli integrert med arbeidet med ei stortingsmelding som blir lagd fram i 1. kvartal 2024. Klassifisering av dei attverande 14 villreinområda blir lagd fram ved årsskiftet 2023–2024.

Skrantesjuka (CWD) vart påvist på villrein i Nordfjella villreinområde sone 1 i 2016. Villreinbestanden i det området vart teken ut som eit ledd i kampen mot sjukdommen. Regjeringa vil prioritere arbeidet for å leggje til rette for reetablering av villrein i Nordfjella sone 1.

I 2020 vart skrantesjuka (CWD) oppdaga hos villreinstammen på Hardangervidda. Etter råd frå Mattilsynet og Miljødirektoratet set regjeringa i verk nødvendige tiltak for å avgrense og utrydde denne svært alvorlege sjukdommen. Det er viktig å få god kunnskap om sjukdommen, og regjeringa vil halde fram med å overvake og forske vidare på sjukdommen.

Sjøfugl

Fleire av sjøfuglartane har vore i kontinuerleg tilbakegang sidan overvakinga av dei starta. Sommarene 2023 har fugleinfluenta forårsaka ein masseud av krykkjer i Nord-Noreg. Miljøstyresmaktene overvaker denne situasjonen nøye og set fortløpande i verk aktuelle tiltak, i samråd med Mattilsynet. Regjeringa er enno i gang med å vur-

dere oppfølginga av oppmodningsvedtak 674 av 2016, jf. Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet*.

Forvaltning av vill laksefisk

Regjeringa vil halde fram med å vareta villaksen, som no er ein raudlista art. I samband med godkjenninga av oppdaterte vassforvaltningsplanar i 2022 vedtok regjeringa fleire tiltak som vil vere med på å betre tilstanden for vill laksefisk. Regjeringa har mellom anna auka ambisjonsnivået for miljøforbetringar i regulerte vassdrag og vedteke fleire tiltak som på sikt vil kunne bidra til å redusere dei negative påverknadene frå oppdrett.

Regjeringa vil halde fram med å kalke vassdrag som er ramma av forsuring. Vidare vil òg rehabilitering av fisketrapper bli prioritert.

I 2023 er det gjennomført andre gongs behandling mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* i Driva-regionen. Dette skulle etter planen vere siste års behandling, men det blir no gjort undersøkingar av om det er behov for tiltak i 2024 òg. Behovet, og i så fall omfanget av eventuelle tiltak, er førebels uvisst.

Departementet vil halde fram med arbeidet med ei forskrift om særleg beskyttelse av laksen i nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorlar. Føringer i St.prp. nr. 32 (2006–2007) *Om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorlar* vil med dette bli forskriftsfesta.

Nedkjemping av pukcellaks

Frå 2017 har det vore ein urovekkjande trend med eksponentiell vekst i talet på pukcellaks i norske elvar i oddetalsår. Utfordringa er særleg stor i Aust-Finnmark, og stoda er mange stader kritisk. I 2023 var pukcellaks den dominerande laksefisken i Troms og Finnmark. Dersom han etablerer seg i store mengder i norske elvar, vil pukcellaksen også kunne spreie seg til andre land rundt Nord-Atlanteren. Målet for arbeidet med pukcellaks er å avgrense gytinga av pukcellaks i Noreg mest mogleg.

Pukcellaksen utgjer ein stor risiko for skade på heimehøyrande laksebestandar og det naturlege biologiske mangfaldet i norske vassdrag. I 2021 og 2022 vart det sikra midlar til innkjøp av fiskefeller i prioriterte vassdrag i Troms- og Finnmark. Planlegging og koordinering av pukcellaksuttak i elv har vore gjennomført av Miljødirektoratet si eiga kompetansegruppe for arbeid mot pukcellaks. I tillegg har ei eiga gruppe jobba med løysingar for avsperringar i større elvar. I 2023 vart

innsatsen mot pukkellaks auka atskilleg. Det vart sett ut feller eller sperrer i rundt 60 elvar i Finnmark. Fangstane av pukkellaks i elvane i 2023 har langt overgått tala frå 2021, og det ligg an til ei dobling. Strategien med uttak i elv har i all hovudsak fungert godt. Det same har omsetninga og avhendiga der lite av pukkellaksen har gått til spille.

Skogvern

Skogvern er eit viktig verkemiddel for å nå nasjonale mål for naturmangfald, særleg fordi mange trua artar og naturtypar finst i skog, og fordi skogvernet hittil ikkje dekkjer eit representativt utval av norsk skognatur. Eit treffsikkert skogvern er viktig for å sikre effektiv bruk av midlane som blir brukte til skogvern. Det er difor sett i verk tiltak mellom anna for å sikre at kartlegging og verneprosessar best mogleg fangar opp dei viktigaste skogareala for trua artar og naturtypar, og metodar for å kartleggje desse vil vidareutviklast. Skogvernet blir med dette enda sterkare retta inn mot skog som har viktige verneverdiar, og skog som dekkjer viktige manglar i skogvernet. Vidare vil ein nytte handlingsrommet slik at staten ikkje tilbyr for høg erstatning til dømes for skog med låg lønnsemd med tanke på skogbruk. Regjeringa legg vekt på at vern av privateigd skog skal vere frivillig vern. På grunn av redusert løyving vil aktiviteten i 2024 reduserast.

Bevaring av verdifull natur

Regjeringa meiner vern av naturtypar og dyreller planteartar er nødvendig i ein skilde tilfelle. Vern er eit middel for å bevare natur, ikkje eit mål i seg sjølv. Vern av sjeldne artar og naturtypar må vere kunnskapsbasert og skje etter naturvitskaplege kriterium. Tap av sårbar natur skal bli førebyggt og reparert, og vern av representativ norsk natur skal sikrast.

Dette skal òg skje etter naturvitskaplege kriterium. Dei naturvitskaplege utgreiingane har vist at i områda som er verna i dag, er særleg natur i lågtliggjande område i Sør-Noreg under 300 moh. ikkje godt nok representerte. Natur som er trua av utrydding, er heller ikkje i tilstrekkeleg grad bevart i verneområda. For å nå dei nasjonale måla for naturmangfald og FN's berekraftsmål nr. 15 *Liv på land* er det difor nødvendig følgje opp Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet* og fyll manglane i nettverket av verneområde med supplerande vern. Noreg er også forplikta til å følgje opp den nye naturavtalen som har eit globalt mål om vern

og andre effektive arealbaserte bevaringstiltak for minst 30 pst. av areala på land og i elvar og innsjøar og av areala langs kysten og i havet gjennom økologisk representative, godt samanhengande og rettferdig forvalta system. Korleis avtalen skal følgjast opp i Noreg, vil bli presentert for Stortinget i ei eiga melding i 2024.

Prosesen med å vurdere nye område for supplerande vern starta i 2020. Kommunane blir involverte i å velje ut kandidat område før det blir starta formelle verneplanprosessar i regi av statsforvaltarane. Arbeidet skjer i alle fylka og vil halde fram i 2024. Det er venta vernevedtak for dei første områda i denne kategorien vern i 2024. Desse nye verneområda skal ikkje omfatte skog eller marine område, der vern vil skje gjennom egne prosessar.

I område der vern er aktuelt, skal verneplanprosessane vere gode og inkluderande. Alle det gjeld, kan uttale seg i opne høyringar. Statsforvaltarane har dialog med kommunane, grunneigarorganisasjonar, naturvern- og friluftslivsorganisasjonar mfl. Det blir gjort grundige avvegingar mellom verneinteresser og andre samfunnsinteresser før eit eventuelt vedtak om vern blir gjort. Sameetinget og andre relevante samiske interesser blir konsulterte der det er aktuelt. Lokal forankring er viktig for eit godt resultat i vernearbeidet.

I 2024 vil regjeringa gjennom Miljødirektoratet og statsforvaltaren òg gjennomføre vidare prosessar med sikte på vern i område som eignar seg for å bli nasjonalpark eller landskapsvernområde, som har tilstrekkelege verneverdiar, og der det er mogleg å få lokal aksept for vern. Arbeidet starta i 2022 i fylka Innlandet, Møre og Romsdal og Vestland, og i 2023 fekk alle fylka det same oppdraget. Dei aktuelle områda omfattar heilt nye verneområde, og kommunane har gjeve aksept for prosess i Masfjordsfjella. I tillegg er det aktuelt at fleire område kan gjerast om frå landskapsvernområde til nasjonalpark og med ei rekkje større og mindre utvidingar av noverande verneområde, som utvidingar rundt Jotunheimen. Bevaring av fleire av desse store, samanhengande naturområda som vi har att i Noreg, er viktig av mange grunnar. Det sikrar samanhengande landskap, gjer at nokre artar kan tole klimaendringane betre, og bevarer økologiske nettverk av naturområde. Det er ikkje venta vernevedtak for dei første områda i denne kategorien vern i 2024.

Marine verneområde

Oppfølging av tiltaka i Meld. St. 29 (2020–2021) *Heilskapleg nasjonal plan for bevaring av viktige*

område for marin natur står sentralt i arbeidet med å ta vare på viktig natur i havet gjennom etablering av marine verneområde og andre effektive arealbaserte bevaringstiltak.

Marint vern skal medverke til at eit utval av representative, særleine, sårbare eller trua marine naturtypar og naturverdiar blir tekne vare på for framtida. I arbeidet med marin verneplan går det for seg verneprosessar for 12 av dei 36 områda som vart foreslått som marine verneområde i 2004, medan 18 område er verna. To av dei 36 områda ligg utanfor 12 nautiske mil. I 2024 vil det bli arbeidd vidare med å etablere nye marine verneområde. Ein tek sikte på å ha starta opp verneprosessar for dei resterande områda innan 2024. Marin verneplan frå 2004 vil òg bli supplert med nye område. Regjeringa arbeider med å utarbeide ei ny lov med heimel til å opprette marine verneområde i alle norske havområde utanfor territorialfarvatnet. Den nye lova skal byggje på reglane i naturmangfaldlova om områdevern og fungere godt saman med eksisterande næringslovgjeving. Ei slik lov vil styrkje systemet vårt for bevaring av marin natur og gjere oss betre i stand til å ta vare på havområda våre i framtida.

Regjeringa vil òg arbeide vidare med å hente meir erfaring med bevaring og restaurering av økosystem og kartleggje område som er viktige for karbonlagring.

Sikring av verdiane i verneområda

Regjeringa vil halde fram med arbeidet for å betre forvaltninga av dei eksisterande verneområda.

Langsiktig forvaltning av områda er avgjerande for å nå det nasjonale målet om at eit representativt utval av norsk natur skal takast vare på for kommande generasjonar. Vidareføring og prioritering av feltarbeidet til Statens naturoppsyn (SNO) gjennom eit effektivt og målretta naturoppsyn er også avgjerande for å nå dette målet. Innsatsen i 2024 vil følgje prioriteringane i Miljødirektoratets strategi for bruk av midlar til tiltak i verneområde for perioden 2020–2025. I 2024 vil regjeringa halde fram med å prioritere tiltak i verneområde for å motverke gjengroing og spreining av framande artar, som er dei største truslane mot verneverdiane. Tiltak mot framande treslag i verneområda vil framleis ha høg prioritet, og restaureringa av myr og andre naturtypar i verneområda vil halde fram.

Regjeringa vil leggje til rette for at nasjonalpark- og verneområdestyra gjennom besøksstrategiar får eit verktøy for å styre ferdselen til område som toler det, i nasjonalparkar og andre store ver-

neområde. Nokre nasjonalparkar manglar framleis besøksstrategiar, og det vil bli arbeidd vidare med dette i 2024. Regjeringa vil halde fram med å prioritere tilrettelegging, med mellom anna skilting og vedlikehald av stiar. All informasjon om nasjonalparkar og andre store verneområde skal ha høg kvalitet, mellom anna ved å følgje merkevara Noregs nasjonalparkar og vere i tråd med besøksstrategien for området. Utvikling av nettstaden [Norgesnasjonalparker.no](https://www.norgesnasjonalparker.no) vil halde fram i 2024.

Norsk natur er òg ein ressurs for både lokalbefolkning og turistar. Besøksstentera for nasjonalparkane skal formidle informasjon om nasjonalparkar og andre verna område, og dei skal stimulere til å bruke naturen til friluftsliv og som læringsarenaer og møteplassar for samarbeid mellom forvaltning, naturoppsyn, næringsliv, skular, barnehagar, frivillige organisasjonar og andre aktørar.

Forvaltningsordning for nasjonalparkar og andre store verneområde

Om lag 17,6 pst. av arealet i Noreg er verna etter naturmangfaldlova. Desse areala har tradisjonelt blitt forvalta av statsforvaltarane. I 2009 vart myndet til å forvalte dei største verneområda flytta frå statsforvaltarane til lokalpolitisk samansette styre. Styra består av ordførarar eller andre folkevalde utnemnde av aktuelle kommunestyre og fylkesting og dessutan representantar utnemnde av Sametinget i område med samiske interesser.

Bakgrunnen for innføringa av den nye forvaltningsmodellen i 2009 var behandlinga av St.meld. nr. 62 (1991–92) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge*, der det vart etterlyst «folkevalgt medvirkning og medbestemmelse» i verneområdeforvaltninga (Innst. S. nr. 124 (1992–93)). Rammene for ny forvaltningsmodell med lokalpolitisk samansette styre, vart lagde i Prop. 1 S (2009–2010). I dag blir alle store verneområde, med unntak av Hardangervidda nasjonalpark, forvalta etter denne ordninga.

Oppgåvene til verneområdestyra er mellom anna å behandle søknader om dispensasjon frå verneforskrifta, følgje opp brot på verneforskrifta, lage forvaltningsplanar og besøksstrategiar, søkje om midlar og sørge for gjennomføring av tiltak og følgje opp tilstanden i verneområda. Det er i dag 48 lokalt/regionalt baserte verneområdestyre.

I 2017 vart det sett i gang ei forsøksordning i dei tre verneområda Trollheimen, Raet og Jomfruland. Styra i disse tre områda vart utvida med grunneigarrepresentantar og i Trollheimen også

med nærings- og natur- og friluftsansjasjonar. Eit slikt forsøk vart varsla i regjeringa Solbergs regjeringserklæring frå 2013: «Lokal medvirkning er viktig i forvaltning av naturressurser, og regjeringa vil ha forsøk med grunneierstyrt forvaltning av verneområder». I 2018 vart forsøket utvida til å omfatte styret for Skarvan og Roltdalen nasjonalpark.

Både den ordinære forvaltningsordninga som vart innført i 2009, og forsøksordninga er evaluert: *Evaluering av forvaltningsordning for nasjonalparker og andre store verneområder* (NF-rapport nr.: 1/2021, Nordlandsforskning i samarbeid med NINA og Fritjof Nansens institutt) og *Følgeevaluering av partssammensatte nasjonalpark- og verneområdestyrer* (NF-rapport nr.: 9/2020, Nordlandsforskning).

Evalueringa av forvaltningsordninga viser at ordninga med lokalpolitisk samansette verneområdestyre i all hovudsak fungerer godt. NF-rapport nr.: 1/2021 konkluderer med at konfliktnivået i verneområdeforvaltninga er redusert på nasjonalt nivå. Kunnskapsnivået har auka, og det har blitt større openheit i forvaltninga. Forvaltningsmodellen ser ut til å ha gjeve betydeleg betra lokal forankring. Eigarskap til og medvit om verneverdiane har blitt styrkte. Ivaretakinga av verneverdiane har verken blitt styrkt eller svekt.

Å gå tilbake til ordninga der statsforvaltarane forvaltar dei største verneområda, vil gje mindre folkevald og lokal innflytelse over verneområdeforvaltninga. Evalueringa viser at dette heller ikkje er nødvendig av omsyn til verneverdiane. Departementet meiner difor at ordninga med lokalpolitisk samansette styre bør bestå. Evalueringa gjev kunnskap som er nyttig for å gjere verneområdeforvaltninga så god som mogleg framover.

Evalueringa av forsøksordninga (NF-rapport nr.: 9/2020) viser at det er gode erfaringar med ordninga blant styrerepresentantar, medlemmer av rådgjevande utval, forvaltninga og aktørar med interesser i verneområda. Det er ikkje mogleg å konkludere med at forsøksordninga har skapt alvorlege utfordringar verken for verneområdestyra, forvaltninga eller verneverdiane.

Ei hovudhensikt med forvaltningsordninga som vart innført i 2009, var å flytte mynde frå stat til lokale folkevalde. Grunneigarar og partsrepresentantar i styra vil etter departementet sitt syn svekkje den kommunale innflytelsen og dermed intensjonen bak den noverande ordninga med lokalpolitisk samansette verneområdestyre. Grunneigarar og partsrepresentantar i styra vil dessutan innebere eit markant brot med ordninga

for anna offentlig arealforvaltning i Noreg, som i utgangspunktet er underlagd lokalpolitisk styring i kommunane av demokratisk valde representantar. Verken grunneigarar eller andre interesser er til dømes direkte representerte i kommunestyra i kraft av eigarrettane sine eller andre særrettar dei har. Inkludering av grunneigarar og brukarinteresser i styra vil etter departementet sitt syn kunne svekkje demokratiske omsyn, og det kan også reise habilitetsspørsmål. Rapporten frå evalueringa av forsøksordninga tek ikkje opp desse problemstillingane, men departementet meiner dei utgjer tungtvegande grunnar mot å endre den noverande modellen.

Inkludering av grunneigarar og brukarinteresser i styra kan dessutan gjere at styra blir krevjande å administrere og dyrare å drifte. Enkelte stader kan det også bli utfordrande å finne gode løysingar for utpeiking av grunneigarrepresentantar.

Av modellane som har vore forsøkt, meiner departementet at Trollheimen-modellen, der det vart gjeve styreplassar ikkje berre til grunneigarar, men både til dei med bruksrett, friluftslivsorganisasjonar og naturvernorganisasjonar, er den minst problematiske når det gjeld demokratiomsyn. Modellen er krevjande å administrere som følge av høgt tal på styrerepresentantar.

Da modellen med lokal forvaltning vart etablert i 2009, vart det lagt til grunn at grunneigarar, friluftsansjasjonar mv. skal ha ei tydeleg rolle i forvaltninga gjennom deltaking i dei såkalla rådgjevande utvala som det er lagt til grunn at nasjonalpark-/verneområdestyra opprettar. Denne ordninga sikrar etter departementet sitt syn nødvendig forankring hos grunneigarar, organisasjonar mv., og styreplass er ikkje nødvendig for å inkludere desse interessene i forvaltninga.

Med særleg vekt på omsynet til lokaldemokratisk innflytelse har departementet difor avgjort ikkje å endre forvaltningsmodellen for at grunneigarar eller bruksinteresser skal gjevast plass i styra.

For å skape mest mogleg einskapleg forvaltning, og også mest mogleg ro rundt styremodellen, meiner departementet det er viktig at alle store verneområde følgjer den same forvaltningsmodellen. Den noverande styremodellen med berre folkevalde representantar i styra i tillegg til representantar utpeikte av Sametinget i område med samiske interesser bør etter departementet sitt syn gjelde for alle nasjonalparker og andre store verneområde. Frå og med 2024 vil difor forsøksordninga med partssammensatte verneområdestyre i Trollheimen, Raet, Jomfruland og Skarvan og Roltdalen bli avvikla.

Besøksenter for natur og verdsarv

Autoriserte besøksenter for nasjonalpark, våtmark, villrein, rovdyr, skog og Oslofjorden skal bidra til ivaretaking av natur- og kulturverdiar. Regjeringa vil i 2024 halde fram med arbeidet med å vidareutvikle dei autoriserte besøksentera som viktige formidlarar av norsk natur. Sentera skal formidle kunnskap om naturen til befolkninga. Barn og unge er særleg prioriterte.

Naturrestaurering

Vi er no inne i FNs tiår for naturrestaurering (2021–2030), og samstundes har verda blitt samd om ein ny naturavtale som har klare mål for naturrestaurering. Naturrestaurering er viktig for å stoppe tapet av naturmangfald og for å redusere klimagassutsleppa. Restaurering av natur er òg viktig for klimatilpassing, til dømes kan intakt myr hindre spreining av skogbrannar i ei tid med stadig større variasjonar i klima. Regjeringa vil i 2024 halde fram med arbeidet med naturrestaurering etter faglege prioriteringar av Miljødirektoratet.

Kulturlandskap

Gjennom dei årlege jordbruksforhandlingane blir det arbeidd med å vri jordbruksavtalen i ei meir klima- og miljøvennleg retning. Dreininga medverkar til at vi kan nå dei nasjonale klima- og miljømåla.

Regjeringa vil i 2024 halde fram med arbeidet med å ta vare på kulturlandskap. Ordninga for Utvalde kulturlandskap i jordbruket blir finansiert over budsjettet til Klima- og miljødepartementet og til Landbruks- og matdepartementet og omfattar no totalt 51 område. Ordninga skal sikre verdiar knytte til landskap, naturmangfald, kulturminne og kulturmiljø saman med aktiv jordbruksdrift.

Internasjonalt samarbeid for å ta vare på naturmangfaldet

Tapet av natur går raskare enn nokon gong. Det internasjonale naturpanelet (IPBES) anslår at bortimot 1 mill. artar kan døyt ut, og at leveområda stadig blir mindre. Vi treng ei felles løysing på eit globalt problem, og kommande rapportar frå Naturpanelet om moglegheiter for gjennomgripande samfunnsendringar (2024), Nexus-rapporten om koplingar mellom naturmangfald, klima, mat, vatn og helse (2024) og rapporten om næringsliv og naturmangfald (2025) vil bidra med

viktig kunnskap. Landa i verda vedtok i 2022 eit nytt globalt rammeverk for bevaring av naturmangfald (naturavtalen) under partsmøtet i konvensjonen om biologisk mangfald (CBD). Korleis avtalen skal følgjast opp i Noreg, vil bli presentert for Stortinget i ei eiga melding i 2024.

Noreg leier styringsgruppa for den nordiske satsinga på naturbaserte løysingar i Norden. Nordisk ministerråd har løyvd 26 mill. DKK til det fireårige programmet som skal auke kunnskapen om naturbaserte løysingar og korleis dei bidreg til betre måloppnåing for klima, klimatilpassing og naturmangfald i dei nordiske landa. Forskrift om utnytting i Noreg av genetisk materiale med opphav i andre land vart fastsett i 2022.

International Maritime Organization (IMO) er i gang med ein revisjon av retningslinjene for tilgroing på skip med sikte på å unngå overføring av framande artar frå eitt farvatn til eit anna. Dette er viktig for å unngå å øydeleggje naturmangfaldet gjennom introduksjon av framande artar som kan skade naturverdiar i sjøen. Noreg har ei nøkkelrolle i arbeidet med revideringa av retningslinjene.

Miljøkriminalitet

Arbeidet med å følgje opp stortingsmeldinga om miljøkriminalitet vil halde fram i 2024. Meldinga har totalt 97 tiltak for å styrkje innsatsen mot miljøkriminalitet. Nasjonalt omfattar tiltaka informasjons- og haldningsskapande arbeid, tilsyn/kontroll, sanksjonar, administrativ handheving, auka bruk av teknologi og samarbeid med andre tilsynsmakter, Tolletaten og politi. Arbeidet i 2024 vil mellom anna omfatte å vurdere lovendringar for å styrkje den strafferettslege forfølginga av miljøkriminalitet, særleg vurderingar av å auke strafferammer.

Internasjonalt er det viktig å få global merksemd om at miljøkriminalitet i breitt (skogkriminalitet, avfalls- og forureiningskriminalitet, flora- og faunakriminalitet, ulovleg mineralutvinning og kulturminnekriminalitet) er ei grenseoverskridande og alvorleg form for organisert kriminalitet som må sjåast i samheng med annan organisert kriminalitet, inkludert korrupsjon, terrorfinansiering, smugling, menneskehandel, kvitvasking, dokumentfalsk, skatteunddraging og tollsvindel. Tiltaka her omfattar utvikling av internasjonal politikk, internasjonal rettsutvikling, utviklingspolitiske verkemiddel, arbeid i internasjonale organisasjonar og sivilsamfunn, bruk av teknologi, verdikjedesporing og handelsavtalar og motverking av ulovleg netthandel.

Politikk for å nå dei nasjonale måla for friluftsliv

Sikring, ivaretaking og tilrettelegging av friluftslivsområde

Miljødirektoratets ferdselsåreprosjekt vil bli forlengd utover opphavleg prosjektperiode og bli prioritert også i 2024, slik at flest mogleg kommunar får laga eigne planar for ferdselsårene i sin kommune. Det vil òg arbeidast med ordningar om korleis ein kan hjelpe kommunane til å realisere desse planane. Rettleiingsmateriellet om tilrettelegging og etablering av ferdselsårer vil også bli vidareutvikla.

Miljødirektoratet vil styrkje rettleiinga om konsekvensar av klimaendringar for ferdselsårer og anna tilrettelegging for friluftsliv.

Det er viktig at allmenta sin lovlege ferdsel og opphald i strandsona ikkje blir hindra av ulovlege stengsel og installasjonar. Tilskotsordninga som gjev midlar til juridisk bistand til kommunane langs Oslofjorden for å halde allemannsretten i strandsona i hevd, er viktig for å bidra til dette.

Kystsonenettverket for Oslofjorden, som vart etablert i 2022 og består av Oslofjordens friluftsråd, kommunane, fylkeskommunane og statsforvaltarane ved Oslofjorden, har som formål å betre strandsoneforvaltninga og allmenta sin tilgang til Oslofjorden. Regjeringa vil støtte Kystsonenettverket vidare.

Arbeidet med bevaring av viktige friluftslivsområde i heile landet gjennom statleg medverknad til sikring vil halde fram i 2024. Ivaretaking og tilrettelegging av friluftslivsområde i nærmiljøet som kan nyttast av mange, vil bli prioritert. Landfaste område i strandsona og område langs vassdrag med lett tilgjenge har òg høg prioritet. Gjennom øyremerkte midlar bidreg regjeringa i tillegg til utvikling av blågrøne område som ein del av områdesatsingane i Oslo.

Regjeringa vil leggje til rette for auka kunnskap om besøksforvaltning for mykje brukte friluftslivsområde i alle forvaltningsnivå, med særleg merksemd på kommunane.

I 2024 vil det bli gjeve midlar til tilretteleggingstiltak og arbeid med besøksforvaltning på nokre av dei mest brukte turstiane våre gjennom tilskotsordninga Nasjonale turiststiar. Arbeidet med å autorisere nye Nasjonale turiststiar vil halde fram.

Det er viktig med god kunnskap om friluftslivsområda, slik at dei kan forvaltast tenleg, og slik at dei ikkje blir bygde ned eller gjort ringare på annan måte på grunn av mangel på kunnskap om områda. Miljødirektoratet vil difor vidareutvikle rettleiingsmateriellet om kartlegging og

verdsetjing av friluftslivsområde, slik at kommunane lettare kan oppdatere den kartlegginga og verdsetjinga som er gjennomført.

Motivering til friluftsliv

Regjeringa vil halde fram med å prioritere motivering til friluftsliv for heile befolkninga. Regjeringa vil i 2024 halde fram med å prioritere tiltak som særleg kan rekruttere barn, unge, personar som er lite fysisk aktive, og personar med innvandrarbakgrunn til friluftslivsaktivitet.

Regjeringa stiller seg positiv til at friluftslivsorganisasjonane gjennomfører eit nytt Friluftslivets år i 2025. Regjeringa vil også i 2024 øyremerkje midlar til Norsk Friluftsliv, slik at desse kan halde fram med arbeidet med å planleggje året.

Regjeringa har lagt inn ei auke på 25 mill. kroner i tilsegnfullmakta knytt til posten, øremerka tilskotsordninga Friluftslivsaktivitet, der det hausten 2024 vil bli gjeve tilsegn om midlar til tiltak og aktivitet i samband med Friluftslivets år 2025. Dette er viktig for at det kan setjast i gang aktivitet allereie i starten av Friluftslivets år.

Allemannsretten

Allemannsretten er sjølve grunnføresetnaden for friluftslivet i Noreg. Regjeringa vil saman med friluftslivsorganisasjonane halde fram med å informere om rettane og pliktene som allemannsretten gjev, og få auka merksemd på kor viktig det er med god besøksforvaltning. Å spreie kunnskap om naturvennleg ferdsel er viktig for å vareta opplevingskvalitetar, naturmangfald og nærings- og grunneigarinteresser i utmarka. Regjeringa vil òg informere om moglegheitene for fritidsfiske og å hauste etande bær, sopp og vekstar i norsk natur.

Motorferdsel i utmark

I samband med behandlinga av Dokument 8:155 S (2020–2021) og Dokument 8:161 S (2020–2021), jf. Innst. 429 S (2020–2021), bad Stortinget regjeringa om å fremje forslag om revidering av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Siktemålet er «økt lokalt selvstyre og redusert byråkrati knyttet til praktiseringen av loven, samtidig som hensyn til natur og friluftsliv blir ivare tatt». Med bakgrunn i oppmodinga sette Kongen i statsråd 3. september 2021 ned eit offentleg utval som skal gjennomgå regelverket om motorferdsel i utmark og vassdrag og foreslå endringar i dette. Vedtaket gjev sentrale føringar for arbeidet til utvalet. Mandatet frå regjeringa opnar for ein brei gjennom-

gang av regelverket, og utvalet står fritt til å foreslå endringar i motorferdsellova eller ei heilt ny lov. Utvalet skal leggje vekt på å skape klare reglar som er enklare å praktisere. Formålet i motorferdsellova om å «ut fra et samfunnsmessig helhets-syn [...] regulere motorferdsel i utmark og vassdrag med sikte på å verne om naturmiljøet og fremme trivselen», jf. § 1, ligg fast. Utvalet skal levere utgreiinga si innan 1. desember 2023.

Omfanget av ulovleg motorferdsel er for høgt. Ulovleg motorferdsel er mellom anna ei utfordring for vilt og anna naturmangfald og for friluftslivet. Den forsterka innsatsen frå naturoppsynet knytt til kontroll av lovleg og avdekking av ulovleg motorferdsel vil difor bli vidareført.

Politikk for å nå dei nasjonale måla for forureining

Forureining til vatn, jordsmonn, luft og vegetasjon har ofte alvorlege følgjer for helse og miljø. Regjeringa er særleg oppteken av å redusere spreieing av plastforureining, særleg spreieing av mikroplast, og redusere spreieing av miljøgifter og hindre at miljøgifter hopar seg opp i næringskjeda. Dei viktigaste verkemidla er forureiningslova og produktkontrolllova.

Forureiningslova skal medverke til å verne det ytre miljøet mot forureining, redusere eksisterande forureining og til å redusere avfallsmengda og fremje betre avfallshandtering. Formålet er å sikre at forureiningar og avfall ikkje fører til helseskade, går ut over trivselen eller skader evna naturen har til produksjon og sjølvfornyng. Lova byggjer mellom anna på prinsippet om at forureinaren betaler, og prinsippet om føre var og set eit generelt forbod mot forureinande utslepp. Verksemder kan søkje miljøstyresmaktene om utsleppsløyve. I slike løyve blir det sett vilkår for utsleppa.

Produktkontrolllova skal førebyggje at produkt og forbrukartenester gjev helseskade eller miljøforstyrning, mellom anna gjennom å fremje effektiv bruk av energi i produkt. Lova inneheld mellom anna ei plikt om aktsemd for alle som har å gjere med produkt som kan føre til helseskade eller miljøforstyrning, og eit krav om at ei verksemd må vurdere kjemikaliebruken sin og nytte mindre skadelege alternativ der det kan skje utan urimeleg kostnad eller ulempe.

Til både forureiningslova og produktkontrolllova er det fastsett ei rekkje krav i forskrifter. Det er òg fastsett forskrifter med heimel i fleire lover der formålet er å regulere helse- og miljøskadeleg forureining samstundes som ein regulerer andre faktorar som påverkar miljø og samfunn. Vassforskrifta er eit slikt døme.

Regjeringa har som mål å få vedteke ei ny lov for berekraftige produkt i 2024. Lova er viktig for at Noreg kan knyte seg til EUs nye produktrammeverk, irekna forslaget til økodesignforordning og batteriforordninga. Dette rammeverket vil fremje meir berekraftige produkt som mellom anna bruker mindre ressursar, varer lenger, er lettare å reparere og å materialattvinne. Målet er å redusere den samla miljøbelastninga over livsløpet frå produksjon og design til avfallsbehandling.

Tilsyn blir nytta for å avdekkje eventuelle brot på regelverket. Miljøstyresmaktene gjennomfører risikobasert tilsyn ved at dei prioriterer område der påverknad eller risiko for påverknad av miljøet er størst, og der det er stor risiko for brot på miljøregelverket. Når dei finn brot på regelverket, vil miljøstyresmaktene påpeike plikta til å rette opp, bruke ulike verkemiddel og vedta sanksjonar av ulike slag. Miljøstyresmaktene kan mellom anna nytte gebyr ved brot på reglane.

Andre viktige verkemiddel i forureiningspolitikken er regelverk som er forvalta av andre styresmakter, avgifter som reflekterer dei samfunnsøkonomiske kostnadene ved utsleppa, og som stimulerer til redusert forureining, tilskot over statsbudsjettet og kunnskap om utslepp, spreieing og effektar av forureining.

Forureining kryssar landegrensar. Eit ambisiøst EU/EØS-regelverk og internasjonale avtalar der landa tek på seg å redusere utsleppa sine, er difor viktige for å redusere forureining som skader miljøet og helsa til menneske.

Kjemikalier

Kjemikaliepolitikken skal redusere risiko for skade på helse og miljø knytt til utslepp og bruk av kjemikalier generelt. Føre-var-prinsippet skal brukast når kunnskapen om risiko for helse og miljø er usikker. Miljøgifter og andre stoff som er rekna for å utgjere ein alvorleg trussel mot helse og miljø, blir sette på den norske prioritetslista¹ – som for tida omfattar over 80 stoff og stoffgrupper. Regjeringa arbeider for å redusere spreieinga av slike stoff. Prioritetslista spesifiserer kva stoff som skal fasast ut og gjev føringar om at nasjonalt og internasjonalt arbeid med desse stoffa skal prioriterast. Utsleppa av stoffa på lista blir reduserte gjennom streng regulering av produkt både nasjonalt og internasjonalt, gjennom tiltak for oppryd-

¹ Ei oversikt over kriterer for prioriterte stoffer, samt stoffa og stoffgruppene på prioritetslista og status for utslepp og utsleppsreduksjonar finst her <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/miljogifter/prioriterte-miljogifter>

ding av forureining og gjennom krav til industriutslipp og avfallshandtering. Ein viktig del av arbeidet vidare er å følgje opp prioritetslista nasjonalt og internasjonalt og å identifisere fleire stoff som skal omfattast av prioritetslista. I arbeidet med nye prioriterte stoff blir ikkje berre enkeltstoff vurderte, det er òg lagt vekt på å vurdere grupper av stoff med like eller nærliggjande eigenskapar som potensielt kan takast i bruk som erstatningar for kvarandre. På den måten kan ein unngå til dømes uheldige erstatningar med like farlege, nesten like stoff.

Prioritetslista vart presentert første gongen i 1997. Tre bisfenolar, flammehemmaren DBDPE, plaststoffet melamin og duftstoffet galaxolid er vurderte å oppfylle kriteria for prioritetslista, og desse stoffa blir no inkluderte i lista – sjå nærmare omtale i boks 7.1.

Miljøgifter blir transporterte over lange strekningar med luft- og havstraumar, gjennom handel med produkt og gjennom avfallsstraumar. Difor er arbeid på både nasjonalt, europeisk og internasjonalt nivå svært viktig og ein føresetnad for å handtere utfordringane vi står overfor. Produkt blir omsette internasjonalt, og norske forbod og andre reguleringar må vere i samsvar med Noregs internasjonale plikter om produktregulering og handel. Kjemikalierregelverket i Noreg og EU er harmonisert gjennom EØS-avtalen. Hovudregelen er såleis at dei same krava skal gjelde i Noreg og i EU. Noreg medverkar aktivt i arbeidet for å styrkje og gjennomføre EU-regelverket på kjemikalieområdet. Sentral er også oppfølging av EUs kjemikaliestrategi for berekraft som vart lansert hausten 2020. Mellom anna skal mange kjemikalierregelverk reviderast for å få på plass regulering av fleire helse- og miljøfarlege stoff raskare.

EU har eit omfattande regelverk for registrering, vurdering, godkjenning og restriksjonar på kjemikaliar (REACH) og for klassifisering, merking og emballering av helse- og miljøfarlege stoff (CLP). Vidare utvikling av desse regelverka er svært viktig i kjemikaliepolitikken. Eit viktig døme er forslaget om eit generelt forbod mot perfluorerte stoff (PFAS) i Europa som Noreg har fremja saman med fire EU-land.

Noreg har òg felles reglar med EU om produkt med biocid som blir nytta til å øydeleggje uønskte organismar, og norsk innsats med vurdering av aktive stoff og biocidprodukt skal aukast. Noreg gjev godkjenning til biocidprodukt for den norske marknaden.

Det europeiske kjemikaliebyrået ECHA (European Chemicals Agency) er navet i ei omfattande

kunnskapsutveksling og vidareutvikling av kunnskapsgrunnlaget for kjemikaliearbeidet til EU. Noreg deltek aktivt i arbeidet til ECHA.

Noreg arbeider aktivt og er ein pådrivar for globale tiltak for å redusere forureining og sikre meir forsvarleg handtering av kjemikalier og avfall, til dømes under Stockholm-konvensjonen om persistente organiske sambindingar, Basel-konvensjonen om grensekryssande transport av farleg avfall og anna avfall, Rotterdam-konvensjonen om handel med farlege kjemikalier, Minamata-konvensjonen om kvikksølv og miljøgiftprotokollane under FN's økonomiske kommisjon for Europa. Noreg arbeider kontinuerleg for global regulering av fleire stoff under Stockholm-konvensjonen. På partsmøtet i mai 2023 vart det vedteke forbod mot flammehemmaren Dekloran pluss, etter forslag frå Noreg. Det vart òg vedteke forbod mot insektmiddelet metoksyklor og industri kjemikalien UV-328. Under Minamata-konvensjonen støttar Noreg forslag om å utvide forbodet mot kvikksølv i produkt og produksjonsprosessar på partsmøtet hausten 2023. Noreg deltek også i forhandlingane om eit nytt globalt rammeverk for helse- og miljøforsvarleg handtering av kjemikalier og avfall med mellom anna mål og tiltak for farlege stoff som fell utanfor verkeområda til konvensjonane. Målsetjinga er at landa skal bli samde om det nye rammeverket hausten 2023. Noreg jobbar også for å få på plass eit nytt globalt vitenskapspanel for kjemikalier, avfall og forureining etter mal av Klimapanelet (IPCC) og Naturpanelet (IPBES). Forhandlingane om panelet skjer i perioden 2022–2024. Dette vil bidra til å drive fram ny kunnskapsbasert politikk og nytt regelverk.

Kunnskap gjennom forskning, kartlegging av potensielt skadelege stoff i produkt, avfall og utslipp og miljøovervaking er svært viktig i kjemikaliearbeidet. Betre kunnskap om miljøgifter i Arktis er av stor strategisk vekt for å få på plass regionale eller globale avtalar fordi det er utbreidd internasjonal semje om at stoff som blir funne att i Arktis, langt frå utsleppskjeldene, utgjør alvorlege problem.

Mål om nullutslepp frå petroleumsverksemda

Utsleppa frå petroleumsverksemda av miljøfarlege tilsette kjemikalier, stoff som finst naturleg, inkludert dispergert olje, og radioaktive stoff som finst naturleg, har totalt sett auka dei siste åra. Det er difor behov for å føre vidare arbeidet og framleis følgje opp nullutsleppsmålet for petroleumsverksemda.

Boks 7.1 Seks nye stoff til prioritetslista

Det er eit nasjonalt mål at bruk og utslepp av kjemikaliar på prioritetslista skal stansast, og formålet med prioritetslista er å gje føringar for arbeid med utfasing av desse farlegaste stoffa. Bisfenolane BPS, BPF, BPAF, flammehemmaren DBDPE, plaststoffet melamin og duftstoffet galaxolid er stoff som er vurderte å oppfylle kriteria for prioritetslista, og blir no inkluderte på lista.

Bisfenol S (BPS), Bisfenol F (BPF) og Bisfenol AF (BPAF) og og dets 8 salter, liknar på bisfenol A (BPA) som allereie er oppført på prioritetslista. Stoffa kan truleg brukast som ei erstatning for BPA på fleire bruksområde. Viktige bruksområde er i produksjon av plastpolymerar og til bruk i mellom anna matkontaktmateriale, papirprodukt og syntetisk gummi. Stoffa er hormonforstyrrende, noko som inneber at dei kan påverke reproduksjonen, vekst og utvikling. BPS, BPF og BPAF er bevist hormonforstyrrende i miljøet, og BPS er i tillegg bevist hormonforstyrrende hos menneske. På bakgrunn av at stoffa oppfylle kriteria som hormonforstyrrende, blir dei førte opp på prioritetslista.

Flammehemmaren DBDPE blir brukt i store volum som flammehemmar i plast, gummi, bygningsmateriale, elektriske og elektroniske artiklar, tekstilar og køyretøy. Stoffet er ein mogleg erstattar for flammehemmaren DekabDE som tidlegare vart mykje brukt, men som no er regulert via Stockholm-konvensjonen. Fleire studiar viser at DBDPE ikkje blir broten ned i miljøet og er svært persistent. Stoffet hopar seg også svært

lett opp i levande organismar. Stoffet blir funne att høgt oppe i næringskjeda, slik som i ringsel og isbjørn i Arktis. Det er også målt i fleire ulike fiske- og fugleartar både i Noreg og Arktis. På bakgrunn av at stoffet oppfylle kriteria som svært lite nedbryteleg og svært bioakkumulerande, blir det ført opp på prioritetslista.

Plaststoffet melamin blir brukt som byggstein i melaminplast. Plasttypen blir mellom anna brukt i plasttallerkenar, koppar og laminat. Ved bruk kan melamin leke ut frå produkt og overførast til mat eller menneske. Melamin er svært lite nedbryteleg og er vassløseleg og mobilt. Stoffet er funne i vatn og elvar mange stader i verda, også i drikkevatt. Stoffet finst også i menneske og kan overførast frå mor til barn via brystmjølk. Det er kreftframkallande og skadeleg for nyrene og blir ikkje brote ned i kroppen. På bakgrunn av at stoffet er persistent, mobilt og toksisk, blir det teke inn på prioritetslista.

Duftstoffet galaxolid blir brukt i produkt som vaskemiddel, parfyme, såpe og sjampo. Stoffet er delvis ei erstatning for muskstoff som no er strengt regulerte. Stoffet blir funne att i avløpslam og kan spreieast i miljøet når slam blir brukt til jordforbetring, og kan da ha lang opphaldstid i jorda. I norsk overvaking er galaxolid ofte påvist i dyr og i miljøet. Stoffet kan oppkonsentrerast i fisk og i næringskjeda, og det er giftig for vasslevande organismar. Galaxolid er vurdert å oppfylle kriteria for å vere toksisk, persistent og bioakkumulerande.

Gammal forureining i grunn og sjøbotn

Gammal forureining lagra i jord og sjøbotn kan føre til skade på helse og miljø og vere ei kjelde til spreiding av helse- og miljøskadelege kjemikaliar. Arbeidet med forureina grunn i Noreg har gått føre seg i fleire tiår, og kvart år blir eit stort tal lokalitetar i Noreg undersøkte, registrerte og, ved behov, sanerte. Totalt er det no drygt 13 000 lokalitetar i databasen Grunnforurensning, irekna 1 000 med alvorleg grunnforureining. Oppryddinga har i hovudsak skjedd etter pålegg med heimel i forureiningslova, retta mot den ansvarlege forureinaren eller grunneigaren.

Tidlegare har mykje av arbeidet vore konsentrert om kartlagde, prioriterte forureina lokalite-

tar og tiltak i barnehagar. I dag er opprydding av alvorleg blyforureining ved Forsvarets skyte- og øvingsfelt og opprydding av perfluorerte stoff (PFAS) frå brannøvingar ved norske lufthamner høgt prioriterte. Dei fleste andre oppryddingstiltaka i forureina grunn skjer i tilknytning til at bygge- og gravearbeid eller terrenngrep skal gjennomførast i forureina område, og blir i hovudsak behandla av kommunane.

Arbeidet med opprydding i forureina sjøbotn følgjer føringane i handlingsplanen om forureina sediment frå 2006 (jf. St.meld. nr. 14 (2006–2007) *Sammen for et giftfritt miljø*). I fleire år har hovudvekta av arbeidet på dei prioriterte områda med forureina sjøbotn vore tiltak i innleiande fasar med undersøkingar, pilotprosjekt og liknande.

Arbeidet er no komme over i ein fase der fleire område i åra framover blir klare for opprydding av forureina sjøbotn. Dette er det mest kostnadskrevjande i arbeidet.

Av dei 17 høgast prioriterte områda, som er omtalte i handlingsplanen om forureina sediment, er 6 område ferdig rydda. I tillegg er det ferdig rydda i delar av fleire av dei andre prioriterte områda. Av nyare arbeid vart arbeidet med å rydde opp i forureina sjøbotn i Hammerfest hamn avslutta i 2023. Forutan dei 17 områda er det mellom anna også rydda opp i Horten hamn.

I statsbudsjettet for 2022 vart det gjeve midlar til oppstart av opprydding i forureina sjøbotn i Store Lungegårdsvann i Bergen. Oppryddinga er venta å vere ferdig i 2024.

Handlingsplanen for forureina sediment inneheld også mål om undersøkingar og tiltak i forureina sjøbotn ved prioriterte skipsverft, store hamner og småbåthamner. Miljødirektoratet og statsforvaltarane arbeider med å syte for at områda blir kartlagde, og at det blir rydda opp der det er nødvendig.

Opprydding i forureina grunn og sjøbotn er kostbart og tidkrevjande, og hovudregelen er at prinsippet om at forureinaren betaler, skal leggjast til grunn ved opprydding av forureina område. I nokre tilfelle vil likevel statlege styresmakter medverke med finansiering. Statleg medverknad kan til dømes vere aktuelt og nødvendig der den ansvarlege av ulike årsaker ikkje kan identifiserast eller ikkje kan stå for ei god opprydding, eller der det vil vere urimeleg at den ansvarlege skal dekkje alle kostnadene, jf. omtale av tildelingskriterium for oppryddingspostane kap. 1420, post 39, 69 og 79.

Farleg avfall

Farleg avfall inneheld helse- og miljøfarlege stoff. Farleg avfall på avvegar kan føre til at miljøgifter blir spreidde og hopar seg opp i naturen. Difor må dette avfallet samlast inn og behandlast forsvarleg. Farleg avfall skal ikkje blandast saman med anna avfall, men handterast for seg. Det skal takast forsvarleg hand om og anten gå til materialattvinning eller energiutnytting eller vere sikra god nok nasjonal sluttbehandlingskapasitet. Det er òg strenge reglar som skal hindre at slikt avfall blir eksportert til land utan kapasitet til å behandle det forsvarleg. Auka materialattvinning av farleg avfall som kan skje utan ukontrollert spreining av miljøskadelege stoff, er i tråd med intensjonen om sirkulær økonomi og norsk avfallspolitikk.

Farleg avfall oppstår i landbasert industri, i petroleumsindustri og bergverksdrift, i hushalda og ved avfallsforbrenning. I 2021 vart det ifølgje SSB levert 1,83 mill. tonn farleg avfall i Noreg til godkjend behandling. Dette er ein auke frå året før og over ei dobling frå mengda i 2003. Auken frå 2003 kan dels forklarast med auka aktivitet i industrien, dels med at meir avfall frå petroleumindustrien til havs har blitt ført til land. I tillegg har strengare regelverk både i EU og i Noreg ført til at fleire avfallstypar er klassifiserte som farleg avfall. Det blir òg produsert og omsett stadig fleire produkt, og mange av desse inneheld helse- og miljøfarlege stoff. For å medverke til å førebyggje farleg avfall er det viktig å arbeide for at det blir utvikla meir miljøvennlege produkt.

Det er i utgangspunktet industrien som sjølv har som ansvar å sikre forsvarleg behandling av avfallet sitt, også farleg avfall. Samstundes er det viktig at Noreg held oppe ein nasjonal behandlingsskapasitet for farleg avfall i samsvar med dei internasjonale pliktene som følgjer av mellom anna Basel-konvensjonen, og EUs rammedirektiv om avfall. Klima- og miljødepartementet følgjer difor utviklinga med etablering av ny behandlingsskapasitet for farleg avfall.

Ein sirkulær produkt- og avfallspolitikk

Naturressursane i verda er under auka press, noko som nødvendiggjer omstilling til ein sirkulær økonomi der vi reduserer forbruket og endrar måten ein produserer og forbruker varer på. I ein sirkulær økonomi vil produkta forbrukarane kjøper, bli brukte lengst mogleg, bli reparerte/oppgraderte og bli brukte om igjen eller materialattvunne slik at ressursane blir haldne i krinsløpet og kjem til nytte som råvarer for nye produkt og slik erstattar ny råvare.

Dette føreset utvikling av ein heilskapleg produktpolitikk som støttar opp om sirkulær økonomi, inkludert å leggje om til ein sirkulær avfallspolitikk der ombruk og materialattvinning står i sentrum. Dei neste åra er det fleire område innan sirkulær økonomi som blir viktige.

Regjeringa arbeider mellom anna med ein handlingsplan for sirkulær økonomi. Denne skal følgje opp den nasjonale strategien for sirkulær økonomi frå 2021. Noreg er ein integrert del av den indre marknaden og arbeider aktivt saman med og overfor EU i prosessar knytte til utviklinga av felleseuropeisk regelverk som motor for sirkulær omstilling i heile Europa. EUs kommande regelverk for sirkulær økonomi utgjer ei sentral plattform for Noregs bidrag til å løyse

manglande berekraft i verdsøkonomien. Å utvikle ein meir sirkulær økonomi kan bidra til å nå internasjonale, regionale og nasjonale mål for berekraft, og Noreg bidreg i EUs regelverksutvikling på prioriterte område. Regjeringa ser regelverksutviklinga som eit sentralt bidrag til å nå våre eigne klima- og miljømål og som viktig for konkurransekrafta til norsk næringsliv. Døme på dette er utvikling av avfallspolitikken og produktpolitikken. Eit felles europeisk miljøregelverk vil gje størst miljømessig gevinst. Den sirkulære økonomien kan òg vere eit bidrag til fleire av FN's berekraftsmål under Agenda 2030.

Det er eit nasjonalt mål at veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten. Dei stadig veksande avfallsmengdene gjer at belastninga på klima og miljø som følge av råvareuttak, produksjon og forbruk, irekna utfordringane knytte til avfallsbehandling på lang sikt, vil auke om ein ikkje lykkast med å førebyggje avfallsgenerering. Over tid har strengare krav til deponi og forbrenningsanlegg og bruk av meir miljøvennleg teknologi medverka til store reduksjonar i utslepp til luft og vatn frå sluttbehandlinga av avfall. Dei store grepa i avfallspolitikken er difor ikkje lenger knytte berre til utsleppa frå sluttbehandling av avfall, men til å redusere avfallsmengdene gjennom førebyggjande tiltak lenger opp i verdikjeda, slik som produktdesign for auka levetid og moglegheit for reparasjon, auka ombruk av produkt og auka materialattvinning. På den måten reduserer vi utsleppa frå uttak av ressursar og frå produksjonen og transporten av nye produkt og frå avfallsbehandling. Dette er i tråd med EUs rammedirektiv om avfall som er innlemma i EØS avtalen. Her blir også EU/EØS-landa pålagde å rapportere på ombruk frå og med 2023. Rapporteringa gjev Noreg betre kunnskap om omfanget av ombruk, og EU-kommisjonen vil bruke informasjonen til å vurdere eit eventuelt bindande EU-mål for ombruk.

Avfallspolitikken blir gjennomført i eit samspel mellom ei rekkje ulike verkemiddel: forureiningslova og forskrifter gjevne i medhald av lova, avgifter, refusjons- og panteordningar, bransjeavtalar og informasjonstiltak og kombinasjonar av desse.

Samfunnsøkonomisk sett er målet at uttak, produksjon og forbruk skal skje på ein berekraftig måte. Politikken for sirkulær økonomi bidreg ved å gjere produkt lettare å reparere, noko som mogleggjer forlengd levetid og ombruk, auka materialattvinning og bidreg til større mengd sekundære råvarer av god kvalitet. Noregs arbeid med å redusere og fjerne miljøgifter og andre farleg stoff frå produkta og plast vil gjere det lettare å vinne til-

bake materiale og bruke sekundært råmateriale i nye produkt som del av eit sirkulært krinsløp. Nøkkelen er eit tett samspel mellom avfalls- og produktpolitikken.

Det er eit nasjonalt mål at materialattvinninga skal auke. EU/EØS-regelverk inneber mellom anna ambisiøse mål om materialattvinning for avfall frå hushalda og liknande avfall frå næringslivet. For slikt avfall er det krav om 55 pst. materialattvinning innan 2025, 60 pst. innan 2030 og 65 pst. innan 2035. For emballasjeavfall er det ulike delkrav om materialattvinning for dei ulike materialsлага for 2025 og 2030. For all emballasje er det eit samla krav om 65 pst. materialattvinning i 2025 og 70 pst. i 2030. Dette avfallsregelverket er innlemma i EØS-avtalen og er gjeldande for Noreg òg. Miljødirektoratet har på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet analysert tiltak for førebuing til ombruk og materialattvinning av hushaldsavfall og liknande avfall frå næringslivet som kan innførast for å nå måla. Analysen fortel oss at det vil bli svært krevjande å nå måla, men at fleire tiltak kan gje innsparingar for kommunale og private verksemder. Klima- og miljødepartementet gav Miljødirektoratet i oppdrag å greie ut aktuelle verkemiddel for å nå dei nye måla. Miljødirektoratet tilrår mellom anna krav om differensiering av avfallsgebyr og nye krav til alle kommunar og næringslivet om å samle inn utsortert papp, papir, glas, metall og tekstilavfall. Sistnemnde endringar vart sende på høyring sommaren 2023. Miljødirektoratet utarbeider konkrete forslag til endringar av reguleringa av produsentansvarsordningane for å sikre at dei blir styrkte for å underbyggje ein meir sirkulær økonomi, og for å sikre at ordningane blir meir framtidsretta og robuste.

Klima- og miljødepartementet vil jobbe for å finne gode løysingar for mellom anna tekstilar og emballasje. Sentralt står EU-kommisjonens forslag til eit forsterka rammeverk for berekraftige produkt (ny økodesignforordning), emballasjeforordninga og rammedirektivet om avfall, EUs oppfølging av tekstilstrategien frå 2022 og oppfølging av EUs nye batteriforordning.

Det blir stadig viktigare å sjå på korleis produkt blir designa og utforma, sidan dette spelar ei avgjerande rolle for om det er mogleg å reparere produkt, og dessutan for handteringa i avfallsfasen til produktet. Nye måtar å regulere produkt på, som til dømes ny batteriforordning og forslaga til høvesvis ny økodesignforordning og emballasjeforordning, understrekar behovet for framover å sjå avfallspolitikken meir i samheng med produkt- og kjemikaliepolitikken. Eit viktig mål er å oppnå meir berekraftige produkt og verdikjeder

og dessutan giftfrie materialkrinsløp. EUs regelverk for eksport og import av avfall som no blir revidert i EU, blir også viktig for overgangen til ein meir sirkulær økonomi. Det same gjeld meir målretta bruk av offentlege innkjøp for å styrkje etterspurnadssida i den sirkulære økonomien. Her kjem det konkrete, bindande krav til grøne offentlege innkjøp i fleire EU/EØS-regelverk innan sirkulær økonomi i åra framover.

Tekstilar er ei prioritert verdikjede. I tekstilstrategien til EU vart det varsla fleire tiltak, mellom anna gjennom reglar for utvida produsentansvar for tekstilar, som EU-kommisjonen no har foreslått. Klima- og miljødepartementet sette i 2022 ned ei arbeidsgruppe som skal komme med ei tilråding til korleis utvida produsentansvar kan innrettast i Noreg. Arbeidsgruppa leverte eit kunnskapsgrunnlag om tekstilsektoren våren 2023 og ei endeleg tilråding i september 2023. Miljødirektoratet har på høyring eit forslag om nye krav til utsortering og separat innsamling, deriblant krav om separat innsamling av tekstilavfall frå 2025. Krav til utsortering av tekstilar er nødvendig for å sikre meir ombruk og materialattvinning. Da er det også viktig at tekstilar som blir sette på marknaden, er laga for å vare lenge, kunne reparerast, brukast om att og i større grad materialattvinnast, og her har EU varsla at det kan komme fleire krav til produktdesign. Som del av den foreslåtte nye økodesignforordninga ønskjer EU-landa (Rådet) og EU-parlamentet eit forbod mot at store selskap kan destruere uselde tekstilar. Forslaget er under forhandling i EU.

Å førebyggje matsvinn er ei viktig prioritering for regjeringa. Bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn er det fremste verktøyet regjeringa har for å halvere matsvinnet innan 2030, jf. FN's berekraftsmål på området. Den første rapporteringa frå 2020 viser likevel at det framleis er mykje som står att for å nå målet om 50 pst. reduksjon innan 2030. Regjeringa sette i år ned eit utval som skal vurdere tiltak og verkemiddel som skal sikre at Noreg når målet, inkludert korleis ei matkastelov skal inngå i ein samla verkemiddelbruk. Arbeidet blir levert i desember 2023 og skal ha ei brei og heilskapleg tilnærming både til tiltak og verkemiddel og til verdikjeda i og for seg. Bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn skal framleis vere eit sentralt verkemiddel for å redusere matsvinn i Noreg.

Nasjonal avfallsplan, inkludert avfallsførebyggingsprogram, vart oppdatert i 2019 og inneheld status og planar for avfallshandtering i perioden 2020–2025.

Klima- og miljødepartementet følgjer arbeidet i EU, spelar inn norske posisjonar på prioriterte område og førebur gjennomføring av ei rekkje EU/EØS-regelverk innan sirkulær produkt- og avfallspolitikk i norsk rett.

Særleg om plast og plastføreining

Marin plastforsøpling og tilførsel av mikroplast til havet er ei av dei mest alvorlege globale miljøutfordringane. Dette er ei omfattande og kompleks problemstilling som krev tiltak på mange område, både nasjonalt og internasjonalt. Det er behov for gode løysingar for alle fasar i livsløpet til plasten, for å utnytte ressursane betre og hindre at plast kjem på avveggar i miljøet.

Den nasjonale plaststrategien som vart lagd fram i 2021, ligg generelt til grunn også for prioriteringane til denne regjeringa. Samstundes vil behovet for ytterlegare tiltak og verkemiddel bli vurderte i lys av stadig ny kunnskap på området. Strategien gjer greie både for tiltak som er sette i verk, og nye tiltak som blir førebudde.

Regjeringa vil i 2024 framleis leggje vekt på å følgje opp og gjennomføre tiltaka i strategien, både på nasjonalt og internasjonalt nivå. I mars 2022 vart det semje i UNEA om å starte forhandlingar om ein rettsleg bindande internasjonal avtale mot plastføreining. Målet er å ferdigstille avtalen i 2024. Dette arbeidet vil framleis bli prioritert svært høgt. Det har òg blitt løfta under det norske formannskapet i 2023 i samarbeidet under Nordisk ministerråd. Noreg, saman med Rwanda, leier høgambisjonskoalisjonen, ein koalisjon av ei rekkje land som arbeider for ein ambisiøs og effektiv avtale.

Avtalen bør fremje førebyggjande tiltak og støtte opp om redusert avfallsgenerering, høgare attvinningsgrad og tiltak for meir berekraftige plastprodukt. Eit viktig mål for ein ny avtale vil vere å setje nasjonale styresmakter betre i posisjon til å stille krav til produkta i marknaden sine og å gjere produsentar og andre marknadsaktørar ansvarlege for ein større del av kostnadene med å redusere klimagassutslepp og andre miljøkonsekvensar frå plast. I tillegg til arbeidet for ein internasjonal rettsleg bindande plastavtale er gjennomføring i norsk rett av relevant EU/EØS-regelverk på området særleg viktig.

Regjeringa arbeider for å redusere bruken av eingongsartiklar i plast. Mellom anna samarbeider Klima- og miljødepartementet med partane i arbeidslivet om å utvikle ein norsk «plastpartnarskap». Partnarskapet vil vere eit sentral del av Noregs gjennomføring av direktivet om plastpro-

dukt artikkel 4 om forbruksreduksjon. Haldnings- skapande arbeid vil òg vere eit sentralt tema. Klima- og miljødepartementet har som mål å få ferdig arbeidet hausten 2023.

Forbruket av plastbeposar har ikkje gått ned som ønskt. Regjeringa vil vurdere behovet for nye verkemiddel og tiltak på dette området og har utfordra bransjen på å få til ein varig reduksjon i forbruket. EU-kommisjonen har i forslag til ny emballasjeforordning foreslått at årleg forbruk av lette plastbeposar på landsbasis ikkje skal vere meir enn 40 stykke per person per år eller tilsvarende i vekt etter 2025. Dersom forslaget blir vedteke og teke inn i EØS-avtalen, vil det forplikte Noreg til å redusere forbruket av plastbeposar vesentleg.

Regjeringa vil no innføre utvida produsentansvarsordningar for fleire plastprodukt, irekna for fiskeri- og akvakulturutstyr som inneheld plast. For enkelte eingongsprodukt av plast skal produsentansvaret også innehalde eit ansvar for forsøpling. For produsentansvaret for utstyr i plast til fiskeri- og akvakulturutstyr vil det gjennomførast høyring og vedtak av forskrift i løpet av 2024.

Det vart nyleg vedteke endringar i forureiningsforskrifta for å gjennomføre EUs reviderte skipsavfallsdirektiv. Endringane tek til å gjelde 1. oktober 2023. Endringa inneber mellom anna fleire og tydelegare krav til oppfølging og tilsyn med skip og at det blir stilt krav om at hamner skal leggje til rette for mottak av kjeldesortert avfall frå skipa som nyttar hamna. Kravet om å betale generelt avfallsgebyr vil no også gjelde fiskefartøy og fritidsbåtar.

EU-kommisjonen har vedteke omsetningsforbod mot tilsett mikroplast i produkt under kjemikalierregelverket REACH. Det omfattar til dømes kroppspoleieprodukt og vaskemiddel og også gumigranulat på kunstgrasbaner. Forbodet tek til å gjelde på ulike tidspunkt for forskjellige produktgrupper eller bruksområde. Slik regulering av mikroplast på EU-nivå gjeld for Noreg gjennom EØS-avtalen.

EU-kommisjonen ser også på korleis utslakta utslepp av mikroplast kan reduserast gjennom standardisering, sertifisering og spesifikk lovgjeving. Førebels er arbeidet konsentrert om dei største kjende kjeldene til utslepp av mikroplast som dekkslitasje, syntetiske tekstilar og plastpellets.

Noreg har god kompetanse om forsøpling og plastforureining frå sjøbaserte kjelder. Noreg er ein sentral aktør i oppfølginga av handlingsplanen mot plastforureining frå skip under FN's sjøfartsorganisasjon IMO, og dette vil ha høg prioritet også

framover. Noreg bidreg mellom anna med bistandsmidlar til å opprette og drifte samarbeidsprosjektet IMO og FAO – GloLitter partnerships, som går ut 2024. Under IMO vart det med norsk støtte vedteke å innføre bindande krav om merking av fiskeutstyr. Noreg vil framleis støtte eit forslag om krav om rapportering av tapt fiskeutstyr til IMO, kompatibelt med det vi har i Noreg. Tiltaka kan bidra til lettare sporing, attfinning og førebygging av tap og redusere risiko for ulykker. Noreg la i 2022 også fram forslag til vedtak under IMO om spesifikke tiltak for å redusere risiko for utslepp av plastpelletar under transport med skip.

Overvaking av plastforureining vil vere viktig framover. Miljødirektoratet har starta opp eit miljøovervåkingsprogram for mikroplast. Den første fasen av overvåkingsprogrammet varer frå 2021 til 2023 og skal dekkje både luft, kystvatn, ferskvatn og urbane område.

Miljødirektoratet arbeider også med utviklinga av eit nasjonalt overvåkingsprogram på makroplast sett saman av både eksisterande og ny miljøovervaking.

Senter mot marin forsøpling (Marfo), som frå 1. januar 2022 har vore eit eige statleg organ underlagd Klima- og miljødepartementet, blir frå 1. januar 2024 ikkje lenger eit eige statleg organ, men lagt inn under Miljødirektoratet. Oppgåvene til Marfo vil utviklast vidare under og som ein del av Miljødirektoratet. Mellom anna vil oppgåvene knytte til samordning og kunnskap om opprydding av forsøpling framleis vere viktige.

Noreg bidreg til å styrkje arbeidet med kontroll av plastavfall for å unngå plastforureining under Baselkonvensjonen om grensekryssande transport av farleg avfall og enkelte typar anna avfall. Grensekryssande handel med plastavfall er frå 2019 regulert i Baselkonvensjonen, etter forslag frå Noreg. Noreg arbeider òg for høgare standardar for miljøforsvarleg handtering av plastavfall globalt under Baselkonvensjonen. Partane til Baselkonvensjonen vedtok i 2022 også strengare kontroll med grensekryssande handel med elektronisk og elektrisk avfall.

Oppfølging av handlingsplanar mot marin forsøpling under OSPAR og Arktisk råd, det bilaterale samarbeidet med andre land og samarbeidet under Global Partnership on Marine Litter vil også framleis vere blant oppgåvene framover.

Næringssalt og organisk materiale som forureinar vassdrag og kystområde

For mykje næringssalt (fosfor og nitrogen) og organisk materiale er blant dei tre største

påverknadene på vassdraga og kystområda våre. Næringssalt endrar tilstanden i vatn og påverkar algeveksten og oksygenforholda for plante- og dyreliv. Tilførsel av næringssalt til kystområda kjem i hovudsak frå avrenning frå jordbruk, utslepp av kommunalt avløp og fiskeoppdrett og gjennom naturleg avrenning.

Det blir stilt krav etter lov og forskrifter for å redusere utslepp av næringssalt frå kommunalt avløp, fiskeoppdrett og jordbruk. Desse inkluderer mellom anna krav til utslepp av avløpsvatn og krav til utslepp og avfallshandtering ved oppdrettsanlegg etter forureiningslova og -forskrifta og krav til lagring og bruk av gjødsel i forskrifta om organisk gjødsel. Desse regelverka er viktige verkemiddel for å nå vassmiljømåla i vassforvaltningsplanane etter vassforskrifta. Vassmiljømåla seier mellom anna at alt vatn i utgangspunktet skal ha god tilstand. I vassforvaltningsplanane er det sett konkrete miljømål for alle elvar og innsjøar, kystvatn og grunnvatn i Noreg. Det er òg laga tiltaksprogram der det mellom anna er foreslått tiltak for å redusere tilførselen av næringssalt og organisk materiale som forureinar vassdrag og kystområde. Desse tiltaka skal vurderast og følgjast opp av den ansvarlege sektorstyresmakta.

I 2022 godkjende regjeringa dei oppdaterte vassforvaltningsplanane for 2022–2027. Vassførekomstar som er i dårleg og svært dårleg tilstand grunna eutrofi, fekk utsett frist for måloppnåing til 2027–2033. Gjennomgangen av planane viser at det er nødvendig med auka innsats for å redusere utslepp av næringssalt, særleg frå landbruk og avløp, for å nå miljømåla i vassforskrifta.

Utslepp av næringssalt frå kommunalt avløp er ein av hovudpåverknadene til den dårlege tilstanden i Oslofjorden. Regjeringa held fram med å styrkje arbeidet med å redusere utslepp frå avløp til Oslofjorden. Det er mellom anna nødvendig å sørgje for at kommunane får strengare reinsekrav i utsleppsløyva etter forureiningslova og -forskrifta. Regjeringa har difor styrkt kapasiteten til Miljødirektoratet og statsforvaltarane med å revidere utsleppsløyva, i tillegg til å sørgje for god oppfølging og rettleiing av kommunane. Vidare har Klima- og miljødepartementet fastsett forskrift om tilskotsordning for kommunane til planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning ved avløpsanlegga deira. Miljødirektoratet har fått i oppdrag å etablere tilskotsordninga med sikte på at denne skal vere på plass for søknader i løpet av hausten 2023, og utbetalingar frå 2024. Miljødirektoratet har også fått i oppdrag å sjå på verkemiddel og insentiv for å få fleire kommunar til å samarbeide. Interkommunalt samarbeid kan bidra til

billigare løysingar for kommunane og dermed bidra til å halde gebyra låge.

Når det gjeld jordbruk, skal det i område der tiltaka som er sette i verk, ikkje er tilstrekkelege til at miljømålet god tilstand blir nådd, innførast meir forpliktande krav. Statsforvaltarane og kommunane skal stille krav til gjennomføring av miljøtiltak der det er nødvendig for å nå miljømåla etter vassforskrifta. Kommunane kan stille strengare krav til lagring og bruk av gjødsel. Statsforvaltarane kan stille krav til bestemte rutinar for jordarbeiding og krav om bufferzoner for dyrka mark nærliggjande opent vatn mv. Statsforvaltarane, mellom anna rundt Oslofjorden, vurderer no å innføre slike regionale krav som vil medverke til å redusere avrenninga av næringssalt. I tillegg er revisjon av forskrifta om organisk gjødsel, irekna krava til lagring og bruk av gjødsel, høgt prioritert av regjeringa.

Radioaktiv forureining

Delar av Noreg vart hardt ramma av Tsjernobylulykka i 1986. Dette er framleis den største kjelda til radioaktiv forureining i Noreg. Nivåa av radioaktiv forureining frå ulykka og andre kjelder blir overvakte regelmessig for å følgje utviklinga. Overvaking av radioaktivitet i miljøet er også viktig for å kunne oppdage og vurdere omfanget ved nye utslepp. Truslane knytte til den ustabile situasjonen i Ukraina er ei påminning om at det er avgjerande å vareta den nasjonale måleberedskapen og fagkompetansen.

Kjelder til radioaktiv forureining er planlagde utslepp frå ulike verksemdar, som frå industri, behandling av pasientar på sjukehus og frå forskning og utdanning. Det er òg radioaktive komponentar i enkelte forbrukarprodukt, til dømes røykvarslarar. Radioaktiv forureining og radioaktivt avfall kan oppstå som eit biprodukt i ulike typar prosessindustri og ved utvinning av mineral og graving i aluskerfaldig grunn. Forureining og avfall følgjer òg av oppkonsentrasjon av naturlege radionuklidar som finst i berggrunnen, som ved utvinning av olje og gass og ved framstilling av radioaktive stoff.

Arbeidet knytt til forvaltning, tilsyn og opprydding av den norske atomverksemda i Halden og på Kjeller er forventa å auke i 2024. Det er viktig at det blir lagt til rette for trygg, sikker og miljømessig forsvarleg behandling av radioaktivt avfall og brukt brensel, inkludert lagrings- og deponikapitet.

Ein nasjonal strategi for handtering av radioaktivt avfall blir no utarbeidd. Strategien vil beskrive

føringar som avfallsaktørar må ta omsyn til når dei utarbeider planar og strategiar for handtering av det avfallet dei har ansvar for, og for korleis avfall frå dekkommissjonering av dei norske atomanlegga skal handterast.

Langtransportert luftforureining

Det internasjonale arbeidet med å redusere langtransportert luftforureining er framleis viktig for å redusere tilførselar av sur nedbør og andre forureiningar til Noreg. Arbeidet skjer innanfor ramma av UNECEs konvensjon om langtransportert grenseoverskridende luftforureining, som vart vedteken i 1979. Landa som deltek i samarbeidet under denne konvensjonen, har i Göteborgprotokollen av 1999 teke på seg talfesta forplikingar om å redusere dei årlege utsleppa sine av svovel (SO_2), nitrogenoksid (NO_x), flyktige organiske sambindingar utanom metan (nmVOC), ammoniakk (NH_3) og små helseskadelege partiklar ($\text{PM}_{2,5}$).

Protokollen har som overordna mål å redusere forureiningar som overskrider kritiske belastningsgrenser for skadar på menneskehelse, økosystem, avlingar og materiale. For å nå målet arbeider partane til protokollen stegvis og tek jamleg på seg nye og strengare forplikingar om å redusere utsleppa sine.

Noreg er no forplikta til å gjennomføre desse reduksjonane i dei årlege utsleppa, samanlikna med nivået i 2005: SO_2 : 10 pst., NO_x : 23 pst., nmVOC: 40 pst., ammoniakk: 8 pst. og $\text{PM}_{2,5}$: 30 pst. Pliktene gjeld for 2020 og åra deretter.

Noreg nyttar ei rekkje juridiske og økonomiske verkemiddel for å redusere utsleppa av desse stoffa i tråd med forplikingane i Göteborgprotokollen. Avgifta på utslepp av NO_x og NO_x -avtalen mellom Klima- og miljødepartementet og 15 næringsorganisasjonar for åra 2018–2025 er eit viktig verkemiddel overfor sektorar med store utslepp. Regjeringa har i 2022 forlengd NO_x -avtalen med næringsorganisasjonane med to år, for 2026–2027.

Statistisk sentralbyrå publiserte 3. november 2022 utsleppstala for 2021. Førebelse utsleppstal for 2022 vart publiserte 8. juni 2023.

Noreg overheldt i 2020, 2021 og 2022 utsleppsforplikingane i Göteborgprotokollen for svoveldioksid, nitrogenoksid og små helseskadelege partiklar. For flyktige organiske sambindingar overheldt Noreg forplikinga i 2021 og 2022. Som følge av unormalt stort forbruk av desinfeksjonsmiddel under pandemien overskreid desse utsleppa forplikinga i 2020.

Noregs utslepp av ammoniakk har gått ned med om lag 6 pst. frå 2005 til 2022, altså ei positiv utvikling, men utan at vi enno har komme innanfor forplikinga om ein reduksjon på 8 pst. Jordbruket står for om lag 95 pst. av ammoniakksleppa i Noreg. Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet er samde om at meir miljøvennleg spreiring av husdyrgjødsel vil vere eit viktig tiltak for å oppnå nødvendige utsleppsreduksjonar. Det er etablert ei tilskotsordning for dette formålet under jordbruksavtalen.

Arbeidet med å redusere langtransportert luftforureining er basert på omfattande kunnskap gjennom overvaking, forskning og analysar av utslepp, tilførselar og effektar av luftforureiningar og gjennom modellscenario som viser moglege strategiar for å redusere utslepp i tråd med felles miljømål på tvers av landa i Europa. Norske fagmiljø som *Meteorologisk institutt*, *Norsk institutt for luftforskning* og *Norsk institutt for vassforskning* medverkar i vesentleg grad til kunnskapsutviklinga gjennom funksjonane sine som internasjonale fagsenter under *konvensjon om langtransportert grenseoverskridende luftforureining*. Dei internasjonale fagmiljøa spelar ei vesentleg rolle i arbeidet med å evaluere effektane av dei noverande forplikingane i Göteborgprotokollen og med å vurdere kva for ytterlegare utsleppsreduksjonar som er nødvendige for å nå det overordna målet om å beskytte helse og miljø.

Globalt er luftforureining sett på som ein av dei største miljørelaterte truslane mot helsa vår. Helseeffektane av luftforureining medfører store samfunnsøkonomiske kostnader i form av mellom anna for tidleg død, behandlingkostnader og sjukefråvær. Noreg tek del i fleire internasjonale samarbeidsforum som har som oppgåve å betre kunnskapen om effektane luftforureiningar har på menneskehelse, og å overføre erfaringar frå arbeidet under UNECE-konvensjonen luftkonvensjon til andre regionar.

Noreg har ei pådrivarrolle i arbeidet til FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) med å utvikle eit meir effektivt regelverk for å redusere utsleppa til luft frå skipsfarten.

Lokal luftforureining

Klima- og miljødepartementet har det overordna ansvaret for å nå måla om lokal luftkvalitet og ei koordinerande rolle mot andre departement og etatar for å få gjennomført tiltak som kan redusere luftforureining. Noreg deltek òg aktivt i relevante prosessar på EU-nivå om endringar og innstrammingar i EUs regelverk for lokal luftkvalitet.

Kommunane er lokal forureiningsstyresmakt etter forureiningsforskrifta kapittel 7, som er det sentrale verkemiddelet for lokal luftkvalitet. Forureiningsforskrifta kapittel 7 følgjer opp krava i EUs luftkvalitetsdirektiv, som er bindande for Noreg gjennom EØS-avtalen.

Samanlikna med ein del andre land i Europa har Noreg få som døyr for tidleg av luftforureining, men også i norske byar og tettstader fører luftforureining til meir sjukdom og høgare døylegheit. 160 menneske er berekna å ha døydd for tidleg i Noreg i 2020 på grunn av eksponering for høgare nivå av fint svevestøv ($PM_{2,5}$) enn det Verdas helseorganisasjon (WHO) tilrår. Luftforureining, som nitrogendioksid og svevestøv, kan føre til eller forverre både luftvegssjukdommar og hjarte- og karlidningar. Barn, eldre og personar med luftvegssjukdommar og hjarte- og karlidningar er spesielt utsette for luftforureining.

Noreg har hatt strengare grenseverdiar for svevestøv enn EU frå og med 2016. Grenseverdiane for svevestøv vart ytterlegare stramma inn frå 1. januar 2022. Årsmiddelen for fint og grovt svevestøv, PM_{10} , er endra frå 25 til 20 mikrogram per kubikkmeter. I tillegg er talet på tillatne overskridingar av døgnmiddelgrensa for PM_{10} endra frå maksimalt 30 til maksimalt 25 overskridingar av 50 mikrogram per kubikkmeter. Årsmiddelen for fint svevestøv, $PM_{2,5}$, er endra frå 15 til 10 mikrogram per kubikkmeter.

Både nasjonale og lokale styresmakter har over fleire år jobba aktivt for å betre luftkvaliteten i byar og tettstader, og nivåa av luftforureining har generelt gått nedover. Det skjer framleis brot på grenseverdiane enkelte år. Brota er gjerne knytt til for høge nivå av svevestøv, der utslepp frå vegtrafikk og vedfyring er dei viktigaste lokale kjeldene. Nokre stader kan utslepp frå lokal industri gje brot. Nivåa av luftforureining blir bestemte av meteorologiske forhold, variasjon i lokale utslepp, langtransportert luftforureining og av kva slags tiltak som blir sette i verk for å forbetre luftkvaliteten frå år til år. Fleire av desse faktorane kan variere frå år til år.

Regjeringa innførte endringar i forureiningsforskrifta kapittel 7 om lokal luftkvalitet som tok til å gjelde 1. juli 2022. Endringane skal auke gjennomføringsevna til aktørane og betre etterlevinga av regelverket mellom anna gjennom å forenkle og omstrukturere forskrifta for å gjere henne meir brukarvennleg. I tillegg vart moglegheita kommunane har til å sikre at nødvendige tiltak blir gjennomførte, òg utvida, og Miljødirektoratet har fått fleire styringsverktøy for å sikre at regelverket blir følgt opp.

Luftsamarbeidet, som er samansett av Miljødirektoratet, Statens vegvesen, Meteorologisk institutt, Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet, har dei siste åra utarbeidd ei rekkje tenester om lokal luftkvalitet. Tenestene gjer informasjon om luftkvalitet meir tilgjengeleg for befolkninga og har som mål å lette arbeidet for kommunane i arbeidet deira med lokal luftforureining og å sikre betre luftkvalitet. Denne samlinga av tenester er unik i europeisk skala. Ei oversikt over tenestene til samarbeidet er tilgjengeleg hos Miljødirektoratet: <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/forurensning/luftkvalitet/tjenester-for-luftkvalitet/>.

Støy

Klima- og miljødepartementet har det overordna ansvaret for støy og ei koordinerande rolle overfor andre departement og etatar for å få gjennomført tiltak som kan redusere støyplager, og sektordepartementa har ansvaret i sin samfunnssektor.

Dei fastsette nasjonale måla for reduksjon av støyplaga blir ikkje nådde i dag. Med sikte på å lage nye nasjonale støy mål har Folkehelseinstituttet og Miljødirektoratet fått i oppdrag å gjere eit førebuande arbeid med kunnskapsinnhenting og på bakgrunn av oppdatert kunnskap foreslå nye støy mål og indikatorar.

Forureiningsforskrifta stiller krav om støyreducerende tiltak, kartlegging av støy og utarbeiding av handlingsplanar for å redusere støy. Ein fornuftig arealbruk etter plan- og bygningslova er òg eit viktig og kostnadseffektivt verkemiddel for å førebyggje støyproblem og vareta stilla som grunnlag for friluftsliv og rekreasjon. Det er gjeve felles retningslinjer (T-1442/2021) for behandling av støy i plansaker, med vekt på dei største støykjeldene.

Politikk for å nå dei nasjonale klimamåla

Regjeringa fører ein ambisiøs klima- og miljøpolitikk som byggjer på forvaltaransvaret og føre-var-prinsippet. Regjeringa legg vekt på å styrkje Noregs konkurransekraft og skape grøn vekst og nye grøne arbeidsplassar. Det er nødvendig med ei omstilling til eit moderne, berekraftig lågutslippssamfunn. Noreg har høg kompetanse, teknologi og tilgang på kapital som gjer det mogleg å medverke sterkt til denne omstillinga. Klimakonvensjonen og Parisavtalen legg grunnlaget for norsk klimapolitikk. Informasjon om internasjonalt klimaarbeid, inkludert Parisavtalen, finn ein i

programkategori 12.70 (Internasjonalt klimaarbeid).

Noregs klimamål under Parisavtalen er å redusere utsleppa av klimagassar med minst 55 pst. i 2030 samanlikna med nivået i 1990. Regjeringa ønskjer å oppfylle det forsterka målet saman med EU. Gjennom klimaavtalen med EU har Noreg allereie forplikta seg til å samarbeide med EU om å redusere utsleppa med minst 40 pst. innan 2030 samanlikna med 1990-nivået. Regjeringa er no i dialog med EU om oppdatering av klimaavtalen slik at samarbeidet tek oss til minst 55 pst. innan 2030.

Regjeringa meiner det er behov for høge ambisjonar i klimapolitikken og har sett eit ambisiøst mål for å forsterke og vidareutvikle omstillinga for at Noreg skal bli eit lågutsleppssamfunn. Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert i regjeringsplattforma som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. Det inneber at regjeringa har eit nasjonalt mål om å omstille både kvotepliktig og ikkje-kvotepliktig sektor, sjå nærmare omtale i Revidert nasjonalbudsjett 2022. Hensikta er at heile det norske næringslivet skal omstille seg i retning lågutsleppssamfunnet.

Regjeringa vil følgje opp målet om at Noreg skal vere klimanøytralt frå og med 2030, og medverke til at Noreg blir eit lågutsleppssamfunn i 2050. I august 2021 vart det nedsett eit offentleg utval som skal vise korleis Noreg kan bli eit lågutsleppssamfunn i 2050. Utvalet skal gjere ei heilskapleg utgreiing om vegvala Noreg står overfor for å nå klimamålet for 2050. Utvalet skal sjå på korleis utsleppsreduksjonar og omstillinga kan skje på ein mest mogleg kostnadseffektiv måte med effektiv ressursbruk og eit konkurransedyktig næringsliv. Omstillinga må òg medverke til ei utvikling som sikrar naturmangfaldet og eit berekraftig velferdssamfunn. Utvalet la i juni i år fram dei førebelse vurderingane sine og bad om innspel frå offentlegheita. Det skal levere rapporten sin innan 1. november 2023. Sjå nærmare omtale om utvalet i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Klimamåla skal nåast, og økonomien må innrettast mot å bli stadig meir fornybar, sirkulær og berekraftig. Dei viktigaste verkemidla i norsk klimapolitikk er CO₂-avgifta og EUs kvotesystem, som set ein pris på utslepp av klimagassar. Om lag 80 pst. av dei samla norske utsleppa er omfatta av desse verkemidla. Miljødirektoratet har ansvaret for kvotesystemet og den norske kvoterekneska-

pen under Kyotoprotokollen. Nærmare detaljar om CO₂-avgifta står i Prop. 1 LS (2023–2024) *Skatter, avgifter og toll 2024* frå Finansdepartementet.

I tillegg er andre verkemiddel viktige for å auke CO₂-opptaket og redusere klimagassutsleppa, mellom anna direkte regulering, standardar, avtalar og tilskot til utsleppsreducerande tiltak. Klimagassutsleppa er mellom anna regulerte i forureiningslova, plan- og bygningslova og produktkontrollova med tilhøyrande forskrifter. Dei statlege planretningslinjene for samordna bustad-, areal- og transportplanlegging har mellom anna som mål at utbyggingsmønster og transportsystem skal fremje kompakte byar og tettstader og leggje til rette for klima- og miljøvennleg transport.

Regjeringa vil støtte utvikling og spreining av nullutsleppsløysingar og medverke til å skape marknader for nullutsleppsteknologi. Enova er eit viktig verkemiddel i denne samanhengen og har som formål å medverke til å nå Noregs klimaforpliktingar og til omstillinga til lågutsleppssamfunnet.

Noregs forskingsråd har ei rekkje verkemiddel som medverkar til omstillinga til eit lågutsleppssamfunn. Ein stor del av innsatsen er innretta for å utvikle ny lågutsleppsteknologi, og Noregs forskingsråd, Innovasjon Noreg og Siva har både breie og tematiske ordningar som medverkar til å støtte opp om utviklinga av klimateknologi.

Det er sett ambisiøse måltal for å redusere klimagassutsleppa frå transportsektoren. For at Noreg skal nå desse måla, må bruken av null- og lågutsleppsløysingar i næringstransporten auke kraftig. Dette føreset tilgang på teknologisk modne løysingar i tilstrekkeleg omfang som kan takast i bruk i ulike delar av transportsektoren. Noreg er avhengig av både den globale utviklinga av kostnadseffektive null- og lågutsleppsteknologiar og eit raskt, storskala skifte til bruk av null- og lågutsleppstransport i Noreg. Norsk næringsliv har difor ei viktig rolle i å spørje etter og ta i bruk låg- og nullutsleppsteknologiar i transportsektoren etter kvart som dei blir tilgjengelege.

Det er ein ambisjon om å halvere utsleppa frå innanriks sjøfart og fiske innan 2030 og å stimulere til null- og lågutsleppsløysingar i alle fartøykategoriar. Regjeringa foreslår å føre vidare ordninga med øyremerkte midlar til innfasing av hurtigbåtar med null- og lågutsleppsløysingar i fylkeskommunale samband med ei ramme for nye tilsegner på 40 mill. kroner i 2024. Regjeringa foreslår òg å føre vidare satsinga på utvikling av

nullutsleppsløysingar for store fartøy under Forskingsrådet.

Biodrivstoff er viktig for å erstatte fossilt drivstoff og redusere utsleppa frå eksisterande køyretøy og fartøy. Frå 1. januar 2024 aukar omsetningskravet for biodrivstoff i vegtrafikk til 19 volumprosent, med eit delkrav til avansert biodrivstoff på 12,5 pst. Regjeringa innførte eit omsetningskrav for skipsfart på 6 volumprosent frå 1. oktober 2023 og eit omsetningskrav for avansert biodrivstoff til ikkje-veggåande maskiner på 10 volumprosent frå 1. januar 2023. Eit eige omsetningskrav for 0,5 pst. avansert biodrivstoff til luftfart tok til å gjelde 1. januar 2020. Over tid har norsk bruk av biodrivstoff dreidd frå konvensjonelt biodrivstoff, laga på jordbruksprodukt, som også kan brukast til å produsere mat eller dyrefôr, mot avansert biodrivstoff laga av restar og biprodukt. Omtrent alt flytande biodrivstoff som blir brukt i Noreg i dag, er importert.

I juni 2019 inngjekk regjeringa Solberg og organisasjonane i jordbruket ein intensjonsavtale med mål om å redusere klimagassutsleppa og auke opptaket av karbon tilsvarande 5 mill. tonn CO₂-ekvivalentar i perioden 2021–2030. Regjeringa Støre legg intensjonsavtalen til grunn for klimaarbeidet i jordbruket. Det er etablert ei rekneskapsgruppe som består av Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og staten. Rekneskapsgruppa skal gjere opp status for framdrift og utvikling i arbeidet med å følgje opp avtalen. Gruppa blir leidd av Landbruks- og matdepartementet. Rapportane frå gruppa vil liggje til grunn for å vurdere om progresjonen og utviklinga er som føresette i avtalen.

Klimatilpassing

Klima- og miljødepartementet har ansvar for å leggje til rette for det heilskaplege arbeidet med kli-

matilpassing i regjeringa. Miljødirektoratet har sidan 2014 vore den fagetaten som støttar Klima- og miljødepartementet i dette arbeidet og koordinerer det heilskaplege klimatilpassingsarbeidet.

I juni 2023 la regjeringa fram ei ny stortingsmelding om klimatilpassing – *Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn*. Stortingsmeldinga presenterer innsats og tiltak for å førebu og tilpasse natur og samfunn til klimaendringane og skape eit klimarobust samfunn. Meldinga er tredelt. Del 1 beskriv klimaendringar og konsekvensar for natur og samfunn. Del 2 presenterer eit forbedra styringssystem for det nasjonale klimatilpassingsarbeidet, som legg rammene for auka innsats i sektorane og betre samordning. Del 3 er regjeringa sin plan for det nasjonale klimatilpassingsarbeidet dei neste fire åra, frå 2024 til 2028.

Midlane til klimatilpassing på Klima- og miljødepartementets budsjett blir vidareførte på same nivået som i 2023 under Miljødirektoratet. Sjå nærmare omtale av arbeidet med klimatilpassing i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Nærmare om budsjettforslaget

Foreslått løyving knytt til programkategorien er på om lag 16,220 mrd. kroner i 2024. Tabellen under syner ein auke på 0,597 mrd. kroner tilsvarande 3,8 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2023.

Budsjettmidlar til arbeidet med å betre kunnskapsgrunnlaget (overvaking, kartlegging og forskning) er omtalte under programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.

Utgifter under programkategori 12.20 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1420	Miljødirektoratet	7 304 281	8 834 096	10 442 138	18,2
1422	Miljøvennleg skipsfart	41 119	42 448	45 140	6,3
1423	Radioaktiv forureining i det ytre miljø	35 968	37 650	39 667	5,4
1424	Senter mot marin forsøpling	40 300	55 449		-100,0
1425	Fisketiltak	15 248	17 465	16 686	-4,5
1428	Enova SF	5 736 706	6 636 183	5 661 669	-14,7
	Sum kategori 12.20	13 173 622	15 623 291	16 205 300	3,7

Kap. 1420 Miljødirektoratet

(i 1 000 kr)					
Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	
01	Driftsutgifter	771 078	767 880	862 670	
21	Spesielle driftsutgifter	306 690	621 089	635 824	
22	Statlege vassmiljøtiltak	280 229			
23	Oppdrags- og gebyrrelatert verksemd, <i>kan overførast</i>	137 383	150 261	161 801	
30	Statlege tileigningar, bevaring av viktige friluftslivs- område, <i>kan overførast</i>	19 144	21 309	23 054	
31	Tiltak i verneområde og naturrestaurering, <i>kan overførast</i>	89 186	158 509	145 452	
32	Statlege tileigningar, vern av naturområde, <i>kan overførast</i>	2 315	439 344	366 265	
33	Statlege tileigningar, nytt landbasert vern, <i>kan overførast</i>	2 626			
34	Statlege tileigningar, nasjonalparkar, <i>kan overførast</i>	9 940			
35	Statlege tileigningar, skogvern, <i>kan overførast</i>	435 479			
36	Statlege tileigningar, marint vern, <i>kan overførast</i>	4 158			
37	Skogplanting, vidareføring av pilotprosjekt for stadeigne treslag, <i>kan overførast</i>	100	5 120		
38	Restaurering av myr og anna våtmark, <i>kan overførast</i>	34 181			
39	Oppryddingstiltak, <i>kan overførast, kan nyttast under postane 69 og 79</i>	-150	12 483	8 645	

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
60	Tilskot for å vareta naturmangfald i kommuneplanlegging, <i>kan overføres</i>	2 726	3 026	3 226
61	Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing, <i>kan overføres</i>	145 864	296 528	163 800
62	Tilskot til grønn skipsfart, <i>kan overføres</i>	47 188	40 523	56 625
63	Returordning for kasserte fritidsbåtar		319	340
64	Skrantesjueprøver frå fallvilt	1 275	1 200	1 279
66	Tilskot til kommunar for å betre tilgangen til strandsona langs Oslofjorden, <i>kan overføres</i>	1 938	3 000	3 199
69	Oppryddingstiltak, <i>kan overføres, kan nyttast under postane 39 og 79</i>	74 713	138 762	45 632
70	Tilskot til vassmiljøtiltak, <i>kan overføres</i>	62 486		
71	Marin forsøpling, <i>kan overføres</i>	50 858		27 363
72	Erstatning for beitedyr tekne av rovvilt, <i>overslagsløyving</i>	140 554	148 878	148 878
73	Tilskot til rovvilttiltak, <i>kan overføres</i>	82 788	64 751	73 898
74	CO2-kompensasjonsordning for industrien	3 540 707	4 710 000	6 446 997
75	Utbetaling for vrakpant til køyretøy og tilskot til kassering av fritidsbåtar, <i>overslagsløyving</i>	444 871	528 000	466 350
76	Refusjonsordningar, <i>overslagsløyving</i>	210 084	267 500	247 800
77	Ymse organisasjonar og stiftelsar m.m.	16 843	14 357	15 276
78	Friluftslivsformål, <i>kan overføres</i>	183 051	192 299	205 896
79	Oppryddingstiltak, <i>kan overføres, kan nyttast under postane 39 og 69</i>	120	462	492
80	Tilskot til tiltak for å ta vare på natur, <i>kan overføres</i>		127 364	144 942
81	Verdiskaping basert på naturarven, <i>kan overføres</i>	65 144	12 400	13 192
82	Tilskot til trua artar og naturtypar, <i>kan overføres</i>	44 875		
83	Tilskot til tiltak mot framande artar, <i>kan overføres</i>	4 218		
84	Internasjonalt samarbeid	5 659	5 971	8 753
85	Besøksenter for natur og verdensarv, <i>kan overføres</i>	85 960	102 761	107 135
86	Frivillige klima- og miljøorganisasjonar og klima- og miljøstiftelsar			57 354
	Sum kap. 1420	7 304 281	8 834 096	10 442 138

Midlane under budsjettkapittelet er retta mot alle resultatområde med unntak for resultatområda Kulturminne og kulturmiljø og for Polarområda.

Miljødirektoratets rolle og oppgåver

Miljødirektoratet er Klima- og miljødepartementets sentrale rådgjevande og utøvande fagorgan innan klima, naturmangfald, forureining, friluftsliv og polarområda. Hovudoppgåvene er å redusere klimagassutslepp, ta vare på naturmangfaldet og sikre den naturlege produksjonsevna, hindre forureining og leggje til rette for friluftsliv. Dette inneber mellom anna å leggje til rette for å ta vare på naturen, berekraftig bruk og verdiskaping.

Omsynet til miljø og berekraftig utvikling og dei nasjonale klima- og miljømåla gjev hovudramma for arbeidet i Miljødirektoratet. Funksjonane til etaten er å skaffe og formidle miljøinformasjon, utøve forvaltningsmynde, styre og rettleie regionalt og kommunalt nivå, gje faglege råd og delta i internasjonalt miljøarbeid. Direktoratet har eit sektorovergripande ansvar i alle funksjonane.

Arbeidet som Miljødirektoratet utfører, er ein føresetnad for å få gjennomført nasjonal klima- og miljøpolitikk og å få sett i verk konkrete tiltak nasjonalt, regionalt og lokalt.

Europas grøne giv inneber ei omfattande politikk- og regelverksutvikling på fleire område som Miljødirektoratet har ansvaret for, mellom anna klima, kjemikaliar, avløp, industri og sirkulær økonomi, og utgjer dermed ei viktig ramme for Miljødirektoratets arbeid i tida framover.

På klimaområdet arbeider Miljødirektoratet mellom anna med tiltaksanalysar for reduksjon i klimagassutslepp, utvikling og rapportering av klimagassrekneskapan til FN, utvikling og rapportering av klimagassrekneskapan for kommunar, utsleppsreduksjon og omstilling til lågutslepps-samfunnet i kommunar og fylkeskommunar, overvaking av klimaendringar og verknader av klimaendringar på naturmangfaldet. Direktoratet deltek i dei internasjonale forhandlingane under klimakonvensjonen, særleg med spørsmål knytte til utsleppsrapportering, kvoteregisteret, forskning og overvaking. Vidare er direktoratet Noregs nasjonale kontaktpunkt for FN's klimapanel og koordinerer alle prosessar knytte til arbeidet klimapanelet gjer. Miljødirektoratet er også nasjonalt kontaktpunkt for FN's internasjonale ressurspanel (IRP). Dei lagar mellom anna rapportar om korleis ei meir berekraftig forvaltning av naturressursar kan bidra til å redusere klimagassutslepp.

Klima- og miljødepartementet har ansvaret for å leggje til rette for det heilskaplege arbeidet til

regjeringa med klimatilpassing, og Miljødirektoratet er fagetaten til departementet på dette området. Direktoratet støttar departementet i oppfølginga av stortingsmeldinga om klimatilpassing, medverkar til at arbeidet til regjeringa på området blir følgt opp av forvaltninga og i samfunnet, og støttar departementet i det internasjonale arbeidet med klimatilpassing under dette i klimaforhandlingane.

På naturforvaltningsområdet arbeider Miljødirektoratet mellom anna med å sikre ei kunnskapsbasert forvaltning der økosystema har god tilstand og leverer økosystemtenester, etablering og forvaltning av verneområde, naturrestaurering og forvaltning av trua artar og naturtypar, under dette forvaltning av prioriterte artar og utvalde naturtypar og følgje opp oppfølgingsplanen for trua natur og tiltaksplan for ville pollinerande insekt. Andre viktige oppgåver er forvaltning av rovvilt, vassforvaltning, heilskapleg havforvaltning, marin naturforvaltning og forvaltning av villaks, innlandsfisk og villrein. På Svalbard har Miljødirektoratet ei viktig rolle for å sikre at kunnskapsgrunnlag, natur- og artsforvaltning er tilpassa effektar av klimaendringar. På same måten som på klimaområdet deltek etaten i dei internasjonale forhandlingane under konvensjon om biologisk mangfald. Direktoratet er Noregs nasjonale kontaktpunkt for Det internasjonale naturpanelet (IPBES) og koordinerer alle prosessar knytte til Naturpanelets arbeid. Ei teknisk støtteining for kapasitetsbygging er etablert i Miljødirektoratet.

Etaten medverkar vidare til at det blir teke omsyn til langsiktig disponering av naturressursane i arealplanlegging etter plan- og bygningslova.

Statens naturoppsyn er ein del av Miljødirektoratet og har med heimel i lov om statleg naturoppsyn ansvar for å føre tilsyn med naturtilstanden, ha oppsyn med at reglane i miljølovgevinga blir følgde, og avdekkje og førebyggje miljøkriminalitet. Statens naturoppsyn er òg kompetansmiljø for gjennomføring av skjøtsels- og tilretteleggings-tiltak i verneområda.

Tilrettelegging for friluftsliv, motivering av befolkninga til å drive med friluftsliv og sikring og forvaltning av friluftslivsområde er òg viktige oppgåver for Miljødirektoratet.

Miljødirektoratet samordnar det sektorovergripande arbeidet på forureiningsområdet og samarbeider med sektorane om faktagrunnlag, analysar og vidareutvikling av tiltak og verkemiddel. Viktige oppgåver på forureiningsområdet er arbeidet med å redusere marin forsøpling og mikroplast, redusere og førebyggje bruk av helse-

og miljøfarlege kjemikaliar, reinske opp i forureina sjøbotn og forureina grunn, hindre forureining i vassdrag og langs kysten, førebyggje og hindre oljeforureining, redusere luftforureiningar og sikre berekraftige, sirkulære produkt og verdikjeder og auke ressursutnyttinga og redusere miljøproblem frå avfall. Direktoratet er aktivt involvert i internasjonalt samarbeid på desse områda. Etaten har vidare ansvar for å gjennomføre risikobaserte tilsyn.

Miljødirektoratet har rolla som nasjonalt samordningsorgan for miljødata og ansvar for å samle miljødata på tvers av sektorar til Miljøstatus.no. Miljødirektoratet har brei oversikt over naturtilstand og forureining i Noreg og formidlar dette til resten av miljøforvaltninga, andre sektorar og allmenta mellom anna gjennom Miljøstatus.no.

Etaten har òg fagleg instruksjonsmynde overfor miljøvernavingane hos statsforvaltarane og hos Sysselmeisteren på Svalbard.

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot resultatområda Naturmangfald, Friluftsliv, Forureining og Klima.

Posten dekkjer lønns- og driftsutgifter til verksemda ved Miljødirektoratets hovudkontor i Trondheim, kontoret i Oslo og Statens naturoppsyn i heile landet. Meir spesifikt dekkjer posten lønn til fast og mellombels tilsette, husleige, reiser, IKT-utgifter, informasjon, formidling og drift av miljøinformasjonssystem og ulike nettstader. Posten dekkjer òg drift av CO₂-kompensasjonsordninga og Klimasatsordninga (klimatiltak og klimatilpassing). For ei vidare utgreiing om kva slags formål løyvinga går til, viser vi til omtalen under «Miljødirektoratets rolle og oppgåver» over. Utgifter knytte til felles administrative tenester i miljøforvaltninga og oppdrag som Statens naturoppsyn utfører for andre, mellom anna Statskog, er dekte av posten. Inntektene for desse er førte under kap. 4420, post 01. Utgifter finansierte av overføringar til ulike formål frå andre blir også førte på posten.

Posten er samla sett auka med 94,8 mill. kroner til 862,7 mill. kroner. Det er lagt inn 31,4 mill. kroner til å dekkje kostnadene ved lønnsoppgeret i staten i 2024 og i tillegg ei samla prisjustering på 10,1 mill. kroner. Senter mot marin forsøpling blir lagt inn under Miljødirektoratet frå 1. januar 2024, og i den samanheng er 24,6 mill. kroner flytta frå nedlagt kap. 1424, post 01.

Vidare er posten auka med 10 mill. kroner for å finansiere høgare driftskostnader knytte til auka arbeidsmengd som følgje av Europas grønne giv,

særleg til «Klar for 55»-regelverket og arbeidet med meir berekraftige produkt og verdikjeder. Til same formålet vart det lagt inn 15 mill. kroner i 2023-budsjettet, slik at samla auke til Europas grønne giv med dette kjem opp i 25 mill. kroner. Dei 10 mill. kronene er omdisponerte frå midlar som i 2023 vart brukte til gyrobehandling av Drivavassdraget mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*.

Posten er dessutan auka med 10 mill. kroner for å finansiere nyoppretta stillingar i Statens naturoppsyn i Nordland og i Troms og Finnmark. Stillingane skal primært bidra til å auke kapasiteten hos naturoppsynet til bestandsovervaking av rovvilt og skadedokumentasjon i regionen.

For å redusere konsulentinnleige innanfor IKT er det frå kap. 1420, post 21, flytta 10 mill. kroner for at direktoratet kan tilsetje eigne IKT-folk og samstundes redusere sårbarheita gjennom å bli mindre avhengig av eksterne kompetanse.

I samband med at Miljødirektoratet skal utføre arkivtenester for dei andre etatane i miljøforvaltninga, er det flytta til saman 4 mill. kroner frå Norsk Polarinstitut, Kulturminnefondet, Meteorologisk institutt og Artsdatabanken.

Løyvinga er redusert med 4 mill. kroner knytt til inntektspost 01 under kap. 4420, ettersom dei nemnde etatane ikkje lenger betaler direktoratet på ordinært vis for desse tenestene. Posten er elles auka med 1 mill. kroner som følgje av forventede inntekter under kap. 4420, nyoppretta post 85. Posten er også redusert med 2,3 mill. kroner som er flytta til kap. 1605, post 01, under Direktoratet for økonomiforvaltning, for kjøp av rekneskapstenester frå dei.

Av løyvinga er 1,2 mill. kroner finansierte av fiskaravgifter som blir inntektsførte i Statens fiskefond. Fondet overfører midlar til inntektssida i statsbudsjettet over kap. 5578, post 72. Midlane dekkjer Miljødirektoratets utgifter knytte til forvaltning av fondet og saksbehandling og forvaltning av tilskotsordningar for fisketiltak under kap. 1425, post 70.

På same viset er 3,281 mill. kroner av løyvinga finansierte av jeger- og fellingsavgifter som blir inntektsførte i Viltfondet. Viltfondet overfører midlar til inntektssida i statsbudsjettet over kap. 5576, post 72, under Landbruks- og matdepartementet. Midlane dekkjer utgifter knytte til Miljødirektoratets forvaltning av fondet og saksbehandling og forvaltning av tilskotsordningar for vilttiltak under kap. 1140, post 71.

Løyvinga kan overskridast mot tilsvarande meirinntekt under kap. 4420, post 01, 50 og 85.

Rapport 2022

Av rekneskapsførte utgifter i 2022 vart om lag 77 pst. nytta til lønn. Resten gjekk til husleige, energi, drift og vedlikehald av IKT, reiseutgifter og kompetanse- og organisasjonsutvikling.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Løyvinga på denne posten dekkjer utgifter til nødvendige tenestekjøp, utgreiingar, planlegging og gjennomføring av tiltak og prosjekt på alle resultatområda. Posten dekkjer òg kostnader til digitalisering og drift av operative digitale løysingar og andre utgifter som ikkje blir dekte over post 01. Vidare dekkjer posten drift av ulike styre, nemnder og utval i tillegg til langsiktige avtalar Miljødirektoratet har med andre statlege instansar. I posten inngår også midlar som statsforvalterane nyttar til ulike oppgåver innanfor Miljødirektoratets ansvarsområde.

Lønn til tilsette som er knytte til tidsavgrensa faglege prosjekt, kan òg førast over posten.

Posten dekkjer heile ansvarsområdet til Miljødirektoratet, og for ei vidare utgreiing om kva slags formål løyvinga går til, viser vi til omtalen lenger ned i teksten.

Posten er samla sett auka med 14,7 mill. kroner, og foreslått løyving er 635,8 mill. kroner. Det er lagt inn ei samla prisjustering på 37,3 mill. kroner.

Posten er auka med 10 mill. kroner til utvikling av naturrekneskapen.

Til posten er det flytta 4 mill. kroner frå post 31 til tiltaks- og driftsmidlar for nasjonalpark- og verneområdestyra med den grunngevinga at midlane primært er driftsutgifter, ikkje investeringar. Frå og med 2024 vil midlane bli fordelte styra etter eigen fordelingsnøkkel.

Frå kap. 1420, post 39, er det flytta 3,6 mill. kroner til styrking av statsforvaltarane i arbeidet med marin forsøpling. Frå kap. 1400, post 21, er det flytta 1,25 mill. kroner til arbeid med verkemiddel mot plastforureining. Senter mot marin forsøpling blir lagt inn under Miljødirektoratet frå 1. januar 2024, og i den samanheng er 1,1 mill. kroner flytta frå nedlagt kap. 1424, post 21.

Det er lagt inn 1 mill. kroner til bruk på prosjekt innan naturområdet. Frå kap. 1420, post 32, er det flytta 0,9 mill. kroner av overskot på midlane til nasjonalparkerstatningar.

For å redusere konsulentinnleige innanfor IKT er det frå kap. 1420, post 21, til post 01 flytta

10 mill. kroner for at direktoratet kan tilsetje eigne IKT-folk og samstundes redusere sårbarheita gjennom å bli mindre avhengig av eksterne kompetanse.

Til post 01 er det også flytta 10 mill. kroner til å møte auka arbeidsmengd som følgje av Europas grøne giv, særleg til «Klar for 55»-regelverket og arbeidet med meir berekraftige produkt og verdikjeder. Til kap. 1410, post , er det flytta 3 mill. kroner til styrking av kunnskapsgrunnlaget innan miljø. Desse og midlane til Europas grøne giv er tekne frå midlar som i 2023 vart brukte til gyrobehandling av Drivavassdraget mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. Dei resterande 8,3 mill. kroner brukte til gyrobehandlninga i 2023 er flytta til ulike formål under andre postar under kap. 1420.

Det er flytta 5 mill. kroner til kap. 1410 av midlar som i 2023-budsjettet vart omdisponerte derifrå til tiltak mot pukkellaks under kap. 1420, post 21.

Til Statsforvaltaranes budsjett på kap. 525, post 01, under Kommunal- og distriktsdepartementet er det flytta 3,9 mill. kroner i lønns- og driftsutgifter for tre verneområdeforvaltarar som er tilsette hos dei i 2023.

Det er teke ut 2 mill. kroner i ekstra midlar til statsforvaltarane i Troms og Finnmark for å styrkje rettleiinga om motorferdsel i kommunane som har stått inne i fire år.

Til Noregs forskingsråd under kap. 285, post 55, er det flytta 1 mill. kroner til finansiering av fagfelle vurdering av fagsystemet for økologisk tilstand.

Det er teke ut 1 mill. kroner frå posten i samband med stortingsmeldinga om miljøkriminalitet (Meld. St. 19 (2019–2020)) etter at det i 2021-budsjettet vart lagt inn 3 mill. kroner til oppfølging av denne. Det er flytta 0,2 mill. kroner til post 84 for tilskot til norsk ekspertdeltaking i FN's miljøprogram. Det er flytta 0,1 mill. kroner til kap. 1400, post 71, i kontingent til oppfølging av rovfuglavtalen under Bonn-konvensjonen.

Det ligg inne 0,5 mill. kroner i prosesskostnader ved sal av friluftseigedommar, jf. løyvingsforslag under kap. 4420, ny post 40.

Innanfor post 21 er det til kalkingsformål ført tilbake 5 mill. kroner frå tiltak for anadrom laksefisk som i 2023-budsjettet vart omdisponerte for tiltak mot pukkellaks. Innanfor vassmiljøtiltak er det i 2024 dermed sett av 78,6 mill. kroner til kalking, 135 mill. kroner til anadrom laksefisk og 75,4 mill. kroner til vassforvaltning.

Omtale av nokre av formåla som posten dekkjer (ikkje uttømmende)

Posten finansierer oppgåver innanfor resultatområda Naturmangfald, Kulturminne og kulturmiljø, Friluftsliv, Forureining, Klima, Polarområda.

Posten finansierer fleire av oppgåvene direktoratet har innan klima. Dette gjeld til dømes arbeid knytt til utvikling og drift av utsleppsrekneskapen for klimagassar og langtransportert luftforureining, utgreiing for å støtte etaten i arbeidet med tiltak for auka opptak og reduserte klimagassutslepp og kortliva klimadrivarar, for å møte norske forpliktingar, utvikling av verktøy for lokal klima- og energiplanlegging og utvikling av verktøy for å rekne ut lokal luftkvalitet. Posten dekkjer òg finansiering av ulike oppgåver innan klimatilpassing, til dømes støtte til Klimaservicesenteret og andre tiltak for auka kunnskap og kompetanse.

Posten dekkjer kostnader med prosess og utgreiingar for gjennomføring av vern som Stortinget har slutta seg til, inkludert delar av utgiftene hos aktuelle statsforvaltarar. I tillegg dekkjer posten kostnader til nasjonalparkstyre og tilsynsutval, utarbeiding av forvaltningsplanar inkludert besøksstrategiar, planarbeid ved restaurering av naturtypar på land inkludert myr og anna våtmark, ved uttak av framande treslag i verneområde og innføringa av merkevara Noregs nasjonalparker.

Ein del av tenestekjøpa av oppsynsoppgåver som Statens naturoppsyn gjer hos fjellstyra og Statskog fjelltjenesten, blir dekt over posten. Posten dekkjer òg forsterka motorferdselsoppsyn, ymse utgifter knytte til nasjonal koordinering av Skjærgårdstjenesten og utgifter knytte til arbeidet med ferdslsåreprosjektet.

I samband med forvaltning av rovvilt dekkjer posten drift av dei regionale rovviltneemdene og sekretariata. Posten dekkjer òg midlar til tenestekjøp i regi av direktoratet og rovviltneemdene. Vidare dekkjer posten oppfølging og drift av kvalitetsnorma for villrein og arbeidet med utvikling av tiltaksplanar for villreinområde som ikkje har god nok kvalitet.

Posten dekkjer utarbeiding og oppfølging av avgjerdsgrunnlag og handlingsplanar for trua artar og naturtypar. Midlane blir òg nytta til tenestekjøp knytte til planlegging og gjennomføring av tiltak i statleg regi for å ta vare på trua artar og naturtypar. Slike tiltak kan til dømes vere aktiv skjøtsel, biotopforbetrande tiltak og fjerning av framande skadelege organismar. Posten dekkjer vidare utgifter knytte til Naturindeks for Noreg og til etablering av fagsystem for økologisk tilstand

og gjennomføring av vurdering av økologisk tilstand.

Vidare dekkjer posten ulike vassmiljøtiltak, til dømes tiltak som er omtalte i revidert handlingsplan for kalking for perioden 2022–2026, irekna kalking i laksevassdrag, innsjøar og bekker. Midlane dekkjer tiltak, forskning og utvikling knytte til forvaltning av viltlevande anadrom laksefisk, inkludert tiltak mot pukkellaks og til bevaring i genbank. I tillegg dekkjer midlane arbeid med heilskapleg vassforvaltning etter vassforskrifta og anna arbeid med generell vassforvaltning, mellom anna utvikling av klassifiseringssystem og midlar til vassregionstyresmaktene og arbeidet i vassområda. Her ligg òg oppfølging av *Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021–2030*, arbeid med å hindre ureining til vassdrag frå jordbruket, arbeidet med å redusere utslepp frå kommunalt avløp til Oslofjorden og oppfølging av *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv*.

Av dei 6,5 mill. kronene som i 2023 vart sette av til arbeidet med å redusere utslepp frå kommunalt avløp til Oslofjorden, er 5 mill. kroner brukte til å styrkje saksbehandlar-kapasiteten innan fagfeltet hos statsforvaltarane og Miljødirektoratet. 1,5 mill. kroner er brukte til utgreiing av verkemiddel og insentiv for å få fleire kommunar til å samarbeide på avløpsområdet. Utgreiinga skal vere ferdig i løpet av 2023. Desse midlane vil frå 2024 bli brukte til å styrkje kapasiteten hos Miljødirektoratet ytterlegare.

Fagsystem for nasjonal styring og rapportering, driftsutgiftene til direktoratet i oppfølginga av internasjonale konvensjonar og arbeid knytt til det internasjonale naturpanelet (IPBES) og FNs klimapanel (IPCC) blir dekte av posten. Avtalen med Vitskapskomiteen for mat og miljø om risikovurderingar knytte til framande organismar, genmodifiserte organismar, internasjonal handel med trua artar og mikroorganismar blir òg dekt over posten.

Posten blir brukt til kjøp av spisskompetanse for å vurdere helse- og miljøfare ved stoff som Noreg foreslår for reguleringar i EU og globalt. Han blir òg brukt til å få fram betre kunnskap om ulike kjelder til spreining av miljøgifter som eit ledd i å nå dei nasjonale måla på miljøgiftområdet og til å sikre eit brukarvennleg elektronisk system for deklareringsregisteret. Midlar frå posten går òg til å sikre eit godt kunnskapsgrunnlag for å følgje opp arbeidet med plast i havet.

På avfallsområdet dekkjer posten utgifter til utgreiingar og til å utvikle og drifte refusjonssys-

temet for spillolje. Vidare dekkjer posten utgifter direktoratet eventuelt får ved å måtte fjerne eigarlauslause farleg avfall, farleg avfall frå konkursbu, farleg avfall som eigaren ikkje klarer å ta hand om på ein forsvarleg måte, eller andre typar avfall som må fjernast raskt, til dømes som følgje av luktproblem, jf. forureiningslova §§ 74 og 76.

Rapport 2022

Midlane på posten vart i fjor nytta til tiltak knytte til utgreiingar og forvaltningstiltak innanfor alle

resultatområda som Miljødirektoratet har ansvar for. I tillegg vart det nytta midlar til utvikling av digitale løysingar og drift av ulike styre og nemnder.

Ein del av midlane er òg nytta til kjøp av naturoppsynstenester. Meir enn ein fjerdedel av løyvinga på posten vart fordelt vidare til statsforvaltarane til bruk i dei enkelte fylka.

Post 22 Statlege vassmiljøtiltak

(i 1 000 kr)

Underpost	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
22.1	Kalking	73 633		
22.2	Anadrome laksefisk	147 008		
22.3	Generell vassforvaltning	59 588		
	Sum post 22	280 229		

Posten vart i 2023-budsjettet lagd ned og midlane i hovudsak flytta til post 21.

Rapport 2022

Miljødirektoratet og statsforvaltaren brukte 280 mill. kroner til ulike statlege vassmiljøtiltak i 2022. Om lag 26 pst. av midlane har vore nytta til kalking av vassdrag. Om lag 53 pst. har vore nytta til forvaltning av og tiltak for å ta vare på anadrom laksefisk, inkludert tiltak mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. Om lag 21 pst. av midlane er nytta til generell vassforvaltning.

Kalking

Kalking av forsura laksevassdrag og kalking av forsura innsjøar og bekker (innlandsvassdrag) er gjennomført i tråd med handlingsplanen for kalking av vassdrag 2022–2026, og 24 lakseførande elvar er kalka. Kalkingsaktiviteten er tilpassa forsursforholda (optimalisering), ein sentral del av arbeidet for å gjere kalkinga så målretta og effektiv som mogleg.

I dei elvane der laksen har gått tapt på grunn av sur nedbør, er det etablert nye laksestammar. Det har vore godt laksefiske i mange av dei kalka

elvane, med ein årleg totalfangst på 40–60 tonn (12–15 pst. av all laks fanga i norske elvar).

I dag reknar ein med at det enno er om lag 5 pst. av arealet i Noreg som er skadd av forsuring, og fram mot 2030 er det berre venta små betringar i forsuringssituasjonen. Det er i stor grad dei internasjonale forpliktingane i utsleppsavgrensande avtalar (Göteborgprotokolten) som avgjer utviklinga framover, i tillegg til tida det tek med naturleg biologisk og kjemisk gjenhenting for å oppnå tilstrekkeleg betring i vasskvalitet.

Anadrom laksefisk

Førstegongs behandling med klor som hovudkjemikalie mot *Gyrodactylus salaris* vart gjennomført i Driva etter planen. Drifta av fiskesperra i Driva, mellom anna oppflytting av sjøaure, held fram. Genbankarbeidet er framleis omfattande som følgje av at mange bestandar er tekne vare på og under reetablering i vente på, eller etter, nedkjempingstiltak mot *Gyrodactylus salaris*. Løyvinga er òg brukt til arbeidet med å følgje opp ny avtale om forvaltning av Tanavassdraget. Tiltak mot pukkel-laks i 2022 vart førebudd mellom anna med utprøving av feller som planlagt.

Generell vassforvaltning

Den viktigaste milepålen for vassforvaltninga i 2022 var departementa si sentrale godkjenning av dei regionale vassforvaltningsplanane. Planane skal bidra til at Noreg i større grad når vassmiljømåla fram mot 2027 og vidare fram mot 2033. Nytt i 2022 var òg Direktoratets gruppa for vannforvaltning si einstemmige tilråding til godkjenninga. Samarbeidet og samordninga mellom sektorane er avgjerande både for tilrådinga i seg sjølv, men òg for det vidare arbeidet med gjennomføringa av planane i åra som kjem. Kunnskapsgrunnlaget for vassforvaltninga og utviklinga av klassifiserings-systemet for ferskvatn og kystvatn vart vidareførte. Kunnskapen om eutrofi har auka og syner at eutrofi er meir utbreidd enn ein tidlegare gjekk ut frå. Eutrofi skjer mellom anna når næring frå menneskeleg aktivitet, som frå jordbruk og avløp, renn ut i bekker og anna vatn og endrar næringsinnhaldet og dermed levekåra der. Arbeidet med restaurering av vassdrag heldt fram i 2022 òg, og innsatsen på området fell saman med FN's tiår for restaurering av natur fram mot 2030. Målet med satsinga er å auke mengda restaurerte vassførekomstar, betre kunnskaps- og erfaringsutveksling og sikre nødvendig samarbeid og koordinering av restaureringa av vassdrag. Ein strategisk plan for restaurering av vassdrag for perioden 2021–2030 er utarbeidd og godkjend, og ein handlingsplan for restaurering er under utarbeiding.

Arbeid med *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv* ligg òg under denne posten. Rapporten *Gjennomføring av helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden: Rapport for året 2021–2022* syner at det er langt igjen til å nå miljømåla for Oslofjorden, men at fleire innsatsområde har fått eit løft.

Løyvinga er òg brukt til å utarbeide forslag til forvaltningsstrategi knytt til stauraetiltak og tiltak og innhenting av kunnskap knytt til krypsiv.

Post 23 Oppdrags- og gebyrrelatert verksemd, kan overførast

Løyvinga er knytt til utgifter som direktoratet har ved gebyrfinansiert verksemd, og til utgifter ved oppdrag finansierte frå andre instansar. Midlane er retta mot resultatområda Naturmangfald, Forureining og Klima.

Posten er samla sett auka med 11,5 mill. kroner til 161,8 mill. kroner, der 9,8 mill. kroner er prisjustering.

Med heimel i fleire forskrifter utfører direktoratet oppgåver som er gebyrfinansierte i samsvar med prinsippet om at forureinaren betaler. Inntektene til desse gebyra er førte under kap. 4420, post 04. Post 23 er auka med 1,7 mill. kroner grunna auka inntekter under kap. 4420, post 04, jf. nærmare omtale under denne.

På same viset utfører statsforvaltarane oppgåver i samband med konsesjonsbehandling og kontroll etter forureiningslova. Gebyrinntekter for dette arbeidet er førte under kap. 4420, post 06. Inntektene blir tilbakeførte til statsforvaltarane.

Til utgiftene ved kontroll og verifisering av klimautsleppa til kvotepliktige verksemdar er det i samsvar med EU-reglane knytt gebyr, som er førte under kap. 4420, post 07.

Posten dekkjer òg utgifter ved internasjonale oppdrag som direktoratet får refunderte over kap. 4420, post 09, hovudsakleg frå andre statsinstansar.

Løyvinga på posten kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 4420, postane 04, 06 og 09, jf. forslag til vedtak II.

Rapport 2022

Posten vart nytta til lønn og driftskostnader knytte til gebyrordningane som er nemnde over. Om lag 40 mill. kroner av midlane vart i 2022 nytta av statsforvaltarar, knytt til gebyrfinansierte tiltak på forureiningsområdet. Posten vart også belasta med lønn og direkte kostnader knytte til oppdragsfinansiert internasjonal aktivitet.

Post 30 Statlege tileigningar, bevaring av viktige friluftslivsområde, kan overførast

Midlane på posten er retta mot resultatområdet Friluftsliv. Midlane blir nytta til å vareta viktige friluftslivsområde, anten ved offentleg erverv eller ved avtale om varig bruksrett (servituttavtale med grunneigar). Foreslått løyving er 23,1 mill. kroner, ein auke på 1,7 mill. kroner frå 2023 som kjem av prisjustering.

Kommunane og dei interkommunale friluftsråda kan søkje Miljødirektoratet om økonomisk medverknad til å bevare viktige friluftslivsområde gjennom sikring. Miljødirektoratet kan òg i samarbeid med kommunane overta friluftslivsareal frå andre statlege etatar som ikkje lenger har behov for desse i verksemda si. I tillegg kan kommunale friluftslivsområde vederlagsfritt gjerast om til sikra friluftslivsområde. Slike område blir tinglyste som sikra friluftslivsområde.

Midlane på posten kan òg nyttast til grunnleggjande istandsetjingstiltak i samband med at nye område blir sikra. Midlane på posten kan òg nyttast til istandsetjing av statleg eigde bygningar på dei sikra områda, inkludert utarbeiding av forvaltningsplanar og istandsetjing av freda og verna bygningar på sikra område.

For friluftsområde med nasjonal og regional bruk kan staten medverke med inntil 100 pst. av kostnadene, og for område med i hovudsak lokal bruk kan staten medverke med inntil 50 pst. av kostnadene. Område som er prioriterte i arbeidet med å bevare viktige friluftslivsområde, er friluftsområde i og ved bustadtette område, landfaste område i kystsona som har lite tilgjengeleg strandsone og stort press på areala, og sentrale område ved innlandsvassdrag.

Løyvinga kan normalt ikkje nyttast til å kjøpe bygningar. Unntak frå dette er bygningar som anten skal rivast eller nyttast i friluftslivssamanheng i området.

Midlane på posten kan òg dekkje utgifter knytte til dei sikra områda, til dømes grenseopp-gangar, frådelingar og tinglysingar. Investeringsmidlane blir utbetalte når Miljødirektoratet har motteke formell dokumentasjon på at heimel eller rett er overført, og at vilkåra til staten er oppfylte.

Det er behov for ei tilsegnsmakt på 45 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VI.

Løyvinga på posten kan overskridast mot til-svarande meirinntekter knytte til sal av eigedom og innløyning av festetomter i statleg sikra friluftsområde under kap. 4420, post 40, jf. forslag til vedtak II.

Rapport 2022

Det vart i 2022 sikra 36 nye friluftslivsområde med midlar frå posten. To tredjedelar av områda kan definerast som nærområde til bustadområde. Områda som vart sikra i 2022, ligg i ni ulike fylke. Områda gjev allmenta tilgang til flotte naturopplevingar og fysisk aktivitet. Døme på område og formål er

- Botnasanden i Volda kommune – sikring og istandsetjing av eit populært og lett tilgjengeleg friluftslivsområde med badeplass ved Rotevatnet nær Volda sentrum
- Skarvøy og Pariserholmene i Askøy kommune – sikring og istandsetjing av eit militærhistorisk landskap som eit regionalt friluftslivsområde. Samarbeid mellom Askøy kommune, Bergen og omland friluftsråd, Miljødirektoratet og Forsvarsbygg. Opplevingsrikt og godt tilrettelagt

område som er lett å komme til med kajakk og småbåt innaskjers i Herdlefjorden.

- Mellom-Ros i Våler kommune – sikring av regional badeplass og turmål/utsetjingsstad for kajakk og båtar ved Rosefjorden i Vansjø

Det blir framleis sikra mange friluftslivsområde nær bustadområde. Desse områda har jamt over høgare sikringskostnader enn område utanfor bustadområda. Både kommunar og interkommunale friluftsråd har initiert sikringsprosessane og vil stå for vidare drift og tilsyn i områda framover. For fleire av desse områda har statleg medverknad vore heilt avgjerande for at dei har blitt sette i stand og tilgjengelege for allmenta.

I tillegg til å gjennomføre sikrings saker søkte kommunar og friluftsråd om statleg medverknad til å sikre nye område, og tilsegn om statleg medverknad til 28 nye område vart innvilga i 2022. Kommunane og friluftsråda arbeider no med å gjennomføre sikring av desse områda og med tilrettelegging av areala.

Post 31 Tiltak i verneområde og naturrestaurering, kan overførast

Posten er retta mot resultatområda Naturmangfald og Klima. Midlane dekkjer statlege investeringsutgifter i verneområde og nærområde til verneområde. Midlane går til tiltak som er nødvendige for å ta vare på verneverdiane, og til utgreiingar som er nødvendige før tiltak, informasjonstiltak og skjøtsels- og tilretteleggingstiltak.

Skjøtselstiltak blir sette inn for å betre naturtilstanden og for å sikre at viktige naturtypar og artar ikkje går tapt.

Tilretteleggingstiltaka omfattar opparbeiding av stiar, klopping og merking for å betre tilgjenget i verneområda og samstundes styre ferdsele i og rundt sårbar natur. Informasjonstiltak i alle typar av verneområde blir utarbeidd i samband med merkevara for Noregs nasjonalparker.

Alle tiltak i verneområde skal prioriterast i tråd med Miljødirektoratet sin *Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder (2020–2025)* og skal i utgangspunktet vere forankra i godkjend forvaltningsplan, skjøtselsplan eller besøksstrategi.

Posten skal vidare nyttast til å restaurere natur som har blitt ringare, i økosystem som våtmark, skog, fjell, kulturlandskap, opent lågland og elvar og innsjøar, også utanom vernegrensene. Vi er no inne i FN's tiår for naturrestaurering (2021–2030). Restaurering er nødvendig for å stoppe tapet av naturmangfald og under dette verknader av klimaendringar. Restaurering av myr kan i tillegg sikre

store karbonlager og på sikt redusere klimagassutsleppa. Midlane skal nyttast til å gjennomføre konkrete restaureringstiltak prioriterte av Miljødirektoratet, på bakgrunn av etterspurnad frå statsforvaltaren eller verneområde- og nasjonalparkstyra. Til grunn for prioriteringa ligg mellom anna Plan for restaurering av våtmark i Norge (2021–2025) og ei utgreiing frå direktoratet med tilråding om konkrete terrestriske restaureringstiltak. Kostnadseffektive tiltak skal prioriterast.

Posten blir òg nytta til båtinvesteringar for Statens naturoppsyn. På grunn av alder og slitasje har Statens naturoppsyn behov for utskifting og fornying av båtar for å tilfredsstille krav til eigen tryggleik og stabil drift. Til materiellbestillingar (hovudsakleg båtkjøp) er det behov for ei bestillingsfullmakt på 8 mill. kroner, jf. forslag til vedtak V.

Foreslått løyving er på 145,5 mill. kroner, ein reduksjon på 13,1 mill. kroner.

I Stortingets forlik om 2023-budsjettet vart det lagt inn 25 mill. kroner på posten, jf. Innst. 9 S (2022–2023). I innstillinga er auken omtalt som ei eingongsløyving og difor teken ut i 2024-budsjettet.

Vidare er posten redusert ved at 4 mill. kroner som vart tilførte posten i 2023-budsjettet til tiltaksmidlar for nasjonalpark- og verneområdestyre, er flytta til post 21, sidan midlane skal dekkje driftskostnader styra har i verneområda. Som auke har posten fått ei samla prisjustering på 10,9 mill. kroner. Det er samstundes lagt inn nye 5 mill. kroner til restaureringstiltak.

Rapport 2022

I 2022 finansierte posten ikkje restaureringstiltak, og rapporteringa her omfattar difor berre midlar brukte på tiltak i og i tilknytning til verneområde. Budsjettmidlane til restaureringstiltak låg til og med 2022-budsjettet på post 38, og bruken av midlane er rapportert der.

Midlane er brukte til tiltak og investeringar for å ta vare på og betre verneverdiane i verneområde over heile landet. Mange hundre tilretteleggings- og informasjonstiltak vart gjennomførte i 2022, mellom anna opparbeiding av stiar, klopping og merking for å betre tilgjenge i verneområda og samstundes styre ferdselen i og rundt sårbar natur. Tiltak i verneområde der verneverdiane er trua, vart prioriterte. I 2022 er det også investert i ein ny patruljebåt for bruk i Statens naturoppsyn sitt arbeid langs kysten i Midt-Noreg.

Framande artar er framleis ein av dei største truslane mot verneverdiane, og det blir gjort ein

stor innsats mot ei rekkje slike artar for å forhindre at desse tek over for stadeigen natur i verneområda. Merkevara Noregs nasjonalparker blir nytta i stadig aukande grad, ettersom mange nasjonalparker og andre verneområde no har ferdige besøksstrategiar. Auka tilrettelegging har ført til at fleire har teke i bruk dei verneområda som toler besøk.

Post 32 Statlege tileigningar, vern av naturområde, kan overførast

Posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald. Formåla med dei ulike vernekategoriane som posten dekkjer, blir viste i egne omtalar nedanfor. Rapport på bruk av midlar i 2022 for dei ulike verneplankategoriane ligg under postane dei tidlegare var budsjetterte under, sidan utbetalingar i 2022 var førte på desse.

Posten blir foreslått med ei løyving på 366,3 mill. kroner, ein reduksjon på 73,1 mill. kroner samanlikna med i 2023. Delløyvinga til skogvern er redusert med 100 mill. kroner av omsyn til det samla budsjettoplegget. Posten har samstundes fått ei netto prisjustering på 26,9 mill. kroner.

I tillegg er det behov for ei samla bestillingsfullmakt på 340,8 mill. kroner jf. forslag til vedtak V.

Løyvinga på posten blir overskriden mot tilsvarende meirinntekter knytte til sal av makeskifte- og annan eigedom i samband med vernesaker under kap. 4420, post 41, jf. forslag til vedtak II.

Fylkesvise verneplanar

Midlane til dette formålet dekkjer utgifter til gjennomføringa av planen for fylkesvise tematiske verneplanar, slik det er fastsett gjennom St.meld. nr. 68 (1980–81) *Vern av norsk natur*, og einiskilde tilleggsområde. Verneprosessar er avslutta for alle aktuelle område. For nokre verneplanar og einiskildområde er vern ikkje gjennomført etter avveging mot andre interesser. Av dei som er verna, står det att å slutføre erstatningsoppgjer for nokre få. Midlane skal dekkje utgifter til å erstatte dei økonomiske tapa som eigarar og retts-havarar har ved vernetiltak etter naturmangfaldlova, jf. erstatningsreglane i lova. Erstatningar blir fastsette ved minnelege avtalar eller ved rettslege skjønn. Midlane skal òg dekkje kjøp av område som er verna eller føreset verna etter naturmangfaldlova, og utgifter staten som grunneigar har i samband med overtakinga av innkjøpte eigedommar. Forutan erstatning og kjøp skal midlane dek-

kje andre kostnader som er direkte knytte til etableringa av dei konkrete verneområda.

Til formålet er det sett av 0,8 mill. kroner for å dekkje venta utbetalingar.

Nytt landbasert vern

Midlane skal dekkje utgifter til gjennomføringa av nytt landbasert vern utover skogvern og vern som er oppfølging av St.meld. nr. 68 (1980–81) *Vern av norsk natur* og St.meld. nr. 62 (1991–92) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge*. Midlane skal òg dekkje utgifter til bevaring av verdifull natur (omtalt som supplerande vern i Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold*). Midlane låg til og med 2022 budsjettet på post 33.

På posten blir det ført utgifter i form av erstatning av det økonomiske tapet eigarar og retts-havarar har ved vernetiltak etter naturmangfaldlova, jf. erstatningsreglane i lova. Erstatningar blir fastsette ved minnelege avtalar eller ved rettslege skjønn. Posten kan òg dekkje kjøp av område som er verna eller føresett verna etter naturmangfaldlova, og utgifter staten som grunneigar har i samband med overtakinga av innkjøpte eigedommar. Forutan erstatning og kjøp av område skal midlane på posten dekkje andre kostnader som er direkte knytte til etableringa av dei konkrete verneområda, inkludert registrering og vurdering av verneverdiar.

Til nytt landbasert vern er det sett av 5,8 mill. kroner for å dekkje venta utbetalingar i 2024. Til formålet er det behov for ei bestillingsfullmakt på 8,3 mill. kroner, som inngår i framlegget til samla bestillingsfullmakt for posten, jf. forslag til vedtak V.

Nasjonalparker

Midlane dekkjer utgifter til gjennomføringa av nasjonalparkplanen, jf. St.meld. nr. 62 (1991–92) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge*, og einskilde tilleggsområde. Midlane låg til og med 2022-budsjettet på post 34.

Verneprosessar er avslutta for alle aktuelle område. For nokre område er vern ikkje gjennomført etter avveging mot andre interesser. Av dei som er verna, står sluttføring av erstatningsopp-gjer att for nokre få område. Midlane skal dekkje utgifter til å erstatte dei økonomiske tapa som eigarar og rettshavarar har ved vernetiltak etter naturmangfaldlova, jf. erstatningsreglane i lova. Midlane kan òg dekkje kjøp av område som er

verna eller føresett verna etter naturmangfaldlova, og utgifter staten som grunneigar har i samband med overtakinga av innkjøpte eigedommar.

Forutan erstatning og vederlag skal midlane dekkje andre kostnader som er direkte knytte til etableringa av dei konkrete verneområda i nasjonalparkplanen.

Innanfor formålet er det ikkje venta utbetalingar i 2024.

Skogvern

Midlane til formålet dekkjer utgifter til erstatning av dei økonomiske tapa eigarar og rettshavarar har ved skogvern etter naturmangfaldlova og markalova, jf. erstatningsreglane i lovene. Midlane låg til og med 2022-budsjettet på post 35. Erstatningar blir fastsette ved minnelege forhandlingar eller ved rettslege skjønn. Midlane skal dekkje kjøp av skogområde som er verna eller føresett verna etter naturmangfaldlova og markalova, utgifter som staten som grunneigar har i samband med overtaking av innkjøpte eigedommar, vederlagsordning for frivillig skogvernområde som er i verneprosess, og utgifter til gjennomføring av make-skifteløysingar knytte til nytt vern.

Midlane skal vidare dekkje andre utgifter som er knytte til gjennomføring av skogvernet, som registrering og vurdering av verneverdiar, grensemerking og utarbeiding av forvaltningsplanar når dette er nødvendig for å fastsetje skjønnsføresetnadene.

Regjeringa tek sikte på å avklare spørsmålet om nasjonalpark i Østmarka og eventuelle andre nye verneområde etter naturmangfaldlova eller markalova i dette området hausten 2023.

Utgiftene i samband med slike vernevedtak i Østmarka vil i hovudsak vere erstatningar for skog og skal dekkjast av midlar innan vernekategorien skogvern, ikkje innan vernekategorien nasjonalparker.

Av omsyn til det samla budsjettoplegget har regjeringa redusert delløyvinga til skogvern med 100 mill. kroner. Av prisjusteringa på posten er 26,6 mill. kroner lagde på skogvern, slik at samla endring for skogvern er ein reduksjon på 73,4 mill. kroner til 351,4 mill. kroner.

For å følgje opp Stortingets oppmodingsvedtak om vern av skog på Statskog SFs areal og sikre god framdrift i skogvernet er det behov for ei bestillingsfullmakt på 331,5 mill. kroner, som inngår i framlegget til samla bestillingsfullmakt for posten, jf. forslag til vedtak V.

Marint vern

Midlane til formålet skal dekkje utgifter til gjennomføringa av marint vern som omtalt i St.meld. nr. 43 (1998–1999) *Vern og bruk i kystsona*, Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet*, Meld. St. 20 (2019–2020) *Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene* og Meld. St. 29 (2020–2021) *Heilskapleg nasjonal plan for bevaring av viktige område for marin natur*. Midlane låg til og med 2022-budsjettet på post 36.

Midlane skal dekkje utgifter til å erstatte dei økonomiske tapa som eigarar og rettshavarar har ved vernetiltak etter naturmangfaldlova, jf. erstatningsreglane i lova. Erstatningar blir fastsette ved minnelege avtalar eller ved rettslege skjønn. Midlane kan òg dekkje kjøp av område som er verna eller føreset verna etter naturmangfaldlova, og utgifter som staten som grunneigar har i samband med overtakinga av innkjøpte eigedommar. Forutan erstatning og kjøp av område skal midlane dekkje andre lovpålagde kostnader som er knytte til etablering av dei konkrete verneområda, inkludert registrering og vurdering av verneverdiar. Midlane dekkjer òg utgifter til konsekvensutgreiing og kan vidare nyttast til kartlegging som grunnlag for forvaltning av område.

Innanfor formålet er det sett av 8,3 mill. kroner til venta utbetalingar i 2024.

Til formålet er det behov for ei bestillingsfullmakt på 1 mill. kroner, som inngår i framlegget til samla bestillingsfullmakt for posten, jf. forslag til vedtak V.

Rapport 2022

Her følger berre rapport for fylkesvise verneplanar, sidan posten var avgrensa til dette formålet i 2022. Rapportering for 2022 for andre verneplanar og verneprosessar er gjevne under postane dei låg på i 2022.

Fylkesvise verneplanar

I 2022 var hovudtyngda av utbetalingane knytt til juridisk bistand og erstatning knytt til Maridalen landskapsvernområde og område i verneplan for Tyrifjorden.

Post 33 Statlege tileigningar, nytt landbasert vern, kan overførast

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 32.

Rapport 2022

I 2022 var hovudtyngda av utbetalingar over posten knytt til kjøp av Hotrandeltaet i Trøndelag.

Post 34 Statlege tileigningar, nasjonalparkar, kan overførast

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 32.

Rapport 2022

Det vart ikkje gjennomført vern av nye nasjonalparkar i 2022. Hovudtyngda av utbetalingar i 2022 var knytt til erstatningsoppgjere for nasjonalparkane Rondane, Langsua og Blåfjella-Skjækerfjella og landskapsvernområda Brattefjell-Vindeggen og Nærøyfjorden.

Post 35 Statlege tileigningar, skogvern, kan overførast

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 32.

Rapport 2022

Hovudtyngda av utbetalingane er knytt til erstatningar i samband med frivillig vern av skog, der 374,5 mill. kroner er utbetalt i erstatningar og vederlag. Det er i 2022 utbetalt 8,7 mill. kroner i erstatning og renter for vern på grunn som Statskog SF eig. Resterande del av løyvinga er utbetalt til andre utgifter som er knytte til gjennomføring av skogvernet.

Post 36 Statlege tileigningar, marint vern, kan overførast

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 32.

Rapport 2022

Vernevedtak vart gjort i 2022 for området Loppahavet. Utbetalingane var i hovudsak knytte til konsekvensutgreiingar og kartlegging i foreslåtte marine verneområde i Andfjorden og Borgan-Frelsøy. Dette var nødvendig for å sikre eit godt kunnskapsgrunnlag for avgjerda om oppretting av verneområde. I tillegg var det i gang prosessar for områda Stad, Griphølen, Giske og Dalsfjorden.

Post 37 Skogplanting, vidareføring av pilotprosjekt for stadeigne treslag, kan overførast

Pilotordninga for skogplanting på nye areal med klare miljøkriterium er avslutta, og posten er foreslått lagt ned frå 2024. Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet har jobba med eit forslag til rammeverk og rettleiing basert på erfaringane frå pilotprosjektet. Løyvinga på posten blir omprioritert til andre klima- og miljøformål, sidan det ikkje er etablert ei tilskotsordning til planting av skog.

Rapport 2022

Etter avslutta pilotprosjekt (2015–2018) og etterarbeid vart det jobba med eit forslag til rammeverk og ei rettleiing for korleis ei skogplanteordning kunne implementerast. Forbruk på posten i 2022 var på 100 000 kroner.

Post 38 Restaurering av myr og anna våtmark, kan overførast

Posten vart lagd ned i 2023-budsjettet og midlane flytta til post 31.

Rapport 2022

I perioden 2015–2022 vart det gjennomført restaureringstiltak i 139 myr, dei fleste i verneområde, men i aukande grad på Statskog SF sin grunn.

Den femårlege overvakinga av klimagassar i Regnåsen-Hisåsen naturreservat held fram. I 2021 vart ei av dei overvakte myrane restaurert, og ein kan no følgje utviklinga i gassfluksar frå dei to myrane. Dette vil etter kvart gje verdifull kunnskap om klimagassrekneskapen for restaurert myr i Noreg.

Det skjer fortløpande metodeutvikling i arbeidet med restaurering av myr som følgje av ny kunnskap.

Det er mange høgmyr som blir restaurerte – myr som er sterkt trua på *Norsk raudliste for naturtypar* (Artsdatabanken, 2018). Desse myrane har djupe lag med torv, der mykje karbon er lagra. Ein ser at vasstanden raskt blir heva i myrane etter restaurering, at vatnet blir leidd til større delar av myra, og at dei viktige torvmosane etablerer seg att. Det same gjer ei rekkje insekt- og fugleartar.

Post 39 Oppryddingstiltak, kan overførast, kan nyttast under postane 69 og 79

Posten er knytt til resultatområdet Forureining. Utgiftene må sjåast i samanheng med midlar til same formålet under postane 69 og 79.

Posten blir nytta til å dekkje utgifter til undersøkingar og gjennomføring av oppryddingstiltak i grunnen på land og i botnen i sjø og vatn som er forureina med helse- og miljøskadelege stoff. Løyvinga går i hovudsak til arbeid i tilknytning til opprydding i forureina sjøbotn og til arbeidet med å rydde opp i forureina jord. Opprydding i forureina sjøbotn gjeld i hovudsak oppfølging av 17 prioriterte område. Foreslått løyving er på 8,6 mill. kroner på posten for 2024, ein reduksjon på 3,8 mill. kroner samanlikna med i 2023.

Posten kan òg nyttast til planvis kartlegging, oppfølging og tiltaksretta overvaking av forureiningssituasjonen, til undersøkingar og utgreiningar for å leggje til rette for målretta og effektiv innsats i oppryddingsarbeid og til anna kunnskapsoppbygging.

Prinsippet om at forureinaren betaler, ligg til grunn for arbeidet med oppryddinga, og det ligg til grunn for alle tre postane. Så langt det er rimeleg, vil pålegg etter forureiningslova bli nytta som verkemiddel for å sikre opprydding. Det vil likevel vere ulike situasjonar der det er aktuelt at miljøforvaltninga dekkjer heile eller delar av utgiftene til undersøkingar, opprydding eller andre tiltak, til dømes

- der staten ved miljøforvaltninga er den ansvarlege for forureininga
- der den ansvarlege ikkje kan identifiserast, ikkje er betalingsdyktig eller av andre grunnar ikkje kan stå for ei god opprydding
- der det av miljøgrunnar hastar å få rydda opp. Staten kan forskotere oppryddingskostnadene for å komme raskt i gang og krevje kostnadene refunderte frå den ansvarlege i etterkant.
- der miljøforvaltninga vil skaffe fram grunnlag for å leggje til rette for kunnskapsinnhenting og formidling
- der det er nødvendig for å medverke til ei samla opprydding eller anna tiltaksgjennomføring i eit område
- der det av andre grunnar er urimeleg at den ansvarlege skal dekkje alle kostnadene

Mange av dei store oppryddingsprosjekta i forureina sjøbotn er delfinansierte av kommunar og andre aktørar. Ettersom prosjekta strekkjer seg over fleire år, er det nødvendig å kunne inngå forpliktingar for framtidige år til å kjøpe inn materiell

og til å gje tilsegn om tilskot utover gjeven løyving under kap. 1420 Miljødirektoratet, postane 39, 69 og 79 Oppryddingstiltak. Ut frå behovet blir det fremja forslag om ei slik fullmakt på 9,3 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII.

Rapport 2022

Rapportering på resultat frå ressursbruken i oppryddingsarbeidet for 2022 er samla under post 79.

Post 60 Tilskot for å vareta naturmangfald i kommuneplanlegging

Tilskotsordninga er knytt til resultatområdet Naturmangfald.

Posten er oppretta som følgje av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – norsk handlingsplan for naturmangfold*, der det går fram at ein vil legge til rette for at kommunane betrar kompetansen om naturmangfald. Midlane skal gje støtte til kommunar i arbeidet med kommunedelplan om natur. Løyvinga for 2024 er 3,2 mill. kroner etter ein auke med 0,2 mill. kroner i prisjustering.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å styrkje den kommunale naturforvaltninga. Det er ønskjeleg at kommunane har større medvit om eigne naturverdiar, slik at dei kan gjere politiske val på eit betre kunnskapsgrunnlag tidleg i planprosessane. Dette kan gje meir effektive planprosessar og kompetanseløft i kommunane, i tillegg vil det skape eit lokalt engasjement for naturen og betre ivaretaking av naturmangfald.

Kriterium for måloppnåing

Midlane må brukast på å lage og vedta kommunedelplanar for naturmangfald i tråd med plan- og bygningslova eller til ein temaplan som del av ein meir heilskapleg plan der naturmangfald inngår som ein eigen del med mål og handlingsplan.

Tildelingskriterium

Kommunar kan søkje om midlar.

Oppfølging og kontroll

Alle kommunar som får tilskot, må rapportere til Miljødirektoratet om korleis midlane er brukte, og om resultatet.

Rapport 2022

Miljødirektoratet fekk søknader om tilskot til å lage ein kommunedelplan for naturmangfald frå 23 kommunar i 2022. 20 av desse fekk tilskot på 150 000 kroner kvar. Tilskotsordninga bidreg til auka politisk merksemd i kommunane, både blant innbyggjarar, næringsliv og politisk leiing. Dette er positivt for å vareta naturmangfaldet i det vidare planarbeidet til kommunen.

Post 61 Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing, kan overførast

Posten er knytt til resultatområdet Klima.

Posten har vore omfatta av dei to tilskotsordningane Klimasats (ordning for tilskot til kommunale klimatiltak for å kutte utslepp av klimagassar) og tilskot til klimatilpassingstiltak i kommunane.

Løyvinga på posten for begge ordningane er på 163,8 mill. kroner for 2024 og skal dekkje utbetalingar for allereie gjevne tilsegner. Klimasatsordninga vart i 2023 ført vidare med 100 mill. kroner i budsjettforliket og i tillegg styrkt ytterlegare med 100 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2023. Utbetalingane strekkjer seg over fleire år, og løyvingar er knytte til utbetalingar til kommunane for tilsegner til prosjekt som er gjevne tidlegare år. Løyvinga må sjåast i samanheng med tilsegnfullmakta på posten.

Løyvinga til klimatilpassing er ført vidare med 6,4 mill. kroner som er på same nivået som i 2023.

Klimasats

Tilskotsordninga Klimasats vart oppretta i 2016. Utgangspunktet var ei tilskotsordning (minst fem år), som deretter har blitt vidareført eitt år om gongen. Ordninga har vore vellykka og har bidrege til å fremje klimatiltak i kommunar, fylkeskommunar og Longyearbyens lokalstyre ved å støtte prosjekt som medverkar til reduksjon i utslepp av klimagassar og omstilling til lågut-sleppssamfunnet. Regjeringa har ikkje prioritert vidareføring av ordninga i 2024-budsjettet, og det vil ikkje vere rom til å gje nye tilsegner over ordninga i 2024.

Rapport 2022

I 2022 fekk Miljødirektoratet 353 søknader om til saman 511,2 mill. kroner til den ordinære Klimasats-ordninga. Til saman 267 prosjekt fekk tildelt 273,1 mill. kroner. I 2022 var det to søknadsfristar, i februar for alle typar tiltak og i november for

meirkostnader i anskaffingar og kartlegging av moglege klimatiltak i byggje- og anleggsprosjekt. 170 kommunar fekk støtte til deltaking i interkommunale klimanettverk i 2022, om lag på same nivået som i 2021, men færre enn i 2019 og 2020. Interkommunalt samarbeid er viktig i omstillinga til lågutsleppssamfunnet.

Klimasats-støtta har i 2022 mellom anna utløyst utsleppsfrie løysingar på 16 byggjeplassar spreidde utover landet, om lag 53 elbussar i bus-sanbod som elles ville nytta diesalbussar, arbeid med klimakrav i anskaffingar i 10 kommunale innkjøpssamarbeid, kartlegging av klimatiltak tidleg i 39 byggje- og anleggsprosjekt og meirkostnadar for klimavennlege og sirkulære løysingar i 17 bygg. Vidare har støtta gjeve 27 prosjekt om klimavennleg areal- og transportplanlegging og 12 prosjekt om sirkulærøkonomi med tydeleg klimagevinst, eit stort prosjekt om klimaklok massehandtering, elektrifisering av ferjesamband og hamnebåt, produksjon av biokol saman med varmeenergi med meir. Full oversikt: Klimasats-prosjekt – Miljødirektoratet (miljodirektoratet.no).

Klimatilpassing

Mål

Tilskotsordninga skal fremje arbeidet med klimatilpassing i kommunar og fylkeskommunar ved å medverke til å auke kunnskap om korleis klimaendringane rammar dei, og kva tiltak som må setjast i verk for å måle klimaendringane. Dette omfattar kunnskap om korleis klimaendringane kan verke inn på ansvarsområda til kommunane og fylkeskommunane, og utgreiingar om kva slag tiltak kommunane må setje i verk for å møte klimaendringane.

Kriterium for måloppnåing

Midlane må brukast på tiltak som gjer samfunnet betre rusta mot klimaendringane.

Tildelingskriterium

Kommunar og fylkeskommunar kan søkje om midlar til kunnskapsoppbygging og til utgreiing av konkrete tilpassingstiltak. Midlane kan ikkje brukast til å gjennomføre fysiske klimatilpassings-tiltak.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging av tilskot til klimatilpassing skjer ved at det blir følgt opp at tilskot-

smottakarane nyttar midlane som føresett, og at tiltaka blir gjennomførte. Kontroll av bruken av midlar skjer mellom anna gjennom dokumentasjon i sluttrapport innsend av tilskotsmottakaren.

Rapport 2022

I 2022 fekk Miljødirektoratet 46 søknader for til saman 20,2 mill. kroner på ordninga tilskot til klimatilpassing. Av desse fekk 19 prosjekt til saman 6,4 mill. kroner i støtte.

Midlane for 2022 vart fordelte mellom små og store kommunar i heile landet, og det er stor tematisk breidd i søknadene som får støtte – frå klimatilpassing av kulturmiljø i Møre og Romsdal, rettleiing for flaumvegar i Oslo og klimatilpassing i forvaltninga av trua natur på Røst. Fleire av søknadene som fekk tilsegn, handlar om nettverksbygging og regionale samarbeid.

Post 62 Tilskot til grøn skipsfart, kan overførast

Posten er knytt til resultatområdet Klima. Løyvinga er auka med 16,1 mill. kroner i tråd med venta utbetalingar i 2024. Regjeringa foreslår å føre vidare ordninga for innfasing av hurtigbåtar med null- og lågutsleppsløysingar i fylkeskommunale samband med ei ramme for nye tilsegner på 40 mill. kroner i 2024 og. Som følgje av at tilskot blir utbetalte på etterskot, er det behov for ei samla tilsegnsmakt på 190,3 mill. kroner til posten, jf. forslag til vedtak VI.

Mål

Ordninga har som formål å auke bruken av null- og lågutsleppsløysingar i fylkeskommunale hurtigbåtsamband.

Tildelingskriterium

Kommunar og fylkeskommunar kan få tilskot til tiltak som oppfyller desse tildelingskriteria:

- Tiltaket skal bidra til reduserte klimagassutslepp, løysingar som kan bidra til omstilling til lågutsleppssamfunnet, eller til begge delar.
- Søknaden skal vere politisk forankra i fylkeskommunen/kommunen.
- Tilskotet skal vere utløysande for at tiltaket blir gjennomført.
- Søkjaren må bidra med eigeninnsats.

Detaljerte opplysningar finst på www.miljodirektoratet.no.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskot-smottakarane leverer sluttrapport med resultat, dokumentasjon og stadfesta rekneskap. Dei ulike prosjekta har individuelle rapporteringskrav og fristar, slik at ein får formålstenleg rapportering. Endringar i prosjektet blir melde inn undervegs. Fleirårige prosjekt har krav om årleg delrapport. Tilskot kjem som regel til utbetaling når prosjektet er gjennomført eller igangsett, og på grunnlag av sluttrapporten og rekneskapen deira.

Rapport 2022

I 2022 fekk Miljødirektoratet åtte søknader for til saman 235,07 mill. kroner på Hurtigbåtprogrammet i Klimasats. Av desse fekk fem prosjekt til saman tilseger om 90 mill. kroner i støtte.

Midlane for 2022 vart fordelte mellom Vestland fylkeskommune, Rogaland fylkeskommune, Troms og Finnmark fylkeskommune og til eit samarbeidsprosjekt mellom Trøndelag fylkeskommune, Vestland fylkeskommune, Nordland fylkeskommune og Troms og Finnmark fylkeskommune. Søknadene omhandla støtte til meirkostnader ved elektriske hurtigbåtar i kommande anbod og eit utviklingsprosjekt. Ein av søknadene fekk ikkje støtte i 2021, men fekk støtte under utlysinga i 2022.

Post 63 Returordning for kasserte fritidsbåtar, kan overførast

Posten gjev tilskot til kommunale anlegg for behandling av kasserte fritidsbåtar. Tilskot til private behandlingsanlegg og til kommunale og interkommunale verksemder som er organiserte som sjølvstendige rettssubjekt, blir utbetalt frå post 75. Ordninga rettar seg mot resultatområdet Forureining. Foreslått løyving er på 0,34 mill. kroner for 2024.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å stimulere kommunane til å etablere godkjende mottak slik at båteigarar har ein stad å levere dei kasserte fritidsbåtane sine, slik at fritidsbåten kan takast hand om på ein forsvarleg måte utan å forureine miljøet og materiala frå han kan vinnast att. Posten dekkjer utbetaling av tilskot for kostnader ved behandling ved ein kommunal behandlingssjøs.

Frå posten blir det utbetalt tilskot til kasserte fritidsbåtar. Det blir utbetalt eit beløp per kilo båt

som blir levert inn til behandlingssystemet, for å dekkje kostnadene kommunane har ved å behandle båtvraka.

Kriterium for måloppnåing

Tilskotsordninga skal medverke til å auke innleveringa av fritidsbåtar som skal vrakast, slik at dei kan takast hand om på ein forsvarleg måte og ikkje blir etterlatne i naturen, ulovleg senka eller brende.

Tildelingskriterium

Miljødirektoratet betaler ut tilskot til behandlingsanlegg for behandling av kasserte fritidsbåtar. Tilskotet i kroner per båt er basert på kostnadene ved å behandle fritidsbåtane. Tilskot til private behandlingsanlegg og kommunale og interkommunale verksemder organiserte som sjølvstendige rettssubjekt blir utbetalt frå post 75.

Oppfølging og kontroll

Miljødirektoratet kontrollerer dokumentasjon frå behandlingsanlegget i samband med at kasserte fritidsbåtar blir behandla.

Rapport 2022

Tilskotsordninga er viktig for å sikre eit tilgjengeleg tilbod med mottaks- og behandlingsanlegg for kasserte fritidsbåtar, noko som har sikra høg innlevering, utnytting av ressursane i båtane i ein sirkulær økonomi og reduksjon av forsøpling og anna forureining. Ordninga vart vedteken i statsbudsjettet for 2017 og var verksam frå 1. oktober 2017. I 2022 vart det levert totalt om lag 10 150 kasserte fritidsbåtar over både post 63 og post 75. Det var inga utbetaling til kommunale anlegg på post 63 i 2022.

Post 64 Skrantesjueprøvar frå fallvilt

Tilskotsordninga er retta mot resultatområdet Naturmangfald.

Skrantesjue kan påvisast i prøvar frå hjerne og lymfeknutar. Dette krev tilgang til døde dyr og relativt ferske prøvar. Det er sær viktig å ta prøvar av fallvilt, og difor skal alle fallvilt av hjortevilt som er eitt år og eldre, testast for skrantesjue i heile Noreg. Ettersøkspersonellet i kommunen er mest i kontakt med fallvilt, og det er ofte formålstenleg at dei tek ut nødvendige prøvar. For å auke kunnskapen om korleis sjukdommen opp-

trer i ulike aldersgrupper, sender utvalde kommunar inn kjevar frå fallvilt for aldersbestemming. Kommunen skal alltid registrere fallvilt i Miljødirektoratets database Hjorteviltregisteret, inkludert om det er teke skrantesjukeprøve. Prøvetaking av fallvilt kan føre til ekstra utgifter for kommunen. Posten er oppretta for å dekkje utgifter kommunar har i samband med kartlegging av skrantesjuke hos fallvilt. Foreslått løyving i 2024 er på 1,3 mill. kroner, ein auke på 0,1 mill. kroner som følgje av prisjustering.

Mål

Målsetjinga med tilskotsordninga er å ta prøvar av døde hjortedyr med det formål å auke kunnskapen om skrantesjuke og kartleggje mogleg spreieing av sjukdommen.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at tilskotsordninga medverkar til auka kartlegging av skrantesjuke hos fallvilt.

Tildelingskriterium

For å få tilskot må kommunen ta prøve av dyret og registrere fallviltet og prøven i Miljødirektoratets database Hjorteviltregisteret. I tillegg må Veterinærinstituttet og NINA bekrefte at prøvar og kjevar er sende inn slik ordninga krev.

Det er oppretta eit eige skjema i Miljødirektoratets elektronisk søknadssenter der kommunar kan søkje om tilskot innan den årlege rapporteringsfristen for fallvilt. Søknadssenteret hentar automatisk så mange skrantesjukeprøvar som kommunen har registrert frå fallvilt i Hjorteviltregisteret. Det blir gjeve ein fast sats per registrerte prøve og ein fast sats per kjeve. Summen blir utbetalt som tilskot til kommunane.

Oppfølging og kontroll

Miljødirektoratet gjennomfører oppfølging og kontroll gjennom Elektronisk søknadssenter og Hjorteviltregisteret.

Rapport 2022

Rapportering av fallvilt følgjer jaktåret (1. april–31. mars), og for jaktåret 2021–2022 søkte til saman 158 kommunar om tilskot for 2 532 prøvar til ein samla sum på 1,275 mill. kroner. Summen inkluderer tilskot til kommunar som leverer kjevar i regi

av kartleggingsprogrammet. Både talet prøvar det er søkt om tilskot for, og talet på kommunar som søkte, har auka samanlikna med førre året. Dette tyder på at på at ordninga er blitt betre kjend og blir godt nytta av kommunane. Det er likevel framleis mykje fallvilt det ikkje blir søkt om tilskot for. Det blir arbeidd fortløpande for å få inn fleire prøvar frå fallvilt.

Post 66 Tilskot til kommunar for å betre tilgangen til strandsona langs Oslofjorden

Tilskotsordninga er knytt til resultatområde Friluftsliv. Foreslått løyving på posten er 3,2 mill. kroner, ein auke på 0,2 mill. kroner frå 2023 grunna prisjustering.

Posten finansierer ei tilskotsordning som gjev midlar til kommunane langs Oslofjorden til juridiske avklaringar i arbeidet med å klargjere grensene mellom innmark og utmark langs strandsona og arbeidet med fjerning av ulovlege stengsel og hindringar i strandsona.

Primært skal midlane gå til juridiske avklaringsknytte til konkrete saker, men kan òg nyttast til kompetanseheving i kommunane innanfor temaet, i form av til dømes seminar.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å betre tilgangen for allmenta til ferdsel og opphald langs Oslofjorden gjennom å gje midlar til juridisk bistand til kommunane i arbeidet deira med å fjerne ulovlege stengsel og hindringar til og langs Oslofjorden og arbeidet med klargjering av grensene mellom innmark og utmark.

Kriterium for måloppnåing

Betre moglegheiter for allmenta til å utøve friluftsliv langs Oslofjorden i form av at tidlegare ulovleg privatiserte eller utilgjengelege areal blir tilgjengelege for friluftsliv.

Tildelingskriterium

Oslo kommune og kommunar i Østfold, Akershus, Buskerud, Vestfold og Telemark med grense til Oslofjorden kan søkje om midlar.

Oppfølging og kontroll

Alle kommunar som får tilskot, må rapportere til Miljødirektoratet om korleis midlane er brukte, og om resultatet.

Rapport 2022

Tilskotsordninga kom i gang i april 2022, og i løpet av 2022 kom det til saman 13 søknader frå 8 ulike kommunar langs Oslofjorden. Dei fleste søknadene gjaldt juridisk bistand i konkrete saker, til dømes vurderingar omkring gjerde og stengsel, rett til ferdsel og opphald, merking av kyststi, ulovlege tiltak og dispensasjonshøve. Det vart også søkt støtte til meir prinsipielle juridiske utgreiingar knytte til problemstillingar kommunane ofte møter i strandsonesaker.

Post 69 Oppryddingstiltak, kan overførast, kan nyttast under postane 39 og 79

Utgiftene på posten må sjåast i samanheng med midlar til same formål under postane 39 og 79. Midlane er retta mot resultatområdet Forureining. I dei fleste områda som får støtte, stammar forureininga frå langt tilbake i tid, og det er vanskeleg å finne den ansvarlege forureinaren. Midlane som staten løyver over dei tre postane 39, 69 og 79, er difor nødvendige for at oppryddinga av forureiningane skal bli gjennomført.

Elles vil den samla løyvinga på postane 39, 69 og 79 gå til å føre vidare og gjennomføre allereie vedtekne oppryddingstiltak, inkludert tiltak der det er blitt gjeve finansieringstilsegn frå miljøstyresmaktene, og til ei rekkje mindre tiltak, særleg innanfor forureina sjøbotn.

Løyvinga er redusert i tråd med venta utbetalingar i 2024, som er 45,6 mill. kroner. Oppryddinga av miljøgifter i forureina sjøbotn i Hammerfest hamn er avslutta, og store delar av midlane på posten skal gå til utbetaling av oppryddinga av miljøgifter i forureina sjøbotn i Store Lungegårds-vann i Bergen. For dei tre oppryddingspostane er det behov for ei fullmakt til å pådra forpliktingar

for framtidige år på til saman 9,3 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII.

Mål

Posten skal nyttast til å dekkje utgifter som kommunane har til å undersøkje og gjennomføre oppryddingstiltak i grunnen på land og i botnen i sjø og vatn som er forureina med helse- og miljøskadelege stoff.

Kriterium for måloppnåing

Både for forureina sjøbotn og forureina grunn er bruken av midlane knytt til det nasjonale målet «forureining skal ikkje skade helse og miljø» og målet «utslepp av helse- og miljøskadelege stoff skal stansast».

Tildelingskriterium

I dei prioriterte tiltaksplanområda for forureina sjøbotn vil kommunen ofte stå for førebuing og gjennomføring av oppryddingstiltak. Posten skal nyttast til delfinansiering av oppryddingsprosjekt i kommunal regi og der fleire aktørar er med på å finansiere tiltaket. Kommunen må normalt medverke med midlar sjølv òg. Sjå òg omtale under kap. 1420, postane 39 og 79.

Oppfølging og kontroll

Kontroll av bruken av midlar skjer mellom anna gjennom dokumentasjon av framdrift og sluttrapport innsend av tilskotsmottakaren.

Rapport 2022

Rapportering på resultat frå ressursbruken i oppryddingsarbeidet for 2022 er samla under post 79.

Post 70 Tilskot til vassmiljøtiltak, kan overførast

(i 1 000 kr)

Underpost	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70.1	Kalking	3 865		
70.2	Anadrom laksefisk	30 873		
70.3	Generell vassforvaltning	27 748		
	Sum post 70	62 486		

Posten vart lagd ned i 2023-budsjettet og midlane flytta til post 80.

Kalking

Rapport 2022

Det meste av midlane under ordninga vart i 2022 brukt til kalking av innsjøar og bekker, hovudsakleg i Agder, Oslo og Viken. Det vart òg gjeve tilskot til Voss klekkeri og informasjonstiltak, mellom anna til bladet *pH-status*.

Anadrom laksefisk

Rapport 2022

Midlane vart i 2022 nytta til tiltak i regi av organisasjonar og til informasjonstiltak og formidling av kunnskap. Tanavassdragets fiskeforvaltning har fått tilskot til den delen av drifta som ikkje kan finansierast gjennom sal av fiskekort grunna nye restriksjonar på fiske. Det er gjeve tilskot til bygging av laksetrappar i Beiarelva og Vefsna og til overvaking av bestandssituasjonen for laks og sjøaure og til forskning og utvikling. Samla har dette medverka til betre forvaltning og styrkt kunnskapsgrunnlag for anadrom laksefisk.

Generell vassforvaltning

Rapport 2022

Midlane vart i 2022 nytta til tiltak i regi av kommunar, interkommunale vassområde og organisasjonar. For å gjere livet betre for fisk og anna liv i elvar, innsjøar og kystvatn fekk 77 prosjekt i heile landet støtte til ulike tiltak. Restaureringstiltak har hatt hovudprioritet.

Det vart òg gjeve tilskot til organisasjonar som har medverka i vassforvaltningsarbeidet. Samla har dette medverka til satsinga på restaurering av vassdrag og betre vassmiljø lokalt.

Post 71 Marin forsøpling, kan overførast

Posten er flytta frå kap. 1424 som følgje av at Senter mot marin forsøpling, frå 1. januar 2024, ikkje lenger er eit eige forvaltningsorgan under Klima- og miljødepartementet, men blir lagt inn under Miljødirektoratet. Posten er retta mot resultatområdet Forureining og delt opp i to tilskotsordningar. Foreslått løyving er på 27,4 mill. kroner på posten for 2024. Det er òg behov for ei tilsegnsmakt på denne posten på 15 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VI. Ordninga Fishing for Litter skal først vidare på same nivået som i 2023.

Mål

Ordninga skal gå til tiltak for å redusere marin forsøpling gjennom å dekkje utgifter knytte til opprydding av marint avfall og til førebyggjande arbeid. Stor merksemd skal rettast mot strandsona og rydding av marint avfall på sjøbotnen. Opprydding av avfall langs elvar, vatn og innsjøar er også omfatta av ordninga. Prinsippet om at forureinaren betaler, skal liggje til grunn for arbeidet. Opprydding der det finst ein ansvarleg for avfallet, er ikkje omfatta av ordninga. I slike tilfelle kan styresmaktene gje pålegg om opprydding, og den ansvarlege forureinaren skal dekkje utgiftene.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at midlane er knytte til det nasjonale målet om at «veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten, og ressursane i avfallet utnyttast best mogleg gjennom materialatvinning og energiutnytting».

Tildelingskriterium

Det er utarbeidd ei forskrift med kriterium for bruken av ordninga. Denne tok til å gjelde 1. januar 2019. Desse tiltaka kan støttast:

- opprydding av marin forsøpling og koordinering av slike prosjekt
- prosjekt for å førebyggje marin forsøpling

Følgjande kriterium skal vektleggjast ved vurdering av tiltak:

- at prosjektet samlar aktørar, mange deltakarar og dekkjer større geografiske område
- at tiltaket sikrar ein effektiv bruk av midlane med godt dokumenterte utgiftspostar
- at tiltaket medverkar i stor grad med eigenfinansiering eller medfinansiering frå andre kjelder
- at tiltaket inneheld konkrete og realistiske/gjennomførlege planar
- at søkjaren har eigna kompetanse innanfor tiltaket det er søkt om støtte til

Årlege satsingsområde og prioriteringar blir kunngjorde i utlysingsteksten for tilskotsordninga.

Oppfølging og kontroll

Kontroll av bruken av midlane skjer mellom anna gjennom sluttrapport innsend av tilskotsmottakaren. I tillegg kan Miljødirektoratet og Riksrevisjonen utan forvarsel føre kontroll med at tilskotet er eller blir nytta etter føresetnadene.

Rapport 2022

Pengane på posten vart løyvde under kap. 1420 i 2022. Det vart i 2022 tildelt 57,2 mill. kroner til 41

ulike søknader (totalt 84 søknader). Av dette gjekk om lag 2,3 mill. kroner til vidareføring av prøveordninga *Fishing for Litter*, og resten til andre oppryddingsprosjekt og førebyggjande arbeid. Tilskotsmidlane har bidrege til at store mengder marin forsøpling er rydda frå strandsona og langs vassdrag. Fleire har også fått kunnskap om marin forsøpling og kva for konsekvensar det kan føre med seg. Tilskotsmidlane er viktige for å støtte opp om det store frivillige engasjementet rundt dette miljøproblemet.

Post 72 Erstatning for beitedyr tekne av rovvilt, overslagsløyving

(i 1 000 kr)

Underpost	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
72.1	Erstatning for husdyr	45 355	55 567	55 567
72.2	Erstatning for tamrein	95 199	93 311	93 311
	Sum post 72	140 554	148 878	148 878

Posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald. Posten omfattar erstatningar for husdyr og tamrein som er drepne eller skadde av rovvilt. Erstatningane kan variere frå år til år, mellom anna på grunn av naturjevne forhold. Løyvingsbehovet er slik sett vanskeleg å stipulere, og posten er difor budsjettert som overslagsløyving.

Løyvinga er på 148,9 mill. kroner, det same som i 2023-budsjettet.

Mål

Ordninga skal sikre full erstatning for rovviltskadar på husdyr og tamrein som er dokumenterte og sannsynlege, slik dette er nedfelt i naturmangfaldlova.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at ordninga sikrar den lovfesta retten dyreeigaren har til full erstatning i tilfelle der rovvilt er årsaka til tap av dyr.

Tildelingskriterium

Erstatningar blir utbetalte i samsvar med forskrift om rovvilterstatning for husdyr, fastsett 30. mai

2014, og forskrift om rovvilterstatning for tap av tamrein, fastsett 4. mai 2001.

Oppfølging og kontroll

Erstatningssøknadene blir gjennomgått for å sikre at vilkåra for erstatning er oppfylte. Dokumentasjon av rovviltsskadane, som blir gjennomført av Statens naturoppsyn, er eit viktig grunnlag for erstatning. Bestandregistreringa for rovvilt er omfattande, held høg kvalitet og gjev høve for publikum og dyreeigar til å melde inn rovviltobservasjonar.

Rapport 2022

Erstatningsoppgjeret for husdyr og tamrein er gjennomført i medhald av gjeldande reglar. Det er framleis stor variasjon i tapsutviklinga i ulike område, men på nasjonalt nivå er det god samanheng mellom auka innsats på førebyggjande tiltak og reduksjon i sauetapa. For reinnæringa ser ein ikkje nokon tilsvarande samanheng. For denne næringa er det vanskelegare å finne eigna tiltak, og tapsforholda varierer i større grad med naturjevne forhold knytte til klima, beitegrunnlag og anna.

Post 73 Tilskot til rovvilttiltak, kan overførast

Posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald. Posten dekkjer utgifter til førebyggjande og konfliktdepande tiltak i rovviltforvaltninga, inkludert godtgjersle til lokale fellingslag. Løyvinga på posten kan òg nyttast til tiltak for å auke kunnskapsgrunnlaget som kjem den todelte målsetjinga til gode. Foreslått løyving er 73,9 mill. kroner, ein auke på 9,1 mill. kroner. Posten er auka med 10 mill. kroner til skadefelling av rovdyr gjennomført av kommunale og interkommunale skadefellingslag. Posten har samstundes fått ei prisjustering på 4,1 mill. kroner. 5 mill. kroner er omdisponerte til kap. 1410, post 21 Miljødata, til generell styrking av kunnskapsgrunnlaget innan miljø.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å førebyggje rovviltskadar i husdyrhald og tamreindrift gjennom å medverke til å finansiere førebyggjande tiltak. Vidare skal midlane nyttast til godtgjersle ved forsøk på skadefelling av rovvilt og medverke til å dempe konflikstar og auke verdiskapinga knytt til førekomstar av rovdyr i lokalsamfunn. Det blir lagt vekt på å føre vidare arbeidet med tiltak innan førebygging og konfliktdepning med utgangspunkt i Stortingets behandling av St.meld. nr. 15 (2003–2004) *Rovvilt i norsk natur*, jf. Innst. S. nr. 174 (2003–2004) og rovviltforliket på Stortinget våren 2011 (jf. Representantforslag 8:163 S (2010–2011)).

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at tilskotsordninga stimulerer til mindre tap og konflikstar knytte til førekomstar av rovvilt i dei ulike rovviltregionane ved å setje i verk effektive førebyggjande og konfliktdepande tiltak.

Tildelingskriterium

Tilskot til førebyggjande og konfliktdepande tiltak blir fordelte etter gjeldande forskrifter. I tråd med føringane i rovviltpolitikken vil ein hovuddel av midlane bli kanalisert gjennom dei åtte regionale rovviltnemndene. Midlane skal nyttast til førebyggjande tiltak i husdyrhald og tamreindrift og til konfliktdepande tiltak retta mot kommunar og lokalsamfunn. I kvar region har den regionale rovviltnemnda utarbeidd ein forvaltningsplan

som skal sikre at det over tid blir lagt til rette for tilpassingar som gjev eit best mogleg skilje mellom beitedyr og faste førekomstar av rovvilt. Dei regionale rovviltnemndene har hovudansvaret for at tildelingane over posten skjer i tråd med eigen forvaltningsplan i den enkelte regionen. Det er utarbeidd nasjonale standardar for nokre av dei ulike førebyggjande tiltaka. Desse standardane skal følgjast ved iverksetjing av tiltaka.

Den todelte målsetjinga og målet om ei tydelegare soneforvaltning har ført til at vi har område som er beiteprioriterte, og område som er rovdyrprioriterte. Tilskotsmidlane skal nyttast til å støtte opp om den todelte målsetjinga, og ein må vurdere søknadene ut frå om tiltaka gjev auka eller redusert konflikt mellom rovdyr og beitedyr. I dette ligg det at ein bør vere varsam med å støtte tiltak gjennom ordninga som stimulerer til auka tal beitedyr i rovviltprioriterte område.

Oppfølging og kontroll

Det blir utført ein generell formalia- og sannsynskontroll av rapportar frå tilskotsmottakarar om gjennomføring av tiltak og ressursforbruk. For å sikre effektiv bruk av midlane er det lagt vekt på kontroll med at førebyggjande tiltak som er støtta med offentlege midlar, følgjer nasjonale standardar der slike er utarbeidde.

Rapport 2022

I 2022 vart det behandla i alt 525 søknader om konkrete førebyggjande tiltak, og det vart behandla 227 søknader om tiltak for å dempe konflikstar kring rovvilt. Det kom inn 103 søknader om akutte tiltak, og det vart avslutta omstilling for 4 bruk som hadde opplevd vesentleg rovviltskade i besetningane over fleire år. Tilskot til førebygging har truleg effekt for skade på og tap av sau. Reduksjonen i tap kan òg henge saman med den geografiske differensieringa av rovviltførekomstar. For tamrein er det vanskeleg å finne eigna førebyggjande tiltak.

Post 74 CO₂-kompensasjonsordning for industrien

Posten er knytt til resultatområde Klima. På grunn av auka kvoteprisar i EU sitt klimakvotestystem kombinert med innlemminga av eigenkraft, er det venta at kostnadene ved CO₂-kompensasjonsordninga for industrien kjem til å auke til drygt 120 mrd. kroner over perioden 2021–2030 utan innstrammingar. Dei årlege utbetalingane er

tett knytte til utviklinga av kvoteprisane. Utviklinga i kvoteprisane fremover er svært usikre, noko som også gjør det krevjande å estimere kostnadane til ordninga.

For å bidra til å halde ordninga budsjettmessig berekraftig, foreslo regjeringa å innføre ein eigenandel (eit kvoteprisgolv) på 200 kroner i 2023-budsjettet. Eit kvoteprisgolv betyr at verksemdar med rett på stønad får kompensert auken i kraftprisen som kjem av kvoteprisen på over 200 kroner. Kvoteprisgolvet ble vedteke av Stortinget i 2023-budsjettet.

Med kvoteprisgolvet på 200 kroner, er ordninga venta å koste om lag 94 mrd. kroner over perioden 2021–2030. Estimaten kan fortsette å auke parallelt med auka kvotepriser. Kostnadane for 2024-budsjettet er ventet å vere på om lag 8,8 mrd. kroner med eit kvoteprisgolv på 200 kroner. Regjeringa vurderer at dette nivået ikkje er budsjettmessig berekraftig, og foreslår difor å auke kvoteprisgolvet til 375 kroner i 2024-budsjettet. Ved å auke kvoteprisgolvet til 375 kroner reduseres estimerte utbetalingar frå 8,8 til 6,4 mrd. kroner i 2024-budsjettet. Sjølv med det foreslåtte kvoteprisgolvet auker løyvinga for 2024 med om lag 1,7 mrd. kroner samanlikna med Saldert budsjett 2023.

Forutsigbarheit rundt ordninga er avgjerande for at den skal virke etter sitt formål. Samstundes gjer auka kvoteprisar det krevjande for staten å oppretthalde ordninga. Regjeringa vil gå i dialog med industrien om etablering av framtidige rammer i CO₂-kompensasjonsordninga for å halde ordninga forutsigbar og på eit budsjettmessig berekraftig nivå. Regjeringa vil samstundes halde fram dialogen med industrien om endring av ordninga slik at ho bidreg med utsleppsreduksjonar og/eller energieffektivisering. Basert på denne dialogen, vil regjeringa i 2025-budsjettet foreslå ei langsiktig løysing av ordninga.

Med denne bakgrunn blir det i 2024-budsjettet foreslått ei løyving på 6,4 mrd. kroner. Den foreslåtte bevilginga er basert på bedriftanes gjennomsnittlege produksjon og kraftforbruk i 2021 og 2022. I tillegg er det lagt inn ein 5 pst. buffer, som er meint å ta høyde for uforutsette innvirkningar på budsjettet, eksempelvis som følgje av klageavgjørelser eller nye søkere.

Kompensasjonen blir utbetalt etterskotsvis. Det betyr at løyvinga for 2024 gjeld for støtteåret 2023.

Mål

CO₂-kompensasjonsordninga kompenserer norsk industri for auka kraftprisar som følgje av EUs kvotesystem for CO₂-utslepp. Formålet med ordninga er å redusere faren for karbonlekkasje frå Europa og slik hindre auke i globale utslepp som følgje av utflytting av industri til land med mindre stram klimapolitikk. Ordninga er basert på EFTAs overvåkingsorgan (ESA) sine retningslinjer for CO₂-kompensasjon, som opnar for statsstøtte til utvalde industrisektorar som er vurderte som særleg utsette for karbonlekkasje. ESAs retningslinjer svarer til EUs retningslinjer.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at tilskotsordninga reduserer faren for karbonlekkasje.

Tildelingskriterium

Ordninga omfattar industriverksemdar i 10 sektorar og 20 undersektorar som det etter EUs retningslinjer er mogleg å gje støtte. Dette inkluderer mellom anna produsentar av aluminium, ferrolegeringar, kjemiske produkt og treforedling. I tillegg arbeider regjeringa for å få inkludert ytterlegare to sektorar i den norske ordninga, det vere seg produksjon av andre organiske kjemiske råvarer og produksjon av gjødsel, nitrogensambindingar og vekstjord. Regjeringa er i dialog med ESA om dette.

Ordninga gjeld for perioden frå 1. januar 2021 til 31. desember 2030. EU-kommisjonen og ESA kan endre retningslinjene for CO₂-kompensasjon når dei ser det nødvendig. Ei endring i retningslinjene kan bety at den norske forskrifta må endrast tilsvarande.

Oppfølging og kontroll

Ordninga blir administrert av Miljødirektoratet, som i behandlinga av søknadene kontrollerer om dei enkelte verksemdene fyller vilkåra for utbetaling av kompensasjon. Det blir årleg rapportert om bruken av midlar til EFTAs overvåkingsorgan ESA og til Stortinget i samband med budsjettet.

Rapport 2022

Det vart betalt ut 3,54 mrd. kroner i kompensasjon for støtteåret 2021, utbetalt i 2022.

Post 75 Utbetaling for vrakpant til køyretøy og tilskot til kassering av fritidsbåtar, overslagsløyving

Ordninga rettar seg mot resultatområdet Forureining. Tilskot til kommunale anlegg for behandling av kasserte fritidsbåtar ligg under post 63 Returordning for kasserte fritidsbåtar. Post 75 er, som følgje av eksterne konsekvensjusteringar og redusert utbetalingsanslag, redusert med 61,6 mill. kroner i høve til 2023. Foreslått løyving er på 466,4 mill. kroner for 2024.

Mål

Målet med vrakpantordninga for køyretøy er å stimulere bileigarar til å levere utrangerte køyretøy til godkjend biloppsamlingsplass, slik at bilvraket kan takast hand om på ein forsvarleg måte utan å forureine miljøet, og slik at materiala frå det kan vinnast att. Posten dekkjer utbetaling av vrakpant og kostnader ved overføring av vrakpanten til bileigaren.

For enkelte køyretøygrupper som mopedar, lette og tunge motorsyklar, lastebilar, bubilar og campingvogner blir det betalt eit tilskot til behandlingsanlegget der eigaren får ein fastsett del av beløpet for å levere køyretøyet til vraking hos ein godkjend biloppsamlar, medan ein del av beløpet går til behandlingsanlegget for å dekkje kostnadene anlegget har med å miljøsane vraket.

Frå 1. oktober 2017 vart det utbetalt tilskot til kasserte fritidsbåtar over denne posten. Det blir utbetalt eit beløp på 1 000 kroner per båt til båteigaren. Samstundes blir det utbetalt eit tilskot til verksemda som handterer båtane. Dette beløpet er eit tilskot per kilo båt som blir handtert. I dei tilfella båten blir handtert av eit kommunalt anlegg som ikkje er sjølvstendig rettssubjekt, blir handteringstilskotet betalt ut over post 63.

Kriterium for måloppnåing

Tilskotsordninga skal medverke til auka innlevering av køyretøy og fritidsbåtar som skal vrakast, slik at dei kan takast hand om på ein forsvarleg måte.

Tildelingskriterium

Vrakpanten for køyretøy blir utbetalt av Skatteetaten på vegner av Miljødirektoratet mot kvittering for at bilvraket er levert til godkjend biloppsamlingsplass for behandling. Ordinær vrakpant for

2024 er 3 000 kroner. Vrakpant til dei nye køyretøygruppene og tilskot til handteringsanlegg for desse gruppene blir òg utbetalte av Skatteetaten.

Tilskot til båteigar og tilskot til handtering av kasserte fritidsbåtar blir utbetalte av Miljødirektoratet. Tilskot til kommunale anlegg for handtering av fritidsbåtar blir utbetalte frå post 63.

Oppfølging og kontroll

For å sikre at det kasserte køyretøyet har rett til vrakpant eller tilskot, blir vrakmeldinga for køyretøyet kontrollert mot det sentrale motorvognregisteret. For varebilar og fritidsbåtar blir dokumentasjon frå behandlingsanlegget sjekka av Miljødirektoratet, og for fritidsbåtar er det Senter mot marin forsøpling som gjer dette frå 2024. Kontrollen skjer elles ved kontroll av lager på oppsamlingsplassane og rekneskap med vedlegg.

Rapport 2022

Saman med produsentansvarsordninga for køyretøy bidreg vrakpantordninga for køyretøy til at om lag 95 pst.² av dei utrangerte bilane blir leverte inn. Dette sikrar at ressursane blir utnytta i ein sirkulær økonomi og farleg avfall handtert miljømessig forsvarleg. Av dette blir om lag 84 pst. materialt vunne og 4 pst. av delane går til ombruk. I 2022 vart det samla inn i overkant av 124 000 bilvrak, som er ein nedgang frå året før. Talet på vrak svingar frå år til år, men har minka dei siste åra. Det var samla inn 638 lastebilar i klasse N2 (601 i 2021), 601 lastebilar i klasse N3 (601 i 2021), 4 397 mopedar og motorsyklar (4 425 i 2021), 2 788 campingvogner (3 189 i 2021) og 247 bubilar i 2022 (217 i 2021).

Tilskotsordninga for kasserte fritidsbåtar har vore effektiv for å sikre innlevering av fritidsbåtar, noko som sørgjer for at ressursane blir utnytta i ein sirkulær økonomi, og redusert forsøpling og forureining. Evalueringa av ordninga frå 2019 peiker på at mangelen på eit register over fritidsbåtane gjer det vanskeleg å føre kontroll med at det faktisk er båteigaren som leverer båten. Det har vore døme på misbruk.

Det vart utbetalt tilskot til om lag 10 150 båteigarar i 2022. I 2021 vart det utbetalt tilskot til om lag 10 600 båteigarar. Det er ved utgangen av 2022 etablert 250 handteringsanlegg for små kasserte fritidsbåtar, medan det er 76 handteringsanlegg for større kasserte fritidsbåtar over 15 fot. Det er

² Bilvrak og kasserte bildekk – Miljøstatus (miljødirektoratet.no)

utbetalt om lag 48,5 mill. kroner til behandling av kasserte fritidsbåtar i 2022, medan det vart utbetalt 44,0 mill. kroner i 2021.

Post 76 Refusjonsordningar, overslagsløyving

Posten dekkjer ulike refusjonsordningar retta mot resultatområda Forureining og Klima. Posten er redusert med 19,7 mill. kroner til 247,8 mill. kroner for 2024.

Samla er det i 2024 budsjettert med 67,8 mill. kroner til refusjonar for spillolje og om lag 180 mill. kroner til refusjon av avgift på hydrofluorkarbon (HFK) og perfluorkarbon (PFK).

Refusjon av smørjeoljeavgifta

Mål

Ordninga rettar seg mot resultatområdet Forureining. Målet med ordninga er å stimulere til auka innlevering av spillolje til miljøgodkjend behandling. Spillolje er brukt smørjeolje og transformatorolje og er klassifisert som farleg avfall. Smørjeolje er, med unntak av enkelte bruksmåtar, pålagd smørjeoljeavgift, jf. St.prp. nr. 1 (2007–2008) *Skatte-, avgifts- og tollvedtak*, kap. 5542, post 71.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er totalt innsamla kvantum av spillolje.

Tildelingskriterium

Det blir utbetalt refusjon for dei fleste typane brukt smørjeolje og andre brukte oljar (transformatoroljar og anna) med tilsvarande eigenskapar, med unntak av mellom anna spillolje som kjem frå større skip (større enn 76 meter / 250 fot) i internasjonal sjøfart. Refusjonen blir utbetalt til større mottaksanlegg (tankanlegg) med førehandstilsegn frå Miljødirektoratet. I tilsegna er det fastsett ein del vilkår som refusjonsmottakaren har plikt til å rette seg etter. Krav om utbetaling blir kontrollerte opp mot førehandstilsegna.

Refusjonssatsen blir fastsett årleg av Miljødirektoratet med utgangspunkt i nivået på smørjeoljeavgifta.

Oppfølging og kontroll

Miljødirektoratet bruker ein tredjepart til å kvalitetssikre og kontrollere søknadene om refusjon. Miljødirektoratet gjennomfører tilsyn ved nokre

refusjonsanlegg kvart år. Ved kontroll av mottaksanlegga dei siste åra er det konstaterert enkelte brot på ordninga for refusjonar. Miljødirektoratet følger opp brota ved å nekte refusjonsutbetaling eller krevje tilbakebetaling av feilaktig utbetalte refusjonar. Strengare reaksjonar som tilbaketrekking av tilsegna eller melding til politiet blir òg vurderte i alvorlege tilfelle.

Rapport 2022

Innsamlingsgraden for spillolje (med og utan rett til refusjon) har vore stabil dei siste åra og er berekna til i underkant av 90 pst. Effekten av refusjonsordninga for brukt smørjeolje er god og sikrar forsvarleg handtering av dette avfallet. I 2022 vart det totalt samla inn i underkant av 25 000 m³ olje som har krav på refusjon. Det vart i 2022 utbetalt om lag 61,2 mill. kroner i refusjon. Refusjonsatsen var på 2,70 kroner per liter.

Refusjon av avgift på hydrofluorkarbon (HFK) og perfluorkarbon (PFK)

Mål

Ordninga rettar seg mot resultatområdet Klima. Refusjonsordninga er heimla i forskrift 1. juni 2004 nr. 930 om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskrifta) kapittel 8. Hydrofluorkarbon (HFK) blir i første rekkje nytta i kjøle- og fryseanlegg, varmpumper og mobil luftkondisjonering.

Formålet med ordninga er å redusere utslepp til luft av HFK og PFK. Gassane er klimagassar, og reguleringa av desse er ein del av strategien for å redusere utsleppa av klimagassar i samsvar med Parisavtalen. Ordninga med avgift og refusjon skal medverke til meir bruk av miljøvennlige kuldemedium og mindre bruk av dei HFK- og PFK-gassane som har høgast klimaverknad (globalt oppvarmingspotensial), stimulere til produktutvikling, styrkje arbeidet med å hindre lekkasjar og stimulere til innsamling og forsvarleg behandling av brukt gass. Målgruppa for refusjonsordninga er aktørar som har avfallsgass eller kassert utstyr som HFK- eller PFK-gass.

Tildelingskriterium

Forskrifta inneber at kuldebransjen og andre som leverer HFK og PFK til godkjent destruksjonsanlegg, kan krevje refusjon av avgift på HFK og PFK. Føresetnaden er dokumentasjon som viser kva mengd og typar av HFK og PFK som er leverte og forsvarleg destruerte.

Det blir utbetalt refusjon for den mengda HFK og PFK som er levert til godkjent anlegg for destruksjon. Refusjonssatsane vil vere like dei gjeldande differensierte avgiftssatsane for avgifta på HFK og PFK ved innleveringstidspunktet, jf. Stortingets årlege avgiftsvedtak og forskrift 11. desember 2001 nr. 1451 om særavgifter § 3-18-2.

Oppfølging og kontroll

Miljødirektoratet fører tilsyn med refusjonsordninga, jf. avfallsforskrifta § 17-3. Mengda HFK og PFK som blir samla inn og send til destruksjon, varierer mykje frå år til år. Grunnen er spesielt at hos den største aktøren som nyttar ordninga, blir gassen innsamla på store tankar. Når ein tank er full, blir han send til forsvarleg destruksjon. Kvar tank som blir send til destruksjon, utløyser med avgiftssatsen vi har i dag, 25–30 mill. kroner i refusjon, avhengig av samansetjinga av gassane i tanken.

Rapport 2022

I 2022 vart det utbetalt eit samla refusjonsbeløp på 140 mill. kroner som følgje av at seks tankar med gass vart leverte til destruksjon, og noko mindre volum av HFK-gass frå hushaldskjølemøbel som vart tappa av på same anlegget som gassen vart destruert. Utbetaling av refusjonar har halde seg på eit høgt nivå dei siste åra fordi avgiftssatsen har auka, og som eit resultat av at meir gass, særleg av dei med høg avgiftssats, har blitt samla inn og destruert.

Innhaldet i tankane er i all hovudsak ulike blandingar av HFK-gassar, sidan PFK-gassar er svært lite brukte i Noreg. Det vart destruert gass tilsvarende om lag 180 000 tonn CO₂-ekvivalentar i 2022.

Post 77 Ymse organisasjonar og stiftelsar m.m.

Posten er tredelt, jf. omtale under. Midlane er retta mot resultatområda Naturmangfald, Friluftsliv, Forureining og Klima. Løyvinga er auka med 0,9 mill. kroner i prisjustering til 15,3 mill. kroner.

Frivillige miljøorganisasjonar og allmenntilrettelegging innanfor forureiningsområdet

Mål

Tilskotsordninga skal medverke til å halde i gang eit utval av demokratisk oppbygde, landsomfattande organisasjonar med arbeid mot forureining

som formål for å sikre frivillig engasjement og styrkje medverknaden i miljøspørsmål lokalt, regionalt og nasjonalt, basert på fagleg innsikt.

Målet er òg å påverke produksjons- og forbruksmønsteret ved å byggje opp og formidle kompetanse om miljøvennleg produksjon og forbruk og stimulere til berekraftig praksis i næringsliv, hushald og offentleg verksemd.

Tildelingskriterium

Storleiken på driftstilskota blir fastsett mellom anna ut frå ei vurdering av aktivitetsnivået til organisasjonane nasjonalt og lokalt, økonomien deira og alternative høve til finansiering, saman med medlemstalet i organisasjonane.

Ordninga omfattar tilskot til

- Norsk vannforening (423 000 kroner)
- Norsk forening mot støy (1,313mill. kroner)
- LOOP (612 000 kroner)
- Foreininga Hold Norge Rent (2,267 mill. kroner)
- Den europeiske standardiseringsorganisasjonen (CEN) for arbeid med å lage ein ny standard for måling av utslepp frå vedomnar (225 000 kroner)

Det er ein føresetnad at organisasjonane og stiftelsane sender inn søknad om tilskot. Det blir fortløpande vurdert om organisasjonane og stiftelsane tilfredsstillar kriteria for å få støtte.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar bli følgde opp for å kontrollere at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Oppfølging og kontroll går for seg ved generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapporteringar.

Rapport 2022

Midlane er brukte til grunnstøtte til drift, opplæringstiltak og informasjonstiltak og førebyggjande arbeid generelt i dei ulike organisasjonane.

Miljømerking, miljøvennleg forbruk og forbrukarinformasjon

Mål

Ombruk, miljømerking og standardar for miljøleiving, produkt og tenester er viktige verktøy i ein førebyggjande miljøpolitikk. Standardisering inneber utarbeiding av krav og spesifikasjonar for varer, tenester, prosessar og verksemder. Miljø-

merking skal gje informasjon til og gjere forbrukarar, næringsliv og offentlege verksemdar medvitne om miljøvennlege val. Dei offisielle miljømerkeordningane som Svana og Blomen er eit viktig supplement til lovpålagde krav og medverkar til redusert bruk av prioritetslistestoff. Merkeordningane er nærmare omtalte i budsjettproposisjonen til Barne- og familiedepartementet. Ombruk er eit godt miljøtiltak for å redusere avfall og forbruk og bidreg til måloppnåing for fleire av FN's berekraftsmål. Ordninga omfattar driftstilskot til Stiftelsen Miljømerking (1,347 mill. kroner) og Standard Norge (1,796 mill. kroner).

Kriterium for måloppnåing

Klima- og miljødepartementet føreset at midlane blir nytta til å intensivere arbeidet med verkemiddel som fremjar prioriterte miljø- og berekraftsmål. Innan standardiseringsarbeidet er det viktig med arbeid knytt til europeiske og internasjonale standardar som er særleg relevante for miljøleing og klima- og miljøomsyn i produkt og tenester. For miljømerking er det sentralt med utvikling av miljøkriterium, slik at fleire produktgrupper blir merkte. Det skal særleg leggast vekt på å utvikle og vidareutvikle kriteriesett for produktgrupper som fører til stor miljøbelastning. Det skal òg leggast vekt på tiltak for å få fleire produsentar til å søkje om merket innanfor områda der det er utvikla kriterium, og for å gje forbrukarar informasjon om spekteret av miljømerkte produkt på marknaden.

Tildelingskriterium

Tildeling av midlar er basert på resultata organisasjonane hadde føregåande år, og ein konkret søknad om midlar for kommande periode, sett opp mot prioriterte nasjonale miljø- og berekraftsmål.

Oppfølging og kontroll

Drifts- og prosjekttilskota blir følgde opp gjennom krav som blir fastsette i kvart enkelt tilsegnsbrev. Det blir motteke årsrapport og/eller rekneskapsversikt for alle tilsegner, i tillegg til at det er fagleg kontakt med dei enkelte tilskotsmottakarane.

Rapport 2022

Midlane til Stiftelsen Miljømerking er brukte til å utvikle miljømerkingskrav for nye produktom-

råde, skjerpte krav for eksisterande produktområde og til å auke kunnskapen om, kjennskapen til og aksepten av miljømerkinga. Midlane til Standard Norge er brukte til arbeid knytt til europeiske og internasjonale standardar som er særleg relevante for klima- og miljøomsyn i produkt og tenester. Midlane til Omatt – Bransjeforeningen for idéelle gjenbruksaktører er brukte til å gjennomføre kurs for frivillige medarbeidarar om drift av gjenbruksbutikker og til lover og avtaleverk som er relevante for slik verksemd.

Naturfaglege organisasjonar

Mål

Ordninga skal medverke til å halde i gang eit utval av demokratisk oppbygde, landsomfattande organisasjonar innanfor naturområdet for å sikre frivillig engasjement og styrkje medverknaden i miljøspørsmål lokalt, regionalt og nasjonalt, basert på fagleg innsikt.

Tildelingskriterium

Storleiken på driftstilskota blir fastsett mellom anna ut frå ei vurdering av aktivitetsnivået til organisasjonane nasjonalt og lokalt, økonomien deira og alternative høve til finansiering, saman med medlemstalet i organisasjonane.

Det er rekna med tilskot til

- Foreningen Våre Rovdyr (402 000 kroner)
- Norsk Biologforening (326 000 kroner)
- Norsk Botanisk Forening (326 000 kroner)
- Norsk entomologisk forening (316 000 kroner)
- BirdLife Norge (2,506 mill. kroner)
- Norges sopp- og nyttevekstforbund (3,130 mill. kroner, inkludert 2,5 mill. kroner til soppkontroll)
- Norsk Zoologisk Forening (287 000 kroner)

Tilskot til den enkelte organisasjonen blir utbetalt etter søknad.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp med kontroll av at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Oppfølging og kontroll går for seg ved generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapporteringar. I tillegg kjem fagleg kontakt med dei enkelte tilskotsmottakarane.

Rapport 2022

Midlane vart nytta til grunnstøtte til drift, informasjonsverksemd og prosjekt i dei ulike organisasjonane.

Post 78 Friluftslivsformål, kan overførast

Posten er retta mot resultatområdet Friluftsliv.

Foreslått løyving er på 205,9 mill. kroner, ein auke på 13,6 mill. kroner frå 2023. Av auken er 12,3 mill. kroner prisjustering og resterande 1,3 mill. kroner lagde inn til førebuing av Friluftslivets år 2025 i organisasjonen Norsk Friluftsliv.

Til posten ligg fleire tilskotsordningar som er omtalte under.

Det er behov for ei tilsegnfullmakt på 28 mill. kroner, der 3 mill. kroner er knytte til tilskot til kjøp og reparasjonar av båtar i Skjærgårdstjenesten, og dessutan ein eittårig auke på 25 mill. kroner til aktivitetar og tiltak i Friluftslivets år 2025, jf. forslag til vedtak VI.

Friluftslivsaktivitet

Tilskot til friluftslivsaktivitet har ei ramme på 61,3 mill. kroner, ein auke på 4 mill. kroner frå 2023. Auken er mellom anna grunngjeven i at det øyremerkte tilskotet til DNT for drift og utvikling av UT.no på 2 mill. kroner er avvikla og midlane overførte til denne tilskotsordninga.

Andelen til ordninga på 25 mill. kroner av tilsegnfullmakta på posten i 2024 gjer det hausten 2024 mogleg å gje tilsegner om midlar frå tilskotsordninga til tiltak og aktivitetar i regi av lag og foreiningar i samband med Friluftslivets år 2025. Miljødirektoratet vil gjennomføre ein eigen søknadsprosess for dette i 2024. Fordelinga av tilsegner skal skje i dialog med Norsk Friluftsliv.

Mål

Målet med ordninga er å medverke til auka deltaking i helsefremjande, trivselsskapande og miljøvennleg friluftsliv for alle grupper i befolkninga.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tildelte tilskot medverkar til auka deltaking i helsefremjande, trivselsskapande og miljøvennleg friluftsliv for alle grupper i befolkninga, med vekt på dei gruppene som er særskilt prioriterte i ordninga.

Tildelingskriterium

Frivillige medlemsorganisasjonar som er registrerte i Einingsregisteret, og som arbeider med aktivitetsfremjande tiltak for friluftsliv, og interkommunale friluftsråd kan søkje om midlar frå ordninga. Det blir primært gjeve tilskot til friluftslivsaktivitet. Det er òg mogleg å få støtte til enkelt materiell og utstyr når dette medverkar til å fremje den friluftslivsaktiviteten det blir søkt om tilskot til. Det kan dessutan bli gjeve tilskot til informasjonstiltak om rettar og plikter etter allemannsretten. Det kan vidare bli gjeve tilskot til informasjonstiltak som medverkar til å fremje friluftslivsaktivitet, irekna også utvikling av digitale konsept. Det blir ikkje gjeve midlar til kostnadskrevjande utstyr, utstyrssentralar eller supplerings av utstyrslager.

Desse typene aktivitetar blir prioriterte:

- aktivitetar som er lite ressurskrevjande og lett tilgjengelege for ulike brukargrupper
- tiltak som blir gjennomførte i nærmiljøet med særleg vekt på byar og tettstader
- tiltak som medverkar til auka deltaking i friluftsliv over tid
- støtte av det frivillige arbeidet i friluftslivsorganisasjonane

Personar som er lite fysisk aktive, barn, unge og barnefamiliar, personar med innvandrarakgrunn og personar med nedsett funksjonsevne er prioriterte.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp med kontroll av at midlane blir nytta som føreset, og at tiltaka blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2022

Totalt vart det i 2022 gjeve 46,1 mill. kroner i tilskot til lag og organisasjonar som arbeider med aktivitetsfremjande tiltak for friluftsliv. Av dette fekk landsomfattande friluftslivsorganisasjonar 23,05 mill. kroner direkte frå Miljødirektoratet, medan lokale og regionale lag og organisasjonar fekk 23,01 mill. kroner frå fylkeskommunane. Totalt kom det inn 765 søknader om statleg støtte frå posten, og det totale søknadsbeløpet var på 119,4 mill. kroner.

Midlane er i all hovudsak brukte til å støtte tiltak for barn, unge og barnefamiliar, tiltak som sti-

mulerer nye grupper til å delta i friluftslivsaktiviteter, til dømes personar med nedsett funksjonsevne og etniske minoritetar i Noreg, og tiltak som medverkar til å utvikle samarbeidet mellom friluftsliv og kulturminne. Tilskota har medverka til at ei rekkje barn, unge og familiar har fått positive opplevingar og betre kunnskap om friluftsliv. Døme på tiltak som fekk tilskot frå Miljødirektoratet, er Friluftsrådernes Landsforbunds prosjekt «Læring i friluft» og «Friluftsliv og folkehelse» og Norsk Friluftslivs prosjekt «Friluftslivets uke». Det er òg gjeve tilskot til Norges sopp- og nyttevekstforbund til «Soppens dag», til Norsk Botanisk Forening sitt arrangement «Villblomstenes dag», til Norges Naturvernforbunds prosjekt «Opplev naturen – livsgrunnlaget vårt» og til Mental Helse Ungdom sitt tiltak «Frisk Pust og Mestring». 12,08 mill. kroner vart tildelte Norsk Friluftsliv, som fordelte dette vidare til sine eigne medlemsorganisasjonar.

Friluftslivsaktivitet for personar med innvandrarbakgrunn

Ordninga vart avvikla i 2023, og personar med innvandrarbakgrunn vart frå 2023 ei av dei prioriterte gruppene i tilskotsordninga Friluftslivsaktivitet.

Rapport 2022

Ordninga hadde ei ramme på 10 mill. kroner i 2022. Totalt var det 19 søkjarar som til saman søkte om 14,5 mill. kroner. 18 av dei 19 laga og organisasjonane som søkte, vart tildelte tilskot.

Tiltaka omfatta tilbod om turar og aktivitetar, men òg tiltak for inkludering og opplæring av personar med innvandrarbakgrunn til å bli leiarar i lag og organisasjonar. Leiarar med innvandrarbakgrunn er viktige for vidare rekruttering av personar med innvandrarbakgrunn.

Døme på tiltak er Wild Xs ungdomsprosjekt «Wild X aktivitetsprogram» med opplæring og tilbod om turar knytte til jakt, fiske og anna friluftsliv, Friluftsrådernes Landsforbunds prosjekt «Friluftsrådernes friluftstiltak for innvandrere», Multi-kulturelt initiativ og ressursnettverk (MIR) sitt tiltak «Innvandrerfamilier ut i naturen», Den Norske Turistforenings prosjekt «Nøkkelen til inkludering i DNT», Raudekrossens prosjekt «Til Topps lokalt» og Skiforeningens tiltak «Friluftsglede for alle».

Driftsstøtte til friluftslivsorganisasjonar

Ordninga har ei ramme på 46,19 mill. kroner, ein auke på 4,7 mill. kroner frå 2023.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å styrkje interessa for deltaking i friluftsliv i allmenta gjennom det arbeidet som skjer i dei store friluftslivsorganisasjonane og dei lokale laga og foreiningane deira.

Friluftsrådernes Landsforbund (FL) er paraplyorganisasjonen for dei interkommunale friluftsråda. Det er for tida 28 interkommunale friluftsråd. Det er sett av 19 mill. kroner i administrasjonsstøtte til FL og dei interkommunale friluftsråda. Det er eit mål at flest mogleg kommunar er med i eit interkommunalt friluftsråd.

Norsk Friluftsliv er paraplyorganisasjon for 18 friluftslivsorganisasjonar med til saman over 950 000 medlemmer. Det er sett av 8,79 mill. kroner i administrasjonsstøtte til Norsk Friluftsliv.

FL, Norsk Friluftsliv og Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN) har etablert fylkesvise samarbeidsnettverk for natur og friluftsliv (FNF – Forum for natur og friluftsliv). Til FNF er det sett av 15 mill. kroner i administrasjonsstøtte.

Organisasjonen Wild X tilbyr friluftslivsaktivitetar med personar med innvandrarbakgrunn i alderen 12–25 år som hovudmålgruppe. Det er sett av 1,7 mill. kroner i administrasjonsstøtte til Wild X.

Tjukkasgjengen driv med lågterskeltilbod innanfor friluftsliv og fysisk aktivitet, og hovudmålgruppa er personar som er lite fysisk aktive. Det er sett av 1,7 mill. kroner i administrasjonsstøtte til Tjukkasgjengen.

Kriterium for måloppnåing

Vurderinga av måloppnåinga til organisasjonane skjer gjennom rapporteringa og i dei årlege kontaktmøta Miljødirektoratet har med desse organisasjonane.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og gjennom eit årleg kontaktmøte med kvar organisasjon.

Rapportering om bruk av tilskotsmidlar skjer i årlege kontaktmøte med FL, Norsk Friluftsliv, FNF, Wild X og Tjukkasgjengen.

Rapport 2022

I 2022 vart det løyvd 39,02 mill. kroner i statleg driftsstøtte til fem nasjonale friluftslivsorganisasjonar. Totalt vart det tildelt 16,95 mill. kroner til FL og interkommunale friluftsråd i 2022. Midlane er nytta til drift, til å styrkje arbeidet i FL, til å utvide FL sitt engasjement geografisk og gjev FL og friluftsråda eit bidrag til å halde i gang ei god drift. Det er stor interesse for interkommunalt samarbeid om friluftsråd, og i 2022 var det 28 interkommunale friluftsråd med 228 medlemskommunar. Friluftsråda femner no om over 80 pst. av befolkninga i heile landet.

Det vart i 2022 inngått avtale med grunneigarar om 61 km med nye turstiar, skiløyper og turvegar, og friluftsråda har saman med medlemskommunane arbeidd med å sikre 31 nye friluftsområde. Det er tilrettelagt 182 km med nye turstiar og mellom anna bygd 18 nye toalett, 10 nye bryggjer og 9 nye parkeringsplassar.

FL og friluftsråda har også i 2022 hatt stor aktivitet. Friluftsråda har hatt opne turar med 14 750 deltakarar, tiltak for barn og ungdom med 38 200 deltakarar og tiltak for personar med minoritetsbakgrunn med 12 200 deltakarar. Friluftsråda har framleis stor innsats retta mot friluftsliv og bruk av naturen i læringsarbeidet i barnehage og skule, og 6 300 lærarar og barnehagetilsette var på kurs i regi av FL og friluftsråda i 2022. Friluftsråda engasjerer seg òg i arbeidet med å ta vare på arealgrunnlaget for friluftsliv, gjennom deltaking i fylkesvise Forum for natur og friluftsliv og gjennom fråsegner i ulike arealsaker. I arbeidet med forsøpling har friluftsråda engasjert 27 800 frivillige som har samla inn 1 390 tonn søppel. Turaktivitetar og turregistreringsopplegga viser ein liten nedgang etter koronaåret 2021, men likevel har 98 000 personar delteke og samla gått 1,8 mill. turar.

Friluftsråda forvaltar 825 offentleg eigde friluftsområde med omfattande oppgåver knytte til mellom anna skjøtsel, vask av toalett og bosshandtering og forvaltar over 2 950 km turstiar, 268 km turvegar og 340 km skiløyper.

Norsk Friluftsliv vart tildelt 7,57 mill. kroner i administrasjonsstøtte. Norsk Friluftsliv får dessutan aktivitets- og prosjektmidlar frå Miljødirektoratet for vidare tildeling til sentralledda i Norsk Friluftsliv sine medlemsorganisasjonar. Arbeidet omfattar i stor grad påverknads- og informasjonsarbeid overfor offentlege styresmakter og andre

organisasjonar, med sikte på å skape best mogleg vilkår for friluftslivet.

Forum for natur og friluftsliv (FNF) vart i 2022 tildelt 13,5 mill. kroner i administrasjonsstøtte via sekretariatet med sentral leing av organisasjonen. Arbeidsgjevaransvaret er plassert sentralt for alle tilsette. Statleg tilskot bidreg til at FNF ved utgangen av 2022 har 16 lokale FNF med i alt 18 fulltidsstillingar som koordinatorar og ei stilling sentralt som dagleg leiar. FNF-koordinatorane gjer eit stort og viktig arbeid for natur- og friluftslivsinteressene i dei enkelte fylka.

Wild X fekk i 2022 utbetalt 1,5 mill. kroner i driftsstøtte. Statleg driftsstøtte og aktivitetstilskot bidreg til at mange barn og unge med innvandrarbakgrunn får eit godt tilbod om å delta i friluftslivsaktivitetar. Organisasjonen er under stadig utvikling, mellom anna med oppretting av fleire lokallag.

Tjukkasgjengen fekk i 2022 utbetalt 1,5 mill. kroner i driftsstøtte. Organisasjonen arbeider med å skape aktivitet, særleg gjennom å motivere og støtte lokale «chapter».

Tiltak i statleg sikra friluftslivsområde og område verna som friluftslivsområde etter markalova

Ordninga har ei ramme på 36,1 mill. kroner, ein auke på 2,5 mill. kroner frå 2023.

Mål

Målet med ordninga er å fremje friluftslivsaktivitet i statleg sikra friluftslivsområde og område verna som friluftslivsområde etter markalova gjennom naturvennleg tilrettelegging og skjøtsel, slik at områda blir tilgjengelege og attraktive.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tildelt tilskot bidreg til tilrettelegging og skjøtsel i samsvar med godkjende forvaltningsplanar i dei statleg sikra friluftslivsområda og område verna som friluftslivsområde etter markalova.

Tildelingskriterium

Kommunar og interkommunale friluftsråd med forvaltningsansvar for statleg sikra friluftslivsområde og forvaltningsansvarleg for friluftslivsområde verna etter markalova kan søkje om tilskot frå ordninga.

Det blir tildelt tilskot til tilrettelegging som har eitt eller fleire av desse måla:

- minske dei fysiske hindringane for friluftsliv og leggje til rette for auka friluftslivsaktivitet for alle
- ta vare på opplevingskvalitetane i området og leggje til rette for gode naturopplevingar
- hindre at friluftsliv fører til unødige naturinngrep, slitasje og forstyrning av plante- og dyrelivet, kulturminne og kulturmiljø

Tilskot kan berre bli gjevne der tiltaket inngår i ein gjeldande og godkjend forvaltningsplan knytt til tilrettelegging av sikra friluftslivsområde. For område verna som friluftslivsområde etter markalova er det eit vilkår at tiltaka er i tråd med markalova, verneforskrift og eventuell forvaltningsplan for området.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll i fylkeskommunane av innsende rapportar.

Rapport 2022

Budsjettet for 2022 var 32,6 mill. kroner, som vart tildelt fylkeskommunane for vidare tildeling til kommunar og interkommunale friluftsråd. Fordelinga vart utført på grunnlag av omfanget av sikra friluftslivsområde og om det låg føre forvaltningsplanar for friluftslivsområda som dokumenterte behov for tiltaksmidlar. I gjennomsnitt vart fylka i 2022 tildelte 2,96 mill. kroner. Eit fylke fekk tildelt 8,2 mill. kroner, medan det fylket som fekk minst, vart tildelt 0,58 mill. kroner. I alt fekk fire av fylka tildelt meir enn 4 mill. kroner.

Totalt fekk fylkeskommunane 278 søknader frå kommunar og interkommunale friluftsråd, og totalt søknadsbeløp var 82,4 mill. kroner. Tiltaka var kostnadsberekna til nær 140 mill. kroner, noko som viser at mange søkjarar medverkar sjølve med eigne midlar og dugnadsinnsats. Det

vart i 2022 gjeve statleg støtte til 195 ulike tiltak. Ein stor del av tiltaka omfatta universell tilrettelegging slik at fleire grupper av befolkninga får høve til å nytte områda. Dei fleste tilretteleggingstiltaka stimulerer til aktivitet, til dømes etablering og merking av turveggar og stiar. Gjennom ei rekkje nye toalett på friluftslivsområda, skilt- og informasjonstavler, gapahukar, parkeringsplassar, opparbeidingstiltak, baderamper, bord og benker, bål-plassar, skjøtselstiltak med vidare har tilskota bidrege til ei oppgradering av mange område til glede for brukarane.

Skjærgårdstjenesten

Ordninga har ei ramme på 37,0 mill. kroner, ein auke på 1,5 mill. kroner frå 2023.

Mål

Ordninga gjev statlege budsjettmidlar til drift av Skjærgårdstjenesten, inkludert kjøp og større reparasjonar av båtar knytte til tenesta og Skjærgårdstjenestens arbeid med tiltak mot marin forsøpling.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert mellom anna ut frå talet på friluftslivsområde som er drifta i dei enkelte driftsområda, kor mange dagsverk dei enkelte driftsområda har brukt til fjerning av marin forsøpling, og kor mange dagar dei enkelte driftsområda har brukt til hjelp til Statens naturoppsyn.

Tildelingskriterium

Fordelinga til dei ulike driftsområda i 2024 står i tabellen under. Midlane blir fordelte til fylkeskommunane.

Miljødirektoratet kan i samband med overføring konkretisere vilkår og føresetnader knytte til dei statlege driftstilskota.

Tabell 7.3 Fordeling til driftsområde i Skjærgårdstjenesten

Driftsområde som midlane blir fordelte til	(i 1 000 kr)
Ytre Oslofjord Øst (Østfold fylkeskommune)	3 430
Indre Oslofjord (Akershus fylkeskommune)	3 525
Ytre Oslofjord Vest (Vestfold fylkeskommune)	3 675
Telemark (Telemark fylkeskommune)	3 735
Aust-Agder (Agder fylkeskommune)	3 600
Vest-Agder (Agder fylkeskommune)	4 600
Vestkystparken (Vestland fylkeskommune)	5 600
Møre og Romsdal (Møre og Romsdal fylkeskommune)	1 525
Sum	29 690

5 mill. kroner av løyvinga er øymerkte til arbeidet med fjerning av marint søppel. Midlane til dette blir fordelte til dei einingane i Skjærgårdstjenesten som søker om å få øymerkte midlar til fjerning av marint søppel. Tildelinga blir samordna med dei ordinære tilskotsmidlane til tiltak mot marin forsøpling.

Resterande midlar under Skjærgårdstjenesten, 2,31 mill. kroner, er øymerkte tilskot til båtinvesteringar og større akutte båtrepasjonar. Midlane til båtinvesteringar blir tildelte i tråd med vedteken investeringsplan.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp for å sikre at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av rapportar sende til fylkeskommunane.

Rapportering om bruk av tilskotsmidlar blir òg teken opp i møte mellom Miljødirektoratet/fylkeskommunen og Skjærgårdstjenesten i dei tre regionområda, og det skal rapporterast i samband med søknader om tilskot kommande år.

Rapport 2022

Skjærgårdstjenesten hadde i 2022 god drift og gode resultat i alle driftseiningar. Det vart i 2022 også markert at Skjærgårdstjenesten hadde eksistert i 30 år. Tre nye båtar vart tekne i bruk i 2022. Skjærgårdstjenesten har også i 2022 gjennomført tiltak for å utvikle tenesta vidare og bidreg til at dei sjønære friluftslivsområda blir haldne i hevd.

Mellom anna er det gjennomført fleire tiltak på kompetansesida, tiltak for oppfølging av nye forskrifter for bygging av mindre lasteskip, tiltak for å styrkje styrings- og rapporteringsrutinane og oppfølging av fylkeskommunane som har den regionale styringa av Skjærgårdstjenesten. Skjærgårdstjenesten er med i Felles Ressurs Register i regi av BarentsWatch.

Nasjonale turiststiar

Ordninga har ei ramme på 10,8 mill. kroner, ein auke på 0,5 mill. kroner frå 2023.

Mål

Tilskotsordninga skal bidra til å vareta opplevings- og naturverdiar, allemannsretten, førebyggjande beredskapsarbeid og tryggleik, lokal verdiskaping og god besøksforvaltning på stiar med stor attraksjonskraft og svært høge besøkstal, der internasjonale turistar utgjer ein stor del av dei besøkjande.

Ordninga skal ikkje leggje til rette for meir utbygging og tiltak enn det som er nødvendig, og alle tiltak skal vere innanfor rammene av allemannsretten og norsk friluftslivstradisjon. Eventuelle byggje- og anleggstiltak skal vere tilpassa landskapet, ha minst mogleg omfang og ta omsyn til natur- og opplevingskvalitetane i området.

Det kan autoriserast inntil 15 Nasjonale turiststiar. Stiar med ekstraordinært stort besøk og der internasjonale turistar utgjer ein stor del, kan bli autoriserte. Vidare må noverande situasjon og framtidige planar i nærområdet til stiane ta omsyn til naturmangfald, friluftsliv, tryggleik og land-

skapskvalitetar for at stiane skal kunne bli autoriserte. Dei autoriserte stiane skal ha stor opplevingsverdi og attraksjonskraft og skal vere eit utval av stiar og turmål som gjennom heilskapleg besøksforvaltning toler mange besøkjande utan at naturverdiar blir ringare. Vidare skal tryggleiken vere godt vareteken på desse stiane. God lokal forankring av arbeidet og heilskapleg og langsiktig planlegging gjennom god besøksforvaltning som skal munne ut i ein besøksstrategi, er eit av krava for å kunne bli autorisert som Nasjonal turiststi.

Stiar som er autoriserte som Nasjonal turiststi, blir prioriterte ved tildeling av midlar frå ordninga, men å vere autorisert er ikkje eit krav for å få midlar frå ordninga. Stiar som er autoriserte, vil i tillegg få eit årleg grunntilskot på 300 000 kroner, slik at desse stiane får ei føreseieleg forvaltning. Grunntilskotet blir utbetalt frå og med året etter autoriseringa og kan berre nyttast til tiltak som gjev rett til midlar i tilskotsordninga.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tilskotet medverkar til redusert slitasje og forsøpling, om det blir færre ulykker og utrykkingar frå hjelpepersonell i samband med ferdsel på stiane, og om tilskotet medverkar til å ta vare på natur- og miljøverdiar på og i tilknytning til stiane. I tillegg vil det bli lagt vekt på om ordninga medverkar til lokal verdiskaping.

Tildelingskriterium

Destinasjonsselskap, kommunar, fylkeskommunar, kommunale eller interkommunale føretak, stiftelsar, frivillige organisasjonar, regionråd og nasjonalpark- og verneområdestyre kan søkje på ordninga. Søknader med vekt på heilskapleg planlegging og samarbeidsrelasjonar mellom reiseliv, frivillige, kommune og forvaltning vil bli prioriterte.

Tilskot blir gjevne til prosjekt som handlar om turstiar med store opplevingskvalitetar der internasjonale turistar utgjer ein stor del av dei besøkjande.

Det skal liggje føre ei prosjektbeskriving for stien og området som det blir søkt om tilskot til.

Alle fysiske tiltak som får tilskot, skal i utgangspunktet vere opne for allmenta. Alle bygge- og anleggstiltak skal vere tilpassa landskapet og natur- og opplevingskvalitetane i området.

Tildelte midlar skal i utgangspunktet brukast til tiltak på og i tilknytning til stiane. Det blir ikkje gjeve tilskot til drift knytt til stiområda.

Det blir berre gjeve tilskot til søkjarar som medverkar med minst 25 pst. eigeninnsats (økonomiske midlar eller arbeidsinnsats som kan dokumenterast).

Prioriterte tiltak:

- prosjektleiing og planlegging knytt til besøksforvaltning
- tilrettelegging, utbetring og merking av sti
- sikringsbuer og andre beredskapstiltak
- tilrettelegging av tilkomstsoner
- toalett/sanitæranlegg
- søppelhandtering
- informasjonstiltak, under dette også fjellvaktteneste, stipatrujar og vertskap ved til dømes startområdet for stien

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsyns-kontroll av innsende rapportar.

Rapport 2022

Rapportering for 2022 ligg under post 81.

Andre friluftslivstilskot

Det er sett av 6 mill. kroner til Miljødirektoratets ferdselsåreprosjekt, som har som mål å fremje planlegging, opparbeiding, skilting og merking av samanhengande nettverk av ferdselsårer for friluftsliv i kommunane.

Det er sett av 5 mill. kroner til utvikling av blågrøn infrastruktur i områdesatsingane i Oslo. Dette omfattar Groruddalssatsinga, områdesatsing i Oslo sør og områdesatsing i Oslo indre aust. Områdesatsingane er eit samarbeid mellom Oslo kommune og staten.

Regjeringa stiller seg positiv til at friluftslivsorganisasjonane gjennomfører eit nytt Friluftslivets år i 2025. Det er sett av 3,5 mill. kroner til Norsk Friluftsliv, øymerkte arbeidet med å planleggje eit nytt Friluftslivets år i 2025. Berekraftig friluftsliv, friluftsliv for alle, friluftsliv i nærmiljøet og verknaden friluftsliv har på fysisk og psykisk helse, vil vere sentrale fokusområde i året. I tillegg vil året løfte fram det frivillige arbeidet i organisasjonane.

Rapport 2022

Miljødirektoratet starta i 2019 eit ferdselsåreprosjekt. Prosjektet har som mål å fremje planlegging, opparbeiding, skilting og merking av samanhengande nettverk av ferdselsårer for friluftsliv i kommunane. I 2022 vart det fordelt 6 mill. kroner i tilskot til dei fylkeskommunane som har ei sentral rolle i prosjektet. Fylkeskommunane etablerer regionale prosjekt for å stimulere kommunane til å utarbeide planar for ferdselsårene til friluftslivet. Planen skal utarbeidast etter Miljødirektoratets rettleiing M-1292 frå 2019, «Plan for friluftslivets ferdselsårer». Så langt i prosjektet har 210 kommunar starta arbeidet med å lage eigne planar. 172 kommunar har gjennomført kartlegging og registrering av eksisterande ferdselsårer i sin kommune, og til no i prosjektet har 42 kommunar vedteke ein plan for ferdselsårene i sin kommune.

Miljødirektoratet har også i 2022 delteke på møte i programstyret for nærmiljø i Områdesatsinga i Oslo og har utbetalt prosjektmidlane for dette prosjektet til Oslo kommune. Det er rapportert for tildelte midlar gjennom den samla rapporteringa for arbeidet til programstyret. Tilskotet har bidrege til utvikling av ei rekkje grøntområde for friluftsliv i dei aktuelle bydelane.

Post 79 Oppryddingstiltak, kan overførast, kan nyttast under postane 39 og 69

Utgiftene på posten må sjåast i samanheng med midlar til same formålet under postane 39 og 69. Midlane er retta mot resultatområdet Forureining. I dei fleste områda som får støtte, stammar forureininga frå langt tilbake i tid, og det er vanskeleg å finne den ansvarlege forureinaren. Foreslått løyving er på om lag 0,5 mill. kroner. Midlane som staten løyver over dei tre postane 39, 69 og 79, er difor nødvendige for at oppryddinga av forureiningane skal bli gjennomført. For dei tre oppryddingspostane er det behov for ei fullmakt til å pådra forpliktingar for framtidige år på til saman 9,3 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII.

Mål

Posten skal nyttast til å dekkje utgifter som kommunale og interkommunale selskap og verksemdar, private verksemdar og privatpersonar har til å undersøkje og gjennomføre oppryddingstiltak i grunnen på land og i botnen i sjø og vatn som er forureina med helse- og miljøskadelege stoff.

Kriterium for måloppnåing

Både for forureina sjøbotn og for forureina grunn er bruken av midlane knytt til dei nasjonale måla «Forureining skal ikkje skade helse og miljø» og «Utslepp av helse- og miljøfarlege stoff skal stansast».

Tildelingskriterium

Posten skal nyttast til delfinansiering av oppryddingsprosjekt. Prinsippet om at forureinaren betaler, ligg til grunn ved vurderinga av om det skal gjevast tilskot. Sjå òg omtale under kap. 1420, postane 39 og 69.

Oppfølging og kontroll

Kontroll av bruken av midlar skjer mellom anna gjennom dokumentasjon av framdrift og sluttrapport innsend av tilskotsmottakaren.

Rapport 2022

Det blir her rapportert samla for oppryddingsarbeidet finansiert frå postane 39, 69 og 79.

Arbeidet med opprydding i forureina sjøbotn går framover. Fram til no er undersøkingar gjennomførte i dei fleste av dei prioriterte områda, og i fleire av områda har dei viktigaste oppryddingstiltaka starta eller blitt gjennomførte. Arbeidet held òg fram for opprydding i forureina grunn der det trengst. Av dei viktigaste arbeida som vart gjennomførte i 2022, er oppstart av oppryddingsprosjektet i Store Lungegårdsvann i Bergen og ei vidareføring av oppryddinga i Hammerfest hamn som starta opp i 2021.

Post 80 Tilskot til tiltak for å ta vare på natur, kan overførast

Posten var ny i 2023-budsjettet og inneheld tilskotsordningar som er flytta frå post 70, post 81, post 82 og post 83. Tilskotsordningane under posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald og Forureining. Foreslått løyving på posten er 144,9 mill. kroner, ein auke på 17,6 mill. kroner frå 2023. Det er lagt inn 10 mill. kroner til ei ny tilskotsordning for naturrestaurering. Det er vidare lagt inn ei samla prisjustering på 8,1 mill. kroner. Til ordninga for nitrogenfjerning frå avløp til Oslofjorden er det lagt inn ein auke på 6 mill. kroner. Frå ordninga for tiltak i utvalde kulturlandskap i jordbruken er 5 mill. kroner omdisponerte til kap. 1410, post 21, til styrking av kunnskapsgrunnlaget

innan miljø. Det er teke ut 1 mill. kroner i samsvar med nedtrapping i finansieringsplanen for laksetrappar i Beiarelva. Frå ordninga for tilskot til pollinerande insekt og verdifulle kulturlandskap er det teke ut 0,5 mill. kroner.

Departementet har til vurdering å gjere endringar i måten å innrette tilskotsordningane på under posten med tanke på mogleg iverksetjing i 2025-budsjettet.

Kalking

Til formålet er det sett av 4,1 mill. kroner, ein auke på 0,2 mill. kroner grunna prisjustering.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å redusere dei negative effektane av sur nedbør på naturmangfaldet i vassdrag.

Kriterium for måloppnåing

God vasskvalitet er hovudkriteriet for måloppnåing. Kriteria og framdriftsplan for desse følgjer av handlingsplanen for kalking.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli gjeve til kjøp, transport og spreing av kalk, til informasjon om effektar av tiltak som er gjennomførte, og til rettleiing om kalking i vassdrag. Det kan ytast tilskot til prosjekt i område der tolegrensa for menneskeskapt forsureing er overskriden, og der det kan påvisast eller er sannsynleg at skadar på naturmangfaldet kjem av forsureing. I område der tolegrensa ikkje lenger er overskriden, men der tidlegare forsureing har ført til at det opphavlege mangfaldet er borte, kan det bli gjeve tilskot til å setje i stand opphavleg naturmangfald. Det blir ikkje gjeve tilskot til naturleg sure lokalitetar. Ved tildeling av midlar kan det stillast vilkår om at fisket i området blir opna for allmenta etter retningslinjer gjevne av miljøstyresmaktene, og om at søkjaren medverkar med ein viss eigeninnsats. Eigeninnsatsen kan vere delfinansiering eller arbeidsinnsats.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp for å sikre at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarane går for seg ved generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

I tillegg skjer resultatkontroll og oppfølging gjennom undersøkingar av vasskvalitet og biologiske forhold i vassdraga.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 70.

Anadrom laksefisk

Til formålet er det sett av 19 mill. kroner. Det er lagt inn ei samla prisjustering på 1,1 mill. kroner. Det er samstundes teke ut 1 mill. kroner i samsvar med tidlegare vedteken treårig finansieringsplan for tilskot til bygging av laksetrappar i Beiarelva, slik at tilskotet for 2024 er på 8 mill. kroner. 2024 er siste året av den treårige statlege tilskotsfinansieringa, og det er ikkje lenger behov for tilsegnfullmakt knytt til formålet.

4 mill. kroner av løyvinga på posten er sett av til mogleg tilskot til den delen av drifta av Tanavassdragets fiskeforvaltning som ikkje kan finansierast gjennom sal av fiskekort grunna restriksjonar på fisket i dette grensevassdraget med Finland.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å leggje til rette for bevaring og forvaltning av vill anadrom laksefisk.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er å medverke til å nå måla for viltlevande anadrom laksefisk.

Tildelingskriterium

Det kan bli gjeve tilskot til tiltak knytte til informasjon om og forvaltning av villaks, sjøaure og sjørøye, inkludert bevarings- og kultiveringstiltak, og til bruksretta FoU-verksemnd og overvaking som grunnlag for mellom anna lokal forvaltning av lakse- og sjøaurebestandar. Det kan òg bli gjeve tilskot til tiltak for å betre tilgangen til og høvet til å fiske for allmenta.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp for å sikre at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarane går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 70.

Generell vassforvaltning

Til formålet er det sett av 15,1 mill. kroner, ein reduksjon på 5,1 mill. kroner. Reduksjonen har tekniske årsaker og skriv seg frå at dei 6 mill. kronene som i 2023-budsjettet vart lagde inn på denne ordninga med formål om å redusere utslepp frå avløp til Oslofjorden, no er flytta til eigen tilskotsordning her på posten, sjå nedanfor.

Det er lagt inn ei samla prisjustering på 0,9 mill. kroner.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å leggje til rette for god økologisk og kjemisk tilstand i vatn, jf. vassforskrifta. Restaureringstiltak har prioritet, mellom anna som del av den norske satsinga i FN's tiår for restaurering av økosystema 2021–2030.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at tiltaka medverkar til at måla om god økologisk og kjemisk tilstand i vassførekomstane blir nådde. Lokal involvering vil òg vere eit viktig kriterium. Kriteria og framdriftsplan for desse følgjer av vassforskrifta og dei regionale vassforvaltningsplanane og tiltaksprogramma.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli gjeve til tiltak som betrar miljøet i vassområde med særskilde utfordringar. Restaureringstiltak vil bli særleg høgt prioriterte. Det kan òg bli gjeve tilskot til tilrettelegging, organisering og informasjon knytt til arbeidet i vassområde og vassregionar og til utgreiingar og andre tenestekjøp knytte til særskilde utfordringar i vassområda.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp for å sikre at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 70.

Tilskot til kommunar langs Oslofjorden til planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning

Til formålet er det lagt inn 12,4 mill. kroner. I samband med revidert nasjonalbudsjett 2023 vart løyvinga sett ned med 6 mill. kroner grunna forseinkingar i utbetalingane av tilskot (jf. Prop. 118 S og Innst. 490 S (2022–2023)). Desse blir foreslått gjenløyvde i 2024-budsjettet som eit eingongsbeløp. I tillegg er det lagt inn ei prisjustering på 0,4 mill. kroner.

Mål

Tilskotsordninga er retta mot resultatområdet Forureining og skal bidra til å redusere utslepp av nitrogen frå kommunalt avløp innanfor Oslofjordens nedbørsfelt.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er å medverke til å nå måla om å betre miljøtilstanden i Oslofjorden og redusere utslepp av nitrogen frå kommunalt avløp til fjorden.

Tildelingskriterium

Miljødirektoratet kan etter søknad tildele tilskot til kommunar og kommunalt eigde selskap. Interesseorganisasjonar kan også søkje på vegner av aktuelle kommunar og selskap.

Tilskot kan gjevast til planlegging og/eller prosjektering av nitrogenfjerning ved avløpsreinslegg, vurdering av eigna teknologi for nitrogenfjerning, både mellombelse og permanente løysingar og kompetansehevingstiltak knytte til nitrogenfjerning. Vidare blir det kravd at kommunen / interkommunalt selskap skal bidra med eigeninnsats, at prosjekt skal bidra i arbeidet med å betre miljøtilstanden i Oslofjorden, og at prosjektet skal ha til hensikt å bidra til ei raskare avgjerd om eller innføring av nitrogenfjerning.

Årlege satsingsområde og prioriteringar for tilskotsordninga blir kunngjorde i utlysinga.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp for å sikre at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir

gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Tiltak for å ta vare på natur i verdsarvområde

Til formålet er det sett av 12,9 mill. kroner, ein auke på 0,8 mill. kroner grunna prisjustering.

Mål

Målet med tilskot til tiltak i norske verdsarvområde med viktige naturverdiar er å sikre at naturverdiane som låg til grunn for innskriving av områda på Unescos liste, blir bevarte og overførte til kommande generasjonar.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåing blir vurdert ut frå om tilstanden til naturverdiane er i tråd med kriteria for tildeling av verdsarvstatus og forvaltningsplanane for områda.

Tildelingskriterium

Mottakarar er stiftelsane Vegaøyen Verdensarv, Geirangerfjorden Verdsarv og Nærøyfjorden Verdsarvpark. Posten dekkjer òg tilskot til Foreininga Noregs verdsarv til gjennomføring av arrangementet Verdsarvforum. Tilskotet skal gå til konkrete naturtiltak i verdsarvområde og til prosessar som fører fram til slike tiltak.

Ein del av løyvinga er sett av til oppfølging av tiltaksplan for kulturlandskapet i verdsarvområda Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap. Desse midlane kan søkjast på gjennom ordninga utvalde kulturlandskap i jordbruket som blir forvalta av Landbruksdirektoratet, og er regulert av forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap og Røros bergstad og Circumferensen.

Midlane må sjåast i samanheng med midlar til verdsarvområda i Noreg under kap. 1429, post 79 Tilskot til verdsarven, og med midlar til autoriserte verdsarvsenter i Geiranger og Vega under kap. 1420, post 85.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at mottakarane av tilskot blir følgde opp av Miljødirektoratet for å sjå til at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor

tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 81.

Tiltak i Utvalde kulturlandskap i jordbruket

Til formålet er det sett av 16,3 mill. kroner, ein reduksjon på 3,8 mill. kroner. Frå ordninga er 5 mill. kroner tekne ut og omdisponerte til kap. 1410, post 21 Miljødata, til generell styrking av kunnskapsgrunnlaget innan miljø. I prisjustering er det lagt inn 1,2 mill. kroner.

Ordninga omfattar midlar til oppfølging av ordninga Utvalde kulturlandskap i jordbruket. Utvalde kulturlandskap i jordbruket er ei felles nasjonal satsing mellom landbruks- og miljøstyresmaktene frå 2009. Talet på område innanfor denne frivillige ordninga har stige sidan starten, og ordninga omfattar no 51 område fordelte over heile Noreg.

Mål

Formålet med tilskot til tiltak i Utvalde kulturlandskap er å bidra til å sikre verdiar knytte til landskap, biologisk mangfald, kulturminne og kulturmiljø og under dette sikre langsiktig skjøtsel og drift.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåing blir vurdert ut frå om tilstanden til verdiane som er omfatta av formålet og forvaltninga av områda, er i tråd med kriteria for å bli med i utvalde kulturlandskap i jordbruket.

Tildelingskriterium

Eit nasjonalt sekretariat leidd av Landbruksdirektoratet, saman med Miljødirektoratet og Riksantikvaren, følgjer forvaltninga av områda i samarbeid med fylka. Kommunane fekk frå 1. januar 2020 ansvaret for administrasjon, tilskotsforvaltning og prioritering av tiltak i samråd med områdeutval i dei enkelte områda. Midlane blir tildelte med grunnlag i godkjende forvaltningsplanar. Landbruks- og miljøvernavingane hos statsforvaltarane, i samarbeid med regional kulturmiljøforvaltning, er sentrale faglege rådgjevarar for ordninga. Landbruksavdelingane koordinerer fylkesvise

budsjettinnspel og rapportering frå ordninga til nasjonale styresmakter.

Oppfølging og kontroll

Budsjettramma for ordninga blir forvalta gjennom Landbruksdirektoratet. Kommunane behandlar søknader og tildeler midlar, medan statsforvaltaren kontrollerer og rapporterer til nasjonale styresmakter gjennom landbruksforvaltninga sitt forvaltningssystem for tilskot (Agros). Kontrollen av tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Fylkesvis rapportering utgjer grunnlaget for årleg rapport for ordninga frå dei tre samarbeidande direktorata til Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 81.

Tiltak i kulturlandskapsområde registrerte som verdifulle kulturlandskap

Til formålet er det sett av 1,2 mill. kroner, ein auke på 0,1 mill. kroner grunna prisjustering.

Mål

Målet med ordninga er å sikre berekraftig forvaltning av norske kulturlandskap som inngår i Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåing blir vurdert ut frå om tiltaka sikrar naturmangfaldet i kulturlandskapsområde med store naturverdiar.

Tildelingskriterium

Det er utvikla eit eige sett med kriterium for tildeling med ei liste over prioriterte område som kan søkje om tilskot. Blant søknader som gjeld tilskot til tiltak i kulturlandskapsområde registrerte som verdifulle kulturlandskap, vil dei som er forankra i ein skjøtsels- eller tiltaksplan, bli prioriterte.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottaka-

rar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 81.

Tiltak for ville pollinerande insekt

Til formålet er det sett av 2,8 mill. kroner. Det er teke ut 0,5 mill. kroner som vart lagde inn som ein auke med fem års varigheit i 2019-budsjettet. Samstundes er 0,2 mill. kroner lagde inn i prisjustering, slik at samla endring i høve til 2023 er ein reduksjon på 0,3 mill. kroner.

Mål

Målet med ordninga er å medverke til å sikre eller betre leveområda for ville pollinerande insekt.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tiltaka sikrar gode leveområde for ville pollinerande insekt.

Tildelingskriterium

Søknader som gjeld areal med førekomst av mange artar eller artar på raudlista, vil bli prioriterte.

Oppfølging og kontroll

Mottakarane av tilskot blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 81.

Trua artar

Til formålet er det sett av 14,3 mill. kroner, ein auke på 0,9 mill. kroner grunna prisjustering.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å gjennomføre tiltak for å ta vare på trua plante- og

dyrearter, under dette artar som er valde ut som prioriterte artar. Ordninga inkluderer òg økologiske funksjonsområde for prioriterte artar.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå talet på tiltak knytte til trua artar.

Tiltak for å bevare hubro er òg inkluderte i ordninga med vekt på tiltak mot elektrokusjon (at fugl kjem nær to straumførande leidningar samstundes og døyr). Måloppnåinga for hubro blir vurdert ut frå talet på stolpar og konstruksjonar som er sikra mot skade på hubro, og utviklinga i hubrobestanden i desse områda.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli tildelte til konkrete tiltak i felt til skjøtsel og vedlikehald, biotopforbeholdende tiltak, restaurering, aktiv skjøtsel eller andre typar tiltak som er nødvendige for å ta vare på eller rette opp økologiske funksjonsområde for trua og prioriterte artar, gjerding, nødvendig utstyr for å gjennomføre tiltak, informasjon retta lokalt/regionalt, kartlegging knytt til tiltak og tiltak for å hindre at hubro døyr som følge av at dei bruker straumstolpar som sitjeplass.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskotsmottakarane blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 82.

Trua naturtypar

Til formålet er det sett av 32,4 mill. kroner, ein auke på 1,9 mill. kroner grunna prisjustering.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å ta vare på utvalde naturtypar etter naturmangfaldlova kap. VI og trua naturtypar, jf. definisjon av trua naturtypar i Norsk raudliste for naturtypar.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå målsetjingane for å ta vare på naturtypar i dei enkelte handlingsplanane, under dette talet på lokalitetar som blir tekne vare på, og talet på tiltak knytte til førekomst av trua og utvalde naturtypar.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli tildelt til restaurering, skjøtsel og vedlikehald, tilpassa bruk på areal som inngår i drifta av landbruksføretak, gjerding, kartlegging og overvaking knytte til tiltak, utarbeiding av skjøtels- eller tiltaksplan, nødvendig utstyr til tiltak og informasjon om naturtypane.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskotsmottakarane rapporterer korleis midlane blir nytta, og om gjennomførte tiltak og resultat. Kontrollen går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar frå tilskotsmottakarar til statsforvaltaren.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 82.

Tiltak mot framande artar

Til formålet er det sett av 4,4 mill. kroner, ein auke på 0,3 mill. kroner grunna prisjustering.

Mål

Tilskotsordninga skal medverke til å hindre negativ påverknad på naturmangfaldet frå framande skadelege artar.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er om tiltaka som får støtte frå posten, medverkar til at trusselen frå framande skadelege organismar blir mindre.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli tildelt til tiltak for å nedkjempe framande skadelege organismar, informasjonstiltak og kartlegging og overvaking knytt til konkrete tiltak.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskotsmottakarane rapporterer korleis midlane blir nytta, og om gjennomførte tiltak og resultat. Kontrollen går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar frå tilskotsmottakar.

Rapport 2022

Resultat for 2022 er ført opp under nedlagd post 83.

Naturrestaurering

Til formålet er det sett av 10 mill. kroner. Ordninga er ny i 2024.

Mål

Tilskotsordninga skal medverke til å restaurere natur som har blitt ringare.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er om tiltaka som får støtte frå posten, medverkar til å restaurere natur som har blitt ringare, slik at den økologiske tilstanden blir betre, som del av den norske satsinga i FN's tiår for restaurering av økosystema 2021–2030.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli tildelt til tiltak for å restaurere natur som har blitt ringare, mellom anna i økosystem som skog, fjell, kulturlandskap og opent lågland, og våtmark inkludert gruntvassområde, tidevassenger og -sumpar og ålegrasenger langs kysten. Tilskot kan òg gå til naturbaserte løysingar som forbetrar forholda for naturmangfaldet og samstundes bidreg til klimatilpassing eller til å sikre karbonlager. Vidare kan tilskot bli tildelt for å planleggje og følgje opp restaureringstiltaka.

Ordninga er for kommunar, organisasjonar og private tiltakshavarar. Ordninga supplerer den statleg organiserte naturrestaureringa som blir finansiert over kap. 1420, post 31.

Tilskot til restaurering vil særleg bli prioritert til å planleggje og gjennomføre konkrete naturrestaureringstiltak i kommunar som har vedteke kommunedelplanar for naturmangfald, slik at tiltaka bidreg til å følgje opp desse planane. Det kan

òg vere aktuelt med tilskot til andre restaureringstiltak i kommunal regi. Tilskot kan òg bli gjeve til private tiltakshavarar, under føresetnad av at det blir inngått langsiktige avtalar for bevaring av areala. Det vil bli vurdert krav om ein viss andel eigenfinansiering.

Til grunn for prioritering mellom søknader ligg mellom anna Plan for restaurering av våtmark i Norge (2021–2025) og ei utgreiing frå Miljødirektoratet med tilråding om konkrete, terrestriske restaureringstiltak. Tiltak som er kostnadseffektive, og som kan gjennomførast med god fagleg kompetanse på naturrestaurering, vil bli prioriterte.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskotsmottakarane rapporterer korleis midlane blir nytta, og om gjennomførte tiltak og resultat. Kontrollen går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar frå tilskotsmottakar.

Rapport 2022

Ordninga er ny i 2024 og har difor ikkje rapportering.

Post 81 Verdiskaping basert på naturarven, kan overførast

Midlane under posten er retta mot resultatområda Naturmangfald og Friluftsliv. Foreslått løyving på posten er 13,2 mill. kroner, ein auke på 0,8 mill. kroner grunna prisjustering.

Frå posten vart følgjande tilskotsordningar flytta til post 80 i 2023-budsjettet: naturskjøtsel i verdsarvområde, tiltak i Utvalde kulturlandskap i jordbruket, tiltak i kulturlandskapsområde registrerte som verdifulle kulturlandskap og tiltak for ville pollinerande insekt. Tilskotsordninga for Nasjonale turiststiar vart flytta til post 78. Utbetalingane under ordningane i 2022 vart gjorde under post 81, og resultatrapporteringa for dei er difor ført opp nedanfor.

Attståande tilskotsordningar på posten er verdiskaping basert på naturarven (4,2 mill. kroner) og villrein fjella som verdiskapar (9 mill. kroner).

Naturskjøtsel i verdsarvområde

Ordninga er flytta til post 80, Tiltak for å ta vare på natur i verdsarvområde

Rapport 2022

Oppfølginga av norske verdsarvområde med viktige naturverdiar er organisert gjennom ideelle stiftelsar på staden som blir tildelte tilskot til drift og gjennomføring av forvaltningstiltak innanfor rammer sette i forvaltningsplanar og retningslinjer for oppfølging av verdsarvkonvensjonen. Midlane har i 2022 medverka til gjennomføring av tiltak og satsingar på ulike tema for verdsarvforvaltning i verdsarvområda Vegaøyan og Vestnorsk fjordlandskap. Disse omfattar mellom anna kunnskapsinnhenting, besøksforvaltning, nettverksbygging, lokal involvering og organisering av samarbeid. Det er lagt vekt på samarbeid og samfinansiering med andre aktørar i gjennomføringa av tiltak. Forpliktingane knytte til formidling og informasjon om kultur- og naturverdiar er tekne hand om og vidareutvikla gjennom tiltak retta mot barn, unge og besøkjande. Det vart ikkje arrangert Verdsarvforum i 2022

Tiltak i Utvalde kulturlandskap i jordbruket

Ordninga er flytta til post 80.

Rapport 2022

I 2022 var dei samla løyvingane til arbeidet med utvalde kulturlandskap på 38,5 mill. kroner (15,5 mill. kroner gjennom jordbruksoppgjeret og 23 mill. kroner over budsjettet til Klima- og miljødepartementet).

Midlane til utvalde kulturlandskap blir fordelte på tiltak innanfor planlegging og prosess, skjøtsel og andre typar tiltak for å ta vare på kulturminne og kulturmiljø, biologisk mangfald og landskapsverdiar, overvaking og dokumentasjon, formidling, tilrettelegging og tiltak som held oppe landbruksdrift i områda (næringsutvikling, seterdrift m.m.). I 2022 gjekk 23 pst. av midlane til kulturminne- og kulturmiljøtiltak, 32 pst. til landskapskjøtsel, 8 pst. til målretta tiltak for å ta vare på biologisk mangfald og 13 pst. til næringsretta tiltak. Dei resterande 24 pst. vart nytta til tiltak knytte til ferdsel og friluftsliv, planlegging, kartlegging og dokumentasjon og formidling. Særskild årsrapport for ordninga utarbeidd av Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet og Riksantikvaren gjev nærmare oversikt over fordelinga av midlane på ulike formål og informasjon om viktige utviklingstrekk i områda.

Tiltak i kulturlandskapsområde registrerte som verdifulle kulturlandskap

Ordninga er flytta til post 80.

Rapport 2022

Det vart innvilga 28 søknader i 2022. 1,1 mill. kroner vart fordelte gjennom statsforvaltarane, hovudsakleg til tiltak for å hindre gjengroing, gjennomføre skjøtsel i biologisk viktige areal og andre tiltak for å ta vare på naturverdiar knytte til verdifulle kulturlandskap.

Tiltak for ville pollinerande insekt

Ordninga er flytta til post 80.

Rapport 2022

I overkant av 2,8 mill. kroner vart fordelte gjennom statsforvaltarane til ulike skjøtels-, restaurerings- og tilretteleggingstiltak i felt som betrar kvaliteten på leveområde for pollinerande insekt. Med støtte frå ordninga bidrog også fleire regionale kunnskaps- og informasjonstiltak til auka kunnskap i befolkninga om artsgruppa og korleis ein tek vare på gode leveområde. Tre nasjonale kunnskapsformidlingstiltak vart støtta frå Miljødirektoratet – fagleg rådgjevingsteneste ved etablering og skjøtsel av blomsterrike areal (NIBIO), mobilisering til folkeforskning ved artsregistrering av humler (La humla suse) og informasjonsarbeid retta mot kommunar og fylkeskommunar knytt til skjøtsel av artsrike vegkantar som viktige leveområde for pollinerande insekt (Norges Naturvernforbund). Regionale og nasjonale prioriteringar av tiltak over tilskotsordninga støttar konkret opp om tiltaka i den nasjonale tiltaksplanen for ville pollinerande insekt.

Verdiskaping naturarv

Til formålet er det sett av 4,2 mill. kroner, ein auke på 0,2 mill. kroner grunna prisjustering.

Mål

Målet med ordninga er å medverke til at verneverdiane i verneområda og andre verdifulle naturområde blir del av ei brei verdiskaping som har ein langsiktig positiv effekt på natur, lokalsamfunn og næringsutvikling.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tilskotet stimulerer til at verneområda og andre verdifulle naturområde blir del av ei brei verdiskaping der natur, lokalsamfunn og næringsutvikling har ein langsiktig positiv effekt av tiltaka.

Tildelingskriterium

Kommunar, regionråd, frivillige organisasjonar, verksemder, grunneigarar, naturinformasjonssenter, tilsynsutval og verneområdestyre kan få tilskot til tiltak for å kanalisere ferdsel, tiltak for å utvikle besøksforvaltning av nasjonalparker, naturfagleg kompetanseheving i reiselivsverksemder, tiltak for å betre samarbeidet mellom naturforvaltning, næring og lokalsamfunn og til ulike typar av informasjon og leiing av prosjekt som kjem inn under desse tiltaka.

Tilskot kan også bli gjeve til implementering av merkevare- og kommunikasjonsstrategien for nasjonalparker i regi av nasjonalparkkommunar godkjende etter nye kriterium, nasjonalparklandsbyar og nasjonalparksenter. Det er krav om minst 50 pst. eigeninnsats (økonomiske midlar eller arbeidsinnsats).

Oppfølging og kontroll

Oppfølging skjer hovudsakleg i form av fortløpande kontakt mellom Miljødirektoratet og prosjekta som får tilskot. Kontrollen skjer i hovudsak gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende prosjektrapportar og årsmeldingar og av revisorstadfesta årsrekneskap.

Rapport 2022

Det kom inn 44 søknader i 2022. 20 av søknadene vart tildelte midlar. Det vart gjeve tilskot til ulike typar av informasjons- og formidlingstiltak og tilrettelegging av turstiar, utkikkspunkt og andre attraksjonar for å fremje naturopplevingar og auke verdiskapinga i nasjonalparkkommunar og -landsbyar og andre område. Dette har bidrege til betra besøksforvaltning ved verneområde og andre naturområde og til at fleire besøkjande har fått ei god oppleving i møtet med desse områda utan skade på naturen. Desse fekk tilskot i 2022: Audun Heier, Geopark Sunnhordaland AS, Grane kommune, Kari Marie Jenstad, Lierne Nasjonalparksenter, Lister Friluftsråd, Lom kommune, Magma Geopark AS, Nordveggen AS, Norges nasjonalparkkommuner, Norsk Bremuseum,

Nærøyfjorden Verdsarvpark, Reisa Nasjonalparkstyre, Stiftelsen Museum Vest, Stiftelsen Nordland nasjonalparksenter, Stiftelsen Norsk institutt for naturforskning, Varanger Museum og VisitRjukan AS.

Villrein fjellet som verdiskapar

Til formålet er det sett av 9 mill. kroner, ein auke på 0,5 mill. kroner grunna prisjustering.

Mål

Målet er å stimulere til brei verdiskaping knytt til dei ti nasjonale villreinområda, særleg retta inn mot ulike delar av reiselivet. Ordninga skal medverke til god gjennomføring av dei regionale planane for villreinområda og til å utvikle og spreie kunnskap om villreinen og villrein fjellet til ulike målgrupper.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tilskotet stimulerer til at dei nasjonale villreinområda blir del av ei brei verdiskaping der villrein, lokalsamfunn og næringsutvikling har ein langsiktig positiv effekt av tiltaka.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli tildelt til prosjekt i samsvar med den fastsette programplanen. Prosjekta skal inkludere fleire ulike tiltak og må vere knytte til eit geografisk område eller eit tema innanfor dei kommunane som er omfatta av dei nasjonale villreinområda. Det er utvikla eit eige sett med søknadskriterium der det mellom anna blir lagt vekt på god samanheng med handlingsprogramma knytte til dei regionale planane. Det blir òg lagt vekt på at prosjekta skal ha geografisk spreining og dekkje ulike tema og problemstillingar knytte til dei ulike nasjonale villreinområda. Prosjekta skal femne om både miljøvis, sosial, kulturell og økonomisk verdiskaping. Det er krav om minst 50 pst. eigeninnsats i form av arbeid eller andre økonomiske midlar.

Oppfølging og kontroll

Oppfølging skjer hovudsakleg i form av jamleg kontakt mellom Miljødirektoratet og dei prosjekta som får tilskot, og ved at statsforvaltaren deltek i dei styrande organa for prosjekta. Kontroll skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll

av innsende prosjektrapportar og årsmeldingar og av revisorstadfesta årsrekneskapar. Norsk villreinsenter har ei viktig rolle i fagleg oppfølging og rådgjeving for prosjekta og arrangerer òg årlege nettverkssamlingar for alle prosjekta i samarbeid med Miljødirektoratet.

Rapport 2022

Følgjande prosjekt fekk tilskot i 2022: Villreinløypa (Gudbrandsdalsmusea AS), Mennesket og reinen (Viken fylkeskommune), Villrein og istid (Norsk institutt for naturforskning mfl.), Tradisjon og destinasjon (Telemarksforskning mfl.) Heiplanen – handlingsprogram (Rogaland fylkeskommune), Fotavtrykk vandrestilling (Fjellrein AS), Tilrettelegging, styring av ferdsel og informasjon (Eidfjord kommune), Utvikling av opplevingspakkar i Vingelen NPL (Bunåva SA Villreinkunnskap Nordfjella (Norsk villreinsenter)), Rein på menyen (Frichs Management AS), Villreinen som verdiskapar langs Valdalsleia (Fjord kommune), Kommunikasjonsplan Hardangervidda (Viken fylkeskommune). Alle prosjekta er knytte til dei regionale planane for nasjonale villreinområde, og dei har ført til brei mobilisering til samarbeid mellom ulike aktørar lokalt og regionalt. Prosjekta har også ført til at det er etablert gode koplingar til arbeidet med besøksstrategiar for verneområda.

Det er oppretta egne temaside for prosjekta på nettstaden til Norsk villreinsenter, villrein.no.

Nasjonale turiststiar

Ordninga er flytta til post 78 Friluftslivsformål.

Rapport 2022

Det kom inn 25 søknader i 2022, og 16 søkjarar fordelte på 6 fylke fekk tildelt midlar. Fleire stiar har jobba med besøksforvaltning, mellom anna brukarundersøkingar og sårbarheitsanalyse og arbeid med besøksstrategi. Mange stiar er rusta opp med mellom anna drenering av vatn og tilrettelegging av sti. Ulike sikrings- og beredskapstiltak, under dette fjellvaktordning, vart finansierte. Viktige informasjonstiltak vart gjennomførte, og enkelte startpunkt vart tilrettelagde. Desse fekk tilskot i 2022:

Dronningruta (Øksnes), Rødøyløva (Rødøy), Sanna (Træna), Engenbreen (Meløy), Romsdalseggen (Rauma), Fosseråsa (Stranda), Runde (Herøy), Skålastien (Stryn), Aurlandsdalen (Aurland), Trolltunga (Ullensvang), Dronningstien i Ullensvang, Besseggen (Vågå), Kjerag (Sandnes) og Preikestolen (Strand), Gaustatoppen (Tinn og Hjørtedal kommunar) og Viewpoint Snøhetta (Dovre).

Post 82 Tilskot til trua artar og naturtypar, kan overførast

(i 1 000 kr)

Underpost	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
82.1	Tilskotordning – trua artar	44 875	0	0
82.2	Tilskotordning – trua naturtypar		-0	-0
	Sum post 82	44 875		

Posten vart lagd frå og med 2023-budsjettet og tilskotsordningane flytta til post 80. Berre rapport på utbetalingar i 2022 er oppført her.

Trua artar

Rapport 2022

Det kom inn 370 søknader i 2022. Det vart søkt om om lag 35,0 mill. kroner. Det er ein auke frå tidlegare år. Totalt tildelte Miljødirektoratet og statsforvaltaren om lag 14,8 mill. kroner til slike søknader. Midlane er gjevne til konkrete tiltak, til

dømes skjøtsel av lokalitetar, styrking av bestandar og informasjon. Av dette er det samla gjeve om lag 1,2 mill. kroner til tre tiltak for hubro for å unngå at arten døyr som følge av elektrokusjon. Dei ulike nettselskapa nyttar i tillegg egne midlar på dei same strekningane.

Trua naturtypar

Rapport 2022

Det kom inn 999 søknader i 2022. Det er stor interesse for ordninga. I 2022 kom det inn søkna-

der for tiltak i 17 ulike naturtypar. Talet på søknader er framleis størst innanfor naturtypene slåttemark (653 søknader), kystlynghei (148 søknader) og hule eiker (77 søknader). Om lag 925 søknader omfatta skjøtsel og vedlikehald. I tillegg kom det inn søknader om tilskot til gjerding, informasjons-tiltak, kartlegging og overvaking knytt til tiltak, tilpassa drift på areal som inngår i drifta av landbruksføretak, og innkjøp av nødvendig utstyr til skjøtsel.

I 2022 vart det søkt om 60,2 mill. kroner til tiltak for å ta vare på trua og utvalde naturtypar, mot 73 mill. kroner i 2021 og 63,5 mill. i 2020. Den tilgjengelege budsjetttramma var om lag 30,5 mill. kroner. Miljødirektoratet tildelte alle midlane til statsforvaltaren for vidare tildeling.

Handlingsplanar for naturtypar og skjøtelsplanar for enkeltområde legg det faglege grunnlaget og dei overordna rammene for ein stor del av tiltaka som blir gjennomførte med støtte frå tilskotsordninga. Desse planane bidreg til å sikre at tiltaka har effekt for naturtypene, og dermed at tilskota blir nytta i tråd med målet for ordninga. Talet på skjøtelsplanar som er utarbeidde for enkeltområde, stig jamt. I mange område er det inngått langsiktige avtalar med grunneigarar om skjøtsel. Dette er viktige verkemiddel for å motivere grunneigarar til å søkje om tilskot og drive skjøtsel. Det er flest skjøtelsplanar og avtalar for slåttemark og kystlynghei.

Post 83 Tilskot til tiltak mot framande artar, kan overførast

Posten vart lagd ned i 2023-budsjettet og tilskotsordninga flytta til post 80.

Rapport 2022

I 2022 var løyvinga på 4,2 mill. kroner. Det kom inn 119 søknader til ordninga på til saman 51 mill. kroner. Det vart tildelt midlar til 24 prosjekt. Ein stor del av prosjekta som vart gjennomførte, handla om å nedkjempe høgt prioriterte framande skadelege artar som sitkagran, kjempespringfrø, platanlønn og pukcellaks. I tillegg vart det gjeve støtte til informasjonstiltak for å spreie informasjon og bidra til kunnskapsoppbygging gjennom kursing og kartlegging.

Post 84 Internasjonalt samarbeid

Tilskotsordninga er primært knytt til resultatområda Naturmangfald, Forureining og klima, men

og til Friluftsliv og Polarområda. Foreslått løyving er 8,8 mill. kroner, ein auke på 2,8 mill. kroner frå 2023. Frå kap. 1400, post 76, er det flytta 2,2 mill. kroner i støtte til Det internasjonale naturpanelet, og frå kap. 1420, post 21, er det flytta 0,2 mill. kroner i tilskot til norsk ekspertdeltaking i FN's miljøprogram. I tillegg har posten fått ei prisjustering på 0,4 mill. kroner.

Mål

Målet for tilskotsordninga er å støtte organisasjonane som er nemnde nedanfor, i det internasjonale arbeidet innanfor naturmangfald, friluftsliv, forureining og klima og å setje Miljødirektoratet og andre delar av miljøforvaltninga i stand til å delta i det faglege internasjonale nettverket desse organisasjonane utgjer.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er om Noreg gjennom støtte til dei internasjonale organisasjonane i rimeleg grad medverkar til at dei kan utføre oppgåvene sine, og at Miljødirektoratet og anna miljøforvaltning får tilgang til arbeidet som skjer i dei.

Tildelingskriterium

Posten skal dekkje utgifter til kontingent i samband med medlemskap i relevante internasjonale organisasjonar, under dette

- Naturpanelet (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, IPBES)
- Federation of Nature and National Parks of Europe (EUROPARC)
- International Union for Conservation of Nature (IUCN) (Government Agency member)
- Wetlands International (WI)
- Nordisk kollegium for viltforskning (NKV)
- Den europeiske organisasjonen for bevaring av geologiarven (ProGEO)
- Konvensjon om langtransportert luftforureining (LRTAP-konvensjonen), kjerneoppgåver som ikkje blir omfatta av bidraget til EMEP-protokollen
- Common Forum on Contaminated Land
- The International Transaction Log (ITL)
- Enforcement of Environmental Law (IMPEL)
- Organization of Economic Co-operation and Development (OECD)
- Det internasjonale ressurspanelet (The international Resource Panel)
- European Centre for River Restoration

Posten skal òg dekkje utgifter knytte til relevante oppfølgingsprosjekt i tilknytning til mottakarar nemnde ovanfor eller som er nemnde som mottakarar av tilskot under kap. 1400, post 71.

Vidare skal posten dekkje norsk deltaking i ekspertgrupper under FN's miljøprogram og Naturpanelet.

Det skjer ei kontinuerleg vurdering av målsetjingane til organisasjonane og av forholdet deira til sentrale konvensjonar og avtalar og av kva nytte Miljødirektoratet har av medlemskapen.

Oppfølging og kontroll

Oppfølging skjer hovudsakleg i form av deltaking i og bidrag til møte i dei styrande organa i organisasjonane, der det blir teke avgjerder mellom anna om arbeidsprogram, budsjett, kontingentar og økonomisk styring. Oppfølging av spesielle prosjekt skjer gjennom deltaking i referanse-, arbeids- eller styringsgrupper, ved kontakt med slike grupper eller ved direkte kontakt med prosjektet.

Kontrollen skjer i hovudsak gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende prosjektrapportar og årsmeldingar og av revisorstadfesta årsrekneskapar frå organisasjonane. I tillegg deltek Miljødirektoratet på møte i styrande organ i organisasjonane der det blir teke avgjerder mellom anna om budsjett, kontingentar og økonomisk styring.

Rapport 2022

Midlane dekte i 2022 medlemskontingenten i dei internasjonale organisasjonane som er lista opp under «Tildelingskriterium» over, i tillegg til eit avgrensa tal oppfølgingsprosjekt. Midlar tildelte til Naturpanelet låg i 2022 under kap. 1400, post 76, og blir rapporterte der.

Post 85 Besøksenter for natur og verdsarv, kan overførast

Midlane er i hovudsak retta mot resultatområda Naturmangfald, Friluftsliv og Kulturminne- og kulturmiljø.

Besøksenter for natur og verdsarv skal formidle kunnskap om naturen til befolkninga, kunnskap om eit tema eller område innanfor dei tematiske områda nasjonalpark, våtmark, villrein, villaks, rovdyr, verdsarv, Oslofjorden og skog. Besøksentera skal bidra til å auke kunnskapen om natur- og kulturverdiar i befolkninga og da særleg hos barn og unge.

Posten er auka med 4,4 mill. kroner til 107,1 mill. kroner. I Stortingets forlik om 2023-budsjettet vart det lagt inn 3 mill. kroner til Runde miljøsentar, jf. Innst. 9 S (2022–2023). I innstillinga er auken omtalt som ei eingongsløyving og difor teken ut i 2024-budsjettet. Det er lagt inn ei prisjustering på 6,4 mill. kroner. 1,5 mill. kroner av desse er sett av til autorisasjon av Utladalen Naturhus som besøksenter nasjonalpark med fokus på skjøtsel og naturrestaurering. I 2024 er det sett av 8,9 mill. kroner til Nasjonalt villakssenter, det same som i 2023. I tillegg er 1 mill. kroner øyremerkte eininga til nasjonalt villakssenter i Tana, med formål om å føre vidare tradisjonell kunnskap i laksefisket, og skal mellom anna brukast på opplegg for barn og unge.

I 2024 blir det lyst ut autorisasjon av fire besøksenter for villaks, på lik linje med andre autoriserte besøksenter, som vil gjelde frå og med 2025. Autorisasjonane vil bli lyste ut på vanleg måte, og dei fire villakssentera til Nasjonalt villakssenter og andre senter kan søkje på utlysinga. Autorisasjonsordninga sikrar kvalitet og effektiv bruk av statlege midlar. Omlegginga er òg i samsvar med arbeidet til regjeringa med innsparing og reduksjon i talet på namngjevne tilskotsmottakarar. Det blir vist til omtale og grunngjeving for dette arbeidet i Prop. 1 S Gul bok (2022–2023).

Mål

Tilskotsordninga for besøksenter for natur skal bidra til drift og utvikling av besøksenter for natur, slik at sentera kan formidle kunnskap om naturen til befolkninga. Barn og unge er særleg prioriterte. Sentera skal også bidra til lokal verdiskaping og lokaliseringspolitiske målsetjingar.

Tilskotsordninga for besøksenter verdsarv skal bidra til drift og utvikling av autoriserte besøksenter for verdsarv, slik at sentera kan formidle kunnskap om verdsarven til befolkninga, særleg barn og unge. Sentera skal også medverke til lokal forankring og verdiskaping.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga for sentera blir vurdert på bakgrunn av årlege rapportar der sentera viser at dei fyller autorisasjonskrava.

Tildelingskriterium

Autoriserte besøksenter for natur og verdsarv kan søkje om eit årleg grunntilskot til aktivitet knytt til administrasjon, planlegging og gjennom-

føring av informasjonstiltak, naturrettleiing og anna. Miljødirektoratet publiserer eigne retningslinjer for autorisasjon av besøkssenter. Autoriserte besøkssenter skal til kvar tid oppfylle autorisasjonskrava for å kunne tildelast tilskot.

Grunntilskotet blir for 2024 på 1,213 mill. kroner per senter for besøkssenter nasjonalpark, våtmark, rovdyr, skog, villrein og Oslofjorden og inn-til 2 mill. kroner for besøkssenter for verdsarv.

Autoriserte senter kan i tillegg søkje om tilskot til utvikling, som til ekstra publikumstiltak, kompetanseheving, utstillingar og informasjonstiltak.

Andre som arbeider med naturinformasjon, til dømes museum og stiftelsar, kan søkje om tilskot til utstillingar og informasjonstiltak. I kategorien nasjonalpark kan berre autoriserte senter søkje om tilskot til utstillingar og informasjonstiltak.

Tabell 7.4 Totale beløp sette av til ulike sentertypar.

Senterkategori	(i 1 000 kr)
Besøkssenter nasjonalpark	42 004
Norsk villreinsenter	9 217
Besøkssenter våtmark	8 196
Besøkssenter rovdyr	9 048
Naturrettleiing	8 014
Det nasjonale villakssenteret	9 916
Besøkssenter for skog	1 341
Besøkssenter for Oslofjorden	1 624
Verdsarvsentera	17 775
Sum	107 135

Naturrettleiing vil seie formidling av kunnskap om naturen og samanhengar i naturen med eit formål om å styrkje innsikt, respekt, engasjement og omsorg for natur- og kulturmiljøet. Naturrettleiingstenester blir utførte av ein person, naturrettleiaren, som i hovudsak gjev deltakarane direkte opplevingar ute i naturen.

Norsk villreinsenter (Hjerkinn og Skinnarbu), besøkssenter rovdyr Flå og Namsskogan, besøkssenter nasjonalparkane i Nordland, besøkssenter Færder nasjonalpark og Hardangervidda nasjonalpark, Skinnarbu, og besøkssenter våtmark Ilene og Nordre Øyeren kan søkje om tilskot til naturrettleiing.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskot-smottakarane leverer årsmelding, revidert rekneskap, budsjettforslag, plan for verksemda og eventuelt framdriftsrapportar med rekneskap. Sentera rapporterer om tal på besøkjande, aktivitetar og naturrettleiing, sal av logoprodukt, resultat frå brukarundersøkingar og eventuelle evalueringar av innhald og aktivitet ved senteret og om andre forhold som var sentrale for å få tildelt tilskotet. Det blir utført ein generell formalia- og sannsynskontroll av rapportane og rekneskapane. Det blir nytta stikkprøvekontroll, mellom anna ved gjennomsyn av utstillingar og informasjonsmateriell som det er gjeve støtte til.

Det nasjonale villakssenteret må rapportere om bruken av midlane på den same måten som dei autoriserte sentera.

Rapport 2022

Det vart gjeve grunntilskot til 18 autoriserte besøkssenter nasjonalpark, 4 autoriserte besøkssenter rovdyr og 6 autoriserte besøkssenter våtmark. Det vart òg gjeve grunntilskot til Norsk villreinsenter, som har ei utvida rolle som informasjons- og kompetansesenter og har driftseiningar på Hjerkinn og Skinnarbu, under dette besøkssenter villrein på Hjerkinn. I tillegg vart det gjeve driftstilskot til Nasjonalt villakssenter, Runde Miljøsender og Atlanterhavsparken. Besøkssenter Oslofjord og besøkssenter skog vart autoriserte, medan besøkssenter Jotunheimen nasjonalpark og besøkssenter våtmark Ilene, Jæren, Nordre Øyeren, Oslo og Ørland og besøkssenter rovdyr Bardu vart reautoriserte i 2022. 18 nasjonalpark-senter fekk tilskot til 43 prosjekt knytte til utstillingar, informasjonstiltak, kompetanseheving og publikumstiltak som auka kvaliteten på formidlinga i 2022, total tildeling var om lag 15 mill. kroner. I tillegg fekk besøkssenter for rovdyr, verdsarv, våtmark og villrein prosjektmidlar.

Post 86 Frivillige klima- og miljøorganisasjonar og klima- og miljøstiftelsar

Forvaltninga av tilskotsordninga «Frivillige miljøorganisasjonar og allmennytige miljøstiftelsar» blir frå 2024 flytta til Miljødirektoratet. Posten for ordninga er difor lagd under kap. 1420 Miljødirektoratet, medan han tidlegare låg under kap. 1400, post 70. Tilskotsordninga er forskriftsfesta, og midlane blir fordelte med bakgrunn i objektive

kriterium. Ordninga vil kunne forvaltast meir effektivt og bli enklare tilgjengeleg for søkjarane gjennom Miljødirektoratets elektroniske søknads-senter. Delegeringa inneber at Klima- og miljøde-partementet blir klageinstans. Foreslått løyving til posten ordninga ligg på i 2024, er 57,4 mill. kroner, ein auke på 3,4 mill. kroner samanlikna med løyvinga under kap. 1400, post 70, der posten låg i 2023-budsjettet. Auken skriv seg frå prisjustering.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å leggje til rette for eit breitt folkeleg engasjement for klima- og miljø-saker og stimulere til klima- og miljøaktivitetar lokalt, regionalt og nasjonalt. Tilskotsordninga gjeld for landsdekkjande frivillige organisasjonar, stiftelsar og paraplyorganisasjonar som har nasjo-nal innverknad, og med eit hovudformål for verk-semda som ligg innanfor ansvarsområdet til miljø-forvaltninga.

Tildelingskriterium

Dette er ei søkbar tilskotsordning som gjev grunntilskot til frivillige klima- og miljøorganisa-sjonar og klima- og miljøstiftelsar. Ordninga er heimla i forskrift og er bygd opp med både objek-tive og fagleg skjønsmessige kriterium. Det blir årleg gjennomført ein søknadsrunde der nye søkjarar kan kvalifisere seg inn på ordninga. Til-delning av tilskot til dei enkelte organisasjonane vil bli fastsett etter at Stortinget har vedteke budsjet-tet for 2024.

Oppfølging og kontroll

Bruken av midllar blir følgd opp mellom anna ved å kontrollere søknad med årsrapport og årsrekne-skap som tilskotsmottakarane sender inn. Direk-toratet kan føre tilsyn med at tilskotsmottakarane oppfyller krava i forskrifta, at opplysningane i søk-naden er rette, og at organisasjonane blir drivne i medhald av vedtektene sine. Riksrevisjonen kan også gjennomføre slik kontroll.

Kap. 4420 Miljødirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Oppdrag og andre ymse inntekter	15 331	10 269	6 721
04	Gebyr, forureiningsområdet	50 034	56 895	58 745
06	Gebyr, miljøvernavingdelingane hos statsforvaltarem-beta	39 623	37 595	39 249
07	Gebyr, kvotesystemet	4 885	4 720	5 928
09	Internasjonale oppdrag	30 649	37 878	39 545
40	Sal av eigedom og innløysing av festetomter i stat-leg sikra friluftslivsområde	9 979	1 500	1 069
50	Overføringar frå andre statlege rekneskapar		6 000	6 000
85	Overføringar frå andre			1 000
	Sum kap. 4420	150 501	154 857	158 257

Post 01 Oppdrag og andre ymse inntekter

På posten er det budsjettert med ulike oppdrag-sinntekter og sal av tenester knytte til felles admi-nistrative funksjonar i miljøforvaltninga. Oppdrag-sinntektene er hovudsakleg knytte til tenester som Statens naturoppsyn utfører for andre. På

posten blir det òg ført ymse inntekter, mellom anna diverse leigeinntekter frå eigedommar Miljø-direktoratet eig, inntekter frå sal av rapportar utar-beidde av Miljødirektoratet og enkelte andre pro-dukt. Posten er redusert med 3,5 mill. kroner til 6,7 mill. kroner. Av dette kjem 4 mill. kroner av

pårekna reduserte inntekter i 2023, medan det er lagt inn 0,5 mill. kroner i prisjustering,

Det er merkje- og registreringsplikt for dødt vilt som tilkjem Viltfondet, sjå vedlegg (artsliste) til forskrift 18. juni 2004 nr. 913 om handtering av dødt vilt. Dei som vil overta merkjepiktig vilt frå Viltfondet, skal betale eit gebyr. Gebyret blir vidareført på same nivået som i tidlegare år, det vil seie 450 kroner. Innbetalte gebyr blir nytta til drift og vedlikehald av ein sentral database for å ta vare på informasjon om individa. I tillegg krev Miljødirektoratet refusjon for utgifter det har knytt til kontroll av naturforvaltningsvilkår i vasskraftkonsesjonar. Gebyret er heimla i vassdragsreguleringslova § 12 punkt 19, i vassressurslova §§ 57–58 og i den enkelte konsesjonen.

Kap. 1420, post 01 Driftsutgifter, kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 04 Gebyr, forureiningsområdet

I samsvar med prinsippet om at forureinaren skal betale, er det innført gebyr på ulike område innanfor forureiningsområdet. Foreslått løyving på posten er 58,7 mill. kroner, ein auke på 1,9 mill. kroner samanlikna med 2023.

Posten omfattar Miljødirektoratets inntekter frå følgjande ordningar:

- gebyr frå dei som får utferdta sertifikat under ei sertifiseringsordning for verksemder og personell som handterer fluorerte klimagassar (produktforskrifta kapittel 6 a). Ordninga er ein del av EØS-avtalen som regulerer dei fluorerte klimagassane HFK, PFK og SF₆ gjennom krav til mellom anna dokumenterte kvalifikasjonar for teknisk personell og bedrifter som utfører arbeid på utstyr med nokre av desse gassane. Den praktiske gjennomføringa av sertifiseringsordninga blir i dag utført av Isovator AS (HFK i kuldeanlegg o.a.) og Incert AB (SF₆ i høgspenbrytarar).
- gebyr for konsesjonsbehandling og kontroll i medhald av forureiningsforskrifta
- gebyr for tilsyn og kontroll med importørar og produsentar av kjemiske stoff og stoffblandingar, i medhald av deklareringsforskrifta, inkludert vedlikehald og vidareutvikling av Produktregisteret som verktøy for effektiv kjemikaliekontroll
- årsgebyr for godkjende biocidprodukt og gebyr for behandling av søknader om godkjenning av biocidaktive stoff og biocidprodukt, i

- medhald av biocidforskrifta. Gebyret skal dekkje alle kostnader til søknadsbehandling og tilsyn og kontroll med at forskrifta og vedtak gjorde i medhald av forskrifta blir overhaldne, inkludert drift, utvikling og vidareutvikling av tiltak og system for forbetring og effektivisering av saksbehandling og søknadsevaluering.
- gebyr for deklarasjon av farleg avfall, i medhald av avfallsforskrifta. Verksemder som leverer farleg avfall, skal fylle ut eit deklarasjonsskjema med opplysningar om opphavet til, innhaldet i og eigenskapane til avfallet. Det er fastsett eit gebyr for denne deklarasjonen, og gebyret skal dekkje Miljødirektoratets kostnader ved drift og utvikling av systemet, inkludert kjøp av tenester.
- gebyr for drift av databasen Produsentansvar.no. Databasen dekkjer både produsentregister for elektriske og elektroniske produkt (EE-produkt) og emballasjeregister for emballasje og emballerte produkt i medhald av avfallsforskrifta. Alle som importerer og produserer EE-produkt i Noreg eller tilfører minst 1 000 kg av ein emballasjetype, pliktar å vere medlem av eit godkjent returselskap. Returselskapa finansierer drifta og utviklinga av dette registeret gjennom eit gebyr som er avhengig av marknadsdelen deira.
- gebyr for eksport og import av avfall, i medhald av avfallsforskrifta. Verksemder som importerer eller eksporterer meldepliktig avfall, må innhente samtykke til dette. Gebyret skal dekkje kostnader knytte til behandling av søknader om eksport og import av avfall, Miljødirektoratets kostnader ved drift og utvikling av saksbehandlingssystem inkludert kjøp av tenester.
- gebyr for emballasje, i medhald av avfallsforskrifta. Verksemder som ønskjer godkjenning som returselskap for emballasje, må godkjenast av Miljødirektoratet. Gebyret skal dekkje kostnader knytte til søknad om godkjenning eller endring av godkjenning og gjennomføring av tilsyn av godkjende verksemder.

I tillegg vil det på denne posten kunne komme inntekter frå andre ordningar. Gjennom EUs regelverksutvikling knytt til sirkulær økonomi vil nye krav og ordningar føresette nye område der det er relevant å ta gebyr, eller endring av det noverande gebyret, for utvikling og drift av system, kostnader knytte til godkjenningar, endring av godkjenningar, kontrolloppgåver, rapportering og tilsyn.

Tabell 7.5 Budsjettet for 2024 fordeler seg slik på dei ulike gebyrordningane:

Gebyrordning	Budsjett inntekt 2024 (tal i tusen kroner)
Sertifisering for fluorerte klimagassar	7 000
Konsesjonsbehandling etter forureiningsforskrifta	8 350
Tilsyn etter forureiningslova	9 670
Tilsyn med kjemikalier	8 075
Deklarasjon av farleg avfall	9 500
Databasen produsentansvar.no	1 000
Eksport og import av avfall	6 900
Godkjenning av biocid, biocidprodukt og årsgebyr for godkjent biocidprodukt	8 250
Totalt kap. 4420, post 04	58 745

Kap. 1420, post 23 Driftsutgifter, kan overskridast mot meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 06 Gebyr, miljøvernavingane hos statsforvaltarembeta

Posten omfattar inntekter til statsforvaltaren frå gebyr for arbeid med konsesjonsbehandling og tilsyn med delegert industri. Gebyrplikta gjeld for arbeidet til forureiningstyresmakta med løyve etter forureiningslova §§ 11 og 18 og for vedtak gjevne i medhald av forskrifter fastsette med heimel i forureiningslova som krev løyve. Gebyrplikta omfattar òg arbeid med kontroll av verksemder med og utan løyve.

Løyvinga er auka med 1,7 mill. kroner til 39,2 mill. kroner som kjem av prisjustering.

Kap. 1420, post 23 Driftsutgifter, kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 07 Gebyr, kvotesystemet

Miljødirektoratet forvaltar klimakvoteforskrifta. Verksemder som er omfatta av kvoteplikta, må ha løyve frå Miljødirektoratet til kvotepliktige utslepp i tillegg til å ha eit godkjent program for utrekning og måling av utsleppa. Dei årlege utsleppsrapportane frå kvotepliktige verksemder blir kontrollerte og godkjende av Miljødirektoratet. Verksemder kan søkje om vederlagsfri tildeling av kvotar.

Miljødirektoratet fastset det gjennomsnittlege aktivitetsnivået for delinstallasjonane til kvar av

verksemdene på grunnlag av dei årlege tildelingsrapportane.

I tråd med føresegnene i kap. 39 i forureiningsforskrifta skal Miljødirektoratets kostnader ved utarbeiding av løyve til kvotepliktige utslepp finansierast av gebyr.

I tråd med føresegnene i kap. 9 i klimakvoteforskrifta skal Miljødirektoratets kostnader ved saksbehandling og kontroll finansierast av gebyr. Dette er i samsvar med EU-reglane. Miljødirektoratet har òg ansvaret for å drifte det elektroniske kvoteregisteret.

Forventa gebyrinntekt i 2024 er 5,9 mill. kroner.

Post 09 Internasjonale oppdrag

Inntektene under posten kjem frå andre statsinstansar og frå internasjonale organisasjonar, og dei skal finansiere Miljødirektoratets utgifter under kap. 1420, post 23, til internasjonalt miljø-samarbeid og bistandsarbeid, til dømes institusjonsbygging i samarbeidsland.

Løyvinga er auka med 1,7 mill. kroner til 39,5 mill. kroner som kjem av prisjustering.

Kap. 1420, post 23 Driftsutgifter, kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 40 Sal av eigedom og innløyving av festetomter i statleg sikra friluftslivsområde

Miljødirektoratet eig ein del område gjennom statleg sikring av friluftslivsområde. På ein del av desse har det frå tidlegare tider eksistert festefor-

hold. Det vil bli mogleg for ein del av festarane å løyse inn festetomtene sine, jf. krav i tomtfestelova. I tillegg vil det i få tilfelle vere aktuelt å selje eigedommar. Det blir foreslått å løyve 1,1 mill. kroner som følgje av inntekter frå dette. Kap. 1420, post 30 Statlege erverv, bevaring av viktige friluftslivsområde, kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 41 Sal av makeskifte- og annan eigedom og innløyising av festetomter i samband med vernesaker

Miljødirektoratet har føringar på at makeskifte skal nyttast i den grad det er mogleg ved vern på privat grunn. Tiltaket skal verke konfliktdepande i dei tilfella ein privat grunneigar ønskjer erstatning oppgjord i areal i staden for å få utbetalt eit kronebeløp. Dette inneber at staten kjøper areal frå Statskog SF eller frå andre aktørar som inngår i ei makeskifteløysing. Det hender likevel at restareal og bygningar ikkje blir nytta til makeskifte mellom anna på grunn av manglande interesse frå skogeigarar. Desse områda eller bygningane blir da lagde ut for sal.

Det førekjem også ein sjeldan gong innløyising av festetomter, etter tomtfestelova kapittel 6, på statleg eigd grunn som er innkjøpt for verneformål.

Eventuelle inntekter frå dette blir førte under denne posten som blir foreslått utan konkret løyving.

Kap. 1420, post 32 Statlege erverv, vern av naturområde, kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 50 Overføringer frå andre statlege rekneskapar

På posten er det budsjettert med overføringer frå andre statlege rekneskapar til tidsavgrensa prosjekt i Miljødirektoratet. Overføringane vil variere noko frå år til år, og for 2024 er overslaget 6 mill. kroner.

Kap. 1420, post 01 Driftsutgifter, kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 85 Overføringer frå andre

På posten er det budsjettert med overføringer frå andre, ikkje-statlege, rekneskapar til tidsavgrensa prosjekt i Miljødirektoratet. Overføringane vil variere noko frå år til år, og for 2024 er overslaget 1 mill. kroner.

Kap. 1420, post 01 Driftsutgifter, kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Kap. 1422 Miljøvennleg skipsfart

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
21	Spesielle driftsutgifter	8 094	8 486	9 005
70	Tilskot til private, <i>kan nyttast under post 21</i>	33 025	33 962	36 135
	Sum kap. 1422	41 119	42 448	45 140

Miljøvennleg skipsfart er eit prioritert innsatsområde i klimapolitikken og i den maritime strategien til regjeringa. Bruk av meir klima- og miljøvennleg drivstoff og energieffektive skip er nøkkel faktorar i å redusere utsleppa frå skipsfarten. Noreg er i dag leiande i utviklinga og bruken av mellom anna gassdrivne skip og batteridrivne ferjer – eit fortrinn som kan utnyttast og utviklast vidare.

Sjøfartsdirektoratets rolle og oppgåver

Sjøfartsdirektoratet er underlagt Klima- og miljødepartementet i saker som gjeld forureining og vern om det marine miljøet, og utfører viktig arbeid innanfor dette området. Arbeidet inkluderer mellom anna utgreiingsoppgåver, utarbeiding av forskrifter, utferding av sertifikat, flaggstatskontrollar og hamnestatskontrollar. Sjøfartsdirektoratet utfører oppgåver knytte til internasjonalt miljøsam arbeid under FN's sjøfartsorganisasjon

(IMO), EU, Nordsjøsamrådet og det arktiske samarbeidet.

Sjøfartsdirektoratet har som ei av hovudmålsetjingane sine å medverke til at skipsfarten er ei klima- og miljøvennleg transportform. Direktoratet skal òg medverke til god sikring mot forureining ved effektivt tilsyn av norske skip og hamnestatskontroll av framande skip.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Midlane er retta mot resultatområda Naturmangfald, Forureining og Klima.

Det er lagt inn ein priskompensasjon på posten. Foreslått løyving er på om lag 9 mill. kroner på posten for 2024.

Posten medverkar til å dekkje lønn til fast og mellombels tilsette og driftsutgifter for Sjøfartsdirektoratet i arbeidet med ein miljøvennleg skipsfart. Reduksjonar i utslepp av SO₂, NO_x og klimagassar står sentralt i dette arbeidet. Vidare skal det gjennomførast tiltak for å redusere faren for utilsikta introduksjon og spreining av framande artar i ballastvatn. Posten dekkjer òg midlar knytte til utgreiingar, informasjon, internasjonalt arbeid og formidling relaterte til miljøspørsmål.

Rapport 2022

Midlane til Sjøfartsdirektoratet har mellom anna gått til nasjonalt og internasjonalt arbeid med å redusere klimagassutslepp frå skipsfarten, redusere eller hindre forureining til luft og sjø, førebyggje spreining av framande organismar, opphoging av skip og arbeid med forvaltningsplanar for havområda.

Post 70 Tilskot til private, kan nyttast under post 21

Om lag 8 mill. kroner er løyvde til den statlege delen i det offentleg-private samarbeidet Grønt Skipsfartsprogram. Desse skal i hovudsak brukast til å utvikle grøne løysingar for fleire fartøykategoriar. I 2024 foreslår regjeringa å løyve om lag 28,1 mill. kroner til vidareføring av arbeidet til Grønt Skipsfartsprogram med å realisere grøn flåtefornyng av lasteskip. Gjennom grøn flåtefornyng vil lasteskip kunne ta i bruk null- og lågutsleppsløysingar. Foreslått løyving er på om lag 36,1 mill. kroner på posten for 2024.

Rapport 2022

Midlane har vore retta inn mot å støtte arbeidet til Grønt Skipsfartsprogram, som i 2022 hadde 108 private og 12 offentlege deltakarar frå heile den maritime verdikjeda. Arbeidet i programmet har medverka til å stimulere til samarbeid i næringa for å realisere nye låg- og nullutsleppsløysingar i skipsfarten og fjerne barrierar mot introduksjon av slike løysingar. Programmet har sidan oppstarten i 2015 totalt initiert 45 pilotprosjekt der fleire er knytte til bygging av nye skip. I 2022 vart fem nye pilotstudiar initierte, og nye viktige aktivitetar vart oppretta i form av GSP Teknologiradar og GSP Vareeierforum. Arbeidet med grøn flåtefornyng rettar seg både mot reiarlag og mot vareeigarar. Det er svært stor interesse for denne ordninga.

Kap. 1423 Radioaktiv forureining i det ytre miljø

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap		Forslag 2024
		2022	Saldert budsjett 2023	
01	Driftsutgifter	35 968	37 650	39 667
	Sum kap. 1423	35 968	37 650	39 667

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under denne posten er retta mot resultatområdet Forureining. Dei tilhøyrande inntektene er førte under kap. 4423, post 01. Løyvinga kan overskridast dersom det er tilsvarende meirinntekt under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Posten dekkjer utgifter som Direktoratet for strålevern og atomtryggleik (DSA) har til lønn og godtgjersle for fast og mellombels tilsette. Vidare dekkjer posten utgifter knytte til oppdragsverksemd, ordinære driftsutgifter og utgifter knytte til den samla utgreiings- og rådgjevingsverksemda etaten driv på området radioaktiv forureining i det

ytre miljøet. Posten er auka med prisjustering og lønnskompensasjon for 2023.

Direktoratet for strålevern og atomtryggleik er Klima- og miljødepartementets direktorat på området radioaktiv forureining i det ytre miljøet og forureiningsstyresmakt etter forureiningslova og har eit beredskapsansvar for akutt radioaktiv forureining.

Den fremste oppgåva til direktoratet er å utøve forvaltningsmynde, skaffe fram informasjon og kunnskap og gje faglege råd. Dette omfattar forvaltning og kartlegging av radioaktiv forureining og av radioaktivt avfall og avfallsstraumar med heimel i forureiningslova.

Verksemder som er omfatta av forvaltningsmyndet til DSA, er mellom anna petroleumsvirksemd, sjukehus og forskning, avfallsdeponi, atomleggja i Halden og på Kjeller, radiofarmasiproduksjon og noko prosess- og mineralindustri.

Atomreaktorane på Kjeller og i Halden er permanent nedstengde, og overgangen mot avviklings- og oppryddingsfasen er påbegynt. Oppryddinga skaper nye oppgåver og utfordringar både for operatøren og for DSA som forvaltnings- og tilsynsmakt. Det krev betydeleg utgreiing, planlegging og kartleggingsarbeid.

Oppryddinga vil krevje løyve etter forureiningslova. Operatøren har ansvaret for å sikre tilstrekkeleg lager- og deponikapasitet for eksisterande og framtidig avfall frå atomverksemd. Dette omfattar også løysingar for det brukte brenselet frå reaktorane og etablering av nytt lager for anna radioaktivt avfall. DSA rettleier operatøren i arbeidet med avvikling og opprydding av norsk nukleær verksemd. Dei gjev òg råd til departementa i arbeidet med opprydding etter norsk nukleær verksemd og handtering av det brukte brenselet.

DSA arbeider med å vareta Noregs forpliktingar etter felleskonvensjonen om radioaktivt avfall under IAEA (Joint Convention) for å sikre at forpliktingane i konvensjonen er varetekne i norsk regelverk og forvaltningspraksis. DSA deltek også i anna relevant internasjonalt samarbeid knytt til radioaktiv forureining og radioaktivt avfall.

DSA har ansvaret for å støtte og gje råd i oppfølginga av beredskapsansvaret til departementet. DSA deltek òg i arbeidet med forvaltningsplanane for norske havområde.

Som følge av ei forventning om auka bruk av radioaktive legemiddel i kreftbehandling framover ser DSA at det er behov for meir kunnskap om eksponeringssituasjonen i avløpssystemet og oppførselen til dei radioaktive stoffa i mellom

anna Oslofjorden. DSA har gjennomført ei miljøkartlegging som viser at det er låg risiko for levande organismar i Oslofjorden, men at det også må nyttast andre målemetodar. Kartlegginga har gjeve auka kunnskapsgrunnlag om radioaktiv forureining frå helsesektoren og forureiningssituasjonen i Oslofjorden i dag. DSA tek del i heilskapleg plan for Oslofjorden, og prosjektet bidreg inn i internasjonalt samarbeid om å utvikle miljørisikovurderingar.

Overvaking av radioaktiv forureining skal gje oppdatert informasjon om miljøtilstanden og medverke til å oppdage og vurdere omfang av eventuelle nye utslepp. Mellom anna krigen i Ukraina og auken i talet på reaktordrivne farkostar i norske farvatn, har aktualisert behovet for overvaking. Vidare skal overvakinga dokumentere nivå og gje kunnskap om langtidsutvikling av radioaktiv forureining i miljøet. DSA har ansvar for å koordinere nasjonal overvaking av radioaktivitet og stråling i det ytre miljøet, i samarbeid med andre relevante institusjonar og fagmiljø.

Rapportering frå dei nasjonale overvakingssystema til Miljøstatus og resultatet frå det marine miljøet er sentrale i vurderingane av måloppnåinga i Oslo-Paris-konvensjonen (OSPAR) og for rapportering til Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP).

For å redusere risikoen for forureining frå utanlandske kjelder har DSA løpande dialog med relevante styresmakter for å auke kunnskapen om og beredskapen rundt transport av radioaktivt avfall og trafikk av reaktordrivne farkostar i nærområda våre. Dette blir mellom anna gjort som del av deltakinga vår i Arktisk råds AMAP- og EPPR-arbeidsgrupper der DSA leier ekspertgruppene innan radioaktivitet.

DSA følgjer fortløpande utviklinga ved kjernekraftverka i Ukraina og bereknar moglege konsekvensar for radioaktiv forureining for Noreg og norske interesser.

DSA bidreg til auka kunnskap for forvaltning av naturleg førekommande radioaktive stoff (NORM) og radon gjennom samarbeidet i EURATOM-prosjektet RadoNorm.

I samarbeid med NILU overvaker DSA UV-stråling frå sola for å følgje med på konsekvensar for helse og miljø og påverknaden av utslepp av ozonnedbrytande stoff til atmosfæren over tid. Data blir nytta til forskning og informasjon til folk.

Rapport 2022

DSA har gjeve betydeleg rettleiing knytt til opprydding etter atomverksemd og handtering av

brukt kjernebrensel til både IFE og NND (Norsk nukleær dekommisjonering). DSA har komme med råd og medverka til arbeidet til departementet med ein strategi for trygg, sikker og forsvarleg handtering av radioaktivt avfall i Noreg. Hausten 2022 starta DSA arbeidet med rettleiing knytt til ein gjennomføringsplan for opprydding etter atomverksemd i Noreg på oppdrag frå departementa.

I 2022 har DSA samarbeidd med Miljødirektoratet om forvaltning av forureiningslova, om tilsyn og eit styrkt kunnskapsgrunnlag. DSA har jobba med å vidareutvikle planverk for akutt radioaktiv forureining.

DSA har delteke i Fagleg forum for forvaltningsplanar for norske havområde og bidrege til oppdateringa av faggrunnlaget for forvaltningsplanane. DSA deltek også i Overvakingsgruppa, rådgjevande faggruppe i arbeidet med heilskapleg økosystembasert forvaltning av norske havområde.

Vidare deltek DSA i samarbeidet i dei europeiske strålevernplattformene som er sentrale i utviklinga av strategiske forskingsagendaer (SRA) for strålevern. I 2022 har DSA òg delteke i europeiske prosjekt om kunnskapsgrunnlaget for forvaltning av radon og NORM. DSA deltek i fleire prosjekt ved Senter for framifrå forskning (CERAD) og bidreg i internasjonale arbeidsgrupper som skal identifisere behov for kunnskap og kompetanse nasjonalt innan dekommisjonering og radioaktivt avfall. DSA deltok i eit prosjekt under Miljøgiftflaggskipet i Framsenteret i 2022 i samarbeid med Havforskningsinstituttet og Noregs geologiske undersøking om å kartleggje NORM i sediment i norske farvatn. Prosjektet samlar kunnskap om utslepp og spreining av radionuklidar som finst naturleg i det marine miljøet, og skal styrkje forvaltninga av petroleumsindustrien.

DSA har rapportert tal frå miljøovervakinga i norske havområde til OSPAR og har bidrege inn i arbeidet med utvikling av ny OSPAR-strategi og med å vurdere om ein har oppfylt noverande strategi. I 2022 var DSA vertskap for møte i OSPARs

komité for radioaktivitet, og DSA leier radioaktivitetsgruppa under FN si arbeidsgruppe GESAMP om påverknaden klimaendringar har på forureining av havet, og eit prosjekt for å få ei global oppdatering av radioaktivitet i det marine miljø.

Samarbeidet med Russland, inkludert ekspertgruppa for undersøkingar av radioaktiv forureining under den norsk-russiske miljøvernkommissjonen, vart sett på vent etter at Russland gjekk til fullskala angrep på Ukraina i februar 2022.

DSA har arbeidd med konsekvensvurderingar av den russiske ubåten «Komsomolets» og av flytande kjernekraftverk.

DSA har utarbeidd miljøovervakingsprogram for anløpsstadene for dei reaktordrivne fartøya og analyserer i tillegg rutinemessig miljøprøver ved kvart hamneanløp etter avtale med Forsvaret.

Dei nasjonale miljøovervakingsprogramma (marint, terrestrisk og limnisk) er gjennomførte som planlagt i samarbeid med Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for naturforskning og Universitetet i Oslo. Utvikling av radioaktiv forureining i jord og overføring til nøkkelartar frå ulike økosystem er samanfatta i rapportar og rapportert til Miljøstatus.

DSA har vidareført overvakinga av UV-stråling frå sola og samarbeid med MET. Dataa er nytta til årlege 'State of the Climate'-publikasjonar om UV og ozon i Arktis og til andre internasjonale publikasjonar. DSA og NILU har skifta ut fire av ni instrument med nye instrument. Dei siste fem instrumenta av gammal type må bytast ut dei neste åra.

DSA har gjeve 30 løyve til utslepp av radioaktiv forureining og handtering av radioaktivt avfall, fordelt på petroleumsverksemd, sjukehus og deponi. Dette er både nye løyve og endringar i eksisterande løyve. DSA har motteke utsleppssøknader frå protonterapienlegget på Radiumhospitalet. Det har blitt gjennomført fire tilsyn etter forureiningslova med landbaserte behandlingsanlegg i petroleumsindustrien, der det ikkje vart avdekt avvik.

Kap. 4423 Radioaktiv forureining i det ytre miljø

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap	Saldert	Forslag
		2022	budsjett 2023	2024
01	Gebyr, radioaktiv forureining	732	1 079	1 127
	Sum kap. 4423	732	1 079	1 127

Posten dekkjer inntekter som Direktoratet for strålevern og atomtryggleik har i samband med gebyr forankra i forureiningslova § 52 a, forskrift om avgrensa utslepp kapittel 39. Kap. 1423, post

01, kan overskridast tilsvarande eventuelle meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Kap. 1424 Senter mot marin forsøpling

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	39 300	24 006	
21	Spesielle driftsutgifter	1 000	1 026	
71	Marin forsøpling, <i>kan overførast</i>		30 417	
	Sum kap. 1424	40 300	55 449	

Senter mot marin forsøpling er frå 1. januar ikkje lenger eit eige forvaltningsorgan under Klima- og miljødepartementet, men blir lagt inn under Miljødirektoratet. Kap. 1424 vil difor no berre omhandle rapportering frå 2022. Kap. 1424, post 01, 21 og 71, er lagt ned og blir no omfatta av kap. 1420, post 01, 21 og 71.

Resultatrapport 2022

Senteret har i 2022 levert på oppdrag i tildelingsbrev og samstundes vidareutvikla driftsforma og oppgåvene sine. Senteret har i løpet av året evaluert måten å innrette tilskotsordninga på og gjen-

nomført effektivisering av søknadsbehandlinga. Etablerte digitale verktøy og plattformer er vidareutvikla gjennom året. Senteret har i 2022 leidd Statleg samarbeidsforum og oppretta Nasjonalt samhandlingsråd, eit forum for opprydding av marin forsøpling for private, statlege og frivillige aktørar.

Post 71 Marin forsøpling, kan overførast

Resultatrapport 2022

Sjå under kap. 1420, post 71, der pengane vart løyvde i 2022.

Kap. 1425 Fisketiltak

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
21	Spesielle driftsutgifter	298	300	300
70	Tilskot til fiskeformål, <i>kan overførast</i>	14 950	17 165	16 386
	Sum kap. 1425	15 248	17 465	16 686

Kap. 1425 Fisketiltak omfattar utgifter til fisketiltak og delar av fiskeforvaltninga. Midlane under kap. 1425 er primært retta mot resultatområdet Naturmangfald, men involverer òg resultatområdet Friluftsliv gjennom tilrettelegging for fiske.

Samla sett er løyvinga under kap. 1425 redusert med 0,8 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2023. Utgiftene over kap. 1425 er finansierte ved avgift på fiske, som saman med

utgifter til forvaltning av ordninga under kap. 1420, post 01, korresponderer med inntektsløyvingane over kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet, post 72 Fiskaravgifter.

For nærmare utgreiing om avgiftene og forholdet mellom kap. 1425, 1420, 5578 og inntektene til fondet viser vi til omtale under kap. 5578.

Lønn og godtgjersler til fast tilsette innan det statlege verksemdsområdet blir ikkje dekte over

kap. 1425, men over kap. 1420 Miljødirektoratet og kap. 525 Statsforvaltarane.

Bruken av fondsmidlane blir drøfta med representantar for brukarinteressene. Dette må sjåast i samanheng med at arbeidet er basert på driftsplanar, og at dei sentrale ledda i frivillige organisasjonar skal arbeide for å oppnå den same målsetjinga.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot resultatområda Naturmangfald og Friluftsliv.

Posten dekkjer utgifter til drift av betalingstenesta for fiskaravgiftene. Løyvinga er den same som i 2023, 0,3 mill. kroner.

Rapport 2022

Løyvinga er nytta til drift av betalingstenesta for fiskaravgift.

Post 70 Tilskot til fiskeformål, kan overførast

Tilskotsordninga er retta mot resultatområda Naturmangfald og Friluftsliv. Løyvinga er redusert med 0,8 mill. kroner til 16,4 mill. kroner. Løyvinga skal gå til å dekkje både lokale og sentrale tiltak.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å sikre og utvikle bestandar av vill anadrom laksefisk og leggje til rette for og motivere til fiske etter anadrom laksefisk.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er om ordninga medverkar til å nå målsetjingane for anadrom laksefisk. Den faktiske effekten av tilskota kan ikkje

målast frå år til år, men må vurderast i eit langsiktig perspektiv og i samanheng med andre verkemiddel og årsaksforhold.

Tildelingskriterium

Tiltak som kan få tilskot, er tiltak knytte til informasjon om og forvaltning av villaks, sjøaure og sjørøye, under dette kultiveringstiltak, driftsplanlegging, bruksretta forskning og overvaking. Det kan vidare bli gjeve tilskot til tiltak som betrar tilgangen på og høvet til fiske for allmenta, og tiltak retta mot rekruttering eller stimulering til fiske.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskotsmottakarane leverer sluttrapportar og rekneskapar og eventuelt framdriftsrapportar med rekneskap. Det blir gjort ein generell formalia- og sannsynskontroll av rapportane og rekneskapane.

Rapport 2022

I 2022 vart det gjeve tilskot til tiltak i regi av landsdekkjande organisasjonar knytte til informasjon og forvaltning av anadrom laksefisk, til tiltak retta mot rekruttering og stimulering til fiske og til utbetring av laksetrappar. Det er vidare gjeve tilskot til bruksretta forskning og overvaking.

Ein stor del av tilskotsposten er disponert av statsforvaltarane for å støtte tiltak som informasjon, bruksretta forskning og overvaking, tilrettelegging og arrangement, kultiveringstiltak og driftsplanlegging. Samla har dette medverka til betre forvaltning av laks, sjøaure og sjørøye og ei meir berekraftig hausting av desse fiskeressursane. Tilskota har òg medverka til å styrkje kunnskapsgrunnlaget, til informasjon og formidling av tilstand og utfordringar knytte til anadrom laksefisk, og dei har medverka til å auke interessa for friluftsliv og fiske, særleg blant barn og unge.

Kap. 1428 Enova SF

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
50	Overføring til Klima- og energifondet	4 136 706	5 436 183	5 661 669
51	Mellombels energitilskotsordning til næringslivet ifb. høge straumprisar	1 600 000	1 200 000	
	Sum kap. 1428	5 736 706	6 636 183	5 661 669

Statsføretaket Enova forvaltar midlane frå Klima- og energifondet og er eit spesialverktøy for å fremje innovasjon og utvikling av nye klima- og energiløysingar. Formålet til Enova er å bidra til å nå Noregs klimaforpliktingar og bidra til omstillinga til lågutsleppssamfunnet. Støtte frå Enova skal avlaste risiko og kostnader for dei som er først ute med å teste nye løysingar. Nedslagsfeltet til Enova er knytt til seinfase teknologiutvikling og tidleg marknadsintroduksjon. Aktiviteten skal innrettast med sikte på å oppnå varige marknadsendringar slik at løysingar tilpassa lågutsleppssamfunnet på sikt blir føretrekte utan støtte. Enova er lokalisert i Trondheim og hadde om lag 79 årsverk i 2022.

Vi har ambisiøse mål i klimapolitikken og skal på kort tid omstille oss til eit lågutsleppssamfunn. Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. Vi har samstundes avgrensa med midlar til å utløyse dei nødvendige endringane. Enova er difor sett opp for effektivt å kunne bruke dei midlane som er stilte til rådvelde. Hovudelementet er ei overordna styring gjennom fireårige styringsavtalar mellom departementet og Enova om forvaltninga av midlane frå Klima- og energifondet.

Regjeringa foreslår for 2024 ei samla løyving for Enova på 5,8 mrd. kroner, inkludert påslaget på nettariffen. I dette inngår ei auke på KLDs budsjett på 225,5 mill. kroner. I tillegg foreslås ei løyving på 180 mill. kroner over budsjettet til Olje- og energidepartementet knytt til energi og oppfølging av regjeringa sin handlingsplan for energieffektivisering. Enova bidreg til å forsere innovasjonen og utsleppsreduksjonane vi må få til for å nå klimamåla våre. Til dømes elektrifisering av transportsektoren, ammoniakk/hydrogen i maritim sektor og innovasjon i industrien og innan produksjon av biodrivstoff/biogass. Midlane skal forvaltast i samsvar med måla og føringane i styringsavtalen mellom Enova og Klima- og miljødepartementet, der Enova har fått atskilleg med fagleg fridom og fleksibilitet til å forme ut ordningar og gje tilsegn til prosjekt slik at midlane blir utnytta mest mogleg effektivt. Regjeringa auka også i 2022 og 2023 løyvingane til Klima- og energifondet. Inkludert løyvingane over Olje- og energidepartementet sitt budsjett har regjeringa til saman auka løyvinga til Enova med 2,5 mrd. kroner, til 5,8 mrd. kroner totalt.

Mål

Styringsavtalen legg rammer for verksemda til Enova, set mål for aktiviteten og stiller krav til rapportering. Avtalen skal sikre at midlane frå fondet blir forvalta i samsvar med dei måla og føresetnadene som ligg til grunn for Stortingets vedtak om oppretting av fondet og andre rammer som gjeld for bruken av midlane i fondet. Styringsavtalen gjev Enova langsiktige økonomiske rammer og stor fagleg fridom til å rette innsatsen mot dei områda der moglegheitene for å påverke utviklinga er størst, og mot teknologiar og løysingar som er tilpassa lågutsleppssamfunnet. Styringsmodellen gjev Enova høve til å utnytte effektivt dei ressursane som er stilte til rådvelde.

Fagleg fridom og overordna styring inneber lite øyremerkning av midlar eller aktivitetar. Øyremerkning gjer Enova mindre fleksibel og vil medverke til mindre effektiv måloppnåing. Det er dessutan vanskeleg å føresjå i dag kva som treng kor mykje stønad i morgon. I lys av uvissa rundt farten på teknologiutviklinga i ulike sektorar vil fleksibiliteten innanfor rammene av avtalen vere enda viktigare i åra framover. Vi har store utfordringar framfor oss dei neste åra.

Enova er som verkemiddel retta mot seinfase teknologiutvikling og tidleg marknadsintroduksjon. Seinfase teknologiutvikling inneber at den viktigaste forskingsaktiviteten er avslutta og løysingane er modne for å utprøvast i større skala. Stønad skal medverke til å auke tempoet og omfanget av pilotering, demonstrasjon og fullskala testing, slik at nye teknologiar og løysingar kjem raskare ut på marknaden. Dersom løysingane skal medverke til utsleppsreduksjonar, må dei takast i bruk i tilstrekkeleg omfang, noko som avheng av om dei kan konkurrere med fossile løysingar. Aktiviteten til Enova skal difor innrettast med sikte på å oppnå varige marknadsendringar, slik at løysingar tilpassa lågutsleppssamfunnet på sikt blir føretrekte utan stønad. Etter at Enova har medverka til tidleg marknadsintroduksjon av ei løysing, til dømes elektriske varebilar, tek andre verkemiddel som prising av utslepp og regulering over for å fremje utbreiinga av løysingane i marknaden. Ein viktig del av arbeidet til Enova er såleis å vurdere kva tid nye løysingar og teknologiar kan klare seg i marknaden med mindre hjelp, og kva tid dei kan stå på egne bein. Det ligg dermed i Enova sin natur at dei trappar ned og avsluttar støtte til ulike segment etter kvart som marknaden og teknologien utviklar seg. Enova må stadig prioritere kvar innsatsen vår gjev størst effekt slik at fellesskapen sine midlar blir brukte mest mogleg effektivt. Det

er mykje som må skje for at vi skal nå klimamåla våre.

Formålet til Enova, nedfelt i styringsavtalen, speglar av behovet for handling både på kort og på lengre sikt og at arbeidet med å nå 2030-måla våre må skje på ein måte som også lét oss nå måla våre mot 2050. Formålet blir utdjupa og konkretisert gjennom delmål om å medverke til a) reduserte ikkje-kvotepfiktige klimagassutslepp mot 2030 og b) teknologiutvikling og innovasjon som medverkar til utsleppsreduksjonar fram mot lågut-sleppssamfunnet i 2050.

Enova eit viktig verkemiddel i arbeidet med å redusere dei ikkje-kvotepfiktige klimagassutsleppa våre. Transportsektoren utgjør ein stor del av aktiviteten til Enova på grunn av store utslepp, stort behov for teknologiutvikling i dei tyngre segmenta og etter kvart stadig fleire køyretøy og fartøy som er klare for marknadsintroduksjon. Enova er òg eit viktig verkemiddel for stønad til infrastruktur for nullutsleppsdrivstoff for køyretøy og fartøy i den tidlege fasen der det er nødvendig med offentleg stønad. Enova har i fleire år støtta opp om marknaden for ladeinfrastruktur for personbilar og har bidrege til ein marknad som no står på eigne bein. No har Enova dreidd innsatsen over til tyngre køyretøyssegment og har gjennom to rundar støtta utbygging av totalt 329 ladepunkter på bedriftene sine eigne område med til saman 81 mill. kroner. For å følgje opp ladestrategien til regjeringa og satsinga på offentleg ladeinfrastruktur har Enova også lansert eit støtteprogram for offentleg ladeinfrastruktur for tunge køyretøy. Støtteprogrammet byggjer på Statens vegvesen sin rapport frå juni, som har identifisert stader som er eigna for utbygging av slik infrastruktur.

Vi er avhengige av teknologiutvikling og innovasjon i alle sektorar for å redusere utsleppa våre og greie omstillinga til lågut-sleppssamfunnet utan reduksjon i velferda. Dette gjeld så vel innanfor industri som for transportsektoren. I kvotepfiktig industri er det til dømes behov for vedvarande innsats retta mot teknologiutvikling for å omstille sektoren. Utviklingsløpa her er til dels svært lange. Teknologiutviklinga i åra framover er avgjerande for å ha det rette utgangstempoet frå 2030 og dermed halde fram med å redusere utslepp også etter 2030. I industrien er ein monaleg del av utsleppa knytt til relativt få og store punktutslepp. Regjeringa har saman med SV løyvd midlar til ei auka satsing gjennom Enova på slike punktutslepp. Som ei oppfølging av dette har Enova i 2023 oppretta eit punktutsleppsprogram – Industri 2050, retta mot innovasjon og utsleppsreduksjonar i industrien. Gjennom programmet støttar Enova

utvikling og realisering av teknologisprang som bidreg til ein industri tilpassa lågut-sleppssamfunnet. Til dømes støttar dei reduksjon av bruken av fossile energiberarar til oppvarming og mekaniske arbeidsprosessar, reduksjon av klimagassutslepp frå produksjonsprosessar og fangst og permanent lagring av CO₂-utslepp. Vi er òg avhengige av ei tilstrekkeleg teknologiutvikling i andre sektorar for å gjere det mogleg å redusere utsleppa fram mot 2030. Mykje utvikling og pilotering står til dømes att før nullutsleppsløysingar er klare for marknaden i dei tyngre transportsegmenta og i skipsfarten. Også her har Enova monaleg aktivitet, til dømes gjennom stønad til fleire fartøy som nyttar hydrogenbaserte drivstoff. Enova støttar også innovative prosjekt innan produksjon av biodrivstoff og biogass, og bidrar med det reduserte kostnadar ved slik produksjon, slik at desse drivstoffa blir meir konkurransedyktige mot fossile alternativ.

Styrkt satsing på energi og energieffektivisering – omtale av oppmodingsvedtak

For å nå klimamåla våre og greie omstillinga til lågut-sleppssamfunnet krevst det omfattande elektrifisering, ikkje minst i transportsektoren og industrien. I tillegg ligg det føre planar om ny næringsverksemd med store kraftbehov. Til saman gjev det eit behov for ny fornybar kraftproduksjon og effektiv bruk av krafta i åra som kjem. Samstundes er det slik at kraftsituasjonen i Noreg blir prega av energi- og kraftsituasjonen i Europa. I tillegg til sjølve krafta vil elektrifiseringstiltak i mange tilfelle krevje utbygging og forsterking av kraftnettet. Dette tek også tid og har kostnader. Auka kraftproduksjon, effektiv bruk av krafta vi har, og evna kraftnettet har til å overføre kraft, er difor faktorar som har svært mykje å seie for om og når elektrifiseringstiltak kan bli realiserte, og oppnåinga av klimamåla våre og omstillinga til lågut-sleppssamfunnet.

I lys av den tette koplinga mellom klima, energi og energieffektivisering, og som oppfølging av oppmodingsvedtak 21, 22, 23, 507, 508 og 509, presiserte regjeringa i mars 2023 mandatet til Enova om Energi, jf. tilleggsavtale av 15. februar 2023 om forvaltning av midlane frå Klima- og energifondet, sjå også omtale under oppmodingsvedtak. Der går det fram at *Enova skal finne gode løysningar som tar hensyn til behovet for et effektivt energisystem. Det innebærer at Enova blant annet skal bidra til mer effektiv bruk av energi, mer effektiv utnyttelse av eksisterende nett og utvikling av nye energiteknologier i alle sektor.* Mandatet omfattar

no energieffektivisering i alle sektorar og opnar i større grad for støtte til moden og velkjend teknologi, i umodne marknader.

Det presiserte mandatet og den styrkte rolla til Enova på energi og energieffektivisering inngår som ein del av regjeringa sin heilskaplege handlingsplan for energieffektivisering. Støtte kan spele ei viktig rolle i ein overgangsperiode, men kan ikkje aleine utløyse endringane vi treng. Verkemiddel må verke saman på ein måte som gjev varige marknadsendringar. Handlingsplanen tek for seg alle delar av norsk økonomi og heilskapen i verkemidla og rammevilkåra som påverkar energieffektivisering. Regjeringa har i denne samanheng foreslått å løye 495 mill. kroner over budsjettet til Olje- og energidepartementet til å følgje opp planen. 180 mill. kroner av desse blir løyde Enova for å ytterlegare styrkje energisatsinga, med særleg vekt på energieffektivisering mellom anna i bygg. Sjå nærmare omtale under budsjettet til Olje- og energidepartementet.

Regjeringa er oppteken av at ei styrkt satsing på energieffektivisering skal vere basert på faglege vurderingar. Departementet bad difor Enova levere ei tilråding, irekna om kva for nærmare definerte kriterium som kan liggje til grunn for støtte til meir moden og velkjend teknologi. Som nærmare definerte kriterium legg Enova til grunn at det (1) må vurderast som sannsynleg at varig marknadsendring kan oppnåast, og (2) at det på sikt vil komme på plass andre rammevilkår (til dømes reguleringar) som sikrar den vidare utbreiinga av teknologien. (3) Tilskot må dessutan kunne avsluttast når marknaden er moden, eller når andre rammevilkår er på plass på ein måte som ikkje fører til stans i marknaden. For ein del modne og velkjende teknologiar har det ikkje vakse fram ein moden marknad. For slike teknologiar påpeiker Enova at støtte med mål om tidleg marknadsintroduksjon kan vere effektivt. Støtta til spesifikke løysingar bør da ha mål om auka volum, vidare teknologiutvikling og forbetring som reduserer kostnadene. Målet bør vere at vidare marknadsutbreiing på sikt kan skje utan støtte. Enovatilskotet er innretta slik, og støtte i marknaden for energitenester kan følgje same mønster.

Eventuelt tilskot til moden teknologi i ein moden marknad bør rettast mot målgrupper som ikkje har anledning til å delta i marknaden på grunn av økonomisk situasjon eller andre særlege forhold, til dømes låginntektsgrupper. Regjeringa meiner det er viktig å bidra til at det også for hushalda med lågare inntekter blir mogleg å få energieffektivisert bustadene sine. Denne gruppa er

særleg utsett for høge prisar og har samstundes lite rom for å prioritere energieffektiviseringstiltak. Regjeringa har løfta denne gruppa i 2023-budsjettet, og det er løyvd 260 mill. kroner til formålet gjennom Husbanken. Regjeringa foreslår å styrkje satsinga gjennom ei løyving på 300 mill. kroner i 2024. Sjå nærmare omtale under budsjettet til Olje- og energidepartementet.

I 2023 har Enova styrkt satsinga på energi og energieffektivisering. Til saman legg Enova opp til å støtte energieffektivisering og energi meir i breitt med mellom 1,5 mrd. og 2 mrd. kroner i år. Av dette vil om lag ein halv milliard vere styrkt enøksatsing. Satsinga legg vekt på å byggje ned barrierar og skape varige marknadsendringar slik at energieffektiviseringspotensialet på sikt i større grad kan utløysast utan støtte.

Satsinga inkluderer investeringsstøtte retta mot yrkesbygg, burettslag og sameige som blir kopla til forbetra energiyting basert på ei grundig kartlegging som bidreg til å løyse opp i informasjonsbarrieren og stimulerer til vekst i marknaden for energitenester. Å rette merksemda mot samla energiyting heller enn mot enkeltteknologiar overlèt til kompetente fagpersonar å tilrå løysingar tilpassa den aktuelle bygningen. Enova har dessutan styrkt satsinga på einestader og småhus gjennom Enovatilskotet ved å auke budsjettet. Enova vil også vidareutvikle informasjonsverkemidla sine som kursing av energirådgjeverar og utvikling av utrekningsverktøy for å løyse kunnskaps- og kompetansebarrierer i hushaldningsmarknaden. Enova vil dessutan halde fram med å forsterke den omfattande innsatsen mot effektive og fleksible energisystem gjennom til dømes fjernvarme, varmesentralar, utnytting av overskotsvarme i industrien og utvikling av ny teknologi som havvind.

Som ein del av oppdraget frå departementet om å orientere om korleis dei vil innrette aktiviteten retta mot energi, vart Enova også bede om å vurdere oppmodingsvedtak 22 om å *vurdere å endre dagens Enova-tilskudd «helhetlig oppgradering av bygningskropp» slik at husholdningar kan få tilskudd også når bare deler av bygningen oppgraderes*. Enova har som mål at satsinga deira på energioppgradering av bustad skal skape varig marknadsendring, og at energioppgradering med høg ambisjon blir normalt som ein del av rehabilitering. Gjennom det noverande tilskotet til heilskaplege oppgraderingsprosjekt motiverer Enova til føredømeprosjekt som ifølgje Enova bidreg til auka kompetanse i bransjen og til haldningsutvikling hos bustadeigarar. Energiambisjonen blir sikra ved at ein energirådgjever lagar ein energi-

plan, samordna med energimerkeordninga, før oppgradering og verifiserer at planlagde energiltak er utførte før tilskot blir betalt ut. Enova påpeiker at heilskaplege oppgraderingsprosjekt er ettertrakta av utførande aktørar fordi det gjev tydelege føredømeopprosjekt for eigen portefølje, og fordi prosjekta får eit omfang som gjer dei meir attraktive for dei mest kompetente aktørane på leverandørsida.

Enova vurderer at eit eventuelt tilskot til stegvis oppgradering ville kunne bidra noko til å auke andelen rehabiliteringstiltak som inkluderer energioppgradering, og til å auke ambisjonen i energiltaka som blir gjennomførte. Samstundes viser Enova til tal frå Prognosesenteret som indikerer at om lag 75 pst. av fasaderehabiliteringsprosjekta som blir gjorde i dag, inkluderer element av energioppgradering. Dei aller fleste av desse oppgraderingsprosjekta kan karakteriserast som stegvis oppgradering. Det vil seie at ein høg andel av eit eventuelt tilskot til stegvis oppgradering vil gå til prosjekt som også ville ha blitt gjennomførte utan tilskot, altså lite kostnadseffektiv verkemiddelbruk.

Ei eventuell støtteordning til stegvis oppgradering burde etter Enovas vurdering knytast til prosentvis forbetring av samla energiyting, på same måten som det Enova no legg opp til for fleirbustadhus og næringsbygg. Ei slik støtte burde etter Enovas vurdering i så fall gjerast gjennom ei kopling til Energimerkeordninga. Utfordringa er at det noverande energimerket ikkje er ein eigna indikator for energiltak i ei støtteordning retta mot einestader og småhus, ikkje minst fordi det ikkje føreset merking gjord av ein profesjonell aktør. Marknaden for rehabilitering i bustader er stor og moden. Det at mange gjennomfører energieffektiviseringstiltak i dag, gjer at budsjettramma for ei eventuell støtteordning fort blir tilsvarende stor. Enova estimerer at den skisserte måten dette er innretta for næringsbygg, gjennomført i marknaden for einestader og småhus, ville kravd eit årleg budsjett i storleiken 2 mrd. kroner. Ein stor del av støtta ville gått til prosjekt som hadde blitt realiserte utan støtte ettersom det er vanskeleg å skilje ut dei som gjennomfører også utan støtte.

Enova skal bidra til varige marknadsendingar, og dermed utsleppskutt og omstilling, i ulike segment og marknader. Enova skal gjennom rapportering gjere effekten av Enova synleg og gjere greie for arbeidet med å oppfylle formål, delmål og andre føringar i styringsavtalen. I rapportering på effekten av Enova skal kvalitative vurderingar

bli underbygde med relevante indikatorar på marknadsending, konkrete prosjekt og resultat som dokumenterer utviklinga. Ein del av denne rapporteringa skjer gjennom to målindikatorar, som reflekterer dei to delmåla til Enova – ein utsleppsindikator og ein innovasjonsindikator. Målindikatorane skal saman med anna kvalitativ og kvantitativ rapportering gje indikasjon på måloppnåinga til Enova undervegs i avtaleperioden og vil utgjere ein del av grunnlaget for styringsdialogen mellom departementet og Enova. Formål, delmål og resterande føringar i avtalen vil vere bestemmende for korleis Enova innrettar aktiviteten sin. Ved inngangen til 2023 var nivået på målindikatorane 1,3 mill. tonn ikkje-kvotepliktige CO₂-ekvivalentar for utsleppsindikatoren og 10 mrd. kroner i utløyst innovasjonskapital for innovasjonsindikatoren. Desse vart i februar 2023 auka til høvesvis 1,6 mill. tonn ikkje-kvotepliktige CO₂-ekvivalentar og 12 mrd. kroner i utløyst innovasjonskapital i samband med tilleggslyvinga på 1,4 mrd. kroner.

I tillegg til målindikatorar har Enova ei brei og tilgjengeleg rapportering om aktiviteten sin. Årsrapporten for 2022 er tilgjengeleg i digitalt format. Han inneheld mellom anna omtalar som i enno større grad enn tidlegare søker å teikne lengre linjer i skildringa av effekten Enova har på marknaden dei er inne i.

Styringsavtalen stiller opp avtalefesta aktivitetar på enkelte område, som Enova skal følgje opp gjennom programma sine. Enova skal

- som staten sitt verkemiddel for støtte i ein tidleg fase bidra til utvikling av drivstoffinfrastruktur for utsleppsfri transport, under dette el og hydrogen
- som del av aktiviteten retta mot tidleg marknadsintroduksjon ha eit tilbod til næringstransport, Nullutsleppsfondet, med formål om å redusere klimagassutslepp frå næringstransport og bidra til omstillinga til lågutsleppssamfunnet gjennom ein raskare marknadsintroduksjon og -vekst av nullutsleppsteknologi i næringskøyretøy og -fartøy
- årleg stille til disposisjon minimum 300 mill. kroner til tiltak hos hushald og forbrukarar for å bidra til reduserte klimagassutslepp og omstilling til lågutsleppssamfunnet
- ha eit landsdekkjande tilbod av informasjons- og rådgjevingstenester
- ta hand om drifta og utviklinga av energimerkeordninga og ordninga for energivurdering av tekniske anlegg
- vareta drifta og utviklinga av ei rapporteringsløsning for energikartlegging retta mot store

verksemdar – vareta drifta og utviklinga av NOBIL-databasen

- som ein del av aktiviteten retta mot innovasjon og utsleppsreduksjonar i industrien ha ei forsterka satsing retta mot punktutslepp og opprette eit punktutsleppsprogram

Resultatrapport 2022

I Enovas årsrapport, tilgjengeleg på 2022.enova.no, finst ei utdjupande rapportering frå verksemda i 2022. Årsrapporten inneheld mellom anna «Markedsutvikling med Enova» og «Fremtidutsikter og lederstjerner», der ein kan lese om enkeltsektorar som Enova har aktivitet mot, og kva som må til for å klare omstillinga til lågutsleppssamfunnet i 2050. Førstnemnde tek for seg status i enkeltsektorar og korleis Enova arbeider med desse sektorane for å realisere utsleppskutt og omstilling gjennom varig marknadsendring på kort og lang sikt. «Fremtidutsikter og lederstjerner» løftar fram innovative menneske og verksemdar som går føre og flyttar bedrifta, bransjen og Noreg inn i framtida.

I 2022 rekneskapsførte Enova eit administrasjonstilskot på 176,5 mill. kroner. Enova hadde eit årsresultat på om lag 11,3 mill. kroner. Annan eigenkapital var om lag 42,4 mill. kroner per 31. desember 2022.

Enova skal vere ein liten og fleksibel organisasjon som forvaltar offentlege ressursar på ein mest mogleg effektiv måte. Enova har dei siste åra retta stor innsats mot digitalisering og automatisering av arbeidsprosessar som gjev ei meir effektiv saksbehandling og det nødvendige handlingsrommet til å behandle eit aukande tal søknader. I fleire av programma som er lanserte dei siste åra, til dømes Enovatilskotet, stønad til elektriske varebilar og stønad til tunge elektriske køyretøy og batteri i fartøy, har Enova teke i bruk del- eller heilautomatiserte løysingar. Enova har etter eit par år med lågare søknadstilfang opplevd ei dobling i talet på søknader i 2022. Desse søknadene er handterte utan vesentleg auke i saksbehandlarårsværk.

Enova gav i 2022 tilsegn om støtte på om lag 5,4 mrd. kroner til meir enn 6 300 store og små prosjekt og over 15 456 tiltak i norske bustader. Desse prosjekta er forventa å utløyse kapital på 14 mrd. kroner frå marknaden. Dette vil gje ei samla investering på om lag 19 mrd. kroner i prosjekt vedtekne i 2022.

Tilleggsoppdrag – Energitilskotsordninga

Enova fekk i året som har gått, oppgåva med å administrere Energitilskotsordninga. Formålet med Energitilskotsordninga var å hjelpe energiintensive føretak i ein overgangsperiode med å omsittle seg i lys av dei høge straum- og fjernvarmepriksane. Totalt fekk Enova 3 338 søknader og gav 3 186 tilsegner på totalt 2 780 mill. kroner.

Transportsektoren

Til saman gav Enova tilsegn om tilskot på om lag 2,9 mrd. kroner til 5 600 prosjekt i transportsektoren i 2022. Av dei totale disponerte midlane gjekk 53 pst. til denne sektoren. Det høge talet transportprosjekt er i stor grad ei følgje av støtteordninga til kjøp av elektrisk varebil under Nullutslippsfondet, som Enova lanserte i 2019. Den store andelen midlar tildelt tiltak innan transport reflekterer også at denne sektoren er den som har stort potensial for å gjennomføre klimatiltak. Transportprosjekta utgjer nær 69 pst. av Enovas utsleppsresultat i 2022 og bidreg også godt med resultat innanfor energi og innovasjon.

På land støttar Enova nullutsleppskøyretøy og -anleggsmaskiner og bidreg med det til at den kommersielle bruken aukar i omfang, og til at marknaden veks. I 2022 har Enova delt ut prosjektstøtte på nærmare 730 mill. kroner innanfor satsingsområdet batterielektriske løysingar på land. Støtta femner om elvarebilar, tunge elektriske køyretøy, anleggsmaskiner og hurtigladdarar for elbil. Som eit døme gav Enova stønad til 4 547 elvarebilar, 126 tunge køyretøy, 110 elektriske anleggsmaskiner og 216 ladarar til elvarebil.

Også innanfor maritim transport har det vore meir merksemd på elektrifisering. For å bidra til å styrkje den maritime batteriverdikjeda har Enova i 2022 delt ut prosjektstøtte på 809 mill. kroner fordelte på 135 fartøy. Samstundes som vi ser ei positiv utvikling av batteri i maritim sektor, må vi for dei lange og tunge operasjonane til sjøs nytte oss av annan teknologi for å komme i mål med overgangen til lågutsleppssamfunnet. Her har Enova gjennom det siste året støtta fleire prosjekt som skal ta i bruk og demonstrere teknologiar for nullutsleppsdrivstoff.

For å støtte opp om elektrifiseringa av land- og sjøtransporten har Enova også ei monaleg satsing retta mot drivstoffinfrastruktur for utsleppsfri land- og sjøtransport. Denne satsinga byggjer opp under ei marknadsdriven utbygging av infrastruktur. I Hurdalsplattforma varsla regjeringa at vi ville

setje fart på utbygging av ladeinfrastruktur for elbilar i dei delane av landet der slik infrastruktur ikkje var godt utbygd. I 2021 og 2022 støtta Enova til saman 125 prosjekt innanfor dette programmet, av desse er 93 prosjekt i 2022. Enova har mellom anna støtta 16 prosjekt for etablering av fyllestasjon for biogass med totalt 93 mill. kroner. Ytterlegare 96 mill. kroner vart tildelte 70 prosjekt for etablering av ladestasjonar for elbil. I maritim sektor fekk sju prosjekt 60 mill. kroner i støtte for bygging av landstraumanlegg til hamneopphald og lading.

I starten av januar fekk Enova eit tilleggsoppdrag om å støtte fleire ladestasjonar med ekstra midlar på 100 mill. kroner. Søknadsfristen var i slutten av mai, og i slutten av juni kunngjorde Enova at 70 ladestasjonar fekk innvilga støtte. Dei 70 ladestasjonane bestod av 58 nye hurtigladarar, 11 normalladarar i område uten fast vegsamband og ein normalladar ved fjellovergang.

Hydrogen

Hydrogen treng både auka volum og teknologiutvikling før produksjon og forbruk blir kommersielt lønnsamt. I 2022 støtta Enova ei rekkje prosjekt innan maritim sektor for å få i gang verdikjeda for fornybart hydrogen. I juni gav Enova 1,12 mrd. kroner i støtte til etablering av fem produksjonsanlegg for fornybart hydrogen langs norskekysten og dessutan sju hydrogen- og ammoniakkdirvne fartøy. Hystars prosjekt saman med Equinor for PEM elektrolyseteknologi fekk også støtte frå Enova. Teknologien effektiviserer energibruken i produksjon av hydrogen med opptil 10 pst. og bringar dermed hydrogen nærmare lønnsemd.

Ved utgangen av 2022 har Enova støtta til saman 14 fartøy som går på hydrogen eller ammoniak. I tillegg skal ei handfull fartøy byggjast for å kunne ta i bruk hydrogen når teknologiane modnar. Felles for alle prosjekta er delvis umodne teknologiar og store investeringar samanlikna med for konvensjonelle skip. Samstundes er hydrogen kostbart. Dette er til saman ein stor barriere for å komme i gang med satsinga. For å bidra til å senke den nemnde barrieren lyste Enova mot slutten av 2021 ut ein konkurranse. Fem prosjekt fekk mellom 100 og 150 mill. kroner i støtte kvar. Prosjekta er spreidde mellom Kristiansand i sør til Glomfjord i nord, og den samla støtta til knutepunkta er 669 mill. kroner.

Industri

Det vart innvilga 1,8 mrd. kroner i støtte til 154 industriprosjekt i 2022, noko som utgjorde 33 pst. av den totale støtta. Industriprosjekta som er støtta i 2022, bidreg spesielt godt på mållindikatoren for utløyst innovasjonskapital. Sektoren bidreg også mykje til utsleppsresultata.

Døme på industriprosjekt som er støtta av Enova i 2022, er Carbonworks Larvik AS som fekk tilsegn om 47,2 mill. kroner til eit prosjekt som omhandlar berekraftig produksjon av biokarbon og fornybar energi med ORC integrert på sagbruk, og Inovyn Norge med 137,9 mill. kroner til ny og verdsleiande teknologi for å elektrifisere produksjon av vinylklorid.

Energisystem

I 2022 vart det gjeve støtte på 249 mill. kroner til 255 prosjekt som bidreg til vidareutvikling av energisystemet. Dette utgjorde vel 4 pst. av totalt disponerte midlar. Støtte til fjernvarmeprosjekt medverkar til å styrkje forsyningstryggleiken til Noreg ved å redusere effektuttaket frå straumnettet på dei kaldaste vinterdagane.

Det er venta ein sterk vekst i etterspurnaden etter elektrisitet i åra framover. For å få til utsleppsreduksjonar og gjere overgangen til lågutslappssamfunnet enklare støttar Enova prosjekt som bidreg til eit meir effektivt energisystem. Enova støtta 255 prosjekt under energisystemet i 2022. Enova vil få til marknadsending innanfor energisystemet på to måtar. Den eine er å bidra til termiske løysingar som aleine eller saman med elektrisitet bidreg til avlasting, medan den andre er å stimulere til å utnytte den fleksibiliteten som allereie finst. I tillegg har Enova ei eiga satsing retta mot innovativ havvind.

Tenesteyting og sluttbruk

Innan Tenesteyting og sluttbruk har Enova støtta 15 768 prosjekt med 492 mill. kroner, som utgjorde 9 pst. av Klima- og energifondets disponeringar i 2022. Dette inkluderer 15 456 tiltak støtta med 285 mill. kroner over Enovatilskotet, som er eit viktig verkemiddel retta mot bustadeigarar. Enovatilskotet spelar ei sentral rolle i å skape eit breitt engasjement og merksemd om gjennomføring av energi- og klimatiltak.

Utover Enovatilskotet har hovuddelen av midlane innan Tenesteyting og sluttbruk gått til programmet Kartleggingsstøtte for borettslag og boligsameier (54 mill. kroner) og Pilotering av

nye energi- og klimateknologi (24 mill. kroner). Prosjekt knytte til kartlegging og prosjektering for ombruk av materiale og fleksibilitet i bygg er støtta med nær 29 mill. kroner.

Aktiviteten i «Enova Svarer» har i 2022 vore prega av høge energiprisar og stor mediedekning av dette. I 2022 auka trafikken med 83 pst. samanlikna med 2021. Enova registrerer ein stor auke i talet på førespurnader frå både privatpersonar og næringsaktørar. Den største auken blant næringsaktørane kjem av den ekstraordinære «Energitilskuddsordningen».

Måлиндikatorar

I tillegg til andre rammer i avtalen er det utarbeidd to måлиндikatorar som undervegs i avtaleperioden skal gje indikasjon på Enovas måloppnåing og utgjere eitt av fleire grunnlag for styringsdialogo-

gen mellom departementet og Enova. For avtaleperioden 2021 til 2024 er det lagt til grunn at følgjande nivå indikerer god måloppnåing:

- klimaresultat tilsvarande 1,3 mill. tonn CO₂-ekvivalentar i ikkje-kvotepiktig sektor
- innovasjonsresultat tilsvarande utløyst innovasjonskapital på 10 mrd. kroner

2021 gav Enova tilsegn til prosjekt med klimaresultat på 0,62 mill. tonn CO₂-ekvivalentar og innovasjonsresultat på 8,3 mrd. kroner i privat innovasjonskapital. Enova gav tilsegn om tilskot til om lag 6 300 små og store prosjekt og om lag 15 456 tiltak hos hushald og forbrukarar. Resultata er venta årleg resultat frå prosjekt som har fått tilsegn om støtte. Støtta blir utbetalt etter kvart som støttemottakaren kan dokumentere framdrift i prosjektet.

Tabell 7.6 Klima- og energifondets resultat og disponeringar i 2022, korrigererte for kanselleringar

Område	Disponerte midlar (mill. kroner)	Klimaresultat (kilotonn CO ₂ -ekv.)	Innovasjonsresultat (mill. kroner)
Industri	1 817	181	6 224
Transport	2 877	423	1 913
Energisystemet	449	13	110
Tenesteyting og sluttbruk	492	0	78
Internasjonalt	1		
Rådgjeving og kommunikasjon	82		
Administrasjon	216		
Sum disponerte midlar og resultat	5 734	617	8 325

Utvikling i måлиндikatorar over avtaleperioden 2017–2020

Som det kjem fram av tabell 7.7, nådde Enova nivået på alle måлиндikatorane over avtaleperioden 2017–2020.

Tabellen viser summen av tilsegner og dei rapporterte resultatata på dei fire måлиндikatorane for perioden 2017–2020. Måлиндikatorane skal gje indikasjon på Enovas måloppnåing og utgjere eitt av fleire grunnlag for styringsdialogen mellom departementet og Enova. For avtaleperioden 1. januar 2017 til 31. desember 2020 er det lagt til grunn at følgjande nivå indikerer god måloppnåing:

- klimaresultat tilsvarande 1 mill. tonn CO₂-ekvivalentar i ikkje-kvotepiktig sektor

- energiresultat tilsvarande 4 TWh
- effektresultat tilsvarande 400 MW
- innovasjonsresultat tilsvarande utløyst innovasjonskapital på 4 mrd. kroner

Tala er oppgjevne både for opphavleg resultat / tilsegner gjevne, tal korrigererte for kanselleringar og tal korrigererte for sluttrapporterte resultat.

Enova skal ta noko risiko, men dei skal ikkje overkompensere prosjekt. Da er det rimeleg å vente at ein viss del av dei prosjekta som får tilsegn om stønad, blir kansellert.

Resultata frå dei sluttrapporterte prosjekta avvik noko frå resultatata som blir rapporterte under prosjekt korrigererte for kanselleringar. Avviket kjem av at når eit prosjekt er sluttrapportert, så har resultatata i fleire tilfelle forandra seg noko

frå det som vart lagt til grunn ved tilsegn om stønad. Også stønadsbehovet kan forandre seg frå tilsegna som vart gjeven opphavleg.

Tabell 7.7 Klima- og energifondets resultat og tilsegner i 2017–2020

	Opphavleg resultat/ tilsegner gjevne	Resultat korrigert for kanselleringar	Resultat korrigert for sluttrapporterte resultat
Energieresultat (GWh)	7 226	6 297	6 042
Effekt (MW)	630	611	624
Utløyst innovasjonskapital (i 1000 kr)	10 324	9 877	9 929
Utsleppsresultat (CO ₂)	1 121	931	897
Tilsegn	14 629	13 475	12 788

Post 50 Overføring til Klima- og energifondet

Løyvinga omfattar samla overføringer til Klima- og energifondet, inkludert inntekter frå påslag på nettatariffen, jf. kap. 5578, post 73.

Det er foreslått ei løyving på 5 677 mill. kroner og ei fullmakt til å gje tilsegn på inntil 400 mill. kroner utover gjeven løyving, jf. forslag til vedtak VI. Inntektene frå påslaget på nettatariffen utgjer 690 mill. kroner. Løyvinga inkluderer ein delvis priskompensasjon.

Tildelings- og oppfølgingskriterium

Enova har fullmakt til å forme ut verkemiddel i samsvar med rammene i styringsavtalen med departementet, oppdragsbrev, føresegner og statlege regelverk. Midlane frå Klima- og energifondet skal forvaltast på ein slik måte at måla blir nådde og pålagde oppgåver utførte mest mogleg kostnadseffektivt. Verkemidla som blir nytta, skal formast ut for å utløyse tiltak som elles ikkje ville ha blitt realiserte, og skal ta sikte på å oppnå varige marknadsendringar. Enovas verkemiddel skal ikkje intervernere i allereie velfungerande marknader.

Enovas tildeling av midlar frå Klima- og energifondet bør skje etter objektive og transparente kriterium. Kriteria for kvar av verkemidla eller ordningane skal publiserast.

Det viktigaste økonomiske verkeimddelet Enova har, er tilskot. Tilskot kan tildelast med krav om tilbakebetaling på nærmare definerte vilkår. Det er vidare lagt opp til at Enova kan gje lån på vilkår. Dette er særleg relevant for demonstra-

sjonsprosjekt. Ved å gje lån på vilkår unngår ein å overkompensere industrien. Det er lagt opp til at Enova kan gje tilsegn om inntil 60 pst. av godkjende kostnader i lån. Renter på lån skal ikkje vere lågare enn marknadsrentene, i tråd med ESAs retningslinjer. I dei tilfella der teknologien lykkast, skal lån frå Enova nedbetalast når den teknologiske risikoen i prosjektet er avklart.

Venteleg vil ikkje alle demonstrasjonsprosjekt oppnå ønskt resultat, og enkelte lån på vilkår må gjerast om til tilskot som følgje av at teknologiar ikkje lykkast. Det er difor foreslått at Enova får fullmakt til å gjere om lån på vilkår til tilskot etter førehandsdefinerte og føreseielege vilkår, jf. forslag til vedtak XII.

Søknader om lån skal behandlast etter dei same kriteria og rutine som i dag gjeld for tilskot. Søknad om tilskot eller lån skal innehalde informasjon som fortel korleis tiltaket vil underbygge relevante delmål og tilfredsstille dei krava som er stilte til resultatrapportering. Enovas utlysingar under kvart enkelt verkemiddel skal spesifisere ytterlegare kva opplysningar som er påkravde knytte til det enkelte programmet, ordninga eller verkemiddelet.

Styringsavtalen pålegg Enova å sikre at dei ikkje unødig forstyrrar dei marknadene dei rører ved med verkemidla sine, men heller rettar opp marknadssvikt og byggjer ned barrierar. Enova skal nytte tredjepartsvurderingar framfor å byggje opp særleg kredittvurderingskompetanse.

Tilsegn om tilskot, lån og andre forplikingar må haldast innanfor disponibel ramme og fullmakter for Klima- og energifondet. Midlar frå tilbakebetalte eller refinansierte lån skal resirkulerast i fondet.

Kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
72	Fiskaravgifter	16 264	18 686	17 907
73	Påslag på nettatariffen til Klima- og energifondet	692 693	690 000	690 000
	Sum kap. 5578	708 957	708 686	707 907

Post 72 Fiskaravgifter

Fiskaravgiftene som blir innbetalte til Statens fiskefond, er inntektsførte i statsbudsjettet på denne posten. I 2022 var innbetalingane til Statens fiskefond lågare enn budsjettet. For å unngå at fondskapitalen skulle bli lågare enn ønskt, vart posten for innbetalingene redusert med 2,8 mill. kroner i samband med revidert nasjonalbudsjett 2023, jf. Prop. 115 S og Innst. 450 S (2021–2022). Same reduksjonen var gjord på utgiftssida under kap. 1425, post 70.

I 2024 er det budsjettet med ei inntekt på 17,9 mill. kroner, ein reduksjon på 0,8 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett 2023 (før nedsetjinga i revidert nasjonalbudsjett).

Nærmare om Statens fiskefond

Fiskaravgift til staten skal betalast for fiske i vassdrag med anadrom laksefisk. Det skal òg betalast avgift for fiske med faststående reiskap i sjøen. Det er innført visse unntak, mellom anna for fiske i medhald av reindriftslovgjevinga, til undervisnings- eller behandlingsformål og til tidsavgrensa arrangement for rekruttering.

Bruken av midlane blir fastsett gjennom statsbudsjettet.

Tabell 7.8 Berekning av kapital til Statens fiskefond i 2024

Saldo pr. 31.12.22:	2 393
Budsjettet innbetalt i 2023 ¹ :	16 874
Budsjettet refusjon i 2023 (utbetalningar frå fondet):	-15 886
Budsjettet saldo pr. 31.12.23:	3 381
Budsjettet innbetalt i 2024 ² :	17 907
Budsjettet refusjon i 2024 (utbetalningar frå fondet):	-17 907
Budsjettet saldo pr. 31.12.24	3 381

¹ Talet inkluderer stipulerte renteinntekter på 0,1 mill. kroner.

² Talet inkluderer stipulerte renteinntekter på 0,1 mill. kroner.

Inntekter og avgiftssatsar

Inntektene til Statens fiskefond kjem frå fiskaravgift på fiske etter anadrom laksefisk. Ordninga med Statens fiskefond synleggjer at tilretteleggingstiltak, og delar av fiskeforvaltninga retta inn mot anadrome fiskeartar, for ein stor del er baserte på brukarfinansiering.

Årsavgiftene for fiske etter anadrom laksefisk gjeld frå og med 1. januar til og med 31. desember og vart sist justerte i 2023. For 2024 gjer regjeringa framlegg om å endre avgiftene i tråd med prisauken det siste året. Årsavgifta for fiske etter anadrom laksefisk i vassdrag i 2024 er 329 kroner for enkeltpersonar, medan familieavgifta er 525 kroner. Familieavgifta gjeld for ektefellar/sambuarar med eventuelle barn mellom 18 og 20 år.

Personavgifta for fiske med faststående reiskap i sjøen med sesongstart før 1. juli blir på 820 kroner, medan satsen for dei som har fiskestart etter 1. juli, blir 498 kroner.

Inntektene frå avgiftene gjer at det er budsjettet med ein kapitalstrøm i Statens fiskefond som vist i tabellen nedanfor.

Administrasjon og økonomiforvaltning

Statens fiskefond blir forvalta av Klima- og miljødepartementet ved Miljødirektoratet. Utgiftene over statsbudsjettet skal normalt svare til dei inntektene ein ventar at fondet vil ha same året. Even-

tuelle overskytande inntekter skal overførast og blir kapitaliserte i fondet.

Inntektene over kap. 5578, post 72, finansierer utgifter til fisketiltak og fiskeforvaltning over kap. 1425 (post 21 og 70) og kap. 1420 (post 01).

Tabell 7.9 Samla ressursbruk av inntekter til Statens fiskefond i 2024

Formål	
Prosjekt, utgreiingar (kap. 1425.21)	300
Meirverdiavgift som er ført under Finansdepartementet	25
Tilskot til fiskeformål (kap. 1425.70):	16 386
Sum under kap. 1425:	16 711
Tilskotsforvaltning i Miljødirektoratet (kap. 1420.01)	1 196
Totalsum	17 907

Spesielt om lokale tiltak

I fordelinga av fondsmidlane, frårekna nødvendige driftsutgifter, er målet at minst 50 pst. av midlane går til tiltak som er initierte lokalt. Andre tiltak som er meinte å gje effekt for eit avgrensa område, eit bestemt vassdrag eller fjordområde, og der lokale aktørar deltek i stor grad, blir rekna som lokale tiltak sjølv om dei er initierte og administrerte av offentleg forvaltning, organisasjonar eller institusjonar på sentralt nivå.

Post 73 Påslag på nettariffen til Klima- og energifondet

Omsetningskonsesjonærar som tarifferer for uttak av elektrisk energi, skal i samband med fak-

turering leggje eit påslag på tariffen til alle sluttbrukarar på alle nettnivå.

For hushaldsbruk skal påslaget utgjere 1 øre/kWh. For andre sluttbrukarar enn hushald skal påslaget utgjere 800 kroner/år per målepunkt-ID.

Bidraget omsetningskonsesjonærar skal betale til Klima- og energifondet, er 1 øre/kWh multiplisert med den energimengda som er fakturert hushaldsbruk, og summen av påslag per målepunkt-ID som er fakturert andre sluttbrukarar enn hushald, i gjeldande termin. Enova står for innkrevjing og oppfølging av påslaget mot nettselskapa som blir innbetalt til Klima- og energifondet.

Programkategori 12.30 Kulturminne og kulturmiljø

Hovudinnhald og prioriteringar

Løyvingane under programkategori 12.30 høyrer i hovudsak inn under resultatområdet *Kulturminne og kulturmiljø*. Løyvingane omfattar verksemda til Riksantikvaren og Kulturminnefondet.

Budsjettforslaget på området byggjer opp under dei nasjonale måla for kulturmiljøpolitikken og prioriteringane i Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold*. Dei tre nasjonale måla (sjå tabell 7.10) legg vekt på samfunnsbidraget frå kulturmiljø og korleis kulturmiljø kan bidra til å fremje ei berekraftig samfunnsutvikling. Det er utarbeidd indikatorar for dei nasjonale måla.

I oppfølginga av stortingsmeldinga har regjeringa mellom anna starta arbeidet med å forme utbevaringsstrategiar for utvalde tema. Regjeringa har òg sett ned eit lovutval som skal levere forslag

til ei ny kulturmiljølov innan 1. februar 2025. I tillegg er det etablert eit kulturarvforum, som skal styrkje samarbeidet mellom departementa om kulturarv og kulturarvpolitikk. Statlege styresmakter og fylkeskommunane følgjer opp endringane i oppgåvedelinga i kulturmiljøforvaltninga som følgjer av regionreforma.

Kulturmiljø kan bidra til både miljømessig, sosial og økonomisk berekraft. Å «styrkje innsatsen for å verne om og sikre kultur- og naturarven i verda» er eit eige delmål under FN sitt berekraftsmål 11 *Berekraftige byar og lokalsamfunn*. Vidareføring av den internasjonale innsatsen på kulturmiljøfeltet er viktig for å styrkje arbeidet for ei berekraftig utvikling nasjonalt og globalt. Noreg vil føre vidare dei norske prioriteringane frå perioden (2017–2021) da Noreg var medlem i Unescos verdsarvkomité.

Resultatområde

Tabell 7.10 Resultatområde under programkategori 12.30.

Resultatområde	Nasjonale mål
Kulturminne og kulturmiljø	<ul style="list-style-type: none"> – Alle skal ha høve til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø. – Kulturmiljø skal medverke til berekraftig utvikling gjennom heilskapleg samfunnsplanlegging. – Eit mangfald av kulturmiljø skal takast vare på som grunnlag for kunnskap, oppleving og bruk.

Politikk for å nå dei nasjonale måla for kulturminne og kulturmiljø

Engasjement

Regjeringa vil at alle skal kunne engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø. Dette er òg i samsvar med Europarådets rammekonvensjon om kulturarvens verdi for samfunnet, Faro-konvensjonen.

Mange eigarar, frivillige og andre private aktørar gjer ein uvurderleg innsats for å ta vare på kulturminne og kulturmiljø. Regjeringa er oppteken av å lage gode rammer slik at alle skal kunne engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø. Tilskotsordningar og rådgjevingstenester er nokre av dei sentrale verkemidla som skal bidra til det.

Tilskotsordningane til Riksantikvaren opnar for at eigarar kan få dekt meirkostnader for istandsetjing av freda kulturminne og kulturmiljø. Kulturminnefondet si tilskotsordning er retta mot private eigarar av verneverdige kulturminne og kulturmiljø. Kulturminnefondet er eit effektivt verkemiddel både for å ta vare på eit mangfald av verneverdige kulturmiljø og for å gje private eigarar betre høve til å engasjere seg og ta ansvar.

Bygningsvernseier, fartøyvernseier og andre rådgjevingstenester innan kulturmiljø bidreg med kunnskap og kompetanse innan tradisjonshandverk og materialbruk. Rådgjevingstenestene medverkar til å halde ved lag nødvendige kunnskap og kompetanse for å ta vare på kulturminne og kulturmiljø.

Bygg og Bevar er eit samarbeidsprogram mellom Klima- og miljødepartementet og Byggenæringens Landsforening (BNL). Bygg og Bevar er eit bindeledd mellom bygningsvern og byggjebansjen som medverkar med informasjon og kunnskap om korleis gamle hus kan haldast ved like og *setjast* i stand. Samarbeidsavtalen med BNL om Bygg og Bevar gjeld førebels ut 2024.

Digitale tenester kan òg bidra til å auke engasjement og kompetanse om kulturmiljø ved å legge til rette for medverknad og involvering i prosessar knytte til vern og bruk av kulturmiljø.

Berekraft

Gjennom samfunns- og arealplanlegging kan kulturmiljø nyttast som ein ressurs for å utvikle berekraftige og levbare byar og stader. Transformasjon og ny bruk av eksisterande bygningsmasse kan både bidra til å vareta kulturmiljøverdiar og vitalisere dei historiske byområda. Arkitektur, historiske bygningar og bymiljø kan medverke til staididentitet og stadkjensle. Riksantikvaren har utarbeidd ein bystrategi med tilrådingar for forvaltning av kulturmiljø i by- og stadutvikling. Riksantikvaren har òg utarbeidd ein klimastrategi for kulturmiljøforvaltning, som syner korleis kulturmiljø kan bidra til klimagassreduksjon og til å handtere dei uønskte konsekvensane av klimaendringane.

Kulturmiljø kan vere ein ressurs i lokalt og regionalt utviklingsarbeid. Kulturmiljø er ein viktig attraksjon for produksjonen av opplevingsprodukt og andre næringar. Samstundes veit vi at kulturmiljø, kunnskapen dei representerer, og kulturhistoriske forteljingar har svært mykje å seie for enkeltmenneska og lokalsamfunna. Riksantikvaren samarbeider med Sametinget og fylkeskommunane om tiltak for å synleggjere kulturmiljø i dei lokale og regionale utviklingsprosessane.

Mangfald

I Noreg er det spor etter menneskeleg liv og virke over ein periode på meir enn 11 000 år. Kulturminne og kulturmiljø som blir tekne vare på, viser eit kulturelt, sosialt og geografisk mangfald frå ulike tidsperiodar og bidreg til å dokumentere og forstå den historiske utviklinga.

Riksantikvaren utarbeider ei samla oversikt over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Riksantikvaren, Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet samarbeider om ei felles satsing – *Utvalde kulturlandskap i jordbruket* (UKL). 51 landskap inngår i ordninga.

Prosjektet *Statens kulturhistoriske eigedommar* (SKE-prosjektet) vart starta opp i 2002 og er eit døme på korleis sektoransvaret medverkar til at departement og underliggjande etatar og verksemder tek ansvar for å nå miljømål innanfor eigne ansvarsområde. Ei evaluering av ordninga blir gjennomført i 2023.

Ny kulturmiljølov

Kulturminnelova vart vedteken 9. juni 1978 og er blant dei eldste forvaltningslovene i Noreg. Det er behov for ein grunnleggjande revisjon av reglane i kulturmiljølova basert på erfaringane med den noverande lova og samfunnsutviklinga.

Kulturmiljølovutvalet er eit offentleg lovutval utnemnt av Kongen i statsråd 22. juni 2022. Utvalet skal gjere ein full gjennomgang av den noverande kulturminnelova og regulering av kulturmiljø i andre lover og lage eit forslag til ei ny lov om kulturmiljø. Utvalet skal levere utgreiinga si innan 1. februar 2025.

Bevaringsstrategiar

Innføring av bevaringsstrategiar er eit av hovudgrepa for å strukturere, samordne og organisere innsatsen slik at dei tre nasjonale måla blir nådde, med særleg vekt på målet om å ta vare på eit mangfald av kulturmiljø. Kulturmiljøfeltet har eit komplekst utfordringsbilette med mange aktørar som på ulike måtar medverkar med verkemiddel, løysingar og innsats. Samarbeid mellom ulike sektorar, ulike forvaltningsnivå og mellom offentlege, frivillige og private aktørar blir viktig for å få til samordninga. Regjeringa vil i løpet av dei neste åra gradvis fase inn nye bevaringsstrategiar.

Bevaringsstrategiane skal ha felles rammeverk, og det skal utviklast ein målstruktur som synleggjer korleis strategiane bidreg til å nå dei nasjonale måla. Strategiane er samansette av tre nivå:

1. Kulturhistorisk tema
2. Deltema
3. Aktivitetar

Nivå 1 – Kvar bevaringsstrategi skal ta utgangspunkt i eit kulturhistorisk tema. Temaet skal vere uavhengig av typen kulturmiljø og tidsperiode. Det skal femne om geografisk, sosial, etnisk og næringsmessig breidd. Temaa skal beskrivast og avgrensast. Det skal mellom anna gjerast greie for utfordringsbilette, verkemiddelbruken og innsatsområde, og dessutan skal det vere med ei oversikt over aktørbiletet og samarbeidspartnarane.

Nivå 2 – Det skal prioriterast deltema innanfor kvar bevaringsstrategi. Deltemaa skal fange opp både regionale og lokale utfordringar. Valet av deltema skal gjerast i samarbeid med relevante aktørar for best mogleg samordning av prioriteringar og tiltak. Deltemaa kan endrast og bytast ut dersom prioriteringane endrar seg, til dømes ved endra utfordringsbilete.

Nivå 3 – Aktivitetane skal inkludere konkrete tiltak og prosjekt. I utgangspunktet skal aktivitetane vere i ei avgrensa tid. Dei kan vere innretta både nasjonalt, regionalt og lokalt. Lokalt engasjement og verkemiddel frå ulike aktørar vil vere viktige.

Regjeringa vil i 2024 utarbeide bevaringsstrategiar for desse temaa:

- Kystens kulturmiljø
- Landbrukets kulturmiljø

I tillegg er det i gang eit arbeid med å utarbeide ein bevaringsstrategi for kulturhistorisk verdifulle kyrkjer. Arbeidet med denne strategien er det Barne- og familiedepartementet som leier.

Kunnskap og forskning

Kulturmiljødata og digital dokumentasjon av kulturmiljø er ei viktig kunnskapskjelde for forvaltninga, forskarar og andre tilliggjande sektorar. Riksantikvaren forvaltar og vidareutviklar fleire digitale system og tenester som samlar inn, deler og formidlar kulturmiljødata for heile kulturmiljøfeltet, både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Eit viktig igangverande arbeid er å betre kvaliteten i kulturmiljødata og leggje grunnlaget for enklare forvaltning og deling av data.

Miljøovervaking inneber ei systematisk innsamling av data med metodar som kan etterprøvast, basert på hypotesar om samanhengen mellom årsak og verknad. Data frå miljøovervakingssystema vil vere viktige for å følgje opp dei nasjonale måla. Ei evaluering av miljøovervakingssystemet til Riksantikvaren blir gjennomført i løpet av 2023.

Samarbeid mellom europeiske land om forskingsprogram gjennom *Joint Programming Initiatives (JPI)* har frå 2010 medverka til å samordne offentleg finansierte forsking i Europa innanfor ti område. Området *kulturmiljø* er eitt av desse. Noregs deltaking er med på å styrkje det norske forskingssystemet og mobilisere nye forskingsmiljø og brukargrupper på kulturmiljøfeltet.

Handverkskompetanse

Kunnskap om tradisjonshandverk og materialkunnskap er heilt avgjerande for å ta vare på og halde ved like freda og verneverdige bygningar, anlegg, fartøy og annan kulturarv. Det er stor mangel på tradisjonshandverkarar. Utdanninga i tradisjonelt bygghandverk ved Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet, dei nasjonale fartøyvernsentera og bransjesamarbeidet om programmet Bygg og bevar er døme på innsatsen til kulturmiljøfeltet for å bidra til auka handverkskompetanse.

Verdsarv (Unesco)

Verdsarvkonvensjonen har som mål å verne kultur- og naturarv av framifrå universell verdi. Statar som har ratifisert konvensjonen, forpliktar seg til å samarbeide internasjonalt, identifisere verdsarv i eige territorium og verne og formidle verdsarven. Klima- og miljødepartementet har hovudansvaret for å følgje opp konvensjonen.

Forvaltninga av dei norske verdsarvområdene

Noreg har som mål at dei åtte norske verdsarvområda skal utviklast til fyrårn for beste praksis for natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formelt vern. Riksantikvaren og Miljødirektoratet arbeider saman for å betre forvaltninga av verdsarvområda, mellom anna gjennom forvaltningsplanar, betre lokal organisering, kompetanse- og kapasitetsbygging og formidling.

Over fleire år har det vore lagt ned ein målretta innsats for å etablere verdsarvsenter ved alle dei norske verdsarvområda. Det står att per i dag å autorisere senter ved to av dei åtte områda. Hovudregelen har vore at etablering av verdsarvsenter skal skje ved samlokalisering med eksisterande relevante institusjonar. Erfaringa har vist at dette ikkje lèt seg gjere i alle verdsarvområda.

Frå 2024 blir det løyvd eit årleg tilskot på 5 mill. kroner til etablering av verdsarvsenter under Klima- og miljødepartementets tilskotsordning for støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak. Det vil bli lagt vekt på at tilskotet, der forholda ligg til rette for det, må sjåast i samheng med andre relevante statlege tilskotsordningar. I 2024 går tilskotet til etablering av verdsarvsenteret på Ornes knytt til Urnes stavkyrkje. Dette er ei oppfølging av behovet omtalt i Prop. 1 S (2022–2023) Klima- og miljødepartementet.

Forvaltninga av dei norske verdsarvområda inneber forplikningar for alle sektorar. God forvaltning av verdsarvområda avheng òg av betre samordning mellom dei sektorane som påverkar utviklinga i områda. Det er etablert eit tverrdepartementalt verdsarvforum med dette som formål, der dei aktuelle departementa deltek. Klima- og miljødepartementet leier forumet.

Den internasjonale verdsarvpolitikken

Hovudprioriteringane for den internasjonale innsatsen i oppfølginga av verdsarvkonvensjonen er å sikre dei universelle verdiane til verdsarven og å styrkje institusjonar, ekspertar og lokalsamfunn slik at dei kan ta vare på verdsarven. Dette er ei oppfølging av prioriteringane for Noreg sin medlemsperiode i verdsarvkomiteen i 2017–2021. Noreg har mellom anna prioritert standardsettjande og normativt utviklings- og reformarbeid. Eit døme på dette er reforma for å betre prosessen med nominasjonar til verdsarvlista, som vart vedteken i Noregs medlemsperiode.

Kapasitetsbygging under verdsarvkonvensjonen er òg eit viktig innsatsområde, både nasjonalt og internasjonalt. Noreg medverkar i kapasitetsbyggingsprogrammet *World Heritage Leadership* frå 2023 til 2028.

Som ledd i oppfølginga av Noregs prioriteringar for arbeidet i verdsarvkomiteen vart det i 2019–2021 årleg løyvd 25 mill. kroner over budsjettet til Utanriksdepartementet for å styrkje verdsarvarbeidet i Afrika med særleg vekt på naturområde. Innsatsen er vidareført for fire nye år for perioden 2022–2025.

Europeisk og nordisk samarbeid

Dei siste åra har kulturarvfeltet fått stadig større merksemd i EU. For å betre samarbeidet, dialogen og erfaringsutvekslinga på dette området er det mellom anna etablert ei ekspertgruppe – *Commission Expert Group on Cultural Heritage*. Riksantikvaren representerer Noreg i denne ekspertgruppa.

Europarådet medverkar til å fremje mangfald og dialog gjennom tilgang til kulturarv og til å skape ei forståing av identitet, felles minne og forståing mellom folkegrupper. Noreg deltek i Europarådets mellomstatlege komité for kultur, kulturarv og landskap (CDCPP), der Kultur- og likestillingsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Klima- og miljødepartementet er

representerte. Regjeringa vil leggje særleg vekt på arbeidet med å sjå kulturarv, menneskerettar, demokrati og berekraftsmåla i samanheng.

Strategien *Norge i Europa* framhevar EØS-midlane som det viktigaste finansielle verkemiddelet i europapolitikken. Gjennom kultur- og kulturarvprogramma under EØS-midlane har norsk kulturmiljøsektor høve til å tileigne seg ny kunnskap ved å diskutere felles utfordringar med europeiske kollegaer.

Nordisk ministerråd er det offisielle samarbeidsorganet til dei nordiske regjeringane. Dei nordiske statsministrane har i ein deklarasjon frå 20. august 2019 vedteke ein visjon om at Norden skal bli den mest berekraftige og integrerte regionen i verda fram mot år 2030. Samarbeidet i Norden skal byggje opp under denne visjonen. I ein deklarasjon frå 30. oktober 2019 oppmodar dei nordiske kulturministrane sektorane til å integrere kultur og kulturarv som ein viktig premis for arbeidet med FN's berekraftsmål.

Oppfølging av regionreforma

Fylkeskommunane og Sametinget har førstelinjansvaret for dei fleste kulturminne og kulturmiljø. Riksantikvaren følgjer opp og gjev faglege råd til regionalforvaltninga for å bidra til kompetansebygging, samarbeid og for å effektivisere forvaltninga. Det er sett i gang ei følgjevaluering for å klargjere effektar og gevinstar av overføringa av auka mynde til fylkeskommunane og endringane i ansvars- og oppgåvefordelinga. Tredje delrapport kjem hausten 2023. Sluttrapport kjem i 2024. Sjølv om det for tidleg å gje ei vurdering av i kva grad ein er på veg til å nå det overordna målet for oppgaveoverføringa, syner andre delrapport at reforma er på rett veg.

Bevaringsprogramma

Bevaringsprogramma var knytte til dei tidlegare nasjonale måla (2020-måla), som no er avløyste av nye nasjonale mål. Hovudinnsatsen i bevaringsprogramma har sidan oppstarten i 2007 vore retta mot å forbetre vedlikehaldsnivået for utvalde kulturminnekategoriar.

Bevaringsprogramma skal gradvis utfasast. Dei blir evaluerte i 2023. Resultata og tilrådingar om eventuell vidareføring av nokre av dei som ordinære tilskotsordningar blir lagde fram for Stortinget på passande måte.

Kort om dei enkelte bevaringsprogramma – mål og status

1. Freda bygningar i privat eige

Målet for bevaringsprogrammet har vore at alle freda bygningar i privat eige skal vere sette i stand til eit ordinært vedlikehaldsnivå. Bevaringsprogrammet omfattar rundt 3 400 bygningar. Det har sidan starten av bevaringsprogramma vore ei positiv utvikling. Om lag 34 pst. av bygningane har ordinært vedlikehaldsnivå (tilstandsgrad 1), medan 30 pst. har eit moderat behov for istandsetjing (tilstandsgrad 2). Om lag 14 pst. har behov for omfattande istandsetjingsarbeid (tilstandsgrad 3).

2. Samiske kulturminne

Målet for bevaringsprogrammet har vore å kartleggje automatisk freda samiske bygningar for ei prioritering av bygningar som skal sikrast og setjast i stand. Om lag 900 automatisk freda samiske bygningar vart kartlagde fram mot 2017. Sametinget skal utarbeide ein forvaltningsplan for dei freda bygningane.

3. Stavkyrkjene

Målet for bevaringsprogrammet har vore at dei 28 stavkyrkjene skal vere sette i stand til ordinært vedlikehaldsnivå. Målet for stavkyrkjeprogrammet vart nådd i 2015.

4. Verdsarven

Målet for bevaringsprogrammet har vore at dei norske verdsarvområda skal utviklast som fyrtårn for den beste praksisen innan natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formelt vern. Dei åtte verdsarvområda er av svært ulik karakter og ulikt omfang, og den tekniske tilstanden varierer. Mange bygningar er sette i stand, skjøtsel og formidling er forbetra, men mykje står att. Fleire av kulturminna innanfor kvart av verdsarvområda høyrer også inn under andre bevaringsprogram.

5. Tekniske og industrielle kulturminne

Målet for bevaringsprogrammet har vore å sikre, setje i stand og halde ved like eit utval prioriterte anlegg. Bevaringsprogrammet omfatta ved oppstarten ti anlegg, i ettertid er fem lagde til. Dermed er det i dag 15 anlegg som er definerte som

nasjonalt prioriterte anlegg. Ti av anlegga er rekna som sette i stand.

6. Brannsikring av tette trehusmiljø og stavkyrkjer

Målet for bevaringsprogrammet har vore å halde brannsikringa av stavkyrkjene på eit høgt nivå og medverke til brannsikring av rundt 180 tette trehusmiljø med gammal verneverdig trehusbusetnad. Om lag 60 pst. av dei tette trehusområda har laga brannsikringsplanar som grunnlag for vidare arbeid med sikring mot områdebrann. Det er eit høgt tryggleiksnivå ved alle dei 28 stavkyrkjene.

7. Fartøy

Målet for bevaringsprogrammet har vore å bevare og sikre eit representativt utval bevaringsverdige fartøy for framtida og løfte dei til eit ordinært vedlikehaldsnivå. Det er i dag om lag 250 historiske fartøy på Riksantikvarens verneliste. 16 av fartøya er freda, dei andre har status som verna skip. 19 pst. av fartøya har eit ordinært vedlikehaldsnivå. Av dei andre har 25 pst. eit moderat behov for tiltak, medan 56 pst. har stort behov for tiltak og utbetring.

8. Ruinar

Målet for bevaringsprogrammet har vore at eit utval ruiner skal sikrast og gjerast tilgjengelege for publikum. Kompetanseutvikling, forskning og formidling er også viktige oppgåver innanfor programmet. Bevaringsprogrammet har omfatta 53 av totalt 124 ruinar etter kyrkjer, klosteranlegg og borg- og festningsanlegg frå mellomalderen. 27 av ruinane er ferdig konserverte.

9. Bergkunst

Målet for bevaringsprogrammet har vore at eit prioritert utval bergkunstlokalitetar blir dokumentert og sikra, og at eit forsvarleg utval av desse blir tilgjengeleg for publikum. Målet om at minst 500 lokalitetar skal ha eit ordinært vedlikehaldsnivå, og at minst 100 av lokalitetane skal vere tilrettelagde for publikum, er oppnådd.

10. Utvalde arkeologiske kulturminne

Målet for bevaringsprogrammet har vore at eit representativt utval arkeologiske kulturminne og kulturmiljø skal sikrast gjennom skjøtsel og gjerast tilgjengeleg for publikum. Målet om at minst

450 prioriterte arkeologiske kulturminne skal ha eit ordinært vedlikehaldsnivå, og at minst 300 av lokalitetane skal vere tilrettelagde for publikum, er oppnådd.

Nærmare om budsjettforslaget

Foreslått løyving knytt til programkategorien er i 2024 på om lag 838,9 mill. kroner på utgiftssida. Dette er ein auke på 42,1 mill. kroner, eller 5,3 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2023.

Utgifter under programkategori 12.30 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1429	Riksantikvaren	681 978	672 173	706 613	5,1
1432	Norsk kulturminnefond	121 276	124 638	132 298	6,1
	Sum kategori 12.30	803 254	796 811	838 911	5,3

Kap. 1429 Riksantikvaren

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	155 742	153 620	161 243
21	Spesielle driftsutgifter	32 107	31 977	31 777
22	Fleirårige prosjekt kulturminneforvaltning, <i>kan overførast</i>	30 929	30 361	32 185
60	Kulturminnekompetanse i kommunane	8 724	8 824	9 406
70	Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne, <i>kan overførast</i>	39 028	39 026	41 522
71	Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap, <i>kan overførast</i>	143 621	142 759	151 889
72	Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne, <i>kan overførast</i>	58 732	58 554	62 298
73	Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring, <i>kan overførast</i>	59 082	59 072	57 850
74	Tilskot til fartøyvern, <i>kan overførast</i>	73 697	70 605	75 120
75	Tilskot til fartøyvernsenter, <i>kan overførast</i>	16 756	15 557	18 552
77	Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminneområde, <i>kan overførast</i>	7 655	8 446	7 986
79	Tilskot til verdsarven, <i>kan overførast</i>	55 905	53 372	56 785
	Sum kap. 1429	681 978	672 173	706 613

Rolle og oppgaver for Riksantikvaren

Riksantikvaren, direktoratet for kulturmiljøforvaltning, er rådgjevar for Klima- og miljødepartementet og skal setje i verk kulturmiljøpolitikken til regjeringa og gje faglege innspel i arbeidet til departementet med politikkkutvikling. Riksantikvaren har vidare eit ansvar for utvikling av rettleiingsmateriell, digitale tenester med meir som sikrar ei einskapleg kulturmiljøforvaltning. Dei skal òg forvalte sentrale data om kulturmiljø i offentleg forvaltning.

Riksantikvaren er fredings-, motsegn- og klagestyresmakt og har ansvar for den nasjonale fordelinga av tilskotsmidlar mellom fylkeskommunane og Sametinget. Riksantikvaren har eit fagleg ansvar overfor kommunane, fylkeskommunane, Sametinget, Sysselmeisteren på Svalbard og forvaltningsmusea på kulturmiljøfeltet. Riksantikvaren har òg ansvar for å føre kontroll med at regionalforvaltninga og Sametingets dispensasjons- og tilskotforvaltning følgjer forskrifter om tildeling, reglement for og føresegner om økonomistyring i staten.

Riksantikvaren er også dispensasjonsstyresmakt for dei fire store mellomalderbyane og enkelte bygningar og anlegg. Riksantikvaren har inntil vidare forvaltninga av freda og listeførte kyrkjebygg.

Med heimel i kulturminnelova og til oppfølging av Stortingets budsjettvedtak vart det ved kgl. res. av 13. august 2021 fastsett forskrifter om tildeling av tilskot for postane 70–79. Vilråa for stønad følgjer av forskriftene.

Post 01 Driftsutgifter

Hovuddelen av løyvinga dekkjer lønn og godtgjersler til tilsette, husleige og andre driftsutgifter for Riksantikvaren. Posten dekkjer i tillegg kjøp av konsulenttenester til faglege prosjekt og utgreiingar, under dette kostnader knytte til Riksantikvarens drift og oppfølging av elektronisk biletarkiv for miljøforvaltninga. Inntekter knytte til dette blir førte under kap. 4429, post 02 og 09.

Det blir foreslått at løyvinga på posten kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 4429, post 02 og 09, jf. forslag til vedtak II.

Det blir foreslått ei løyving på 161,2 mill. kroner på posten for 2024. Posten er lønns- og prisjustert.

Rapport 2022

Størsteparten av midlane er lønnskostnader, som utgjer om lag 76 pst. av dei samla driftsutgiftene. Driftskostnadene har vore reduserte over tid som følgje av effektivisering av drift, reduksjon i arealleige, bortfall av driftsoppgåver, reduserte innkjøp og anna.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Post 21 dekkjer prosjektmidlar til fagleg samarbeid med andre land i samsvar med norske prioriteringar, medlemsutgifter og utgifter knytte til samarbeidsavtalar og utgreiingsarbeid og utgifter knytte til forvaltning og vidareutvikling av digitale tenester som *Askeladden* og *Kulturminnesøk*. Arbeidet skal etablere grunnlag for god informasjonsforvaltning gjennom å utvikle ein felles terminologi for kulturmiljøforvaltninga og ein kvalitetsstandard for kulturmiljødata.

Midlar til det internasjonale kurset i konservering av tre (ICWCT – *International Course on Wood Conservation Technology*) blir òg dekte over denne posten. Midlane blir elles nytta til kjøp av vedlikehalds- og istandsetjingstenester for bygningar som Riksantikvaren sjølv har eit eigar-/forvaltningsansvar for.

Riksantikvaren kan lyse ut forskings- og utviklingsmidlar innanfor denne potten og bestiller utgreiingar mellom anna på klima- og energifeltet.

I 2024 er det omdisponert 2,8 mill. kroner frå posten til post 1410.70 Nasjonale oppgåver ved miljøforskningsinstitutta knytte til rådgjevingstene neste innan arkeologi. Samstundes blir det omdisponert 1,68 mill. kroner frå 1410.70 til post 21.

Det blir foreslått ei løyving på 31,8 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert.

Posten er samstundes redusert med 1,0 mill. kroner på grunn av lågare forventa inntekter på post 4429.02. Samla er posten om lag på same nivået som saldert budsjett for 2023.

Rapport 2022

I 2022 vart 32,1 mill. kroner nytta på posten.

Aktivitet	(i 1 000 kr)
Lønn, reise og kompetansemidlar knytte til prosjekt	3 938
Husleige til Kongsvoll fjellstove	3 512
Kjøp av tenester ¹	24 657
Sum	32 107

¹ Digitalisering, forskings- og utviklingsmidlar mv.

Post 22 Fleirårige prosjekt kulturmiljøforvaltning, kan overførast

Forslag til løyving går til fleirårige nasjonale bevaringsoppgåver der Riksantikvaren fungerer som prosjekteigar. Dette gjeld til dømes nasjonal oppfølging av verdsarven, drift, vedlikehald og brannsikring av stavkyrkjer og grunnvassmåling under Bryggen i Bergen.

Forslag til løyving på posten gjeld òg større digitaliseringsprosjekt som utviklar nasjonale digitale tenester for kulturmiljøforvaltninga, som er planlagde å gå over fleire år. Riksantikvaren har i gang to digitaliseringsprosjekt, *Spor*, ei teneste for søk i Riksantikvarens arkivmateriale, og *Digisak*, kulturmiljøforvaltninga si søk- og saksbehandlingsteneste for tilskot og dispensasjonar.

Riksantikvaren kjøper òg tenester knytte til verdsarvutstillinga «Vår verdsarv». Det er eit mål om at utstillinga skal installerast på alle verdsarvstadene. Ho vil i løpet av 2023 vere installert på tre stader – Vega, Alta og Geiranger – og neste staden som står for tur, er Rjukan/Notodden.

Riksantikvaren har sett i gang eit toårig prosjekt om ivaretaking av kompetanse innanfor tradisjonelt handverk og ivaretaking av arbeid med kunnskapsutvikling og rådgjeving om vedlikehald av dei eldste tømmerkonstruksjonane som blir påverka av klimaendringar i eit varmare og våtare klima.

Det blir foreslått ei løyving på 32,2 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert.

Rapport 2022

Det har vore tilfredsstillande drift og vedlikehald av den tekniske og organisatoriske brannsikringa av stavkyrkjene i 2022. Det vart brukt 11,4 mill. kroner til sikringa over post 22 til kjøp av tenester til planlagd og uføresett service og vedlikehald og

til rådgjevarar for prosjektering og til vakttelefonordning for tilsynshavarar med meir.

Post 60 Kulturminnekompetanse i kommunane

Tilskot frå post 60 skal bidra til å byggje kulturmiljøkompetanse i kommunane, slik at kommunane kan vareta kulturmiljø i samfunns- og arealplanlegginga si. På den måten vil kulturmiljø kunne brukast som ein ressurs i samfunnsutviklinga. Det blir gjeve tilskot til kommunale kulturmiljøplanar og til ulike kompetanse- og samarbeidsmodellar som styrkjer arbeidet lokalt. Det blir lagt til rette for samarbeid mellom fylkeskommunar, kommunar, museum, Sametinget og frivillige.

Basert på «Evaluering av Kulturminner i kommunene (KIK)» (Agenda Kaupang, rapport 2020) og «Evaluering av satsingen Kulturminner i kommunene (KIK) – Erfaringer fra kommunene» (Menon-publikasjon nr. 16/2020), og for å møte utfordringane og behova dei ulike kommunane har, blir det frå 2024 opna for å gje tilskot til kurs og tiltak som bidreg til å styrkje den lokale kulturmiljøkompetansen og samfunnsutviklarrolla til fylkeskommunane.

Det blir foreslått ei løyving på 9,4 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert.

Rapport 2022

Evalueringar av satsinga Kulturminne i kommunane (KIK-satsinga) har mellom anna vist at tilskotsposten bidreg til auka kulturmiljøkompetanse hos kommunane, styrkt medverknad og politisk interesse om feltet og dessutan til betre samarbeid på tvers av forvaltningsområde.

Mange kommunar har fått støtte til å utarbeide kommunale kulturmiljøplanar. Per 31. desember 2022 har 63 pst. av alle kommunar vedtekne planer, 32 pst. har sett i gang arbeidet, og 5 pst. har

ikkje starta på arbeidet. Kvar kommune har fått 100 000 kroner til arbeidet.

Post 70 Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne, kan overførast

Det blir foreslått ei løyving på 41,5 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til forvaltning, sikring, restaurering, skjøtsel, tilrettelegging, formidling og dokumentasjon av automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne.

Tildelingskriterium

Forskrift om tilskudd til automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner regulerer kva det kan gjevast tilskot til frå posten. Tilskot kan gjevast til dekning av heile eller delar av utgiftene til arkeologisk arbeid i samsvar med forpliktningane til staten omtalte i kulturminnelova §§ 8, 9 og 10. Delar av midlane under posten er knytte til Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG) og Bevaringsprogrammet for utvalde, arkeologiske kulturminne og kulturmiljø (BARK). Posten dekkjer òg tilskot til arkeologiske museum, sjøfartsmuseum og Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU). Posten er òg nytta til finnarlønn.

Innanfor det samla løyvingsforslaget blir det lagt opp til at inntil om lag halvparten blir nytta til dei lovpålagde oppgåvene på området (refusjon av utgifter knytte til mindre private tiltak og særlege grunnar). Ved særskilde høve kan det bli aktuelt å avvike frå denne fordelinga av løyvinga.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp for å sikre at midlane blir brukte som føresett, og innsende rapportar og rekneskapar blir kontrollerte. Dei til-

skota som gjeld statleg kostnadsdekning ved tiltak som krev arkeologiske arbeid, blir gjevne til den institusjonen som utfører arbeidet, og denne rapporterer om bruken.

Rapport 2022

Det er gjennomført dokumentasjon, formidling, skjøtsel og sikring av bergkunstlokalitetar over heile landet i regi av Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG). Totalt vart det gjeve 6,4 mill. kroner i tilsegn om tilskot til nye tiltak innanfor BERG i 2022.

Tiltaka gjeld minst 136 bergkunstlokalitetar og er utførte av fylkeskommunane, Sametinget og dei arkeologiske forvaltningsmusea, ofte i samarbeid med lokale partnarar. Gjennom Interregprosjektet *Samhell* som vart fullført i september 2022, har det òg vore nasjonalt og regionalt samarbeid om metodeutvikling, forvaltning og formidling av bergkunst i Sverige og Noreg.

I løpet av 2022 vart det òg gjennomført skjøtsel og tiltak for å gjere kulturminne tilgjengelege for publikum over heile landet i regi av Bevaringsprogrammet for utvalde arkeologiske kulturminne og kulturmiljø (BARK). Totalt vart det gjeve 1,8 mill. kroner i tilsegn om tilskot til tiltak innanfor BARK i 2022.

I 2022 vart det sett i gang skjøtsel og tiltak for å gjere kulturminne tilgjengelege i 18 slike BARK-prosjekt. Det omfattar minst 52 arkeologiske lokalitetar. Arbeidet vart utført av fylkeskommunar og Sametinget i samarbeid med kommunane, lokale lag, foreiningar og frivillige.

Det er gjennomført mange arkeologiske undersøkingar i 2022 knytt til ordningane der staten dekkjer utgifter til arkeologiske undersøkingar i samband med mindre, private tiltak og der som det ligg føre særlege grunnar. 16,8 mill. kroner vart gjevne i tilsegn om tilskot til arkeologiske undersøkingar i samband med drenering i landbruket.

Tabell 7.11 Tiltak til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne 2022.

Tiltak	Tal på saker	Tilskot (i 1 000 kr)
Mindre private tiltak: utbetalte tilskot til arkeologiske granskingar	55	14 772
Særlege grunnar: utbetalte tilskot til arkeologiske granskingar	14	5 034
Sikring av arkeologiske kulturminne og vitskapleg kjeldemateriale	19	2 390
Andre prioriterte styresmaktoppgåver ved dei arkeologiske forvaltningsmusea		829
Saksbehandling ved sjøfartsmusea		6 650
Finnarlønn	590	1 126
Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG)		6 956
Bevaringsprogrammet for utvalde arkeologiske kulturminne og kulturmiljø (BARK)		1 271
Sum		39 028

Post 71 Tilskot til freda kulturminne i privat eige og kulturmiljø og kulturlandskap, kan overførast

Det blir foreslått ei løyving på 151,9 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å bevare freda kulturminne og kulturmiljø i privat eige. Ordninga skal bidra til at slike blir sette i stand etter antikvariske retningslinjer. Tilskot skal dekkje meirkostnader, heilt eller delvis, som følgjer av krav til antikvarisk utføring ved sikring, istandsetjing, vedlikehald og skjøtsel. Eit sentralt formål er å bidra til å lempe på den økonomiske byrda for privatpersonar som eig freda kulturminne. Tilskotsordninga skal også bidra til å sikre verdien kulturminne og kulturmiljø har som kjelde til kunnskap og oppleving, og at føresetnadene for å gje opplevingar blir varetekne, og leggje til rette for berekraftig verdiskaping og bruk.

Tildelingskriterium

Forskrift om tilskudd til fredete kulturminner i privat eie regulerer kva det kan gjevast tilskot til frå posten. Freda kulturminne som er eigde av privatpersonar, skal prioriterast ved fordelinga av tilskot.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsvedtaka. Kontrollen av tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og rekneskapar. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med antikvariske retningslinjer. Fylkeskommunane og Sametinget rapporterer til Riksantikvaren. Klima- og miljødepartementet vil i samarbeid med Riksantikvaren i 2024 vurdere tiltak for at prioriteringa av tilskot blir gjort i samsvar med formålet og tildelingskriteria.

Rapport 2022

Post 71 var på 142,8 mill. kroner i 2022. Fylkeskommunane og Sametinget fekk søknader frå om lag 580 eigarar av kulturminne, på til saman 435 mill. kroner. Av desse var om lag 30 søknader frå museum og 60 søknader frå eigarar av ikkje-freda kulturminne. Behovet for tilskot til istandsetjing er stort over heile landet. Samstundes er behovet ulikt hos dei ulike fylkeskommunane, både når det gjeld omfanget av freda kulturminne i privat eige og tilstanden på desse.

Riksantikvaren gjennomførte i 2022 kontroll av regionalforvaltninga og Sametingets forvaltning av utvalde tilskotsordningar. Fordelinga av tilskot frå post 71 tyder på at intensjonen om å lempe på byrda for privatpersonar som er eigarar, ikkje vart tilstrekkeleg prioritert. I 2022 gav seks tilskotsforvaltarar tilskot på til saman 5,9 mill. kroner til museum. Ni tilskotsforvaltarar gav til

saman om lag 7 mill. kroner i tilskot til eigarar av ikkje-freda kulturminne.

Post 72 Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne, kan overførast

Det blir foreslått ei løyving på 62,3 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å setje i stand og halde ved like tekniske og industrielle kulturminne (TIK) for å bidra til kunnskap, opplevingar, bruk og verdiskaping.

Tildelingskriterium

Forskrift om tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner regulerer kva det kan gjevast tilskot til frå posten. Tilskot kan gjevast til eigarar og forvaltarar av tekniske og industrielle kulturminne til sikring; istandsetjing; vedlikehald; kulturminne- og tilstandsregistrering; dokumentasjon; moglegheitsstudiar; lønn til stillingar som er direkte knytte til forvaltning, drift og vedlikehald.

Tilskot til forvaltning, drift og vedlikehald (FDV) av dei 15 anlegga som inngår i bevaringsprogrammet, skal prioriterast ved fordelinga av tilskot. Samstundes som behovet blir vurdert kritisk og opp imot dei andre prioriteringane i forskrifta.

Tilskot skal også stimulere til auka bruk av, interesse for og kunnskap om eit mangfald av tekniske og industrielle kulturminne.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Kontrollen av tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og rekneskapar. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med antikvariske retningslinjer. Fylkeskommunane og Sametinget rapporterer til Riksantikvaren.

Rapport 2022

Post 72 var på 58,6 mill. kroner i 2022. Ti fylkeskommunar fekk søknader på til saman 158 mill. kroner. Dette inneber at søknadene til fylkeskommunane var nesten tre gonger større enn ramma til tilskotsposten.

Ei framleis prioritering av 15 anlegg som har vore del av bevaringsprogrammet, gav stort utslag i fordelinga mellom fylkeskommunane. Møre og Romsdal, Troms og Finnmark, Rogaland har ikkje anlegg på lista. I overkant av 80 pst. av løyvinga gjekk i 2022 til dei 15 prioriterte anlegga. Frå 2021 til 2022 var det ein auke frå 41 til 55 søknader frå anlegg utanfor dei prioriterte anlegga. Dei resterande 20 pst. av løyvingane gjekk til 42 anlegg utanfor lista. Riksantikvaren prioriterer at alle fylkeskommunar som hadde fått inn søknader frå tekniske og industrielle anlegg, skulle få tilskot.

Post 73 Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring, kan overførast

Tilskotsposten omfattar sju ulike ordningar. Riksantikvaren er ansvarleg for den interne fordelinga av tilskot mellom ordningane.

Det blir foreslått ei løyving på 57,9 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert. Posten blir samstundes foreslått redusert med 5 mill. kroner mot ein tilsvarende auke i tilsegnsmakta. Samla er posten redusert med 1,2 mill. kroner, eller 2,1 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2023.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å sikre bevaring, istandsetjing og konservering av stavkyrkjer, kyrkjekunst og bygg, anlegg og ruinar frå mellomalderen som unike kjelder til bygningshistoria og kunsthistoria i Noreg og å bidra til brannsikring av bestemte tette trehusmiljø. Tilskotsordningane skal sikre kjeldematerialet og bidra til berekraftig bruk og formidling av historia desse kulturminna og kulturmiljøa fortel.

Tildelingskriterium

Forskrift om tilskudd til stavkirker, bygg og anlegg fra mellomalderen, konservering og brannsikring regulerer kva det kan gjevast tilskot til frå posten. Tilskot kan gjevast til vedlikehald, konservering, dokumentasjon og sikring av stavkyrkjer; konservering av ruinar frå mellomalderen; istandsetjing av freda mellomalderhus frå før 1537; brannsikring av tette trehusområde av kulturhistorisk verdi og mellomalderkyrkjer i stein; konservering av kunst og interiør i kyrkjer.

Det blir lagt vekt på tiltak som utviklar og formidlar kunnskap, mellom anna om tradisjons-

handverk og materialkvalitet, for å bidra til å sikre kompetanse og materialtilgang til istandsetjing og vedlikehald.

Ved tilskot til brannsikring av tette trehusområdet skal det prioriterast tilskot til utarbeiding av brannsikringsplanar for dei områda som manglar eller ikkje har oppdaterte planar. Det bør som hovudregel stillast krav om eigenandel ved tilskot til brannsikring. Også freda kulturmiljø kan få tilskot til brannsikring.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Kontrollen av tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og rekneskapar. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med antikvariske retningslinjer. Fylkeskommunane og Sametinget rapporterer til Riksantikvaren.

Rapport 2022

Post 73 vart på 65 mill. kroner i 2022. Riksantikvaren fordelte tilskot til dei enkelte ordningane som følgjer:

Ordning	Tilskot 2022 (i 1 000 kr)
Mellomalderruinar (FK)	11 000
Mellomalderruinar (RA)	2 000
Brannsikring tette trehusområde (FK)	18 000
Profan mellomalder (FK)	97 000
Stavkyrkjer – brannsikring (RA)	15 000
Stavkyrkjer – istandsetjing (RA)	5 500
Kyrkjekunst (RA)	2 000
Sikring steinkyrkjjer	1 000
Diverse	350

Ruinar

Det var avsett 13 mill. kroner til konservering av ruinar frå mellomalderen i 2022. Det vart fordelt 2 mill. kroner frå Riksantikvaren til fire mellomalderbyar og til to prosjekt på mellomaldermur og 11 mill. kroner frå fylkeskommunane.

Brannsikring av tette trehusområde

Tilskot frå posten kan gjevast til bygg og anlegg i tette trehusområde av kulturhistorisk verdi.

Talet på søknader og søknadssummane til fylkeskommunane gjekk kraftig opp frå 14,4 mill. kroner i 2021 til 23 mill. kroner i 2022. Tilskot til dei fylkeskommunane som hadde fått søknader om tilskot til brannsikringsplanar og tiltak som gjeld oppfølging eller iverksetjing av tiltak basert på brannsikringsplanar, vart prioritert.

Profane mellomalderbygningar

Profane mellomalderbygningar i tre er ein del av ein unik kulturarv i Noreg. Det vart fordelt 9,7 mill. kroner over ordninga i 2022.

Tilgang på relevant handverkskompetanse og dei rette materialane er avgjerande for å kunne ta vare på kulturmiljøverdiane som mellomalderbygningane representerer, men også ei utfordring. Ved fordelinga av tilskot vart det difor lagt vekt på at dei skulle bidra til å styrkje tilgang på nødvendig kompetanse og material til mellomalderbygningane.

Brannsikring stavkyrkjene

Riksantikvaren driv eit kontinuerleg arbeid med sikring av stavkyrkjene i samarbeid med eigarane og med teknisk rådgjevar for drift og vedlikehald av dei ulike tekniske sikringssystema. I sikringsarbeidet er det sentralt å jobbe for gode organisatoriske tiltak, først og fremst av eigarane, men også lokalt ved stavkyrkjene og av andre som har ansvar, irekna brannvesen, teknisk etat, politi med meir.

Oppgraderinga av områdeovervaking ved alle stavkyrkjene er fullført i 2022, og det er ein pilot i gang om betring av utvendig sløkkjekonsept.

Istandsetjing stavkyrkjene

Det blir gjeve tilskot til restaurering og istandsetjingstiltak og til tjørebreiing av stavkyrkjene. Istandsetjinga i stavkyrkjeprogrammet forbeta tilstanden på kyrkjene vesentleg, og det har berre vore behov for sporadiske enkeltreparasjonar sidan 2015. Det vart gjeve 1 mill. kroner i tilskot til tjørebreiing i 2022, som skal skje med tradisjonelt milebrend tyritjøre.

Konservering av kyrkjekunst

Tilskotsordninga skal vareta kunst, inventar og dekor i kyrkjebygg.

For 2022 var det sett av 2 mill. kroner.

Sikring av steinkyrkjer

Frå posten blir det tildelt tilskot til brannsikrings-tiltak ved mellomalderkyrkjer av stein. Status i 2022 er at 31 pst. av steinkyrkjene har sløkkjeanlegg.

Det vart gjeve tilskot til automatisk sløkkjeanlegg ved ei mellomalderkyrkje i 2022.

Post 74 Tilskot til fartøyvern, kan overførast

Det blir foreslått ei løyving på 75,1 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til at verna og freda fartøy kan bli haldne ved like og sette i stand etter antikvariske retningslinjer og bli nytta som ressursar i ei berekraftig samfunnsutvikling. Tilskotsordninga skal medverke til å stimulere kompetansen til og innsatsen frå frivillige i verdiskaping lokalt og regionalt og til å halde ved lag kunnskapen om eldre handverk og teknikkar i tilknytning til tre- og stålfartøy og fagmiljø med slik kunnskap.

Tildelingskriterium

Forskrift om tilskudd til fartøyvern regulerer kva det kan gjevast tilskot til frå posten. Tilskot kan gjevast til sikring, vedlikehald, istandsetjing og restaurering av freda og verna fartøy. Eigargar og forvaltarar av freda eller verna fartøy kan få tilskot. Det same gjeld organisasjonar, foreiningar og prosjekt som opererer innanfor formålet med tilskotsordninga.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjeven i dei enkelte tilskotsbrev. Kontrollen av tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og rekneskapar. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med antikvariske retningslinjer. Fylkeskommunen og Sametinget rapporterer til Riksantikvaren.

Rapport 2022

Posten var på 72,6 mill. kroner i 2022. Dei 11 fylkeskommunane og Sametinget fekk 133 søknader på til saman 198,5 mill. kroner og gav tilskot til 90 av søknadene.

Om lag 58 mill. kroner vart fordelte til fylkeskommunane og Sametinget. 10,1 mill. kroner vart i tillegg tildelte fylkeskommunar og kommunar gjennom SAVOS-ordninga. SAVOS er ei samarbeidsordning der kommunar, fylkeskommunar og Sametinget, med bakgrunn i eigne midlar til verna og freda fartøy, kan søkje Riksantikvaren om tilsvarende beløp frå post 74 Tilskot til fartøyvern. På den måten kan dei fordele det dobbelte av det dei sjølve bidreg med.

2,4 mill. kroner vart gjevne som grunntilskot til Norsk Forening for Fartøyvern. 2 mill. kroner var øyremerkte «Anna Rogde».

Post 75 Tilskot til fartøyvernssenter, kan overførast

Det blir foreslått ei løyving på 18,6 mill. kroner på posten for 2024. Løyvinga er auka med 2 mill. kroner. Posten er prisjustert.

Formålet blir også vareteke av forslag til løyvingar på budsjettet til Kultur- og likestillingsdepartementet.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å vareta og føre vidare kunnskap om handverk knytte til antikvarisk istandsetjing og vedlikehald av verna og freda fartøy. Målet er vidare å medverke til å skape solide fagmiljø gjennom å stimulere til samarbeid mellom dei nasjonale fartøyvernssentera og andre aktørar.

Tildelingskriterium

Forskrift om tilskudd til fagutvikling i fartøyvernet regulerer kva det kan gjevast tilskot til frå posten. Tilskot kan gjevast til dei nasjonale fartøyvernssentera og andre aktørar med relevant kompetanse. Tilskot kan gjevast til kjerneaktivitetar og fagutviklingsprosjekt. Tilskot til kjerneaktivitetar er meinte for dei nasjonale fartøyvernssentera. Tilskotsmidlane er ikkje støtte til drift.

Tilskot til fagutviklingsprosjekt skal bidra til auka kunnskap om fartøy, handverk og teknikkar nødvendige til vedlikehald og ivaretaking av verna og freda fartøy. Løyvingar skal bidra til å heve kvaliteten på vernearbeidet og ha som mål å auke den

antikvariske kvaliteten på istandsetjings- og restaureringsarbeid. Tilskot skal prioriterast til fagutviklingsprosjekt som går for seg i samarbeid mellom dei nasjonale fartøyvernssentera og andre aktørar. Prosjekta kan både vere akademiske og praktisk retta og bør som ein hovudregel vere fleirårige.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei einskilde tilskotsbrev. Oppfølging på staden og i samarbeidsforum med mellom anna dei tre fartøyvernssentera er viktig. Kontrollen av tilskotsbruken skjer i samsvar med økonomireglementet, gjennom møte, generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og rekneskapar. Dei tre nasjonale fartøyvernssentera skal sende inn revidert årsrekneskap og årsmelding.

Rapport 2022

Løyvinga på posten var på 15,6 mill. kroner i 2022. Dei tre nasjonale fartøyvernssentera søkte til saman 33,4 mill. kroner i tilskot. I tillegg søkte ni andre aktørar om til saman 2 mill. kroner.

Tilskotsmidlane vart fordelte til arbeid med fellestenester ved dei tre fartøyvernssentera Nordnorsk Fartøyvernssenter og Båtmuseum i Gratangen, Hardanger fartøyvernssenter i Norheimsund og Bredalsholmen Dokk og Fartøyvernssenter. I tillegg vart det gjeve tilskot til prosjekt i regi av fire andre aktørar med mål om å sikre og vareta kunnskap relevant for antikvarisk istandsetjing gjennom mellom anna handverksforskning på verk-tøy, kurs og fagseminar.

I 2022 førebudde Riksantikvaren ei endring av praksis ved fordelinga av tilskot frå post 75. Målet med endringane er å bidra til at tilskot til løpande og viktige fellestenester ved fartøyvernssentera blir meir føreseielege. Endringane skal òg bidra til at tilskot blir meir målretta mot behova i fartøyver-net, og til auka kvalitet på fagutviklinga for fagfel-tet.

Post 77 Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet, kan overførast

Det blir foreslått ei løyving på 8 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert. Posten er samstundes redusert med 1 mill. kroner mot ein tilsvarende auke i tilsegnfullmakta. Samla er posten redusert med 460 000 kroner, eller 5,4 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2023.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til at kulturmiljø blir tekne i bruk som ein ressurs, og medverke til at kulturmiljøfeltet får ein tydelegare plass i lokal og regional samfunnsutvikling.

Tildelingskriterium

Tilskot kan gjevast til prosjekt der offentlege og private aktørar inngår forpliktande samarbeid om formidling og tilrettelegging for berekraftig beva-ring og bruk av kulturmiljø; kompetanseutvikling, nettverk og samarbeid; næring-, stads- og lokal-samfunnsutvikling.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Prosjekta blir mellom anna følgde opp systematisk i statusmøte. Kontrollen av tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av rap-portar og rekneskapar.

Rapport 2022

I 2022 er det gjeve tilskot til 20 større og mindre prosjekt som tek i bruk kulturmiljø som ressurs i samfunnsutviklinga. Totalt har det i 2022 vore aktivitet i 26 prosjekt med tilskot frå post 77. I ti av dei er fylkeskommunane prosjekteigarar, sju blir leidde av kommunar, eit av eit regionråd, medan museum og andre aktørar er ansvarlege for dei åtte siste prosjekta.

Nokre av prosjekta er større regionale, fleirår-ige fellessatsingar med koordinering av verkemid-del frå alle tre forvaltningsnivåa. Andre prosjekt legg vekt på tverrfaglege satsingar mellom fleire kommunar, nettverksbygging og kompetansehe-ving.

Riksantikvaren har lagt opp til møteplassar og nettverk for erfaringsutveksling, kompetansehe-ving og metodeutvikling mellom prosjekta. I 2022 er det særskilt arbeid med besøksforvaltning og digital gjenskaping.

Post 79 Tilskot til verdsarven, kan overførast

Det blir foreslått ei løyving på 56,8 mill. kroner på posten for 2024. Posten er prisjustert.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å oppfylle forpliktingar Noreg har etter Unescos verdsarvkonvensjon. Ordninga skal medverke til at verdsarvområda blir utvikla som fyrtårn for den beste praksisen innan natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formell beskyttelse.

Tildelingskriterium

Forskrift om tilskudd til verdensarv regulerer kva det kan gjevast tilskot til frå posten. Tilskot kan gjevast til fylkeskommunar, kommunar, museum, organisasjonar, bedrifter og privatpersonar. Tilskot kan gjevast til prosjekt og tiltak som er knytte til områda i Noreg som er innskrivne på Unescos verdsarvliste, med tilhøyrande buffersoner. I særlege tilfelle kan det gjevast tilskot til prosjekt og tiltak i område som er oppførte på Noregs tentative liste.

Oppfølging og kontroll

Rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Kontrollen av tilskotsbruken skjer gjennom generell formalia- og sannsyns kontroll av innsende rapportar og rekneskapar. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med retningslinjer og vilkår. Regionalforvaltninga rapporterer til Riksantikvaren.

Rapport 2022

I 2022 vart det frå post 79 samla brukt 55,9 mill. kroner på verdsarv. Kostnadene til basisutstillinga «Vår verdsarv» er i 2022 overførte til post 22 Fleirårige prosjekt kulturmiljøforvaltning (6 mill. kroner). I tillegg er det gjevne støtte til tiltak i verdsarvområda frå andre postar, både på Riksantikvarens og Miljødirektoratets område.

Tabell 7.12 Tilskot til verdsarvområda i 2022 frå post 79

Verdsarvområda	Tilskot (i 1 000 kr)
Bryggen i Bergen	17 500
Røros bergstad og Circumferensen	9 350
Bergkunsten i Alta	6 000
Vegaøyen	5 250
Vestnorsk fjordlandskap	5 000
Urnes stavkyrkje	2 032
Struves meridianboge	1 755
Rjukan–Notodden industriarv	8 500
Foreninga Norges Verdensarv	518
Sum	55 905

Kap. 4429 Riksantikvaren

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
02	Refusjonar og ymse inntekter	1 750	2 303	1 404
09	Internasjonale oppdrag	3 244	4 023	4 200
	Sum kap. 4429	4 994	6 326	5 604

Post 02 Refusjonar og ymse inntekter

Posten gjeld refusjonar og innbetalte midlar frå oppdragsverksemd for andre institusjonar m.m., jf. omtale under kap. 1429, post 01. Under posten er det budsjettert inntekter ved sal av Riksantikvarens rapportar og andre produkt og driftsvederlag frå Kongsvoll fjellstove. Meirinntekter under pos-

ten gjev grunnlag for meirutgifter under kap. 1429, post 01, jf. forslag til vedtak II, nr. 1.

Post 09 Internasjonale oppdrag

Midlane på posten skal finansiere dei tilsvarande utgiftene til internasjonale oppdrag. Meirinntekter under posten gjev grunnlag for meirutgifter under kap. 1429, post 01, jf. forslag til vedtak II, nr. 1.

Kap. 1432 Norsk kulturminnefond

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
50	Til disposisjon for kulturminnetiltak	121 276	124 638	132 298
	Sum kap. 1432	121 276	124 638	132 298

Post 50 Til disposisjon for kulturminnetiltak

Norsk kulturminnefond er eit forvaltningsorgan med særskilde fullmakter. Kulturminnefondet bidreg til å oppnå dei nasjonale måla på kulturmiljøfeltet ved å gje økonomisk støtte til private eigarar av verneverdige kulturminne og kulturmiljø. Frivillige lag og organisasjonar, anten dei eig kulturminna sjølve eller forvaltar dei på vegner av andre, kan òg søkje. Kulturminnefondet gjev økonomisk støtte til istandsetjing av verneverdige kulturminne som bygningar, bustader, båtar, hageanlegg og kulturlandskap.

Det blir foreslått ei løyving på 132,3 mill. kroner på posten for 2024.

Mål

Kulturminnefondet skal medverke til å styrkje arbeidet med å bevare verneverdige kulturminne og kulturmiljø og til at eit mangfald av kulturminne og kulturmiljø kan nyttast som grunnlag for oppleving, kunnskap, utvikling og verdiskaping.

Gjennom målretta og systematisk oppfølging legg Kulturminnefondet vekt på «vern gjennom aktiv bruk». Prosjekta medverkar til utvikling av lokalsamfunn og lokalt næringsliv. Satsing på kulturminne som ressurs medverkar til positiv utvikling av byar og stader.

Kulturminnefondet skal spisse eiga rolle som lågterskeltilbod til private eigarar av verneverdige kulturminne. Kulturminnefondet skal òg vidareutvikle organisasjonen og formidle moglegheitene for ombruk og gjenbruk for å støtte opp under dei nasjonale kulturmiljømåla.

Kriterium for måloppnåing

Kulturminnefondet skal vere eit lågterskeltilbod til private eigarar av verneverdige kulturminne og kulturmiljø. Tilskota blir i hovudsak tildelte istandsetjings- og sikringsprosjekt. Tilskot til prosjekt som fremjar verdiskaping, handverk,

næringsverksemd og aktivitet i lokalsamfunnet, er prioriterte. Dette gjeld òg prosjekt som gjev synergieffektar, og som løyser ut private midlar eller mykje eigeninnsats.

Tildelingskriterium

Tilskot frå Kulturminnefondet blir gjeve på grunnlag av ei skjønsmessig vurdering av den kulturmiljøfaglege verdien til objektet og verknaden tiltaket har på verdien. Moglegheitene for bruk etter gjennomføring av tiltaket bør vurderast særskilt.

Det kan som hovudregel ikkje gjevast tilskot til tiltak som er slutførte på vedtakstidspunktet. Dersom det ligg føre særlege grunnar, kan det likevel gjevast tilskot.

Tilskot frå Kulturminnefondet føreset minimum 30 pst. privat medfinansiering i det enkelte prosjektet. Ein bør leggje vinn på at andelen frå Kulturminnefondet i gjennomsnitt ikkje overstig 50 pst.

I særskilde prioriteringar som departementet har fastsett innanfor formålet, kan styret fråvike kravet om privat medfinansiering. Andelen frå Kulturminnefondet i slike saker kan vere maksimum 70 pst. Det same gjeld i saker som gjeld kommunalt eigde kulturminne, som i det store og heile kjem allmenta til gode. I slike saker bør det setjast vilkår om at kommunen inngår langsiktig avtale med private om samarbeid om drift, og at det til dømes blir vedteke arealplan for bevaring av kulturminnet.

Oppfølging og kontroll

Oppfølging skjer overfor tilskotsmottakarane gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av rekneskavar og sluttrapportar frå tilskotsmottakarane. I nokre tilfelle er det aktuelt med kontroll på staden for å sikre at tiltaka er gjennomførte etter gjevne retningslinjer og andre føresetnader for tilskotet.

Rapport 2022

I 2022 tok Kulturminnefondet imot 1 661 søknader på til saman 514,2 mill. kroner. Av desse var 1 599 kvalifiserte søknader som vart behandla, og som resulterte i 700 tilsegner på til saman 117,5 mill. kroner. Søknadsmengda har variert dei siste tre åra, med ein topp i 2021. Kulturminnefon-

det årsrapport syner at koronaperioden ikkje påverka Kulturminnefondet sin evne til å utføre kjerneoppgåva si. Kulturminnefondet har i 2022 oppretthalde normal produksjon i tilskotsforvaltninga, sjølv om Covid-19-pandemien også prega starten på 2022. 194 søknader frå 2022 ferdigbehandlast i 2023.

Tabell 7.13 Hovudtal

	(i 1 000 kroner)		
	2020	2021	2022
Talet på innkomne søknader per år	1 362	1 811	1 661
Søknadsbeløp per år	372 786	529 077	514 153
Behandla søknader	1 219	1 957	1 599
Samla søknadsbeløp	325 335	558 651	493 512
Tilsegner	687	867	700
Tilskotsbeløp	120 814	141 517	117 481

Programkategori 12.60 Nord- og polarområda

Hovudinnhald og prioriteringar

Løyvingane under programkategori 12.60 høyrer inn under resultatområda Naturmangfald, Forureining, Klima og Polarområda. Programkategorien omfattar verksemda til Norsk Polarinstitut, Svalbards Miljøvernfond, Kings Bay AS, Bjørnøen AS og Fram – nordområdesenter for klima- og miljøforskning. Løyvingane går til forvaltninga av miljøet på Svalbard, miljøforvaltninga i Antarktis, miljør samarbeid i Arktis, forskning og miljøovervaking og til drift av den polare forskingsinfrastrukturen vår i både nord og sør.

Regjeringa har som eit av dei overordna måla for svalbardpolitikken å ta vare på den særskilte villmarksnaturen på Svalbard. Dei spesifikke miljømåla for Svalbard går fram av Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*. Miljøregelverket og måla for miljøvernet på Svalbard set rammer for all verksemda. Det ligg i dette at innanfor dei ramme traktats- og suverenitetsomsyn set, skal miljøomsyn vege tyngst ved konflikt mellom miljøvern og andre interesser.

Klimaendringar har allereie merkbare konsekvensar for økosystema, som blir meir sårbare for ferdsl, for kulturmiljøa og for infrastrukturen og befolkninga på Svalbard. Hovudprioriteringane for miljøarbeidet på Svalbard i 2024 er å sjå til at ferdsl, hausting og annan aktivitet skjer innanfor rammer som sikrar at den samla miljøbelastninga ikkje blir for stor.

Forskning og høgare utdanning er eit av dei viktigaste satsingsområda for norsk aktivitet og nærvere på Svalbard. Norsk Polarinstitut har den norske vertskapsrolla for forskingsstasjonen i Ny-Ålesund og har ansvaret for å implementere og følgje opp forskingsstrategien for Ny-Ålesund i dialog med Forskingsrådet og relevante departement og aktørar.

Kings Bay AS skal sørge for ei mest mogleg effektiv drift, vedlikehald og utvikling av Kings Bay sin eigedom, bygningsmasse og infrastruktur. Endringar i permafrosten i Ny-Ålesund vil framover krevje omfattande tiltak for å halde ved

like, sikre og setje i stand bygningar og annan infrastruktur som Kings Bay AS har ansvaret for.

Av Meld. St. 32 (2014–2015) *Norske interesser og politikk i Antarktis* går det fram at eit av dei overordna måla for norsk Antarktis-politikk er at Noreg skal vere ein pådrivar for å verne om miljøet og tryggje dette området som eit referanseområde for forskning. Gjennom arbeidet under Antarktistraktaten medverkar Noreg til eit globalt samarbeid for vern av det sårbare miljøet i Antarktis, både i havet og på land. Noreg deltek og aktivt i arbeidet med nye marine verneområde i Antarktis og leier arbeidet med etableringa av eit marint verneområde i Kong Haakon VII Hav utanfor Dronning Maud Land. Det er ei prioritert oppgåve å styrkje kunnskapen om økosystema i Weddelhavet / Kong Haakon VII Hav.

Den norske heilårlege forskingsstasjonen Troll i Dronning Maud Land nærmar seg slutten av levetida si, og det er nødvendig med ei omfattande oppgradering. Regjeringa vedtok våren 2023 valet av konsept for det vidare arbeidet med å oppgradere forskingsstasjonen.

Russlands angrepskrig mot Ukraina har endra føresetnadene for samarbeid i nord. Samstundes må regionale utfordringar knytte til klima, miljø og biologisk mangfald framleis handterast. Noreg leier arbeidet i Arktisk råd i perioden 2023–2025. Målet til regjeringa for leiarskapen er at Arktisk råd skal halde fram med å vere det viktigaste multilaterale forumet for arktiske spørsmål. Gjennom fire prioriterte tema: hav, klima og miljø, berekraftig økonomisk utvikling og folk i nord, vil Noreg konsentrere seg om kjerneoppgåvene til rådet og føre vidare dei lange linjene i arbeidet til rådet. Dei fire temaa reflekterer langsiktige prioriteringar i norsk nordområdepolitikk.

Det bilaterale miljør samarbeidet med Russland er sett på vent som følgje av Russlands krigføring i Ukraina. Aktivitetar som er viktige for Noreg og for anna internasjonalt miljør samarbeid, til dømes miljøovervaking, vil halde fram på norsk side.

I 2024 vil Framsenteret vidareutvikle forskingsstrategien sin og følgje opp prioriterte forskingsområde og -prosjekt.

Resultatområde

Tabell 7.14 Resultatområde under programkategori 12.60

Resultatområde	Nasjonale mål
Polarområda	<ul style="list-style-type: none"> – Omfanget av villmarksprege område på Svalbard skal haldast ved lag. – Naturmangfaldet på Svalbard skal bevarast tilnærma upåverka av lokal aktivitet. – Dei 100 viktigaste kulturminna og kulturmiljøa på Svalbard skal sikrast gjennom føreseieleg og langsiktig forvaltning. – Negativ menneskeleg påverknad og risiko for påverknad på miljøet i polarområda skal reduserast.

Politikk og verkemiddel for å nå dei nasjonale måla for polarområda

Svalbard

Miljøvernarbeidet på Svalbard skal leggje vekt på å beskytte villmarksområda på Svalbard i ein situasjon med raske endringar i klimaet og der natur og kulturminne er sårbare for belastninga frå ferdsel og anna verksemd. Å redusere påverknadsfaktorar som ferdsel, naturinngrep, forureining og hausting er den mest effektive og ofte den einaste moglege forma for klimatilpassing når det gjeld å ta vare på biologisk mangfald og kulturmiljø på Svalbard. Forvaltninga vil sjå til at ferdsel og anna verksemd skjer innanfor rammer som sikrar at den samla miljøbelastninga ikkje blir for stor og er i samsvar med miljømåla. Utvikling av miljøregelverket og utarbeiding av forvaltningsplanar er viktige oppgåver i dette arbeidet.

Permafrost har fungert som barriere mot spreining av forureining i grunnen, mellom anna i deponi og som sikring av tankanlegg. Klimaendringar fører til at permafrosten tinar, og auka erosjon, som kan føre til meir utvasking og spreining av forureining. Forvaltninga vil arbeide med å få oversikt over lokalitetar der det er fare for spreining av forureining i grunnen.

Kulturmiljø på Svalbard er med på å skape opplevingar for lokalbefolkning og reiseliv. Mange av kulturmiljø er utsette for risiko frå klimaendringane. Det er eit nasjonalt mål at 100 av dei viktigaste kulturminna skal bevarast for framtida. Kulturminneplanen for Svalbard er under revisjon. Den nye planen er venta å vere klar innan utgangen av 2023.

Folk som bur på Svalbard, blir òg ramma direkte av klimaendringane som fører til auka fare for skred og flaum. Ei viktig oppgåve for miljøforvaltninga framover blir å sjå til at areal- og samsfunnsplanlegginga tek omsyn til klimaendringane

og til natur og kulturminne innanfor planområda rundt lokalsamfunna.

Antarktis

Noreg deltek aktivt i arbeidet under Antarktistraktaten. Områdebaserte tiltak, som marine verneområde, er viktige reiskapar for å ta vare på og sikre berekraftig bruk av marine økosystem og levande ressursar. Noreg deltek aktivt i arbeidet med nye marine verneområde i Antarktis. Noreg ved Norsk Polarinstitut leier samarbeidet om eit forslag til eit marint verneområde i havet utanfor Dronning Maud Land. Eit forslag vil etter planen bli lagt fram på partsmøtet under konvensjonen om bevaring av marine levande ressursar i Antarktis hausten 2023.

Noreg bidreg i utforminga av tiltak for å avgrense menneskeleg påverknad, drøftingar av konsekvensane av global oppvarming, auka forskning og overvaking av miljøet og sjøkartlegging. Arbeidet omfattar òg kunnskap om og tiltak for å redusere dei negative effektane av auka turisme. Ei prioritert oppgåve for miljøforvaltninga er å gjennomføre vedtak gjorde i Antarktistraktatsystemet i nasjonalt miljøregelverk.

Den sjette hovudrapporten frå Klimapanelet til FN og synteserapporten som vart lagd fram i mars 2023, peiker på at vi treng meir kunnskap om Antarktis og kva endringane der vil ha å seie for det globale klimaet og havnivået i framtida. Det er mellom anna viktige kunnskapsutfordringar knytte til havsirkulasjon, havforsuring, marine og kryosfæriske økosystem og korleis naturmangfald og marine levande ressursar i Antarktis blir påverka av klimaendringar og havforsuring. Noreg ved Norsk Polarinstitut bidreg med å skaffe fram forskingsbasert kunnskap og til at Noreg oppfyller forpliktingane sine som traktatpart. Det er ei prioritert forskingsoppgåve å få meir kunnskap om samspelet mellom isbrem-

mane, innlandsisen og havet i Antarktis og kva dette inneber for framtidig havnivåstiging og andre globale klima- og miljøspørsmål.

Arktisk råd

Miljøsamarbeidet under Arktisk råd skaffar fram viktig kunnskap om det arktiske miljøet og korleis klimaendringane påverkar det arktiske miljøet. Dette er viktig som grunnlag for samarbeid om forvaltning av miljøet i Arktis og for internasjonale avtalar som gjeld forureining og klima.

Noreg leier arbeidet i Arktisk råd i perioden 2023–2025. Dette er den viktigaste utanrikspolitiske nordområdesatsinga i denne perioden. Russlands angrepskrig mot Ukraina har endra føresetnadene for samarbeid i Arktis. Samstundes er det viktig for Noreg og norske interesser at internasjonale samarbeidsforum i nord blir haldne i gang.

Noreg vil halde fram med å spele ei aktiv rolle i arbeidsgruppene i Arktisk råd, der samarbeid om klima og miljø står sentralt. Dei fire hovudprioriteringane for den norske leiarskapen for Arktisk råd er hav, klima og miljø, berekraftig økonomisk utvikling og folk i nord. Noreg vil leggje særskild vekt på konsekvensane klimaendringane har for Arktis, behovet for å tilpasse forvaltninga til klimaendringane og handteringa av miljøutfordringar knytte til meir menneskeleg aktivitet. Noreg vil føre vidare satsinga på eit vitenskapleg kunnskapsgrunnlag for forvaltning av miljø og aktivitetar i Arktis og leggje til rette for at lokal og tradisjonell kunnskap blir løfta fram og inkludert.

Regjeringa vil føre vidare det langsiktige felles arbeidet mot marin forsøpling og plast i havet. Noreg har vore ein pådrivar for å få på plass ein regional handlingsplan mot marin forsøpling i Arktis. Regjeringa vil forsterke det arktiske samarbeidet om marin forsøpling og følgje opp Arktisk råds handlingsplan frå 2021 gjennom konkrete samarbeidsprosjekt.

Tiltak for å redusere utslepp av svart karbon (sot) vil ha særskilt mykje å seie i Arktis (sjå omtale i programkategori 12.70). Arktisk råd har vedteke eit kollektivt reduksjonsmål for svart karbon. Medlemslanda skal rapportere resultat annakvart år. Noreg leier Arktisk råds arbeid med svart karbon i perioden 2023–2025. Vidare arbeid med reduksjon av metan vil også vere aktuelt. Her er utsleppa frå Russland viktige. Arbeidet vil måtte tilpassast situasjonen i Arktisk råd.

Miljøsamarbeid i nordområda

Det bilaterale miljøsamarbeidet med Russland er sett på vent som følgje av Russlands angrepskrig mot Ukraina. Noreg vil saman med dei andre arktiske landa halde fram med miljøovervaking og innhenting av kunnskap om klima og miljøet i nordområda. Sentrale arbeidsområde er miljøovervaking og tiltak for betre miljøtilstand i Pasvikvassdraget og Grense Jakobselv. Noreg vil halde fram med samarbeidet med Finland om forvaltning av verneområda ved grensa. Miljøsamarbeidet i Barentsregionen vil halde fram med prosjekt innan klima, marin forsøpling, naturmangfald og forvaltning av grensevassdrag i samarbeid med Sverige og Finland.

Forskning og miljøovervaking i nord- og polarområda

Dei raske endringane i Arktis og Antarktis gjev nye kunnskapsutfordringar knytte til miljø og klima. Noreg bidreg til auka kunnskap om korleis miljøet og kulturmiljøet i polarområda blir påverka av klimaendringar, havforsuring, forureining og auka aktivitet gjennom nasjonale satsingar og internasjonalt samarbeid. Sentrale verkemiddel i dette arbeidet er Norsk Polarinstittutt, Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning og infrastrukturen vår for polarforskning, inkludert det isgåande forskingsfartøyet FF «Kronprins Haakon» og forskingsstasjonane Ny-Ålesund på Svalbard og Troll i Antarktis.

Svalbard er ei særskilt viktig plattform for internasjonalt samarbeid om naturvitenskapleg forskning i Arktis. Ny-Ålesund forskingsstasjon skal nyttast best mogleg som ei norsk plattform for internasjonalt naturvitenskapleg forskningssamarbeid i verdsklasse, som bidreg til å støtte under dei overordna måla i norsk svalbardpolitikk. Kings Bay AS skal sørge for drift, vedlikehald og utvikling av infrastrukturen i Ny-Ålesund i tråd med dette. Norsk Polarinstittutt har ansvaret for å implementere og følgje opp forskingsstrategien for Ny-Ålesund i dialog med Forskringsrådet og relevante departement og aktørar. Framsenteret har vore ei svært vellykka satsing på forskningssamarbeid i nord, med høg produksjon av tverrfagleg forvaltningsrelevant forskning på klima og miljø i nordområda. Den faglege satsinga i Framsenteret blir ført vidare.

Den norske heilårlege forskingsstasjonen Troll i Dronning Maud Land er den sentrale plattformen for norsk forskning i Antarktis. Stasjonen nærmar seg slutten av levetida si. For at stasjonen skal kunne nyttast for heilårleg norsk nærvære i

Antarktisk også i åra framover, er det nødvendig med ei omfattande oppgradering. Statsbygg har på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet utarbeidd ei konseptvalutgreiing for ei oppgradering av stasjonen. Regjeringa vedtok våren 2023 valet av konsept for det vidare arbeidet med å oppgradere forskingsstasjonen. Avklaringsfasen for byggeprosjektet er i gang. Regjeringa foreslår å setje av 25 mill. kroner til forprosjekt i 2024.

Nærmare om budsjettforslaget

Foreslått løyving knytt til programkategorien for 2024 er på 538,04 mill. kroner. Dette er ein auke på om lag 47,5 mill. kroner, eller 9,7 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2023. Auken kjem i hovudsak av 10 mill. kroner ekstra til drifts- og investeringstilskot til Kings Bay AS, ein venta auke av inntektene til Svalbards miljøvernfond og prisjustering.

Utgifter under programkategori 12.60 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1471	Norsk Polarinstitut	404 720	358 178	401 133	12,0
1472	Svalbards miljøvernfond	15 762	13 000	15 000	15,4
1473	Kings Bay AS	43 946	64 995	79 152	21,8
1474	Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning	54 467	54 274	57 755	6,4
Sum kategori 12.60		518 895	490 447	553 040	12,8

Kap. 1471 Norsk Polarinstitut

(i 1 000 kr)				
Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	258 722	243 751	254 830
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	145 452	113 866	145 706
50	Stipend	546	561	597
Sum kap. 1471		404 720	358 178	401 133

Rolle og oppgåver for Norsk Polarinstitut:

Norsk Polarinstitut er den sentrale statsinstitusjonen for kartlegging, miljøovervaking og forvaltningsretta forskning i Arktis og Antarktisk. Norsk Polarinstitut leverer vitenskapleg kunnskap og råd til norske styresmakter om Arktis og Antarktisk. Instituttet er fagleg og strategisk rådgjevar for den sentrale forvaltninga og fagleg rådgjevar for Miljødirektoratet og Sysselmeisteren i polarspørsmål. Instituttet skal medverke til relevante internasjonale prosessar knytte til klima og miljø i nord- og

polarområda og delta i internasjonale forum som jobbar for å styrkje kunnskapsgrunnlaget for miljøforvaltninga.

Norsk Polarinstitut varettek infrastruktur og strukturar for forskningssamarbeid i nord- og polarområda og tilbyr logistikk- og støttetenester knytte til forskingsaktivitet i Arktis og Antarktisk. Dette omfattar mellom anna å drifte forskingsstasjonen Troll i Dronning Maud Land, forvalte eigarskapen av det isgåande forskingsfartøyet FF «Kronprins Haakon» for staten og varetta vertskapsrolla i Ny-Ålesund.

Norsk Polarinstitut skal utøve myndet for å følge opp og gjennomføre norsk miljølovgjeving i Antarktis.

Post 01 Driftsutgifter

Det blir foreslått ei løyving på 254,8 mill. kroner på posten for 2024. Løyvinga er lønns- og prisjustert.

Posten dekkjer utgifter som Norsk Polarinstitut har til lønn og godtgjersler for fast og mellomtids tilsette. Vidare dekkjer posten ordinære driftsutgifter, drift av forskingsstasjon og luftmålestasjon i Ny-Ålesund og fartøy og utgifter knytte til den samla forskings- og ekspedisjonsverksemda til instituttet.

Posten dekkjer elles utgifter knytte til sals- og oppdragsverksemd. Dei tilhøyrande inntektene er førte under kap. 4471, postane 01 og 03. Løyvinga kan overskridast dersom det er tilsvarende meirinntekt under dei to nemnde postane, jf. forslag til vedtak II.

Rapport 2022

Polarinstitutet brukte i 2022 om lag 42 pst. av løyvinga til lønns- og driftsutgifter knytte til administrasjon, kommunikasjon, drifta til bygningar på Svalbard og i Tromsø, drift av forskingsfartøyet «Kronprins Haakon» og andre felleskostnader. Resterande 58 pst. er lønn og andre utgifter knytte til forskingsavdelinga, programområde Polhavet, programområde Ny-Ålesund, programområde Antarktis, programområde Svalbard og miljø- og kartavdelinga.

Av forbruket på denne posten korresponderer om lag 79 mill. kroner med inntekter på kap. 4471. Dette er i all hovudsak knytt til ekstern finansiering av forskingsaktivitet frå mellom anna Forskingsrådet og EU.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overførast

Det blir foreslått ei løyving på 145,7 mill. kroner på posten for 2024. Løyvinga er prisjustert.

Posten dekkjer utgifter til deltaking i vitenskapleg samarbeid i Antarktis og dei norske Antarktis-ekspedisjonane. Løyvinga blir òg nytta til forskingsaktivitet, drift av forskingsstasjonen Troll og det internasjonale Dronning Maud Land Air Network (DROMLAN).

Posten dekkjer utgifter knytte til drift av satellittstasjonen TrollSat. Dei tilsvarende inntektene er førte under kap. 4471, post 21. Løyvinga kan overskridast mot tilsvarende meirinntekt førte under kap. 4471, post 21, jf. forslag til vedtak II.

Rapport 2022

Av midlane på denne posten vart om lag 93 pst. brukte til lønn for dei som arbeider på Troll-stasjonen, drift av bygningar i Antarktis, fartøyleige, helikopterleige og andre logistikkutgifter. Resterande del av løyvinga gjekk til forskning. Av forbruket på denne posten korresponderer om lag 32. mill. kroner med inntekter på kap. 4471.

Post 50 Stipend

Det blir foreslått ei løyving på 597 000 kroner på posten for 2024.

Stipendmidlane skal auke rekrutteringa til og kompetansen innanfor den norske polarforskinga ved å dekkje ekstrautgifter ved opphald i felt. Støtte blir primært gjeven til norske hovudfags- og doktorgradstudentar. Ved tildeling blir det lagt vekt på relevante polare problemstillingar, fagleg kvalitet og i kor stor grad temaet ligg til rette for forskning.

Rapport 2022

Noregs forskingsråd saksbehandlar og administrerer stipendordninga på vegner av Norsk Polarinstitut. Av 109 søknader vart 55 finansierte med totalt 4,02 mill. kroner. Av dette var 0,5 mill. kroner midlar frå Norsk Polarinstitut.

Kap. 4471 Norsk Polarinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Sals- og utleigeinntekter	6 027	7 018	7 327
03	Inntekter frå ymse tenesteyting	79 028	68 808	71 835
21	Inntekter, Antarktis	32 124	15 372	16 048
	Sum kap. 4471	117 179	91 198	95 210

Post 01 Sals- og utleigeinntekter

Salsinntektene gjeld sal av kart, flybilette og publikasjonar, medan utleigeinntektene gjeld utleige av feltutstyr, transportmiddel, mellom anna utleige av forskingsfartøy, og andre inntekter. Kap. 1471, post 01, kan overskridast tilsvarende eventuelle meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 03 Inntekter frå diverse tenesteyting

Oppdragsinntektene gjeld inntekter frå eksterne oppdrag for andre offentlege instansar og frå det private næringslivet. Meirinntekter under denne

posten gjev grunnlag for tilsvarende meirutgifter under kap. 1471, post 01, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Inntekter, Antarktis

Posten gjeld refusjon av utgifter Norsk Polarinstitutt har for andre land og verksemdar knytte til Antarktis-samarbeidet. I hovudsak gjeld dette refusjon av driftsutgiftene ved TrollSat i medhald av avtale med Kongsberg Satellite Services og inntekter frå flygingar knytte til DROMLAN-samarbeidet. Meirinntekter under denne posten gjev grunnlag for tilsvarende meirutgifter under kap. 1471, post 21, jf. forslag til vedtak II.

Kap. 1472 Svalbards miljøvernfond

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
50	Overføringar til Svalbards miljøvernfond	15 762	13 000	15 000
	Sum kap. 1472	15 762	13 000	15 000

Svalbards miljøvernfond gjev tilskot til tiltak for å verne om naturmiljø og kulturminne på Svalbard, i samsvar med svalbardmiljølova og forskrift om tilskudd fra Svalbards miljøvernfond. Fondet får i hovudsak inntekter frå ei miljøavgift på 150 kroner for reisande til Svalbard, jf. forskrift om miljøavgift for tilreisende til Svalbard. Sysselmeisteren er sekretariat for fondet. Vedtak om tildelingar er det eit styre som er oppnemnt av Klima- og miljødepartementet, som gjer. Både fondskapitalen og avkastninga blir nytta til skjøtsel, vedlikehald og granskning av kulturminne, informasjons- og opplæringstiltak og prosjekt med formål om å under-

søkje eller gjenreise miljøtilstanden. Fondet skal ikkje brukast til å dekkje forvaltninga sine ordinære administrative utgifter, oppgåver eller drift.

Inntektene frå miljøavgifta på kap. 5578, post 70 Sektoravgifter under Svalbards miljøvernfond, blir motsvart av utgifter på kap. 1472, post 50. Etter ein nedgang under pandemien auka reiseaktiviteten og inntektene til fondet igjen i 2023. I revidert nasjonalbudsjett for 2023 vart posten auka med 2 mill. kroner, til 15 mill. kroner. Det blir foreslått ei vidareføring av løyvinga på posten på 15 mill. kroner i 2024.

Post 50 Overføringer til fondet

Posten skal berre nyttast til overføring av inntektene frå kap. 5578, post 70 Sektoravgifter under Svalbards miljøvernfond.

Rapport for 2022

I 2022 vart det tildelt 12,1 mill. kroner til 41 nye prosjekt frå Svalbards miljøvernfond. Reiseverksemda har teke seg opp att etter pandemien, og inntektene i 2022 vart større enn budsjetterte. Utbetalingar til tildelte tilskot frå tidlegare år er blitt utbetalte som normalt. Informasjon om alle prosjekta til fondet finst på nettsida til fondet.

Kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Sektoravgifter under Svalbards miljøvernfond	15 763	13 012	15 012
	Sum kap. 5578	15 763	13 012	15 012

Post 70 Sektoravgifter under Svalbards miljøvernfond

Denne posten blir nytta til avgifter som i samsvar med svalbardmiljølova skal førast over til Svalbards miljøvernfond. Miljøavgift for reisande til Svalbard er hovudinntektskjelda til fondet. Fondet har òg inntekter frå sal av jakt- og fiskekort med meir. Løyvinga på posten vart auka med om lag

2 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2023. Det blir foreslått ei vidareføring av løyvinga på posten på 15 mill. kroner i 2024, sjå også kap. 4472, post 50.

Meirinntekter under kap. 5578, post 70, gjev grunnlag for tilsvarande meirutgifter som er budsjetterte under kap. 1472 Svalbards miljøvernfond, jf. forslag til vedtak II.

Kap. 1473 Kings Bay AS

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
70	Tilskot	43 946	64 995	79 152
	Sum kap. 1473	43 946	64 995	79 152

Kings Bay AS er 100 pst. eigd av staten. Klima- og miljødepartementet utøver eigarinteressene til staten. Eigarskapen medverkar til å støtte dei overordna måla i norsk svalbardpolitikk og føringane for Ny-Ålesund. Målet med den statlege eigarskapen i Kings Bay AS er å syte for mest mogleg effektiv drift, vedlikehald og utvikling av eigedommen, bygningsmassen og infrastrukturen for å leggje til rette for Ny-Ålesund forskingsstasjon som ei norsk plattform for internasjonalt, naturvitenskapleg forskningssamarbeid i verdsklasse.

Kings Bay AS eig grunnen og dei fleste bygningane i Ny-Ålesund og har ansvaret for drift og

utvikling av infrastruktur på staden. Selskapet leiger ut fasilitetar til forskarar og tilbyr kost og losji og ei rekkje andre tenester under opphaldet. Utvikling og forvaltning av bygningsmasse, infrastruktur og tenestetilbod i Ny-Ålesund skal byggje opp under føringane i Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard* og Forskingsrådets strategi for Ny-Ålesund forskingsstasjon frå mai 2019. Rundt 20 institusjonar har kvart år forskingsprosjekt i Ny-Ålesund.

Samstundes er selskapet avhengig av tilskot over statsbudsjettet for å utføre dei samfunnsoppgåvene som det er pålagt. Tilskotet skal dekkje

investeringar, eventuelt driftsunderskot, i Kings Bay AS og nødvendige utgifter til administrasjon av Bjørnøen AS.

Post 70 Tilskot

Løyvinga under posten er retta mot resultatområdet Polarområda. Tilskotet skal gå til investeringar og drift av Kings Bay AS og nødvendige utgifter til administrasjon av Bjørnøen AS. Det blir foreslått ei løyving på posten på 79,2 mill. kroner for 2024.

I 2024 vil vedlikehald og reparasjonar av bygningsmasse og infrastruktur i Ny-Ålesund vere ei viktig oppgåve for selskapet. Klimaendringar er ein sentral drivar i at infrastrukturen på Svalbard blir ringare. Dette gjeld særskilt forskingsbygningane i Ny-Ålesund. Riksrevisjonen gjennomførte i 2021 ei undersøking av korleis svalbardselskapa handterte klimaendringane. Rapporten peiker på at nødvendig refundamentering av bygningar ofte blir sett i gang så seint at det allereie har oppstått følgjeskadar på bygningane, i nokre tilfelle uopprettelege skadar.

For at selskapet skal kunne gjennomføre nødvendige investeringar og vedlikehald av bygningar og infrastruktur, trengst det ein varig auke av tilskotet til selskapet med 20 mill. kroner til saman frå 2022-nivå. Tilskotet vart difor auka med 10 mill. kroner i 2023. For å vareta dette behovet blir det foreslått å heve tilskotet ytterlegare med

10 mill. kroner i 2024, til saman ein auke på 20 mill. kroner.

Rapport 2022

Inntektene til selskapet frå besøkjande forskarar tok seg raskare opp enn venta etter nedgangen under covid-19-pandemien. Totale forskardøgn i 2022 vart 13 906, som utgjer 92 pst. av talet på forskardøgn i 2019. Selskapet fekk til saman 43,9 mill. kroner i tilskot for 2022. Av dette vart 7 mill. kroner løyvde i revidert nasjonalbudsjett for å dekkje auka utgifter knytte til ny mellombels flyavtale. Treparsamarbeidet om flytransport mellom Lufttransport, Store Norske Spitsbergen Kulkompani (SNSK) og Kings Bay AS tok slutt 1. august 2022 på grunn av nedlegging av gruve-drifta i Svea. Kings Bay AS har inngått ein mellombels flytransportavtale med Lufttransport FW AS som gjeld vidare fram til 31. juli 2024, og ein ny langsiktig flytransportavtale som gjeld frå 1. august 2024 til 1. august 2030.

Som ledd i arbeidet til selskapet med å følgje opp Riksrevisjonens undersøking av korleis svalbardselskapa handterer klimautfordringane, har selskapet gjennomført ei tilstandsvurdering av sju freda og fem nyare bygnader. Kings Bay AS har halde fram med arbeidet med energiøkonomisering og å finne ei løysing for berekraftig energi-produksjon. Selskapet har delteke aktivt i viktige forskingsprosjekt om klimaendringar med bevaring og restaurering av kulturmiljø som tema.

Kap. 1474 Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under postane 50 og 70</i>	166	253	266
50	Tilskot til statlege mottakarar, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	32 025	25 020	26 633
70	Tilskot til private mottakarar, <i>kan overførast, kan nyttast under post 50</i>	22 276	29 001	30 856
	Sum kap. 1474	54 467	54 274	57 755

Løyvingane under kapitlet skal gå til å styrkje og skaffe framifrå ny kunnskap om klima og miljø og om miljøkonsekvensar av ny næringsverksemd i nord. Kunnskapen skal bidra til å forvalte hav- og landområda våre i nord og dei ressursane som finst der, på ein enda betre måte og sikre at ny

næringsverksemd på dette området skjer innanfor miljøforsvarlege rammer. Betre kunnskap om klima og miljø har avgjerande verdi for ressursforvaltning, klimatilpassing, samfunnsplanlegging og beredskap i nord.

Frå 2023 skjer den faglege aktiviteten innanfor fire forskingsområde med varigheit på fem år:

- Forsking for god forvaltning av Polhavet
- Den samla effekten av fleire stressfaktorar i økosystema i nordområda
- Samanhengen mellom terrestriske, ferskvass-, kyst- og marine økosystem
- Berekraftig matproduksjon langs kysten i nord
- I tillegg blir det samarbeidd om fire treårige prosjekt knytte til bevaring av Tana-laksen, påverknaden den tinande permafrosten har på infrastruktur på Svalbard, genetisk overvaking av dyreliv i nordområda og dessutan kunnskapsutveksling og kunnskapsbasert forvaltning av land- og sjøareal.

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttast under postane 50 og 70

Foreslått løyving på posten er 0,3 mill. kroner og dekkjer godtgjersle og reiseutgifter til leiaren av styringsgruppa for Framsenteret.

Post 50 Tilskot til statlege mottakarar, kan overførast, kan nyttast under post 70

Foreslått løyving på posten er 26,6 mill. kroner.

Mål

Midlane skal gå til dei statlege partnerane i Framsenteret, med mål om å gjennomføre forvaltningsrelevant klima- og miljøforskning av høg kvalitet i nasjonale og internasjonale nettverk og til å delta i og utvikle vidare både nasjonalt og internasjonalt tverrfagleg forskningssamarbeid. Midlane skal òg gå til aktiv formidling av forskingsresultat frå klima- og miljøforskning i nord til næringsliv, skuleverk, forvaltningsnivå og eit breitt publikum. Prosjekta må liggje innanfor dei vedtekne faglege satsingsområda, må vere tverrfaglege, forvaltningsrelevante for nordområda og vere eit samarbeid mellom medlemmene i senteret.

Kriterium for måloppnåing

- skaffe fram og publisere ny kunnskap av framifrå kvalitet
- medverke til etablering av forskarutdanning og mastergradutdanning gjennom samarbeid med relevante institusjonar innan høgare utdanning innanfor klima og miljø

- etablere fagleg forskningssamarbeid mellom relevante nasjonale institusjonar, fyller «kunnskapshøl» og gje nasjonal meirverdi
- etablere gode forskingsretta nettverk nasjonalt og internasjonalt og samarbeide med dei andre FoU-miljøa i landsdelen
- fleirfaglege og tverrfaglege samarbeidsprosjekt mellom institusjonane og forskarar med naturvitenskapleg, teknologisk og samfunnsvitenskapleg kompetanse
- formidle forskingsresultat til brukarane, til dømes forvaltninga, næringslivet, skuleverket, andre relevante brukarar og eit breitt publikum.

Oppfølging og kontroll

Leiarane for kvar av dei faglege satsingsområda er pålagde saman med dei andre deltakarane i forskingsområdet å rapportere årleg om forskingsaktivitet som er sett i gang, og oppnådde resultat.

Post 70 Tilskot til private mottakarar, kan overførast, kan nyttast under post 50

Midlane skal gå til dei ikkje-statlege partnerane i Framsenteret, til dei same formåla som for post 50, og kriteria for måloppnåing, rapportering og tildeling, oppfølging og kontroll er dei same. Foreslått løyving er på om lag 30,9 mill. kroner på posten for 2023. Sjå elles omtalen under post 50 ovanfor. Posten dekkjer òg driftstilskot til Framsenteret Drift AS.

Rapport 2022

I 2022 har senteret finansiert fem store, integrerte forskingsprogram og gjort klart for oppstart av tre treårige prosjekt i 2023. Dei store forskingsprogramma har eit tidsperspektiv på fem år. Programma dekkjer ny kunnskap om isdekke og miljøpåverking i Polhavet, utvikling av nordnorsk kyst og interaksjonar mellom fersk- og saltvatn. Dei er alle tverrfaglege der medverking av brukarar, forvaltningsrelevans og formidling til brukarar og forvaltning er i fokus. I tillegg har Framsenteret formidla ei rekkje foredrag og populærvitenskaplege bidrag i ulike medium, radio og avisartiklar, egne nettsider og relevante konferansar. Årets utgåve av magasinet Fram Forum vart produsert og gjeven ut på engelsk i trykt og elektronisk versjon med global distribusjon.

Programkategori 12.70 Internasjonalt klimaarbeid

Hovudinnhald og prioriteringar

Utgiftene under programkategori 12.70 gjeld resultatområdet Klima. Kategorien omfattar verksemda til Klima- og miljødepartementet med kjøp og sal av kvotar og arbeidet departementet gjer med Klima- og skoginitiativet.

Klimautfordringa kan berre løysast gjennom eit globalt samarbeid. Noreg skal vere ein pådrivar i det internasjonale klimaarbeidet. Klima- og skoginitiativet er Noregs største internasjonale klima- og natursatsing og saman med kjøp av klimakvotar det viktigaste bidraget vårt til å redusere utslepp i utviklingsland. Andre hovudinnsatsområde i det internasjonale klimaarbeidet – Parisavtalen, klimafinansiering, utviklinga av internasjonale karbonmarknader og utfasing av subsidiar til fossile brensel, utslepp frå internasjonal transport og kortliva klimaforureiningar – er også omtalte i dette kapitlet.

Budsjettmidlar knytte til Parisavtalen og kortliva klimaforureiningar er omtalte under programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m. Mykje av det internasjonale klimaarbeidet som er omtalt i dette kapitlet, er finansiert over budsjettet til Utanriksdepartementet.

Parisavtalen

Parisavtalen representerer saman med klimakonvensjonen eit solid rammeverk for global klimainnsats. 195 partar har ratifisert avtalen.

Det overordna formålet med Parisavtalen er å styrkje den globale innsatsen mot klimaendringane. Målet er å halde den globale temperaturauken til godt under 2 gradar samanlikna med førindustrielt nivå og å søkje å halde oppvarminga til 1,5 gradar. Dessutan skal evna til å handtere skadeverknadene av klimaendringane styrkjast i landa. Det er òg eit formål at finansstraumar skal bli meir i samsvar med ei klimarobust lågutsleppsutvikling. Med Parisavtalen tek alle statar på seg å utarbeide, melde inn, halde ved lag og rapportere på suksessive nasjonalt fastsette bidrag (*Nationally Determined Contributions*) og å setje i verk nasjonale tiltak med sikte på å nå dei. Ifølgje Pari-

savtalen vil dei suksessive nasjonalt fastsette bidraga frå landa utgjere ein progresjon ut over gjeldande nasjonale bidrag og vere uttrykk for den høgast moglege ambisjonen i landa.

Noreg melde i november 2022 inn eit forsterka mål under Parisavtalen. Målet er å redusere utsleppa med minst 55 pst. innan 2030, samanlikna med 1990-nivået. Regjeringa ønskjer òg å oppfylle det forsterka målet saman med EU. Gjennom klimaavtalen med EU har Noreg allereie forplakta seg til å samarbeide med EU om å redusere utsleppa med minst 40 pst. innan 2030. EU har eit mål om å redusere netto utslepp med 55 pst. innan 2030 i desember 2020. Mange andre land har òg forsterka måla sine etter 2020, men dei nasjonalt fastsette bidraga som no ligg til grunn for Parisavtalen, er likevel langt unna den utviklingsbanen som er i tråd med temperaturmålet i avtalen.

Det er difor framleis stort behov for å auke ambisjonane. Ifølgje FNs klimapanel bør dei globale klimagassutsleppa nå toppen innan 2025, og dersom temperaturauken skal avgrensast til 2 °C, må globale utslepp reduserast med om lag 27 pst. innan 2030 samanlikna med 2019. Dersom oppvarminga skal haldast til 1,5 gradar, med inga eller avgrensa overskriding, må globale utslepp reduserast med om lag 43 pst. innan 2030. Partane i Parisavtalen skal på COP 28 i Dubai i ein «global gjenomgang» sjå på framgang mot dei kollektive måla under Parisavtalen og tilrå korleis dei skal styrkje innsatsen. For å nå temperaturmålet i Parisavtalen er det nødvendig at fleire land, særleg blant dei store utsleppslanda, forsterkar dei nasjonale måla sine under Parisavtalen.

Klimafinansiering

Norsk klimafinansiering til utviklingsland, utover Klima- og skoginitiativet og kjøp av klimakvotar, blir betalt over budsjettet til Utanriksdepartementet. Klima- og miljødepartementet omtaler likevel klimafinansiering breitt i denne budsjettproposisjonen for å gje ei samla framstilling.

Noreg har eit mål om å doble klimafinansieringa til utviklingsland frå 7 mrd. kroner i 2020 til 14 mrd. kroner i 2026. Nivået for dette målet blei nådd i 2022, da norsk klimafinansiering var på

15,5 mrd. kroner. Tala er berekningar, og det kan kome oppdateringar seinare. Norsk klimafinansiering til utviklingsland er samansett av offentleg klimafinansiering og privat klimafinansiering mobilisert av offentlege midlar. Den store auken i klimafinansieringa i 2022 kjem hovudsakleg av mobilisert privat kapital utløyst av offentlege midlar. Majoriteten vart mobilisert av Klimainvesteringsfondet, som Norfund forvaltar. Det var også ein auke i offentleg klimafinansiering. Klimafinansieringa blir berekna etterskotsvis, så difor kan ikkje totaltalet for norsk klimafinansiering lesast direkte ut av forslaget til statsbudsjett. Midlar som vart mobilisert gjennom privat kapital vil variere frå år til år. Difor er det ingen garanti for at vi når målalet på 14 mrd. kroner til neste år.

Regjeringa foreslår å opprette ein ny statleg garantiordning for fornybar energi med ein garantitramme på 5 mrd. kroner i ein prøveperiode på fem år. Formålet med garantiordninga er auka investeringar i fornybar energi i utviklingsland. Ordninga skal mobilisere privat kapital som bidreg til dette. Norad vil ha det heilskaplege ansvaret for å forvalte ordninga og for at ordninga går i balanse på lang sikt. Norfund får i oppdrag å sørge for ekstern kvalitetssikring av risikovurderingar.

Regjeringa oppretta i 2022 Statens klimainvesteringsfond for fornybar energi i utviklingsland (Klimainvesteringsfondet), forvalta av Norfund. Med investeringar på 2,1 mrd. kroner har fondet i 2022 bidratt til unngåtte klimagassutslepp estimert til 6,2 mill. tonn CO₂-ekvivalentar i året i utviklingsland – tilsvarende ca. 13 pst. av norske klimagassutslepp i 2021.

Norsk støtte til klimatiltak i utviklingsland er svært viktig for ei effektiv gjennomføring av Parisavtalen. Noreg har vore eit føregangslan i å innrette klimafinansieringa til utviklingsland på ein langsiktig og føreseieleg måte. Særleg gjeld dette Klima- og skoginitiativet (sjå eigen tekst etter tabell 7.15), men også fleirårige avtalar med internasjonale organisasjonar og bilateralt samarbeid. Det er vidare bestemt at norsk bistand i hovudsak skal vere i samsvar med Parisavtalen. Det er i gang ein prosess for å leggje til rette for å styrkje klimaprofilen for all norsk bistand i Prop 1 S. for 2024 og framover.

Klimafinansiering gjennom multilaterale kanalar som Det grøne klimafondet (GCF), Den globale miljøfasiliteten (GEF) og Verdsbanken er også viktig. Regjeringa gjev eit bidrag til Det grøne klimafondet på 800 mill. kroner årleg for perioden 2024–2027. I 2024 betaler Utanriksdepartementet 700 mill. kroner over sitt budsjett, og

100 mill. kroner blir dekte over Klima- og miljødepartementet og kap. 1482 post 73 Klima- og skoginitiativet.

Auka ambisjonar ved bruk av fleksible mekanismar

I Parisavtalen er det opna for at land kan samarbeide om tiltak for å redusere utslepp av globale klimagassar. Marknadssamarbeid inneber at utsleppsreduksjonar blir overførte frå seljar- til kjøparland, med tilhøyrande justeringar i bokføringa til landa, og/eller private selskap. Slikt samarbeid opnar for at både seljar- og kjøparland kan auka ambisjonane sine, og kan bidra til å omstille økonomien i seljarlanda. Det kan såleis bli viktig for å realisere temperaturmålet i Parisavtalen, i tråd med prinsippet for berekraftig utvikling. Noreg har eit mål om å bli klimanøytralt frå og med 2030. Det inneber at frå 2030 skal norske utslepp av klimagassar motsvarast av klimatiltak i andre land gjennom EUs kvotemarknad, internasjonalt samarbeid om utsleppsreduksjonar, kvotehandel og prosjektbasert samarbeid. Noreg deltek difor i internasjonale karbonmarknader med eit mål om å auke farten og omfanget på dei globale utsleppskutta.

Noreg er ein aktiv pådrivar for å mogleggjere marknadsbasert samarbeid med høg miljøintegritet. For perioden etter 2020 er det artikkel 6 i Parisavtalen som setjer ramma for bruken av fleksible mekanismar mellom land. Arbeidet med å utvikle reglar og prosedyrar under artikkel 6 har vore krevjande og har teke tid. Det detaljerte regelverket for marknadsbasert samarbeid under Parisavtalen vart vedteke under COP26 i november 2021.

Klima- og miljødepartementet deltek i Verdsbankfondet Transformative Carbon Asset Facility (TCAF). Fondet utviklar pilotar for samarbeidsformer tilpassa regelverket for artikkel 6 under Parisavtalen. Formålet med samarbeida er å bidra til varig omlegging i utviklingsland gjennom program som støttar utvikling av lågutsleppsløysingar og redusere utslepp. Fondet skal medverke til at utviklingslanda aukar ambisjonane sine. Det første programmet er no signert for perioden 2023–2028 og gjeld energireform og utfasing av fossile subsidiar i Usbekistan.

Departementet inngjekk i 2019 ein avtale med Global Green Growth Institute (GGGI) om å utvikle program under artikkel 6 i Parisavtalen. GGGI arbeider med å utvikle program på policynivå i Indonesia, Marokko og Senegal. Det kan bli aktuelt å starte forhandlingar om programavtalar i 2024. Det kan òg vere ønskjeleg å supplere arbeidet i TCAF og GGGI med å prøve ut samarbeid

gjennom andre kanalar, til dømes bilateralt samarbeid eller samarbeid gjennom andre institusjonar.

Bruken av fleksible mekanismar gjennom Den grønne utviklingsmekanismen under Kyotoprotokollen har ført til store investeringar og grøn omsitting i utviklingsland og har vist korleis ein kan gjennomføre tiltak som ikkje berre reduserer utslepp av drivhusgassar, men også har hatt stor utviklingseffekt til dømes gjennom redusert lokal forureining og tilgang på rein energi.

Prising av utslepp og utfasing av subsidiar til fossile brensel

Noreg skal vere ein pådrivar i arbeidet for å setje ein pris på CO₂ og for utvikling av effektive, fungerande internasjonale karbonmarknader. I innmeldingane av nasjonale mål (NDC) til FNs klimakonvensjon er det mange land som opplyser at dei har sett, eller vurderer å setje, ein pris på utslepp av klimagassar. I dag er 23 pst. av dei globale klimagassutsleppa dekte av karbonprising.¹ Felles for dei fleste av landa som har ein pris på utslepp, er at prisane er for låge til å fremje teknologisk utvikling og omstilling. Ein meir ambisiøs klimapolitikk globalt vil krevje høgare prisar på utslepp.

Noreg deltek i Verdsbank-programmet Partnership for Market Implementation (PMI). PMI arbeider med å utvikle og implementere karbonprising i 17 land. PMI operasjonaliserer òg artikkel 6 i Parisavtalen for å leggje til rette for at landa kan delta i marknadssamarbeid og karbonmarknader. Noreg bidreg med 7 mill. USD til PMI fram til 2027. Noreg er partnar i The Carbon Pricing Leadership Coalition (CPLC), eit globalt initiativ leidd av Verdsbanken. Initiativet arbeider saman med styresmakter, akademia, privat sektor og sivilsamfunn for å støtte utviklinga av karbonprising internasjonalt. Noreg har òg slutta seg til initiativet «Global Carbon Pricing Challenge (GCPC)». Initiativet skal fremje global karbonprising, med mål om at 60 pst. av alle utslepp skal dekkjast av karbonpris innan 2030.

Regjeringa arbeider òg for utfasing av subsidiar på fossile brensel. I 2022 vart det, ifølgje OECD og IEA, for første gongen brukt meir enn 1 000 mrd. USD globalt på subsidiar til produksjon og forbruk av fossile brensel. Utfasing av fossile subsidiar er eit viktig tiltak land kan gjennomføre for å medverke til at utsleppa av drivhusgassar går ned. Noreg støttar reform av fossile

subsidiar på landnivå mellom anna gjennom Verdsbanken og gjennom Global Subsidy Initiative (GSI). Noreg arbeider òg for å fase ut fossile subsidiar gjennom andre kanalar, slike som Vennegruppa for reform av fossile subsidiar saman med dei andre nordiske landa og Costa Rica, Etiopia, New Zealand, Uruguay og Sveits. Noreg deltek òg i forhandlingane om ein ny avtale om klima, handel og berekraft (ACCTS), der utfasing av fossile subsidiar er eit sentralt tema.

Utslepp frå internasjonal transport

Noreg arbeider innanfor FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) og FNs organisasjon for sivil luftfart (ICAO) med å utvikle og gjennomføre regelverk for å redusere klimagassutsleppa frå internasjonal transport. I IMO vedtok partsmøtet i 2023 ein revidert klimastrategi som stadfestar målsetjinga om netto-null-utslepp frå skipsfarten innan 2050 samanlikna med 2008. Den reviderte strategien inneheld òg målsetjingar for utsleppsreduksjonar i 2030 og 2040, og dessutan ei stram tidslinje for å etablere ein pakke med krav og tiltak for å nå utsleppsmåla. Innan 2025 skal IMO vedta ein pakke med krav og tiltak beståande av eit teknisk element og eit økonomisk element. Noreg hadde ei sentral rolle i arbeidet med ny klimastrategi, i tråd med ministererklæringa Noreg slutta seg til under COP 26 om utsleppsfri internasjonal skipsfart i 2050. I tråd med pådrivarmandatet jobbar Noreg no aktivt med andre land for å vidareutvikle krav og tiltak innan fristen i 2025. Under COP 26 slutta Noreg seg til Clydebank-erklæringa om å etablere minimum seks utsleppsfrie grønne korridorar til sjøs innan midten av tiåret. Under COP 27 lanserte Noreg saman med USA «Green Shipping Challenge» der meir enn 50 land og maritime aktørar har lansert tiltaka sine for grøn omstilling av skipsfarten.

I oktober 2016 vedtok generalforsamlinga i FNs luftfartsorganisasjon (ICAO) å innføre eit marknadbasert verkemiddel for å medverke til at vidare vekst i internasjonal luftfart etter 2020 ikkje aukar netto CO₂-utslepp, såkalla karbonnøytral vekst. Hausten 2022 vedtok ICAO også eit mål om at sektoren skal ha netto null karbonutslepp i 2050 («Long Term Aspirational Goal»). På engelsk blir det marknadbaserte verkemiddelet kalla Carbon Offsetting Reduction Scheme for International Aviation (CORSIA). ICAO har vedteke utfyllande føresegner i seinare generalforsamlings- (2019 og 2022) og rådsmøte. Av særleg betydning er at utslepp høgare enn 85 pst. av nivået i 2019 (før pandemien) frå og med 2024 skal kompensertast

¹ Verdsbankens publikasjon «State and trends of Carbon Pricing 2023»

med reduksjonar i utslepp i andre sektorar, og at slike utsleppsreduksjonar må ha skjedd etter 2020. Noreg er eitt av over 115 land, inkludert 43 andre europeiske land, som så langt har meldt at vi ønskjer å delta i den frivillige fasen 2021–2026 for ICAO CORSIA. Ytterlegare ti land har sagt dei vil delta frå og med perioden 2024–2026. Andre

fase, som er obligatorisk for dei fleste landa, er frå 2027 til 2035. To norske luftfartøyoperatørar vil vere omfatta av ICAO CORSIA. ICAO CORSIA vart gjennomført i norsk rett i 2019 gjennom endringar i klimakvotelova og klimakvoteforskrifta, jf. Prop. 109 L (2018–2019).

Tabell 7.15 Nasjonale mål under programkategori 12.70

Resultatområde	Resultatområde
Klima	Medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling

Klima- og skoginitiativet

Å hindre øydelegging av regnskogen er heilt sentralt for å avgrense klimaendringane og for å bevare naturmangfaldet i verda. FNs klimapanel har vist at for å oppnå måla i Parisavtalen krevst det stans i avskoginga nesten med det same i tillegg til ei omfattande restaurering av skog og andre økosystem. Stans i avskoging er eit av delmåla under FNs berekraftsmål, og redusert avskoging er ein føresetnad for å nå ei rekkje andre berekraftsmål. Skogen sikrar levekår for urfolk og andre som bur i og rundt skogen. Han gjev essensielle økosystemtenester utover klima og naturmangfald og er mellom anna avgjerande for tilgang til vatn for matproduksjonen i verda.

Hovudmålet til Klima- og skoginitiativet er å medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling. Hovudmålet er delt inn i to delmål: (i) å medverke til berekraftig skog- og arealforvaltning i utviklingsland og (ii) å medverke til redusert press på tropiske skogareal frå globale marknader. Noreg, gjennom Klima- og skoginitiativet, vil sjølvsagt ikkje kunne oppnå desse globale måla aleine. Gjennom målretta og strategisk innsats skal initiativet *medverke* til at verda skal kunne nå måla. Innsats som mest effektivt medverkar til kostnadseffektive og målbare utsleppsreduksjonar, er prioritert.

Strategien til Klima- og skoginitiativet er laga ut frå at det til sjuande og sist er betre arealpolitikk i skoglanda som vil gjere det mogleg å redusere avskoginga. Dette skjer særleg på nasjonalt nivå gjennom vedteken og gjennomført politikk i skoglanda. Difor har Klima- og skoginitiativet bilaterale samarbeidsavtalar med viktige skogland der det er politisk vilje til å bevare skogen, og der det er potensial for utsleppskutt. Styrkte rettar og

betre levekår for urfolk er ein del av ein berekraftig arealpolitikk i landa. Det globale samfunnet kan leggje til rette for betre arealpolitikk i skoglanda gjennom å skape effektive internasjonale insentiv for redusert avskoging, mellom anna gjennom karbonmarknader og internasjonal finansiering og krav til berekraftig handel med råvarer kopla til risiko for avskoging.

Indonesia og Noreg inngjekk hausten 2022 ein ny partnerskapsavtale. Indonesia har hatt ein betydeleg nedgang i avskoginga sidan 2015, frå eit nivå på 1,22 mill. ha avskoging på det høgaste, til dei seinaste skogtala som viser avskoging på 113 500 ha i 2021. I 2022 betalte Noreg 595 mill. kroner for 11,2 mill. tonn verifiserte utsleppsreduksjonar. Indonesia har levert ytterlegare utsleppsreduksjonar som Noreg planlegg å betale for i 2023. Brasil var lenge ei suksesshistorie og kunne vise til utsleppsreduksjonar på fleire milliardar tonn reduserte utslepp fram mot 2015. Med innsetjing av ny regjering med Bolsonaro som president i 2019 steig avskoginga. Noreg stansa utbetalingar, og midlane i det brasilianske Amazonasfondet vart frosne. Etter nytt val hausten 2022 vart ei ny regjering under president Lula da Silva sett inn i 2023, og regnskogen i Amazonas har igjen blitt ein hovudprioritet for regjeringa. Alleireie sommaren 2023 har Brasil målt ein kraftig nedgang i avskoginga samanlikna med same perioden i 2022. Norske midlar som står i Amazonasfondet, har vore frosne sidan 2019 fordi Bolsonaro braut avtalen med Noreg om fondet. Fondet er i 2023 opna igjen og gjev støtte til nye prosjekt i Amazonas.

I Kongobassenget har Gabon sett seg mål om å ta vare på heile 98 pst. av skogen sin. I 2020 fekk Gabon verifisert 5 mill. tonn reduserte utslepp frå skog oppnådd i perioden 2016 til 2017, og i 2021 betalte Noreg 148 mill. kroner for 3,4 mill. av desse. Dette var den første utbetalinga for resultat

på nasjonalt nivå til eit land i Afrika. Gabon har òg rapportert om utsleppsreduksjonar i åra 2018 til 2020, men desse er enno ikkje verifiserte.

Å skape ein berekraftig arealpolitikk er svært utfordrande, og det blir vanskelegare av at dei globale råvaremarknadene framleis spør etter produkt som er knytte til avskoging. Rundt ein fjerdedel av globale klimagassutslepp kjem frå jordbruk, skog og annan arealbruk, med konvertering av skog til jordbruksland som viktigaste årsak. Etterspurnaden etter råvarer som storfekjøtt, soya, palmeolje, tømmer, papirmasse og kakao

har auka, driven av at verdsbefolkninga blir større og stadig rikare. Auka etterspurnad etter mat og andre råvarer kan i stor grad møtast med meir effektiv arealbruk. Dette må skje gjennom politiske reformer i skoglanda. I tillegg må produsentar, næringsmiddelselskap og forbrukarar bli stilte til ansvar og investorar, bankar og regulatoriske styresmakter i større grad inkorporere avskogingsrisiko i rammeverka og avgjerdene sine.

Mykje av avskoginga som skjer er ulovleg, og handel med ulovlege råvarer aukar presset på skogen. Ein sentral del av innsatsen til Klima- og

Boks 7.2 Erfaringar frå 15 år med bilaterale landpartnarskapar

1. Klima- og skoginitiativets hovudtilnærming med vekt på resultatbasert støtte har medverka til store utsleppsreduksjonar frå tropisk skog og til sterk nasjonal eigarskap i partnerland.
2. Dei overordna måla om bevart naturmangfald og berekraftig utvikling har ikkje vore like tydeleg kommunisert som målet om eit stabilt klima.
3. Målsetjingane i dei bilaterale avtalane med partnerlanda har med medvit vore svært ambisiøse og ofte berre mogleg å oppnå med ein kombinasjon av vedvarande sterk politisk vilje i skoglanda og atskilleg større internasjonal støtte enn Noregs trass alt avgrensa bidrag.
4. Støtta til kapasitetsbygging og reformer («fase 1 og 2») på førehand av resultatbaserte utbetalingar har vore viktig for framgang i samarbeidslanda og kunne nokre stader vore utvida.
5. Noreg har stilt høge krav om ivaretaking av sosiale og miljømessige forhold i samarbeida sine. Dette er viktig for å lykkast med REDD+, men har også teke tid og kan vere politisk krevjande.
6. Klima- og skoginitiativets støtte til sivilt samfunn har auka gjennom perioden. Sivilsamfunnsorganisasjonar har gjeve solide bidrag til Klima- og skoginitiativets mål. I nokre tilfelle kan slik støtte også vere politisk utfordrande.
7. Tett politisk dialog er grunnleggjande for å lykkast.
8. Dei bilaterale skogsamarbeida har gjort den norske politiske profilen og Noreg meir synlege i partnerlanda.
9. Klima- og skoginitiativet har etter kvart lykkast godt med å mobilisere andre gjevarar, inkludert privat næringsliv. Likevel er det behov for ytterlegare auka finansiering til skogbevaring.
10. Dei globale strategiane til initiativet styrkjer måloppnåinga på landnivå. Desse omfattar mellom anna innsats for urfolk, karbonmarknader og globale insentivstrukturar, satellittdata og transparens, avskogingsfrie råvarekjeder og innsats mot skogkriminalitet.
11. Dei bilaterale landpartnarskapane har gjeve erfaringar som har medverka til å auke ambisjonane i klimaforhandlingane under FNs klimakonvensjon og anna internasjonalt samarbeid på klima- og skogområdet. Samstundes har internasjonale prosessar bidrege til framdrift og utvikling i skoglanda.
12. Partnarskapstiltærming i dei bilaterale samarbeida og betaling for oppnådde resultat har danna rammene for forvaltninga av Klima- og skoginitiativet. Ei slik tilnærming skil seg frå mykje annan offentleg bistand.
13. Det kan vere utfordrande å kommunisere rundt resultatbaserte strukturar og korleis desse heng saman med nasjonal politikk i skoglanda.
14. Bidrag frå landpartnarskapane til andre mål enn utsleppsreduksjonar, slik som fattigdomsreduksjon og auka naturmangfald, kan kommuniserast tydelegare.
15. Klima- og skoginnsatsen heng tett saman med mykje annan norsk bistand. Tettare koplingar mellom områda kan bidra til auka måloppnåing.

skoginitiativet rettar seg mot skogkriminalitet. Ein føresetnad for innsatsen til styresmaktene på nasjonalt nivå, og næringslivet i marknaden, er tilgang til data om kvar og korleis skogen forsvinn. Difor satsar Klima- og skoginitiativet på å betre tilgangen til data om skogen og aktørane som direkte eller indirekte øydelegg han.

Prioriteringar

Regjeringa lovde i Hurdalsplattforma at ein skulle gjennomgå og fornye Klima- og skoginitiativet. Klima- og miljødepartementet, med innspel frå Utanriksdepartementet og utanriksstasjonane, gjennomgjekk det bilaterale samarbeidet til initiativet i 2022. Klima- og miljødepartementet har etter gjennomgangen samanfatta «Erfaringar frå 15 år med landpartnarskapar» (sjå boks 7.2). Departementet har òg samanfatta erfaringar frå dei globale strategiske satsingane. Erfaringsnotatet konkluderer med at initiativet har levert viktige bidrag mot måla som har vore sette av Stortinget. Strategien til initiativet har fungert godt og vil førast vidare. Gjennomgangen peiker både på gode erfaringar og forbetningspunkt. Ein vil gjere nokre justeringar, mellom anna å leggje meir vekt på gjennomføring av Naturavtalen frå Montreal frå 2022, å betre synleggjere dei breiare utviklingseffektane av innsatsen, vidareutvikle risikovurderingar og dessutan styrkje politisk dialog og støtte til gjennomføring av partnarskapsavtalane. Det er behov for å mobilisere andre store gjevarar ytterlegare og å identifisere løysingar der offentlege midlar kan medverke til å utløyse auka privat kapital for skogbevaring. Samarbeidet mellom UD, KLD, Norad og ambassadane blir systematisert for å sikre heilskapleg norsk tilnærming i samarbeidslanda. For å styrkje partnarskapstilnærminga til Klima- og skoginitiativet blir det opna for at eit partnarland, under visse føresetnader, kan rapportere på bruk av tilskotsmidlar basert på den finansforvaltninga og det budsjett- og rekneskapssystemet som landet har. Ved bruk av tilnærminga skal det gjerast ei konkret risikovurdering og risikomildnande tiltak identifiserast. Dette arbeidet vil evaluerast. Sjå meir om gjennomgangen av dei ulike innsatsområda til Klima- og skoginitiativet under rapportering på posten for 2022.

Mange skogland er venta å levere store utsleppsreduksjonar i åra som kjem. Mange private selskap uttrykkjer interesse for å kjøpe utsleppsreduksjonar frå tropisk skog. Privat finansiering har potensial til å bli viktigare enn bistand. I 2021 annonserte Noreg, USA og Storbritannia LEAF-koalisjonen saman med store selskap som

Amazon, Unilever og Walmart. Koalisjonen gav ein samla lovnad om minst 1 mrd. dollar til betaling for utsleppsreduksjonar frå skog i utviklingsland i perioden 2022–2026. Ved utgangen av 2022 hadde ni skogjurisdiksjonar inngått intensjonsavtalar med LEAF.

Klima- og skoginitiativet søker å medverke til å skape ein marknad for skogkredittar av høg miljømessig og sosial kvalitet og vil tilby ein prisgaranti til skoglanda ved sal av utsleppsreduksjonar målt i tonn CO₂. For nokre skogland er det ei utfordring å sertifisere utsleppsreduksjonar med høg standard. Noreg vil difor halde fram med å medverke til at skoglanda får den tekniske støtta dei treng for å dokumentere resultat og for å involvere urfolk og andre i arbeidet, slik at dei første transaksjonane i LEAF kan skje.

På klimatoppmøtet i Glasgow i desember 2021 kom ti av dei største forhandlarane av råvarer som driv avskoging, med lovnad om berekraftige forsyningskjeder. Det kom òg lovnader om avskogingsfrie investeringsporteføljor frå leiande investorar. Klima- og skoginitiativet jobbar for å sikre at lovnadene blir gjennomførte. I 2023 har EU vedteke eit forbod mot import, eksport og omsetjing av sju råvarer og vidareforedla produkt frå desse som fører til avskoging og at skogen blir ringare. Regjeringa vil framover avgjere korleis forordninga skal følgjast opp i norsk lovverk. Noreg har støtta utviklinga av verktøy for å få gode data om avskogingsrisiko i verdikjeder. Gode data er avgjerande både for å kunne gjennomføre frivillige forpliktingar og reguleringar mot avskoging i råvaremarknader.

Tilgang til data om skogen, slik som kvar og kvifor han blir øydelagd, er ein føresetnad for at skoglanda skal kunne målrette innsatsen sin, og for å stille dei som står attom, til ansvar. Store delar av den globale avskoginga er ulovleg. Auka transparens kan endre den politiske viljen til å ta tak i dette. Også lovleg avskoging kan reduserast dersom marknaden betre kan vurdere risikoen for avskoging i produksjonen av råvarer. Klima- og skoginitiativet har vore ein leiande aktør i å etablere ein infrastruktur for offentleg tilgjengelege data om skogen. I dag er høgoppløyslege satellittbilete av den tropiske skogen gratis og offentleg tilgjengelege for verda. Skogland, organisasjonar og privat næringsliv får støtte og verktøy for å bruke dataa. Sjå omtalen av den samla innsatsen for auka transparens i rapporteringa for 2022.

Under klimatoppmøtet i Glasgow i desember 2021 fekk naturen og skogen ei meir framstående rolle enn tidlegare. 142 land kom saman i Glasgow-erklæringa med mål om å stanse og rever-

sere tap av tropisk skog innan 2030. Offentlege gjevarar lovde til saman 12 mrd. dollar til skog dei neste fem åra, inkludert betydeleg auka finansiell støtte til urfolk. Fleire gjevarar er no større enn Noreg. På klimatoppmøtet i Sharm el-Sheikh i 2022 vart det inngått ein koalisjon av land med høge ambisjonar for skogagendaen *Forest and Climate Leaders Partnership (FCLP)*, som skal arbeide med å gjennomføre Glasgow-erklæringa. Noreg deltek i styret som er leidd av USA og Ghana.

Hausten 2022 fekk verda ein ny naturavtale under det 15. partsmøtet for FN's konvensjon for biologisk mangfald. Naturavtalen har globale mål på område som vil gje direkte bidrag til skogsatinga, inkludert mål om vern (30 pst. innan 2030), restaurering av område som har tapt seg, berekraftig arealpolitikk, støtte til urfolksrettar og mobilisering av finansiering til natur og utfasing av subsidiar som er skadelege for biologisk mangfald. Det er stort samanfall mellom drivarar av tropisk avskoging og tap av biomangfald: ekspansjon av jordbruksverksemd, illegal verksemd og ineffektiv arealbruk. Den nasjonale oppfølginga hos landa av naturavtalen vil difor heilt konkret bidra til redusert avskoging og å gjere skogen mindre ringare, og omvendt.

Støtte til sivilsamfunnsaktørar er ein sentral del av innsatsen til Klima- og skoginitiativet. Sivilsamfunnsorganisasjonar fungerer som kunnskapsprodusentar og -formidlarar, og dei medverkar til auka forankring på tvers av politiske skiljelinjer og regjeringar. Klima- og skoginitiativet har ein portefølje med støtte til rundt 40 sivilsamfunnsprogram globalt som blir ført vidare i 2024. Prioriterte innsatsområde er urfolk og lokalsamfunn, avskogingsfrie forsyningskjeder og finansmarknader, innsats mot skogkriminalitet og for auka transparens i tillegg til høgare klimaambisjonar og skogvennleg arealpolitikk.

Risiko

Skogbevaring er heilt sentralt for å redusere risikoen for klimaendringar med alvorlege konsekvensar for menneskeslekta. Risiko knytt til skogbevaring er størst ved å ikkje gjere noko. Risikoen som ligg i sjølve innsatsen, er i stor grad den same som han har vore i dei 15 første åra til initiativet. Dette inkluderer mellom anna låg kapasitet hos styresmakter i skogland, skiftande politisk vilje i skogland, korrupsjon, sterke økonomiske særinteresser i industriar som driv avskoging, marknadssvikt og fattigdom. Politiske skifte vil også framover kunne føre til forseinkingar eller

endra strategi i samarbeida og korleis dei er innretta. Globalt er marknadskreftene som driv avskoging, enorme. Sjølv om skoglanda skulle lykkast med å rasjonalisere arealforvaltninga, er presset på skogen sterkt. Å stanse tropisk avskoging vil krevje ei betydeleg endring i det globale matsystemet.

Alle skoglanda som Klima- og skoginitiativet samarbeider med, har utfordringar når det gjeld styresett. Fleire av satsingane inneber òg betydeleg risiko for økonomisk misleghald. Risikovurderingar og risikohandtering er difor ein sentral del av alle innsatsane til initiativet. Grundig kvalitets sikring før inngåing av tilskotsavtalar er eitt sentralt element i dette arbeidet. Som for alle bistandsprosjekt er nulltoleranseprinsippet lagt til grunn for økonomisk misleghald, sjå nærmare i omtale i Prop. 1 S (2023–2024) for Utanriksdepartementet.

Krigen i Ukraina har fått store konsekvensar for marknader for mat, råvarer, energi m.m. i 2022–2023 og vil òg påverke desse marknadene framover. Auka fattigdom og høgare mat- og råvareprisar legg ytterlegare press på skogen og gjer arbeidet med å bevare skog ekstra utfordrande. Dette kjem i tillegg til det som framleis er ein krevjande situasjon etter covid-19-pandemien.

Kortliva klimaforureiningar

Noreg har i fleire år prioritert kunnskapsutvikling og internasjonalt engasjement for å redusere utslepp som gjev klimaeffekt på kort sikt, og som gjev tilleggseffektar som betre helse og auka matproduksjon. Arbeidet blir konsentrert om å redusere kortliva klimadrivarar som metan, svart karbon (BC) og nokre hydrofluorkarbon (HFK). Desse har relativt kort levetid i atmosfæren samanlikna med CO₂, og reduksjon kan difor gje rask klimaeffekt og bremse farten på oppvarminga. Dette vil vere viktig for land som er særleg sårbare for konsekvensane av klimaendringane. Sidan ein del av tiltaka for å redusere desse utsleppa òg har ei rekkje andre fordelar, som betre luftkvalitet, helse og jordbruksproduktivitet, kan vi redusere skadeverknadene av klimaendringane og samstundes medverke til å nå fleire av berekraftsmåla.

Noreg arbeider internasjonalt for å redusere utsleppa av kortliva klimaforureiningar både gjennom Koalisjonen for klima og rein luft (CCAC) og Arktisk råd. I tillegg bidreg Miljødirektoratet i arbeid for internasjonal kunnskapsutvikling med å utvikle ein metodologirapport for kortliva klimaforureiningar under IPCC.

CCAC jobbar for å redusere utslepp av kortliva klimadrivarar globalt. Koalisjonen vart oppretta i 2012 og har no over 160 land og organisasjonar som medlemmer. Frå hausten 2023 trer Noreg på nytt inn i styringskomiteen til CCAC for ein toårig periode, etter tidlegare styreperiodar i åra 2013–2020. Noreg er særleg engasjert i å utvikle metodar for å vurdere tiltak som gjev klimaeffekt, både på kort og på lang sikt, og helsegevinstar ved redusert luftforureining.

Hausten 2021 slutta Noreg seg til Global Methane Pledge. CCAC er hovudpartner for å leggje til rette for at landa kan gjennomføre Global Methane Pledge. Noreg bidreg i arbeidet for å redusere dei globale metanutsleppa med 30 pst. innan 2030, samanlikna med 2020-nivået. I tillegg deltek Noreg i leiarskapen i sektorarbeidet til CCAC innan olje og gass og har slutta seg til underinitiativet «Global Methane Pledge Energy Pathway» som arbeider med å redusere metanutslepp frå olje- og gassektoren. Noreg har òg slutta seg til «Methane Finance Sprint» for å auke den globale finansieringa til utsleppsreducerande tiltak for metan.

Noreg arbeider også med dei kortliva klimaforureingane svart karbon og metan i Arktisk råd. Arbeidet har så langt vore mest retta mot svart karbon. Svart karbon har ein særskilt oppvarmande effekt når det blir sleppt ut i nærleiken av dei arktiske områda, sidan partiklane legg seg på is og snø og hindrar at solstrålane blir reflekterte tilbake til atmosfæren. Dei arktiske landa står for 10 pst. av dei globale utsleppa av svart karbon (sot), men medverkar til 30 pst. av oppvarmingseffekten i Arktis. Utanriksministermøtet under Arktisk råd vedtok i 2017 eit felles mål om å redusere dei samla utsleppa av svart karbon med mellom 25 og 33 pst. innan 2025 samanlikna med 2013. Det felles målet er ikkje juridisk bindande.

Arktisk råd stiller regelmessig saman tilgjengelig kunnskap om utslepp og effektar og gjen-

nomfører ei rekkje konkrete pilotprosjekt for å redusere kortliva klimadrivarar. På grunn av pausen i Arktisk råd i samband med krigen i Ukraina manglar ein oppdatert status for korleis landa ligg an for å oppnå målet om utsleppsreduksjon av svart karbon. Dei siste tilgjengelege tala frå 2018 viste derimot at dei totale utsleppa var redusert med 20 pst. Noreg var pådrivar for å få dei arktiske landa med på det felles målet om reduksjon av svart karbon. Noreg vil framover vurdere korleis det er mest tenleg å føre vidare dette arbeidet, og vurdere ytterlegare tiltak mot metan, som eit prioritert område under den norske leiarskapen i Arktisk råd i 2023–2025.

I oktober 2016 vart det vedteke å fase ned produksjon og forbruk av hydrofluorkarbon (HFK) under Montrealprotokollen (Kigali-endringane). HFK-gassar blir nytta som erstatning for fleire av dei ozonreducerande gassane og er sterke klimagassar. Dei fleste HFK-gassane har kort levetid i atmosfæren samanlikna med CO₂. Endringane gjeld frå 2019. Frå 2024 vil forplikingane også ta til å gjelde for dei fleste utviklingslanda ved at veksten i HFK-utslepp skal stoppe opp. Noreg støtter landa i å nå forplikingane sine under Montrealprotokollen ved å bidra med auka finansiering. I tillegg til Noregs nasjonale bidrag arbeider Noreg også bilateralt med India for å redusere HFK-utsleppa deira.

Nærmare om budsjettforslaget

Foreslått løyving knytt til programkategorien for 2024 er på 3,3 mrd. kroner. Dette er ein auke på 122,4 mill. kroner, eller 3,9 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2023.

Overslaget over inntekter frå kvotesal er sett til om lag 2,6 mrd. kroner. Budsjettmidlar knytte til Parisavtalen og kortliva klimaforureiningar er omtalte under programkategori 12.10 Fellesopp-gåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.

Utgifter under programkategori 12.70 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024	Endring i pst.
1481	Klimakvotar	80 306	87 649	122 798	40,1
1482	Internasjonale klima- og utviklings-tiltak	2 893 270	3 078 387	3 168 294	2,9
	Sum kategori 12.70	2 973 576	3 166 036	3 291 092	3,9

Kap. 1481 Klimakvotar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	182	2 649	2 798
22	Internasjonalt samarbeid under Parisavtalens artikkel 6, <i>kan overførast</i>	80 124	85 000	120 000
	Sum kap. 1481	80 306	87 649	122 798

Post 01 Driftsutgifter, kan overførast

Posten omfattar utgifter til kjøp av eksterne tenester som kommersiell og juridisk rådgjeving og andre driftsutgifter i samband med arbeidet med kjøp og eventuelt sal av utsleppsreduksjonar/kvotar. Det blir foreslått ei løyving på om lag 2,8 mill. kroner på denne posten.

Post 22 Internasjonalt samarbeid under Parisavtalens artikkel 6, kan overførast

Posten omfattar utgifter til utvikling av nye kvote-program og betaling for kvoteprogram og kjøp av klimakvotar under artikkel 6 i Parisavtalen.

Klima- og miljødepartementet foreslår at løyvinga blir auka til 120 mill. kroner, frå 85 mill. kroner i 2023. Løyvingsforslaget inkluderer mellom anna utbetalingar til fondet Transformative Carbon Asset Facility (TCAF) under Verdsbanken og betalingar til både programutvikling og kjerne støtte til Global Green Growth Institute (GGGI). Forvaltningskostnadene til TCAF blir òg dekte under posten. Posten omfattar i tillegg bidrag til norsk deltaking i Partnership for Market Implementation (PMI).

I 2019 inngjekk Klima- og miljødepartementet ein avtale om øyremerkte midlar til GGGI for å identifisere og utvikle program i utviklingsland. Programma kan gje grunnlag for kjøp av utsleppsreduksjonar i perioden 2024–2030. Departementet jobbar no saman med GGGI for å utvikle program i Indonesia, Marokko og Senegal. For å sikre at GGGI held fram med å auke kompetansen og kapasiteten sin til å utvikle gode sektor- og policy-program under artikkel 6 i åra framover, blir det foreslått ei årleg løyving på 8 mill. kroner i kjerne støtte til GGGI i perioden i 2024–2026. Avhengig av framdrifta i programma som er under utvikling i dei tre partnerlanda, kan det òg bli aktuelt å inngå kjøpskontraktar om kvotar i 2024.

TCAF signerte sommaren 2023 den første programavtalen under fondet for perioden 2023–2028. Avtalen gjeld energireform og fjerning av fossile subsidiar i Usbekistan. Delar av utsleppsreduksjonane programmet vil bidra til, er kvotar Noreg kan kjøpe, og som kan medverke til at Noreg kan bli klimanøytralt frå og med 2030.

Det kan vere ønskjeleg å vurdere andre kanalar for marknadssamarbeid òg i tillegg til samarbeida med TCAF og GGGI. Det kan til dømes vere bilateralt samarbeid eller samarbeid gjennom andre institusjonar.

I gjennomføringa av kvotekjøpsprogrammet til staten vart det lagt vekt på at Noreg skal overhalde dei internasjonale forpliktingane sine under Kyotoprotokollen (2013–2020). Noreg har eit monaleg overskot av kvotar, drygt 30 mill. kvotar (tonn CO₂-ekvivalentar). Oppgjeret for den norske forpliktinga under Kyotoprotokollen skjedde 6. september 2023. Overskotskvotane kan ikkje lenger overførast til, eller bli brukte av, andre land mot forpliktingane under Kyotoprotokollen eller Parisavtalen. Overskotet svarer til ei overoppfylling av forpliktinga med 8 prosentpoeng.

Ved utgangen av august 2023 forvalta Klima- og miljødepartementet avtalar om levering av til saman 54 mill. kvotar (tonn CO₂-ekvivalentar). Dei aller fleste kvotane er leverte, men det står att nokre aktive avtalar under mellom anna CPF i Verdsbanken. I tillegg til avtalar som er inngått for levering i perioden 2013–2020, vart det overført om lag 3 mill. kvotar som ikkje vart nytta i den første Kyoto-perioden (2008–2012). Ved utgangen av august 2023 stod det om lag 42 mill. kvotar på statens konto i det internasjonale kvoteregisteret.

Langsiktige avtalar om kjøp av utsleppsreduksjonar (kvotar) blir inngått etter fullmakter frå Stortinget. I 2024 blir det gjort framlegg om å auke eksisterande fullmakt IV Kjøp av klimakvotar under Parisavtalens artikkel 6 frå 1,2 mrd. kroner til 8,2 mrd. kroner. Fullmakta skal

dekkje framtidige utbetalingar for fleirårige avtalar til TCAF, GGGI og PMI, men òg gjere det mogleg å starte forhandlingar om nye kvotekjøpskontrakter dersom seljarlanda for programma som har blitt utvikla dei siste åra, blir klare til å forhandle om kjøpskontraktar for kvotar i 2024. Kvotekjøp i åra framover vil bidra til å framskynde den grøne omstillinga i utviklingsland. Kvotane kan medverke til at Noreg blir klimanøytralt frå og med 2030, jf. vedtak 897 (Prop. 115 S (2015-2016), Innst. 407 S (2015-2016)). I ein situasjon der EU-samarbeidet ikkje tek oss heilt til 55 pst. utslppsreduksjonar, kan desse kvotane brukast til å dekke det som manglar for oppfyljing av Noregs mål under Parisavtalen.

Rapport 2022

Til saman i den andre Kyoto-perioden (2013–2020) inngjekk Klima- og miljødepartementet 17 bilaterale avtalar om levering av nær 21 mill.

kvotar frå 24 prosjekt i utviklingsland. Dei fleste bilaterale prosjekt vart avslutta i 2021. Dei siste prosjekta gjennomførte leveringane sine i 2022, for eit volum på 825 713 kvotar. Totalt har desse prosjekta levert om lag 13 mill. kvotar.

I perioden 2013–2020 vart det òg inngått avtalar gjennom Verdsbankfondet Carbon Partnership Facility (CPF) og Nordic Environment Finance Corporation (NEFCO Carbon Fund og Norwegian Carbon Procurement Facility) med forventna levering av 25 mill. kvotar. CPF leverte 126 855 kvotar i 2022. Dei tre fonda har levert om lag 24 mill. kvotar sidan 2014. Ei meir detaljert oversikt over inngåtte avtalar ligg på www.carbon-neutralnorway.no og på heimesidene til Klima- og miljødepartementet.

I 2022 vart det utbetalt midlar til TCAF, GGGI og PMI for programutvikling og kapasitetsbygging i partnerland for å delta i marknadssamarbeid under artikkel 6.

Kap. 4481 Sal av klimakvotar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Salsinntekter	2 279 021	2 594 562	2 826 518
	Sum kap. 4481	2 279 021	2 594 562	2 826 518

Post 01 Salsinntekter

EUs reviderte kvotedirektiv, med underordna rettsakter, vart innlemma i EØS-avtalen i juli 2012. Reglane er harmoniserte på EU-nivå, og kvotar som ikkje blir tildelte gratis, skal seljast i den europeiske marknaden. Kommisjonen har fordelt mengda av kvotar som skal seljast, etter ein bestemt fordelingsnøkkel. Noregs del av totalt salsvolum er om lag 0,87 pst.

Å gjere kvotar tilgjengelege i marknaden gjennom auksjonar er eit sentralt element i EUs kvotesystem (EU ETS), og frå 2013 skal salet av klimakvotar skje på ei felleseuropeisk auksjonsplattform, for tida energibørsen European Energy Exchange (EEX) i Leipzig.

Basert på kvoteprisen i marknaden sommaren 2023 er inntekta frå sal av klimakvotane for 2024 berekna til om lag 2,8 mrd. kroner. Kvoteprisen har auka mykje det siste året, men prisane kan svinge sterkt i denne marknaden, og overslaget er difor usikkert.

Inntektsoverslaget for sal av Noregs del av kvotane (som skal auksjoneras under EUs kvotesystem) er justert opp med 231 mill. kroner i 2024 og 51 mill. kroner for 2025. For 2026 og 2027 er inntektene venta å bli høvesvis 313 og 424 mill. kroner lågare enn i 2023. Endringane frå Klar for 55 reduserer kvotetaket betrakteleg, men overgangen til full auksjonering for luftfart, innlemming av maritim sektor og spesielt den svake kronkursen forklarar majoriteten av aukane i antekne inntekter.

Kap. 1482 Internasjonale klima- og utviklingstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2022	Saldert budsjett 2023	Forslag 2024
01	Driftsutgifter	103 235	101 540	67 459
73	Klima- og skogsatsinga, <i>kan overført</i>	2 790 035	2 976 847	3 100 835
	Sum kap. 1482	2 893 270	3 078 387	3 168 294

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfattar driftsmidlane knytte til Klima- og skoginitiativet. Posten dekkjer alle driftskostnader til satsinga, under dette lønn, administrasjon, reiseutgifter, informasjonsverksemd, evalueringar m.m. i Klima- og miljødepartementet, Utanriksdepartementet (med ambassadane) og Norad. I tillegg dekkjer løyvinga kjøp av varer og tenester knytte til drift, slik som utgreiingar, konsulenttenester, seminar og internasjonale møte m.m.

For 2024 er det foreslått ei løyving på 67,5 mill. kroner på posten. I 2024 blir 39,2 mill. kroner førte over frå posten til kap. 140, post 01, under Utanriksdepartementet. Dette dekkjer drifta ved norske ambassadar knytt til Klima- og skoginitiativet. Dette omfattar ni spesialutsendingar for klima og skog ved ambassadane og i tillegg lokalt tilsette og utgiftene ambassadane har knytt til innsatsen.

Det er lagt inn om lag 2,6 mill. kroner på posten til å dekkje kostnadene ved lønnsoppgjeret i staten i 2023. I medhald av OECD/DAC-direktivet kan visse utgifter godkjennast som offisiell utviklingshjelp (ODA-godkjende utgifter). Heile løyvinga på kap. 1482, post 01, er godkjend som utviklingshjelp.

Klima- og skoginitiativet er eit internasjonalt nybrottsarbeid. Å drive dette arbeidet framover er krevjande, både politisk og fagleg. Tilgang på variert og høg kompetanse og kapasitet gjennom målretta bruk av eksterne fagmiljø medverkar til å nå måla. Dette gjeld både for å drive det globale arbeidet med løysingsutvikling og klimapolitisk konsensusbygging vidare og for å kunne støtte arbeid som partnerland gjer med å utvikle og implementere klima- og skogstrategiane sine.

Rapport 2022

Kap. 1482, post 01, har blitt nytta til lønns- og driftsutgifter for Klima- og skoginitiativet. Midlane

dekkjer lønns-, drifts- og reiseutgifter til satsinga i Klima- og miljødepartementet, Norad og ved norske utanriksstasjonar som forvaltar midlar for Klima- og skoginitiativet. Ein stor del av personellressursane i initiativet har vore nytta til å følgje opp dei bilaterale samarbeida og internasjonale prosessar som medverkar til å nå måla om utsleppsreduksjonar frå skog i utviklingsland.

Klima- og skoginitiativet har som mål å medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og meir berekraftig utvikling. Å nå målet krev kompetanse og deltaking i prosessar som ikkje kan dekkjast av norsk forvaltning aleine. Klima- og miljødepartementet har i 2022 hatt ein rammeavtale for konsulenttenester som gjev tilgang til kompetanse og kapasitet som departementet ikkje kan dekkje. Dette medverkar til auka måloppnåing for Klima- og skoginitiativet.

Klima- og skoginitiativet samarbeider med ei rekkje partnerland og organisasjonar internasjonalt. Dette inneber å delta på og å arrangere internasjonale møte og konferansar og å medverke i prosessar for å etablere internasjonalt samarbeid, ofte med fleire aktørar. Midlar på posten har vore brukte til å dekkje utgifter knytte til konsensusbygging, utvikling av analysar og løysingar m.m. Midlar har òg vore brukte til å innhente eksterne vurderingar av framdrifts- og utsleppsrapportar frå partnerland og til evalueringar av tilskotet.

Post 73 Klima- og skogsatsinga, kan overført

For 2024 er det foreslått løyvd 3 100,8 mill. kroner på posten. Klima- og skoginitiativet har sidan lanseringa i 2007 inngått ei rekkje samarbeid og partnerskapar, i hovudsak med sentrale tropiske skogland, der hovudvekta av finansieringa er sett av til å betale for oppnådde resultat, fortrinnsvis verifiserte reduserte utslepp frå skog. Utbetalningane på posten blir tilpassa budsjетtramman.

Det er fremja forslag om ei tilsegnfullmakt på 2 460 mill. kroner på posten, sjå romartalsvedtak VI. Klima- og skoginitiativet inngår langsiktige avtalar om betaling for resultat i skoglanda. Partnerkapane til Klima- og skoginitiativet inneber fleire juridiske forplikingar om fleirårige utbetalningar. Skyldnader blir utløyste når partnerlandet leverer resultat som avtalt, i form av verifiserte utsleppsreduksjonar, eller ved å oppnå milestolpar slik som gjennomføring av reformer for betra skogforvaltning og redusert avskoging. Fullmakta dekkjer òg dei juridiske forplikingane Klima- og skoginitiativet har til betalingsmekanismen Emergent for utsleppsreduksjonar frå skog, avtalar med organisasjonar som inneber utbetalingsforplikingar over fleire år, og kontrakt om innkjøp av høgoppløselege satellittbilete som inneber økonomisk forpliking i fleire år.

I medhald av OECD/DAC-direktivet kan visse utgifter godkjennast som offisiell utviklingshjelp (ODA-godkjende utgifter). Heile løyvinga på kap. 1482, post 73, er godkjend som utviklingshjelp.

Mål

Hovudmål for tilskotet er at det skal medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og meir berekraftig utvikling. Under hovudmålet er det to delmål:

1. å medverke til berekraftig arealforvaltning av tropisk skog i utviklingsland
2. å medverke til redusert press på skogen frå globale marknader

Desse måla skal vere styrande for ressursbruken og prioriteringar og for vedtak om støtte frå posten.

Tildelingskriterium

Tilskotet dekkjer tre kategoriar av tiltak: i) betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar, ii) finansiering av program- og prosjektporteføljar og iii) fondsoppbygging. I tillegg skal tilskotet vere med på å utvikle og å spreie kunnskap som medverkar til å nå måla til Klima- og skoginitiativet. Nedanfor er det gjort greie for kriteria for utbetaling av tilskot i kvar av dei tre kategoriane.

Betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar

Det er eit hovudmål for Klima- og skoginitiativet å medverke til redusert og reversert tap av tropisk skog. Kriteria for å utløyse tilskotsmidlar er verifi-

serte reduksjonar av klimagassutslepp frå avskoging og skog som er gjord ringare. I tråd med føringane frå Stortinget er det eit mål å auke delen av tilskotet som blir utbetalt for verifiserte utsleppsreduksjonar frå skog. Slike utbetalningar er avhengige av effektive og robuste system for å måle og verifisere resultat, og storleiken på utbetalinga må stå i eit rimeleg forhold til det oppnådde resultatet. Blir det ikkje levert dokumentasjon på reduserte utslepp eller auka klimagassopptak i skog, skal midlane ikkje utbetalast.

I tråd med romartalsvedtak IX kan Klima- og skoginitiativet gje tilskot til finansieringsmekanismen Emergent med formål om å betale for framtidige verifiserte utsleppsreduksjonar frå tropisk skog.

Finansiering av program- og prosjektporteføljar

For å nå målet om redusert og reversert tap av tropisk skog er det i mange land behov for førebunde innsats for å starte dei nødvendige prosessane, etablere strategiar og arenaer og å støtte program for omlegging til nye forretningsmodellar og produksjonsmetodar i landbruket. Eit godt forvaltningsregime er ein føresetnad for å sikre framdrift i arbeidet og oppnå resultat av satsinga. Klima- og skoginitiativet vil difor føre vidare arbeidet med å styrkje gjennomføringstakta og hindre forseinkingar ved å medverke til reformer og institusjonsbygging i mottakarlanda. Dette vil òg møte forventningar og behov i mottakarlanda og styrkje moglegheiter landa har til varig betra skogforvaltning.

Styresmakter, organisasjonar, næringslivsaktørar og andre aktørar som kan medverke til reformprosessar og til å nå måla til Klima- og skoginitiativet, kan få tilskot frå posten.

Midlane skal nyttast til prosjekt eller program som fremjar institusjonsbygging, planprosessar, kartleggingsarbeid, kompetansebygging, kunnskapsutvikling eller liknande som medverkar til å nå måla for tilskotsposten. Midlar kan nyttast til tiltak som fremjar samarbeid med privat sektor, og som styrkjer insentiva for privat sektor til å investere i berekraftig og avskogingsfri produksjon av råvarer. Det kan mellom anna gjevast tilskot til private aktørar for å direkte redusere risikoen for investorar knytt til investeringar i avskogingsfri og berekraftig råvareproduksjon. Sjø romartalsvedtak knytt til posten for unntak frå økonomireglementet i visse tilfelle.

For øyremerkte tilskot til utviklingsretta aktivitetar i regi av FN kan opptil 1 pst. av bidraget bru-

kast til å finansiere FN's stadlege koordinatorsystem (jf. FN-res. 72/279 vedteken i 2019).

Fondsoppbygging for framtidige utbetalningar for verifiserte utsleppsreduksjonar

Varig skogbevaring i utviklingsland krev store investeringar for berekraftig utvikling. Tilgang til føreseieleg finansiering av REDD+-investeringar er dermed ein føresetnad for å nå måla til Klima- og skoginitiativet. Det kan difor utbetalast midlar frå posten til multilaterale satsingar for framtidig betaling for utsleppsreduksjonar, til dømes Forest Carbon Partnership Facility (FCPF) i Verdsbanken.

Fondsoppbygging gjennom multilaterale satsingar skal vurderast separat for kvart enkelt tilfelle og berre når følgjande kriterium er oppfylte:

- Betaling for resultat. Fondsoppbygging bør avgrensast til initiativ der Noreg medverkar til å byggje opp fond med eksplisitt formål å betale for framtidige verifiserte utsleppsreduksjonar frå skog.
- Utfall av forhandlingar. Nye unntak skal berre vurderast for initiativ der Noreg må ta omsyn til ein eller fleire andre store bidragsytarar og/eller praksis og behov hos multilaterale samarbeidspartnarar. Noreg skal i forhandlingar først ha prøvd å få gjennomslag for at midlane blir utbetalte til fondet etter at utsleppsreduksjonane er oppnådde.
- Forsvarleg forvaltning. Det må etablerast juridiske rammeverk og styringsstruktur knytte til fonda som sikrar god forvaltning av midlane. Dersom midlane er forvalta i felles fond med fleire bidragsytarar, skal Noreg prøve å etablere felles forvaltningskrav som sikrar effektiv forvaltning.

Utvikle og spreie kunnskap om måla til Klima- og skoginitiativet

Global oppslutning er ein premiss for å nå måla til Klima- og skoginitiativet. For å medverke til dette blir det støtta tiltak for å utvikle og spreie kunnskap som er relevant for målsetjingane til Klima- og skoginitiativet slik dei er beskrivne over. Det kan søkjast om tilskotsmidlar til kunnskapsformidling retta mot endringsaktørar og premissleverandørar globalt eller nasjonalt, mot marknadsaktørar og mot befolkning i skogland, gjevarland eller globalt. Tiltak med mål om å formidle kunnskap kan få tilskot. Opplæring og kunnskapsproduksjon kan inngå som ein del av prosjektet.

Oppfølging og kontroll

For kvar utbetaling skal det rapporterast på oppnådde resultat i samsvar med dei inngåtte avtalane og måla med tilskotet. Tilskotsmottakarar skal ha sikringsmekanismer mot korrupsjon og negative sosiale og økonomiske konsekvensar.

Betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar skjer etterskotsvis. Utbetalingane vil skje til fond, der fondsforvaltaren er tilskotsmottakar. På visse vilkår vil utbetalingane kunne skje til nasjonale eller subnasjonale styresmakter, sjå nedanfor. I visse høve vil det vere ønskjeleg å betale ein viss del vidare frå eit fond på forskot, mellom anna ved deltaking i fond under Verdsbanken. Ved delegert samarbeid om betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar kan forvaltninga delegerast til ein annan donor. Klima- og miljødepartementets oppfølging av midlane blir da teken vare på gjennom avtalen mellom Noreg og den forvaltninga er delegert til. Eit døme på eit slikt delegert samarbeid er REDD Early Movers (REM)-samarbeidet med den tyske utviklingsbanken KfW. For tilskot til FN-organisasjonar skal regelverket i den enkelte organisasjonen leggast til grunn for oppfølgings- og kontrolltiltak.

Avtalar om utbetalningar til fond bør gje høve til kontroll og tilbakebetaling av tilskotet innanfor eit rimeleg tidsrom dersom det ikkje er forvalta i tråd med intensjonen. Ved utbetalningar til fond, og til nasjonale eller subnasjonale styresmakter, må det avtalast at fondet berre kan bruke norske midlar på tiltak som er godkjende som offisiell bistand (ODA). I tillegg skal avtalane slå fast at tilskotsmottakarar skal ha sikringsmekanismer mot korrupsjon og negative sosiale og økonomiske konsekvensar i dei vidare utbetalingane til ODA-godkjende aktivitetar, og at det blir rapportert eller offentleggjort informasjon om oppnådde resultat. Avtalane skal vidare medverke til måla til Klima- og skoginitiativet om reduserte klimagassutslepp, biologisk mangfald og berekraftig utvikling.

Etterskotsvis betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar kan vurderast gjort direkte til nasjonale eller subnasjonale styresmakter i dei tilfella der regelverket, systemet og kapasiteten landet har for handtering og rapportering av mottekne midlar, er tilstrekkeleg solide til å sikre god forvaltning, og det er openheit om korleis pengane blir brukte. I dei tilfella styresmaktene i eit land blir vurderte å kunne sikre god forvaltning, vil styresmaktene kunne rapportere på utbetalingane basert på den finansforvaltninga og den budsjett- og rekneskapsrapporteringa landet har. Kriteria for når denne modellen kan nyttast, er fastsett i

ordningsregelverk for tilskotsposten. Regelverket skal mellom anna stille krav til at alle økonomiske misleghald blir følgde opp og sanksjonerte.

Rapport 2022

Meir informasjon om innsatsen under Klima- og skoginitiativet finst på www.nicfi.no. Måla til Klima- og skoginitiativet er at redusert og reversert tap av tropisk skog medverkar til eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og meir berekraftig utvikling. Under hovudmålet er det to delmål: (i) berekraftig arealforvaltning av tropisk skog i utviklingsland og (ii) redusert press på skogen frå globale marknader. Klima- og skoginitiativet utvikla i 2019 eit strategisk rammeverk for innsatsen som viser samanhengen mellom desse måla og set resultatmål som styrer innsatsen til initiativet, sjå figur 7.1.

I 2022 har Klima- og miljødepartementet gjennomgått dei første 15 åra med erfaringar frå innsatsen til Klima- og skoginitiativet og resultatane av han. Rapporteringa i dette avsnittet gjer greie både for erfaringar frå innsatsen sidan starten i 2008 og rapporterer på budsjettløyvinga i 2022.

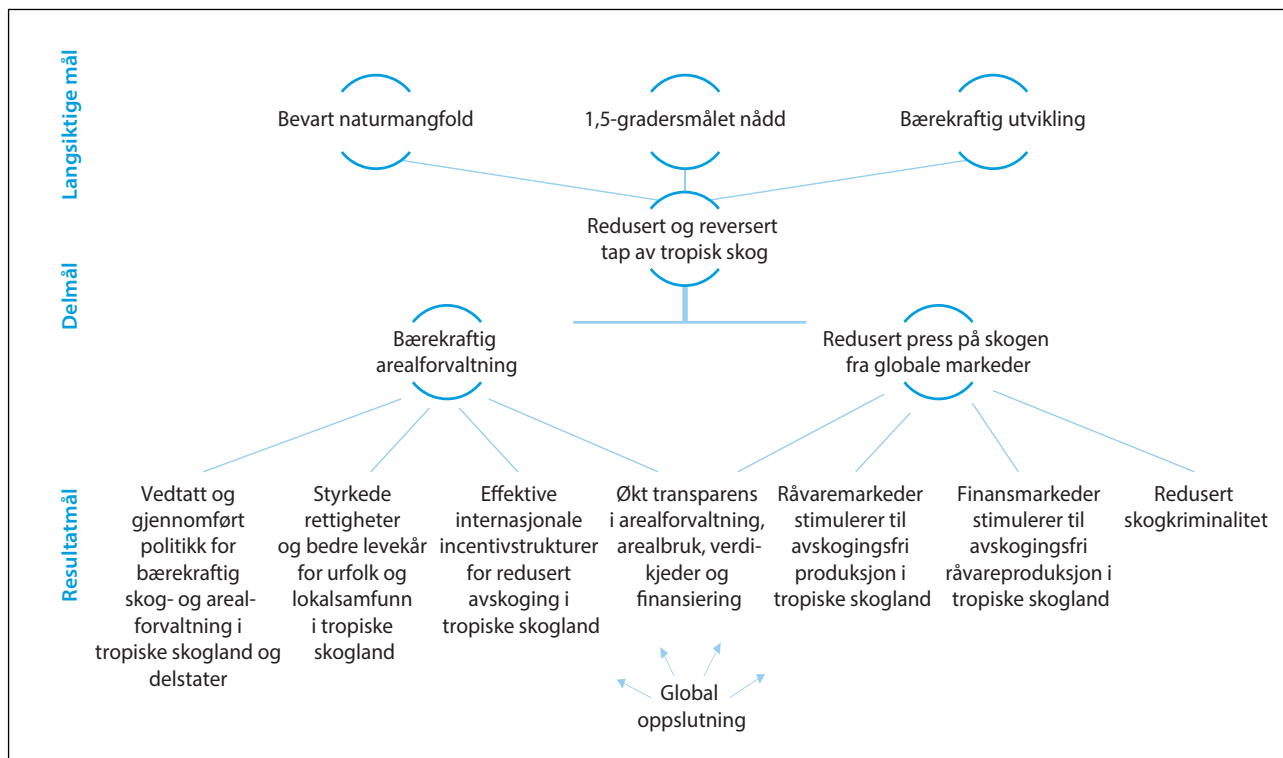
Rapporten for Klima- og skoginitiativet for 2022 er strukturert etter rammeverket:

- Rapportdel 1: Resultat opp mot det overordna målet om redusert og reversert tap av tropisk skog
- Rapportdel 2: Gjennomgang av resultat i land der initiativet har eit bilateralt samarbeid om redusert avskoging
- Rapportdel 3: Rapportering på resultat i samsvar med resultatmåla, det nedste nivået i det strategiske rammeverket
- Rapportdel 4: Tverrgående innsats på tvers av resultatmåla i det strategiske rammeverket

Rapportdel 1: Overordna mål om redusert og reversert tap av skog

Regnskogen bind opp eit stort volum karbon, som er avgjerande for å nå måla i Parisavtalen. I tillegg held 80 pst. av alle landbaserte artar til i skogen. Skogen gjev også reint vatn til millionar av menneske, stabiliserer nedbør, gjev god jordhelse, frisk luft og biologisk mangfald.

Trass i ei aukande erkjenning av rolla skogen spelar, syner dei uavhengige analysane Global Forest Watch har gjort av satellittdata, at

Figur 7.1 Det strategiske rammeverket til Klima- og skoginitiativet

utviklinga går i feil retning. Tropisk avskoging held fram med å vere på eit høgt nivå. Verda mista 10 pst. meir tropisk naturskog i 2022 enn i 2021. Ein stor del av dette kjem av auken av avskoging i Brasil under Bolsonaro-regjeringa. Samla sett mista verda 4,1 mill. ha naturskog i 2022, noko som gav 2,7 gigatonn CO₂-utslepp. Naturskog er den skogtypen som har høgast biologisk mangfald og dei største karbonlagera.

Også FNs mat- og jordbruksorganisasjon, FAO, viser at avskoginga held fram. I den femårige rapporten Forest Resource Assessment 2020 blir det slått fast at verda mista 10 mill. ha skog kvart år mellom 2015 og 2020. Det er særleg verdt å merke seg at det etter sterk auke dei siste åra no er Afrika som er verdsdelen med høgast netto avskoging. Ei aukande befolkning og fattigdomsdrive småskalajordbruk fører til meir intensiv bruk av skogen og ekspansjon inn i tidlegare urørt naturskog.

Det er stort samanfall mellom drivarar bak tropisk avskoging og tap av biomangfald: ekspansjon av jordbruksverksemd, illegal verksemd og ineffektiv arealbruk. Hausten 2022 fekk verda ein ny naturavtale, under det 15. partsmøtet for FNs konvensjon for biologisk mangfald. Naturavtalen har globale mål på område som vil gje direkte bidrag til skogsatsinga, inkludert mål om vern (30 pst. innan 2030), restaurering av område som har blitt ringare, berekraftig arealpolitikk, støtte til urfolksrettar og mobilisering av finansiering til natur og utfasing av subsidiar som er skadelege for biologisk mangfald. Den nasjonale oppfølginga til landa av naturavtalen vil difor heilt konkret bidra til redusert avskoging og skog som har blitt ringare.

Gjennom dei første 15 åra har Klima- og skoginitiativet betalt 11 mrd. kroner for til saman meir enn 300 mill. tonn utsleppsreduksjonar i Brasil, Indonesia, Gabon, Guyana, Colombia og Ecuador. Det gjev utsleppsreduksjonar tilsvarande meir enn seks års utslepp frå Noreg, til ein gjennomsnittleg pris på under 35 kroner per tonn. Noreg har berre betalt for ein brøkdel av dei samla utsleppsreduksjonane landa har oppnådd i perioden, som er på over 4 mrd. tonn CO₂-ekvivalentar. Den største delen er frå brasiliansk Amazonas i åra 2007–2017 og Indonesia åra 2015–2022. Reduksjonen i Brasil alene utgjer meir enn 70 gonger årlege norske utslepp.

Rapportdel 2: Rapportering på resultatmålnivå

Klima- og skoginitiativet har definert åtte resultatmål som bestemmer innsatsområda for initiativet, sjå figur 7.1. Bakgrunn og utfyllande informasjon

om dei enkelte resultatmåla er å finne på www.nicfi.no.

Styrkte rettar og betre levekår for urfolk og lokalsamfunn

Sidan 2008 har Klima- og skoginitiativet truleg vore ein av dei største gjevarane og støttespelarane i verda for urfolk i tropiske skogland. Frå å vere sett på som ein skadelidande interessent sest urfolk no som ein sentral del av løysinga på klima- og naturkrisene. Urfolk har blitt part i klima- og naturforhandlingane og teke del i utviklinga av sterke sikringsmekanismar i dei internasjonale finansieringsstrukturane. Urfolk har fått tilgang til klimafinansiering, også gjennom REDD+.

Gjennom dei bilaterale samarbeida har Klima- og skoginitiativet mellom anna støtta etablering og drift av om lag 100 urfolksområde i Brasil på eit areal tilsvarande to gonger Tyskland (finansiert med midlar frå Amazonasfondet), Colombias innsats for å etablere eigne urfolkskommunar og Perus innsats for å gje urfolk formelle landrettar til over 20 000 km² og å beskytte område med isolerte og ukontakta urfolk. Ecuador kanaliserer mesteparten av REDD-betalingane frå Noreg og Tyskland til urfolk og lokalsamfunn, og Indonesia kartlegg og anerkjenner dei tradisjonelle leveområda til urfolk som ein del av skoginnsatsen. I Brasil forvaltar ambassaden eit eige urfolksprogram som støttar Brasils urfolksorganisasjonar. Dette programmet vart atskilleg oppskalert dei siste åra medan Amazonas-fondet vart frose.

Klima- og skoginitiativet har òg støtta etableringa av Tenure Facility, eit internasjonalt instrument for å sikre landrettar til urfolk og lokalsamfunn og forbetra arealforvaltning. Instrumentet har bidrege til å sikre landrettane til urfolk til 190 000 km² og har mål om å auke dette talet til 500 000 km² innan 2025.

I 2022 har Noreg støtta ei rekkje frivillige organisasjonar som arbeider i fleire land og globalt med urfolksspørsmål, gjennom Norads tilskotsordning for sivilsamfunn. Urfolksrettar er eit prioritert område i sivilsamfunnsporteføljen til Klima- og skoginitiativet, som er forvalta av Norad.

Gjennom 2022 fekk private selskap som investerer i karbonmarknader med høgare sosiale og miljømessige standardar, aukande merksemd om styrking av rettane til urfolk og lokalsamfunn. Vurderinga er at styrkte rettar er med på å tryggje investeringane og auke sjansane for at jurisdiksjonane dei investerer i, lykkast med å redusere utslepp.

I 2022 vart det utbetalt til saman 137 mill. kroner til styrkte rettar og betre levekår for urfolk og lokalsamfunn. 125 mill. kroner av desse vart utbetalt til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtalar forvalta av Norad. Midlane omtalast og under rapportering om landpartnerskapa.

Effektive internasjonale insentivstrukturar

Då Klima- og skoginitiativet vart etablert, var det eit hovudmål at betaling for reduserte utslepp frå skog (REDD+) skulle omfattast av ein ny internasjonal klimaavtale. Da Paris-avtalen vart inngått på FNs klimakonferanse i Paris i 2015, vart det første hovudmålet til Klima- og skoginitiativet frå 2008 nådd. I Parisavtalen er REDD+ eit viktig instrument. Det er likevel eit stort gap i *finansieringa* av dette instrumentet.

Å etablere ein effektiv finansiell insentivstruktur for innsatsen til skoglanda har vore eit mål for Klima- og skoginitiativet sidan starten. Initiativet har i lang tid jobba mot eit multilateralt finansieringssystem gjennom FN-organisasjonar og fond i Verdsbanken, med mål om å auke offentleg finansiering frå fleire donorland. I perioden 2008 til 2018 støtta Noreg Verdsbanken sitt fond under Forest Carbon Partnership Facility (FCPF) som hjelper land med å bli klare for REDD+ (Readiness-fondet), med til saman 787 mill. kroner. FCPF-fondet for resultatbaserte utbetalingar (Karbonfondet) tok imot 2 mrd. kroner frå Noreg i perioden 2009–2019. Noreg var den nest største gjevaren til Karbonfondet etter Tyskland, som bidrog med 321 mill. USD i same perioden. I 2022 vart FCPF sitt Readiness-fond formelt avslutta. Av dei 25 landa som har fått støtte under fondet, har 15 signert kjøpskontrakter med Karbonfondet om sal av nesten 145 mill. tonn CO₂-ekvivalentar over dei neste tre åra. Kontraktane har ein samla verdi på over 720 mill. US dollar. Innan utgangen av 2022 hadde Karbonfondet utført to resultatbaserte utbetalingar til Mosambik og Costa Rica, på 6,4 mill. US dollar for 1,28 mill. tonn utsleppsreduksjonar og 16,4 mill. US dollar for 3,28 mill. tonn utsleppsreduksjonar. I tillegg vart det gjort vedtak om å gjere ei førehandsbetaling til Indonesia på 20,9 mill. US dollar, som utgjør om lag 13,5 pst. av verdien på det totale volumet utsleppsreduksjonar i avtalen mellom Indonesia og FCPF for perioden 2019–2020.

Det vart tidleg klart at offentleg finansiering ikkje ville utgjere eit tilstrekkeleg insentiv for skoglanda. Karbonmarknader frå EU, USA eller mellom land under klimakonvensjonen har så langt ikkje skapt etterspurnad etter REDD+. I

2017 var Noreg med på å støtte etablering av ein frivillig standard (*Architecture for REDD+ Transactions – ART-TREES*) for standardisering og tredjepartsvurdering av skogkredittar med høg miljømessig og sosial integritet. Dette var noko marknaden spurde etter. For å etablere ein effektiv marknad vart LEAF-koalisjonen lansert i 2021. Koalisjonen samlar offentlege og private kjøparar og har sidan lanseringa mobilisert 1,5 mrd. US dollar i finansiering for kjøp av ART-kredittar. Ved utgangen av 2022 hadde ni skogjurisdiksjonar inngått intensjonsavtalar med LEAF.

I løpet av 2022 har seks nye land og delstatar sendt inn konseptnotat til ART, som er det første steget for å kunne registrere seg som leverandørar av utsleppsreduksjonar i tråd med ART/TREES-standarden. I desember 2022 vart Guyana det første landet som fekk utferda kredittar under ART. Utferdinga omfatta 33,47 mill. kredittar produserte i perioden 2016 til 2020, og Guyana inngjekk kontrakt om sal til selskapet Hess til ein verdi av 750 mill. dollar.

Med norsk støtte vart UN REDD etablert i 2009. Programmet er eit samarbeid mellom FAO, UNDP og UNEP og støttar skogland i arbeidet deira for skogbevaring, inkludert oppsett for å kunne ta imot resultatbetalingar gjennom internasjonal finansiering. I 2022 har UN-REDD hjulpet ei rekkje land, og i aukande grad jurisdiksjonar innan landa, med å møte ART/TREES-standarden, utarbeide søknader til LEAF-koalisjonen og samstundes rette seg etter krav og føringar i Parisavtalen og FNs klimakonvensjon om auka transparens.

Til saman vart det utbetalt 44,6 mill. kroner til tiltak for effektive internasjonale insentivstrukturar for REDD+ i 2022.

Auka transparens

Tilgang til informasjon om kvar og når avskoging skjer, kvifor ho skjer, og kven som står attom, er ein føresetnad for at Klima- og skoginitiativet skal nå måla sine. Slik informasjon er nødvendig både for at skogland skal kunne måle og redusere avskoginga si, og for at private selskap skal kunne vurdere avskogingsrisikoen i produksjonen sin.

Da Klima- og skoginitiativet vart oppretta, var få land i stand til å måle avskoging. Klima- og skoginitiativet har støtta samarbeidslanda i å utvikle nasjonale målesystem. Dette har gjort dei i stand til å respondere på avskoging som skjer, og ved å kunne rapportere tal med høgt truverd har mange fått tilgang til internasjonal REDD-finansiering. Det er framleis behov for støtte til å bygge opp

kapasitet til å overvake skogen og til å gjennomføre politikken som må til for å stanse avskoging.

Med støtte frå Noreg har det blitt utvikla globale, opne plattformer for skoginformasjon. Sidan 2020 har verda hatt gratis tilgang til høgoppløyslege satellittbilete over heile det tropiske skogbeltet, da Klima- og skoginitiativet inngjekk ei avtale med Kongsberg Satellite Services og underleverandørane Planet og Airbus om eit omfattande satellittprogram som gjev gratis tilgang til satellittbilete med høg oppløysing over all tropisk skog kvar månad. Global Forest Watch er ei anna plattform som har fått støtte frå initiativet. Desse gjev viktig supplerande informasjon til nasjonale tal og viser årlege trendar for avskoging. Global Forest Watch har òg vore ein sentral kanal for å gjere satellittbileta tilgjengelege for allmenta. Trafikken på nettsidene deira auka etter at dei høgoppløyslege bileta vart tekne i bruk. Styresmakter, sivilt samfunn, urfolk, media og næringsliv bruker tilgjengelege data over skogen til å overvake avskoging og verdikjeder, som gjer det mogleg å stille aktørar til ansvar.

I slutten av november 2022 var det til saman meir enn 15 600 registrerte brukarar av satellittprogrammet frå 158 ulike land. Bileta har også vore tilgjengelege via fire offentlege dataplattformer, som Google Earth Engine og Global Forest Watch, som når ut til ein brei og variert masse. Det reelle talet på brukarar av dataa er difor mykje høgare enn dei registrerte brukarane.

I tillegg til data om skogen har Klima- og skoginitiativet medverka til å gjere data om handel med råvare som driv avskoging, offentleg tilgjengelege. TRASE gjev informasjon om 70 pst. av global handel med dei råvarene som er mest knytte til avskoging i verda, det vil seie storfekjøtt, soya, palmeolje, kakao, kaffi og tremasse.

I 2022 inngjekk TRASE nye samarbeidsavtalar med mellom anna Europaparlamentet og belgiske og tyske styresmakter. Data frå TRASE blir mellom anna brukte i samband med utvikling og gjennomføring av reguleringar knytte til import av jordbruksvarer for å motverke avskoging.

I 2022 vart det utbetalt til saman 156 mill. kroner på området auka transparens.

Råvaremarknader stimulerer til avskogingsfri produksjon

Utan at presset på skogen frå marknadene blir redusert, vil det vere vanskeleg for skoglanda å nå mål om å stanse avskoging. For å endre marknaden må selskap endre åtferda, og styresmaktene må vedta og handheve lover som vernar skogen. I

2014 vart *New York Declaration on Forests* lansert, med Klima- og skoginitiativet som ein av initiativt-akarane. Her vart ei rekkje styresmakter, organisasjonar og selskap samde om å få til avskogingsfrie råvaremarknader innan 2020. I 2022 er målet framleis langt unna.

I løpet av dei siste ti åra har Klima- og skoginitiativet støtta kampanjar frå sivilsamfunnsorganisasjonar som har pressa leiande selskap til å setje mål om null avskoging. Innan palmeoljesektoren har dette medverka til at 95 pst. av marknaden i løpet av kort tid tok på seg slike forpliktingar. Ein stor del av palmeoljen blir produsert i Indonesia. Takka vere innsatsen til indonesiske styresmakter, og også samarbeid med palmeoljeindustrien, er avskoging frå palmeolje i dag nær null.

Samarbeid med næringslivsorganisasjonar har vore sentralt for å nå målet om å påverke råvaremarknadene. Klima- og skoginitiativet oppretta i 2017 fondet *&Green*, som avlastar risiko i selskapsinvesteringar for omstilling. Frå 2017 til 2021 betalte initiativet til saman 800 mill. kroner til fondet. Fondet har mellom anna investert i omstilling i Marfrig, det nest største kjøttsekskapet i verda, og i fleire indonesiske palmeoljeselskap. Ved utgangen av 2022 hadde *&Green* ein utlånsportefølje på totalt 130 mill. US dollar, fordelt på sju prosjekt i fire land. Fondet hadde da medverka til å beskytte 1,4 mill. ha skog, intensivere produksjonen på 200 000 ha jordbruksland og å betre levevilkåra til nær 30 000 småbønder.

Klima- og skoginitiativet har òg støtta etableringa av det globale initiativet Tropical Forest Alliance (TFA). TFA støttar selskap som har lovd å fjerne tropisk avskoging i eigne forsyningskjeder knytte til viktige globale råvarer, mellom anna soya og kjøtt. I 2022 støtta Klima- og skoginitiativet arbeidet til TFA med å styrkje ambisjonane hos globale matvareselskap om avskogingsfrie forsyningskjeder. Under klimatoppmøtet i Sharm el-Sheikh la 14 av dei største råvareprodusentane og -forhandlarane i verda fram eit vegkart der dei forpliktar seg til å redusere avskoging og klimagassutslepp frå forsyningskjedene sine i tråd med 1,5-gradarsmålet i Parisavtalen. Dersom selskapa følgjer opp lovnadene på ein truverdig måte, kan dei bidra til å styrkje skogbevaring i viktige produsentland som Brasil og Indonesia.

Eit tredje døme er støtta til The Sustainable Trade Initiative (IDH). Desse arbeider mellom anna for å fremje samarbeid mellom styresmakter, lokalt busette og privat sektor for utvikling av avskogingsfritt jordbruk. I 2022 lanserte IDH programmet Berekraftig produksjon av kveg i Brasil, med støtte frå den nasjonale jordbruksorganisa-

sjonen (CNA) og den internasjonale matkjeda Carrefour. Programmet gjer at ein kan spore kveg, frå fødsel og heilt til ferdig produkt i butikkhyllene.

I 2022 vart det utbetalt i underkant av 198 mill. kroner til området avskogingsfrie råvaremarknader. 104, 3 mill. kroner av desse vart utbetalt frå Norad til sivilsamfunnsorganisasjoner. Midlane omtalast òg under rapportering om landpartnerskapa.

Finansmarknader stimulerer til avskogingsfri produksjon

Arbeidet for å påverke finansmarknadene er det yngste strategiske området til Klima- og skoginitiativet. Ved at investorar og bankar i større grad inkorporerer risiko for avskoging i rammeverk og avgjerder, vil denne innsatsen òg styrkje arbeidet for avskogingsfrie verdikjeder.

Auka transparens om skogdata og verdikjeder er ein viktig føresetnad for å påverke finansmarknadane, sjå omtale av dette området over. Dei siste åra har Klima- og skoginitiativet støtta arbeid for å auke medvitet hos finansinstitusjonar om den materielle risikoen deira og ansvaret deira for avskoging. Mellom anna har initiativet støtta utvikling av internasjonale rapporteringsstandardar, slik at finansinstitusjonar kan setje mål og rapportere på klimarisiko i mat- og jordbrukssektoren. I 2022 utvida initiativet tilnærminga til også omfatte naturrisiko, gjennom støtte til Task Force for Nature-related Financial Disclosure (TNFD) og Science-based Target Network (SBTN).

Klima- og skoginitiativet har tidlegare vore med på å få 30 leiande finansinstitusjonar som forvaltar til saman om lag 9 000 mrd. US dollar, til å setje mål om å bli avskogingsfrie innan 2025. I 2022 vidareførte initiativet samarbeidet med bransjeaktørar og sivilsamfunnspartnerar om å løfte rolla finanssektoren har i å redusere avskoging frå råvareproduksjon. 23 finansinstitusjonar offentliggjorde i 2022 nye forpliktingar om null avskoging, og meir enn 121 mill. US dollar vart investerte i innovative jordbruksverksemdar. Investorane hadde vidare i 2022 ei rekkje møte med styresmakter i Indonesia og Brasil.

Sivilsamfunnsorganisasjonen CERES si investorgruppe om klima og regnskog auka i 2022 til 80 investorar med ein samla forvaltningskapital på 28 mrd. US dollar. Regnskogsfondet vart i 2022 sekretariat for eit nytt investorsamarbeid med mål om å få bilindustrien til å bli avskogingsfri.

I 2022 vart det utbetalt til saman 5 mill. kroner på området avskogingsfrie finansmarknader.

Redusert skogkriminalitet

Skogkriminalitet er ei hovudårsak til avskoging i dei fleste av partnerlanda til Klima- og skoginitiativet og har vore ein sentral del av strategien til initiativet frå starten. Innsatsen mot skogkriminalitet heng tett saman med innsatsen for auka transparens, sjå omtale over.

Brasil har brukt delar av midlane dei har fått som betaling for utsleppsreduksjonar frå Noreg i perioden 2008–2018, til å finansiere miljøpolitiet Ibama. Ibama har sikra handheving av lova i Amazonas og medverka til å hindre ulovleg avskoging. I Indonesia har Klima- og skoginitiativet støtta den nasjonale innsatsen til miljødepartementet mot skogkriminalitet og arbeidet deira med å gå igjennom ulovlege lisensar. I Peru har initiativet støtta eit system for å spore tømmer og i Colombia arbeidet til påtalemakta mot organisert kriminalitet.

Som eit bidrag til innsatsen mot internasjonal miljøkriminalitet har Klima- og skoginitiativet støtta utviklinga av Nature Crime Alliance, ein internasjonal allianse som mellom anna skal styrkje arbeidet mot skogkriminalitet, ulovleg gruveverksemd og ulovleg handel med dyr og plantar. I 2022 fekk Noreg det amerikanske utanriksdepartementet med som initiativtakar til The Nature Crime Alliance. Eit sekretariat er etablert, og ei rekkje møte er gjennomført for å sikre oppslutning rundt initiativet, inkluderte eit høgnivåmøte i samband med FN's generalforsamling i september 2022.

Sidan 2018 har Klima- og skoginitiativet støtta programmet Law Enforcement Assistance Programme to Reduce Tropical Deforestation (LEAP), eit samarbeid mellom Interpol og UNODC for å støtte politi, påtalemakter og tollstyresmakter hos skogland i arbeidet med å redusere skogkriminalitet. Programmet har gjennomført ein rekke aksjonar, mellom anna med store beslag av ulovleg tømmer. Klima- og skoginitiativet har også støtta sivilsamfunnsorganisasjonar som har dokumentert og rapportert om ulovleg hogst, korrupsjon i skogsektoren, og som har eksponert internasjonale handelsnettverk med ulovleg tømmer. Gjennom eit fond i den uavhengige organisasjonen Pulitzer Center har initiativet gjeve støtte til undersøkjande journalistikk i Amazonas, Kongobassenget og Sørøst-Asia. Avdekking av saker om korrupsjon og annan kriminalitet i skogsektoren legg mellom anna press på at styresmaktene skal handheve lova.

I 2022 gjennomførte LEAP fleire etterforskingar og operasjonar som førte til beslag, arrestasjo-

nar og rettsforfølging av selskap og personar som var involverte i ulovleg hogstverksemd. Mellom anna bidrog LEAP til gjennomføringa av Operation ARCADIA APAC, Operation Thunder og Operation Madre Tierra IV, med deltaking frå lovhandhevande styresmakter i meir enn 100 land. Resultata frå operasjonane inkluderte mellom anna beslag av fleire tusen kubikkmeter tømmer og identifisering av transnasjonale og nasjonale saker om skogkriminalitet som dei relevante styresmaktene etterforskar vidare.

I kampen mot ulovleg hogst i Kongobassenget har Klima- og skoginitiativet over tid støtta utviklinga av World Resources Institutes Open Timber Portal (OTP). OTP viser oppdaterte digitale kart over konsesjonar, og tømmerprodusentane må leggje inn dokumentasjon på berekraftig, lovmessig bruk av skogen i portalen. Etterleving blir verifisert av WRI i samarbeid med lokale, uavhengige skogvaktarar. I 2022 dekte OTP-plattformen seks land i Kongobassenget og hadde over 24 000 registrerte brukarar.

I 2022 vart det utbetalt om lag 102 mill. kroner til innsats for redusert skogkriminalitet. I underkant av 61 mill. kroner av desse vart utbetalt til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtaler forvalta av Norad. Midlane omtalast òg under rapportering om landpartnerskapa.

Tverrgående innsats: Global oppslutning om skogbevaring

Gjennom dei siste 15 åra har betydninga som regnskogane i verda har for klima og natur, blitt forstått og anerkjend. Mellom anna syner dei globale rapportane frå FNs klimapanel at verda ikkje kan nå målet om å avgrense oppvarming av jorda til 1,5 eller 2 gradar celsius utan at avskoginga av regnskogane i verda blir stansa. Regnskogane er også avgjerande for å bevare naturmangfaldet i verda. Klima- og skoginitiativet arbeider med å spreie kunnskap om regnskogen og kor viktig han er, til befolkning, styresmakter i regnskogsland og donorland og til næringsliv.

Frå starten har Klima- og skoginitiativet lagt vekt på å få med andre donorland i innsatsen. Dei første åra var Noreg den største gjevaren til reduserte utslepp frå tropisk skog (REDD+) i verda, men dette har endra seg dei seinaste åra. Både Tyskland og Storbritannia er no større enkelt-donorar enn Noreg. På FNs klimakonferanse i Glasgow i 2021 slutta 145 land seg til ei erklæring om å stanse skogtap innan 2030, og det vart lovd

til saman om lag 20 mrd. US dollar i offentleg og privat finansiering til skog. Dette inkluderte egne lovnader om å støtte skogforvaltninga til urfolk og lokalsamfunn og til å styrkje finansieringa til skogbevaring i Sentral-Afrika. For å nå måla i Glasgow-erklæringa gjekk dei 26 mest ambisiøse landa og EU saman for å danne Forest and Climate Leaders' Partnership i 2022. Det er framleis eit stort finansieringsgap for at utviklingslanda skal nå dei nasjonale måla sine om å bevare skog for å oppfylle forpliktingane sine etter Parisavtalen. Partnerskapa skal mellom anna bidra til auka finansiering frå offentlege og private kjelder og til å halde høg den politisk merksemda om skog som ei viktig løysing på både klima- og naturkrisa. Noreg har støtta sekretariatet til partnerskapa.

Klima- og skoginitiativet jobbar saman med ei rekkje ulike aktørar for å nå måla og har gjennom perioden breidd ut nettverket. Næringslivet er ein sentral sektor og har dei seinaste åra i aukande grad vist interesse for å redusere avskoginga. New York Declaration on Forests frå 2014, nemnd under omtalen av avskogingsfrie forsyningskjeder, var ein milestolpe.

Saman med ei rekkje filantropiske stiftelsar har initiativet støtta Climate and Land Use Alliance (CLUA) sidan 2019. CLUA støttar mellom anna ei rekkje små organisasjonar i samarbeidslanda innanfor område som medverkar til å nå måla til Klima- og skoginitiativet, særleg innanfor berekraftig arealbruk. I 2022 har CLUA arbeidd med berekraftig arealforvaltning i Brasil, Colombia og Peru og med rettane til urfolk og lokalsamfunn, inkludert landrettar. Dette arbeidet utfyller arbeidet til Klima- og skoginitiativet på urfolksområdet.

Klima- og skoginitiativet søker også å nå ut til religiøse leiarar og trussamfunn, gjennom Interfaith Rainforest Initiative (IRI). IRI mobiliserer trussamfunn, religiøse institusjonar og religiøse leiarar i kampen for vern av tropisk skog i Indonesia, DR Kongo, Peru, Colombia og Brasil. I 2022 har IRI halde fram med å spreie kunnskap om klima, naturmangfald og berekraftig utvikling i dei fem partnarlanda, vekkje grasrotengasjement og formidla forskingsbasert kunnskap om kor viktig tropisk skog er for å nå berekraftsmåla og oppfylle Parisavtalen.

I 2022 vart det utbetalt til saman 260 mill. kroner til innsats for auka global oppslutning om skogbevaring. 105 mill. kroner av desse vart utbetalt til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtaler forvalta av Norad.

Rapportdel 3: Innsats i Klima- og skoginitiativets partnerland

Dei bilaterale partnerskapane utgjer den viktigaste delen av porteføljen til Klima- og skoginitiativet, både strategisk og politisk. I fleire av dei bilaterale partnerskapane samarbeider Noreg tett med andre store gjevjarar som Tyskland, Storbritannia og USA. Bakgrunn og utfyllande informasjon om dei enkelte landsamarbeida er å finne på www.nicfi.no.

Indonesia

Indonesia har hatt ein vedvarande og stor nedgang i avskoging sidan 2015. Frå det høgaste nivået på 1,22 mill. hektar i 2014–2015 gjekk avskoginga ned til 119 400 hektar i 2021–2022, ifølgje dei seinaste offisielle skogtala.

Det bilaterale samarbeidet mellom Noreg og Indonesia vart innleidd i 2010 gjennom ein intensjonsavtale. Avtalen var delt i tre fasar: ein innleiande fase for strategiutvikling og kapasitetsbygging, ein mellomfase med strategiske investeringar i skog- og arealsektoren og ein tredje fase med betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar.

Gjennom politiske reformer har over 650 000 km² intakt skog i Indonesia blitt varig verna. Eit nasjonalt program for kartlegging, beskyttelse og rehabilitering av 250 000 km² tropisk myr vart lansert etter katastrofale brannar i 2015, og eit treårig moratorium på nye produksjonslisensar for palmeolje vart innført i 2018. Ei stor mengd eksisterande konsesjonar har blitt trekt tilbake etter lovlegheitskontroll, og ei eiga avdeling for skogkriminalitet og lovhandheving i Miljø- og skogdepartementet har medverka til å avdekkje og domfelle eit stort tal på tilfelle av ulovleg avskoging. Regjeringa gjennomfører også eit omfattande nasjonalt program for redistribuering av landområde. Dette programmet bidreg til å styrkje oppslutninga om reformene gjennom styrkt lokal skogforvaltning og avskogingsfri næringsutvikling. Sjølv om det først og fremst er politisk vilje som har ført til resultat, har Noreg vore ein viktig støttespelar til reformagendaen.

12. september 2022 inngjekk Noreg og Indonesia eit nytt regnskogsamarbeid. Gjennom betaling for oppnådde utsleppsreduksjonar vil Noreg støtte den nasjonale planen til landet for reduserte utslepp og auka opptak av klimagassar frå skog og torvmyr, *FOLU Net Sink 2030*. I 2022 betalte Noreg 591 mill. kroner inn til Indonesias miljøfond for 112 mill. tonn utsleppsreduksjonar i åra 2016–2017. I løpet av året sende Indonesia både

inn eit oppdatert referansenivå for skog til FN's klimakonvensjon og oppdaterte det nasjonalt fastsette bidraget sitt (NDC) til FN's klimakonvensjon.

I 2022 bidrog Noreg til styrking av Indonesias nasjonale kapasitet til å motverke skogkriminalitet gjennom støtte til den indonesiske paraplyorganisasjonen Wahana Lingkungan Hidup (WALHI – Friends of the Earth Indonesia). WALHI tilbyr trening for advokatar og miljøforkjemparar som rettsforfølgjer konsesjonering i strid med miljølovgevinga i landet.

Noreg heldt i 2022 også fram med å støtte fleire tiltak som fremjar avskogingsfrie landbruksprodukt og redusert avskogingsrisiko ved palmeoljeproduksjon: Abler Nordic og Norfund arbeidde med å gje småbønder i provinsen Aust-Kalimantan tilgang til mikrofinans, fondet &Green heldt fram med å investere i selskap som legg om til berekraftig drift, og samarbeidet med Indonesia og selskap i palmeoljesektoren om avskogingsfrie verdikjeder heldt fram via organisasjonane Tropical Forest Alliance og IDH Sustainable Trade Initiative.

Arbeidet med landrettane til urfolk heldt òg fram i 2022, og dei sju første urfolksterritoria inne i statsskogane i Papua-provinsane vart anerkjende av Miljø- og skogdepartementet.

Det vart utbetalt totalt 723 mill. kroner frå Noreg til innsatsen i Indonesia i 2022. Av dette var i underkant av 60 mill. kroner betalte til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtalar forvalta av Norad.

Brasil

Dei førebelse avskogingstala² (PRODES) for skogåret august 2021 til juli 2022 viser ein nedgang på 11,3 pst. frå førre skogår, til 1,15 mill. hektar. Reduksjonen er positiv, men tala er framleis blant dei høgaste som er målte sidan 2008.

Klima- og skogsamarbeidet med Brasil som vart inngått i 2008, var Noregs første under Klima- og skogsatsinga og har vore ein modell for fleire andre bilaterale samarbeid. Brasils strategi frå 2004 om å redusere avskoginga verka med det same og gav kraftig reduksjon i avskoginga åra rett etter. Under samarbeidsperioden 2008–2018 reduserte Brasil utsleppa frå avskoging med meir enn 4,3 mrd. tonn CO₂. Noreg betalte for 242 mill. tonn av desse.

² Endelige avskogingstall forventes første halvår 2023, forventet justering er på +/- 5%.

Den resultatbaserte modellen til Amazonasfondet har vore banebrytande. Noreg betaler via fondet for at Brasil når måla sine i heile Amazonas. Betalingane går til å samfinansiere gjennomføringa av Brasils eigen skogstrategi. Pengane har dermed ein dobbel effekt, ein betaler for redusert avskoging og finansierer ytterlegare tiltak mot avskoging.

Klima- og skoginitiativet har gjeve atskilleg med støtte til tiltak i Brasil utover Amazonasfondet, særleg gjennom dei globale tverrgående strategiane til initiativet, sjå omtale i rapportdel 2. Urfolksprogrammet som tidlegare var finansiert av Utanriksdepartementet, har blitt kraftig oppskalert etter at Amazonasfondet vart frose i 2019. Brasil er viktigaste satsingsland for arbeidet med avskogingsfrie forsyningskjeder, der Klima- og skoginitiativet har støtta betydeleg tilrettelegging for berekraftige investeringar, direkte investeringar i avskogingsfri soya- og kvegindustri gjennom risikoavlastingsfondet &Green og sporingsverktøy på kveg for å oppnå avskogingsfrie forsyningskjeder. Klima- og skoginitiativet har støtta transparensverktøyet Mapbiomas, som under Lula-regjeringa truleg vil brukast til å utferde automatiske bøter / kredittfrys til aktørar som bryt skoglova. I tillegg har Klima- og skoginitiativet støtta arbeidet til delstatane med REDD+, som bidreg til nasjonal strategi mot avskoging og mogleg sal av skogkredittar gjennom LEAF-koalisjonen.

Noregs urfolksprogram har i 2022 halde fram med å støtte berekraftig utvikling av urfolksområde i Amazonas og implementering av Brasils lovgjeving knytt til urfolksrettar. Til dømes gav Advokatnettverket for urfolk i 2022 vesentleg juridisk bistand til urfolksorganisasjonar, og fem regionale urfolksorganisasjonar fekk direkte støtte til å implementere berekraftige utviklingsplanar og arbeid med å styrkje urfolksrettar.

Fleire initiativ som legg vekt på privat-offentleg samarbeid, meir openheit og auka lovhandheving, vart førte vidare i 2022. I delstaten Mato Grosso signerte det norskfinansierte &Green Fund, som investerer i berekraftige forsyningskjeder, ein låneavtale med selskapet FS Agrisolutions for å etablere avskogingsfri produksjon av mais til bruk i biodrivstoff. Sivilsamfunnsorganisasjonane Amigos da Terra og IPAM bidrog i 2022 til auka transparens ved å gjere data om status for handheving av skoglova tilgjengelege gjennom opne digitale plattformer. Tenkjetanken Igarape Institute fekk støtte til arbeidet sitt for å kartleggje og synleggjere miljøkriminalitet og publiserte i 2022

mellom anna ein omfattande analyse av miljøkriminalitet i Amazonas basert på data frå 369 politioperasjonar i åra 2016–2021.

Det vart utbetalt 258 mill. kroner frå Noreg til innsatsen i Brasil i 2022. Av dette var om lag 48 mill. kroner utbetalt til urfolksprogrammet og 64 mill. kroner til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtalar forvalta av Norad.

Guyana

Guyana har lykkast med å halde avskoginga svært låg sidan Noreg og Guyana inngjekk eit bilateralt klima- og skogsamarbeid i 2009. Under denne avtalen har Guyana levert sterke resultat. Noreg har oppfylt betalingsforpliktingane under avtalen ved utbetaling av 1,2 mrd. kroner for til saman 34,7 mill. tonn utsleppsreduksjonar. 300 mill. kroner er betalte for investeringar i reformer og tiltak mot avskoging.

Samarbeidet med Guyana viser kor viktig det er med internasjonal finansiering til land som har og bevarer eit allereie høgt skogdekke, i kontrast til land som har høg avskoging og deretter avgrensar han. Guyana er eit unikt døme for verda, der opptente skogpengar blir brukte på fornybar energi og klimatilpassing i tillegg til skogbevaring. I hovudtrekk har midlane Guyana har opptent, gått til prosjekt innan solenergi, flaumbe-redskap, jobbskaping, digitalisering og styrking av urfolksrettar. Samarbeidet med Guyana har dei siste åra primært omhandla oppfølging av prosjektporteføljen som blir finansiert av Guyanas resultatbetalingar, og dette vil halde fram med å vere i fokus for Noreg framover.

I 2022 lykkast Guyana med å mobilisere stor-skala privat finansiering frå karbonmarknaden, som var eitt av måla for partnerskapen med Noreg. Sidan 2013 har norske resultatbetalingar støtta etablering av eigedomsrettar for 23 urfolksamfunn i Guyana, tilsvarande 6 pst. av arealet til landet. I 2022 fekk fem urfolkssamfunn anerkjent slike rettar til landområda sine. Norske skogpen- gar har i 2022 òg støtta oppdateringar av grunnkart i Guyana, mellom anna ved hjelp av teknologi for optisk fjernmåling (LIDAR). Desse karta vil betre grunnlaget for arealplanlegginga til landet og forvaltninga deira av naturressursar.

Det vart utbetalt 74 mill. kroner frå Noreg til innsatsen i Guyana i 2022. Av dette var 41 mill. kroner betalte til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtalar forvalta av Norad.

Colombia

Sidan klima- og skogsamarbeidet med Colombia starta i 2015, har landet oppnådd store utsleppsreduksjonar. Dei seinaste skogtala viser ein reduksjon i avskoging på heile 30 pst. i 2022 samanlikna med 2021. Med ei avskoging på 123 000 ha i 2022 er dette langt betre enn målet i felleserklæringa mellom Noreg og Colombia på 155 000 ha.

Sidan Noreg og Colombia inngjekk klima- og skogsamarbeidet i 2015, har Colombia oppnådd gode resultat, med utsleppsreduksjonar på over 60 mill. tonn CO₂ frå redusert avskoging i perioden 2013–2016. Trass i svært viktige resultat har ikkje Colombia nådd alle måla, og det har teke lengre tid å redusere avskoginga enn ein trudde. Forseinkingane har særleg komme av tryggleiksfordringar i ein postkonfliktfase, der tryggleikssituasjonen i fleire regionar har blitt betydeleg forverra i takt med at implementeringa av fredsavtalen har blitt svekt.

På basis av utsleppsreduksjonane oppnådde i perioden 2013–2016 og gjennomførte reformer har Noreg utbetalt 555 mill. kroner for verifiserte utsleppsreduksjonar frå skog. Under klimatoppmøtet i Sharm el-Sheikh i 2022 vart det lovd ytterlegare 150 mill. kroner frå Noreg, basert på oppnådde milestolpar i form av politiske reformer. Desse vart utbetalte rundt årsskiftet 2022–2023. Av konkrete tiltak har colombianske styresmakter innført ein nasjonal karbonskatt, vedteke miljøkrimlovgjeving med særskilde strafferammer for avskoging, iverksett eit dekret for stans i utvidinga av «landbruksgrensa», etablert eit nasjonalt råd og politikk for å kjempe mot avskoging og sikra utviding av nasjonalparkar og etablering av egne urfolkskommunar i Amazonas. I tillegg har Colombia lansert ein eigen strategi for å stanse avskoginga i Amazonas, Amazonasvisjonen.

I 2022 lanserte Colombias regjering ein ambisiøs hasteplan for å stanse avskoginga i Amazonas, etter at det vart registrert ein dramatiske auke dei tre første månadene av året. I tillegg til å støtte gjennomføringa av hasteplanen gjennom Amazonasvisjonen har Noreg i 2022 støtta innsats mot miljøkriminalitet gjennom UNODC og Interpol. Samarbeidet førte mellom anna til gjennomføringa av fem politioperasjonar mot kriminelle nettverk som var involverte i ulovleg hogst, og arrestasjon av 29 mistenkte aktørar.

Noreg har i 2022 også støtta arbeidet til lokalsamfunn med berekraftig skogbruk og implementering av dekret 632 om etablering av urfolkskommunar via sivilsamfunnsorganisasjonen GAIA Amazonas.

Det vart utbetalt 214 mill. kroner frå Noreg til innsatsen i Colombia i 2022. Av dette var i underkant av 15 mill. kroner betalte til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtalar forvalta av Norad.

Ecuador

Historisk sett har avskoginga i Ecuador vore høg. Trass i auka avskoging andre stader i Amazonas har Ecuador lykkast med å redusere avskoginga dei seinaste ti åra. I perioden 2013–2017 var avskoginga gjennomsnittleg på 140 000 hektar per år. I 2019 låg ho på rundt 10 000 ha.

Etter opprettinga av FNs skogprogram, UN-REDD, i 2009 vart Ecuador leiande på utvikling av infrastruktur for å setje i verk REDD+ på nasjonalt nivå, inkludert skogmåling, prosedyrar for konsultasjonar og sosial inkludering. Noreg har ikkje nokon politisk avtale om skogsamarbeid med Ecuador, men inngjekk i 2014 ein tilskotsavtale saman med Tyskland om betaling av inntil 300 mill. kroner til Ecuador for verifiserte utsleppsreduksjonar. Mangelen på ei politisk plattform har ikkje vore til hinder for at det har gått for seg ein politisk dialog. Det har vore fleire samtalar med daverande miljøminister Manrique om samarbeidet.

I løpet av 2015–2019 oppnådde Ecuador samla 55,7 mill. tonn utsleppsreduksjonar frå skog. Noreg har betalt for 6,4 mill. av desse. I 2021 annonserte Noreg ein intensjon om å betale ytterlegare 200 mill. kroner for utsleppsreduksjonar oppnådde i 2020–2021 som kan verifiserast under ART/TREES-standardten.

70 pst. av dei resultatbaserte utbetalingane i samarbeidet går til å gjennomføre tiltak som direkte vedkjem og involverer lokalsamfunn og urfolk, inkludert *Socio Bosque*, eit program som tilbyr insentiv til lokale landeigarar og lokalsamfunn som unngår avskoging. Urfolk får jobb som skogvaktarar som rapporterer om ulovleg aktivitet. I programmet inngår styresmaktene kontraktar med private landeigarar og lokalsamfunn som sit på eigar- og bruksrettar til skogen. Desse har elles anledning til å drive lovleg avskoging. Der som dei vel å avstå, vil styresmaktene gjennomføre årlege utbetalingar.

I 2022 gjennomførte Noreg ein utbetaling til Ecuador på om lag 130 mill. kroner, for verifiserte utsleppsreduksjonar som vart oppnådde i 2019. Alle midla under tilskotsavtala frå 2014 er dermed utbetalte. Ecuador leverte i 2022 tredje samandrag om oppfølging av sosiale og miljømessige sikringsmekanismer til FNs klimakonvensjon. Samandraget dekkjer perioden 2019–2021. Saman

med Colombia er Ecuador blant landa som har komme lengst i jamlege oppdateringar til FN's klimakonvensjon om arbeidet med sikringsmekanismar.

Det vart utbetalt 143 mill. kroner frå Noreg til Ecuador i 2022. Av dette var om lag 10 mill. kroner betalte til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtalar forvalta av Norad.

Peru

Etter fleire år med relativt stabil avskoging gjekk avskoginga i Peru markant opp i 2020. Dei nyaste avskogingstala viser deretter ein nedgang frå 2020 til 2021 på heile 33 pst., frå 203 272 hektar til 137 976 hektar. Endelege verifiserte avskogingstal for 2020 og 2021 er enda ikkje mottekne.

Klima- og skogssamarbeidet med Peru vart etablert i 2014, saman med Tyskland. I 2021 vart samarbeidet forlengd fram til 2025 og styrkt ved at også Storbritannia og USAID slutta seg til. Noreg har gitt lovnad om å støtte Peru med opptil 375 mill. kroner årleg som betaling for utsleppsreduksjonar som møter ART/TREES-standarden, og totalt opptil 185 mill. kroner for oppnådde milepålar i form av politiske tiltak og reformer.

Peru sette seg svært ambisiøse mål i 2014, med mål om netto null avskoging innan 2021. Å nå ambisjonane ville ha kravd ein sterk og vedvarande politisk vilje, styrkt institusjonell kapasitet nasjonalt og regionalt og betydeleg koordinering på tvers av departement. Det ville også ha kravd storskala finansiering langt utover bidraget frå gjevarane under det etablerte klima- og skogpartnarskapet.

Peru har ikkje oppnådd verifiserte utsleppsreduksjonar, men likevel levert ei rekkje viktige reformer og tiltak. På grunnlag av desse resultatane har Noreg til og med 2022 utbetalt 115 mill. kroner til Peru. Peru har utvida fleire store nasjonalparkar og gjeve urfolk rett til store skogområde i Amazonas. Styresmaktene til Peru har også utvikla eit innovativt program der styresmaktene gjev urfolkssamfunn støtte for å ta vare på skogen. Fleire urfolksgrupper i den peruanske regnskogen lever i frivillig isolasjon, og fleire område har blitt oppretta for å beskytte desse. Viktig framgang er blitt gjort for å styrkje reguleringar for å hindre konvertering av skog til jordbruksland. Peru har også oppretta ein nasjonal allianse for berekraftig og avskogingsfri produksjon. I nasjonale handlingsplanar for kaffi og kakao er avskogingsfri produksjon nedfelt som prioritet. Vidare er landbruksdepartementet i ferd med å introdusere avskogingsomsyn i kriteriana for finansier-

ingsinstrumenta i landbrukssektoren. Mange av desse resultatane har blitt mogleggjorde og fått politisk prioritet som følge av klima- og skogavtalen mellom Peru, Tyskland og Noreg.

Peru har dei seinaste åra vore i djup politisk krise, med hyppige regjeringsskifte og eit uoversiktleg politisk landskap. I 2022 vart også presidenten avsett av kongressen og varetektsfengsla. Mykje av merksemda i 2022 har difor vore retta mot å sikre politisk forankring og kontinuitet i klima- og skogsamarbeidet.

I 2022 har Peru jobba vidare med å utvide fleire store nasjonalparkar og anerkjend urfolksrettar til store skogområde i Amazonas. Ulovleg hogst har lenge vore ei utfordring i Peru, og miljøkriminalitet har blitt eit stadig meir anerkjend politikkområde. I 2022 vart det gjennomført fleire aksjonar mot kriminelle nettverk. Noreg støttar arbeidet mellom anna gjennom UNODC.

Det vart utbetalt 65,5 mill. kroner frå Noreg til innsatsen i Peru i 2022. Av dette var om lag 28 mill. kroner betalte til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtalar forvalta av Norad.

DR Kongo

Nyare forskning indikerer at skogen i Sentral-Afrika/Kongobassenget har eit årleg netto opptak av CO₂ som samla sett er seks gonger høgare enn i Amazonas. DR Kongo (DRK) har om lag 60 pst. av skogen i regionen. Skogtapet i DR Kongo ligg på om lag 500 000 ha årleg. Global Forest Watch rapporterer om 3 pst. vekst i tap av primærskog i 2022, samanlikna med 2021. Det meste av avskoginga er knytt til småskala svedjorbruk og trekolproduksjon rundt byane. Den viktigaste underliggjande årsaka er svært høg befolkningsvekst.

I Kongobassenget arbeider Klima- og skoginitiativet gjennom det regionale fleirgjevarinitiativet *Central African Forest Initiative* (CAFI). Den første samarbeidsavtalen mellom DRK og CAFI dekte perioden 2016–2020. I november 2021 vart det inngått ein ny avtale for tiårsperioden 2022–2031. Under denne avtalen har CAFI forplikta seg til å støtte DRK med inntil 500 mill. US dollar fram til 2026, av dette om lag 1700 mill. kroner frå Noreg. I tillegg har CAFI-gjevarane gått inn med bilateral støtte på om lag 490 mill. USD for den same perioden for å støtte målsetjingane under avtalen.

I samarbeidsavtalen mellom CAFI og DRK forpliktar styresmaktene seg til politiske reformer innan åtte ulike sektorar: jordbruk, energi, skog, arealplanlegging, eigedomsrettar, styresett, demografi og skogvennleg mineral- og oljeutvinning.

Gjevarlanda forpliktar seg til å delfinansiere desse reformene og til tiltak for å redusere avskoging på bakken. Dei kongolesiske styresmaktene har ei målsetjing om å avgrense avskoginga, og deretter gradvis redusere henne.

I 2022 godkjende den kongolesiske regjeringa etter fleire år med konsultasjonar ein nasjonal politikk for eigedomsrettar. Vidare har sektorpolitikk for både jordbruk og energi blitt ferdigstilt og er klar for godkjenning. I 2022 publiserte det nasjonale finanstilsynet ein rapport om ulovlege hogstkonsesjonar, og dette danna grunnlaget for eit reformsamarbeid mellom CAFI, Verdsbanken og regjeringa med sikte på framtidig kansellering av ulovlege hogstkonsesjonar.

Støtte frå CAFI-fondet til DRK blir kanalisert gjennom det nasjonale REDD+-fondet FONAREDD. Saman med Verdsbanken har urfolksstøtta frå FONAREDD medverka til at forslag til ny urfolkslov vart vedteken i DRK i 2022. Dette er eit gjennombrøt for posisjonen til urfolk i DRK og eit resultat av meir enn ti års arbeid frå urfolksorganisasjonar, irekna langvarige partnarar av Regnskogfondet. Lova har stor vekt på å rette opp i sosial urett. Ho stadfestar òg at staten juridisk skal anerkjenne og beskytte landområde og ressursar som urfolk eig eller bruker, på basis av hevdvunne rettar.

I 2022 har det med støtte frå FONAREDD blitt produsert og selt 26 000 energieffektive kokeomnar og omsett 600 tonn med LPG-gass som alternativ til trekol. Under familieplanleggingsprogrammet, også finansiering av FONAREDD, er det levert om lag 2,2 mill. «Couple Years of Protection» (prevensjonsbehovet til eitt par i eitt år), ein vekst på bortimot 30 pst. vekst frå 2021. I 2022 vedtok DRK å utvikle ein ny nasjonal familieplanleggingsstrategi.

Det vart utbetalt 300 mill. kroner til CAFI i 2022. Ubetalinga dekkjer både DRK og Republikken Kongo. Det vart også utbetalt om lag 21 mill. kroner til DRK i 2022 gjennom avtalar med sivilsamfunnsorganisasjonar forvalta av Norad.

Gabon

Gabon er eit av dei mest skogdekte landa i verda, med 88 pst. av landmassen dekt av skog. Landet har sett seg mål om å ta vare på heile 98 pst. av skogen. Tap av primærskog ligg på rundt 10 000 til 15 000 ha årleg, ifølgje Global Forest Watch.

Noreg tok initiativ til at CAFI underteikna ein samarbeidsavtale med Gabon i 2017, revidert i 2019 og 2021. Noreg har stilt finansiering til disposisjon for denne partnarskapen gjennom CAFI.

Etter avtalen har Gabon eit langsiktig mål om å gjennomføre ei rekkje politiske reformer som omfattar skogovervaking, arealplanlegging og berekraftig skogbruk for å nå målet om å ta vare på det aller meste av skogen. Den største delen av avtalen er likevel den resultatbaserte komponenten, med betaling for utsleppsreduksjonar og bevaring av skog etter ART/TREES-standarden. Den resultatbaserte komponenten dekkjer utsleppsreduksjonar i perioden 2016–2025 og har ei ramme på inntil 1 350 mill. kroner (om lag 150 mill. US dollar). Under denne avtalen fekk Gabon i 2021, som første afrikanske land, ei resultatutbetaling på 17 mill. US dollar, for 3,4 mill. tonn utsleppsreduksjonar.

Gabon har vist ein sterk politisk leiarskap på klima og miljø, som har ført til at det har blitt etablert eit omfattande nettverk av nasjonalparkar og iverksetjing av ei rekkje tiltak for berekraftig skogbruk. Det er mellom anna innført lengre rotasjonssyklus i hogstkonsesjonane (krav om at hogstselskap må vente 25 år før dei kan hogge ein parsell på ny), og nokre hogstkonsesjonar er gjorde om til verna område.

I 2022 vart den resultatbaserte utbetalinga frå 2021 overført til CAFI-akkrediterte organisasjonar for å implementere ulike prosjekt i tråd med nasjonale planar utvikla av Gabon. Samtidig har Gabon i 2022 arbeidd med å ferdigstille ein ny rapport for resultatåra 2018–2020, for framlegging i 2023.

Det vart utbetalt om lag 3 mill. kroner til Gabon i 2022 gjennom avtalar med sivilsamfunnsorganisasjonar forvalta av Norad.

Republikken Kongo

Tap av primærskog i Republikken Kongo har dei siste åra svinga mellom 20 000 og 30 000 ha årleg, ifølgje Global Forest Watch.

I 2019 inngjekk CAFI ein intensjonsavtale med Republikken Kongo med ramme på 65 mill. US dollar. Av dette har Noreg lovd eit bidrag gjennom CAFI på inntil 200 mill. kroner. I intensjonsavtalen set Republikken Kongo seg som mål å verne om skogen og dei store torvmyrområda i landet. I 2022 godkjende styresmaktene eit større arealplanleggingsprogram med støtte frå CAFI. Programmet skal hjelpe styresmaktene i leveringa av fleire strategiske milepålar under intensjonsavtalen. Sjølv om styresmaktene er mobiliserte på høgaste nivå i Republikken Kongo, har det ikkje vore stor aktivitet i 2022 ettersom det har teke tid å avklara ansvar og roller mellom implementerande partnarar og styresmaktr.

Det vart utbetalt 300 mill. kroner til CAFI i 2022. Ubetalinga dekkjer både DRK og Republikken Kongo. Det vart også utbetalt om lag 4 mill. kroner til Republikken Kongo i 2022 gjennom avtalar med sivilsamfunnsorganisasjonar forvalta av Norad.

Etiopia

Etiopias referansenivå for skog (2000–2013) er på 90 000 hektar per år. Dei seinaste tala styresmaktene har presentert, viser avskoging av 15 600 hektar i perioden 2020–2021. Desse tala er usikre og ikkje verifiserte. Dei same utrekningane viser òg ein auke i skogdekket på 4 000 hektar i same tidsperioden.

Frå og med 2014 har Noreg hatt ulike tilskot-savtalar med Etiopia under den bilaterale klima- og skogavtalen, og Noreg utbetaler om lag 200 mill. kroner årleg. Beløpet baserer seg på ein lovnad Noreg gav i 2015 om 20 mill. US dollar årleg fram til 2020, som sidan har blitt vidareført. Skogsamarbeidet har store synergjar med den norske landbruksstøtta, og Etiopia er eit godt døme på korleis den totale norske innsatsen må sjåast i samanheng.

Det er oppnådd gode resultat under samarbeidsavtalen. Mål for både skogrestaurering og skogbevaring er meir enn oppfylte. 9 420 km² er under restaurering, og 6 700 km² er avgrensa for deltakande skogbevaring. Etiopia har oppretta ei eining med mandat til å utvikle innovative model-lar for samarbeid med privatsektor og sivilsamfunn for å akselerere positiv utvikling av skogsektoren. Dette er nybrottsarbeid som det har teke tid å utvikle og setje i verk.

I tillegg til gode resultat på bakken i Etiopia er kapasitetsbygginga av etiopiske styresmakter kanskje det viktigaste resultatet av den norske klima- og skogstøtta fram til i dag. Gjennom direkte og langsiktig støtte til nasjonale strukturar har Noreg bidrege vesentleg til kapasiteten til styresmaktene, slik som kapasiteten til dei føderale styresmaktene til å implementere store nasjonale program.

Norsk støtte har også medverka til betrakteleg auka nasjonal kapasitet til å måle og rapportere skogdata. Nasjonale ekspertar kan til dømes no nytte seg av avanserte satellittdata og bruker IPCC sine tilrådde retningslinjer for måling av utslepp frå ulike landkategoriar. Slik kapasitet er ein føresetnad for å kunne rapportere på nasjonale målsetjingar og for å kunne ta imot resultatbaserte utbetalningar i framtida. I takt med både auka kapasitet og politisk fokus er rolla og statusen til

skogsektoren heva betydeleg sidan samarbeidet vart inngått i 2013.

I 2022 vart over 43 mill. treplantar produserte under det norskstøtta programmet REDD+ Investment Program og 12 000 hektar med plantasje-skog etablert. Slike plantasjar er viktige for å redusere presset på naturskogen. I tillegg vart over 70 000 hektar med skogområde som har blitt ringare, kartlagde, og arbeid med å restaurere desse områda vart sett i gang. Under det same programmet vart over 118 000 hektar med naturskog i tre ulike regionar identifiserte og avgrensa for deltakande skogforvaltning. 63 000 menneske fekk opplæring i berekraftig skogforvaltning og i ulike aktivitetar som skal gje berekraftige levebrød for dei som lever i og rundt skogen. Utan slike alternative kjelder til inntekter er det umogleg å stanse avskoging og skogøydelegging i landet.

Det vart utbetalt til saman 283 mill. kroner til innsatsen i Etiopia i 2022. Av dette var 17 mill. kroner utbetalt til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtalar forvalta av Norad.

Liberia

Klima- og skoginitiativets partnerskap med Liberia vart formalisert i 2014. Gjennom denne avtalen forplikta Noreg seg til å støtte Liberia med 150 mill. USD (den gongen tilsvarande 900 mill. kroner) for å bidra til utvikling av ein REDD+-strategi, kapasitetsbygging, forvaltningsreformer og, på sikt, betaling for utsleppsreduksjonar.

Under partnerskapen er det oppnådd viktige resultat knytte til styrkt forvaltning av verneområde, lokal skogforvaltning, skogkartlegging og tilrettelegging for resultatbaserte utbetalningar i framtida og til openheit og deltakinga til sivilsamfunn. Ein stor del av norske midlar har gått til styrkt forvaltning av etablerte verneområde og utvikling av nye. Dette inkluderer infrastruktur, kompetanse og drift og har gjeve resultat som bidreg til å sikre Liberias unike naturverdiar.

For å gje styresmaktene større politisk og økonomisk handlingsrom til å gjennomføre ein langsiktig reformagenda har Noreg gjeve eit generelt bidrag til Liberias statsbudsjettet på 40 mill. kroner per år i tre år, frå 2015 til 2017. Budsjettstøtta bidreg til å styrkje offentleg forvaltning, motivere politisk prioritering av langsiktig skogforvaltning, og ho styrkte innverknaden Noreg har i dialogen med styresmaktene og skogsektoren.

Den opphavlege ambisjonen om utsleppsreduksjonar har ikkje blitt nådd, og forventninga om større norske utbetalningar for verifiserte utslepps-

reduksjonar er ikkje innfridd. Samarbeidet med Liberia blir nedskalert med vekt på å halde ved lag oppnådde resultat gjennom eit framhald av støtta til nasjonal skogovervakingskapasitet og verneområde med særleg høg naturverdi.

I 2022 held Klima- og skoginitiativet fram med å støtte Liberias innsats for berekraftig arealforvaltning. Arbeidet med å opprette fleire verneområde vart vidareført, likeins arbeidet med utvikling av økoturisme i to pilotområde. Arbeidet med gjennomgang av hogstkonsepsjonar og lovgjeving som regulerer gruvedrift i Liberia, vart vidareført. I 2022 vart framlegg om ei ny gruvelov send over frå regjeringa til parlamentet. Målet er mellom anna å redusere tapet av skog. Ukontrollert gruvedrift er ei aukande utfordring i regnskogområda.

Klima- og skoginitiativet støttar også arbeidet til organisasjonen IDH i Liberia. IDH held i 2022 fram med støtte til formalisering og registrering av landrettar og deltakande arealplanlegging for lokalsamfunn. Gjennom Norad fekk FERN og Client Earth støtte til arbeidet med styrking av lokalsamfunnsbasert skogforvaltning i Liberia.

Det vart utbetalt i overkant av 46 mill. kroner frå Noreg til innsatsen i Liberia i 2022. Av dette var om lag 7 mill. kroner utbetala til sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom avtalar forvalta av Norad.

Tanzania

Noreg innleidde eit klima- og skogsamarbeid med Tanzania i 2008. Det vart allokert 500 mill. kroner over fem år. REDD+, inkludert den internasjonale REDD-arkitekturen, var da i startfasen. Det vart

føresett at den norske støtta skulle bidra til at Tanzania kunne bli klare til å dra nytte av eit resultatbasert regime for verifiserte utsleppsreduksjonar innan utgangen av ein femårsperiode. Slik gjekk det ikkje, og samarbeidet vart forlengd i fleire omgangar.

Samla sett resulterte perioden 2008–2018 i ei betydeleg institusjonell kapasitetsbygging knytt til gjennomføringa av REDD+ i Tanzania. Tanzania har mellom anna utarbeidd ein nasjonal REDD+strategi og handlingsplan, utvikla kapasitet på skogovervaking og implementert ni REDD+-piloter, av desse vart sju slutførte. Ei sluttevaluering frå 2015 slo fast at pilotane hadde medverka til reduserte utslepp fra avskoging og til utarbeiding av 90 arealplanar for landsbyar.

Tilstreккеleg politisk eigarskap og engasjement har vore ei vedvarande utfordring for gjennomføring av REDD+ i Tanzania. Framdrifta i implementering av REDD+-strategien til landet og andre element i REDD+-rammeverket har gått langsamt. Som ei følgje av dette har samarbeidet med Tanzania vore kraftig nedskalert dei siste sju til åtte åra, og det blir planlagt for ei avslutning av samarbeidet etter 2023.

Noreg heldt i 2022 fram med støtta til Tanzanias National Carbon Monitoring Centre (NCMC) og styresmaktene sitt REDD+-prosjekt ved visepresidentkontoret. NCMC bidrog i 2022 til utarbeidinga av nasjonale retningslinjer og forskrifter for handel med karbon, spesielt innan skogbruk og arealbruk, og VPO slutførte dette arbeidet.

Det vart utbetalt i overkant av 7 mill. kroner frå Noreg til innsatsen i Tanzania i 2022.

Del III
Omtale av særlege tema

8 Omtale av sektorovergripande klima- og miljøraker

8.1 Klima- og miljøpolitikk i departementa

For å nå dei nasjonale klima- og miljømåla må alle sektorar i samfunnet medverke. Regjeringa fører ein brei klima- og miljøpolitikk som omfattar verkemiddel på resultatområda omtalte i kapittel 2 og verkemiddel innanfor ansvarsområda til andre departement.

Dette kapittelet handlar om klima- og miljøinnsatsen til regjeringa og tiltak og prioriteringar i andre departement.

Klima- og miljøpolitikk er ikkje først og fremst løyvingar og budsjettpostar. Arbeidet for eit betre miljø omfattar i stor grad avgjerder som ikkje har direkte konsekvensar for statsbudsjettet. Til dømes vil planlegging av arealbruk vere viktig, det same er regulering av tillatne grenseverdier for forureining. Samstundes er statsbudsjettet eit viktig og betydeleg verkemiddel for å nå klima- og miljømåla.

8.1.1 Arbeids- og sosialdepartementet

Miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Førebygging av ulykker og uønskte hendingar som kan føre til forureining frå petroleumsverksemda, utgjer eit viktig bidrag i samband med det heilskaplege arbeidet til regjeringa med klima og miljø.

Dei same faktorane som førebyggjer personskadar og storulykker, vil ofte òg kunne bidra til å førebyggje ulykker som kan medføre forureining knytt til petroleumsverksemda. Ulykker kan ramme både menneske, miljø og materielle verdier, og det er dei same førebyggingsmekanismane som kan hindre ulykker uavhengig av kva som kan bli ramma. Det er dei enkelte petroleumselskapa som sjølve er ansvarlege for at krava til helse, miljø, tryggleik og trygging blir følgde opp.

Petroleumsverksemda er strengt regulert når det gjeld helse, miljø, tryggleik og trygging. I regelverket er det stilt krav til robust utforming av utstyr og anlegg, som mellom anna inneber krav

til barrierar mot ulykker og uønskte hendingar som kan føre til akutt forureining. Det er dessutan stilt strenge krav til HMS-styring for å sikre at tiltak for å førebyggje og stanse ulykker er tilpassa eigenarten til den enkelte verksemda, stadlege forhold og operasjonelle føresetnader. Tilsyn med petroleumsverksemda på norsk kontinentalsokkel og på enkelte landanlegg blir utførte av Havindustritilsynet. Oppfølginga Havindustritilsynet gjer av tryggleiken, medverkar til at aktørane set i verk effektive tiltak for å førebyggje, avgrense og stanse ulykker, inkludert ulykker som kan føre til forureining til sjø, luft og til havbotnen. Dette bidreg til å byggje opp om dei nasjonale målsetjingane i klima- og miljøpolitikken.

Rapport 2022

Havindustritilsynet gjev årleg ut Risikonivå i norsk petroleumsverksemd, akutte utslepp (RNNP-AU). Gjennom dette arbeidet overvaker Havindustritilsynet trendar for uønskte hendingar og ulykker i petroleumsverksemda som har, eller kunne ha, ført til akutt forureining. Dette arbeidet gjev viktig informasjon for å kunne betre effekten av tryggingarbeid og dermed kunne førebyggje hendingar som kan gje akutt forureining på norsk sokkel.

Med bakgrunn i totalbiletet frå RNNP-rapportar kombinert med erfaringar frå tilsyn har Havindustritilsynet dei siste åra retta merksemda si særleg mot tre område: førebygging av brønnkontrollhendingar, førebygging av akutte utslepp av kjemikalier og førebygging av akutt forureining frå innretningar på havbotnen. I 2022 vart desse prioriteringane lagde til grunn i Havindustritilsynet si oppfølging av petroleumselskapa, og i styresmaktssamarbeidet om tilsyn, regelverksutvikling og forvaltningsplan for norske havområde.

RNNP-AU 2022 per juni viser så langt inga tydeleg betring når det gjeld typar hendingar med potensial for forureining på norsk sokkel. Læring frå hendingar med potensial for forureining er viktig fordi det gjev kunnskap om årsakene til utslepp og om barrierar som har innverknad på førebygging av alle typar hendingar, både dei med

potensial for personskadar og dei med potensial for forureining.

Utviklinga for indikatoren når det gjeld talet på hendingar med akutte råoljeutslepp, viser ein positiv trend totalt sett i perioden 2005–2021. Den nedgåande trenden viser likevel ei utflating med variasjon i siste halvdel av perioden. I 2022 var talet på akutte oljeutslepp på same nivået som året før og på sitt høgaste sidan 2011. Det er for tidleg å seie om den negative utviklinga representerer ein trend.

For talet på tilløpshendingar med storulykkespotensial ser vi at det totalt sett er ein nedgåande trend mellom 2005 og 2013. Denne utviklinga kan i hovudsak forklarast med nedgangen i hendingar med passerande skip på kollisjonskurs. Det er ein svak auke i denne type hendingar mellom 2013 og 2015. Etter 2015 har verdiane vore på eit jamt nivå.

Talet på hendingar med kjemikalieutslepp har variert rundt eit relativt stabilt nivå i perioden, men kan synast å ha ein aukande trend dei siste åra. Den årlege utsleppsmengda av kjemikalier på norsk sokkel har også variert gjennom perioden frå 2005 til 2020. Trass i 194 faktiske utsleppshendingar i 2022 er utsleppsmengda låg samanlikna med enkelte tidlegare år, deriblant 2020 som hadde fleire store utslepp. Akutte kjemikalieutslepp er framleis den dominerande typen utslepp i norsk petroleumsverksemd, både når det gjeld talet på utslepp og årlege utsleppsmengder.

Plan for vidare arbeid

Havindustritilsynet vil arbeide vidare med å utvikle og forvalte tryggingsregelverket slik at krav til teknologi, operasjonar og styring av verksemdene i petroleumssektoren underbyggjer nasjonale og regionale miljømål og klimapolitikken. Førebygging av akutt forureining er slik eit positivt miljøbidrag, som blir følgt opp i tilsyn, trepartsforum og i samarbeid med andre styresmakter. Havindustritilsynet vil òg føre vidare eit aktivt samarbeid med andre etatar i samband med utviklinga og oppfølginga av heilskaplege forvaltningsplanar for dei norske havområda.

8.1.2 Barne- og familiedepartementet

Omtale av miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

I dei seinaste tiåra har forbruket til norske hushald auka atskilleg. Direkte eller indirekte har alt forbruk klima- og miljøkonsekvensar.

Eit mål for forbrukarpolitikken er at forbrukarane skal kunne ta medvitne val når dei handlar. Betre informasjon om kva konsekvensar produksjonen og bruken av varer og tenester kan ha, kan gjere det enklare å velje produkt som belastar miljøet og ressursane mindre. Ved i større grad å spørje etter slike varer og tenester kan forbrukarane påverke næringsdrivande til å ta meir omsyn til berekraft ved avgjerder om investeringar og produksjon.

Barne- og familiedepartementet arbeider for å leggje til rette, forenkle og standardisere informasjon om miljøaspekta og dei etiske aspekta ved forbruket. Viktige verkemiddel er dei offisielle miljømerka den nordiske Svanen og EU-miljømerket (EU Ecolabel), som blir forvalta av Stiftinga Miljømerking i Noreg (Miljømerking).

Rapport for 2022–2023

På den norske marknaden gjekk talet på svanemerke produkt noko ned frå 2021 til 2022 (frå 32 308 til 31 316). Produktgruppa tonerkassettar stod for den største nedgangen med meir enn 50 pst. reduksjon. For produktgruppene elles auka talet med 20 pst. Størst auke var det for møblar og innreiing, følgt av tekstilar, innandørs måling og lakk og hygieneprodukt.

I ei undersøking i 2022 svarte 93 pst. av respondentane at dei hadde kjennskap til Svanen. 24 pst. svarte at dei hadde kjennskap til EU Ecolabel. Utbreidd kjennskap til miljømerka tyder på at mange veit at merka gjev god rettleiing om kva forbruksval som er mindre miljøbelastande og meir berekraftige.

I strategien om sirkulær økonomi frå 2021 vart det bestemt å etablere eit kontaktpunkt for forbrukarmakt i det grønne skiftet. Formålet er å samle kunnskapar, idear og erfaringar og fremje sirkulær praksis. Hausten 2022 lanserte Forbrukarrådet kontaktpunktet i form av ei ny teneste med produkttestar som legg vekt på berekraft. Forbrukarrådet arbeidde i 2023 vidare med å utvikle kontaktpunktet.

Det grønne skiftet har høg prioritet i EU. Fleire studiar tyder på at forbrukarane ønskjer eit meir berekraftig forbruk, men at dei manglar god og påliteleg informasjon. EU-kommisjonen la i mars 2022 fram forslag til regelverk om forbrukarvern i det grønne skiftet. Formålet med forslaget er å styrkje forbrukarrettane knytte til informasjon om miljøaspekt og dels sosiale aspekt ved varer og tenester og med det leggje til rette for meir berekraftige forbruksval. Barne- og familiedepartementet sende forslaget på høyring i juni 2022 og

har formidla praktiske innspel til EU-kommisjonen.

Skulen er ein viktig arena for å skape forståing for ressurs- og klimaproblem og reflekterte haldningar til forbruk. Barne- og familiedepartementet førte i 2022 vidare arbeidet med å fremje undervisning i forbrukaremne som òg tok opp spørsmål knytte til dette. Barne- og familiedepartementet samarbeidde med Høgskulen i innlandet og med Ungt Entreprenørskap om desse spørsmåla. Departementet vil i 2024 arbeide vidare med å fremje undervisning i forbrukaremne som tek opp spørsmål knytte til berekraftig forbruk og utvikling.

I 2017 vart det inngått ein bransjeavtale om matsvinn mellom det daverande Barne- og likestillingsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Landbruks- og matdepartementet Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet og dei største organisasjonane i matbransjen. Med bakgrunn i bransjeavtalen har Barne- og familiedepartementet i 2022 og 2023 støtta organisasjonen Matvett AS, som har som formål å redusere matsvinnet i samfunnet. Støtta frå Barne- og familiedepartementet går til tiltak for å redusere matsvinn blant forbrukarane.

Plan for vidare arbeid

I 2024 vil Barne- og familiedepartementet arbeide vidare med å gjere det enkelt for forbrukarane å ta miljømedvitne val. Miljømerka Svanen og EU Eco-label vil framleis vere dei sentrale verkemidla for å formidle standardisert og kvalitetssikra informasjon om varer og tenester som er blant dei minst miljøskadelege på marknaden. Miljømerking vil halde fram med å arbeide for at talet på produkt med miljømerke skal auke på den norske marknaden, og vil informere forbrukarar og profesjonelle innkjøparar om at miljømerkte varer og tenester er enkle og trygge miljøval. Miljømerking verkar for å synleggjere Svanen som verktøy for å skape ein meir sirkulær og berekraftig økonomi, og det skal utviklast meir heilskaplege livsløpsvurderingar.

Departementet vil i 2024 følgje behandlinga i EU av forslag til regelverk om forbrukarvern i det grøne skiftet, inkludert endringsforslag frå Europaparlamentet og Rådet, og gje innspel dersom det trengst for å ta hand om norske interesser.

I mars 2023 la EU-kommisjonen fram forslag til regelverk som ytterlegare vil styrkje mogleheitene forbrukarane har til å få relevant og påliteleg informasjon om miljøaspekt knytte til varer og tenester. Etter forslaget vil det bli stilt strenge

krav til underbygging og dokumentasjon av miljøpåstandar som blir brukte i marknadsføring, og til miljømerke. Nye reglar er venta å redusere utbreiinga av miljøpåstandar og miljømerke og vil i tillegg sikre at det som blir kommunisert til forbrukarane, er til å stole på. Barne- og familiedepartementet sende forslaget på høyring i april 2023 for å få innspel til norske posisjonar. Departementet vil i resten av 2023 og i 2024, i samarbeid med mellom anna Klima- og miljødepartementet, følgje behandlinga av forslaget i EU for å ta vare på norske interesser. Det vil òg bli vurdert om det er mogleg å få til ein felles posisjon frå dei tre EFTA/EØS-landa.

Barne- og familiedepartementet vil i 2024 halde fram med å støtte tiltak som kan leggje til rette for at forbrukarane blir meir medvitne om å redusere sitt eige matsvinn.

Barne- og familiedepartementet har ikkje grunnlag for å seie noko om dei totale klima- og miljøeffektane av tiltaka over. Det er likevel gjort berekningar som viser at svanemerking har gunstige verknader på mellom anna utsleppa av klimagassar.

8.1.3 Finansdepartementet

Hovudverkemidla i norsk klimapolitikk er sektor-overgripande verkemiddel i form av klimagassavgifter og omsetjelege utsleppskvotar. Om lag 85 pst. av norske utslepp er pålagde avgift eller kvoteplikt. Det generelle avgiftsnivået på ikkje-kvotepliktige utslepp av klimagassar er 952 kroner per tonn CO₂ i 2023, og kvoteprisen er på rundt 980 kroner per tonn CO₂. Både andelen utslepp som er prisa, og karbonprisen forureinane står overfor, er høge samanlikna med i andre land.

I Prop. 1 LS Tillegg 1 (2021–2022) vart det varsla at regjeringa vil trappe opp avgiftene på ikkje-kvotepliktige utslepp av klimagassar til om lag 2 000 2020-kroner i 2030. For å følgje opp dette foreslår regjeringa å auke avgiftene på ikkje-kvotepliktige utslepp med 19 pst. utover prisstiginga i 2024. Det er konsistent med ei jamn opptrapping mot om lag 2 000 2020-kroner i 2030. Forslag om endringar elles i klimaavgiftene er omtalte i Prop. 1 LS (2023–2024).

8.1.4 Forsvarsdepartementet

Miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Klima- og miljøutfordringane i forsvarssektoren er spesielt knytte til bruken av materiell, i hovudsak

fartøy og fly, for trening, øving og operativ verksemd for å halde i hevd den nasjonale forsvarsevna. Verksemda til Forsvaret kan påføre omgjevnadene både støyplager, skadar på natur og miljø og utslepp av klimagassar frå drivstoffbruk. Den omfattande bygningsmassen som forsvarssektoren har, fører dessutan til forbruk av energi til drift og oppvarming som direkte og indirekte gjev utslepp av klimagassar. Vidare utgjer også den indirekte verknaden ein stor del, frå mellom anna anskaffingar av eigedom, bygg og anlegg, materiell og tenester. Materiell kan vere alt frå kjemikalier, uniformer og telt til komplekse materiellsystem som fly, fartøy og køyretøy. Samstundes forvaltar sektoren naturområde og kulturminne og kulturmiljø som gjev grunnlag for kunnskap, opplevingar og verdiskaping.

I ein krevjande tryggingpolitisk situasjon, og i lys av dei overordna måla for forsvarssektoren, må Forsvaret bruke materiellet, irekna fartøy og fly ein har investert i, og sørgje for å halde ved lag evna til å utføre Forsvarets oppdrag og oppgåver. Forsvarssektoren har eit samfunnsoppdrag som krev nødvendig trening, øving og nærvære. Ei generell opptrapping i aktiviteten til Forsvaret kan få klima- og miljømessige konsekvensar som mellom anna auka drivstofforbruk og auka belastning på øvingsareal. Det er ein ambisjon å skape eit godt øvingsutbytte samstundes som dei negative verknadene på omgjevnadene blir så små som mogleg. Forsvarssektoren jobbar breitt med prosessar i det heilskaplege verkemiddelapparatet som har som formål å redusere klimagassutslepp og miljøpåverknad.

Forsvarssektoren skal medverke til at dei nasjonale klima- og miljøpolitiske måla kan nåast. Forsvarssektoren skal vidare støtte opp om Noregs bidrag til FN's klimamål under Parisavtalen og FN's berekraftsmål. I langtidsplanen for forsvarssektoren for 2021–2024, jf. Stortingets behandling av Innst. 87 S (2020–2021) til (Prop. 14 S (2020–2021)), går det fram at forsvarssektoren skal arbeide samla for å tilpasse infrastruktur og materiell i takt med endra klima, redusere klimafotavtrykket, minimere negativ miljøpåverknad og vareta natur- og kulturverdiar knytte til dei samla aktivitetane i sektoren.

Etatane i sektoren bidreg breitt med ei rekkje tiltak som sørgjer for eit betre miljø. Det inkluderer mellom anna opprydding av tidlegare forureiningar av sjøbotn og skytefelt, å gjennomføre tiltak for å ta vare på naturmangfald og for å redusere energibruk og klimagassutslepp frå sektoren. Utfasinga av fossile brensel til oppvarming av bygningane til sektoren er i all hovudsak ferdig.

Forsvaret bruker ulike simulatorar for fly, fartøy og køyretøy til øving og trening, noko som reduserer drivstofforbruk og dermed klimagassutsleppa samanlikna med berre skarp trening. Offentlege anskaffingar utgjer ein vesentleg del av Noregs totale klima- og miljøfotavtrykk. Anskaffingane forsvarssektoren gjer, skal difor vareta klima, miljø og samfunn i heile verdikjeda. Forsvarsetatane arbeider vidare med ivaretaking av kulturminne og kulturmiljø i område sektoren eig og bruker, og har gode system for avfallshandtering. Kystvakta har ei viktig oppgåve med både miljø- og ressursoppsyn. Forsvarets miljøoffiserar og kompetansmiljø i etatane legg ned ein omfattande innsats for å redusere skadar på miljøet under utdanning og øvingar, og dei samarbeider i samband med det tett med sentrale og lokale styresmakter.

Forsvarssektoren er ein av dei største eigdomsforvaltarane i landet, med til dels store og svært varierte areal spreidde over heile landet. Store land- og sjøområde blir nytta som skyte- og øvingsfelt. Forsvarssektoren har gjennomført tiltak for å rydde opp i grunn og i sjøbotn som er forureina som følgje av verksemd frå tidlegare tider, følgd opp krav pålagde av miljøstyresmaktene på Forsvarets eigedom på land for å hindre forureinande aktivitet og teke omsyn til kartlagde miljøverdiar i skyte- og øvingsfelt både på land og i havet. Det blir gjennomført førebyggjande tiltak på eksisterande skyte- og øvingsfelt for at det i framtida skal leke ut mindre tungmetall og andre miljøfarlege stoff som følgje av Forsvarets ammunisjonsbruk. Det blir gjort kartlegging og sett i verk tiltak for å rydde opp forureining frå tidlegare tider på flyplassar og ved andre basar og anlegg.

Forsvarssektoren har ein eigen miljødatabase som verktøy for å registrere, overvake og rapportere miljøpåverknadene til etaten. Forsvarets forskingsinstitutt (FFI) gjev kvart år ut ein rapport med ein årleg miljø- og klimarekneskap for forsvarssektoren. Rekneskapen for 2022 er gjeven ut i rapport FFI-23/01120. Rapportane gjev mellom anna oversikt over resultat og utvikling for sentrale miljøaspekt over tid, som næringsavfall, energibruk, drivstofforbruk, ammunisjonsbruk, kjemikalier. I tillegg blir utsleppa av klimagassar i forsvarssektoren presenterte i ein klimarekneskap.

Rapport for 2022–2023

Forsvaret, Forsvarsbygg, Forsvarsmateriell og FFI har hausten 2022 vedteke klima- og miljøstrategien for forsvarssektoren og har i etterkant utar-

beidd ein tilhøyrande handlingsplan for klima og miljø. Handlingsplanen er ei forlenging av strategien og er ei detaljering av konkrete tiltak som skal kunne bidra til at måla i strategien blir nådde. Strategi og handlingsplan har målsetjingar og tiltak innanfor desse fem innsatsområda: 1) redusere energiforbruk og direkte klimagassutslepp, 2) minimere miljøpåverknaden og sørgje for eit giftfritt miljø, 3) bevare naturmangfald og sikre kulturhistoriske verdiar, 4) omlegging til sirkulær økonomi og berekraftige anskaffingar og 5) tilpasse verksemda til eit endra klima. Arbeidet med å gjennomføre fleire av tiltaka er starta.

Arbeidet med energieffektivisering i bygnin-gane til sektoren har vore i gang i fleire år og vil halde fram. Dette blir mellom anna gjort gjennom energileiing for å optimalisere drifta av eigedom-mane, bygga og anlegga til sektoren og ved å gjere forsvarssektoren medviten om eige energi-forbruk. I 2022 var energiforbruket 612 GWh, ei energiinnsparring på 18 GWh eller 2,9 pst. saman-likna med referanseåret 2020. Innsparinga kjem av auka vektlegging av energioptimalisering. Sek-toren innførte strakstiltak hausten 2022 for å redu-sere energiforbruket for eigedom, bygg og anlegg på kort sikt. Strakstiltaka handla om å redusere innetemperatur, redusere eller skru av innetempe-ratur, redusere drift av bygga i feriar og inne-klemte dagar og å sørgje for presis driftstid på ventilasjon. Forsvarsbygg investerte om lag 12 mill. kroner i energitiltak i 2022, som vil gje ein estimert energigevinst på 6,6 GWh. Sektoren investerer vidare i energitiltak, fører vidare straks-tiltaka og gjennomfører ein haldningskampanje for å redusere energibruken.

Forsvarsbygg har i løpet av 2022 miljøsantert tre skyte- og øvingsfelt i tillegg til anna miljøsane-ring.

Sektoren, ved Forsvarsbygg, har implemen-tert eit system for miljøoppfølgingsplanar som skal brukast på prosjekt. Denne set krav til miljø-leiing, byggjeplass og uteområde, energi, attvin-ning og avfall, helse- og miljøfarlege stoff, materi-alkrav og utslepp til vatn, jord og luft. I løpet av 2022 har Forsvarsbygg publisert ei ny rettleiing for slike planar, som skal bidra til auka kunnskap-snivå og sikre ein forsvarleg og heilskapleg meto-dikk for å følgje opp miljømål og krav.

På NATO-toppmøtet i juni 2021 vart alliansen samd om å etablere eit Centre of Excellence (COE) for klimaendringar og tryggleik. Senteret skal bidra til å utvikle og dele kunnskap om kva for tryggleiksimplikasjonar klimaendringane har, utvikle løysingar for klimatilpassing og for korleis alliansen kan bidra til å redusere klimafotavtryk-

ket frå militære aktivitetar. Noreg har vedteke å bidra ved å bemanne ei leiarstilling ved senteret og bidra økonomisk til drifta. Senteret har plan-lagt opning i Montreal i oktober 2023.

Sektoren arbeider kontinuerleg for å redusere utslepp og bruk av kjemikaliar som utgjer ein trussel mot helse og miljø, gjennom å framleis ha utfasing av farlege stoff ved substitusjon i fokus. Ein del av internkontrollarbeidet til Forsvarsbygg går ut på å dokumentere og overvake vasskvalite-ten i bekker, elvar, innsjøar og sjøområde på are-ala Forsvaret bruker.

Areal som forsvarssektoren nyttar, skal bru-kast og forvalta slik at naturmiljø og naturmang-fald blir tekne vare på. Det vil seie at sektoren legg til rette aktivitetar slik at trua og nær trua artar og naturtypar blir bevarte. Sektoren bidreg mellom anna i oppfølginga av nasjonale strategiar og tiltaksplanar knytte til å vareta naturmangfald. Det blir jobba systematisk med å hindre negative konsekvensar for natur- og kulturverdiar i sam-band med Forsvarets øvingsverksemd og med miljøoppyrdding etter tidlegare militær aktivitet. Viktige naturverdiar på areala til forsvarssektoren blir sikra mellom anna gjennom utvikling av regu-leringsplanar, der det blir sett av omsynssoner med avgrensingar for bruk. Forsvarsbygg utarbei-der forvaltningsplanar for områda som inkluderer tilsyn og skjøtsel. Forsvarssektoren har gjennom-ført ei rekkje skjøtels- og restaureringstiltak for trua natur. Det inkluderer gjennomført slått for å restaurere enger, tilpassa skjøtsel som legg til rette for pollinerande insekt, og å fjerne framande artar. Fleire lokasjonar i sektoren er kartlagde for framande artar det siste året.

Forsvarssektoren er ein stor forvaltar av norsk kulturarv og naturmiljø og produserer eit mang-fald av kulturopplevingar. Dei 14 nasjonale fest-ningsverka til forsvarssektoren og fleire grense-festningsverk er attraktive arenaer for historie- og kulturformidling, reiseliv og rekreasjon. I 2022 hadde festningane om lag 3 mill. besøkjande.

Det blir gjort kartlegging, arkeologiske utgra-vingar og merking av arkeologiske kulturminne i områda til forsvarssektoren. Forsvarsbygg jobbar kontinuerleg med tilpassing og oppgradering slik at kulturminneverdiar og god funksjonalitet blir haldne ved lag.

Eigedom, bygg og anlegg i forsvarssektoren blir tilpassa klimaendringar ved arealplanlegging og ved bygging og drift. Analysar av miljørisiko og omfattande miljøovervaking av tilstand er ein del av det førebyggjande arbeidet som er pålagt gjen-nom konsesjonar og løyve for verksemda til sekto-ren. Forsvarsbygg har i 2022 gjort miljørisikoana-

lysar på flystasjonane Ørland og Evenes, Jan Mayen og for fleire av skyte- og øvingsfelt. Basert på analysane har etaten laga handlingsplanar med tiltak som gjev lågare miljørisiko. Forsvarsbygg lagar også eigne leirplanar. Leirplanane styrkjer avgjerdsgrunnlaget for korleis areal skal disponerast. Forsvarsbygg har i desse søkt å identifisere tiltak for klimatilpassing, reduksjon av utslepp og for beskyttelse av areal som har viktig miljøverdi. Dette inneber til dømes å etablere vegetasjon på nytt i soner med flaum- eller rasfare. Det er også sett av omsynssoner for beskyttelse av miljø- og kulturverdiar og av omsyn til avrenning til vassdrag.

Plan for vidare arbeid

Forsvarssektoren skal bidra breitt til at dei nasjonale klima- og miljøpolitiske måla kan nåast, og etatane i sektoren vil gjennomføre ulike miljøtiltak i det kommande året. Dette går fram av årsrapportane til etatane og handlingsplanen for klima og miljø i sektoren. Tiltaka er forankra i klima- og miljøstrategien til forsvarssektoren. Implementeringa av tiltak styrkjer bidraget frå forsvarssektoren til eit betre miljø og klima. Det blir lagt opp til eit integrert samarbeid mellom forsvarsetatane. Dette vil gje ei god og heilskapleg breidd i klima- og miljøarbeidet forsvarssektoren gjer.

8.1.5 Helse- og omsorgsdepartementet

Miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Verdas helseorganisasjon slår fast at klimaendringane er ein av dei største helsetruslane vi står overfor globalt. I folkehelsemeldinga er klimaendringar trekte fram som eitt av tre område som vil ha svært mykje å seie for folkehelsearbeidet framover, også i Noreg.

Befolkninga i Noreg har generelt god helse, og helsemessig står vi relativt godt rusta mot verknader av klimaendringar. Likevel vil meir nedbør, hetebølgjer og tørkeperiodar få betydning for helse vår. Klimaendringar kan påverke den fysiske og psykiske helse i befolkninga på fleire måtar: frå luftvegs- og hjarte- og karsjukdom, allergi, skadar og død knytte til ekstreme vêrendingar til endringar i utbreiing og geografisk fordeling av smittsame sjukdommar og antimikrobiell resistens. Klimaendringane kan også påverke evna vår til å produsere mat, mattryggleiken og tilgangen på reint drikkevatt. Samstundes bidreg matsystema med klimagassutslepp og redusert biologisk mangfald. Bekymring knytt til klima-

endringane kan påverke den psykiske helse. Klima- og miljøendringar vil påverke samfunn og befolkningsgrupper ulikt, og dei med lågast sosioøkonomisk bakgrunn og barn er dei mest sårbare.

Velfungerande matsystem og god forvaltning av desse er viktige for å sikre befolkninga tilgang til nok, trygg og sunn mat. Matsystema må bli meir berekraftige, samstundes som det må byggest motstandsevne mot klimaendringar og andre truslar.

Å få befolkninga til å ete i samsvar med kostråda frå helsestyresmaktene vil ikkje berre vere bra for helse, men også for klimaet. Generelt et nordmenn for lite frukt, bær, grønnsaker, grove kornprodukt og fisk/sjømat og for mykje salt, tilsett sukker, metta fett og raudt og tilarbeidd kjøtt. Ifølgje rapporten *Klimatiltak i Norge mot 2030: Oppdatert kunnskapsgrunnlag om utslippsreduksjonspotensial, barrierer og mulige virkemidler* (Miljødirektoratet 2023) er eitt av dei mest effektive tiltaka for å redusere klimagassutsleppa eit forbruk i tråd med kostråda.

Direktoratet for strålevern og atomtryggleik (DSA) har direktoratsoppgåver for Klima- og miljødepartementet innanfor området radioaktiv forureining og anna stråling i det ytre miljøet. DSA har vidare ansvar for fagleg utgreiingsarbeid, for tilsyn med radioaktiv forureining og for å koordinere nasjonal overvaking av radioaktiv forureining i det ytre miljøet i tillegg til å ha internasjonale oppgåver.

Rapport for 2022–2023

Under klimaforhandlingane i Glasgow i 2021 slutta Noreg seg til helseprogrammet til klimakonferansen. Helseprogrammet oppmodar land til å kutte klimagassutslepp frå helsesektoren og lanserte fleire tiltak for å styrkje helsesektoren slik at han er i stand til å møte klimaendringane. Folkehelseinstituttet leverte i 2023 ein rapport der dei beskriv sårbarheit og tilpassingsbehov i helse- og omsorgssektoren som følgje av klimarelaterte endringar og akutte klimahendingar. Helsedirektoratet har utarbeidd ei utvida evaluering av status for klimagassutslepp frå helsesektoren. Forpliktingane på klima- og helseområdet vart forsterka ved at Noreg slutta seg til ministererklæringa om miljø og helse i regi av WHO Euro, «Acceleration action for ealthier people, a thriving planet, a sustainable future», i juni 2023.

Nordisk ministerråd publiserte i juni 2023 nye nordiske ernæringsstiltådingar (NNR). For første gongen er miljømessig berekraft inkludert i dei nordiske tiltådingane. Primært blir det tiltådd eit

plantebasert kosthald, med eit høgt inntak av grønnsaker, frukt, bær, belgfrukter og poteter, eit rikeleg inntak av fisk, sjømat og nøtter, eit moderat inntak av meieriprodukt med lågt feittinnhald og eit redusert inntak av raudt kjøtt og fjørfe. Det blir tilrådd at inntaket av prosessert kjøtt, alkohol og prosessert mat med høgt innhald av feitt, salt og sukker er lågt. Det blir elles vist til omtale av kosthaldsarbeidet i del III, kap. 8, om berekraftsmål 2 og omtale under del II, kap. 714, post 21.

Eit viktig element i Europakommisjonens grøne vekststrategi, Green Deal, er strategien Farm to fork (frå jord/fjord til bord-strategien) som vart lagd fram 20. mai 2020. Her beskriv kommisjonen korleis dei vil jobbe for eit meir rettferdig, sunt og miljøvennleg matsystem som skal sikre tilgangen til nok, sunn og trygg mat. Strategien legg det rettslege grunnlaget for endringane og inkluderer ein handlingsplan med 27 initiativ, mellom anna innanfor berekraftig matforbruk og tilrettelegging for endring til eit sunt og berekraftig kosthald og reduksjon av mattap og matsvinn.

Planar for vidare arbeid

Helse- og omsorgssektoren har starta arbeidet med å sikre at helsesektoren tek sin del av ansvaret for å nå klimamåla innan 2050 i tillegg til å vere førebudd på følgjene av klimaendringane for helse- og omsorgssektoren, jf. også omtalen av arbeid med klima og miljø i spesialisthelsetenestene under Helse- og omsorgsdepartementets Prop. 1 S (2023–2024) kap. 7 Klima- og miljørelevante saker. Helse- og omsorgsdepartementet vil gjere ei vurdering av foreslåtte tiltak i rapportane frå Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet, som omtalt i del B. Vidare skal det etablerast eit vegkart som skal gje retning mot ein berekraftig lågutslepps og klimatilpassa helse- og omsorgssektor innan 2050. Vegkartet skal ha med konkrete tiltak og bidra til det nasjonale målet om utsleppsneutralitet innan 2050. Vegkartet skal omfatte spesialisthelsetenestene og den kommunale helse- og omsorgstenesta, men også den sentrale helseforvaltninga.

Helsedirektoratet vil oppdatere dei norske kostråda i løpet av 2024. Dei nye nordiske ernæringsstiltådingane, som vart publiserte av Nordisk ministerråd i 2023 (NNR2023), vil bli nytta som kunnskapsgrunnlag. Det blir elles vist til planar for kosthaldsarbeidet i del II, kapittel 714, post 21.

Regjeringa vil vurdere korleis regelverksinitiativa som blir fremja gjennom EUs Farm to fork-strategi, skal følgjast opp.

8.1.6 Justis- og beredskapsdepartementet

Svalbard

Det stortingsforankra målet om å bevare Svalbards særeigne villmarksnatur ligg til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard. Svalbardmiljølova av 15. juni 2001 med tilhøyrande føresegner medverkar til måloppnåinga.

Ein stor del av verksemda til Sysselmeisteren på Svalbard er knytt til miljøvernrelatert arbeid. I organisasjonen til Sysselmeisteren er det samla både politifagleg og miljøvern fagleg ekspertise. Dette legg til rette for ei effektiv etterforskning av miljøkriminalitet og for eit godt fagleg informasjonsarbeid.

Lokalt er svalbardmiljølova med føresegner viktige verktøy for å vareta miljømåla. Ei viktig oppgåve for Sysselmeisteren er å halde oppsyn med og avdekkje eventuelle brot på føresegnene om vern av Svalbards natur- og kulturmiljø. Dokumentasjon av utviklinga innan ferdsel og anna verksemd er viktig for å målrette tiltak. Sysselmeisteren legg vekt på rask og effektiv etterforskning og oppklaring av moglege straffbare forhold. Svalbard og Longyearbyen vil på grunn av auka aktivitet bli viktigare som base for beredskap mot forureining. Kystverket har ansvaret for oljevernberedskapen i området, med Sysselmeisteren som lokal ressurs. Lange avstandar og arktisk klima gjer det vanskeleg å handtere oljeutslepp i området. Førebyggjande tiltak for å unngå slike hendingar er difor svært viktige, mellom anna det innførte forbodet mot bruk av tungolje som drivstoff i territorialfarvatnet. For å redusere risikoen for hendingar med miljøskade til følge er det ei statleg losteneste for all skipsfart i farvatna på Svalbard på same måten som på fastlandet.

Politi- og lensmannsetaten

Dei viktigaste oppgåvene politiet har innanfor miljøvern, er å kjempe mot miljøkriminalitet gjennom førebyggjande verksemd, etterforskning med høg kvalitet og adekvat reaksjon. Som det kjem fram i stortingsmeldinga om miljøkriminalitet (Meld. St. 19 (2019–2020)), inneber førebygging på miljøområdet særleg gjensidig informasjonsdeling med relevante samarbeidsaktørar, slik at alle kan setjast i stand til å setje i verk nødvendige tiltak på eige ansvarsområde. Samarbeidspartnarane til politiet i miljøforvaltninga må difor involverast både lokalt og sentralt.

Når det gjeld avdekking av miljøkriminalitet, vil regjeringa føre vidare felles aksjonar mellom

politi og miljøstyresmakter og vurdere bruk av slike aksjonar på fleire miljøkriminalitetsområde enn i dag. Tolletaten vil også måtte inngå i eit slikt samarbeid ved grensekryssande kriminalitet.

8.1.7 Kommunal- og distriktsdepartementet

Klima- og miljøområde, mål og utfordringar

Kommunal- og distriktsdepartementet har eit breitt ansvarsområde. Fleire viktige verkemiddel og verktøy for å ta omsyn til klima og miljø ligg i Kommunal- og distriktsdepartementet. Departementet har mellom anna ansvar for plan- og bygningslova, bygg og eigedom i statleg sivil sektor, samelova, arbeid med berekraftsmåla, kommuneøkonomi, lokalforvaltning, regional- og distriktpolitikken og det administrative ansvaret for statsforvaltarane. Gjennom å vidareutvikle desse verkemidla arbeider Kommunal- og distriktsdepartementet, i samarbeid med andre departement, for ein heilskapleg og effektiv klima- og miljøpolitikk.

Areal- og samfunnsplanlegginga legg ramme for bruken av areala i Noreg og har gjennom det stor innverknad på korleis naturen blir varetaken, og kor mykje klimagassar som blir sleppte ut. Arealplanlegginga er også avgjerande for å førebyggje framtidige skadar forårsaka av klimaendringar. Som planstyresmakt har kommunane ei viktig rolle i å bidra til at Noreg når dei nasjonale natur- og klimamåla våre, samstundes som ulike sektorar, oppgåver og interesser blir sett i samanheng.

Byggje-, anleggs- og eigedomsnæringa står direkte og indirekte for ein stor del av klimagassutsleppa i Noreg og er også den største enkeltkjelda til avfall. Byggjenæringa har eit stort potensial for å kutte utsleppa, mellom anna ved å bruke klimavennlege materialar og ombruk av byggjeverer. Bygningsregelverket skal sørgje for at bustader og bygg er sikre, energieffektive og miljøvennlege. Å fremje berekraftig byggjeverksemnd er ei prioritert oppgåve for Direktoratet for byggkvalitet (DiBK).

Kommunal- og distriktsdepartementet har ansvaret for byggje- og eigedomspolitikken i statleg sivil sektor. I 2021 vart strategien Ei berekraftig, kostnadseffektiv og samordna bygg- og eigedomsforvaltning lagd fram. Strategien inneheld fire ambisjonar om klima, miljø og energi, og han peiker på tiltak som vil bidra til å nå ambisjonane.

Rapport for 2022–2023

Som ei oppfølging av Hurdalsplattforma har det vore gjennomført ei evaluering av dei statlege planretningslinjene for samordna bustad-, areal- og transportplanlegging. Evalueringa av planretningslinjene låg føre hausten 2022. Kommunal- og distriktsdepartementet har etter dette fått i ansvar å setje i gang eit arbeid med å fornye desse. Dei nye statlege retningslinjene er planlagt sende på høyring i løpet av 2023.

Dei konkrete føringane for korleis klima skal varetakast i planar, går fram av statlege planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing. Miljødirektoratet har på oppdrag frå Kommunal- og distriktsdepartementet og Klima- og miljødepartementet evaluert dei statlege planretningslinjene og komme med forslag til endringar. Departementa følger no opp evalueringa og vurderer endringar i dei statlege planretningslinjene.

Kommunal- og distriktsdepartementet arbeider målretta med å forbetre rettleinga for å styrkje planlegginga til kommunane. For å styrkje klima- og miljøomsyn i planlegginga vil regjeringa betre kompetansen og praktiseringa av regelverket om konsekvensutgreiingar. Kommunal- og distriktsdepartementet held mellom anna kurs om konsekvensutgreiingar i samarbeid med KS og NMBU, retta mot kommunane. Vidare har departementet sett i gang eit prosjekt som skal leggje grunnlaget for felles metodikk for bruk av arealrekneskapar i kommuneplanprosessar og lettare tilgang til relevante data om arealutvikling. I samarbeid med kommunar og fylkeskommunar blir arealrekneskapane prøvde ut i reelle planprosessar, og det blir utvikla rettleingsmaterieil for å bruke arealrekneskapar i kommuneplanprosessar.

Betre planlegging i kystnære sjøområde er òg eit tema som blir følgt tett opp. Departementet har i 2023 fått utarbeidd og publisert ein rapport om bruk av kunnskapsgrunnlaget, konsekvensutgreiingar og planføresegner og vil hausten 2023 følgje opp råda i rapporten om å gje betre rettleiing om desse temaa.

God planlegging er nøkkelen til berekraftig bruk og vern av fjell- og utmarksområda. Fritidsbustader og reiseliv er viktige for verdiskaping og økonomisk berekraft i mange distriktskommunar, men kan òg komme i konflikt med eksisterande næringar som reindrift og landbruk. Kommunal- og distriktsdepartementet utarbeidde i 2022 ei ny rettleiing om planlegging av fritidsbustader.

Regjeringa la 20. juni 2023 fram nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2023–2027. Forventningane skal følgjast opp i all planlegging etter plan- og bygningslova. Dokumentet gjev kommunane og fylkeskommunane oversikt over dei viktigaste føringane frå staten, under dette korleis natur, klima og andre miljøomsyn skal varetakast i planlegginga.

Staten er ein stor eigedomsaktør. Statsbygg er staten sitt sentrale kompetansemiljø i sivil sektor på bygg- og eigedomsområdet. Dei forvaltar ein stor del av den statlege eigedomsmassen og sørger for ei berekraftig og effektiv forvaltning av eigedommane. I leigesaker berekna Statsbygg i 2022 for første gongen energibruken i nye leigeavtalar der Statsbygg var rådgjevar. Den totale energibruken er redusert med 58 pst. I tillegg vart arealbruken effektivisert med 44 pst.

I 2022 var klimagassutsleppa frå ferdigstilte byggjeprojekt og prosjekt under gjennomføring med Statsbygg som byggherre redusert med 35,5 pst. målt mot minstekrav i byggtknisk forskrift og standard materialval. 44 pst. av arealet i byggjefase var planlagt BREEAM-sertifisert på nivå Excellent.

I eigedomsforvaltninga er det mykje merksemd om energieffektivitet. I 2022 etablerte Statsbygg eit digitalt mottak for spørsmål om energieffektivisering og råd om energitiltak.

Plan for vidare arbeid

Omtale av nye og vidareutvikla klimaverkemiddel på området til Kommunal- og distriktsdepartementet går fram av regjeringas klimastatus og -plan. Kommunal- og distriktsdepartementet vil følgje opp evalueringane av dei statlege planretninglinjene for samordna bustad-, areal- og transportplanlegging og klima- og energiplanlegging og klimatilpassing, med sikte på å revidere begge. Departementet vil halde fram med arbeidet med rettleiing for å styrkje kommunal planlegging. Arbeidet med arealrekneskapane blir vidareført, og rettleiingsmateriell blir utforma. Saman med Klima- og miljødepartementet vurderer Kommunal- og distriktsdepartementet å setje i gang eit arbeid med å revidere forskrifta om konsekvensutgreiingar.

Regjeringa har invitert bygge-, anleggs- og eigedomsnæringa til dialog om klimapartnerskap. Å redusere dei samla utsleppa frå næringa vil mellom anna krevje meir sirkulære løysingar, meir effektiv bruk av materialar og mindre avfall,

og dialogen om klimapartnerskap skal synleggjere korleis ulike aktørar må bidra for å lykkast med dette.

Departementet held fram med oppfølginga av strategien *Ei berekraftig, kostnadseffektiv og samordna bygg- og eigedomsforvaltning*.

Som ein stor eigedomsforvaltar har staten store verdiar bundne opp i eigedomsmassen. Statsbygg har kartlagt klimarisiko for dei eigedommane dei forvaltar. Regjeringa har starta eit arbeid for å kartleggje klimarisiko og klimatilpasse på rett nivå også for dei eigedommane som blir forvalta av andre verksemdar i statleg sivil sektor. Klimarisiko skal også bli vurdert før ein set i gang nye byggjeprojekt.

8.1.8 Kulturdepartementet

Beskriving av miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Musea medverkar til å spreie kunnskap om samanhengar og endringar i dei natur- og kulturmiljøa som omgjev oss. Musea forvaltar kulturminne i form av bygningar og anlegg, i alt om lag 4 800 kulturhistoriske bygningar. Det er eit stort udekt behov for istandsetjing og restaurering av desse, ikkje minst som følgje av klimaendringar. Musea forvaltar dessutan om lag 170 kulturlandskap og om lag 190 hageanlegg. I tillegg forvaltar dei 69 tekniske og industrielle kulturminne, flytande fartøy og museumsbanar, som alle har særskilde behov for vedlikehald.

Ei kartlegging i 2019 synte at vedlikehaldet av mange av dei kulturhistoriske bygningane er mangelfullt; 55 pst. av bygningane krev restaurering.

Musea forvaltar òg handlingsboren kunnskap og annan immateriell kulturarv. Interesse for slik kunnskap er aukande i vår tid, når berekraft og samspel mellom natur og kultur for alvor er sett på dagsordenen. Musea har ei viktig rolle i dette arbeidet framover.

Departementet legg til grunn at kunnskapen i musea om materialbruk, tradisjonshandverk og tradisjonelle former for samspel mellom kultur og natur bør vidareutviklast for å komme samfunnet til gode på fleire måtar. Musea har ei viktig rolle i dette arbeidet. Tradisjonskunnskap knytt til kultur- og naturarv kjem til nytte i samtida og i utviklinga mot ei meir berekraftig framtid. Det er viktig å leggje til rette for auka kunnskapsutvikling på dette området.

Rapport for 2022

Nokre museum har utarbeidd eigne berekraftsstrategiar eller klima- og miljøplanar, andre museum nyttar FN's berekraftsmål som ein del av strategiplanen sin, og nokre har teke inn eit utval prioriterte berekraftsmål i overordna planverk. 25 museum rapporterer om planverk eller strategiar som omhandlar arbeid med klima og miljø.

Museum Stavanger og Ryfylkemuseet rapporterer at dei har skipa høvesvis eit berekraftsutval og ei arbeidsgruppe for klima og miljø til å syte for iverksetjing og oppfølging av tiltak. Ein fjerdedel av musea rapporterer at ei eller fleire avdelingar i verksemda var miljøfyrtårnsertifiserte i 2022. Andre miljøsertifiseringar som blir nemnde, inkluderer mellom anna Fairtrade, DEBIO og BRE-EAM-NOR, og det blir rapportert at Nasjonalmuseet er eit føredøme prosjekt i FutureBuilt.

Nokre av musea arbeider utoverretta med samarbeid om klima- og miljøtiltak: Nasjonalmuseet er ein del av eit næringslivsnettverk der lokale aktørar går saman for å medverke til å nå klimamåla for Oslo. Nynorsk kultursentrum har avtale med fylkeskommunen om berekraftskartlegging og er samstundes med i det internasjonale nettverket Citta Slow, og både Verdsarvsenter for Bergkunst – Alta Museum og Svalbard Museum samarbeider med lokale reiselivsaktørar om eit berekraftig reiseliv.

Så godt som alle musea rapporterer om tiltak som reduserer klimagassutslepp og økologiske fotavtrykk. Fleire av musea syner til straumsparende tiltak. Til dømes har Museumssenteret i Hordaland redusert straumbruken med 25 pst. i 2022 med ENØK-tiltak. Andre tiltak inkluderer kjeldesortering, digital møteverksemd, montering av el-ladepunkt og innkjøp av elektriske bilar. Fleire museum stiller høgare krav til andre aktørar på marknaden gjennom miljøkrav i tilbudsprosessar, ved kjøp av kortreiste varer og varer frå miljøsertifiserte leverandørar til butikk og kafé.

Mange museum rapporterer om klimarelatert formidling, og om lag halvta av musea er involverte i FoU-prosjekt som omhandlar tematikken. Eit døme er samarbeidet FL YT som blir finansiert gjennom utviklingsprogram for museum i Kulturdirektoratet. Prosjektet FL YT har som mål å finne inngangar til å adressere berekraft i formidling og forskning på kjernetema for musea. Prosjektet er eit samarbeid mellom MiA, Varanger museum, Helgeland Museum, Østfoldmuseene, Anno museum, UiT, NTNU, UiO, ICOM, Viken fylkes-

kommune og Riksantikvaren og går over perioden 2021–2024.

Mange museum legg vinn på oppgåver knytte til klima og miljø. Romsdalsmuseet nemner korleis ansvaret deira som samfunnsaktør er ein sentral drivar for forskning på og formidling av berekraft. Museet samarbeider med Klimafestivalen, Besteforeldrenes Klimaaksjon, DNT, Friluftsrådet, lokale husflidslag mfl. der sosial og kulturell berekraft gjennom ombruk, redesign og reparasjon står sentralt og blir utvikla vidare i form av formidling på museet. Ei kjerneoppgåve for Norsk Bergverksmuseum er å vareta naturmangfald og kulturmiljø, og berekraftsspørsmål har fått auka merksemd i formidlinga av saga om Sølvverket.

Alle musea i Det nasjonale museumsnettverket rapporterer om tilpassingar for å redusere eige klimafotavtrykk: ved energisparing i bygg og drift, miljøkrav i innkjøp og større samarbeid med lokale og regionale aktørar. Dei fleste musea tykkjest ha sett i verk klima- og miljøtiltak i eiga verksemd, og rapporteringane tyder på stadig aukande vektlegging av klima og miljø og av ei heilskapleg tilnærming til berekraft i musea.

Planar for det vidare arbeidet innanfor sektoren

Kulturdirektoratet forvaltar tilskotsordninga for tryggingstiltak ved musea. Det vart tildelt i underkant av 11,5 mill. kroner til slike tiltak. Hovudsakleg går midlane til tiltak mot brann, deretter tjuveri, ran og hærverk og noko mot naturskade. Gjennom åra har fleire museum fått midlar til å utarbeide tryggingssplanar, og ved inngangen til 2022 hadde 98 pst. av musea med driftstilskot frå Kultur- og likestillingsdepartementet heilskaplege tryggingssplanar. Grønt vegkart for kunst- og kultursektoren

I mars 2021 lanserte Virke kultur og opplevelse, Virke Produsentforeningen, Norske Konsertarrangørar, Norsk teater- og orkesterforening og Norske kulturhus «Grønt veikart for kunst- og kultursektoren». Vegkartet er eit overordna strategidokument for korleis kvar enkelt kan gjere kultursektoren grønar og meir berekraftig. Vegkartet set dagsordenen med overordna, tilrådde grep for at heile sektoren skal lykkast med grøn omstilling. Kultur- og likestillingsdepartementet sluttar seg til at det er viktig at også kultursektoren arbeider aktivt for å nå klimamåla til regjeringa.

Kultur- og likestillingsministeren har inngått ein intensjonsavtale om klimakutt med aktørar i kulturbransjen, både frå arbeidsgjevarsida, arbeidstakersida og viktige interesseorganisasjo-

nar. Som del av arbeidet med intensjonsavtalen løyvde Kultur- og likestillingsdepartementet 500 000 kroner til Virke Produsentforeningen mv. til kartlegging av klimagassutslepp frå kultursektoren i 2022–2023. Kartlegginga vil gje eit godt grunnlag for å vurdere i kva område i kultursektoren klimagasskutt vil ha størst effekt.

Grønt vegkart for berekraftige kulturopplevingar i Norden

I regi av Nordisk ministerråd vart programmet «Sustainable lifestyle in the Nordic Region» sett i gang hausten 2021. Programmet har seks prosjektområde, og prosjekt #2 *Sustainable cultural experiences in the Nordic Region* skal fremje nye initiativ, idear, verktøy og kunnskap om grønare kulturproduksjon og forbruk i Norden. Det nordiske grønne vegkartet vil vere eit verktøy som skal framskande den grønne utviklinga i kulturinstitusjonar i Norden. Vegkartet skal fungere som ein støttefunksjon og gjere det lettare for kulturinstitusjonar i Norden å komme i gang med, og få til, det grønne skiftet. Prosjektet er organisert på eit vis som vil leggje til rette for samarbeid mellom institusjonar og over landegrensar. Programmet skal lanserast hausten 2023.

8.1.9 Kunnskapsdepartementet

Utdanning og forskning skal bidra til berekraftig utvikling og omstilling til eit lågutsleppssamfunn ved å utvikle, formidle og ta i bruk kunnskap som bidreg til ny innsikt, gode løysingar og ei befolkning med høg kompetanse.

Formidling av kunnskap og gode haldningar til miljøet er ein integrert del av det pedagogiske opplegget i barnehagar og skular. Grunnlaget for gode haldningar blir skapt i oppveksten, og det er difor viktig at natur og miljø også er ein naturleg del av skule- og barnehagekvardagen. I den nye langtidsplanen for forskning og høgare utdanning, jf. Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2023–2032*, er eit av dei tre overordna måla miljømessig, sosial og økonomisk berekraft. I langtidsplanen vart det mellom anna òg lansert eit samfunnsoppdrag om berekraftig før. Kunnskapsdepartementet støttar opp under klima- og miljøforskning gjennom ulike satsingar og program i Forskingsrådet, i tillegg til at universiteta og høgskulane innanfor rammetildelinga frå departementet driv klima- og miljørelevante forskingsaktivitet. Vidare vil regjeringa framover mellom anna prioritere utdanning og kompe-

tanse for det grønne skiftet, jf. Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge*.

Rapport for 2022–2023

Kunnskapsdepartementet bidreg gjennom fleire av verkemidla Forskingsrådet har, til dømes store program som KLIMAFORSK, ENERGIX, og til Senter for Klimadynamikk ved Bjerknessenteret i Bergen. Klima og miljø er sentrale tema i norsk polarforskning. Kunnskapsdepartementet finansierer programmet POLARPROG i tillegg til forskingsinfrastruktur for polarforskning, der forskning på klima og miljø inngår. Det meste av norsk polarforskning skjer i Arktis og særleg på Svalbard og i Barentshavet. Raske klima- og miljøendringar i dei polare områda aukar behovet for kunnskap. Prosjektet «Arven etter Nansen» blir òg finansiert over budsjettet til Forskingsrådet, med tokt i sentrale og nordlege delar av Barentshavet. Dette er eit samarbeidsprosjekt mellom dei sentrale norske forskingsinstitusjonane på feltet og er venta å gje kartlegging og forskning av høg kvalitet. «Arven etter Nansen» er eit seksårig prosjekt frå 2018 til 2023.

Deltaking i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont Europa, er òg viktig, der klima og berekraftig utvikling er eit gjennomgangstema. 35 pst. av budsjettet i Horisont Europa skal gå til klimatiltak. Fire av fem samfunnsoppdrag i Horisont Europa er kopla til Europas grønne giv for klima og miljø med klare mål for mellom anna tilpassing til klimaendringar inkludert samfunnsendring, klimanøytrale og smarte byar og sunne hav, kystar og sjøar. Samfunnsoppdraga skal bidra til å møte globale utfordringar innan 2030 og til å nå dei politiske måla i strategiar som mellom anna Europas grønne giv.

Plan for vidare arbeid

Langtidsplanen for forskning og høgare utdanning for 2023–2032 gjev dei politiske føringane for satsinga til regjeringa på dette området. Langtidsplanen har eit tiårig perspektiv, men meir konkrete mål for innsatsen i den første fireårsperioden, der regjeringa legg fram satsingar dei ønskjer å prioritere i dei årlege statsbudsjetta. I langtidsplanen er klima, miljø og energi ei av dei seks tematiske prioriteringane. Utdanning, forskning og innovasjon som kan hjelpe oss å nå klimamåla, er prioriterte vidare framover. I den reviderte langtidsplanen er difor miljømessig, sosial og økonomisk berekraft eit av dei tre overordna måla, og klima, miljø og

energi er ei av dei seks langsiktige prioriteringane.

I utsynsmeldinga har regjeringa lagt fram politikk og tiltak for å bidra til høg sysselsetjing og dekkje dei viktigaste kompetansebehova i samfunnet. Regjeringa vil framover prioritere utdanning og kompetanse som er nødvendige for eit høgproduktivt og konkurransedyktig næringsliv, for det grøne skiftet og for ha gode velferdstenester i takt med den demografiske utviklinga.

8.1.10 Landbruks- og matdepartementet

Beskriving av miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Norsk landbruk tilbyr forbrukarane mat som er produsert på ein helse- og miljøvennleg måte, forvaltar store innmarks- og utmarksområde med tilhøyrande natur-, kultur- og friluftsverdiar og forsyner samfunnet med fornybare byggjemateriale og energi. Berekraftig landbruk er eit av hovudmåla i politikken til Landbruks- og matdepartementet. Miljøsatsinga i jordbruket skal medverke til å redusere miljøbelastninga frå jordbruket og til å betre miljøtilstanden og auka skjøtsel og istandsetjing av kulturlandskapet frå jordbruket.

Berre 3,5 pst. av arealet i Noreg er jordbruksareal. Det er viktig å ta vare på gode jordbruksareal og på matjorda. Samstundes må jordvernet balanserast mot behova til storsamfunnet. Den første nasjonale jordvernstrategien for å redusere omdisponeringa av dyrka jord vart laga i 2015. Strategien vart revidert igjen i 2023, og omdisponeringa har gått ned dei siste åra. Det er viktig å følgje opp den nye jordvernstrategien og det nye målet for årleg omdisponering av dyrka mark. Aktiv drift i landbruket er den viktigaste føresetnaden for å ta vare på kulturlandskapet. Kulturlandskap forma av landbruket er viktige for identitet og tilknytning. Kulturlandskapet gjev ei ramme for satsingar på kultur, lokal mat, friluftsliv, buseiging og turisme og er leveområde for mange artar av plantar og dyr.

Mangfaldet til og kombinasjonen av natur- og kulturverdiar i jordbrukslandskapet er ein karakteristisk og viktig del av landskapet i Noreg. Variasjonen i kulturlandskapet må haldast ved like, og ei målretta forvaltning kan bidra til å nå målet om å stoppe tapet av biologisk mangfald og ta vare på kulturminne. Dei kommunale miljøverkemidla og dei regionale miljøprogramma over jordbruksavtalen skal bidra til å nå dei nasjonale måla for det biologiske mangfaldet og kulturminna i kulturlandskapet. I tillegg er det viktig at kommunane

forvaltar landskapsverdiane i den kommunale planlegginga og lagar planar som kan liggje til grunn for god forvaltning.

Reduksjon av vassforureining frå mellom anna avrenning av jord, næringsstoff og plantevernmiddel er ein viktig del av miljøarbeidet i landbruket. Samla gjennomføring av ulike jordarbeidingstiltak, grasdekte areal m.m. i kornområda har redusert erosjonsrisikoen på dei dyrka areala, men ikkje tilsvarende det som har vore den pårekna verknaden av tiltaka. Konklusjonane frå analyse av 25 år med overvakingsdata i JOVA-programmet til NIBIO er at nedbør og temperatur er dei viktigaste faktorane som bestemmer jord- og fosfortap, og at det er effekt av jordarbeiding på fosfortap og fosforkonsentrasjonar. Effekten er størst når det er mykje nedbør, stor avrenning og store jordtap. NIBIO viser til at jord- og fosfortap i eit nedbørfelt blir påverka av mange faktorar som bidreg til å tilsøre effekten av jordarbeidinga. Temperatur, nedbør og avrenning er viktige faktorar, og særleg når det er vinterforhold, kan vêret vere avgjerande for kor store jord- og fosfortapa blir kvart år.

All matproduksjon startar med fotosyntesen. I utgangspunktet baserer difor all jordbruksproduksjon seg på omløp av CO₂, vatn og næringsstoff. Jordbruksaktivitetar, særleg husdyrhald, er opphav til utslepp av klimagassar, hovudsakleg i form av metan (CH₄) og lystgass (N₂O). Det meste av metanutsleppa kjem frå dyra si fordøying, særleg drøvtyggjarane. Resten kjem frå lagring og spreining av husdyrgjødsel.

Skogressursane i Noreg er tredobla siste hundreårsperioden som følgje av medviten ressursforvaltning. Skogbruket gjev grunnlag for næring og arbeidsplassar over heile Noreg, samstundes som skogen er ein del av løysinga på klimautfordringane. Skogen tek opp omtrent 40 pst. av dei samla norske klimautsleppa. Tilveksten i skogen er mykje større enn hogsten, noko som både gjev karbonbinding og auka høve til berekraftig bruk av ein miljøvennleg og fornybar ressurs.

Mange raudlista artar lever i skog og kulturlandskap. God kunnskap og oversikt over det biologiske mangfaldet er nødvendig, og skog- og miljøkunnskapen gjennom skogbruksplanlegging med miljøregistreringar er hovudplattforma for eit langsiktig og miljøvennleg skogbruk.

Rapport for 2022–2023

Miljøsatsinga i jordbruket er organisert under Nasjonalt miljøprogram, med nasjonale, regionale

og lokale verkemiddel for å redusere erosjon og avrenning av næringsstoff, redusere utslepp til luft, hindre attgroing og ta vare på verdifulle kulturlandskap og naturtypar.

I 2021 vart det gjennomført tiltak på 21 182 føretak for 785 mill. kroner innanfor dei regionale miljøprogramma (RMP). I fylka Viken og Innlandet blir miljøtiltak over RMP gjennomførte hos om lag 65 pst. av alle føretaka som søker produksjonstilskot. Statistikken viser aukande oppslutning om RMP med aukande føretaksstorleik. På føretak over 250 dekar gjennomfører over 70 pst. miljøtiltak over RMP, på føretak over 1 000 dekar er oppslutninga 90 pst.

Om lag 55 pst. av dei lokale midlane (Spesielle miljøtiltak i jordbruket – SMIL) vart innvilga til tiltak for å fremje verdiar i kulturlandskapa, kulturmiljøa, naturmangfaldet og friluftslivet til jordbruket i 2022, medan 45 pst. av midlane gjekk til tiltak for å redusere forureining til vatn og luft. I tillegg samfinansierer landbrukssektoren og miljøsektoren ordninga Tilskudd til utvalgte kulturlandskap i jordbruket. 51 område som er eit representativt utval av verdifulle jordbrukslandskap som inneheld særskilde verdiar knytte til landskap, naturmangfald og kulturmiljø, er valde ut. Liknande samfinansiering er det for verdsarvområda Røros bergstad og Circumferensen (frå 2024), Vestnorsk fjordlandskap og Vegaøyane, der verdiane i områda mellom anna er tilknytte kulturlandskapa til jordbruket som er avhengige av aktiv jordbruksdrift og skjøtsel.

Rapportering om status for klimaarbeidet i jordbruket er nærmare beskriven i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Stortinget fastsette i 2023 målet om at den årlege omdisponeringa av dyrka jord skal vere under 2 000 dekar innan 2030. For 2022 viser KOSTRA-tala frå SSB at det vart omdisponert 3 509 dekar dyrka jord til andre formål enn landbruk. Det vil seie ein auke frå den rekordlåge omdisponeringa i 2021 (om lag 2 970 dekar), men litt under åra 2017–2019 (om lag 3 900, 3 560 og 3 600 dekar). 156 dekar dyrka jord vart førte tilbake til landbruksformål, noko som er mindre enn i dei to føregåande åra.

KOSTRA-tala viser ein vesentleg reduksjon i godkjent areal for nydyrking i 2021, men frå eit høgt nivå dei siste åra. I 2022 vart det gjeve løyve til å nydyrke om lag 15 900 dekar, mot 18 100 dekar i 2021. Frå og med 2014 har i gjennomsnitt om lag 21 000 dekar blitt godkjende nydyrka årleg.

Arbeid for å redusere både bruken og risikoen ved bruk av plantevernmidde er ein viktig del av

miljøarbeidet i landbruket. Ny handlingsplan for berekraftig bruk av plantevernmidde vart fastsett i 2021. Handlingsplanen gjeld i perioden 2021–2025 og er ei revidert utgåve av planen som gjaldt i perioden 2016–2020. For 2022 vart det avsett 12 mill. kroner til å følgje opp handlingsplanen.

Som oppfølging av Nasjonal pollinatorstrategi er det utarbeidd ein tiltaksplan for ville pollinerande insekt (2021–2028). Tiltaksplanen beskriv igangverande og nye tiltak for sektorar dette gjeld. Direktoratgruppen har levert samla rapport for 2022. Landbruksdirektoratet står for ei rekkje tiltak gjennom tilskotsordningar og forskrifter for pollinerande insekt i skog- og jordbrukslandskapet. Gjennom Klima- og miljøprogrammet er det gjort kartlegging av eigna areal for pollinatorvennlege soner i jordbrukslandskapet, målretting av pollinatortiltak, innsamling og oppforming av stadeigne pollinatorvennlege blomsterfrø og gjeve bidrag til Frøboka. Forskrifta om frøavl er endra, slik at ho også omfattar stadeigne pollinatorvennlege blomsterfrø frå juni 2022. Gjennom Regionale miljøtilskot (RMP), Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL), Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL) og verdsarvordninga til landbruket blir det årleg gjeve tilskot til skjøtsel og etablering av viktige areal for pollinerande insekt i jord- og kulturlandskapet.

Ein nasjonal strategi for urbant landbruk, utarbeidd av Landbruks- og matdepartementet i samarbeid med relevante sektorar, (2021) er følgd opp med rettleiingsmaterieil for skulehage. Bevaring og berekraftig bruk av genetiske ressursar er nødvendige for å sikre variasjon og unngå tap av sortar, artar og rasar. Svalbard globale frøkvelv er etablert av den norske regjeringa for sikker lagring av sikringskopiar av frøa i genbankane i verda. I 2022 vart totalt 69 825 nye frøprøvar sikra i frøkvelven, og på slutten av 2022 rommar frøkvelven totalt 1 195 244 frøprøvar frå 93 genbankar.

Den nasjonale strategien for bevaring og berekraftig bruk av genetiske ressursar for mat og landbruk vart fastsett hausten 2019, og ein nasjonal tiltaksplan for arbeidet med bevaring og berekraftig bruk av genetiske ressursar som er slutført i 2023, vil operasjonalisere strategien. Tal frå 2022 viser at det framleis er ein positiv auke i talet på avlsdyr av dei bevaringsverdige husdyrrasane innan storfe, sau, hest og geit. Ingen av dei trua storferasane er no kritisk trua. Det vart innvilga tilskot i 2022 for 10,55 mill. kroner, fordelt på 58 prosjekt. Tilskot vart gjevne til tiltak som bidreg til å nå nasjonale mål og til å oppfylle Noregs internasjonale forpliktingar. Som tidlegare år gjekk

fleire tilskot i 2022 til tiltak for å sikre genressursane på lang sikt. Døme på dette er tilskot til avslag, bevaringsbesetningar og klonarkiv, som tek hand om trua husdyrassar, og plante- og skogtre-genetiske ressursar i samarbeid med Norsk genressurscenter.

Det er lagt ned omfattande innsats i å styrkje kunnskapen om skogbruk og det biologiske mangfaldet. Landbruks- og matdepartementet fører vidare denne innsatsen og gav også i 2022 støtte til vidare forskning og utgreiing i prosjektet Miljøregistreringer i Skog (MiS), som har utvikla eit standardisert og godt dokumentert opplegg for registrering av areal som er spesielt viktige for biologisk mangfald i skog. Det vart innvilga 4,550 mill. kroner til dette arbeidet for 2022. Registreringane gjev grunnlag for miljøomsyn i skogbruket.

Stortinget har vedteke at inndelings- og beskrivingsystemet Natur i Norge (NiN), som Artsdatabanken har ansvaret for, skal brukast ved offentleg kartlegging av natur. NiN er eit verktøy for å gjere greie for variasjon i naturen og sikrar mellom anna eit dokumentert og etterprøvbart kunnskapsgrunnlag til bruk i vurderingar av bruk og vern. NiN er teke i bruk i skogbruksplanlegginga.

Areal i økologisk drift utgjorde i 2022 om lag 4,5 pst. av det totale jordbruksarealet i Noreg. Omsetninga av økologiske landbruksvarer i daglegvarehandelen i 2022 var på 2,4 mrd. kroner. Dette er ein nedgang på 109 mrd. kroner, tilsvarende 4 pst. frå året før. Forbruket fall sannsynlegvis meir enn dette, ettersom prisane på matvarer og alkoholfrie drikkevarer auka med 6,5 pst. i snitt. Dei største varekategoriane i daglegvarehandelen er tørrvarer, meieriprodukt, fersk frukt og grønt og drikkevarer.

Plan for vidare arbeid

I jordbruksoppgjæret 2023 vart det bestemt ei ytterlegare styrking av klima- og miljøsatsinga i jordbruksavtalen. Det er viktig for regjeringa å vektleggje arbeidet med grøn omstilling og vareta eit berekraftig landbruk, både knytt til biobasert sirkulær økonomi, arbeid med miljøretta tiltak og reduksjon av klimagassar. Satsinga for året skal bidra til å følgje opp intensjonsavtalen om klima med organisasjonane i jordbruket med styrking av kunnskapsgrunnlaget om klimatiltak, spesielt knytt til metanhemmarar i fôr og tilskotsordningar som bidreg til reduserte utslepp. Avtalen styrker ordningar som vil bidra til ein godt auka miljø- og klimainnsats i norsk jordbruk, både i

form av målretta tiltak og forbetring av kunnskapsgrunnlaget, irekna ein vesentleg auke på ordningane Regionalt miljøprogram, SMIL-ordninga og Verdiskapingsprogrammet for fornybarenergi og teknologiutvikling i landbruket. Vidare vart tiltak for å følgje opp Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden og beitetilskota også prioriterte. Totalt blir avsetninga til ordningar med klima- og miljøverknad auka med 1 113 mill. kroner frå 2022 til 2023. Den totale avsetninga til ordningar med klima- og miljøverknad for 2024 er 9 305 mill. kroner. Vi viser til Prop. 121 S (2022–2023) for detaljar.

Regjeringa har no oppretta Bionova. Bionova skal vere eit verktøy for å nå klimamåla til Noreg for 2030 og målet om å vere eit lågutsleppssamfunn i 2050 gjennom å bidra til reduserte klimagassutslepp og auka karbonopptak og -lagring og å bidra til verdiskaping gjennom overgang til ein meir sirkulær bioøkonomi basert på fornybare biologiske ressursar frå land og hav.

Departementet vil følgje opp arbeidet med genetiske ressursar, Svalbard globale frøkvelv og delta aktivt i dei aktuelle internasjonale prosessane under FN's organisasjon for mat og landbruk, FAO (Food and Agriculture Organization) og den Internasjonale traktaten for plantegenetiske ressursar for mat og jordbruk.

Det er tverrpolitisk semje i Noreg om å arbeide for å redusere matsvinnet. Landbruks- og matdepartementet fører vidare arbeidet med å førebyggje og redusere matsvinn, mellom anna gjennom bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn med fire andre departement og matbransjen. Landbruksdirektoratet har ansvar for å kartleggje matsvinn frå jordbrukssektoren og la fram rapporten *Matsvinn i jordbrukssektoren. Kartlegging for 2021* i februar 2023. Rapporten viser at matsvinn for alle jordbruksproduksjonar i 2021 samla er lågt og totalt utgjør 46 751 tonn, som er 1,9 pst. samla for alle produksjonar.

Arbeidet med å følgje opp Handlingsplanen for berekraftig bruk av plantevernmiddel (2021–2025) vil halde fram.

Landbruks- og matdepartementet fører vidare tilskotsordninga med midlar til verdsarvsatsingane Røros bergstad og Circumferensen, Vegaøyane og Vestnorsk fjordlandskap og til utvalde kulturlandskap i jordbruket. Talet på utvalde kulturlandskap i jordbruket er 51 område over heile landet. Røros Bergstad og Circumferensen vart innlemma frå 2024 i tilskotsordninga med midlar til verdsarvsatsinga. Departementet vil halde fram med å følgje opp Nasjonal pollinatorstrategi og Tiltaksplan for ville pollinerende insekter på fleire

måtar i verkemiddelsystemet i jordbruket. Element frå strategien blir følgde opp gjennom ordningane Utvalgte kulturlandskap i landbruket, Handlingsplan for plantevernmidler, regionale miljøprogram, SMIL-ordninga og Klima- og miljøprogrammet. Norsk Landbruksrådgiving formidlar kunnskap om gode tiltak for pollinerande insekt til bønder i heile landet.

Nasjonal strategi for urbant landbruk blir følgd opp med tiltak innanfor dei tre innsatsområda berekraftig by- og stadutvikling, auka kunnskap om berekraftig matproduksjon og auka berekraftig verdiskaping og næringsutvikling. Rettleiingar for urbant landbruk i arealplanlegginga og dyrking av matvekstar i offentlege rom er under utarbeiding og blir lanserte i 2023–2024. Kommunal- og distriktsdepartementet arbeider med å oppdatere kart- og planforskrifta for urbant landbruk.

Det er eit stort engasjement omkring skogbruk og effektane på biologisk mangfald, og Landbruks- og matdepartementet legg stor vekt på at skogbruksaktiviteten blir basert på kunnskap som kan dokumenterast og etterprøvast. Kunnskapsoppbygging gjennom forskning i MiS-prosjektet om biologisk mangfald og miljøregistreringar i skogbruksplanlegginga held fram i 2023. Dette er avgjerande for å få ny kunnskap til bruk i registrering, overvaking og forvaltning av naturmangfaldet. Landbruks- og matdepartementet vil halde fram med satsinga på Landsskogtakseringa. Statistikk frå Landsskogtakseringa viser aukande volum av tre i alle dimensjonar og aldersklassar for både granskog, furuskog og lauvskog. Mengda død ved aukar også atskilleg.

Regjeringa vil føre vidare aktive miljøomsyn i skogpolitikken – tilskotsordningar, miljøregistreringar, miljøtiltak i skog og forskning og kunnskapsoppbygging. Miljøsatsinga til skognæringa, ikkje minst Norsk PEFC Skogstandard, og verkemidla i naturmangfaldlova gjev eit godt grunnlag for at uttaket av biomasse frå skog kan aukast samstundes som det biologiske mangfaldet blir teke vare på.

8.1.11 Nærings- og fiskeridepartementet

Klima- og miljøområde, mål og utfordringar

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider for at norsk klima- og miljøpolitikk skal vere så effektivt innretta som mogleg, og at norsk næringsliv skal kunne utnytte dei moglegheitene som oppstår når det blir lagt større vekt på klima- og miljømål i politikktutforminga. Ein aktiv innovasjonspolitikkk for å fremje utvikling og kommersialisering av

meir miljøvennlege teknologiar og løysingar er ein viktig del av dette arbeidet. Eit anna element er at krav til at offentlege aktørar tek omsyn til klima- og miljøeffektar i innkjøpa sine, kan bidra til at grønne løysingar blir meir tilgjengelege både i den offentlege og private delen av marknaden.

Teknologisk utvikling er ein føresetnad for å løyse miljø- og klimautfordringane. Det kan dreie seg om utvikling av teknologiar som reduserer bruk av innsatsfaktorar som gjer miljøet ringare, som reduserer miljø- og klimaskadeleg avfall, eller som bidreg til å fjerne forureining etter at ho er oppstått. Næringslivet og offentlege forskingsmiljø har ei avgjerande rolle i å utvikle og ta i bruk ny miljøteknologi og meir miljøvennlege prosessar og produkt. Utviklinga av miljøteknologi vil typisk springe ut av og byggje vidare på kunnskap i eksisterande verksemder og forskingsmiljø. Kommersialisering og spreing av miljøteknologi vil kunne gje gevinstar for både næringslivet og klimaet. Oppgåva til styresmaktene er først og fremst å forme ut dei rette rammevilkåra som skaper insentiv og etterspurnad etter denne typen teknologi og produksjonsløysingar.

Rett regulering og prising av miljø- og klimakostnader kan gje auka utgifter for verksemder som forureinar, men også gje nødvendige insentiv til å investere i miljøvennleg produksjon, spørje etter miljøteknologi og bidra til å betre ressursbruken i samfunnet. Kva miljøpolitiske verkemiddel som er mest tenlege, kjem mellom anna an på arten til miljøpåverknaden og kostnaden og nytten av det enkelte tiltaket.

Nasjonale tiltak som gjer at eit land har strengare klimapolitikk enn andre land, kan gje bedriftene ei konkurranseulempe. Dette kan føre til at bedriftene i landet flyttar verksemda si eller vel å investere i land med svakare klimareguleringar (karbonlekkasje). Regjeringa vil ta omsyn til konsekvensane som særnorske miljøkrav kan ha for konkurranseevna til norske bedrifter. Eit viktig tiltak for å motverke karbonlekkasje er CO₂-kompensasjonsordninga for kraftintensiv industri. Denne ordninga ligg under ansvarsområdet til Klima- og miljødepartementet. For nærmare omtale av ordninga blir det vist til fagproposisjonen til Klima- og miljødepartementet.

Sjødeponering av avgang frå gruvedrift og bruk av prosesskemikaliar kan skape konflikter mellom omsynet til verdiskaping frå mineralutvinninga og andre næringar og omsynet til naturmangfaldet. Det er difor viktig med heilskaplege avvegingar av fordelane og ulempene med mineralprosjekt.

I Hurdalsplattforma er grøn skipsfart peikt ut som eit satsingsområde for omstilling. Ambisjonen er halverte utslepp i 2030 samanlikna med 2005, noko som både fordrar raskare teknologiske og verknadsfull politikk. Framover vil det innførast krav til utslepp frå fleire fartøyssegment, og det blir arbeidd med å innlemme skipsfarten i EUs kvotehandelsystem, EU ETS. Regjeringa er i dialog med organisasjonar i skipsfarten og fiskeria om å inngå ein klimapartnerskap.

Sjømatnæringa er avhengig av eit sunt og reint hav. For å sikre ei berekraftig hausting av dei viltlevande marine ressursane er det nødvendig med ei heilskapleg og økosystembasert forvaltning. Kunnskap om uønskte stoff og næringsstoff er viktig for å utnytte marine ressursar og for å dokumentere at sjømaten er trygg og sunn. Havet kjenner ingen grenser, og forureining frå andre stader i verda er hovudutfordringa, men også lokal forureining og avrenning frå land påverkar marint miljø og mattryggleiken.

Utsleppsreduksjonar frå fiskerinæringa vil i hovudsak komme frå meir energieffektive fangstmetodar. Ei viktig nyvinning på dette området er elektrifiserte kystfiskefartøy.

Miljøomsyn skal vere ein grunnleggjande premiss for vidareutvikling og vekst i havbruksnæringa. Lakselusmitte frå oppdrett til villaks og sjøaure og genetisk påverknad frå rømt oppdrettslaks på villaksen er to av dei viktigaste miljøutfordringane i norsk havbruksverksemd på kort sikt. Andre område som har noko å seie for den totale miljøbelastninga til havbruksnæringa, er utslepp, produksjon og hausting av fôrråvarer og korleis kystarealet til havbruksformål blir disponerte.

Rapportering for 2022 og status for 2023

Rapporteringa er i hovudsak retta mot status for miljø. Rapportering om status for klimaarbeidet (inkludert klimatilpassing) er nærmare beskrive i Klimastatus og -plan.

Forskning og innovasjon

Miljøspørsmål og kunnskap om årsakene til, verknadene frå og løysingane på miljøproblema er sektorovergripande. Miljørelevant forskning og innovasjon inngår i mange av programma og ordningane som er finansierte over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet.

Forskning og innovasjon spelar ei sentral rolle i den grønne omstillinga av næringslivet og resten av samfunnet vårt. Kompleksiteten i klimautfordringane krev innovasjons- og forskningssamarbeid på

tvers av sektorar, finansieringskjelder og land. Noreg deltek mellom anna i EUs investeringsprogram InvestEU i perioden 2021–2027. Programmet gjev næringslivet tilgang til EU-omfattande finansielle instrument som kan komplementere nasjonale verkemiddel. Minst 30 pst. av investeringane gjennom programmet skal bidra til å nå EUs klimamål.

I tillegg til internasjonale forskings- og innovasjonsinitiativ er det ei rekkje ordningar i det nasjonale verkemiddelapparatet som byggjer opp under grøn omstilling i næringslivet. Grøn plattform er eitt av tiltaka for grøn omstilling. Plattformen er ein felles konkurransearena i regi av Noregs forskingsråd, Innovasjon Noreg og Siva. Formålet med tiltaket er å skape samfunnsøkonomisk lønnsamt og berekraftig næringsliv som bidreg til grøn omstilling. Plattformen skal fremje grøn omstilling frå grunnleggjande forskning til kommersialisering og innovasjon.

Regjeringa ønskjer å leggja til rette for ei dreining i forskings- og innovasjonsaktivitetane til næringslivet mot meir klima- og miljøvennlege løysingar. I statsbudsjettet for 2023 innførte regjeringa derfor eit hovudprinsipp om at prosjekt som får støtte gjennom det næringsrette verkemiddelapparatet, skal ha ein plass på vegen mot omsstillingsmålet for 2030, og at Noreg skal vera eit lågutsleppssamfunn i 2050. Prinsippet fannar både prosjekt med nøytral effekt og prosjekt med positiv effekt på grøn omstilling og er til dømes ikkje til hinder for å støtta gode prosjekt i petroleumsnæringa. Verkemiddelapparatet skal mobilisera gode prosjekt som bidreg til grøn omstilling eller svarer til andre viktige formål, mellom anna relatert til områda som er peika ut i vegkartet til regjeringa for eit grønt industriløft.

For å dokumentera og følgja opp denne grønne dreininga av verkemiddelapparatet vart verkemiddelaktørane i 2022 bede om å etablere samanliknbar rapportering om støtte til prosjekt med klima- og miljøinnhald. Verkemiddelaktørane leverte ei skisse til løysing i desember 2022 og har i 2023 jobba vidare med utvikling av løysing, for implementering og oppstart 1. januar 2024.

Over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet blir tildelingane gjevne til klima- og miljørelevant forskning i hovudsak gjennom løyvingar til forskingsinstitutta og programma Grønn plattform, Innovasjonsprosjekt i næringslivet (IPN), Marinforsk, MAROFF, Havbruk og Forny2020 i Forskringsrådet. Gjennom ordningane til Forskringsrådet kan næringslivet til dømes få støtte til utvikling av teknologiar som avgrensar forureining ved hjelp av reinsing, meir miljøvennlege

produkt og produksjonsprosessar, meir effektiv ressurs-handtering og ressursutnytting og teknologiske system som reduserer miljøpåverknaden. Når Forskringsrådet vel ut prosjekt, blir også miljøverknadene til prosjekta vurderte. I 2022 utbetalte Forskringsrådet 816 mill. kroner til løpande prosjekt i næringslivet under LTP-området «Klima, miljø og energi». Dette utgjør om lag 38 pst. av næringslivsporteføljen i 2022. I perioden 2020–2022 er det totalt utbetalt om lag 2,2 mrd. kroner til klima-, miljø- og energirelevante prosjekt. Dette utgjør om lag 37 pst. av næringslivsporteføljen i perioden.

Klima- og miljøretta forskning innanfor marin sektor inkluderer forskning på hav- og kystmiljø og økosystemtilstand, miljøkonsekvensar av påverknader i marine økosystem og korleis verksemder innanfor desse sektorane kan drivast meir effektivt, berekraftig, sirkulært og miljøvennleg. Det bidreg også som underlag for kva område det mellom anna ikkje skal gå for seg fiskeriaktivitetar, og som dermed gjev langvarige bevaringseffektar.

Innovasjon Noreg skal vere ein pådrivar for å fremje innovasjon og utvikling av konkurransedyktige og berekraftige nye teknologiar og løysingar. Dette inneber mellom anna at berekraft, i form av effektar på samfunn og miljø, blir beskrevet og vurdert i alle finansieringssaker. Berekraftige prosjekt blir prioriterte føre andre like gode prosjekt som er mindre berekraftige. Innovasjon Noreg forvaltar også Miljøteknologiordningen og Grønne vekstlån som er retta direkte mot grøn omstilling.

Med ein stor andel grønne prosjekt er Innovasjon Noreg ein vesentleg aktør for at Noreg lykkast med det grønne skiftet. Innovasjon Noreg rapporterer at 68 pst. av finansielle midlar i Innovasjon Noreg gjekk til prosjekt med potensiell positiv miljøeffekt i 2022. Dette er ein større andel enn i tidlegare år. Dei andre prosjekta er i hovudsak nøytrale. I 2022 vart det tildelt tilskot, lån og garantiar på om lag 7,1 mrd. kroner, fordelte på 3,3 mrd. kroner i tilskot, 3,1 mrd. kroner i lån og 610 mill. kroner i garantiar.

I tillegg til å gje finansiell støtte til prosjekt med potensiell positiv miljøeffekt bidreg Innovasjon Noreg med nettverksaktivitetar og kompetansenester i prosjekt som har miljø som hovudformål. Berekraftig utvikling er eit viktig mål for fleire av næringsklyngjene i Innovasjon Noregs klyngjeprogram. Innovasjon Noreg tilbyr også tenester som skal gje ekstra draghjelp til norske, grønne løysingar for å lykkast i internasjonale marknader.

Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfinansiering AS finansierer FoU-prosjekt som skal bidra til nyskaping, auka verdiskaping og berekraft i sjømatnæringa.

Handelspolitikk

Saman med dei andre EFTA-statane (Island, Liechtenstein og Sveits) legg Noreg fram eit kapittel om handel og berekraftig utvikling i alle frihandelsavtaleforhandlingar. Kapittelet omhandlar ivaretaking av miljøomsyn gjennom forpliktingar om mellom anna handel og høvesvis skogforvaltning, biologisk mangfald, klimaendringar, multilaterale miljøavtalar og fiskeri og havbruk. Også ved reforhandling av tidlegare inngåtte frihandelsavtalar gjennom EFTA har Noreg som mål å ta inn kapittelet om handel og berekraftig utvikling.

Den OECD-tilknytte eksportfinansieringsavtalen, Arrangement on Officially Supported Export Credits, regulerer vilkåra for Eksportfinansiering Norge (Eksfin) sine eksportgarantiar og eksportlån, til dømes minstenivå for renter og maksimale løpetider. Det blir her lagt til rette for grøn energi ved at eksportkontraktar som kjem innanfor verkeområdet til klimasektoravtalen, kan tilbydast gunstigare finansieringsvilkår (hovudsakleg lengre nedbetalingstider) enn andre eksportkontraktar. For ein nærmare omtale av OECDs eksportfinansieringsgrupper, sjå NFD sin Prop. 1 S (2023–2024).

Statleg eigarskap

Staten er ein langsiktig og ansvarleg eigar. Verdiane til fellesskapen skal forvaltast på ein måte som gjev tillit hos allmenta og bidreg til å oppnå måla staten har som eigar, som er høgast mogleg avkastning over tid innanfor berekraftige rammer eller berekraftig og mest mogleg effektiv oppnåing av sektorpolitiske mål. Staten som eigar stiller tydelege forventningar til arbeidet selskap med statleg eigardel gjer med klima og natur. Desse kjem fram av av Meld. St. 6 (2022–2023) *Et grønne og mer aktivt statlig eierskap – statens direkte eierskap i selskaper*.

Nærings- og fiskeridepartementet følgjer opp forventningane knytte til klima og natur i eigardialogen med selskap med statleg eigardel.

Opprydding etter industri og gruvedrift

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmeisteren for Svalbard (DMF) er fagetaten staten har for forvaltning og utnytting av mineralressur-

sar. På vegner av Nærings- og fiskeridepartementet gjennomfører DMF også tiltak for å redusere miljøkonsekvensar etter tidlegare mineralverksemd i område der departementet har eit eigar- eller forvaltaransvar.

Miljødirektoratet har fastsett ein handlingsplan for forureiningstiltak i område som venteleg har den største forureiningsrisikoen. DMF har sidan 1989 gjennomført tiltak i desse områda, og tungmetallavrenninga av kopar og sink er blitt vesentleg redusert i perioden. DMF vurderer i samarbeid med Miljødirektoratet ytterlegare tiltak i desse og andre område der det har vore mineralutvinning. For rapport om oppryddingsarbeidet ved Løkken, Follidal, Sulitjelma, Røros, Søve og Raufoss, sjå NFD sin Prop. 1 S (2023–2024).

Handtering av nasjonalt atomavfall og atomanlegg

Staten har ut frå eit samfunnsmessig omsyn teke ansvar for finansiering av opprydding etter den nukleære forskingsverksemda til Institutt for energiteknikk i Halden og på Kjeller og etablert etaten Norsk nukleær dekommisjonering for å gjennomføre oppryddinga. Utgreiingar bereknar at investeringskostnadene for oppryddinga aleine kan bli på meir enn 24 mrd. kroner over fleire tiår. Tala er svært usikre. Meld. St. 8 (2020–2021) *Trygg nedbygging av norske atomanlegg og handtering av atomavfall* beskriv problemstillingar og prosessar i oppryddingsarbeidet. Det blir elles vist til omtale under programkategori 17.10, kap. 907 og kap. 908.

Maritim næring og kystområdet

Rapportering om status for klimaarbeidet (inkludert klimatilpassing) er nærmare beskrive i Klimastatus og -plan.

NO_x-avtalen har vore eit viktig tiltak for utvikling av norsk miljøvennleg flåte. Næringsorganisasjonane som er partar til miljøavtalen, har etablert Næringslivets NO_x-fond. Inneverande avtale mellom Klima- og miljødepartementet og dei 15 næringsorganisasjonane for perioden 2018–2025 er forlengd til 2027 med eit eige utsleppstak for åra 2026–2027. Fondet har gjeve hovudtyngda av støtta si til prosjekt i maritim sektor som har stått for om lag 60 pst. av utsleppsreduksjonane av NO_x. Ifølgje NO_x-fondet har tiltaka frå fondet frå 2018 gjeve ein verifisert reduksjon av NO_x-utslepp på om lag 4 450 tonn per år. NO_x-reduserande tiltak som følgje av redusert drivstofforbruk eller energiomlegging gjev også lågare CO₂-utslepp. Ifølgje NO_x-fondet inneber tiltaksporteføljen til

fondet frå 2018 ein reduksjon i dei årlege CO₂-utsleppa på om lag 2 mill. tonn.

Utslepp frå skip i hamn er nokre stader ei lokal kjelde til luftforureining av nitrogendioksid (NO₂). Etablering av landstraumanlegg i hamner bidreg til mindre luftforureining, og per 2021 er det registrert 162 landstraumanlegg.

Kystverket jobbar med å redusere plastforureining frå eiga verksemd. Positiv plastrekneskap er standardkrav i Kystverkets kontraktar for farvasstiltak. Det inneber at entreprenøren skal dokumentere at det er samla opp meir plast enn det som vart tilført til sjøen.

Undersøkingar før farvasstiltak startar opp, avdekkjer ofte forureina sediment frå mellom anna hamneverksemd, skipsverft, gamle avfallsfyllingar og avløp. Grundig planlegging og overvaking, skånsame metodar for gjennomføring og mildnande tiltak sikrar at forureining ikkje blir spreidd, og at ho blir fjerna på ein forsvarleg måte. Kystverket samarbeider med aktuelle kommunar og Miljødirektoratet om miljømudring i tilknytning til egne tiltak. I 2022 vart det gjennomført to utdjuingsprosjekt som handterte forureina sediment. I forprosjektet innseiling Borg vart det levert 1 950 m til avfallsanlegg, og i Hammerfest Ren Havn vart 12 900 m³ forureina masse sikra i kaideponi.

Fiskeri

Noreg har lovfesta at forvaltninga av fiskeriressursane skal vere berekraftig og baserte på beste tilgjengelege kunnskap. Fiskeristyresmaktene vurderer jamleg bestandssituasjonen og behova for å fastsetje forvaltningstiltak i dei ulike fiskeria for å sikre berekraftig hausting. Rett kvotefastsetjing, andre reguleringsstiltak og kontroll med at reguleringane blir følgde, er viktige for å unngå at det blir fiska for hardt på bestandane.

For dei kommersielt viktigaste fiskebestandane har forvaltninga eit godt kunnskapsgrunnlag, som blir oppdatert årleg. Noreg deler opp mot 90 pst. av desse fiskeressursane med andre land. For ein systematisk gjennomgang av tilstanden til dei viktigste fiskebestandane Noreg deler med andre land, og dei vitskaplege råda om korleis bestandane bør regulerast, sjå Meld. St. 11 (2022–2023) *Noregs fiskeriavtalar for 2023 og fisket etter avtalane i 2021 og 2022*. For ein nærmare omtale av tilstanden for viktige fiskebestandar, sjå Nærings- og fiskeridepartementet sin Prop. 1 S (2023–2024).

Fiskeriforvaltninga arbeider for eit mest mogleg klima- og miljøvennleg fiske. Å unngå skade

på botnhabitat og redusere energiforbruket til fiskeflåten er viktige mål i tillegg til å regulere fiskeria slik at utkast av fisk og bifangst blir mest mogleg redusert. Villfanga fisk har i utgangspunktet eit lågt klima- og miljøfotavtrykk. Det blir lagt vekt på ytterlegare å redusere dette ved bruk av ny teknologi og tilrettelegging for eit effektivt fiske, mellom anna gjennom sonetilgang i sonene til andre land.

Tapte fiskereiskapar kan forårsake spøkjesfiske, og havressurslova pålegg fiskarar å søkje etter tapte reiskapar og rapportere dersom reiskapen likevel går tapt. I tillegg til førebyggjande arbeid har Fiskeridirektoratet dei siste åra forsterka oppryddingsinnsatsen sin. Lokale oppreinskingstokt langs kysten har avdekt betydelege funn av reiskapar som stammar frå fritidsfiske. Frå 1. januar 2022 er det krav om å merkje teiner og ruser i fritidsfiske, og allmenta blir oppmoda til å rapportere tapte fiskereiskapari fritidsfiskeappen.

Havbruk

Utviklingsløyve vart etablert som ei mellombels ordning i november 2015 og avslutta i november 2017. Formålet er å leggje til rette for utvikling av teknologi som kan bidra til å løyse ei eller fleire av dei miljø- og arealutfordringane som akvakulturnæringa står overfor, til dømes ved konstruksjon av prototypar og testanlegg, industriell design, utstyrsinstallasjon og fullskala prøveproduksjon. Per 22. august 2023 er det gjeve tilsegn om til saman 123 utviklingsløyve til 24 søkjarar.

Det nasjonale programmet for overvaking av rømt oppdrettslaks har talfesta innslaga av rømt fisk i 178 vassdrag i 2021. Av desse vart til saman 79 pst. vurderte til å ha lågt innslag av rømt oppdrettslaks (mindre enn 4 pst.), 14 pst. vart vurderte til å ha moderat innslag (mellom 4 og 10 pst.), medan 8 pst. vart vurderte til å ha eit høgt innslag. Andelen vassdrag med høgt innslag har generelt vore låg dei siste åra samanlikna med tidlegare år. For ein nærmare omtale, sjå Nærings- og fiskeridepartementet sin Prop. 1 S (2023–2024).

Grensene for kor mykje lus det kan vere på oppdrettsfisken, er sette svært lågt for å beskytte viltlevande laksefisk. På grunn av aukande resistens mot lakselusmiddel har nedkjempinga dei siste åra blitt meir utfordrande.

Data for 2022 viser at nasjonalt nivå av lakselus på oppdrettsfisk fram til og med juli har vore likt som i 2021. For ein nærmare omtale, sjå Nærings- og fiskeridepartementet sin Prop. 1 S (2023–2024).

Miljøovervaking av botnen under og rundt oppdrettsanlegg skjer i samsvar med norsk standard NS 9410. I nærområda til havbruksanlegga viser undersøkingane at tilstanden er stabil med gode miljøforhold. Resultata frå miljøundersøkingane viser at på landsbasis har meir enn 90 pst. av lokalitetane god eller svært god miljøtilstand, rundt 7 pst. har dårleg tilstand og om lag 1 pst. svært dårleg tilstand. Dette har vore ein stabil trend det siste tiåret.

Nærings- og fiskeridepartementet samarbeider med Klima- og miljødepartementet om eit oppdatert regelverk for utslepp og overvaking av forureining frå havbruksnæringa.

Sjømat

Auka konsum av sjømat er tiltak for å fremje klima og berekraft. Ei endring i kosthaldet til befolkninga i tråd med tilrådinga frå helsestyresmakterne er identifisert som viktig for å nå ernærings- og klimapolitiske mål i Miljødirektoratets rapport *Klimakur 2030* og er omtalt i Meld. St. 13 (2020–2021) *Klimaplan for 2021–2030*. Det blir arbeidd med å auke sjømatinntaket i befolkninga i tråd med kostråda, mellom anna gjennom kosthaldsprogrammet Fiskesprell.

Nærings- og fiskeridepartementet følgjer også opp rapporten *Grønn verdiskaping og økt bearbeiding i sjømatindustrien* som vurderer moglegheitene for grøn omstilling og tilrettelegging for framtidig berekraftig produksjon i sjømatindustrien. Rapporten foreslår tiltak som kan bidra til auka tilarbeiding av berekraftige sjømatprodukt i Noreg. Som all matproduksjon kjem sjømat med eit klima- og miljøfotavtrykk.

Matsvinn

Mat som blir produsert og ikkje eten, er unødig bruk av ressursar og har ein uheldig påverknad på miljøet. Matsvinn bidreg til nesten 10 pst. av dei globale menneskeskapte klimagassutsleppa. Å redusere matsvinn er difor eit viktig miljøtiltak. For ein nærmare omtale, sjå Nærings- og fiskeridepartementet sin Prop. 1 S (2023–2024).

Tverrgående tema i fiskeri- og havbruksforvaltninga

Kartlegging av marine naturtypar

MAREANO-programmet har sidan 2005 drive kartlegging av havbotnen i norske havområde gjennom systematisk innsamling av djupnedata og data om geologien, landskapa og naturtypane, biologiske mangfald og forureining på havbotnen.

Formålet med kartlegginga er mellom anna å bidra til kunnskapsbasert forvaltning av dei havbaserte næringane og dei marine økosystema gjennom bidrag til forvaltningsplanane for norske havområde. Kartlegging blir gjennomført av Havforskningsinstituttet, Noregs geologiske undersøking og Statens kartverk. I 2022 vart det gjennomført djupnekartleggingar på totalt 3 362 km ved høvesvis Spitsbergenbanken i Barentshavet og i Nordsjøen på to transekt inn mot vindparkområdet Sørlege Nordsjø II. Det er utført geologiske, biologiske og kjemiske prøvetakingar i Nordsjøen, i havvindområda Utsira Nord og Ytre Oslofjord, og dessutan nord av Svalbard og Kvitøyrenna, over område på til saman 11 372 km². Resultat og kart frå MAREANO-programmet blir løpande publiserte på www.mareano.no.

Framande artar

Havforskningsinstituttet kartlegg førekomsten av framande artar gjennom program for hav- og kystovervaking. Det er miljøstyresmaktene som har ansvaret for arbeidet mot framande artar, med unntak av forvaltninga av kongekrabbe, som ligg til fiskeriforvaltninga. Bestanden av kongekrabbe nådde eit maksimum i 2008 og har sidan da stabilisert seg på eit lågare nivå. Det er lite som indikerer spreiding av bestanden dei siste åra.

Sjukdom hos villlevande akvatiske artar

Nærings- og fiskeridepartementet har det forvaltningsmessige ansvaret for å førebyggje og kjempe ned sjukdom hos villfisk og andre villlevande akvatiske artar. Sjukdommar som kan true ein art, blir prioriterte. Dei mest aktuelle slike sjukdommane er krepsepest hos edelkreps og parasitten *Gyrodactylus salaris* hos atlantisk laks.

Krepsepest kan føre til at edelkrepsbestanden i eit vassdrag blir utrydda totalt. Signalkreps, som er ein framand art i Noreg, kan vere smitta utan å bli sjuk. Ulovleg utsetjing av signalkreps eller flytting av båtar og utstyr som har vore brukte i smitta vassdrag, gjev auka risiko for smittespreiing. Veterinærinstituttet påviste i juli 2023 krepsepest frå død edelkreps som vart funnen oppstraums i Rustadfossen. Dette stadfestar mistanken om spreiding og eit aktivt krepseutbrot i Hærvassdraget. I Noreg har totalt sju vassdrag blitt ramma av krepsepestutbrot ein eller fleire gonger. I tillegg har fire lokalitetar vore, eller er framleis, rekna for krepsepestsone på grunn av ulovleg utsett og pestsmitta signalkreps.

Gyrodactylus salaris kan føre til at heile bestander av den atlantiske villaksen i elvar går tapt. Parasitten angrip ikkje laksefisk i sjø. Det er fram til i dag påvist *Gyrodactylus salaris* på laks og røye i 52 vassdrag i Noreg. Per. 7. august 2023 har ni vassdrag kjend førekomst av *Gyrodactylus salaris*, 42 vassdrag er friskmelde etter behandling, og eitt vassdrag er under friskmelding. Det siste tilfellet av *Gyrodactylus salaris* vart påvist i Gylvelva ved Tingvollfjorden i Møre og Romsdal i august 2023.

Beskytta område

Noreg har iverksett ei rekkje beskyttande tiltak mot skadeleg fiskeriaktivitet med heimel i havressurlova. Totalt er nær halvparten av norske havområde omfatta av områdebaserte fiskerireguleringar som bidreg til beskyttelse av botnhabitata. Særleg omfattande er det generelle forbodet mot bruk av botnslepte reiskapar i område djupare enn 1 000 meter. Det generelle forbodet har likevel vist seg ikkje å vere tilfredsstillande i delar av Barentshavet, mellom anna fordi det er andre artar der enn lenger sør. I 2019 vart det difor innført nye reglar for å sørge for betre beskyttelse av blautkorallar, svamp og andre sårbare artar i desse områda, inkludert stenging av ti område for alt botnfiske. I tillegg er ei rekkje område med djupvasskorallførekomstar beskytta mot all fiskeriaktivitet som er borti botnen.

Nærings- og fiskeridepartementet er involvert i arbeidet med beskyttelse og vern av marine område under konvensjonen om biologisk mangfald (CBD), den regionale fiskerierorganisasjonen for Nordaust-Atlanteren (NEAFC) og i oppfølging av FN's berekraftsmål. For ein nærmare omtale, sjå Nærings- og fiskeridepartementet sin Prop. 1 S (2023–2024).

Planar for vidare arbeid

Forskning og innovasjon

Regjeringa vil halde fram med å fremje forskning, innovasjon og grøn omstilling i næringslivet gjennom det næringsretta verkemiddelapparatet. Løyvingane over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet bidreg mellom anna til utviklinga av nye grøne løysingar i næringslivet.

I 2024-budsjettet foreslår regjeringa ei rekkje tiltak knytt til forskning, innovasjon og grøn omstilling i næringslivet. Som ei oppfølging av Grønt industriløft og batteristrategien, vil regjeringa leggja til rette for at det kan ytast innovasjonstilskot i Innovasjon Noreg til store batteriprojekt av felles-

europaisk interesse. Prosjektstøtta vil ha ei øvre totalramme på 1 mrd. kroner over fem år. Vidare vil regjeringa styrkja innsatsen retta mot oppstart-selskap gjennom Innovasjon Noreg med 70 mill. kroner og auke løyvinga til næringsretta forskning for grøn omstilling gjennom Forskningsrådet med over 100 mill. kroner. Regjeringa foreslår også å auka ramma for lavrisikolån i Innovasjon Noreg med 1 mrd. kroner, styrkja løyvinga til testfasilitetar gjennom Siva med 26 mill. kroner og styrkja DOGAs arbeid med design og arkitektur i grønne industrietableringar med 3 mill. kroner. I tillegg er Innovasjon Noregs Grønne vekstlån blant tiltaka som blir vidareførte i 2024, og som er retta direkte mot klima- og miljørelevant forskning og innovasjon i næringslivet.

Regjeringa fører vidare hovudprinsippet om at prosjekt som får støtte gjennom det næringsretta verkemiddelapparatet, skal ha ein plass på vegen mot omstillingsmålet for 2030, og at Noreg skal vere eit lågutsleppssamfunn i 2050. Prinsippet famner både om prosjekt med nøytral effekt og prosjekt med positiv effekt på grøn omstilling og er til dømes ikkje til hinder for å støtte gode prosjekt i petroleumsnæringa. Verkemiddelapparatet skal mobilisere gode prosjekt som bidreg til grøn omstilling eller svarer til andre viktige formål, mellom anna relatert til områda som er peikte ut i regjeringa sitt vegkart for eit grønt industriløft.

Mineralnæringa

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmeisteren for Svalbard (DMF) skal arbeide for at Noregs mineralressursar blir forvalta og utnytta til det beste for samfunnet. Dette omfattar også forsvarleg og berekraftig forvaltning av mineralressursar og å redusere miljømessige konsekvensar av tidlegare mineraluttak.

I 2024 skal DMF prioritere å følgje opp den heilskaplege planen for gjennomføring av tiltak for å redusere forureininga etter den tidlegare gruvedrifta i Folldal. Oppfølging av planen vil mellom anna vere avhengig av nødvendige løyve frå aktuelle styresmakter. DMF skal også prioritere arbeidet med revidert tiltaksplan på Løkken og oppfylling av det siste delmålet i miljøpålegget her.

Maritim næring og kystområdet

Regjeringa vil halde fram med å leggje til rette for grøn omstilling i maritim næring. Å satse målretta på teknologi og løysingar som gjev effektivisering, lågare energiforbruk og løysingar som tek i bruk

ikkje-fossile energikjelder, er viktig for å gje ytterlegare kraft til den grønne omstillinga i skipsfarten. Midlane til maritim forskning blir gitt med ei føring om bruk til grøn skipsfart, digitalisering og implementering av klima- og miljøvennlege løysingar, sjå omtale under kap. 920. I 2023 vart målgruppa for låneordninga for skip i nærskipfart og fiskefartøy utvida til skip til havbruksnæringa, offshoreskip, ferjer og hurtigbåtar. Låneordninga skal bidra til å redusera klima- og miljøutslepp ved å finansiera flåtefornyng og supplerer innsatsen for grøn skipsfart i eksisterande ordningar retta mot utvikling av miljø- og klimavennlege fartøy. Sjå omtale under kap. 2421. Eit grønt løft for maritim industri kan bidra til vidare vekst i næringa gjennom eksport av maritime låg- og nullutsleppsløysingar.

Sjøfartsdirektoratet vil halde fram med arbeidet med å utvikle regelverk som opnar for bruk av ny teknologi og miljøvennlege løysingar for skip, samstundes som tryggleiken blir varetaken. Arbeidet i FNs sjøfartsorganisasjon IMO knytt til utvikling av eit klima- og miljøvennleg internasjonalt regelverk vil framleis vere eit prioritert område.

Det er forventet auka etterspurnad etter naturgass (LNG) som følgje av at fleire nye skip blir bygde med LNG-drift, i tillegg til at det er fleire LNG-drivne cruiseskip i norske farvatn som følgje av NO_x-utsleppskrava i verdsarvfjordane. EUs klimapakke «Klar for 55» inneheld også krav til utbygging og bruk av landstrøm i hamn for containarskip og større passasjerskip. Dette vil truleg medverke til meir utbygging av landstrøm i Noreg. Ved utgangen av 2022 er det registrert 223 etablerte og planlagde landstrømsanlegg, 11 LNG-bunkringsanlegg og 1 metanolbunkringsanlegg. Det er på same tidspunkt sett i drift om lag 105 ladeanlegg for bilferjer, passasjerferjer, hurtigbåtar og turistbåtar.

Fiskeri og havbruk

Regjeringa vil prioritere kunnskapsgrunnlaget for bestandsestimat og å sikre tilstrekkeleg kontroll med bestandsuttaket. Oppfølging av tiltak for kysttorsk vil vere ei viktig prioritering. Regjeringa fører vidare satsinga på forbetra kontroll med ressursuttaket og opprydding av tapte fiskereiskapar og andre tiltak i Fiskeridirektoratets handlingsplan mot marin forsøpling. Noregs innsats mot ulovleg, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og Blue Justice-initiativet for å kjempe mot fiskerikriminalitet globalt er også høgt prioriterte.

For å oppnå målsetjinga om meir matproduksjon frå havet vil det vere avgjerande å sikre tilstrekkeleg tilgang til eigna areal for havbruksverksemda. Dette gjeld både for tradisjonelle anlegg i kystsona, utsleppsfrie lukka anlegg lenger inn i fjordane og store offshoreanlegg lenger ut til havs. Vidareutvikling av det nye produksjonsreguleringsregimet i havbruksnæringa er viktig for å sikre at den ønskede veksten i havbruksproduksjonen skjer innanfor miljømessig akseptable rammer.

Regjeringa prioriterer å leggje til rette for vel fungerande sameksistens mellom havnæringane. Det er behov for auka kunnskap for å kunne leggje til rette for mest mogleg optimal lokalisering av havvind og havbruk til havs og for å auke kunnskapen om effektar for økosystema og andre næringar.

Sjømat

Regjeringa vil følgje opp tiltak for å fremje akvatisk mat i arbeidet med klima og berekraft, mellom anna gjennom ernærings- og kosthaldsarbeidet, og føre vidare heilskapleg overvaking av dei viktigaste fiskebestandane og sjømat for å kartlegge innhaldet av uønskede stoff og næringsstoff. Kartlegging og kunnskapsoppbygging om uønskede stoff, smittestoff og næringsstoff i nye marine artar som blir tekne i bruk som mat og fôr, skal først vidare.

Regjeringa vil halde fram med arbeidet med å styrkje kunnskapsgrunnlaget om førekomst og betydninga av mikropplast og nanoplast i det marine miljøet og i sjømat.

8.1.12 Olje- og energidepartementet

Klima- og miljøområde, mål og utfordringar

For å redusere klimagassutsleppa og nå Noregs klimamål vil regjeringa satse på fornybar energi gjennom å auke norsk vasskraftproduksjon, leggje til rette for ei storstilt satsing på havvind og dessutan tillate utbygging av vindkraft på stader der det er gode vindforhold og lokal aksept. Vassdrag-utbyggingar og andre energirelaterte utbyggingar som vindkraft gjev inngrep i natur- og kulturmiljø. Ved utnytting av fornybare energikjelder og ved bygging av kraftleidningar står ein difor overfor viktige avvegingar. Ved utbygging av ny produksjon og nye kraftoverføringar er det viktig å finne dei beste løysingane ut frå ei heilskapleg avveging av miljø- og samfunnsomsyn.

Energieffektivisering vil vere eit viktig bidrag for å redusere forbruksveksten av energi. Energieffektivisering og fleksibelt forbruk som reduserer forbrukstoppane for elektrisitet, kan over tid føre til lågare investeringsbehov i straumnett og redusere behovet for andre tiltak for å sikre effektbalansen i delar av året. Energieffektivitet kan også redusere behovet for ny kraftproduksjon og styrkje forsyningstryggleiken. Energieffektiviseringstiltak vil ofte kunne gjennomførast raskare enn utbygging av ny fornybar kraftproduksjon og nytt straumnett.

Flaum og skred kan føre til skade på liv og helse, eigedom, infrastruktur og miljø. Noreg har dei siste åra opplevd fleire flaum- og skredhendingar med store skadar. Farekartleggingar har avdekt fleire fareområde og bidrege til auka medvit i samfunnet kring risiko. Befolkningsvekst og økonomisk vekst bidreg til eit veksande skadepotensial. Klimaendringar vil forsterke dette. Det overordna målet til regjeringa er å betre evna samfunnet har til å handtere flaum- og skredrisiko under eit klima i endring.

Klima- og miljøutfordringar ved olje- og gassutvinning er knytte til utslepp til luft og til sjø. Omsynet til miljø og berekraftig utvikling er ein integrert del av den norske petroleums- og energiwerksemda. Ei rekkje reguleringar sikrar at det blir teke omsyn til miljøet i alle fasar av petroleumswerksemda og ved utbygging og produksjon av fornybar energi. Økonomiske verkemiddel (deltaking i EU ETS og CO₂-avgift) er dei viktigaste verkemidla for å redusere klimagassutsleppa. Regjeringa skal i samarbeid med næringa jobbe for at utsleppa frå olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel blir kutta med 50 pst. innan 2030 og til netto null i 2050 samanlikna med nivået i 2005.

Dei same faktorane som førebyggjer personskadar og storulykker, vil ofte òg kunne bidra til å førebyggje ulykker som kan føre til forureining knytt til petroleumswerksemda. Ulykker kan ramme både menneske, miljø og materielle verdiar, og det er dei same førebyggingsmekanismane som kan hindre ulykker uavhengig av kva som kan bli ramma. Det er dei enkelte petroleums-selskapa som sjølve er ansvarlege for at krava til helse, miljø, tryggleik og trygging blir følgde opp. Havindustritilsynet fører tilsyn med at verksemdene følgjer opp HMS-ansvaret sitt. Departementet vil følgje opp at Havindustritilsynet sitt arbeid med tryggleik medverkar til at aktørane set i verk effektive tiltak for å førebyggje, avgrense og stanse ulykker, inkludert ulykker som kan føre til forureining til sjø, luft og til hav-

botnen. Dette bidreg til å byggje opp om dei nasjonale målsetjingane i klima- og miljøpolitikken.

Olje- og energidepartementet vil i 2024 følgje opp innsatsområda i klimapolitikken og følgje opp klima- og miljøpolitikken til regjeringa gjennom satsing på forskning og teknologiutvikling, næringsutvikling og energiomlegging på petroleums- og energiområdet.

Rapport for 2022–2023

Olje- og energidepartementet medverka i 2022 til ei effektiv og miljøvennleg forvaltning av energiressursane, ein effektiv og velfungerande kraftmarknad og ei betring av evna samfunnet har til å handtere risiko for flaum og skred. Forebygging av flaum- og skredskadar er gode klimatilpassingstiltak. Arbeidet skjedde i eit nært samarbeid med Noregs vassdrags- og energidirektorat og statsføretaket Statnett.

Regjeringa vil fremje ein effektiv, klima- og miljøvennleg og sikker energiproduksjon og samstundes sikre ei berekraftig forvaltning av naturen. Det er viktig at utbygginga av fornybar energi skjer utan at store verdiar knytte til mellom anna naturmangfald eller landskap går tapt. I 2022 har departementet følgt opp forslaga i Meld. St. 28 (2019–2020) *Vindkraft på land – Endringer i konsesjonsbehandlingen* i lys av Stortinget si behandling, jf. Innst. 101 S (2020–2021). I meldinga vart det føreslått fleire tiltak for å stramme inn behandlinga av vindkraftkonsesjonar, mellom anna å leggje meir vekt på miljø- og landskapsomsyn ved utbygging av vindkraft.

Regjeringa opna i april 2022, etter ein pause på tre år, opp igjen for konsesjonsbehandling av nye vindkraftprosjekt der vertskommunen samtykkjer til behandling. I behandlinga framover skal eit skjerpt omsyn til natur og miljø, slik det følgjer av meldinga og Stortinget si behandling av denne, leggjast til grunn.

I 2022 heldt regjeringa fram med å arbeide med mål og forpliktingar etter LULUCF, med vekt på klimagassutslepp frå arealbruksendringar. Departementet vil gå gjennom praksis for behandling av klimagassutslepp frå arealbruksendringar i konsesjonsprosessen til energi- og vassdragsanlegg. Dei første prosjektområda for havvind på norsk sokkel vart lyste ut i første kvartalet 2023. Regjeringa planlegg for neste utlysingsrunde av prosjektområde for havvind i 2025. I samband med det har NVE saman med ei direktoratsgruppe identifisert 20 område som kan eigne seg for vindkraft til havs. NVE og direktoratsgruppa har også laga forslag til to program for strategisk

konsekvensutgreiing. Programma har vore på høyring og vil bli fastsette hausten 2023.

For rapport på arbeidet med CO₂-handtering og på forskning og utvikling i energi- og petroleumssektoren, sjå omtale i særskilt vedlegg Regjeringas klimastatus og -plan.

Havindustritilsynet gjev seinhaustes ut Risikonivå i norsk petroleumsverksemd, akutte utslepp (RNNP-AU). Gjennom dette arbeidet overvaker Havindustritilsynet trendar for uønskte hendingar og ulykker i petroleumsverksemda som har, eller kunne ha, ført til akutt forureining. Dette arbeidet gjev viktig informasjon for å kunne betre effekten av tryggingarbeid og dermed kunne forebygging hendingar som kan gje akutt forureining på norsk sokkel. For nærmare omtale av resultat frå RNNP-AU for 2022, sjå omtale av særskilde tema i del III av Olje- og energidepartementets Prop. 1 S (2023–2024).

Planar for vidare arbeid

Olje- og energidepartementet vil bidra til ei heilskapleg og miljøvennleg forvaltning av dei fornybare energiressursane. Dette gjeld miljøomsyn ved utbygging av vind- og vasskraftanlegg og ved nettutbygging. Departementet vil òg leggje til rette for miljøforbetring i allereie regulerte vassdrag mellom anna for å følgje opp godkjende forvaltningsplanar etter vassforskrifta. Departementet vil prioritere arbeidet med revisjon av konsesjonsvilkår for å oppfylle miljømåla innan dei fristane som følgjer av planane. Departementet vil følgje opp regjeringa sin handlingsplan for energi-effektivisering. Det er venta at utsleppa frå petroleumsverksemda vil gå ned fram mot 2030. Ein status for utsleppa finst i budsjettproposisjonen til Olje- og energidepartementet. Ein breiare omtale av utsleppsutviklinga blir gjeven i 2024.

For ein nærmare omtale av fornybar energi, regjeringa sitt samarbeid med næringa for å redusere utslepp frå olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel, utvikling av teknologi for fangst, transport og lagring av CO₂ og satsinga til regjeringa på miljøvennleg energiforskning, sjå omtale i særskilt vedlegg Regjeringas klimastatus og -plan.

Departementet vil følgje opp arbeidet til Noregs vassdrags- og energidirektorat med å betre evna samfunnet har til å handtere risiko for flaum og skred. Departementet vil gjennomgå rammene for forebygging av flaum- og skredskadar i samband med at regjeringa har varsla ei ny melding for Stortinget i 2024. I arbeidet skal tilrådingar frå Gjerdrumutvalets NOU 2022: 3 *På trygg grunn – Bedre håndtering av kvikkleireirisiko* vur-

derast og følgjast opp, og dessutan delar av Riksrevisjonens rapport Dokument 3:6 (2021–2022) *Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med å tilpasse infrastruktur og bebyggelse til et klima i endring*. Dette er også omtalt i særskilt vedlegg Regjeringas klimastatus og -plan.

Departementet vil følgje opp arbeidet til Havindustritilsynet med å utvikle og forvalte tryggingssregelverket slik at krav til teknologi, operasjonar og styring av verksemdene i petroleumssektoren underbyggjer nasjonale og regionale miljømål og klimapolitikken. Førebygging av akutt forureining er slik eit positivt miljøbidrag, som blir følgt opp i tilsyn, trepartsforum og i samarbeid med andre styresmakter. Havindustritilsynet vil òg føre vidare eit aktivt samarbeid med andre etatar i samband med utvikling og oppfølging av heilskaplege forvaltningsplanar for dei norske havområda.

8.1.13 Samferdselsdepartementet

Klima- og miljøområdet i transportpolitikken, mål og utfordringar

Eit av hovudmåla i Nasjonal transportplan 2022–2033 er å bidra til å oppfylle klima- og miljømåla til Noreg. Det blir jobba med ein ny Nasjonal transportplan (2025–2036), som blir lagd fram våren 2024.

For klima syner vi til omtale i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Samferdselssektoren påverkar naturmangfaldet gjennom å byggje og forvalte infrastruktur med tilhøyrande aktivitet. Det totale framtidige arealbeslaget frå samferdselsprosjekt blir redusert gjennom til dømes ombruk og optimalisering av vegstrekningar. Transportverksemdene arbeider med nye metodar for å redusere påverknaden på vassførekomst.

Støy og redusert luftkvalitet er lokale miljøproblem som kan påverke helsa til folk negativt, og transportsektoren er ei av hovudkjeldene til desse problema.

Rapport for 2022–2023

For klimagassutslepp viser vi til særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

For å følgje opp måla i Nasjonal transportplan 2022–2033 på naturområdet er det utvikla ein indikator for påverknaden transportsektoren har på naturmangfald, som i 2022 vart testa ut i samarbeid med relevante styresmakter: «Netto tal på

dekar inngrep i naturområde med nasjonal eller vesentleg regional verdi.» I prosjekta til Nye vegar AS som vart ferdige i 2022, vart 76 dekar viktige naturområde beslaglagde, og 0,6 dekar vart kompenserte. Arealbeslaga Staten vegvesen har gjort av viktige område for naturmangfald for ferdige prosjekt, er 6,1 dekar nedbygde aktuelle naturtypar. Bane NOR avslutta i 2022 i hovudsak berre mindre prosjekt, og ingen av desse har hatt inngrep i naturområde etter indikatoren for naturmangfald. Arbeidet med å beskrive og greie ut naturnøytral veg vart ytterlegare konkretisert i 2022.

Plan for vidare arbeid

For det vidare arbeidet for å redusere utsleppa av klimagassar syner vi til omtale under klimaeffekt av framlagt budsjett i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Nedbygging av naturområde er den største trusselen for tap av biologisk mangfald. Transportverksemdene har utvikla eit system for prosjektspesifikk arealrekneskap og skal i 2024 ta dette i bruk i utbyggingsprosjekta sine. Verksemdene har òg sett i gang eit arbeid med å utvikle ein metode for før- og etterundersøkingar av økosystem og naturmangfald i samband med større utbyggingsprosjekt. Formålet er å få byggje kunnskap om påverknaden av utbygging og drift av transportinfrastruktur, slik at negative konsekvensar for økosystem og naturmangfald kan avgrensast. Forslag til metodikk vil vere klart hausten 2023. Statens vegvesen og Nye vegar skal i 2024 òg halde fram med arbeidet med å utvikle metodar for å vurdere graden av naturnøytralitet. Utkast til metodar blir prøvde ut på fleire utbyggingsprosjekt før ein konkluderer om endelege metodar.

Regionale planar for vassforvaltning er det viktigaste planverktøyet for betre vassmiljø i Noreg. Etatane og selskapa tek del i arbeidet med rulling av regionale planar og tiltaksprogram etter vassforskrifta. Reviderte regionale planar er stadfesta av fylkestinga og vart godkjende av Klima- og miljødepartementet og Olje- og energidepartementet i 2022. Verksemdene har tre år på til å setje i verk eller i det minste vurdere tiltak som ligg i tiltaksprogramma. Statens vegvesen og Nye vegar AS jobbar med å redusere utslepp av mikroplast for å unngå at han blir spreidd til naturen og spesielt til vassførekomst ute i natur- og vassmiljø.

8.1.14 Utanriksdepartementet

Klima- og miljøområde, mål og utfordringar

Ifølgje FNs klimapanel er rundt 3,5 milliardar menneske i dag svært sårbare for klimaendringar. Dei fattigaste landa er dei mest sårbare. Regjeringa vil halde fram med opptrappinga av støtta til klimatilpassing og førebygging av klimarelaterte katastrofar med utgangspunkt i strategien *Klima, sult og sårbarhet*. Innsatsen skal bidra til å byggje klimarobuste samfunn basert på planane og prioriteringane landa har sjølve, og til å handtere dei negative følgjene av klimaendringane.

Tap av biologisk mangfald og økosystem som har blitt ringare, aukar risikoen ytterlegare for menneske, miljø og utvikling. Regjeringa vil jobbe for å støtte opp om Det globale rammeverket for naturmangfald i 2023 i tråd med måla som vart vedtekne under konvensjonen for biodiversitet på COP15. Regjeringa vil støtte tiltak i utviklingsland for å gjennomføre det nye globale rammeverket i tillegg til andre globale avtalar på miljøområdet.

Havretten vektlegg plikta alle statar har til å bevare det marine miljø, og retten til å utnytte egne ressursar. Dette ligg til grunn for norsk havpolitikk – både heime og ute. Klimaendringane, forureining og overfiske har ført til eit aukande press på havmiljøet og marine ressursar over heile verda. I arbeidet for berekraftige verdshav vil regjeringa bruke norsk kompetanse og ressursar og slik bidra til gode havbaserte løysingar som vektlegg miljø- og klimaomsyn og bidreg til aktivitet og arbeidsplassar.

Plastforureining og marin forsøpling er eit av dei raskast veksande miljøproblema verda står overfor. Med havstraumane blir avfall spreidd til kyst og strender i nærleiken av avfallskjelda, men også til område langt unna. Regjeringa vil leie an i innsatsen for å stanse plastforureining og marin forsøpling.

775 millionar menneske mangla tilgang til elektrisitet i 2022, ifølgje IEA. Størstedelen av desse bur i Afrika sør for Sahara, der over 50 pst. av befolkninga framleis er utan tilgang på elektrisitet. Sjølv om veksten i fornybar energi auka, gjekk andelen av fornybar i energiforbruket ned. Om lag to tredjedelar av dei globale klimagassutslappa kjem frå produksjon eller bruk av karbonintensiv energi. Kolkraftverk er den største kjelda til klimagassutslapp og må erstattast av fornybar energi.

Framleis manglar omtrent 2,3 milliardar menneske tilgang til gode kokeløysingar, med omfattande konsekvensar for utvikling og helse. Regjeringa vil halde fram med innsatsen for å skaffe til-

gang til trygge og gode kokeløysingar. Noreg har i samarbeid med mottakarlanda bidrege til energi-effektivisering, mellom anna gjennom tilgang til moderne kokeomnar. Den globale mattryggleiken har blitt verre for kvart år sidan 2014. 828 millionar menneske opplever vedvarande matutryggleik. Væpna konflikhtar og klimaendringar er dei viktigaste årsakene til matmangel og svolt. Afrika importerer mat for 75 mrd. USD kvart år. Det svekkjer økonomien. Samstundes har Afrika ressursar til å brødfø seg sjølv. Noreg har som mål å auke lokal matproduksjon og lokal verdiskaping, redusere feil- og underernæring og redusere omfanget av svoltkriser.

EØS-finansieringsordningane

Mange europeiske klima- og miljøutfordringar er grenseoverskridande og krev samarbeid på tvers av landegrensene. EØS-finansieringsordningane støttar tiltak som fremjar klima, miljø og fornybar energi. Midlane bidreg til at landa skal kunne oppfylle dei nasjonale og internasjonale forpliktingane sine, inkludert EU-direktiv. EØS-finansieringsordningane styrkjer også dei bilaterale sambanda mellom Noreg og mottakarlanda. Innanfor miljø og klima er etatane til miljøforvaltninga, irekna Miljødirektoratet, og dessutan ei rekkje forskingsaktørar og institusjonar aktive i fleire land. Samarbeidet mellom norske aktørar og partnerar i mottakarlanda er positivt for Noregs nasjonale miljøarbeid, ettersom forvaltninga får ny kunnskap gjennom europeisk samarbeid.

Rapport for 2022

Arbeidet med å styrkje støtta til klimatilpassing og førebygging i klimasårbare utviklingsland har halde fram i 2022. Det har bidrege til å styrkje kapasiteten landa har til å redusere dei negative konsekvensane av klimaendringane. Støtta har inkludert vêr- og klimatenester, som ei styrking av nasjonal vêrvarsling og oppretting av eit nytt fond for innovativ finansiering av landbaserte vêrobserverasjonar i dei fattigaste landa og små øystatar. Formålet er å bidra til å dekkje gapet i vêrobservasjonar. Norsk støtte har vidare mellom anna bidrege til å styrkje evna land som til dømes Mosambik har til risikovurdering og -førebygging og gjenoppbygging av meir robust infrastruktur etter ekstremvêr.

Regjeringa har støtta tiltak i utviklingsland og globale avtalar på miljøområdet. Nokre hovudkannalar for dette er Den globale miljøfasiliteten (GEF) og FNs miljøprogram (UNEP). Noreg

arbeidde aktivt for etablering av naturavtalen (Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework) som vart vedteken på det 15. partsmøte under FN-konvensjonen om biologisk mangfald i desember 2022. Rammeverket tek sikte på å reversere tapet av biologisk mangfald og gjenopprette alle økosystem innan 2050 ved mellom anna bevaring eller berekraftig forvaltning av minst 30 pst. av alt land og hav på jorda. Minst 200 mrd. USD per år skal mobiliserast frå både offentlege og private kjelder til finansiering av tiltak relaterte til biologisk mangfald.

2022 vart kalla eit superår for havet med FNs havkonferanse i Lisboa som høgdepunkt, der hovudprioriteringar frå norsk side var Havpanelet og FNs havforskingstiår. Målet er at alle hav- og kyststatar skal etablere heilskaplege forvaltningsplanar for nasjonale farvatn innan 2030 der omsynet til klima og miljø er viktige og styrande element. Arbeidet til Havpanelet viser at det hastar med å utvikle god havforvaltning globalt for å oppnå dei miljømessige, økonomiske og sosiale måla i 2030-agendaen om berekraftig utvikling. Havpanelet hadde i 2022 særskilt i fokus å løfte fram kor viktig havet er som klimaløysar, og akselerere utvikling av havbaserte klimaløysingar. FNs havforskingstiår (2021–2030) er eit globalt løft for å heve kunnskapen om hava. Det er inga formell kopling mellom Havpanelet og arbeidet til FNs havforskingsskjemisjon med havforskingstiåret, men det vart i 2022 knytt tettare saman med felles målsetjingar om berekraftig heilskapleg havforvaltning.

Noreg var ein viktig pådrivar for vedtaket i FNs miljøforsamling i februar 2022 om å opprette ein forhandlingsprosess for å få på plass ein rettsleg bindande global avtale mot plastforureining. Det første møtet i forhandlingskomiteen vart halde i Uruguay i slutten av 2022. Noreg og Rwanda etablerte ein høgambisjonskoalisjon for forhandlingane i 2022, og koalisjonen tel i overkant av 50 land. Regjeringa førte vidare bistandsprogrammet mot marin forsøpling i utviklingsland. I 2022 vart om lag 209 mill. kroner utbetalt til prosjekt i programmet.

Det er eit stort behov for å engasjere privat sektor for å satse på fornybare energiinvesteringar i utviklingsland. Regjeringa har fått på plass ei garantisatsing for investeringane private aktørar gjer i fornybar energi i utviklingsland, for å senke terskelen for private investeringar i land der risikoen er høg. Ordninga er på 1,5 mrd. kroner fordelt over fem år (2022–2027) og er samansett av to delar. Den eine delen er eit garantisamarbeid med to internasjonale garantiinstitusjonar (det

multilaterale investeringsgarantiselskapet MIGA og African Trade Insurance Agency). Den andre delen er ei søknadsbasert subsidieordning til garantipremiar som Norad forvaltar.

Regjeringa oppretta i 2022 Klimainvesteringsfondet. Norad forvaltar fondet. Målet er å redusere eller unngå klimagassutslepp i utviklingsland som i dag har store utslepp frå fossil kraftproduksjon, særleg kolkraft. Det blir sett av 10 mrd. kroner over fem år for å oppkapitalisere fondet. Finansieringa kjem frå Stortingets årlege løyving over statsbudsjettet og overføring av totalt 5 mrd. kroner frå Norfunds overskotskapital. I tillegg vil kapitalen til fondet over tid kunne bidra til å utløyse betydelege midlar frå andre investorar. I 2022 bidrog Klimainvesteringsfondet til finansiering av 2 443 MW fornybar energi og til estimerte unngåtte klimagassutslepp på 6,2 mill. tonn CO₂-ekvivalentar. Ved utgangen av 2022 var total avtalefesta portefølje for fondet på 2,14 mrd. kroner.

Mattryggleik er ei av hovudsatsingane til regjeringa i utviklingspolitikken. Regjeringa lanserte ein ny strategi for mattryggleik i 2022. Auka prisar på gjødsel og såkorn fekk, saman med auka matprisar, gjennomgåande store negative følgjer for mattryggleiken i låginntektsland. For småbøndene var det spesielt viktig at innsatsmiddel var tilgjengelege i tide til vekstsesongen slik at dei kunne halde matproduksjonen oppe. Dei mest sårbara landa og samfunna fekk støtte både for å handtere krisa og samstundes leggje til rette for ein langsiktig transformasjon til meir robuste og berekraftige system.

EØS-finansieringsordningane

Miljø, energi, klima og lågkarbonøkonomi er blant prioriterte hovudsektorar under EØS-midlane for 2014–2021. Støtta til pilaren «Et grønt Europa» omfattar i alt 15 program med ei samla tildeling på om lag 419 mill. euro i tolv land.

I fuglereservatet Josefov Meadows i Tsjekia har tsjekkiske ornitologar fått støtte frå norske EØS-midlar til å opne gjengrodde dammar i eit våtmarksområde. For å auke naturmangfaldet beit hestar i området. Hestane gjødsalar jorda og tiltrekkjer seg insekt, som er viktig mat for fuglane. Tiltaka har resultert i at sjeldne og trua fuglearter har komme tilbake for å hekke. Fuglereservatet er opent for publikum og blir mykje brukt av skuleklassar og andre som vil lære om kva våtmarker har å seie for naturmangfald og klimatilpassing.

Med støtte frå EØS-midlane aukar byen Snina i Slovakia motstandskrafta si mot klimaendringar. Støtta går til å utarbeide ein klimaplan, flaumredu-

serande tiltak, grøn infrastruktur, etterisolering av barnehagar, ladestasjonar og ny offentleg belysning. Eit av resultatane er eit grønar bymiljø gjennom installering av meir effektive parkeringsløyningar og lademoglegheiter for elbilar og elsyklar. Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) bidreg med ekspertisen sin i prosjektet.

Planar for vidare arbeid

Regjeringa vil helde fram med å styrkje innsatsen for klimatilpassing og førebygging med utgangspunkt i strategien *Klima, sult og sårbarhet* frå 2021. Det vil inkludere støtte til å handtere tap og skade som følgjer av klimaendringane. Støtta skal sjåast i samanheng med arbeidet for mattryggleik der klimatilpassing er ein viktig del av innsatsen. I tillegg vil støtta bidra til betre samanheng mellom støtta til humanitær innsats og langsiktig bistand.

Sunne og berekraftige hav er nødvendige for å nå berekraftsmåla og klimamåla. Noreg er ein pådrivar for å løfte havspørsmåla høgt på den internasjonale dagsordenen og jobbar aktivt for betre beskyttelse av havet og berekraftig ressursutnytting. Havspørsmål er viktige i forholdet Noreg har til ei rekkje land, og det er stor interesse for norske havnæringar og for korleis havet kan bidra til verdiskaping. Havbaserte klimaløysingar er viktige bidrag for å nå måla i Parisavtalen, og regjeringa vil sørgje for at norsk kompetanse og ekspertise på område som grøn skipsfart og berekraftig havforvaltning bidreg inn i det internasjonale klimaarbeidet.

Forhandlingsprosessen om ein global plastavtale held fram med høg norsk profil fram mot det avsluttande møtet mot slutten av 2024. Høgambisjonskoalisjonen vil vere eit viktig verktøy for å oppnå ein ambisiøs avtale. Bistandsprogrammet mot marin forsøpling blir ført vidare fram til utgangen av 2024. Programmet vil arbeide for å styrkje nasjonale og regionale verkemiddel for å forhindre marin forsøpling og mikroplast og på den måten støtte opp om forhandlingsprosessen om plastforureining. Støtte til betre avfallshandtering og opprydding av plastavfall i samarbeidsland vil vere sentralt. Programmet vil arbeide for å involvere privat sektor sterkare i innsatsen.

Tilgang til moderne energi og reduserte utslipp av klimagassar er sentrale føresetnader for å nå berekraftsmåla for å utrydde fattigdom og måla i Parisavtalen. Manglande tilgang og for låg andel fornybar energi krev satsing. Regjeringa vil, i tråd med Hurdalsplattforma, prioritere fornybar energi og gjere rein energi til ei hovudsatsing i norsk utviklingspolitikk.

Mattryggleik har hamna høgt på den internasjonale agendaen. Norsk bistand til feltet er auka og skal både bidra til å avverje humanitære kriser og styrkje mattryggleiken i utviklingsland. Det inneber mellom anna å bidra til eit meir klimatilpassa og klimarobust landbruk i Afrika. Dette krev ei heilskapleg tilnærming til arbeidet og krev at tilskotsmidlar frå ulike postar verkar saman.

EØS-finansieringsordningane

Implementeringa av programma vil framleis vere i hovudfokus. Totalt er det forventa at mottakarlanda årleg skal produsere 86 000 MWh med fornybar energi. Dette svarer til det årlege privatforbruket til om lag 5 100 husstandar i Noreg. Det årlege CO₂-utsleppet i EØS-landa er forventa å bli redusert med 980 000 tonn. Det svarer til det årlege utsleppet til om lag 566 000 bilar. Forventa årleg resultat frå energisparing er 810 000 Wh, noko som svarer til forbruket til rundt 30 000 husstandar i Noreg. Det vil i tillegg gjennomførast omfattande informasjonskampanjar for å auke forståinga av klimaendringane og nødvendige tiltak.

8.2 FNs berekraftsmål

Noreg underteikna Agenda 2030 med universelle berekraftsmål i september 2015 og har med dette forplikta seg til å gjennomføre og implementere måla.

I 2016 la Noreg fram den første frivillige nasjonale rapporten til FN om framdrifta og rapporterte for andre gongen sommaren 2021. Rapportane syner at politikk og regelverk i Noreg i stort er i samsvar med måla, men at det òg er mål som utfordrar oss til å gjere meir. Noregs modell for oppfølging av berekraftsmåla nyttar det årlege arbeidet med statsbudsjettet for nasjonal rapportering.

Behovet for ei meir integrert tilnærming til økonomiske, sosiale og miljømessige omsyn i politikkkutforminga går klart fram av Agenda 2030. Regjeringa ser at berekraftsmåla kan fremje eit breiare samfunnsansvar hos alle aktørar, engasjere fagmiljø på nye vis og betre samarbeidet mellom dei. Meld. St. 40 (2020–2021) *Mål med mening — Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030* vart behandla i Stortinget våren 2022 (Innst. 218 S (2021–2022)).

Berekraftsmåla framhevar miljø og klima både som eigne mål og prioriterte felt og som tverrgående omsyn. Hovudinnsatsen til Klima- og miljødepartementet under dei ulike måla er omtalt

her. Meir omtale finst i proposisjonane til andre departement, og ein samla rapport følgjer som eit digitalt vedlegg til Prop. 1 S frå Kommunal- og distriktsdepartementet. Styrkt koherens i oppfølginga av måla er eit hovudpoeng.

Mål 1 Utrydde alle former for fattigdom i heile verda

Klima- og miljødepartementet medverkar til å nå delmål 1.5 om fattigdom og sårbarheit for klima-relaterte ekstremhendingar. Regjeringa trappar opp støtta til klimatilpassing og følgjer opp strategien om klimatilpassing, førebygging og kampen mot svolt.

Mål 2 Utrydde svolt, oppnå mattryggleik og betre ernæring, og fremje berekraftig landbruk

Klima- og miljødepartementet medverkar til fleire delmål under berekraftsmål 2. Det er fleire initiativ som bidreg til berekraftig jordbruk i Noreg for å nå delmål 2.4 om berekraftige system for matproduksjon. Jordbruksavtalen blir dreidd i ei meir klima- og miljøvennleg retning. Regjeringa jobbar saman med organisasjonane i jordbruket for å kutte 5 mill. tonn CO₂-ekvivalentar i sektoren innan 2030, i tråd med intensjonsavtalen. Nasjonale føringar for betre vassmiljø og tilskotsordningar skal til dømes redusere tap av næringsstoff frå gjødsel til vatn. Tiltaksplanar for pollinerande insekt og framande artar med målretta tilskot skal betre leveområde for biologisk mangfald i kulturlandskapet. Ordninga for utvalde kulturlandskap i jordbruket (UKL) er meir enn dobla sidan 2016 til 51 område over heile landet. Skjøtsel i form av beite og slått av trua naturtypar som kystlynghei og slåttemark tek vare på artsrike areal som også bruker norske fôrressursar og kulturlandskapsverdiar. Kulturminne og kulturmiljø blir skjotta og sette i stand og varetek kulturarven frå landbruket.

Det norske Klima- og skoginitiativet har som hovudmål å medverke til eit stabilt klima, meir naturmangfald og ei berekraftig utvikling. For å nå målet blir innsatsen retta mot å skape reformer i tropiske skogland i retning av berekraftig arealbruk. Å skape ein berekraftig arealpolitikk er svært utfordrande, og det blir vanskelegare av at dei globale råvaremarknadene framleis spør etter produkt som er knytte til avskoging. Klima- og skoginitiativet jobbar for at råvaremarknadene og dei globale finansmarknadene skal stimulere til avskogingsfri råvareproduksjon, og medverkar

slik til delmål 2.4 om å sikre berekraftige system for matproduksjon og delmål 2.5 om å ta vare på det genetiske mangfaldet av frø, kulturplantar, husdyr og ville artar som er i slekt med dei. Eit viktig verktøy for delmål 2.5 er Nagoya-protokolten, sjå nærmare omtale under delmål 15.6. Dei genetiske ressursane er ein vesentleg del av det biologiske grunnlaget for trygg matvaretilgang og god ernæring i tillegg til klimatilpassing av matproduksjonen.

Mål 3 Sikre god helse og fremje livskvalitet for alle, uansett alder

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 3.9 om å «[i]nnan 2030 redusere talet på dødsfall og sjukdomstilfelle på grunn av farlege kjemikaliar og forureina luft, vatn og jord vesentleg».

Menneske kan utsetjast for miljøgifter via produkt vi omgjev oss med, drikkevatt og mat eller frå byluft, støv og inneluft. Høge enkeltdosar av kjemiske stoff kan gje effektar på akutt vis, som anten kan vere forbigåande eller varige. Det er bekymring for at eksponering også for låge dosar miljøgifter over lang tid kan gje langtidseffektar som kreft og reproduksjonsskadar eller forstyrre hormonbalansen hos menneske og dyr.

Noreg er blant dei landa i Europa der det er lågast risiko for tidleg død på grunn av lokal luftforureining frå vegtrafikken og andre kjelder.¹ Lokal luftforureining er redusert dei siste åra, men er framleis ei utfordring enkelte stader.

Ny kunnskap om helseeffektar av luftforureining gjev gode grunnar for å styrkje arbeidet med lokal luftforureining ytterlegare. Nasjonalt mål for årsmiddel for NO₂ vart endra frå 1. januar 2022. Vidare skjerpte regjeringa grenseverdiane for svevestøv (PM₁₀ og PM_{2,5}) i forureiningsforskrifta frå 1. januar 2022 og gjorde fleire endringar i forureiningsforskrifta kapittel 7 om lokal luftforureining frå 1. juli 2022. Sjå nærmare omtale under delmål 11.6. Globalt, regionalt og i Europa er Noreg ein sentral aktør i arbeidet for å hindre helseskadeleg forureining av luft, vatn og jord og eksponering for helse- og miljøfarlege stoff. Sjå også omtale under delmål 12.4. Gjennom EØS-midlane bidreg Noreg til å støtte arbeid med strategiar, planar og kunnskap for å styrkje kontrollen med forureining i land som får midlar i Sentral-Europa.

¹ Norges miljøstatus for 2020, Miljødirektoratet 2020.

Mål 6 Sikre berekraftig vassforvaltning og tilgang til vatn og gode sanitærforhold for alle

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 6.1–6.4 om *trygt drikkevatt, tilstrekkelege sanitærforhold, betre vasskvalitet og betre utnytting av vatn i alle sektorar*. Utslepp av kjemikaliar og materiale som kan påverke vasskvaliteten og drikkevattnet, er strengt regulerte. Majoriteten av befolkninga er knytt til kommunale reinseanlegg. Om lag 60 pst. av befolkninga er knytte til reinseanlegg der avløpsvatnet blir reinsa biologisk eller kjemisk. Ein stor del av det kommunale leidningsnett er gammalt og/eller dårleg, og mange avløpsreinsanlegg oppfyller ikkje reinsekrava i forureiningsregelverket. Dette fører til utslepp av ureinsa og dårleg reinsa avløpsvatn og er ei utfordring for måloppnåinga til Noreg. Det er også nødvendig å tilpasse vass- og sanitærssystema til forventta klimaendringar.

For å styrkje og samordne samfunnstryggleiken innan vassområdet som følgje av endra risikobilete, forventta klimaendringar og stort vedlikehaldsetterslep har regjeringa oppretta eit interdepartementalt samarbeidsforum for vatn og avløp med deltaking frå Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Det er eit arbeid i gang med sikte på revisjon av dei nasjonale måla for vatn og helse med ein gjennomføringsplan på tvers av sektorane. Det blir teke sikte på å fastsetje revidert nasjonal plan for vatn og helse i 2023.

I oktober 2022 la Europakommisjonen fram forslaget sitt til revidert avløpsdirektiv. Noreg har gjennomført gjeldande direktiv i forureiningsforskrifta. Forslaget til revidert direktiv har som formål å beskytte menneske og økosystem frå dei resterande kjeldene til utilstrekkeleg reinsa avløpsvatn og å gje eit føreseieleg rammeverk, betre transparens og styring av avløpssektoren. I tillegg skal revisjonen av direktivet bidra til å nå måla i den grønne given, oppnå klimanøytralitet og nullforureining i 2050 og overgang til ein sirkulær økonomi og dessutan støtte arbeid med folkehelse og berekraftsmål 6. Dette gjer forslaget til revidert direktiv atskilleg meir ambisiøst enn det noverande direktivet. Kommisjonen foreslår mellom anna nye reinsekrav designa for å redusere utsleppa av mikroforureining som bakteriar og virus, mikroplast, legemiddelrestar og miljøgifter som kan transporterast med havstraumane. Direktivforslaget vil krevje endringar i norsk rett dersom det blir vedteke og innlemma i EØS-avta-

len. Klima- og miljødepartementet følgjer den politiske behandlinga av forslaget i EU tett. Det er forventta av revidert direktiv blir vedteke i 2024.

Regjeringa arbeider også med å følgje opp forslaga frå overvassutvalet til verkemiddel i NOU 2015: 16 *Overvann i byer og tettsteder – som problem og ressurs*. Forslag frå overvassutvalet er også følgt opp i Meld. St. 26 *Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn*. Her har regjeringa sagt at dei vil vurdere fordelar og ulemper ved å innføre eit eige gebyr for overvatn og greie ut ulike gebyrmodellar. Vidare vil regjeringa sende forslag til nytt kapittel i forureiningsforskrifta med krav til etablering, tømning og vedlikehald av sandfang på høyring og greie ut behov for endringar i forureiningslova om ansvar for skade forårsaka av avløpsanlegg.

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 6.5 om integrert forvaltning av vassressursar på alle nivåa. Regionale vassforvaltningsplanar legg til rette for beskyttelse og berekraftig bruk av elvar, innsjøar, grunnvatn og kystvatn i tråd med EU sitt vassdirektiv. Samordninga mellom ulike sektorstyresmakter og styresmaktnivå i vassplanarbeidet sikrar ei felles forståing av tilstanden på vassmiljøet og påverknader, rammer for miljømål, prioriteringar og tiltak. Gjennomføringa av planane skal vareta evna vassmiljøet har til å levere økosystemtenester som reint drikkevatt, godt badevatn, trygg sjømat, fiske, rekreasjon og turisme, samstundes som det langsiktige grunnlaget for verdiskaping og næringsutvikling blir sikra. Vassforvaltningsplanane blir utarbeidde i tråd med vassforskrifta, som er heimla i plan- og bygningslova, naturmangfaldlova og vassressurslova og gjennomfører EUs vassdirektiv. Vassforvaltningsplanane for 2022–2027 vart godkjende av regjeringa hausten 2022. I samband med godkjenninga har regjeringa styrkt innsatsen for å nå miljømåla etter vassforskrifta. Samarbeid og felles rapportering med dei nordiske nabolanda om grensekryssande nedbørfelt er styrkte gjennom felles strategi og avtalar.

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 6.6 om å *innan 2020 verne og byggje opp att vassrelaterte økosystem, inkludert fjell, skogar, våtmarker, elvar, vassførande bergartar og innsjøar*. Noreg har verna mange område som er viktige for vassrelaterte økosystem. *Naturstrategi for våtmark* som vart lagd fram i juni 2021, inneheld ei rekkje tiltak for å nå måla for våtmark om å bremse den noverande nedbyggingstakta og forbetre den økologiske tilstanden. Regjeringa følgjer opp strategien, mellom anna ved å greie ut tiltaka og vurdere kva tiltak som skal bli innførte for

å nå måla. I 2024 vil regjeringa òg halde fram med å utvikle faggrunnlaget ein treng for å kunne vurdere tilstand i våtmark etter fagsystemet for økologisk tilstand. Vi er inne i FN sitt tiår for naturrestaurering. Svært mange våtmarker treng restaurering, og arbeidet held fram etter ein oppdatert restaureringsplan som Miljødirektoratet har laga for perioden 2021–2025. I naturavtalen kom det inn eit nytt globalt mål om at innan 2030 skal det vere iverksett effektiv restaurering av minst 30 pst. av økosystem som har blitt ringare. Restaurering av myr og anna våtmark, saman med forbe-tring av tilstand i tråd med vassforvaltningsplanane, er viktig for å følgje opp det internasjonale målet. I 2023 vart det brukt til saman 35 mill. kroner til restaurering av myr og anna våtmark. Av desse gjekk 29,5 mill. kroner til å restaurere myr og 5,5 mill. kroner til anna våtmark. I 2024 vil arbeidet med restaureringa halde fram.

Miljødirektoratet har i samråd med relevante etatar i Direktoratetsgrupper for vassforvaltning utarbeidd ein strategi for restaurering av vassdrag i Noreg. Departementsgruppa for vassforvaltning gav tilslutninga si til forslaget i 2022. Målet til strategien er å restaurere minst 15 pst. av vassdrag i Noreg som har blitt ringare, i perioden 2021–2030 og reversere den negative trenden slik at vi i 2030 restaurerer vassdrag i ei høgare takt enn vassdraga taper seg. Det blir arbeidd med ein oppfølgjande handlingsplan som skal inkludere konkrete forslag om prioritering av einskilde vassdrag for heilskapleg restaurering.

Mål 8 Fremje varig, inkluderande og berekraftig økonomisk vekst, full sysselsetjing og anstendig arbeid for alle

Delmål 8.4 handlar om å bryte koplinga mellom økonomisk vekst og miljøskadar. Utfordringa er å sørgje for at miljøbelastningane går ned til akseptable nivå, og at vi har økonomisk vekst på same tid. Dei norske CO₂-utsleppa er lågare enn for 30 år sidan, trass i sterk vekst i BNP. Målet i utslepp per innbyggjar ligg vi likevel høgt over det globale gjennomsnittet. Det er framleis eit stort potensial for å frikople veksten i økonomien frå veksten i klimagassutsleppa, og klimaplanen for 2021–2030 føreset eit temposkifte. I klimapolitikken er dei viktigaste verkemidla avgifter på utslepp og delta-king i EUs kvotehandelssystem. Mot andre typar av forureining, og i forvaltning og vern av naturmangfaldet, bruker Noreg i hovudsak direkte reguleringar. Noreg har variert natur og låg befolkningstettleik., Sjølv om vi har halde på busetjinga i store delar av landet, har vi også landområde som

ikkje er sterkt påverka av menneskeleg aktivitet. Inngrepsfri natur er definert som natur meir enn ein kilometer frå tyngre tekniske inngrep, og villmarksprega natur er meir enn fem kilometer unna. Fastlands-Noreg har 44 pst. inngrepsfri natur og 11,5 pst. villmarksprega (2018-tal). Historiske trendar viser betydeleg nedgang i både villmarksprega og inngrepsfri natur i perioden 1988–2018. I ein liten, men open økonomi som Noreg har, vil ein god del av fotavtrykket vårt på naturmangfaldet vere indirekte og skje i dei landa der varene vi importerer, blir produserte. Nasjonalt er tilstanden i dei norske økosystema blanda, og også vi har utfordringar i økosystema våre. Den klart sterkaste påverknaden er arealinngrep og arealbruksendringar, og naturindeksen for Noreg syner at utfordringane gjeld fleire av dei viktigaste økosystema våre. Ifølgje indeksen har hav, kyst, fjell og opent lågland hatt ein svak nedgang i tilstanden de siste ti åra, medan skog har hatt ein framgang i den same perioden. For våtmark er tilstanden om lag stabil, men her er kunnskapsgrunnlaget lite. Statusen i norske økosystem er ifølgje Miljøstatus middels god, med unntak av hav og fjell som har god status. For havområda Nordsjøen og Skagerrak er økosystema likevel vesentleg påverka av menneskeleg aktivitet. I naturlege vassførekomstar (overflatevatn) oppnår over 74 pst. i dag god eller særskild god økologisk tilstand.

Mål 9 Byggje solid infrastruktur og fremje inkluderande og berekraftig industrialisering og innovasjon

Klima- og miljødepartementet bidreg til å nå delmål 9.4 om å oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli meir berekraftig, med meir effektiv bruk av ressursar og meir omfattande bruk av reine og miljøvennlige teknologiformer og industriprosessar. Dette blir mellom anna gjort gjennom Enova, som er retta mot seinfase teknologiutvikling og tidleg marknadsintroduksjon, med mål om å oppnå varig marknadsendring.

Klima- og miljødepartementet bidreg i arbeid med utvikling av EUs taksonomi for berekraftige aktivitetar og berekraftig rapportering, som skal bidra til å rette meir kapital til miljøvennleg teknologi.

Mål 11 Gjere byar og lokalsamfunn inkluderande, trygge, robuste og berekraftige

Klima- og miljødepartementet bidreg til å nå delmål 11.4 om å styrkje innsatsen for å verne om og sikre kultur- og naturarven i verda. Noreg har eit

velfungerande forvaltningssystem for å ta vare på natur- og kulturarven, men endringar i arealbruk og klimaendringar legg press på desse ressursane.

Indikator 11.4.1 handlar om samla offentlege utgifter brukte til kulturarv per innbyggjar, og i 2021 vart dette for første gongen rapportert til Unesco. Førebels inneheld rapporteringa utgiftene til Riksantikvaren og Kulturminnefondet, og tala viser ein tydeleg auke i kulturarvutgifter per innbyggjar.

Norske styresmakter har dei siste åra styrkt innsatsen for forvaltninga av dei åtte verdsarvområda i Noreg. Dei norske verdsarvområda skal vere fyrtårn for den beste praksisen innanfor natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formelt vern. Samarbeid er difor viktig, og Klima- og miljødepartementet har mellom anna oppretta eit verdsarvforum for å bidra til god samordning mellom departementa for den beste forvaltninga av verdsarvområda. Noreg er ein aktiv bidragsytar til Unesco både økonomisk og gjennom aktivitetar som bidreg til oppfølging av konvensjonane Noreg har slutta seg til. Dette gjeld særleg verdsarvkonvensjonen (Unescos konvensjon for vern av verda sin kultur- og naturarv). Hovudprioriteringane for den norske innsatsen har vore å sikre dei universelle verdiane i kulturarven og å styrkje institusjonar, ekspertar og lokalsamfunn slik at dei kan ta vare på verdsarven òg. Kapasitetsbygging under verdsarvkonvensjonen er eit viktig innsatsområde både nasjonalt og internasjonalt. Noreg medverkar til denne satsinga gjennom kapasitetsbyggingsprogrammet «World Heritage Leadership Programme» som frå 2023 vart vidareført i ein ny programperiode på seks år. Programmet blir gjennomført i samarbeid med World Heritage Conservation of Nature (IUCN) og International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM). I tillegg har Noreg over fleire år gjeve atskilleg med midlar til sikring av afrikansk verdsarv, med vekt på naturarv. Klima- og miljødepartementet har også dialog med Utanriksdepartementet om å prioritere kulturmiljø under EØS-midlane.

Noreg har 40 nasjonalparkar på fastlandet og 7 på Svalbard. Det vart oppretta to nasjonalparkar i 2016, og den førebels siste vart oppretta i 2018. Sidan 2013 er det oppretta 656 nye naturreservat i skog. Det er no i alt verna eit areal på om lag 62 000 kvadratkilometer på fastlandet i Noreg. Klima- og miljødepartementet har utarbeidd ein handlingsplan for å styrkje forvaltninga og ta vare på naturverdiane i nasjonalparkane og andre store

verneområde. Bevaring av natur i byar og tettstader er òg viktig, sidan det har mykje å seie for både økosystem og trivsel. Årleg bidreg Klima- og miljødepartementet til at mellom 20 og 40 natur- og friluftslivsområde i og ved byar og tettstader blir varig sikra gjennom ordninga sikring av friluftslivsområde. Klima- og miljødepartementet utviklar og oppdaterer metodikk innanfor kartlegging og verdsetjing av friluftslivsområde. Dette bidreg til auka kunnskap om friluftslivsområda i kommunane og bidreg til at desse ikkje blir bygde ned på grunn av mangel på kunnskap om dei. Naturbaserte løysingar som er bra for både naturmangfald og klimatilpassing, er viktige, sjå omtale av mål 15.

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 11.6 om å redusere den negative påverknaden på miljøet frå byane og lokalsamfunna, knytt til avfall og forureining. Kommunane har ei viktig rolle i avfallshandteringa. Dei skal samle inn og sikre forsvarleg handtering av det avfallet som oppstår i norske hushald. I Noreg blir om lag 44 pst. av det kommunale avfallet materialtattvunne, resten blir i hovudsak energiutnytta. Det kjem stadig strengare krav til materialtattvinning, som skal sikre at meir av ressursane kjem inn i krinsløpet att. Klima- og miljødepartementet vedtok i 2022 krav om utsortering av bio- og plastavfall frå alle hushald og næringar som genererer hushaldsliknande avfall frå og med 1. januar 2023. Dette vil bidra til å auke materialtattvinningsgraden. Klima- og miljødepartementet la i 2021 fram ein revidert og oppdatert plaststrategi som greier ut om breidda i politikken til regjeringa mot plastforureining nasjonalt og internasjonalt. I den nasjonale strategien for sirkulær økonomi frå 2021 blir avfallssektoren framheva som viktig for auka ressurseffektivitet. Klima- og miljødepartementet koordinerer arbeidet med regjeringa sin handlingsplan for sirkulær økonomi.

Lokal luftforureining er redusert dei siste åra, men er framleis ei utfordring enkelte stader. Regjeringa innførte frå 1. juli 2022 endringar til forureiningsforskrifta kapittel 7 om lokal luftforureining. Formålet med endringane og presiseringane er å auke gjennomføringsevna til aktørane og sikre etterleving av regelverket. Endringane tydeleggjer kva plikter og ansvar aktørane har, i større mon enn det som kunne lesast ut av gammal forskriftstekst. Mellom anna vart moglegheita kommunane har til å sikre at nødvendige tiltak blir gjennomførte for å sikre betre luftkvalitet, utvida. Forureiningsforskrifta fastset juridisk bindande grenseverdier. Grenseverdiane for partiklar i luft (svevestøv, PM10 og PM2,5) vart først

skjerpte frå 1. januar 2016. Regjeringa innførte ytterlegare skjerpte grenseverdiar for svevestøv frå 1. januar 2022 etter tilråding frå eit samla fagmiljø. Regjeringa endra også nasjonalt mål for årsmiddel for nitrogendioksid (NO₂) frå 40 til 30 mikrogram per kubikkmeter utandørs luft frå 1. januar 2022, basert på ein oppdatert kunnskapsstatus.

Mål 12 Sikre berekraftige forbruks- og produksjonsmønster

Målet inneber at produsentar og forbrukarar må ta omsyn til kostnader for miljøet av produksjon og forbruk. Norske styresmakter bruker avgifter og andre reguleringar for å fremje berekraftig forvaltning og bruk av naturressursar. Det er ambisjonen til regjeringa at Noreg skal vere eit føregangsland i utviklinga av ein grøn, sirkulær økonomi som nyttar ressursane betre. Den nasjonale strategien for ein grøn, sirkulær økonomi (2021) skildrar korleis ei omlegging til ein meir sirkulær økonomi i Noreg kan bidra til å beskytte miljøet, redusere klimagassutslepp og sikre berekraftig produksjon, jf. indikator 12.1.1. Klima- og miljødepartementet koordinerer arbeidet med regjeringa sin handlingsplan for sirkulær økonomi.

Som del av EUs handlingsplan for sirkulær økonomi utviklar EU-kommisjonen eit forsterka produktrammeverk med krav om at produkt skal designast for å vere berekraftige (ny økodesignforordning), og spesifikke reglar for sju utpeikte produktverdikjeder: emballasje, plast, mat, tekstilar, batteri og køyretøy, elektriske og elektroniske produkt og byggevarer. Forslaga inneheld krav til haldbarheit, innhald av materialattvunne råvare og reparerbare produkt og skal fremje miljømessig og sosial berekraft, auka ressurseffektivitet, auka konkurransekraft og tilgang på kritiske råvarer for det grønne, sirkulære skiftet. Under den foreslåtte økodesignforordninga vil det utviklast ei rekkje underliggjande rettsakter med spesifikke berekraftskrav til produkt. For å kunne gjennomføre EU-regelverket i Noreg la Klima- og miljødepartementet i juni 2023 forslag til ny lov om bærekraftige produkter og verdikjeder på høyring.

Norske styresmakter underteikna i 2017 ein bransjeavtale med aktørane i verdikjeda for mat, der målet er å halvere matsvinnet innan 2030, jf. mål 12.3. Første hovudrapportering frå arbeidet under avtalen viser at matsvinnet vart redusert med om lag 10 pst. i perioden 2015–2020. For å auke innsatsen for å nå målet om å halvere matsvinnet innan 2030 sette regjeringa ned eit utval i februar 2023 som skal greie ut tiltaks- og verke-

middelbruk og korleis ei matkastelov skal inngå i ein slik samla verkemiddelbruk. Utvalet skal gjere ferdig arbeidet sitt innan utgangen av 2023.

Det samla arbeidet med miljøgifter og andre helse- og miljøfarlege stoff er beskrive i *Handlingsplan for ein giftfri kvardag*, som gjeld for perioden 2021–2024. Bruk og utslepp av helse- og miljøfarlege kjemikaliar og utslepp frå behandling av avfall er reduserte gjennom fleire tiår. Noreg er pådrivar i Europa og globalt for strengare regelverk for å fase ut farlege kjemikaliar i produkt og produksjonsprosessar. For å sikre god, felles kunnskap som grunnlag for tiltak for å motverke den tredje store miljøtrusselen, forureining, har FN's miljøforsamling sett i gang ein internasjonal forhandlingsprosess for å etablere eit vitskapspanel for kjemikaliar, avfall og redusert forureining. Forhandlingane skal vere ferdige i 2024.

Nesten alt farleg avfall blir samla inn og behandla på godkjend måte. Mengda farleg avfall følgjer i store trekk den økonomiske aktiviteten. I 2021 produserte Noreg 337 kg farleg avfall per person, inkludert industriavfall, ein auke på nær 4 pst. frå 2020. I 2021 vart 11 pst. materialattvunne, 16 pst. energiattvunne og 73 pst. sende til deponering eller anna sluttbehandling, jf. indikator 12.4.2. Det er eit nasjonalt mål å auke materialattvinninga av avfall. Vidare er det eit mål å kople veksten i mengda avfall frå veksten i økonomien. Attvinninga av hushaldsavfall har auka mykje dei siste tiåra. Regjeringa vedtok i 2022 endringar i avfallsregelverket som stiller krav til utsortering og materialattvinning av plastavfall og biologisk avfall. Samstundes vurderer regjeringa nye krav til utsortering, separat innsamling og materialattvinning av glas- og metallemballasje, papp, papir og tekstilar frå hushald og næringar som genererer hushaldsliknande avfall. Når det gjeld indikator 12.5.1, var materialattvinningsgraden av kommunalt avfall i 2021 vel 44 pst.

Det offentlege kjøper varer og tenester for rundt 740 mrd. kroner i året (SSB 2023) og står for ein betydeleg del av det norske klima- og miljøfotavtrykket. Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) la i 2021 fram ein handlingsplan for å auke klima- og miljøvennlige offentlege innkjøp og grøn innovasjon. Regjeringa skjerpte i 2023 krava for å ta vare på klima- og miljøomsyn ved offentlege innkjøp, slik at det offentlege må leggje atskilleg meir vekt på klima- og miljøomsyn. Endringsforskrifta tek til å gjelde 1. januar 2024 og inneber at klima- og miljøomsyn som hovudregel må vektast med minimum 30 pst. i offentlege innkjøp, i tråd med kva regjeringa varsla i Hurdalsplattforma. Alternativt kan det stillast

klima- og miljøkrav i kravspesifikasjon, dersom det er klart at dette gjev ein betre klima- og miljøeffekt. Forslaget følgjer mellom anna opp Riksrevisjonens rapport som viste at offentlege oppdragsgjevarar ikkje i tilstrekkeleg grad bidreg til å fremje klima- og miljøomsyn i innkjøpa sine. I tillegg har regjeringa sett ned eit lovutval som skal revidere heile innkjøpsregelverket. Grøn omstilling og sirkulær økonomi er framheva i mandatet til utvalet.

Norges plaststrategi (2021) har til formål å redusere miljøkonsekvensar av plastbruk og fremje meir berekraftige plastprodukt. Noreg arbeider for ein ambisiøs global avtale om plastforeining i dei mellomstatlege forhandlingane sette i gang av FNs miljøforsamling. Første utkast til avtaletekst vil bli diskutert i november 2023, og arbeidet til komiteen er planlagt å vere ferdigstilt innan utgangen av 2024. Noreg leier ein høgambisjonskoalisjon med over 55 medlemsland saman med Rwanda for å auke ambisjonsnivået i forhandlingane. Noreg fremjar mellom anna forslag om rettsleg bindande forpliktingar retta mot heile livsløpet til plasten og prioriterer tiltak så langt oppe i produksjonskjeda som mogleg. Under bistandsprogrammet mot marin forsøpling blir det arbeid for å styrkje avfallshandteringa i utviklingsland og fremje meir berekraftig bruk av plastprodukt. Noreg støttar også aktivt opp om arbeidet med plastavfall under Basel-konvensjonen om avfall.

Mål 12 er krevjande for mange land og er samstundes det målet med flest koplingar til andre berekraftsmål. Framdrift på dette målet er difor viktig for andre mål. For perioden 2022–2025 har medlemslanda i FN slutta seg til at FNs miljøprogram skal prioritere berekraftig produksjon og forbruk på tvers av alle sektorar og miljøproblem.

Mål 13 Handle omgåande for å motarbeide klimaendringane og konsekvensane av dei

Oppfølginga av Parisavtalen dannar grunnlaget for oppfyljing av FNs berekraftsmål 13. For ein kort omtale av korleis Noreg skal nå klimamåla sine, inkludert klimatilpassing, sjå programkategori 12.20. For ein breiare gjennomgang, sjå klimalovrapporteringa i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*. Sjå òg resultatområde og nasjonale mål i klima- og miljøpolitikken i del I.

Delmål 13.2 er å innarbeide tiltak mot klimaendringar i politikk, strategiar og planlegging på nasjonalt nivå. Noreg har meldt inn at utsleppa av klimagassar i 2030 skal vere reduserte med minst 55 pst. samanlikna med nivået i 1990. EU har også forsterka klimamålet sitt til minst 55 pst. Noreg

ønskjer å samarbeide med EU om gjennomføring av det forsterka klimamålet for 2030. Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa også sett eit omsltingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er i regjeringsplattforma formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. Det inneber at regjeringa har eit nasjonalt mål om å omstille både kvotepliktig og ikkje-kvotepliktig sektor. Hensikta er at heile det norske næringslivet skal omstille seg i retning lågutsleppssamfunnet. Noreg har lovfesta eit mål om å bli eit lågutsleppssamfunn i 2050. Målet er å redusere klimagassutsleppa med 90–95 pst. innan 2050 samanlikna med utsleppsnivået i 1990.

Dei norske klimagassutsleppa er på veg ned. Dei samla norske utsleppa av klimagassar i 2022 var 48,9 mill. tonn CO₂-ekvivalentar. Det er det lågaste nivået sidan 1993, vel 13 pst. under toppnivået i 2007, og ein reduksjon på 2,4 mill. tonn sidan 1990. Sjå miljøstatus.no for nærmare oversikt over nasjonale klimamål og indikatorar.

Noreg fører ein ambisiøs klimapolitikk. Sektorovergripande verkemiddel i form av avgifter og deltaking i det europeiske kvotesystemet er hovudverkemidla og dekkjer om lag 85 pst. av klimagassutsleppa i Noreg. Norske klimaavgifter er svært høge i internasjonal samanheng, både i utbreiing og nivå. Desse verkemidla set ein pris på utslepp og bidreg dermed til at produksjonen og forbruket blir vridd i meir klimavennleg retning. Prisinga av utslepp fører til auka lønnsemd for verksemdar som finn måtar å redusere utsleppa på, og stimulerer dermed teknologiutvikling. I tillegg til kvotar og avgifter blir direkte regulering, standardar, avtalar, informasjon og subsidiar til utsleppsreducerande tiltak brukte som verkemiddel i klimapolitikken, inkludert støtte til forskning og teknologiutvikling.

Regjeringa legg årleg fram klimastatus og -plan som eit særskilt vedlegg til forslag til statsbudsjett. I planen set regjeringa tal på den berekna klimaeffekten av forslag til verkemiddel i statsbudsjettet. Regjeringas klimastatus og -plan viser korleis Noreg ligg an til å nå klimamåla og presenterer eit styringssystem og planen regjeringa har for å oppfylle måla. Klimastatus og -plan er også rapporteringa til regjeringa etter klimalova. Blant tiltaka som skal bidra til dette er ein gradvis auke i avgifta på klimagassutslepp til 2 000 kroner per tonn CO₂ innan 2030, rekna i 2020-prisar. Regjeringa har i budsjettet for 2022 og 2023 og i forslag til 2024 budsjettet auka CO₂-avgifta i tråd med ei slik opptrapping. Klimaplanen viser også korleis det vil bli lagt til rette for reduk-

sjon i utslepp og auka CO₂-opptak i skog og andre areal, og dessutan verkemiddel for å stimulere låg- og nullutsleppsløysingar i kvotepliktig industri. Eit offentleg utval er i gang med å greie ut vegvala Noreg står overfor for å nå klimamålet for 2050, og skal leggje fram utgreiinga si i november 2023.

Noreg har eit nasjonalt mål om at samfunnet skal førebust på og tilpassast klimaendringane, jf. delmål 13.1 og 13.3. Norske styresmakter arbeider for å gjere samfunnet mindre sårbart for klimaendringar. Eit godt naturvitskapleg kunnskapsgrunnlag er sentralt i arbeidet med klimatilpassing. Norsk klimaservicesenter (KSS) skaffar, legg til rette og formidlar klima- og hydrologiske data for bruk i arbeidet til forvaltninga med klimatilpassing og gjev råd om bruk av data. Det er løyvd midlar for at KSS skal utvikle ei nasjonal dataplattform, kalla «Klimakverna». Klimakverna skal sørge for at det blir enklare å ta i bruk klima- og hydrologiske framskrivingar til dømes i planverket til kommunane. Nettstaden Klimatilpassing.no bidreg til å spreie kunnskap om klimaendringar og klimatilpassing. Omsynet til klimatilpassing er innarbeidd i statlege planretningslinjer for klima- og energiplanlegging. For å styrkje klimaberedskapen la regjeringa 16. juni 2023 fram ei stortingsmelding om klimatilpassing. Stortingsmeldinga *Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn* inneheld planen regjeringa har for det nasjonale arbeidet med klimatilpassing for perioden 2024–2028. Eit viktig formål med denne stortingsmeldinga er å byggje eit rammeverk for auka tilpassingsinnsats i og på tvers av sektorar og samfunnsområde. Eit forbetra styringssystem for det nasjonale klimatilpassingsarbeidet skal føre til at omsynet til eit klima i endring blir vurdert og implementert systematisk i alle sektorar, at arbeidet blir meir heilskapleg og betre samordna, og at vi får meir kunnskap om utviklinga i risiko og sårbarheit for Noreg og om effektar av innsats og tiltak.

Norsk støtte til klimatiltak i utviklingsland (jf. delmål 13a og 13b) er sentralt for å kjempe mot fattigdom og å nå berekraftsmåla. Støtte til arbeidet utviklingslanda gjer med å nå innmelde klimaplanar (NDC), vil vere ei viktig føring for korleis klimafinansieringa blir innretta framover. Noreg har eit mål om dobling av klimafinansieringa frå 7 mrd. kroner i 2020 til 14 mrd. kroner i 2026. Tala frå 2022 viser at Noreg allereie har nådd dette nivået, med ei total klimafinansiering på 15,5 mrd. kroner. Noreg har òg eit mål om å tredoble støtta si til klimatilpassing.

Det grøne klimafondet er hovudkanalen for klimafinansiering under klimakonvensjonen. Regjeringa gjev eit bidrag til fondet på 800 mill. kroner årleg i perioden 2024–2027. Noreg bidreg også med betydeleg finansiering gjennom utviklingsbankane, som gjev ein vesentleg og aukande del av midlane sine til klimarelaterte tiltak. I tillegg støttar Noreg viktige klimatiltak gjennom det bilaterale samarbeidet på landnivå. Klima- og skoginitiativet er den største internasjonale klimasatsinga Noreg gjer. Initiativet har gjort Noreg til eit føregangsland i langsiktig finansiering for å redusere og reversere tap av tropisk skog og bidra til berekraftig arealforvaltning.

Regjeringa oppretta i 2022 Statens klimainvesteringsfond for fornybar energi i utviklingsland (Klimainvesteringsfondet). Fondet er forvalta av Norfund og skal bidra til reduserte klimagassutslepp ved å finansiere utbygging av fornybar energi i utviklingsland med store utslepp frå fossil kraftproduksjon, særleg kolkraft.

Gjennom EØS-midlane bidreg Noreg til å støtte arbeid med klimastrategiar og planar, klimatiltak og -tilpassing i land som får midlar i Sentral-Europa.

For meir informasjon om Noregs internasjonale klimainnsats, sjå programkategori 12.70 internasjonalt klimaarbeid og Prop. 1 S (2023–2024) for Utanriksdepartementet.

Mål 14 Bevar og bruke hav og marine ressursar på ein måte som fremjar berekraftig utvikling

Noregs omfattande bruk av havet og ressursane i havet fører med seg eit ansvar for å forvalte havområda på ein langsiktig og ansvarleg måte. Noreg baserer bruken av havet på berekraft og økosystembaserte tilnærmingar.

Forvaltningsplanane for havområda er verktøy for ei heilskapleg og økosystembasert forvaltning som fremjar både berekraftig bruk og bevaring av økosystema og har eit heilskapleg perspektiv på miljøtilstand, verdiskaping, påverknader og samla belastning på havområda. Forvaltningsplanane for Barentshavet–Lofoten, Norskehavet og Nord-sjøen–Skagerrak er nedfelte i Meld. St. 20 (2019–2020), med tiltak for berekraftig bruk og bevaring av økosystema. Framtidig verdiskaping basert på bruk av marine ressursar er avhengig av god miljøtilstand og eit rikt naturmangfald i havet, og å halde ved lag naturmangfald og produktivitet i økosystema er sentralt for at dei marine naturverdiane skal halde fram med å vere fornybare. Forvaltningsplanane for havområda er difor òg eit viktig verktøy for verdiskaping og trygg matvaretil-

gang. Deling av erfaring og kunnskap frå systemet med forvaltningsplanar for havområda er eit viktig bidrag frå Noreg til integrert og økosystembasert forvaltning internasjonalt, mellom anna gjennom arbeidet i Høgnivåpanelet for ein berekraftig havøkonomi (Havpanelet). Forvaltningsplanane for dei norske havområda skal vidareutviklast fram mot neste oppdatering i 2024.

Kystområda blir forvalta med mål om å oppnå god økologisk og kjemisk tilstand for alle vassførekomstar. Dei regionale vassforvaltningsplanane for 2022–2027 vart godkjende av regjeringa hausten 2022. I samband med godkjenninga har regjeringa styrkt innsatsen for å nå miljømåla etter vassforskrifta.

Marine verneområde og andre arealbaserte bevaringstiltak er viktige verktøy for å ta vare på økosystem og naturverdiar, samstundes som det er mogleg å drive berekraftig næringsaktivitet. Det er etablert marine beskytta område og marine verneområde i norske farvatn. Til no er det etablert 17 marine verneområde for å verne særlege naturverdiar og stor biologisk produksjon og dessutan 4 nasjonalparkar med stor del marine areal. Arbeidet med å etablere nye marine verneområde held fram. Meld. St. 29 (2020–2021) *Heilskapleg nasjonal plan for bevaring av viktige område for marin natur* legg grunnlaget for vidare arbeid med bevaring av viktige område for marin natur i norske havområde.

Klimaendringar og havforsuring er vesentlege påverknadsfaktorar som aukar den samla belastninga på artar og økosystem og kan føre til betydelege endringar i grunnlaget for berekraftig bruk av havet og dei marine ressursane. Dette er ei utfordring for forvaltninga av aktivitet som kan påverke miljøverdiane. Noreg vil styrkje kunnskapen om korleis forvaltninga av havområda best kan vareta omsynet til å gjere marint naturmangfald og økosystem motstandsdyktige mot negative verknader av klimaendringar og havforsuring.

Forvaltninga får viktig kunnskap gjennom miljøovervaking, forskning og kartleggingsprogram for mellom anna havbotn (Mareano-programmet) og sjøfugl (SEAPOPOP/SEATRACK). Mareano har kartlagt terrenget på havbotnen i om lag 292 000 km² av norske havområde og kartlegg òg geologiske, biologiske og kjemiske miljøforhold på havbotnen. SEAPOPOP/SEATRACK følgjer tilstanden til sjøfuglbestandane og kartlegg arealbruken til sjøfuglane. Desse programma har gjeve verdifull ny kunnskap om så vel naturtypar og artar som påverknad frå menneskeleg aktivitet. Kunnskapen blir brukt til å forbetre forvaltninga av havområda.

Noreg har eit strengt regelverk for regulering av forureining gjennom forureiningslova. Utsleppa av miljøgifter frå punktkjelder på land er reduserte, men det er framleis tilførsel av miljøfarlege stoff til havområda. Kunnskapen om samla effekt av dei ulike miljøgiftene er avgrensa. Nasjonalt blir det arbeidd med å redusere utslepp frå hav- og landbaserte kjelder.

Internasjonalt er det i gang viktige prosessar som vil vere avgjerande for dei havrettslege og institusjonelle rammene for implementeringa av berekraftsmål 14. Noreg arbeider for ein ambisjøs global avtale om plastforureining i den internasjonale forhandlingskomiteén oppretta av FN's miljøforsamling. Første utkast til avtaletekst vil bli diskutert i november 2023, og arbeidet til komiteen er planlagt ferdigstilt innan utgangen av 2024. Noreg leier ein høgambisjonskoalisjon med over 55 medlemsland saman med Rwanda for å auke ambisjonsnivået i forhandlingane. Noreg fremjar mellom anna forslag om rettsleg bindande forpliktingar retta mot heile livsløpet til plasten og prioriterer tiltak så langt oppe i produksjonskjeda som mogleg. Under bistandsprogrammet mot marin forsøpling blir det arbeidd for å styrkje avfallshandtering i utviklingsland og fremje meir berekraftig bruk av plastprodukt. Noreg støttar også aktivt opp om arbeidet med plastavfall under Basel-konvensjonen. Den nasjonale plaststrategien som vart lagd fram i 2021, ligg generelt til grunn også for prioriteringane til denne regjeringa og vil vere eit viktig tiltak for å nå mål 14.

Ein folkerettsleg bindande avtale om bevaring og berekraftig bruk av marin biodiversitet i havområde utanfor nasjonal jurisdiksjon, som også omfattar regulering av marine genetiske ressursar, er vedteken, og regjeringa vil fremje ei sak om ratifikasjon for Stortinget så snart som mogleg. Med ei tradisjonelt leiande rolle i det internasjonale arbeidet innan havrett og miljø- og fiskeriforvaltning er det viktig at Noreg aktivt søker å påverke dei prosessane som er i gang, på ein mest mogleg einsarta og løysingsorientert måte. FN's sjøfartsorganisasjon IMO utviklar internasjonale standardar for tryggleik og miljø i den globale skipsfarten, og Noreg er ein aktiv pådrivar også i dette arbeidet. Sommaren 2023 vedtok IMO ein ny klimastrategi for internasjonal skipsfart under norsk leiarskap. Strategien set kurs mot null utslepp frå global skipsfart innan 2050, han har utsleppsmål for 2030 og 2040 og ei stram tidslinje for etablering av krav og tiltak for å nå ambisjonsnivået. Noreg legg vidare vekt på miljøsam arbeidet med andre land mellom anna gjennom arbeidet i OSPAR (konvensjonen for vern av det marine

miljø i Nordaust-Atlanteren) og i Arktisk råd. Gjennom EØS-midlane bidreg Noreg til å støtte liv under vatn i seks land i EØS. Støtta er primært retta mot miljøvern og økosystem.

Mål 15 Verne, tilbakeføre og fremje berekraftig bruk av økosystem, sikre berekraftig skogforvaltning, motverke ørkenspreiing, stanse og reversere landforringing og stanse tap av artsmangfald

Nedbygging og andre arealbruksendringar fører til tap og fragmentering av leveområde og påverkar naturmangfald, jordvern og klima. Andre påverknader kjem frå forureining, framande arter og klimaendringar, som blir stadig viktigare.

I 2022 vart det vedteke eit nytt globalt rammeverk for naturmangfald under konvensjonen om biologisk mangfald (ofte omtalt som «naturavtalen»). Naturavtalen skal bidra til å stanse og reversere tap av naturmangfald og til gjenoppretting av natur. Rammeverket fastset 4 hovudmål mot 2050 og 23 mål fram mot 2030. Måla spenner vidt og handlar om å redusere truslar mot naturmangfald, om berekraftig bruk og løysingar som må på plass for å mogleggjere gjennomføring. Måla er globale, og det er den samla nasjonale politikken til kvart land, saman med internasjonale initiativ, som skal sørge for at måla blir nådde. Regjeringa vil leggje fram oppfølginga Noreg gjer av naturavtalen, i form av ei stortingsmelding i 2024. Dette vil vere Noreg sin nye handlingsplan for natur.

I mellomtida vil Stortinget si behandling av den gjeldande handlingsplanen for Noreg, Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet*, framleis liggje til grunn for arbeidet med å ta vare på norsk natur. Noreg har tre nasjonale mål for naturmangfald. Dei handlar om god tilstand i økosystema, å ta vare på trua artar og naturtypar og om langsiktig vern av eit representativt utval norsk natur. I Noreg har vi gjort mykje for å ta vare på økosystema på land gjennom ei kunnskapsbasert forvaltning. I dag er 17,6 pst. av fastlandsarealet verna etter naturmangfaldlova.

Eit hovudgrep i naturmangfaldsmeldinga er å setje mål for økologisk tilstand for økosystema på tvers av sektorane og innrette forvaltninga etter desse måla. Regjeringa er i gang med å etablere ein meny av ulike tiltak som bidreg til å ta vare på eit mangfald av økosystem i god økologisk tilstand.

Nær 40 pst. av landarealet i Noreg er dekte av skog. Ifølgje Norsk raudliste for artar 2021 lever 1 330 trua artar i skog, og om lag 1 132 av desse er rekna for å vere negativt påverka av tidlegare eller noverande arealendringar knytte til skogbruk.

Regjeringa vil auke skogvernet til 10 pst. av skogen, i tråd med mål sette av Stortinget. Gjeldande politikk for berekraftig forvaltning av skog vart presentert i ei melding til Stortinget i 2016, jf. delmål 15.1 og 15.2. Auka skogbruksaktivitet skal kombinerast med større vekt på miljøomsyn i skogbruket. Berekraftig skogbruk vil medverke til klimatilpassing og gje grunnlag for å fase ut fossile produkt og til å sikre område som er viktige for både naturmangfald, friluftsliv og kulturminne og kulturmiljø.

Skog og arealbruk utgjer om lag ein tredjedel av løysinga for at vi skal nå temperaturmålet i Parisavtalen. Det er ein nær samanheng mellom klimaendringar og tap av natur. Noregs største internasjonale innsats på dette området er Klima- og skogsatsinga, som medverkar til redusert og reversert tap av tropisk skog. I 2021 gjorde det britiske presidentskapet for klimatoppmøtet i Glasgow skog og arealbruk til ei stor global prioritering. Noreg bidrog til dette gjennom partnerskapen med Storbritannia og Tyskland gjennom GNU-samarbeidet (Germany, Norway and UK). På høgnivåmøtet med regjeringssjefar under teikna 143 land Glasgow-erklæringa om å stanse tap av skog før 2030. Noreg og elleve andre land kom med ein lovnad om å støtte tropisk skog med 12 mrd. dollar fram til 2025, og private kjelder lovde 7,2 mrd. dollar. Noreg jobba aktivt for å auke finansieringa til område som hittil har fått lite merksemd, men som er viktige dersom vi skal nå globale mål. Til saman 1,7 mrd. dollar er lovde frå offentlege og private kjelder for å styrkje urfolk sine rettar til land fram til 2025 og 1,5 mrd. dollar til skogane i Sentral-Afrika. Det er oppretta eigne mekanismar for å overvake desse forpliktingane og rapportere på korleis pengane blir brukte.

Sidan Klima- og skoginitiativet vart lansert i 2007, er det inngått ei rekkje partnerskapsavtalar, mellom anna med Colombia, Guyana, Peru, Etiopia, Liberia, Indonesia, Brasil og med landa i Sentral-Afrika gjennom Central Africa Forest Initiative. Noreg betaler her for verifiserte reduksjonar av utslepp frå skog i løpet av avtaleperioden eller for investeringar som har slike utsleppsreduksjonar som mål. Sidan starten i 2008 har initiativet betalt til saman 11 mrd. kroner for meir enn 305 mill. tonn reduserte utslepp av CO₂ og medverka til ei rekkje reformer for betre skogforvaltning i landa. Mykje av avskoginga som skjer, er ulovleg, og handel med ulovlege råvarer aukar presset på skogen. Ein sentral del av innsatsen til Klima- og skoginitiativet rettar seg mot å nedkjempe skogkriminalitet. Ein føresetnad for inn-

satsen til styresmaktene på nasjonalt nivå, og næringslivet i marknaden, er tilgang til data om kvar og korleis skogen forsvinn. Difor satsar Klima- og skoginitiativet på å betre tilgangen til data om skogen og aktørane og finansstraumane som øydelegg han. Klima- og skoginitiativet har vore ein leiande aktør i å etablere ein infrastruktur for offentleg tilgjengelege data om skogen. I dag er høgoppløyslege satellittbilete av den tropiske skogen gratis og offentleg tilgjengelege for verda. Noreg samarbeider også med næringslivsaktørar, sivilsamfunnsorganisasjonar og kunnskapsmiljø som medverkar i innsatsen for å bevare regnskogen. Gjennom Meld. St. 24 (2016–2017) *Felles ansvar for felles framtid* er det vedteke at Klima- og skoginitiativet skal først vidare på eit høgt nivå fram til 2030.

Privat finansiering har potensial til å bli viktigare enn bistand. I 2021 annonserte Noreg, USA og Storbritannia, saman med store selskap som Amazon, Unilever og Nestlé, gjennom LEAF-koalisjonen eit løfte om 1 mrd. dollar til betaling for utsleppsreduksjonar frå skog i utviklingsland i perioden 2022–2026. Utover å krevje ein høg standard for sosial- og miljømessig integritet («ART/TREES») for utsleppsreduksjonar krev LEAF at kjøparane betaler for utsleppsreduksjonar, som kjem som tillegg til betydelege kutt i eigne utslepp i tråd med vitenskapen («science based targets»). LEAF kan betale for utsleppsreduksjonar frå utviklingsland på nasjonalt og subnasjonalt nivå. Over 30 land og jurisdiksjonar har sendt inn søknader for å inngå avtalar med LEAF om sal av utsleppsreduksjonar. Ni skogjurisdiksjonar har inngått intensjonsavtalar med LEAF.

Norske styresmakter har sett i gang ei rad tiltak for å redusere øydelegginga av habitat og stanse tap av naturmangfald, jf. delmål 15.5. Når det gjeld trua natur, er det utarbeidd ein oppfølgingsplan for korleis vi kan betre utviklinga for eit utval trua artar og naturtypar i Noreg mot 2035. Planen inneheld tiltak for 23 artar og 16 naturtypar som direktorata no følgjer opp. I 2023 vart oppfølgingsplan for trua natur oppdatert til å inkludere fire nye naturtypar prioriterte for tiltak. I 2022 vart eit forslag om å gjere korallrev og typisk høgmyr til utvalde naturtypar sendt på høyring. Det er òg vedteke ein nasjonal strategi for å ta vare på pollinerande insekt i 2018. Som ei oppfølging av strategien vart ein tiltaksplan for ville pollinerande insekt lansert i august 2021.

Regjeringa vil framleis prioritere arbeidet med skogvern og marint vern. For andre økosystem er det i gang prosessar om avgrensa supplerande vern av viktige naturområde. I tillegg er det sett i

gang eit arbeid med vern av nye og utvida nasjonalparker. Eit representativt utval av økosystem til fjells er verna. Det er viktig å sikre verneverdiane framover, mellom anna i form av forvaltningsplanar for fjellområda.

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 15.6 om å fremje tilgang til og rettferdig fordeling av gode ved bruk av genetiske ressursar. Tilgang til norske genetiske ressursar blir regulert av naturmangfaldlova og forskrift om tradisjonell kunnskap knytt til genetiske ressursar. Noreg bidreg årleg til plantetraktatens fond for fordelsdeling og gjev tilgang til plantegenetiske ressursar for mat og landbruk i tråd med føresegnene i traktaten.

I april 2020 vart det lagt fram ei stortingsmelding om miljøkriminalitet. Meldinga presenterer ein heilskapleg politikk for å styrkje innsatsen mot miljøkriminalitet nasjonalt og internasjonalt og dermed redusere den negative påverknaden miljøkriminalitet har på klima og miljø, mellom anna tiltak for å stanse krypskyting og ulovleg handel, jf. delmål 15.7. Arbeidet med å følgje opp meldinga held fram.

Det er ei utfordring å nå delmål 15.8 om å hindre innførsel og spreing av framande artar. Framande artar er ein alvorleg trussel mot naturmangfaldet. Artsdatabanken publiserte i august 2023 ei ny framandartsliste, med risikovurdering av nær 2 400 framande artar. Av desse blir 441 artar rekna som høgrisikoartar. Dei fleste artane blir spreidde som blindpassasjerar eller gjennom rømming eller forvilling. Ein tiltaksplan på tvers av sektorane for å hindre spreing av og nedkjempe og kontrollere framande skadelege artar vart vedteken sommaren 2020.

I det internasjonale samarbeidet for naturmangfald, berekraftig skogforvaltning og miljøkriminalitet bidreg Noreg gjennom utviklingspolitikken, Klima- og skoginitiativet og deltaking i mellomstatleg samarbeid, mellom anna i FN's organisasjon for mat og landbruk (FAO), FN's kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) og INTERPOL. Gjennom EØS-midlane bidreg Noreg til å støtte arbeid med strategiar og planar for å styrkje naturmangfald, økosystem og motstandskrafta deira i land som får midlar i Sentral-Europa.

Noreg vil òg arbeide for eit styrkt internasjonalt samarbeid om grensekryssande utfordringar på skogområdet og for å sikre berekraftig skog- og arealbruk internasjonalt, mellom anna i FN, jf. delmål 15a og 15b. FN-strategien for skog representerer ein milestolpe i dette arbeidet. Noreg støttar måla i planen.

KLD bidreg til det globale arbeidet mot ulovleg internasjonal handel med verna artar under CITES-konvensjonen, mellom anna ved å støtte resolusjonar og vedtak og bidra til utvikling av policy om forpliktingane statane har til å regulere online marknadsføring og sal av trua artar, jf. delmål 15c.

Mål 16 Fremje fredelege og inkluderande samfunn for å sikre berekraftig utvikling, sørgje for tilgang til rettsvern for alle og byggje velfungerande, ansvarlege og inkluderande institusjonar på alle nivå

Klima- og miljødepartementet bidreg internasjonalt gjennom Klima- og skoginitiativet til å oppnå delmål 16.4 om å motarbeide organisert kriminalitet ved å styrkje evna nasjonale styresmakter har til å nedkjempe ulovleg avskoging og ulovleg gruvedrift i tropiske skogland. Klima- og skoginitiativet støttar også sivilsamfunnsaktørar, slik som uavhengige journalistar i arbeidet deira med å avdekkje dei som profitterer på dei ulovlege handlingane. Vidare arbeider KLD med å følgje opp stortingsmeldinga om miljøkriminalitet, mellom anna gjennom FN-konvensjonane om korrupsjon og grenseoverskridande organisert kriminalitet og andre internasjonale forum. KLD har også teke initiativ til å etablere ein global allianse mot naturkriminalitet saman med likesinna partnerar frå styresmakter og sivilt samfunn. Naturkrimalliansen vart lansert under GEF-toppmøtet i Vancouver i august 2023. Dette arbeidet støttar opp om delmål 15.7 og 16.4.

Gjennom bidrag til World Heritage Leadership Programme har Noreg medverka til å nå delmål 16.6 Utvikle effektive, ansvarlege og opne institusjonar på alle nivå gjennom kapasitetsbygging for global oppfølging av verdsarvkonvensjonen.

Mål 17 Styrkje verkemidla som trengst for å gjennomføre arbeidet, og fornye globale partnerskap for berekraftig utvikling

Klima- og miljøministeren har fast plass i Topplederforum for bærekraftsmålene som vart oppretta

i 2022 og er leidd av kommunal- og distriktsministeren. Topplederforum skal gje innsikt frå kommunesektoren, organisasjonane til næringslivet, arbeidstakarsamanslutningane, frivillige organisasjonar og statlege verksemder og er eit viktig tiltak under mål 17. Klima- og miljødepartementet har i 2022 oppretta ein interdepartemental dialogarena for klima- og miljøkunnskap. Arenaen skal bidra til eit systematisk interdepartementalt samarbeid om overordna tema på tvers av sektorane i tråd med strategien for departementsfellesskapen *Gode hver for oss. Best sammen* (2021–2025). Miljødirektoratet samarbeider med Statistisk sentralbyrå i arbeidet med å utvikle nasjonale målepunkt for berekraftsmåla.

8.3 Anna klima- og miljøarbeid i staten

Gode, enkle og effektive miljøeiingssystem, til dømes ISO 14001, EMAS (Eco Management and Audit Scheme) eller Miljøfyrtårn, sikrar at verksemda har oversikt over dei mest vesentlege miljøbelastningane og har målsetjingar og rutinar for kontinuerleg å redusere desse. For dei fleste statlege verksemdene vil tema som anskaffingar, energibruk i bygg, IKT, transport og avfallshandtering stå sentralt. Miljøeiingssystemet skal medverke til kontinuerleg forbetring av den totale klima- og miljøpåverknaden frå departementsfellesskapen. I tillegg til ei meir klima- og miljøvennleg departementsverksemd medverkar arbeidet òg til modernisering og effektivisering.

Departementsfellesskapen har eit miljøeiingssystem sertifisert etter EMAS-krava. Service- og tryggingorganisasjonen til departementa (DSS) koordinerer felles miljømål for departementsfellesskapen og har hovudansvaret for oppfølginga av styringssystemet, men departementa er sjølve ansvarlege for å nå måla i eiga verksemd.

Fleire underliggjande etatar og andre statlege verksemder har miljøeiingssystem og arbeider systematisk med å redusere miljøbelastningar gjennom anskaffingar og dagleg drift.

9 Samfunnstryggleik og beredskap

Dei måla og prioriteringane som er gjevne i Meld. St. 5 (2020–2021) *Samfunnssikkerhet i en usikker verden*, Meld. St. 21 (2012–2013) *Terrorberedskap og Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet*, er utgangspunktet for arbeidet til Klima- og miljødepartementet med samfunnstryggleik og beredskap. Ei systematisk og heilskapleg tilnærming er sentral for å vidareutvikle beredskapsarbeidet i sektoren. I denne samanhengen er evaluering av hendingar og øvingar eit viktig moment. Det medverkar til å avdekkje veikskapar og læringspunkt som er avgjerande for dei risiko- og sårbarheitsvurderingane departementet gjer. Resultatet av arbeidet dannar grunnlag for dei vala, prioriteringane og avgjerdene som blir tekne med omsyn til sikring av viktige verdiar og tryggleik i samfunnet.

9.1 Ansvarsområde

Klima- og miljødepartementet skal bidra til å førebyggje at det skjer uønskte hendingar, og redusere konsekvensar av uønskte hendingar innanfor klima- og miljøsektoren. Arbeidet med risiko- og sårbarheitsanalysar, overordna risikobilete for sektoren, beredskapsplanverk og øvingar er difor prioriterte oppgåver. Kvar enkelt etat medverkar i dette arbeidet ved mellom anna å gjennomføre eigne analysar over risiko og sårbarheit innanfor sitt område.

Meteorologiske tenester

Meteorologisk institutt (MET) som ligg under Klima- og miljødepartementet, har ei viktig rolle innanfor samfunnstryggleik og beredskap i Noreg. MET forvaltar kritisk infrastruktur, og meteorologiske tenester utgjer ein kapabilitet som inngår i den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø. Dei er ein aktiv del av totalforsvaret ved at dei leverer utvida meteorologisk støtte etter avtale med dei aktuelle einingane i Forsvaret ved krise og krig og under større militære øvingar. MET overvaker, varslar og formidlar vêret og bereknar klimaet i notid og framtid for at sty-

resmaktene, næringslivet, institusjonar og allmenta kan sikre liv og verdiar, planleggje og verne miljøet. Tenestene til MET er forskingsbaserte. Dei operasjonelle tenestene tek i bruk resultata frå ny forskning, og instituttet driv forskning og utvikling på alle fagområda sine. Sjå omtale av MET i del II og i kap. 9.2 Den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø.

Beredskap mot akutt forureining og radioaktiv forureining

Det er nasjonale mål at forureining ikkje skal skade helse og miljø, og at utslepp av farlege stoff skal stansast. Dei nasjonale måla for forureining omfattar òg radioaktiv forureining.

Klima- og miljødepartementet har ansvar etter forureiningslova dersom eit uhell eller ei ulykke fører til radioaktive utslepp og avfall. Det operative ansvaret ligg hos Direktoratet for strålevern og atomtryggleik. Direktoratet gjer òg tiltak for utslepps- og avfallshandtering og bidreg med utvikling av planverk for miljøforvaltninga på atomberedskapsområdet. Miljødirektoratet kan hjelpe til med målingar og gje råd om konsekvensar som nedfall kan ha for det ytre miljøet. Norsk Polarinstitut kan hjelpe til med avgjerdsgrunnlag som spreingsmodellering og kunnskap om Arktis, mellom anna iskart.

Ved atomulykker har Helse- og omsorgsdepartementet det overordna ansvaret for beredskapen, medan Direktoratet for strålevern og atomtryggleik er fag- og forvaltningsstyresmakt. Den nasjonale atomberedskapen er organisert gjennom *Kriseutvalet for atomulykkeberedskapen*, som er leidd av Direktoratet for strålevern og atomtryggleik.

Ansvaret for å stille krav til beredskapen private verksemdar har mot akutt forureining, og for å kontrollere at krava blir overhaldne, er lagt til miljøstyresmaktene. Miljødirektoratet stiller beredskapskrav og følgjer opp desse gjennom tilsyn.

Ansvaret for den statlege beredskapen mot akutt forureining er lagt til Nærings- og fiskeridepartementet med Kystverket som utøvande etat.

Ved ein statleg aksjon mot akutt forureining har miljøforvaltninga ei rådgjevarrolle og ansvar for å skaffe fram informasjon om miljøverdiar og miljøøkonsekvensar.

Norsk Polarinstitutt stiller krav om beredskap for akutt forureining og tiltak for å ta vare på tryggleiken for liv og helse ved gjennomføring av aktivitetar i Antarktis og om forsikring for å dekkje aktivitetane.

Tilpassing til klimaendringane

Klimaendringane er ei av dei aller største utfordringane i vår tid. Verda blir varmare, og faren for upårekna endringar i klimasystemet med alvorlege konsekvensar aukar. Det er eit nasjonalt mål at samfunnet skal førebuast på og tilpassast klimaendringane. Klima- og miljødepartementet la i juni fram ei ny stortingsmelding om klimatilpassing: Meld. St. 26 (2022–2023) *Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn*. Eit sentralt grep i meldinga er at regjeringa foreslår å innføre eit forsterka styringssystem for klimatilpassing. Systemet skal bidra til at omsynet til eit klima i endring blir vurdert og implementert systematisk i alle sektorar, og til at klimatilpassingsarbeidet blir meir heilskapleg og betre samordna. Systemet skal også bidra til at vi får meir kunnskap om utviklinga i risiko og sårbarheit for Noreg gjennom nasjonale klimasårbarheitsanalyser og meir kunnskap om effektar av innsats og tiltak gjennom betre rapportering og jamleg evaluering av arbeidet.

Kvart enkelt departement har ansvaret for å vareta omsynet til klimaendringar innanfor eigen sektor. Klima- og miljødepartementet har eit spesielt ansvar for å leggje til rette det heilskaplege arbeidet til regjeringa med klimatilpassing. Miljødirektoratet støttar departementet i arbeidet med klimatilpassing. Miljødirektoratet har mellom anna eit ansvar for at departementet har tilgang til det naturvitskaplege kunnskapsgrunnlaget gjennom nasjonal og internasjonal klimaforskning. Dette kunnskapsgrunnlaget skal brukast i gjennomføringa av arbeidet til departementet med klimatilpassing, medrekna overvatn. Sjå særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan* for ytterlegare omtale av klimatilpassing.

Beredskap mot skadar på kulturmiljø

Det er eit nasjonalt mål at eit mangfald av kulturmiljø skal bli teke vare på som grunnlag for kunnskap, oppleving og bruk. Kulturmiljø skal òg medverke til berekraftig utvikling gjennom heil-

skapleg samfunnsplanlegging. Klima- og miljødepartementet har det overordna ansvaret for forvaltninga av kulturmiljø i Noreg. Riksantikvaren samarbeider med andre styresmakter om beredskap og sikring av kulturmiljø, mellom anna om branntryggleiken i verneverdig tett trehusbestand og stavkyrkjer.

Auka førekomst av ekstremvêrhendingar som flaum, skred, storm og kraftige nedbørsmengder må takast omsyn til i arealplanlegginga framover. Riksantikvaren bidreg med kunnskap og rettleiing om korleis omsyn til kulturmiljø kan takast inn i arbeidet med arealplanlegging og beredskap i fylkeskommunar, Sametinget og kommunane. Det blir òg løyvd midlar til beredskapsteneste ved Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU).

Beredskap mot utslepp av GMO

Genmodifiserte organismar er mikroorganismar, plantar og dyr der den genetiske samansetjinga er endra ved bruk av gen- eller celledeteknologi. Klima- og miljødepartementet behandlar søknader om omsetning og utsetjing av levande GMO i naturen. Miljødirektoratet har koordineringsansvaret og ansvaret for å vurdere miljørisiko. Mattilsynet har ansvaret for vurderingar knytte til helse- og miljørisiko. Søknader som gjeld GMO-legemiddel til menneske og dyr, blir behandla av Legemiddelverket, inntil vidare.

Etter føresegnene i genteknologilova skal verksemdene syte for nødvendige tryggingstiltak for å hindre helse- og miljømessige skadeverknader. Dersom utslepp skjer, skal verksemda straks setje i verk tiltak for å avgrense skadeverknadene. Tilsynsmakta kan påleggje verksemda å gjennomføre oppsamling eller andre tiltak mot organismane. På grunn av rask teknologiutvikling kan det ventast at også privatpersonar på sikt kan genmodifisere og endre mikroorganismar på ein måte som gjer at samfunnet potensielt kan påførast ny helse- og miljørisiko. Kartlegging av omfanget av ein slik framtidig privat aktivitet er såleis eit viktig tiltak.

9.2 Den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø

Arbeidet med å sikre samfunnet mot alvorlege hendingar er eit ansvar som ligg til mange sektorar. I Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* blir det gjort greie for kva funksjonar som til kvar tid må haldast oppe for å sikre samfunnet, og kva departement som har ansvar for å koordinere

og samordne funksjonane. Klima- og miljødepartementet har ansvaret for den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø. Rolla som hovudansvarleg departement inneber mellom anna å sikre nødvendig koordinering og samordning mellom aktuelle departement.

Som ei oppfølging av Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* rapporterte Klima- og miljødepartementet på Natur og miljø i Prop. 1 S (2019–2020). Tilstanden til den kritiske samfunnsfunksjonen vart vurdert som tilfredsstillande. Klima- og miljødepartementet vil følge opp rolla som hovudansvarleg departement for Natur og miljø, inkludert i dette prioriterte arbeidet med å sikre eit godt samarbeid mellom aktørane.

Bakgrunnen for den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø er behovet for vern av naturen mot påverknad frå menneskeleg aktivitet i form av akutt forureining (forureiningsberedskap) og vern av befolkninga mot naturfare (meteorologitenester og flaum- og skredvarsling). Innanfor samfunnsfunksjonen er det definert tre kapabilitetar for å ta vare på tryggleiken for befolkninga: forureiningsberedskap, meteorologitenester og overvaking av flaum- og skredfare.

I *forureiningsberedskap* inngår privat, kommunal/interkommunal og statleg beredskap mot akutt forureining til lands og i norske farvatn og på norsk kontinentalsokkel.

I *meteorologitenester* inngår METs tenester:

- innsamling, behandling og tilgjengeleggjering av meteorologiske data
- utarbeiding og distribusjon av varsel av betydning for liv og tryggleik
- utarbeiding av spesielle meteorologiske beregningar og tenester i samband med søk og redningsoperasjonar, kritiske operasjonar og tryggleikstruande hendingar
- utarbeiding og distribusjon av flymeteorologisk informasjon for sivil og militær luftfart

I Noreg er MET gjeve særskilde oppgåver knytte til meteorologiske tenester. I vedtektene til MET heiter det: «Meteorologisk institutt står for den offentlige meteorologiske tjenesten for sivile og militære formål. Meteorologisk institutt skal overvåke, varsle og formidle været med høy kvalitet og regularitet og beregne klimaet i nåtid og framtid. Instituttet skal arbeide for at myndighetene, næringslivet, institusjoner og allmennheten best mulig kan vareta sine interesser for sikring av liv og verdier, for planlegging og for vern av miljøet.» MET utviklar og leverer ei lang rekkje nyttige tenester og syter mellom anna for at beredskapse-

tatane er førebudde på ekstremvêr og anna farleg vêr.

Overvaking av flaum- og skredfare omfattar dei etablerte systema for overvaking og varsling av flaum i større og mindre vassdrag og av flaumskred og snø-, sørpe-, jord- og fjellskred. Noregs vassdrags- og energidirektorat har ansvaret for den nasjonale flaum- og skredvarslingstenesta og har òg ein døgnkontinuerleg beredskapstelefon for flaum- og skredsituasjonar. Noregs vassdrags- og energidirektorat utarbeider i tillegg vassføringsprognosar for heile landet. Nedbørsvarsel frå MET er òg ein viktig del av grunnlaget for overvaking og varsling av flaum og skredfare.

9.3 Informasjonstryggleik i miljøforvaltninga

I nasjonal strategi for informasjonstryggleik og handlingsplan er det slått fast at fagdepartementa har eit overordna ansvar for å ta vare på tryggleiken i IKT-infrastrukturen i sektoren. Det er etablert responsmiljø for IKT-tryggleikshendingar i sektoren (MiljøCERT). I tillegg har Meteorologisk institutt, Miljødirektoratet, Norsk Polarinstitutt og Riksantikvaren etablert styringssystem for informasjonstryggleik og er no sertifiserte etter ISO-27001-standarden. Norsk kulturminnefond, Artsdatabanken og Senter mot marin forsøpling har ikkje fått krav om sertifisering etter ISO 27001-standarden, men etatane skal likevel ha etablert eit styringssystem for informasjonstryggleik som er tilpassa storleiken og eigenarten til verksemdene.

9.4 Førebuande tryggingsteneste

Lov om nasjonal sikkerhet (tryggingslova) tok til å gjelde 1. januar 2019, og alle sektorar arbeider med å implementere lova. Formålet med lova er å tryggje dei nasjonale tryggingsinteressene våre og å førebyggje, avdekkje og motverke tryggleikstruande verksemd. Dei nasjonale tryggingsinteressene blir trygde ved at departementa identifiserer grunnleggjande nasjonale funksjonar (GNF) innanfor sine ansvarsområde, verksemdar av avgjerande betydning for GNF blir underlagde tryggingslova, og nødvendige tryggingstiltak for skjermingsverdige verdier blir gjennomførte. For å vareta formålet med lova vil GNF-prosessen vere ein kontinuerleg prosess. Denne prosessen kan føre til endringar når det gjeld identifiserte funksjonar og skjermingsverdige verdier, kva for

verksemder som er av vesentleg og avgjerande betydning, og i kva grad ei verksemd er avhengig av eksterne ressursar (andre verksemder). Kva som *blir* kravd for å oppnå eit forsvarleg tryggingnivå, kan òg bli endra.

Klima- og miljødepartementet har identifisert ein grunnleggjande nasjonal funksjon i eigen sektor. «KLD GNF 1: Klima- og miljødepartementets virksomhet, handlefrihet og beslutningsdyktig-

het» omfattar rolla departementet har som fagleg sekretariat for politisk leing, utøving av mynde og styring og oppfølging av underliggjande verksemder.

Departmenetet arbeider fortløpande med å kartleggje verksemder som er av vesentleg eller avgjerande betydning for GNF, og å identifisere, vurdere og rapportere moglege avhengigheiter. Identifisert GNF er innmeld til tryggingsoorganet.

10 Fornyning, forenkling og forbedring og arbeid med likestilling og mangfald i miljøforvaltninga

10.1 Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft

Organisering

Klima- og miljødepartementet er overordna etats- og eigarstyrar for Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Enova, Meteorologisk institutt, Norsk Polarinstitut, Artsdatabanken, Norsk kulturminnefond, Senter mot marin forøpling, Svalbards miljøvernfond, Kings Bay AS og Bjørnøen AS.

Det statlege miljøarbeidet blir regionalt teke hand om av miljøvernavingane hos statsforvaltarane, fylkeskommunane og Sysselmeisteren på Svalbard. Etatar som NORAD, Sjøfartsdirektoratet, Direktoratet for strålevern og atomtryggleik og Folkehelseinstituttet har oppgåver innanfor miljøområdet som Klima- og miljødepartementet styrer.

Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft i departementet

Klima- og miljødepartementet arbeider kontinuerleg med å effektivisere eiga drift.

Regjeringa bestemte at det skulle gjennomførast ein områdegjennomgang av miljøforvaltninga i 2016. Områdegjennomgangen resulterte i 32 tilrådingar om korleis miljøforvaltninga kan bli betre og meir effektiv. Tilrådingane inkluderte òg den sektorovergripande rolla Klima- og miljødepartementet har.

Fleire av tilrådingane handla om dei administrative systema. Det vart identifisert fleire moglegheiter for å effektivisere dei administrative områda.

Klima- og miljødepartementet har samla IKT-driftsfunksjonane og etablert felles strategisk innkjøpsfunksjon for miljøforvaltninga. Arkivtenestene i miljøforvaltninga vart samordna i 2022, og etatane arbeider no aktivt for å hente ut effektiviseringsgevinstane av dette. Vidare skal samvirket maksimerast innan andre administrative funksjo-

nar for å auke kunnskapsgrunnlag for betre planlegging og avgjerder.

Det er i tillegg sett i gang eit strategiarbeid for betre og meir effektive administrative tenester på tvers av departementa, «Gode kvar for oss, best saman», der Klima- og miljødepartementet deltek aktivt i arbeidet.

Digitaliseringsstrategi for miljøforvaltninga

Krava til IKT-løysingar og IKT-tryggleik i offentlig forvaltning blir stadig viktigare og meir omfattande. Digitaliseringsstrategien for miljøforvaltninga legg føringar for korleis IKT skal driftast, sikrast og utviklast vidare i sektoren. Strategien gjeld for perioden 2020–2024 og rettar merksemda mot digitalisering, dataformidling, IKT-tryggleik og samordning og byggjer på nasjonale råd og standardar. Den etablerte felles driftsteneinga for miljøforvaltninga varetek IKT-driftstener for Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Norsk Polarinstitut, Norsk kulturminnefond og Artsdatabanken. Senter mot marin forøpling vil få felles IKT-driftstener frå 2023. Arbeidet med å betre og vidareutvikle desse driftsteneane vil halde fram i tråd med Digitaliseringsstrategi for klima- og miljøsektoren 2020–2024.

Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft i etatane

Miljødirektoratet

Miljødirektoratet har i dag mange digitale løysingar som er utvikla og forbetra gjennom fleire år. Tenestene er på fleire område utvikla med bakgrunn i ambisjonen om å sikre ei effektiv og god brukaroppleving for eksterne brukarar, saman med ei påliteleg og effektiv intern saksbehandling.

Det er mellom anna utvikla heildigitale løysingar for betaling av jeger- og fiskeavgifter, for behandling av søknader for tildeling av fallvilt for preparantar og for lisensiering av ringmerke i Ringmerkbasen. Miljøvedtaksregisteret er ei digi-

tal innsynsløysing som gjev allmenta fri tilgang til enkeltvedtak og forskrifter på miljøområdet. Naturoppdrag er eit internt system for å handtere oppdrag, observasjonar og installasjonar i verneområde.

Miljødirektoratet arbeider kontinuerleg med å vidareutvikle og digitalisere arbeidsprosessane i tilskotsforvaltningssystemet Elektronisk søknads-senter (ESS), som har medverka til effektivisering både i forvaltninga og for søkjarane.

Medan Miljødirektoratet er i gevinstrealiseringsfasen for fleire etablerte løysingar, til dømes Produktregisteret, er dei i utviklingsfasen på andre område. Naturoppdrag er utgangspunkt for å skape samanhengande digitale tenester i forvaltninga av verneområde og kan utvidast til fleire fagområde. Applikasjonen Forurensing blir skriven om, og den nye løysinga har fått namnet Tilde. Tilde skal handtere aktuelle prosessar for myndeutøvar etter klimalova, forureiningslova og produkttilsyn etter produktkontrolllova. Miljødirektoratet jobbar også med ei ny løysing for innhenting av luftmåledata, der data skal analyserast og delast.

Miljødirektoratet jobbar tverrfagleg med å utvikle nye tenester som set brukaren i sentrum, der alt skal vere enklast mogleg og ha mest mogleg sjølvbetening. Miljødirektoratet har starta eit program for å ta i bruk sky som driftsplattform. Dette vil gjere IKT-arbeidet meir robust og gjere det raskare å ta i bruk nye og innovative løysingar.

Miljødirektoratet arbeider systematisk med klarspråk, og dette har effektivisert og gjort tenestene betre for brukarane. Miljødirektoratet vart tildelt Klarspråkprisen for 2023.

Riksantikvaren

Riksantikvaren har i løpet av dei siste åra utvikla fleire digitale løysingar som vil bidra til ei einsarta og effektiv kulturmiljøforvaltning. Dette gjeld mellom anna Digisak, som er ein søknadsportal og ei saksbehandlingsløysing for innsending og behandling av tilskots- og dispensasjonssaker. Digisak skal sikre ei enklare og betre brukaroppleving for søkjarar og saksbehandlarar og gje ei effektiv saksbehandling i forvaltninga. Riksantikvaren arbeider kontinuerleg med å forbetre løysinga og utvide Digisak til å inkludere fleire tilskots- og dispensasjonsordningar.

Digitaliserte arkiv gjev god tilgang på informasjon for fylkeskommunar og kommunar. Det er mellom anna utvikla ei søkjeteneste der kulturmiljøforvaltninga har tilgang til Riksantikvarens digitaliserte arkivmateriale, det vil seie digitaliserte

historiske saksdokument, saksdokument frå Riksantikvarens digitale sakarkiv, teikningar og bilete.

Ei anna digital teneste, ADED (Archaeological Digital Excavation Documentation), er utvikla i samarbeid mellom universitetsmusea og Riksantikvaren. Tenesta skal bidra til å betre tilgangen til arkeologisk og vitskapleg dokumentasjon gjennom mellom anna utveksling av digital informasjon mellom musea og Riksantikvaren.

Kulturminnefondet

Kulturminnefondet jobbar målretta for at det skal vere enkelt for eigarar av private kulturminne å søkje om tilskot. Digitalisering og digital transformasjon er viktige verkemiddel for å kunne skape engasjement og bidra til at det blir mogleg for alle å kunne ta ansvar for kulturminne og kulturmiljø. Kulturminnefondet jobbar kontinuerleg med å vidareutvikle og effektivisere arbeidsprosessar og har utvikla ein tilpassa versjon av Miljødirektoratets elektroniske søknads-senter for publikum. Dette har medverka til å forenkle søknadsprosessen og effektivisere saksbehandlinga. Det er også etablert nye digitale samarbeidsflater med søkjarane, til dømes digitale søknadsseminar og digitale synfaringar. Arbeidet med å overføre Kulturminnefondets IKT-drift til den etablerte felles driftseininga for miljøforvaltninga skal etter planen gjennomførast i 2023.

Nettstader og portalar

Den viktigaste vèrtenesta til Meteorologisk institutt (MET) er Yr, som er eit samarbeid mellom Meteorologisk institutt og NRK. I tillegg formidlar MET vèret på TV og i radio og i sosiale medium som Twitter og Facebook. For offentlege verksemder leverer instituttet vèrtenesta Halo, som er ei innloggingsteneste med spesialiserte produkt.

Meteorologisk institutts offisielle datagrunnlag og produkt er også fritt tilgjengelege for publikum for bruk, spreining og vidare tilarbeiding. Data kan hentast frå nettstadene eller programmeringsgrensesnittet til instituttet, til dømes api.met.no, frost.met.no, threddsmet.no og klimaservicesenter.no.

Både instituttet og samfunnet har gevinst av dei opne data og tenestene til instituttet. At tenestene blir gjevne på opne og standardiserte format, gjer det enkelt for andre å integrere vèr- og klimainformasjon i eigne tenester, både bedriftsinterne og til publikum. Dette medverkar på sikt til å forenkle intern tenesteproduksjon ved instituttet.

Miljødirektoratet lanserte ny hovudnettstad – miljødirektoratet.no – i 2019. Den nye hovudnettstaden har medverka til å redusere mengda nettstader, og han støttar opp om målet om meir sjølvbetening gjennom å tilby rettleiing av brukarar.

Miljøforvaltninga har som mål å formidle påliteleg, aktuell og forståeleg miljøinformasjon. Hovudkanalen for informasjon om tilstanden i og utviklinga til miljøet er miljøstatus.no, som har ei målsetjing om å vere den viktigaste kjelda til kunnskap om tilstanden og utviklinga til miljøet. Denne nettstaden blir evaluert i 2023.

I tillegg driftar miljøforvaltninga nettstader for meir spesifikk informasjon og målgruppetilpassing. Døme på dette er askeladden.ra.no. Oversikt over kva mynde og plikter kommunane har, og hjelp til saksbehandling innan miljøtema vart i 2020 flytta frå nettstaden miljøkommune.no til miljødirektoratet.no/myndigheter.

Askeladden.ra.no inneheld data om kulturminne og kulturmiljø som er freda etter kulturminnelova, verna etter plan- og bygningslova eller kulturminnefagleg vurderte som verneverdige. På klimatilpassing.no har ein samla aktuell kunnskap og informasjon om klimatilpassing på éin stad.

Klima- og miljødepartementet og fleire underliggjande etatar er til stades og kommuniserer aktivt i sosiale medium. På Facebook og Twitter treffer ein både gamle og nye brukarar på nye måtar.

10.2 Rapport om likestilling og mangfald i miljøforvaltninga

Miljøforvaltninga er pålagd å arbeide aktivt, målretta og planmessig for likestilling og mot diskriminering innanfor eiga verksemd. For rapportering frå dei ulike verksemdene og etatane utanom departementet viser vi til årsrapportane til dei enkelte verksemdene og etatane. Tabellane 1.1, 1.2 og 1.3 viser kvinnedelen i Klima- og miljødepartementet, totalt og på ulike stillingsnivå, samanlikning av månadleg gjennomsnittslønn for kvinner og menn på ulike stillingsnivå, statistikk for sjukefråværet til menn og kvinner, delen av menn og kvinner på deltid og i mellombels stilling for 2022.

Tabell 10.1 Oversikt over delen kvinner i pst.

	Totalt	Topplei. ¹	Mellomlei.	Høgtlønte rådsg. ²	Saksbeh.
	62	50	52	65	62

¹ Toppleiarar omfattar øvste leiar og leiarar av avdelingar (mellomleiarar er leiarar av seksjonar og einingar under avdelingsnivå).

² For KLD er spesialrådgjevarar, fagdirektørar, utgreiingsleiarar, avdelingsdirektørar utan personalansvar og seniorrådgjevarar klassifiserte som høgtlønte rådsgjevarar. Rådsgjevarar, førstekonsulentar og seniorkonsulentar er klassifiserte som saksbehandlarar.

Tabell 10.2 Prosentoversikt over gjennomsnittslønn for kvinner og menn

	Kvinner	Menn
Totalt	94,4	100,0
Topplei. ¹	100,0	95,7
Mellomlei.	96,7	100,0
Høgtlønte rådsg.	96,1	100,0
Saksbeh.	100,0	97,5

¹ Toppleiarar i KLD inkluderer berre dei som er på leiarlønskontraktar, unnateke departementsråd. For KLD er seniorrådgjevarar klassifiserte som høgtlønte rådsgjevarar. Rådsgjevarar er klassifiserte som saksbehandlarar.

Tabell 10.3 Prosentoversikt over deltid, mellombels tilsette, legemeldt sjukefråvær og foreldrepermisjon for kvinner og menn

	Kvinner	Menn
Deltid ¹	3,5	2,0
Mellombelse ²	1,2	5,9
Legem. fráv. 2022	4,7	4,0
Prosentdel foreldreperm.	66,7	33,3

¹ Prosentdel av kvinner/menn på deltid (av totalt tal kvinner og totalt tal menn) inkludert vikarar ekskludert permisjonar og tilsette på pensjonistvilkår.

² Prosentdel av kvinner/menn i mellombels stilling (av totalt tal kvinner og totalt tal menn) inkludert tilsette på pensjonistvilkår, ekskludert vikarar.

Klima- og miljødepartementet

I 2022 vart Norsk Polarinstittutt, Meteorologisk institutt, Riksantikvaren og Miljødirektoratet bedne om å rapportere ut frå aktivitets- og utgreiingsplikta i likestillings- og diskrimineringslova som eit eige vedlegg i årsrapportane til etatane for 2022. Verksemdene skal mellom anna rapportere kor mange prosent kvinner det er i verksemda totalt, i toppleiinga, i mellomleiinga, blant høgare lønte rådgjevarar, blant saksbehandlarar og for kontorstillingar. Vidare skal etatane tilsvarande for dei ulike stillingsgruppene rapportere gjennomsnittleg månadslønn for menn og kvinner. Etatane skal også rapportere årleg legemeldt sjukefråvær for kvinner og menn og årleg kjønnsfordeling i delen foreldrepermisjon. Vesentlege saker og funn i kartleggingstala skal vurderast i ei tekstleg framstilling. Det skal samstundes også rapporterast kva verksemda gjer for å oppfylle aktivitetsplikta, og kva verksemda gjer for å redusere diskriminering og fremje likestilling. Kva for konsekvensar covid-19-pandemien har hatt når det gjeld likestillinga, skal også vurderast.

Gjennomsnittleg lønnskilnad mellom kvinner og menn har blitt mindre sidan 2019. Det er framleis ein skilnad, men årsaka til dette er at det er blitt tilsett fleire kvinner i rådgjevar- og første-konsulentstillingar. Det er fleire kvinner enn menn i rådgjevar- og første-konsulentstillingar, medan det er nokre fleire mannlege avdelingsdirektørar og spesialrådgjevarar. Dette heng truleg saman med at det er ei klar overvekt av kvinnelige søkjarar til første-konsulent-/rådgjevarstillingar, medan det er jamnare kjønnsfordeling blant søkjarar til andre stillingskategoriar. Men innan kvar stillingskategori er lønnskilnaden mindre, og kvinner har til dømes høgare lønn enn menn på toppleiar- og saksbehandlarnivå. Det er ingen indikasjonar på at det er ufrivillig deltid i departementet.

Rapportar og statistikk med likestillingsrelevante oversikter blir årleg presenterte for toppleiargruppa, arbeidsmiljøutval og tillitsvalde. Likestilling og inkludering blir årleg tematiserte i møte med tillitsvalde i departementet.

Oppfølginga av inkluderingsarbeidet er eit viktig innsatsområde for departementet. Klima- og miljødepartementet har justert stillingsannonseane, men arbeider framleis med å gjere tekstane enda betre. NAV gjev hjelp til utforming av stillingsannonsear og med å finne aktuelle kandidatar i målgruppa. Departementet og miljøetatane vart hausten 2019 samde om ein eigen oppfølgingsplan for inkluderingsdugnaden. Planen inne-

held mellom anna tiltak som siktar mot betre synleggjing av moglegheitene til å kunne arbeide i miljøforvaltninga. Det er gjennomført ein eigen karrieredag, og DFØs leiarkurs i mangfaldsrekruttering skal brukast av verksemdene i miljøforvaltninga. Det er også lagt opp til jamleg erfaringsutveksling mellom alle verksemdene for personal-sjefane i miljøsektoren.

Alle stillingar i departementet blir no publiserte på <https://www.jobborforalle.no/>. I rekrutteringsprosessane er det sett søkjelys på måla frå inkluderingsdugnaden allereie ved behovsanalysen. Leiarar som rekrutterer, blir oppmoda til å ta kvalifiserte søkjarar inn på intervju som har kryssa av på nedsett funksjonsevne eller har høl i CV-en.

Departementet har ført vidare ordninga med høve til åtte samanhengande eigenmeldings dagar i IA-avtalen.

Likestillingskonsekvensar av covid-19-pandemien

Koronakrisa har sett preg på heile samfunnet. Pandemien og tiltaka som er sette i verk for å avgrense smitte og å halde oppe aktiviteten i næringslivet og samfunnet, kan få ulike konsekvensar for ulike personar avhengig av kjønn, alder, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsnedsetjing, seksuell orientering, kjønnsidentitet osv.

Som offentleg styresmakt er departementa forplikta til å vurdere likestillingskonsekvensar i alt arbeidet sitt, jf. likestillings- og diskrimineringslova § 24 første ledd. Stortinget har i vedtak nr. 537 (2019–2020) bede regjeringa kartleggje effekten av koronakrisa på likestillingsfeltet og komme tilbake til Stortinget med resultat og funn på eigna måte. Klima- og miljødepartementet har ikkje funne likestillingskonsekvensar av koronakrisa så langt i perioden 2020–2023 innanfor miljøsektoren.

Klimaendringar og likestilling

Klimaendringane og klimapolitikk påverkar menn og kvinner ulikt. Det er difor viktig å implementere eit kjønnspektiv i utviklinga av klimapolitikken og å sørge for at jenter og kvinner blir inkluderte og har ei reell påverkingskraft i avgjerdsprosessar om klima.

Hausten 2021 vedtok Nordisk ministerråd for likestilling og LGBTI (MR-JÅM) å forplikte seg til ein fleirårig innsats (2022–2024) for å fremje likestilling og kvinner sine rettar i møte med klimaendringane. Forpliktinga har bakgrunn i UN Womens handlingskoalisjon «Feminist action for

climate justice». Den 24. januar 2022 arrangerte dei nordiske likestillingsministrane, UN Women og FOKUS ein rundebordskonferanse om klima og likestilling i Oslo. Nordiske politikarar, aktørar frå næringslivet og sivilsamfunnet var inviterte til å delta på konferansen for å diskutere korleis dei nordiske landa betre kan sjå klima og likestilling i samanheng. Handlingskoalisjonen og rundebordskonferansen leidde til ei felles nordisk erklæring om «A Green and Gender Equal Nordic Region», som vart presentert under FN's kvinnekommisjons konferanse i mars 2022 (CSW66). Klima og likestilling vil vere eit viktig tema under FN's klimaforhandlingar i

Internasjonalt klimaarbeid

Noreg arbeider aktivt for å sikre at vedtak under klimakonvensjonen fremjar likestilling og ikkje-diskriminering. Noreg fremjar i forhandlingane aktivt posisjonar som skal styrkje involveringa frå og deltakinga til kvinner og urfolk i klimaarbeidet, særleg knytt til klimatilpassing og skog.

I oppbygginga av den internasjonale institusjonelle arkitekturen for klimaarbeid arbeider Noreg for balansert representasjon av kvinner og menn.

Noregs store satsing på å redusere utslepp frå tropisk skog, Klima- og skoginitiativet, arbeider òg målretta med å leggje vekt på likestilling. Særleg viktig i Klima- og skoginitiativet er det å ha ei forståing av korleis likestilling kan inkorporerast i nasjonale utviklingsplanar, for slik å få ein effekt under implementeringa av tiltak. I samarbeid med partnerland er det søkt å inkludere likestilling både i avtaleverk og i utviklinga og i implementeringa av tiltak.

Kulturminne og kulturmiljø

Riksantikvaren legg vekt på mangfald og likestilling i forvaltninga si og legg vinn på å vere representativ når det gjeld å velje ut kva for kulturminne som blir verna. Intensjonen er å femne om livet og historia til både kvinner, menn og minoritetar. Dei fleste kulturminna er kjønnsnøytrale, og likestillingsaspektet er difor knytt til kjønnsfunksjonar og roller i heimen og i samfunnet. På nokre område kan det arbeidet som Riksantikvaren gjer, medverke til at det blir sett sterkare søkjelys på

mangfaldet i befolkninga. Eit døme er verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet. I verdiskapingsprogrammet har Riksantikvaren arbeid for at aktørar av begge kjønn er involverte i gjennomføringa av tiltak og deltek i nettverket til programmet. Arbeidet med dei sektorvise landsverneplanane medverkar vesentleg til å redusere tapet av verdifulle kulturminne og til å bevare breidda av dei. Dette inneber òg at omsynet til likestilling blir betre teke vare på, til dømes gjennom bevaring av anlegg med tilknytning til kvinner sin innsats og profesjonalisering innanfor helse- og omsorgssektoren.

Freda bygningar og anlegg har hatt ulike funksjonar og speglar dermed av mellom anna kjønnsrollene i familie og samfunn gjennom tidene. Våningshus, stabbur, seteranlegg og tekstilfabrikkar medverkar til å synleggjere typiske rammer for arbeidet som kvinner har gjort. Dette gjeld i stor grad òg bustader generelt.

10.3 Tilsetjingsvilkår for leiarar i heileigde statlege føretak under Klima- og miljødepartementet

Enova SF

Administrerande direktør Nils Kristian Nakstad hadde ei fastlønn på 2 377 732 kroner i 2022. I tillegg fekk han 13 771 kroner i anna godtgjersle. Kostnadsførte pensjonsforpliktingar var 128 343 kroner.

Pensjonsordninga til administrerande direktør er basert på Statens pensjonskasses til kvar tid gjeldande reglar for pensjonsalder og aldersgrense, og samla kompensasjonsgrad skal ikkje overstige 66 pst. av lønna, og da avgrensa til 12 G.

Gjensidig oppseiingstid er seks månader. Han har ingen avtale om etterlønn.

Kings Bay AS og Bjørnøen AS

Lars-Ole Saugnes er administrerande direktør for begge selskapa. Administrerande direktør fekk 1 326 837 kroner i fastlønn for 2022. I tillegg fekk han 135 157 kroner i anna godtgjersle. Selskapet har avtale om innskotspensjon for alle tilsette ut frå minimumskravet i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Klima- og miljødepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2023–2024) om statsbudsjettet for år 2024 blir dei forslag til vedtak førde opp som er nemnde i eit framlagt forslag.

Forslag

Under Klima- og miljødepartementet blir i Prop. 1 S (2023–2024) statsbudsjettet for budsjettåret 2024 dei forslag til vedtak som følgjer, førde opp:

Kapitla 1400–1482, 4400–4481 og 5578

I Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.		
1400	Klima- og miljødepartementet		
	01	Driftsutgifter	326 316 000
	21	Spesielle driftsutgifter	87 156 000
	71	Internasjonale organisasjonar	94 355 000
	74	Tilskot til AMAP, <i>kan overførast</i>	5 796 000
	76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak, <i>kan overførast</i>	101 744 000
			615 367 000
1410	Kunnskap om klima og miljø		
	21	Miljødata	445 396 000
	23	MAREANO, <i>kan overførast</i>	68 037 000
	50	Grunnløyvingar til miljøinstitutta under Noregs forskingsråd	242 217 000
	51	Forskningsprogram under Noregs forskingsråd	408 877 000
	70	Nasjonale oppgåver ved miljøinstitutta	55 883 000
			1 220 410 000
1411	Artsdatabanken		
	01	Driftsutgifter	40 350 000
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	11 606 000
	70	Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet, <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	32 906 000
			84 862 000
1412	Meteorologiformål		
	50	Meteorologisk institutt	387 914 000
	70	Internasjonale samarbeidsprosjekt	159 464 000
			547 378 000
		Sum Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.	2 468 017 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Klima, naturmangfold og forureining			
1420	Miljødirektoratet		
	01 Driftsutgifter	862 670 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	635 824 000	
	23 Oppdrags- og gebyrrelatert verksemd, <i>kan overføres</i>	161 801 000	
	30 Statlege tileigningar, bevaring av viktige friluftslivsområde, <i>kan overføres</i>	23 054 000	
	31 Tiltak i verneområde og natur- restaurering, <i>kan overføres</i>	145 452 000	
	32 Statlege tileigningar, vern av natur- område, <i>kan overføres</i>	366 265 000	
	39 Oppryddingstiltak, <i>kan overføres</i> , <i>kan nyttast under postane 69 og 79</i>	8 645 000	
	60 Tilskot for å vareta naturmangfold i kommuneplanlegging	3 226 000	
	61 Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing, <i>kan overføres</i>	163 800 000	
	62 Tilskot til grøn skipsfart, <i>kan overføres</i>	56 625 000	
	63 Returordning for kasserte fritidsbåtar	340 000	
	64 Skrantesjukeprøver frå fallvilt	1 279 000	
	66 Tilskot til kommunar for å betre tilgangen til strandsona langs Oslofjorden	3 199 000	
	69 Oppryddingstiltak, <i>kan overføres</i> , <i>kan nyttast under postane 39 og 79</i>	45 632 000	
	71 Marin forsøpling, <i>kan overføres</i>	27 363 000	
	72 Erstatning for beitedyr tekne av rovvilt, <i>overslagsløyving</i>	148 878 000	
	73 Tilskot til rovvilttiltak, <i>kan overføres</i>	73 898 000	
	74 CO ₂ -kompensasjonsordning for industrien	6 446 997 000	
	75 Utbetaling for vrakpant til køyretøy og tilskot til kassering av fritidsbåtar, <i>overslagsløyving</i>	466 350 000	
	76 Refusjonsordningar, <i>overslagsløyving</i>	247 800 000	
	77 Ymse organisasjonar og stiftelsar m.m.	15 276 000	
	78 Friluftslivsformål, <i>kan overføres</i>	205 896 000	
	79 Oppryddingstiltak, <i>kan overføres</i> , <i>kan nyttast under postane 39 og 69</i>	492 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	80	Tilskot til tiltak for å ta vare på natur, <i>kan overførast</i>	144 942 000	
	81	Verdiskaping basert på naturarven, <i>kan overførast</i>	13 192 000	
	84	Internasjonalt samarbeid	8 753 000	
	85	Besøkssenter for natur og verdensarv, <i>kan overførast</i>	107 135 000	
	86	Frivillige klima- og miljøorganisasjonar og klima- og miljøstiftelsar	57 354 000	10 442 138 000
1422		Miljøvennleg skipsfart		
	21	Spesielle driftsutgifter	9 005 000	
	70	Tilskot til private, <i>kan nyttast under post 21</i>	36 135 000	45 140 000
1423		Radioaktiv forureining i det ytre miljø		
	01	Driftsutgifter	39 667 000	39 667 000
1425		Fisketiltak		
	21	Spesielle driftsutgifter	300 000	
	70	Tilskot til fiskeformål, <i>kan overførast</i>	16 386 000	16 686 000
1428		Enova SF		
	50	Overføring til Klima- og energifondet	5 661 669 000	5 661 669 000
		Sum Klima, naturmangfald og forureining		16 205 300 000
Kulturminne og kulturmiljø				
1429		Riksantikvaren		
	01	Driftsutgifter	161 243 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	31 777 000	
	22	Fleirårige prosjekt kulturminne- forvaltning, <i>kan overførast</i>	32 185 000	
	60	Kulturminnekompetanse i kommunane	9 406 000	
	70	Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne, <i>kan overførast</i>	41 522 000	
	71	Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap, <i>kan overførast</i>	151 889 000	
	72	Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne, <i>kan overførast</i>	62 298 000	
	73	Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring, <i>kan overførast</i>	57 850 000	
	74	Tilskot til fartøyvern, <i>kan overførast</i>	75 120 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	75	Tilskot til fartøyvernsenter, <i>kan overførast</i>	18 552 000	
	77	Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminneområde, <i>kan overførast</i>	7 986 000	
	79	Tilskot til verdsarven, <i>kan overførast</i>	56 785 000	706 613 000
1432		Norsk kulturminnefond		
	50	Til disposisjon for kulturminnetiltak	132 298 000	132 298 000
		Sum Kulturminne og kulturmiljø		838 911 000
		Nord- og polarområda		
1471		Norsk Polarinstitut		
	01	Driftsutgifter	254 830 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	145 706 000	
	50	Stipend	597 000	401 133 000
1472		Svalbards miljøvernfond		
	50	Overføringar til Svalbards miljøvernfond	15 000 000	15 000 000
1473		Kings Bay AS		
	70	Tilskot	79 152 000	79 152 000
1474		Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under postane 50 og 70</i>	266 000	
	50	Tilskot til statlege mottakarar, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	26 633 000	
	70	Tilskot til private mottakarar, <i>kan overførast, kan nyttast under post 50</i>	30 856 000	57 755 000
		Sum Nord- og polarområda		553 040 000
		Internasjonalt klimaarbeid		
1481		Klimakvotar		
	01	Driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	2 798 000	
	22	Internasjonalt samarbeid under Parisavtalens artikkel 6, <i>kan overførast</i>	120 000 000	122 798 000
1482		Internasjonale klima- og utviklingstiltak		
	01	Driftsutgifter	67 459 000	
	73	Klima- og skogsatsinga, <i>kan overførast</i>	3 100 835 000	3 168 294 000
		Sum Internasjonalt klimaarbeid		3 291 092 000
		Sum departementets utgifter		23 356 360 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.			
4400	Klima- og miljødepartementet		
	02 Ymse inntekter	518 000	
	03 Refusjon frå Utanriksdepartementet	39 231 000	39 749 000
	Sum Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.		39 749 000
Klima, naturmangfald og forureining			
4420	Miljødirektoratet		
	01 Oppdrag og andre ymse inntekter	6 721 000	
	04 Gebyr, forureiningsområdet	58 745 000	
	06 Gebyr, miljøvernavingane hos stats- forvaltarembeta	39 249 000	
	07 Gebyr, kvotesystemet	5 928 000	
	09 Internasjonale oppdrag	39 545 000	
	40 Sal av eigedom og innløyasing av feste- tomter i statleg sikra friluftslivsområde	1 069 000	
	50 Overføringar frå andre statlege rekneskapar	6 000 000	
	85 Overføringar frå andre	1 000 000	158 257 000
4423	Radioaktiv forureining i det ytre miljø		
	01 Gebyr, radioaktiv forureining	1 127 000	1 127 000
	Sum Klima, naturmangfald og forureining		159 384 000
Kulturminne og kulturmiljø			
4429	Riksantikvaren		
	02 Refusjonar og ymse inntekter	1 404 000	
	09 Internasjonale oppdrag	4 200 000	5 604 000
	Sum Kulturminne og kulturmiljø		5 604 000
Nord- og polarområda			
4471	Norsk Polarinstitutt		
	01 Sals- og utleigeinntekter	7 327 000	
	03 Inntekter frå ymse tenesteyting	71 835 000	
	21 Inntekter, Antarktis	16 048 000	95 210 000
	Sum Nord- og polarområda		95 210 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Klimakvotar			
4481	Sal av klimakvotar		
	01 Salsinntekter	2 826 518 000	2 826 518 000
	Sum Klimakvotar		2 826 518 000
Skattar og avgifter			
5578	Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet		
	70 Sektoravgifter under Svalbards miljøvernfond	15 012 000	
	72 Fiskaravgifter	17 907 000	
	73 Påslag på nettatariffen til Klima- og energifondet	690 000 000	722 919 000
	Sum Skattar og avgifter		722 919 000
Sum departementets inntekter			3 849 384 000

Fullmakt til å overskride gjevne løyvingar

II

Meirinntektsfullmakter

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 kan:

overskride løyvinga under	mot tilsvarende meirinntekter under
kap. 1400 post 01	kap. 4400 post 02
kap. 1420 post 01	kap. 4420 postane 01, 50 og 85
kap. 1420 post 23	kap. 4420 postane 04, 06 og 09
kap. 1420 post 30	kap. 4420 post 40
kap. 1420 post 32	kap. 4420 post 41
kap. 1423 post 01	kap. 4423 post 01
kap. 1429 post 01	kap. 4429 postane 02 og 09
kap. 1471 post 01	kap. 4471 postane 01 og 03
kap. 1471 post 21	kap. 4471 post 21
kap. 1472 post 50	kap. 5578 post 70

Meirinntekt som gjev grunnlag for overskriding, skal også dekkje meirverdiavgift knytt til overskridingar og gjeld difor også kap. 1633, post 01, for dei statlege forvaltningsorgana som inngår i nettoordninga for meirverdiavgift.

Meirinntekter og eventuelle mindreinntekter blir tekne med i berekninga av overføring av ubrukt løyving til neste år.

III

Fullmakt til overskridingar:

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 kan

1. overskride løyvinga på kap. 1481 Klimakvotar, post 01 Driftsutgifter, til dekning av honorar, transaksjonskostnader og utgifter til fagleg bistand i samband med sal av klimakvotar.
2. overskride løyvinga på kap. 1481 Klimakvotar, post 22 Internasjonalt samarbeid under Parisavtalens artikkel 6, med eit beløp som svarer til inntekter frå sal av klimakvotar under statens kvotekjøpsprogram som er rekneskapsført på kap. 4481 Sal av klimakvotar, post 01 Salsinntekter.

Fullmakter til å pådra staten forpliktingar utover gjevne løyvingar

IV

Kjøp av klimakvotar under Parisavtalens artikkel 6

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 kan inngå avtalar om kjøp av klimakvotar innanfor ei samla ramme på 8 200 mill. kroner for gamle og nye forpliktingar under kap. 1481 Klimakvotar, post 22 Internasjonalt samarbeid under Parisavtalens artikkel 6. I tillegg kan Klima- og miljødepartementet gje tilsegn om kjernestøtte til Global Green Growth Institute (GGGI) frå kvotekjøpsprogrammet.

V

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 kan gjere bestillingar av materiell o.l. utover gjevne løyvingar, men slik at samla ramme for nye bestillingar og gammalt ansvar ikkje overstig følgjande beløp:

Kap.	Post	Nemning	Samla ramme
1411		Artsdatabanken	
	21	Spesielle driftsutgifter	12 mill. kroner
1420		Miljødirektoratet	
	31	Tiltak i verneområde og naturrestaurering	8 mill. kroner
	32	Statlege erverv, vern av naturområde	340,8 mill. kroner

VI

Tilsegnfullmakter

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 kan gje tilsegn om tilskot utover gjevne løyvingar, men slik at samla ramme for nye tilsegner og gammalt ansvar ikkje overstig følgjande beløp:

Kap.	Post	Nemning	Samla ramme
1411		Artsdatabanken	
	70	Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet	16,6 mill. kroner
1420		Miljødirektoratet	
	30	Statlege erverv, bevaring av viktige friluftslivsområde	45 mill. kroner
	61	Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing	417,2 mill. kroner
	62	Tilskot til grøn skipsfart	190,3 mill. kroner
	71	Marin forsøpling	15 mill. kroner
	78	Friluftslivsformål	28 mill. kroner
1428		Enova SF	
	50	Overføring til Klima- og energifondet	400 mill. kroner
1429		Riksantikvaren	
	70	Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne	61 mill. kroner
	71	Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap	15 mill. kroner
	72	Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne	10 mill. kroner
	73	Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring	17 mill. kroner
	74	Tilskot til fartøyvern	10 mill. kroner
	75	Tilskot til fartøyvernsentera	1 mill. kroner
	77	Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	5 mill. kroner
	79	Tilskot til verdsarven	20 mill. kroner
1482		Internasjonale klima- og utviklingstiltak	
	73	Klima- og skogsatsinga	2 460 mill. kroner

VII

Fullmakt til å inngå forplikingar

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 kan pådra forplikingar for framtidige år til å kjøpe inn materiell og til å gje tilsegn om tilskot utover gjevne løyvingar under kap. 1420 Miljødirektoratet, postane 39, 69 og 79 Oppryddingstiltak, men slik at samla ramme for nye forplikingar og gammalt ansvar ikkje overstig 9,3 mill. kroner.

Andre fullmakter

VIII

Utbetaling av tilskot

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 blir gjeve unntak frå føresegnene i stortingsvedtak frå 8. november 1984 om utbetalningar av gjevne løyvingar på følgjande måte:

1. Utbetalningar av tilskot til utviklingsformål kan gjerast éin gong i året for FNs klima- og skogprogram, FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), Verdsbankens Forest Carbon Partnership Facility, Forest Investment Program, BioCarbon Fund plus og Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW).
2. Utbetalningar av kjernebidrag til Global Green Growth Institute kan gjerast i samsvar med regelverket til organisasjonen.
3. Utbetalningar av tilskot til Det grønne klimafondet (GCF) og til fond forvalta av FNs Multi Partner Trust Fund, Inter-American Development Bank (IDB) og Perus nasjonale miljøfond Profonampe kan gjerast i samsvar med regelverket for kvart av fonda.

IX

Utbetaling for framtidige utsleppsreduksjonar

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 får unntak frå føresetnadene i stortingsvedtaket frå 8. november 1984 om utbetalningar av gjevne løyvingar gjennom at tilskot til Emergent Forest Financing Accelerator kan utbetalast med det formålet å betale for framtidige verifiserte utsleppsreduksjonar.

X

Utbetaling av tilskot til offentleg-privat samarbeid

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 får unntak frå føresetnadene i stortingsvedtaket frå 8. november 1984 om at utbetaling av gjevne løyvingar berre skal skje ved behov, slik at det kan utbetalast tilskot til risikoreduksjon for investeringar i avskogingsfri og berekraftig råvareproduksjon i tråd med kriteria for kap. 1482 Internasjonale klima- og utviklingstiltak, post 73 Klima- og skogsatsinga.

XI

Utbetaling av renter på tilskot

Stortinget samtykkjer i at opptente renter på tilskot som er utbetalte frå Noreg under Klima- og skogsatsinga på kap. 1482, post 73, kan nyttast til tiltak etter avtale mellom Klima- og miljødepartementet og den enkelte mottakaren.

XII

Omgjering av vilkårsbundne lån til tilskot

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 kan gje Enova SF fullmakt til å gjere om vilkårsbundne lån frå Klima- og energifondet til tilskot etter førehandsdefinerte og føreseielege vilkår.

XIII

Fullmakt til å avhende areal innkjøpt for verneformål eller friluftslivsformål og for makeskifte i samband med gjennomføring av skogvern

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2024 kan godkjenne salg, makeskifte eller bortfeste av eigedom som Miljødirektoratet forvaltar, for inntil 25 mill. kroner.

Vedlegg 1**Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemder
under Klima- og miljødepartementet**

Tabell 1.1 Meteorologisk institutt. Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart/Inntektsart	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Budsjett 2023
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	395 896	385 510	392 012	449 562
Varer og tenester	133 752	166 125	151 424	180 834
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>529 649</i>	<i>551 635</i>	<i>543 436</i>	<i>630 396</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrskjøp og vedlikehold	34 010	45 459	55 384	63 580
<i>Sum utgifter til større utstyrskjøp og vedlikehold</i>	<i>34 010</i>	<i>45 459</i>	<i>55 384</i>	<i>63 580</i>
Overføringer frå verksemda				
Utbetalinger til andre statlege rekneskap	0	0	0	0
Utbetalinger til andre verksemder	145 306	127 154	118 496	137 388
<i>Sum overføringar frå verksemda</i>	<i>145 306</i>	<i>127 154</i>	<i>118 496</i>	<i>137 388</i>
Finansielle aktivitetar				
Kjøp av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	861	227	554	500
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>861</i>	<i>227</i>	<i>554</i>	<i>500</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>709 825</i>	<i>724 475</i>	<i>717 870</i>	<i>831 864</i>
Driftsinntekter				
Inntekter frå sal av varer og tenester	146 778	74 793	192 803	165 055
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar				
Refusjonar				
Andre driftsinntekter				
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>146 778</i>	<i>74 793</i>	<i>192 803</i>	<i>127 055</i>

Tabell 1.1 Meteorologisk institutt. Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart/Inntektsart	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Budsjett 2023
Inntekter fra investeringar				
Sal av varige driftsmidler	0	0		0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>		<i>0</i>
Overføringer til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar	461 418	510 760	490 193	498 679
Andre innbetalingar	145 179	127 045	118 496	137 388
<i>Sum overføringer til verksemda</i>	<i>606 597</i>	<i>637 805</i>	<i>608 689</i>	<i>636 067</i>
Finansielle aktivitetar				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalingar (t.d. innbet. av rente)	597	374	762	500
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>597</i>	<i>374</i>	<i>762</i>	<i>500</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>753 971</i>	<i>712 972</i>	<i>802 254</i>	<i>801 622</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>44 142</i>	<i>-11 503</i>	<i>84 384</i>	<i>-30 242</i>

Tabell 1.2 Meteorologisk institutt. Inntekter etter inntektskjelde

Inntektstype	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Budsjett 2023
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	342 154	379 917	374 785	367 315
Løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
Løyvingar frå andre statlege forvaltningsorgan	0	0	0	0
Løyvingar frå Noregs forskingsråd	38 776	46 078	40 584	45 000
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>380 930</i>	<i>425 995</i>	<i>415 369</i>	<i>412 315</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar	45 579	35 521	41 629	36 864
Bidrag frå private	1 807	5 001	4 730	5 000
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	33 102	44 242	28 466	45 000
<i>Sum bidrag</i>	<i>80 488</i>	<i>84 765</i>	<i>74 824</i>	<i>86 864</i>
Oppdragsinntekter mv.				
Oppdrag frå statlege verksemdar	0	0	0	0
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemdar	0	0	0	0
Oppdrag frå private	146 778	74 793	192 803	165 055
Andre inntekter og tidsavgrensingar	145 776	127 419	119 259	137 388
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>292 553</i>	<i>202 212</i>	<i>312 061</i>	<i>302 443</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>753 971</i>	<i>712 972</i>	<i>802 254</i>	<i>801 622</i>

Tabell 1.3 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Meteorologisk institutt i perioden 2018–2020

	(i 1 000 kroner)			
Balanse 31. desember	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Endring frå 2021 til 2022
Kontantbeholdning				
Behaldning på oppgjerskonto i Noregs Bank	246 159	229 197	319 019	89 823
Behaldning på andre bankkonti	-3	5 490	49	-5 411
Andre kontantbeholdningar	41	8	11	2
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>246 197</i>	<i>234 694</i>	<i>319 079</i>	<i>83 384</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	31 221	32 225	34 764	2 540
Skattetrekk og offentlege avgifter	38 646	45 094	36 079	-9 014
Gjeld til leverandørar	21 580	8 968	26 258	17 290
Gjeld til oppdragsgivarar	-21 555	-89 348	-35 982	53 366
Anna gjeld som forfell i neste budsjettår	25 342	28 313	32 374	4 061
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>95 235</i>	<i>25 251</i>	<i>93 494</i>	<i>68 243</i>
Avsetningar til dekning av planlagde tiltak der kostnadene heilt eller delvis vil bli dekte i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansierte av Noregs forskingsråd	58 851	69 774	82 655	12 881
Større påbegynte, fleirårige investeringsprosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	13 771	13 127	9 600	-3 527
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt, -finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	14 300	18 690	1 000	-17 690
Andre avsetningar til vedtekne, ikkje igangsette -formål	38 584	74 737	65 567	-9 170
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt -finansierte av løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige -budsjettår</i>	<i>125 506</i>	<i>176 327</i>	<i>158 822</i>	<i>-17 505</i>
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål/ikkje spesifiserte formål	5 000	5 000	31 763	26 763
Fri verksemdskapital	20 457	28 117	34 999	6 882
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>25 457</i>	<i>33 117</i>	<i>66 762</i>	<i>33 645</i>

Tabell 1.3 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Meteorologisk institutt i perioden 2018–2020

	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Endring frå 2021 til 2022
Balanse 31. desember				
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktig forpliktingar knytte til anleggsmidlar	0	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	0	0	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>246 197</i>	<i>234 694</i>	<i>319 079</i>	<i>84 386</i>

Tabell 1.4 Norsk Kulturminnefond. Utgifter og inntekter etter art

	(i 1 000 kroner)			
Utgiftsart/Innteksart	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Budsjett 2023
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	9 269	9 727	9 340	10 116
Varer og tenester	6 149	7 310	6 924	7 627
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>15 418</i>	<i>17 037</i>	<i>16 264</i>	<i>17 743</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrsjøp og vedlikehald	2 264	1 793	1 559	3 000
<i>Sum utgifter til større utstyrsjøp og vedlikehald</i>	<i>2 264</i>	<i>1 793</i>	<i>1 559</i>	<i>3 000</i>
Overføringar frå verksemda				
Utbetalningar til andre statlege rekneskap	3 878	4 163	4 509	4 148
Utbetalningar til andre verksemdar	107 694	109 649	132 472	100 147
<i>Sum overføringar frå verksemda</i>	<i>111 572</i>	<i>113 812</i>	<i>136 981</i>	<i>104 295</i>
Finansielle aktivitetar				
Kjøp av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>129 254</i>	<i>132 642</i>	<i>154 804</i>	<i>125 038</i>

Tabell 1.4 Norsk Kulturminnefond. Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart/Inntektsart	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Budsjett 2023
Driftsinntekter				
Inntekter frå sal av varer og tenester	0	0	0	0
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	0	0	0	0
Refusjonar	0	0	0	0
Andre driftsinntekter	227	262	15	0
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>227</i>	<i>262</i>	<i>15</i>	<i>0</i>
Inntekter frå investeringar				
Sal av varige driftsmidlar	0	0	0	0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Overføringar til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar	126 362	135 614	121 276	124 638
Andre innbetalingar	391	845	632	400
<i>Sum overføringar til verksemda</i>	<i>126 753</i>	<i>136 549</i>	<i>121 908</i>	<i>125 038</i>
Finansielle aktivitetar				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalingar (t.d. innbet. av rente)	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum inntekt</i>	<i>126 980</i>	<i>136 721</i>	<i>121 923</i>	<i>125 038</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>-2 274</i>	<i>4 079</i>	<i>-32 881</i>	<i>0</i>

Tabell 1.5 Norsk Kulturminnefond. Inntekter etter inntektskjelde

Inntektstype	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Budsjett 2023
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	126 362	135 614	121 276	124 638
Løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
Løyvingar frå andre statlege forvaltningsorgan	0	0	0	0
Løyvingar frå Noregs forskingsråd	0	0	0	0
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>126 362</i>	<i>135 614</i>	<i>121 276</i>	<i>124 638</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar	0	0	0	0
Bidrag frå private	0	0	0	0
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	0	0	0	0
<i>Sum bidrag</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Oppdragsinntekter mv.				
Oppdrag frå statlege verksemdar	0	0	0	0
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemdar	0	0	0	0
Oppdrag frå private	0	0	0	0
Andre inntekter og tidsavgrensingar	622	1 107	647	400
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>126 980</i>	<i>136 721</i>	<i>121 923</i>	<i>120 758</i>

Tabell 1.6 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Norsk Kulturminnefond i perioden 2018–2020

	(i 1 000 kroner)			
Balanse 31. desember	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Endring frå 2021 til 2022
Kontantbeholdning				
Behaldning på oppgjerskonto i Noregs Bank	179 315	183 397	150 516	-32 881
Behaldning på andre bankkonti	0	0	0	0
Andre kontantbeholdningar	3	0	0	0
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>179 318</i>	<i>183 397</i>	<i>150 516</i>	<i>-32 881</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	1 137	1 251	1 206	-46
Skattetrekk og offentlege avgifter	834	1 014	793	-221
Gjeld til leverandørar	1 298	482	347	-135
Gjeld til oppdragsgivarar	0	0	0	0
Anna gjeld som forfell i neste budsjettår	509	860	308	-525
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår¹</i>	<i>3 778</i>	<i>3 607</i>	<i>2 654</i>	<i>-953</i>
Avsetningar til dekning av planlagde tiltak der kostnadene heilt eller delvis vil bli dekte i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansierte av Noregs forskingsråd	0	0	0	0
Større påbegynte, fleirårige investeringsprosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt, -finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	0	0	0	0
Andre avsetningar til vedtekne, ikkje igangsette -formål	159 587	172 300	142 018	30 282
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt -finansierte av løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige -budsjettår</i>	<i>159 587</i>	<i>172 300</i>	<i>142 018</i>	<i>-30 282</i>
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål/ikkje spesifiserte formål	15 953	7 490	5 844	-1 646
Fri verksemdskapital	0	0	0	0
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>15 953</i>	<i>7 490</i>	<i>5 844</i>	<i>-1 646</i>

Tabell 1.6 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Norsk Kulturminnefond i perioden 2018–2020

(i 1 000 kroner)

Balanse 31. desember	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Rekneskap 31.12.2022	Endring frå 2021 til 2022
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktig forpliktingar knytte til anleggsmidlar	0	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	0	0	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	179 318	183 397	150 516	-32 881

Bestilling av publikasjonar

Trygging- og serviceorganisasjonen til departementa

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonane er også tilgjengelege på

www.regjeringen.no

Trykk: Aksell AS – 10/2023

Trykksak
2041 0379